

Abraham Lincoln og hans Søn „Tad.“

Et Mindesværk om Norge og Amerika.

De Hjem vi forlod

—og—

Til Minde om
Nordmændenes
Opdagelse af Amerika.

De Hjem vi fandt.

To Bøger i et Royal Oktavbind.

Det maleriske Norge og det maleriske Amerika.

En fuldstændig Historie og en fængslende Beskrivelse af det smukkeste Land i Europa, tilligemed de vigtigste Begivenheder, Episoder og Tildragelser, som har fundet Sted i de fire hundrede Aar, siden Kolumbus steg iland i Amerika.

Prædet med 300 nye Illustrationer.

der fremstiller, hvad som er bedst, ædlest, mest interessant og inspirerende i vort Fædreland og i vort adopterede Land.

John C. Winston & Co.

Chicago.

Philadelphia.

1892.

Entered according to Act of Congress, in the year 1892, by

JOHN C. WINSTON & CO.,

In the office of the Librarian of Congress, at Washington.

E168
L82

U.S. DEPT. OF COMMERCE

1892

Badsø, en af de nordligste Byer i Verden.

Forord.

Hver Europæer, som kommer til Amerika for at nedsætte sig der, skulde finde baade Nytte og Fornoielse i at vedligeholde Mindet om sit Fædreland. Han er uden Tvivl reist over Oceanet paa Grund af de større Fordele og den mere udstrakte Frihed, som dette Land frembyder; men han skulde altid nære Kjærlighed til det Hjem, han har forladt, samt lære sine Børn at ære og respektere sine Forfædres Land.

Men den, som har antaget Amerika som et Hjem for sig og sine Børn, maa tillige anse det for sin Pligt at erhverve sig Kundskab om det Land, han har adopteret. Han bør ikke alene lære at kjende de forskjellige Træk af de forskjellige Dele af dette vidtstrakte Rige, saa at han paa bedste Maade kan benytte sig af dets materielle Værd, men han bør ogsaa kjende noget til dets Institutioner og forstaa noget af dets Historie, for saaledes at kunne blive en oplyst og nyttig Medborger.

Hensigten med denne Bog er derfor hos dette Lands store og tiltagende stændige og voksende Befolkning at vedligeholde Mindet om og bestyrke Kjærligheden til de Hjem, de har forladt, paa samme Tid som den vil give en god og klar Ide om det store Land, de er komne til.

De, som er komne over fra Norge, vil blive fornøiede over at finde meget i den første Hæftedel af denne Bog, hvilket vil oplive Mindet om kjendte Gjenstande, medens de færdige samtids ogsaa vil finde meget om sit eget Land, som er nyt for dem. De Unge vil blive underviste og glade ved at faa et saa træffende Billede af det Land, som de nu har hørt omtale. Alle vil hofte Nytte af at sammenligne disse Billeder af vort gamle og vort nye Hjem.

Sceneriet i Norge er forskjelligt fra andre Dele af Verden. Den altid klare, blaa Him-

mel, disse dybt, forgrenede, gliniende Fjorde, disse stride Elve og stupende Fald, disse bratte Klippevægge, disse høie Tinder og Spidse, der hæver sig skarpt op, disse hængende Isbræer og Snedriver, disse hoitragende, uendelige Furuftove, der fremhæves ved slanke Stammer af Solobirke, disse grønne Pletter midt i Skoven, disse bugtede Dale og Fjeldsoer; disse forskjellige Former af Fugle og firfodede Dyr, den vældige Elg, det raske Kendsdyr, den frugtindjagende Bjørn, den smidige Gaupe, den fke Ulv; disse Orne, Svaner og Sofugle, disse Naturens forskellige Toner og Stemmer, der lyder nær og fjernt i Sommernattens Skumring, disse brillante, flammende Nordlys, naar Dagene bliver korte, disse glitrende, blændende Snedriver, den opfriskende Winterfrost og Kulde, Fornoielsen af at age over den blanke Is, naar den skarpskoede Hest i fuld Fart traver afsted med den lette Slæde eller farer nedover de bratte Skraaninge over den hvide Sne gennem den grønne Granfok — alt dette danner en egen Natur. En saadan Forbindelse af eiendommelige Træk finder man ikke i noget andet Land. Og midt iblandt dette overvældende Natursceneri finder vi en ærlig, fjak Race, ikke Byernes Befolkning, men Dalenes og Fjeldenes frie og selvstændige Sommer, der staar paa sin Ret i et Land, hvor der er hverken „Lords“ eller „Ladies“ men ligefremme Mænd og Kvinder.

Det er fire Hundrede Aar siden Kolumbus første Gang saa den vestlige Verden, men længe før Kolumbus's Tid havde de foretagssomme Nordmænd fundet Amerika. Dog er det kun 275 Aar siden Arbeidet med at gjøre dette Kontinent beboeligt først begyndte.

Fra Jamestown og fra Plymouth flyder Opdagelsens og Kolonisationens Strømme stadig mod Vest og Syd og tiltager i Omfang, indtil de forener de store Oceaner og dækker Kontinentet. Beretningen om denne umaadelige Udfoldelse af Liv under nye Forhold fortæller i denne Bog for at vise, hvorledes og med hvilke Midler en stor Nation udviklede sig af de faa og spredte Tro af en liden Udvandring fra den anden Side af Havet.

Dette Værk er bleven udgivet i det Haab, at det vil fremstille Folkelivet saa klart, livligt og forstaaeligt, at dette Livs Enhed og Mangfoldighed vil blive tydeligere end nogensinde før.

Det er en Historie, en Beretning, en Encyklopædi af nationale Underretninger, en Lærebog af national Karakter. Den beretter om Reiser, beskriver Bygger, giver Skildringer af Krige, følger Handelens og den nationale Velstands Pulsarer, stildrer hvad som foregaar i Butikken, Kontoret, Kirken, Skolen, Minen, Haven, paa Ageren og i Hjemmet.

Der er intet Digt saa mærkeligt som denne Beretning af Fakta, ingen Roman saa fuld af Tildragelser, Eventyr, Heltegjerninger og menneskelige Omiskiftelser. Det er en Historie om Menneskeheden skrevet af Forsynets Haand paa et nyt Kontinents rene, brede Blad. Det er en Bibel med en ny Belysning af de gamle Love om Ret og Uret, som danner Grund-

Iaget af al Historie; det er ogsaa en ny Udgave af Tusind og En Nat med Hensyn til den menneftelige Dngtigheds Undere og Mirakler.

At lære at kjende denne Bog er en Pligt og en Forpligtelse. Ingen kan være rigtig patriotisk, som ikke kjender noget til den Nation, hvortil han horer, og det Land, hvori han bor. En faadan Kundskab er nødvendig for en god Borger. I dette Land, hvor Regjeriingen hviler paa hele Befolkningens Almagt og Fortræffelighed, er en faadan Kundskab en Pligt og en Nodvendighed. Den dannede Amerikaner kan ikke være uvidende om den store Historie, i hvilken han har havt en saa væsentlig Del, eller om Livet i hans Land i Dag. Ikke at kjende til disse Ting vilde være det samme som at gaa tabt af et smukt og inspirerende Landskab, som vi kunde se ved blot at aabne Vinene.

Det er for Familien dette Bind egentlig er udgivet. Amerika er især Hjemmenes Land, det Land, som ved sine frie Institutioner og sine store sociale og industrielle Betingelser gjør det muligt for den hele Befolkning at skaffe sig komfortable Hjem. Disse Hjem er ikke alene en Milde til Lykke samt Menheden og Velværens Plejested; de er ogsaa Borgerrettens Skoler.

Bibelen har været og vil vedblive at være disse Skolers væsentlige Lærebog; men der behøves ogsaa andre Bøger, og denne Bog har sat sig som Maal at tage deres Plads som den mindværdige Bog for Belærelse og Underholdning. En Races Historie er det bedste Emne for Opdragelsen af den Races Born. Altfor mange vovser op med de mest ubestemte Ideer om sit eget Land. De ved ikke, hvad som er foregaaet, de ved ikke engang, hvorledes Folk lever i andre Dele af det store Land. De ved lidt om sine egne Samfund, men de er ganske uvidende om det større Samfund, hvortil alle horer. Historien om Landets Fodsel og Fremvækst, dets Kamp og Bedrifter, dets eiendommelig veksellende Liv, dets heltedige Mænd og ædle Kvinder burde være enhver Gut og Pige bekjendt fra deres tidligste Barndom. Den Kundskab er den virkelige Opdragelses ABC. Det er for at meddele denne Kundskab, at dette Værk særlig er udkommet.

Dette Bind gjør ikke alene Nutiden bekjendt med Fortiden, men det viser enhver Beskæftigelse og Profession alle andre Beskæftigelser og Professioners Arbejde og Tilstand, og det fremlægger for hvert af Landets Distrikter ethvert andet Distrikts Udseende og Baner. Det er en Nationalbog. Den beskriver Vesten og Østen, Norden og Syden. Den fortæller Kjobmanden, hvorledes Bonden lever; den giver Haandværkeren et Billede af Bergmandens Liv; den giver Planteren et Glimt af Kvægrogterens Verden. Den fremlægger et Kart over hele Landet, ikke med Geografiens faste og bestemte Linjer, men med et stort og energisk Folks bruisende Liv. Den giver en klar og sammenfattet Oversigt over Regjeringen i alle Administrationens Funktioner; den beskriver de store Byer; den følger og afbilder alle Rejsens og Handels Veie og Hjælpesilder. Den istilddrer det Arbejde, der udføres af Bonden, Haandværkeren, Bergmanden og Kjobmanden. Den har ogsaa noget at berette

om Kirker, Universiteter, Skoler, Literatur og velgjørende Stiftelser. Den er kort sagt et Nationalkart, en Lærebog, Historie og Fortælling for Hjemmet.

Den anden Del af denne Bog begynder med Amerikas Opdagelse først af Nordmændene og siden af Kolumbus, om hvis Liv og Eventyr der gives en udførlig Beretning. Dette Kapitel er udarbejdet med den største Omhu og fremstiller denne mærkværdige Mands forunderlige Historie ikke alene paa en fængslende Maade, men frembyder ogsaa nye Kjendsgjerninger, Resultatet af de seneste Tiders Forskninge. Endvidere berettes her adskilligt om Kampen for Frihed og Selvstyre blandt denne store Nation og den bitre Krig, som maatte udfjæmpes, inden Selvstændighed var vunden. Meget af Interesse berettes her ogsaa om Amerikas tidligere Beboere Indianerne, om de Bedrifter og Eventyr, som de første Banebrydere havde at gennemgaa for at rydde Vej for Civilisationen. Men ikke nok hermed. Vi faar her ogsaa lære at kjende Hovedtrækkene af det Spørgsmaal, Slaverispørgsmaalet, som i Aarhundreder udgjorde et bittert Tvistenne, og som tilslut førte til en Krig, hvis Lige Verden hverken før eller senere har været Vidne til. Af de største Byer i Amerika gives ogsaa en malende Beskrivelse og af meget andet, som bør være af stor Interesse for enhver, men for hvilket vi her ikke nærmere kan redegjøre.

Illustrationerne gjør meget til at forøge Interessen og Lærerigheden saavel som Tiltrækningen ved Bogen. De omfatter næsten alle Emner. Kolumbus's Liv er smukt og fuldstændigt illustreret.

Parti af Genua, Kolumbus's Fødested.

Fortegnelse over Kapitterne og de omhandlede Emner

1. Kapitel.

Overfugt over den skandinaviske Halvø.

- A. Naturen:** Havet—Atlantehavet—Nordsøen—Skagerrak—Nattegat—Østersøen—Kysten—Halvøer og Øder—Landets Overflade—Nordskandinavien—Njolen—Dovre—Langfjeldene—Den svenske Side af Nordskandinavien—Det botniske Lavland—Det mellemste Lavland—Sydsverige—Floder og Indføer—Norges Floder—Sveriges Floder—Mælaren—Vettern—Vänern—Sydsveriges Vasdrag—Landets geologiske Bygning—Klimat—Væstlivet—Dyrelivet.
- B. Folk og Stat:** Norges Forhold til Sverige—Rigsgrænsen.

2. Kapitel.

Fra Trondhjem til Nordkap.

Trondhjem—Aldomsten—Beskrivelse af Byen—Domkirken—Munkholmen—Lade—Store og lille Verfos—Den norske Dampskibe—Torghætten—Sagnet om Nabningen i Torghætten—De syv Søstre—Lofoten—Hemmingsvær—Torfskiftning—Livet paa Lofoten—Ginsøstrømmen—Raftbundet—Lodingen—Hindø—Midnatssolen—Tromsø—En Lappeleir—Hammerfest—Nordkap—Paa Toppen af Nordkap—Sværholtklubben eller Fugleklippen—Vadsø—Vardo—Vardohus—Bræen Svartisen—Kabelvaag—Hestmandø.

3. Kapitel.

Fra Kristiania til Romsdalen.

Beskrivelse af Kristiania—Universitetet—Vikingskibet—Trefoldighedskirken—En Begravelse—Vor Frelses Kirke—Gamle Afers Kirke—Hans Nielsen Hauge—Stortingsbygningen—Afershus—Slottet—Ladegaardsøen—Isarshall—Høvestuen—Stavkirke fra Gol—Frognerfæteren—Trybåndshøiden—Njosen—Hamar—Gjøvik—Lillehammer—Mesnaelven—Norges Beie—Fossegården—Naturen i Gudbrandsdalen—Stjæggestad—Lilstad—Bredevangen—Aringen—Passet ved Ruften—Dombaas—Den botaniske Rikdom paa Dovre—Raumadal—En Sneestorm i Midten af Juni—Stueflaaten—Slettafos—Ormeim med Vermedalsfossen—Mongefossen—Romsdalens Natur—Trolldinderne—Romsdalshornet—Beblungsnes—Romsdalsfjorden—Moldefjorden—Tresfjorden—Sjøfjorden—Fannefjorden—Langfjorden.

4. Kapitel.

Vestkysten og dens Fjorde.

Kristiansund — Molde — Alesund — Kysten sydover fra Alesund — Moldsøen — Kysten mellem Trondhjem og Bergen — Skatestrømmen — Nordfjord — Hornelen — Hjorendsfjord — Sæbø — Norangsfjord — Norangsdalen — Geirangerfjorden — De syv Søstres Fald — Fra Maraak over Grjotli og Linseim til Gudbrandsdalen — Hellefyllt — Kjeldstadli — Hornindalsrokken — Faleide — Fra Faleide til Utviken — Notur over Geirangerfjord — Fra Utviken med Stoltjærre til Re — Breumsvandet — Re — Førde — Jølstervand — Vasenden — Stat — Bergen — Bergens Historie — Norges første Handelsstad — Søslag 1665 — Bergens Kirker — Munkeliv — Andre offentlige Bygninger — Bergens Havn — Nordnes — Fredesviksberg — Bergens beplantede Plads eller Almenninge — Bergens ældste Del — Tyskebryggen — Den tykke Kjøbmandskoloni i Middelalderen — Bergenhus Fæstning — Rosenkrans's Taarn — Kongehallen — St. Jørgens Hospital — Beiret i Bergen — Bergens Handel — Bergens Indvaanere — Opdragelsen i Norge — Bergens Omegn — Bergens Museum — Router fra Bergen til Hardanger — Jantoft Kirke — Bjørnefjord — Lofund — Einingevik — Tæro — Hardangerfjordens enkelte Dele — Følgefonnen — Træsfonn — Solfonn — Rutlefonn — Hardangerjøfeln — Hardanger, de norske Fosses Hjem — Hardangerfjorden — Rosendal — Utne — Odda — Sandvenvandet — Buarbælen med Buarbræen — Skjæggebalsfossen — Ringedalsvandet — Tyssestrengene — Hvorledes Bønderne danser — Springdanser — Vøringfos — En praktisk Maade at transportere Kjør paa — Ulvik — Gide — Den maleriske Gravenfjord — Skjervfossen — Vossevangen — En Udflugt til Gudvangen — Tvinde — Jordalsnuten — Staleimskleven — De storartede norske Veianlæg — Sivlefossen — Nærbødalen med Nærbøfjord — Sognefjord — Dens storartede Natur — Sygnefest — Jostedalbræen — Romhesten — Fjærlandsfjord — Balholmen — Systrand — Nardalsfjorden — Vettisfos — Lysterfjord — Lærdalsløren — Veien over Lillefjeld til Kristiania — Den berømte Borgund Stavkirke — Hegg — Maristuen — Kystuen — Totunfjeldene — Bygdin — Tyin — Gjendin — Galdhøppigen — Gllitretind — Kritingskjølen — Hørungerne og Skagestolstinderne — Nardal — Utladalen — Bredevangen — Stineeggen — Gjeldedalstind — Fleskedalstinderne — Gjendeboden — Memurutungen — Gjendetungen — Knutshultinden — Skogstad — Wangsmjøsen — Grindaheim — Skogshorn — Fagernes — Frydenlund — Sveen — Odnes — Hardsfjorden — Hønefos.

5. Kapitel.

Det sydlige Norge.

Kristianiasfjorden — Krokkleiven — Drammen — Kongsberg — Det gamle Solvørk — Bolkesjø — Den berømte Hiterdals Kirke — Telemarken — Tinneset — Kjøtanfos — Sagnet om Maristien — Gausta — Nordmændenes Færdighed i Træsfjæreri — Kristiansands Omegn — Sætersdalen — Dalens eiendommelige Folkeliv — De besynderlige Dragter — Sætersdalens rige Folkedigt — Egersund — Stavanger — Stavangers Historie — Domkirken — Stavangers Omegn — Lysefjord — Hafsøfjord.

6. Kapitel.

Nogle Sæder og Skikke.

Gamle Skikkes Forfald — Folkets Paavirkning af Udlændinge — Nordmændenes Høflighed og Gæstfrihed — De norske Bønder — Landets Tilstand — Folkets Opmærksomhed mod Fremmede — Du Chaillus Indtryk

af Nordmændene—Den norske Selveier—Norges Ufsikkethed til Algerbrug—En Beskrivelse af norske Bondegaaarde—Livet paa Søsteren—Nordmændenes Høitider—St. Hansfest—Julen, Aarets store Fæst—Den store Høitidlighed herskende overalt—Det religiøse Liv—Nordmændenes Interesse for Læsning—Hvorledes Søndagen tilbringes—Konfirmationen—En Frierihistorie—Bryllupper i Norge—En Beskrivelse af et Brudefølge—Den eiendommelige Brudekrone—Ceremonien—Et Digt af Sorgen Moe—Munchs „Brudefærden i Hardanger“—Reisen til Kirke i Baad—Begravelser.

7. Kapitel.

Eventyr og Fortællinger.

Gudsbrand i Lien—Besle Næse Gaasepige—Manden, som skulde stille hjemme—Smeden, som de ikke torde slippe ind i Helvede—Gjæte Kongens Harer—Østenfor Sol og vestenfor Maane—En Sommernat paa Krogstoven—En Aftenstund i et Proprietærkjøkken—Præsten og Klokkeren—Dumme Mænd og Trold til Kjærringer—Gutten og Janden—Bamses Brakar.

8. Kapitel.

Fra Gøteborg til Stockholm.

Gøteborg—Skjærgaarden—Gøteborgs Kanaler—De smukke Gader og Boulevarder—Byens Follkeliv—Gøteborgs System med Kontrollering af Brændevinstrafikken—Den svenske Smørgeaas—De forskjellige Maader at naa Stockholm fra Gøteborg—Malmö—Det vanskelige Jernbaneanlæg—Lund, Sveriges anden Universitetsstad—Dens gamle Domkirke—Stockholm—Dets skjønne Beliggenhed—Norrbro—Strømparterren—Slottet—Middarholmskirken—Gustav Adolfs Gravkapel—Nisebakke—Stockholms Hoteller—Hässelbacken—Djurgården—Belvedere—Stockholms Samlinge—Drottningholm—Ulfsdal—Upsala, Sædet for Sveriges mest berømte Universitet—Slottet—Domkirken—Gamle Upsala—De mærkelige Gråhøge—Gotakanalen—Kanal dampskibene—En af Europas største og nyttigste Ingeniørarbejder—Mælaren—Sødertälje Kanal—Mörkö—Slætbåden—Stègeborgs Slot—Södertöping—Norsholm—Berg—Breta Klosterkirke—Linköping—Motala—Motalas mekaniske Værksted—Vadstena—Vettersborgs Slot—Vadstena Kloster—Jönköping—Husvårna Geveerfabrik—Fästningen Karlsborg—Toreboda—Trollhättan—Gullö—Toppo—Mafersvass.

Anden Del.

1. Kapitel.

Opdagelse og Erobring af den nye Verden.

Opdagede Nordmændene Amerika?—Beviset herfor—Slutninger—Kolumbus—Hans tidligste Ar—Han forlader Italien og reiser til Portugal—Hans Plan—Hans Møde med Kongen—Kongens Ligeegyldighed—Kolumbus reiser til Spanien—En sand Ven—Skuffelse og Udsættelser—Ferdinand—Hans Ligeegyldighed for Kolumbus's Plan—Isabella—De ublue Betingelser—Held tilsidst—Ekspeditionens Afreise fra Palos—Mysteri—Kolumbus's Fæstthed og Mod—Skuffende Tegn—Land isigte—En ny Verden

funden—Tilbagereisen til Spanien—Keiser og Opdagelser—Jomngelse—Kolumbus's Død i Valladolid—Opdagelsesreisende efter Kolumbus's Tid—Virkingen af Kolumbus's Opdagelser—Andre Nationers Jver—Americus Vespucius—Navnet Amerika—Kannibalerne—Deres Salg til Slaver—Fernando De Soto—Hans Forsøg paa at erobre Florida—En lang Marsch—Til det fjerne Vesten—De Soto opdagere Mississipp—Hans Død og Begravelse.

2. Kapitel.

Kampen for Frihed og Selvfreye i Amerika.

Kolonisationen—Nogle Resultater heraf—Folkets Kettigheder—Ny-England—Kampen for Frihed—Indskrænkninger—Kolonierne Lovgivning—Pengepørgsmaalet—Stattebelægnngen—Væltningen overbord af Theladningen i Boston Havn—Kampen for Uafhængighed—Førbundet—Valgretten—Folkets Aflytning vestover—Amerika da og nu.

3. Kapitel.

Revolutionen eller Kampen for Amerikas Uafhængighed.

Marsagerne til Krigen—Englands Maader at skaffe sig Statsindtægter paa—Bostons Blodbad—Slaget ved Lexington og Concord—Indtagelsen af Forterne Ticonderoga og Crown Point—Slaget ved Bunker Hill—Washington overtager Kommandoen over Hæren—Engelskmændene rommer Boston—Uafhængighedserklæringen—De mange store Anførere paa begge Sider—Slagene ved Trenton og Princeton—Ameritanernes Nederlag ved Germantown, Pa., samt ved Camden og Charleston, S. C.—Benedikt Arnolds Forræderi—Traftaten med Frankrig—Benjamin Franklin—Vinterkvarteret ved Valley Forge—Felttoget i Nord- og Syd-Karolina—Cornwallis's Overgivelse ved Yorktown, Va.—Englands Beslutning at opgive Kampen—Søslag—Paul Jones og „Seramis“—Den engelske Handels Odelæggelse gjennem Kaperstibe—De amerikanske Troppers mange Savn—Uafhængigheden anerkjendt—Konstitutionens Antagelse.

4. Kapitel.

Amerikas Præsidenter og deres Administration.

George Washington—John Adams—Thomas Jefferson—James Madison—James Monroe—John Quincy Adams—Andrew Jackson—Martin Van Buren—William Henry Harrison—John Tyler—James Knox Polk—Zachary Taylor—Millard Fillmore—Franklin Pierce—James Buchanan—Et Tilbageblik paa Negerflaveriet.

5. Kapitel.

Borgerkrigens Periode.

Lincoln—Den delte Mening om de særskilte Staters Magt—Sydstaternes Udtrædelse af Unionen—En Nation under Vaaben—Fort Sumter—Major Robert Anderson—Dannelsen af Amerikas konfødererte Stater—Sydstaternes større Krigsdygtighed—Slaget ved Bull Run—General Grants Felttog mod Vest—De syv Dages Kamp foran Richmond—General McClellan—General Robert Lee—Slaget ved

Antietam—Lee's Nederlag—Slaget ved Fredericksburg—Slaget ved Gettysburg—Det store Tab—
Begivenheder tilføjes—Monitor og Merrimac—Slaget paa Hampton Roads—Kelttoget mod Sydvest—
Richsburgs Overgivelse—General Meade—Sheridan—Slaget ved Cedar Creek—Sherman—
Shermans Marsch—Indtagelsen af Savannah—Lee's Overgivelse ved Appomattox—Krigens Afslut-
ning—Lincolns Død—Andrew Johnson—Ulysses S. Grant—Rutherford B. Hayes—James Abram
Garfield—Chester A. Arthur—Stephen Grover Cleveland—Benjamin Harrison.

6. Kapitel.

Hvorledes det amerikanske Folk styrer sig selv.

Regjeringens tre Afdelinger—Repræsentanternes Hus og Senatet—De to Huses forskellige Embedsmænd—
Præsidenten, den eneste udøvende Embedsmand—Betingelserne for at blive Præsident—Præsidentens
Kabinet—Amerikas forskellige Præsidenter—Metsvæsenet—Societetsets store Magt og Betydning—
Forbundsregimet—De enkelte Staters Styrelse—Stemmeretten i de forskellige Stater—Territorier-
nes Styrelse—Et Frihedens Land.

7. Kapitel.

Banebrydere og Pionere.

Daniel Boone—Hans Oplevelser og Eventyr—Et første Glimt af Kentucky—Boone og hans Ven, John
Steuart, tages tilfange af Indianerne—Deres Flugt og Redning—Squire Boones Ankomst—
Boone vender tilbage til sin Familie—Hans Beretninger opflammer hele Nord-Karolina—Hensigten
med Ekspeditionerne—Oberst Henderson—Kentucky kjøbes fra Indianerne—Kolonisationen—Et Ken-
tuckyfort—Boonesborough—Indianernes Angreb paa Nybyggerne—Den første Kongres i Vesten—
Indianernes Bortførelse af tre unge Piger—Kentucky bliver Stat—Boone taber sit Land—Boones
Død—David Crockett—Hans Kamp med Indianerne—Crocketts Held som Politiker—Hans Karriere
i Washington—Lewis og Clarks Ekspedition—Toget opefter Mississippi—Deres Opdagelser—Deres
Tilbagekomst—Kongressens Belønning af deres Bedrifter—General Fremont—En Kjerlighedshistorie
Fremonts geografiske Opmaaling af Rocky Mountains—Kit Carson.

8. Kapitel.

De amerikanske Indianere.

Indianerne, de første vore Forfædre mødte—Forholdet mellem Nybyggerne og Indianerne—Den store Krigen
Powhatan—Pocahontas—Striden mellem de to Maecer—Kong Philip—„De sets Rationer“—Proteser-
nes Kamp med Franskmændene—Penns ventlige Behandling af Indianerne—Frans Drake—Forsoj
paa at indføre Civilisation og Kriitendom blandt Indianerne—John Eliot—Svensens røde Mand—
Indianernes skrættelige Behandling af Nybyggerne—Historien om Deerfield—Stammehad mellem
Indianerne—Indianerhordningernes Krigsdygtighed og Herkeraand—Pontiacs Krig—Herrenhutternes
Omvendelse af Indianere i Pennsylvanien og Ohio—Hamilton og Dartmouth College—Josef Brant—
Engelskmændenes Forbund med Proteseritamnerne—Tecumseh—Det nittende Aarhundredes India-
nere—Kongressen inddeler Indianerne i tre Afdelinger—De tre store Skridt i den indianske Politit—
Afslutningen af Indianerne—Indianerterritoriet—John Mojs—Regjeringens villkaarlige Behandling af

Indianerne—De nye Bønseligheder—Sioux-Indianernes Kamp mod de indtrængende Hvide—General Gusters Nederlag og Død—Forsøget paa at danne en ny Indianerstat—Indianernes Taalmodighed sættes paa en haard Prove—Regjeringen indser Nødvendigheden af en anden Ordning—General Grant faar Ordre til at undersøge Indianernes Tilstand—Kaptein Pratt og hans Arbejde for Indianerne—Indianernes Tilstand i vor Tid—Indianerens Karakter—Hans Opdragelse—En ny Tid for Indianerne—Deres Borgerret.

9. Kapitel.

Pivet ved Grænsen.

„Squatteren“—Hans gradvise Forsvinden—Hans Levesæt—Smaa Fordringer—Den stadige Omflating—Nybyggerne—Hans Fremstridsaand—En anden Klasse Nybyggere—Folk, som synes at have Lykken mod sig—Deres haarde Arbejde og mange Gjenvordigheder—Pionerkvindernes store Udholdenhed—Deres Stræbsomhed—Barndommen—Hvad Børnene lærer—Kvægforretningen—De rige Græsgange—Græsset i Texas—Klomaloven—Forsøgene paa at omgaa Loven—Tropperne udfommanderes for at paase dens Overholdelse—En haardnattet Texasmand—Slaget mellem Menneske og Dyr—Nordvestens umaadelige Havnegange—Kolorados Sletter—Hareavl—Kvægforretningen for i Tiden—Høst- og Vaaroptællingen—Kreaturerens Forstand—Det vilde Kvæg i Texas—En „Cowboy“—Lassefoen—Cowboyens Klædebragt—Ponyen, Cowboyens trofaste Ven—Dens næsten menneskelige Forstand—Civilisations Indflydelse paa Kvægaavl—En Cowboys Stilling for og nu—Kreaturbegravelse—Et uhyggeligt Optrin—Kvægdronningen.

10. Kapitel.

Det store Nordvest.

Ordets uvisse Betegnelse—Dets nuværende Betydelse—En Egn af stor Frugtbarhed—Nordvesten for og nu—Forvandlingen fra et øde Landskab til en Have—Odelæggelsen af de umaadelige Furuskove—Opdyrkelsen af Landet—Jernbanevæsenets umaadelige Udbredelse—De flittige Nybyggere—Deres endelige Belønning—Det industrielle Liv i Nordvesten—Agerbruget—Anvendelsen af findrigt Maskineri—Bondens Forhold—Hans lange Erfaring—En anden Slags Jordbrugere—Deres vilde Spekulationer—Dyrkningen af en eneste Kornsort—Hvorledes Kornet transporteres—Dyrkningen af Mais og Hvede—Befjelbruget—Vindyrkning—Nordvestens vigtigste Byer—Skolevæsenet—Radikalismen—Afholdsfagen—Nordvestens Raceproblem—Den store Indvandring—Den talrige skandinaviske Befolkning—De mange dygtige Forretningsfolk—Nordvestens Civilisation.

11. Kapitel.

Noogle store amerikanske Industrier.

Begravne Skatte i Jorden—Sjældne Stene—Mangefarvet Marmor—En ung Industri—De store Møller—Den gammeldagse Metode at male Mel paa—Den nye Proces—Vestens store Møller—Deres umaadelige Produktion—De store Oliekilder—En mærkelig Industri—Petroleum—Dens Historie—Udvikling—Gasbrønde—De store Korledninger—Noogle belysende Talstørrelser—Amerikas Nord-

brug — Det opdyrkede Land — Amerikas vigtigste Kornsorter — Bomuldsdyrkningen — Frugtavlen — Truceavlen — De forladte Bondegaaarde i Ny-England og Vestens rige Plantager — Den kunstige Banding — Den store Forandring, som denne har forarsaget — Om Guld og Sølv i Amerika — Nabningen af Veien til Kalifornien — Guldfundet — Marshal og Sutter — Tilstanden i Kalifornien i den Tid — Hundet af Sølv i 1857 — De første Grubearbejderses Stjæbne — Livet i Gruberne — Marvaagenhedskomiteer.

12. Kapitel.

Amerikas vigtigste Byer.

1. Washington — Den storartede Maade, hvorpaa Byen er anlagt — Gaderne — Byens Historie — Det Hvide Hus — De mange smukke Regjeringsbygninger — Kapitolium — Smithsonian Institut — Krigernes Hjem — Washingtons smukke Omegn — Arlington House.
2. Ny-York — Byens Beliggenhed — Ny-Yorks Historie — Batteriet — Broadway, den vigtigste Forretningsgade — Trinity Kirke — Wall Street — Up-town — De vigtigste Gader — Fifth Avenue — Hoibanen — St. Patrick's Katedral — Central Park — Obeliscen — Lenox Bibliotek og Hospital — Columbia College — Hudsonfloden — Riverside Park — Clermont.
3. Boston, Hovedstaden i Ny-England — Bostons Historie — Byens Beliggenhed — The Common — De offentlige haver — Statshuset — Faneuil Hall — „Old South Church“ — Commonwealth Avenue — Trinity Plads — „Spovognsghaden“ — Lærdømmens store Centrum — Harvard College — Kindergarten-skoler — Boston Universitet og andre lærde Institutioner.
4. Philadelphia — Byens Grundlæggelse — William Penn — Philadelphia under Revolutionskrigen — Benjamin Franklin — Carpenters Hall — Independence Hall — De smukke offentlige Bygninger — De mange offentlige Institutioner — Pennsylvania Hospital — Girard College — Philadelphias Læreanstalter.

13 Kapitel.

Chicago, Verdensudstillingens By.

De første civiliserede Besøgende — De første Nybyggere — Den unge By's vekslede Stjæbner — Byens hurtige Fremvæxt — Den store Ildbrand — Chicagos nuværende Størrelse og Rigdom — Dens Parke, offentlige og private Bygninger — De kosmopolitiske Indbyggere i en stor amerikansk By.

14. Kapitel.

Verdensudstillingen.

Tidligere Udstillinger — Udstillingen i 1892—1893 — Feirelsen af Firehundredaarsdagen for Kolumbus's Opdagelse — Udstillingens Sæde — De store Summer, der anvendes til Forisjonnelse — Beskrivelse af Udstillingens Hovedbygninger — Udstillingens Nabning — Udstillingens Nytte for Verden.

15. Kapitel.

Andre betydelige Byer i de Forenede Stater.

1. Brooklyn — Brooklynbroen — Byens vigtigste Gader — De fornemste Bygninger — Prospect Park — Greenwood Kirkegaard.

2. Buffalo—Byens Beliggenhed—De vigtigste offentlige Bygninger—Buffalos Vigtighed som Handelsstad—Niagara—Dette Falds store Skønhed og Virkningsfuldhed.
3. Baltimore—Byens Beliggenhed—Dens mange Kirker og Undervisningsanstalter—De mange pragtfulde offentlige Bygninger—Byens mange Monumenter—Den blomstrende Handel og Fabrikdrift—Havnen.
4. Cincinnati—En Beskrivelse af Byen—Dens smukke Omegn—De mange Parke—De vigtigste Bygninger—En af de betydeligste Handels- og Fabrikmidtpunkter i Vesten—Den aarlige Industriudstilling.
5. Milwaukee—Byens Beliggenhed—Dens store Naturskønhed—Gader beplantede med Trær—Det behagelige Klima—Offentlige Institutioner—De mange Nationer, der er repræsenterede i Befolkningen—Den betydelige Fabrikdrift—Milwautes udmærkede Skolevæsen.
6. Minneapolis—Minnesotas største By—St. Anthony Faldet—Byens store Fabrikdrift.
7. St. Paul—Byens Beliggenhed—Byens Gader—De vigtigste offentlige Bygninger—Et Centrum for Jernbanetrafikken—Byens Skolevæsen—En stor Handelsby—Manglen paa Vandkraft en Hindring for Fabrikdriftens Fremgang.
8. St. Louis—En Beskrivelse af Byen—De vigtigste offentlige Bygninger—Skolevæsenet—De mange store og imponerende Kirkebygninger—Byens mange Parke og offentlige Pladse.
9. Saltstaden—Ædret for Mormonismen—De vigtigste Bygninger.
10. Denver—Byens storartede Beliggenhed—De offentlige Bygninger—Et Midtpunkt for et vigtigt Jernbanesystem—Byens Fabrikvirksomhed—Befolkningen.
11. San Francisco—Byens Beliggenhed—Dens Historie—De vigtigste Forretningsstrøg—Byens mange smukke Bygninger—De største Hoteller i de Forenede Stater—Havnen—Chinatown—Den Gyldne Port.
12. New Orleans—Byens Beliggenhed—Dens Vigtighed som Udsibningssted—Livet ved Bryggerne—De vigtigste Udsøfelsesartikler—Fabrikdriften og andre Industriens Ubetydelighed—Byens Omegn—De mange Kirker—Skolevæsenet.
13. Richmond—Byens Beliggenhed—De vigtigste Bygninger—Kapitoliet—Byens berømte Institutioner—Den blomstrende Handel for Borgerkrigen—De mange Jernværk.
14. Kansas City—Et stort Jernbanecentrum—Forretningen med Agerbrugsprodukter—Byens Fremvækst.
15. Galveston, den vigtigste Handelsby i Texas—Byens Beliggenhed—De offentlige Bygninger—Skibsværkstederne—Byens Klima
16. Charleston—En betydelig Stad—Byens maleriske Beliggenhed—En af Sydens betydelige Handelsbyer.

16. Kapitel.

Det gamle og det nye Syden,

af

Hon. Wm. C. P. Breckinridge.

hvad menes med „Syden?“—Dets tidlige Bebyggelse—Slaveri og Agerbrug—Jordbrugende Stater, Plantagestater—Plantageeierens Liv—Det huslige Liv—Arnen i Husets Stilling—Sydens Damer—Unge Mænd—Lærde Professionsløb—Politisk Udvikling—Tre forskellige Dele af Syden—Racespørgsmaalet—Nye Industriens Udvikling—m. m.

17. Kapitel.

Jagt og Fiske i Amerika.

1. Jagt — Hele Amerika engang overfuldt af Vildt — Pemmitan — Bjorne og Bjornejagt — Hjorte og Hjortejagt — Den amerikanste Elg — Vapitihjorten — Antilopen — Amerikas Fuglevildt.
2. Fiske — Tidlige amerikanste Fiskerier — Indianernes Fiske — Den store Spydfrø — Rigdom paa Fisk — Torskfiskeri — Vandringssvaner — Matrellen — Sild — „Bluefish“ — Laks — Orret og Orretfiske.

18. Kapitel.

Smukke Scenerier fra forskellige Dele af de Forenede Stater.

De store Afstaaende i Amerika — Naturomgivelsernes Storlagenhed — De mærkeligste Naturomgivelser inden Kaliforniens Grænser — Yosemite-dalen — Brudeslorfaldet — Fra Denver til Vesten paa Rio Grande Jernbanen — Koloradotilderne og Manitoutilderne — Pike's Peak — „Gudernes Have“ — Det hellige Kors's Bjerg — Arkansasflodens store Bjergtøft — Kolorados store Bjergtøft — Forskjellige Forklaringer af disse Klippeformationers Opkomst — Staten Kolorados tre forskellige Dele — New Haven med Yale Universitet — Alaska.

19. Kapitel.

Tilbageblik.

Hvor mange Stater og Territorier i de Forenede Stater — Hvorledes de er opstaaede — Grundtrækkene ved Civilisationens Udbredelse inde i Landet samt nye Staters Opkomst — Folkemængden — Indvandrere — Næringsgrene — Religionen — Folkeoplysningen — Statsforfatningen — Byerne.

Washingtons Modtagelse i Trenton.

Fortegnelse over Illustrationerne.

I. Del.

	Side.		Side.
A. Lincoln og hans Son—Frontispiece.		Vikingskibet vilende Koret	65
B. Washingtons Modtagelse i Trenton—Frontispiece.		Vikingskibet, vilende den Maade, hvorpaa Skjoldene var fæstede	66
Badso, en af de nordligste Byer i Verden	v	1. Vikingskibets Udseende, da det blev ført til Kristiania	67
Parti af Genua, Columbus's Fødested	viii	2. Saadan som det maa have seet ud under Seil	67
Norst Bonde	17	3. Nor, Arer, Skjold og Teltoved	67
Standinarvik Stovparti. (Efter Munthe)	19	Seng af Ege, lavet af Fragmenter fundne paa Viking- skibet	68
Kystparti fra Omegnen af Molde	21	Stortingsbygningen	70
Det Andre af en Bondestue i Telemarken	22	Akershus	72
I Kirken	23	Lakselvstrøm	73
Motala, Sverige	25	Det Andre af et Telemarkshus for nærværende ved Bygdp i Nærheden af Kristiania	75
Badstena Slot	29	Parti af Njøsøen samt Ruiner af Samars gamle Kloster	77
Juleneget oprejses. (Efter Tidemand.)	31	Parti af Romsdalen med Billede af en norst Bei	79
Oskar II, Konge af Norge og Sverige	34	Norst Brudsfærd	81
Trondhjems Domkirke	35	Slettafosien	84
Norst Præst	36	Romsdalshornet	85
Gammeltnorst Ornament fra Trondhjems Domkirke	38	Paa Sæteren. (Efter Tidemand.)	86
Ornament fra Trondhjems Domkirke	38	Parti af Nordfjord	87
Ornament fra Trondhjems Domkirke	39	En Baad paa Beskiftelsen, førende Passagerer ombord paa Dampskibet	88
Næstre Forside af Trondhjems Domkirke	40	Parti af Kristiansunds Havn	89
Ville Verfos i Nærheden af Trondhjem	41	En Dampskib	90
Torghatten fra Sidsiden	42	Hornelen, den Klippe, Olaf Trygvesson skal have besteg	91
Den naturlige Tunnel gjennem Torghatten	43	Geirangerfjord	92
De syv Søstre	44	En Søter i Norangsdalen	93
En Vofoten-Landsby i Jistetiden	45	De syv Søstres Fald	94
Henningsvær	46	Sæbo og Hjorend Fjord	95
Raffsundet	48	Udsigt fra Haleide	96
Tromsø	49	Ne	97
Hjeldlapper	50	Hornindalsroften	99
Lappehutte	52	Bondegaard ved nedre Basenden	101
Lappevugge	52	Bergen	102
Lapper i Tromsødalen	53	Nærreimsdalen	103
Hammerfest Havn	54	Bergens Havn	105
Nordfap	55	Fantoft kirke	106
Svarholtklubben eller Jagleklippen	56	Parti af Hardanger Fjord. (Efter et Maleri af Karl XV	109
Gruppe tagen ved Midnatstid den 25de Juni 1884	57	Nofendal	110
Rardo	58	Bondekvinder fra Hardanger	111
Bræen Svartisen med Melfjorden	59	Staggædalsfossen	113
Nabelvaag, en Landsby paa Vofotens Der	60	Odda	114
Hestmand	60	Springdansen	116
Romsdalen i Nærheden af Horgheim	61		
Gammelt Driffekorn fra Norge	62		
Judlobet til Kristianiafjorden	63		
Vikingskibet i sit Stur	63		
Kroffleven i Nærheden af Kristiania	64		

	Side.		Side.
Parti af Ulvit	117	Ung Indianerpige isærd med at spinde	237
Voringsfossen	118	Solformørkelse som forudsagt af Kolumbus	238
Skar i Nærheden af Eide	120	Kolumbus i Lænder	240
Sivlefossen	122	Balboa opdager det Stille Hav	241
Gudvangen og Nærøfjorden	123	Basco di Gama, efter Pedro Baretto de Resendenæs Manuscripter	242
Borgund Kirke	125	Cabot ved Kysten af Labrador	243
Nordre Indgang til Borgund Kirke	126	De Sotos Begravelse	246
Klokketaarn ved Borgund Kirke	127	En Ny-England Væver isærd med at spole	247
Nøstuen	129	Benjamin Franklin	251
Norst Sneploug	130	Stettonners Kanon med Løvet paa et amerikansk Krigsskib	253
Et Pæs i Utladalen i Jotunheimen med Semmelkind	131	Mødet mellem Washington og Rochambeau	254
Frydenlund	133	Hovebygningen ved Udstillingen i Philadelphia i 1876	255
Honefos	134	Monument paa Bunker Hill	257
Gausla	135	Independence Hall, Philadelphia	258
Fra Kristiania Omegn	136	Venedikt Arnolds Klugt	260
Gammel Stol fra Hiterdals Kirke	137	„Liberty Bell,” den Klokke, ved hvis Ringning Ama- gelsen af Uafhængighedserklæringen blev kundgjort	261
Hiterdals Kirke	140	Undertegnelsen af Uafhængighedserklæringen	263
Et Telemarkshus	141	Gammel Kriger med Luntebøsse fra det 16de Aar- hundrede	264
Kjufanfoss	142	George Washington	266
Udtaaret Namstytte, Trætrus og Stabur	144	John Adams	267
Parti fra Omegnen af Stavanger	146	Thomas Jefferson	268
Norst Bondepige fra Hardanger	149	James Madison	269
Norst Bondegaard	150	Albrændingen af Washington under Krigen i 1812	270
Bødstemoders Brudekrone	151	James Monroe	271
Det Indre af et norst Bondehus	152	John Quincy Adams	272
Sidste Haand paa Toiletet	154	Andrew Jackson	273
Søndag i Norge	155	Martin Van Buren	274
En Karekisation. (Efter et Maleri af Tidemand.)	157	William Henry Harrison	275
En norst Brud i fuld Puds	158	John Tyler	276
Et Brudefølge	159	James Anog Polk	277
Sæterpige ved sin Hof	161	Zachary Taylor	278
P. Chr. Asbjørnsen	162	Abraham Lincoln	279
Reisende i Lapland	181	Millard Fillmore	280
Portier fra Gøteborg	206	Franklin Pierce	281
Fonteping	207	James Buchanan	282
Lunds Domkirke	209	En Tiraltjør	283
Storkirken, Stockholm	212	Abraham Lincolns Barndomshjem	284
Elevatoren til Mosebakke	213	Fort Moultrie med Fort Sumter i Baggrunden	285
Uppsala Domkirke	214	Slaget ved Gettysburg	287
Karl von Linné	215	Bombardement af Charleston	288
Stegeborgs Slot	216	Andrew Johnson	290
Vinköping	217	General Lees Overgivelse	291
Göta Kanal i Nærheden af Motala	218	Ulysses S. Grant	292
Parti fra Bettern	219	Rutherford B. Hayes	293
Parti fra Smaalund	221	James Abram Garfield	294
Toppofaldet	222	Kampen mellem Monitor og Merrimac paa Hampton Roads	295
De nye Stuser ved Møttersvæis	223	Chester Allan Arthur	296
Chicago, et af de Forenede Staters nye Krigsskibe	224	Stephen Grover Cleveland	297
		Benjamin Harrison	298
		Washington: Pennsylvania Avenue med Kapitoliet i Baggrunden	299
		Senatets Forsamlingslokale	301

2. Del.

G. Washington aflægger Ed.	226
Gammel Port ved St. Augustine, Fla.	227
Kristofer Kolumbus	229
Kolumbus's Ankomst til Klostret La Rabida	231
Kolumbus og Budet	233
Kolumbus's Flaade	234

	Side.		Side.
Repræsentanternes Hus	304	Gammel haandgjort Spade	381
Det Hvide Hus	306	Gammel Kalkchevogn	382
General Fremont, den store Banebrøder, taler til Indianerne	308	Læstning af en Bomuldsbaad	383
Gammelt Blokhus	309	En meget gammel Uldfabrik i New Hampshire	384
John Stenart, Doones trofaste Bøns, Doo	311	Vaskerenden	385
En Pioner flyvende for Indianerne	313	Indgang til en Bomuldsgaard i New Orleans	387
Et Pequot Blokbad	315	Guldoastning	388
Et Angreb af Indianere	317	Guldførende Strømmes Mensning	389
Røffeljaagt i Kentucky i 1761	319	Kapitolium i Washington	390
Indianernes Krigserklæring	320	Den romersk-katolske Domkirke, Ny-York	392
Custers sidste Kamp. De nyere Tiders mest berømte Indianerlag	322	Smithsonian Institut, Washington	393
Indianerkvinde med sit Barn	323	Produce Exchange Bygning, Ny-York	395
Miles Standish underhandler med Indianerne	324	Mønstring af Unionstropperne i Washington	396
William Penn underhandler med Indianerne	327	Frihedstatuen i Ny-York	398
Indianerlandsby omgivet af Palissader	329	Hollandst Hus, Ny-York	399
Tommo Ebi Ebi og hans Kæro	330	Broadway, Ny-York	400
Det Andre af en Indianerbytte i Alaska	331	Herstabsbolig i Ny-York i gamle Dage	401
Pedro Pino, Lai in ab-tia-ta	332	Tælksten i Central Park, Ny-York	402
En Raadslagnng blandt Indianerne	333	Hoibanen	403
En gammel indianst Bondegård	335	Ny-Yorks City Hall	404
Gammel Indianermissionær i det sydlige Kalifornien	337	Ny-Yorks Handelsbørs	405
Indianeraiguder i Alaska	338	Kanewil Hall, „Frihedens Ruqae,” Boston	406
Kan-wil, en Indianerhøvding	339	Butikker i Bedford Street, Boston	407
Yellowstone Park	341	Old South Church, Boston	408
Verden blandt Indianerne	342	Deforationsdagen	409
Weathersford og General Jackson	344	William Penn	410
Kæftet af Høien.—Tildragelse under Custers sidste Kamp	346	Independence Hall, Philadelphia	411
En Indianerkriger	347	Memorial Hall fra Udstillingen i Philadelphia 1876	413
En Nedstørning fra en Bjergsti	348	Bjergpas i Colorado	414
En ufortlig Præriehest	351	Havedyrkningens Udstillingsbygning	415
En Tvist om et Mærke	353	Et Chicagohus i 1812	416
En Episode ved Nabningen af et kvægsdistrikt	355	Chicagos Brand i 1873	418
Det første Jernbanetog i Amerika	358	Auditoriet, Chicago	419
Domkirkepirene i „Gudernes Have,” Colorado	361	Ulysses S. Grants Hodestet	421
St. Anthony Fald, Minnesota	362	Marshall Fields Lagerbygning, Chicago	422
Bjergpas i Colorado	363	„Johnny Bull” eller No. 1. (Det første Lokomotiv, der anvendtes i Amerika.)	424
Moisbrae	365	Grubedriftens Bygning ved Udstillingen i 1892	426
Kjæmpeira i Yosemitebælen, Kalifornien	366	Plan af Udstillingen	427
Sælsangst i Alaska	368	Model af et Krigsstib, bygget for Verdensudstillingen i Chicago	429
Vulkanste Klipper i Arizona	369	Maskinerbygningen	430
I Minen	372	Kvindernes Bygning	431
Mellem Møllerne	373	Agerbrugsbygningen	432
Heiseindretning for Tønder, og Tunnel gennem Washburn Mølle	373	Udstillingsbygningen for Befordringsmidler	433
Skuseport	374	Kunstopaladset	433
Gas Milder	375	Regjeringens Udstillingsbygning	434
Transportation af Olje gennem Korleddinge til Fernbanevogne	376	Kirker i Ny-York i 1742	435
Skudning af en Rilde	377	Brooklynbroen	436
Bevogtning af en „Wildcat” Rilde	378	Greenwood Kirkegaard, Brooklyn	437
En Plantageeiers Hus i Georgia	379	Hængebroen over Niagara	438
Port til en Plantage	380	Niagara: Det amerikanske Fald	439
Ploug fra Kolonialtiden	381	Paa Baltimore og Ohio Banen	443
Gammel Hestesko ploviet op af Jorden	381	Zalkstøben	445
		Denver i 1878	447
		Den Guldne Port	449
		En Palmelund i det sydlige Kalifornien	450

	Side.		Side.
De Forenede Staters Mynt, New Orleans	451	„Undsluppen“ (efter et Oljemaleri af G. Trumbull)	473
Lilby Jængsel, Richmond, Va., i 1865	452	Drretsfiste	475
Havedyrftningens Bygning, New Orleans	454	Rogle Kirkespir i Boston i 1758	477
En Negerby i Syden	456	Gammel Kirke paa Long Island	477
En Bomuldsmark i Georgia	457	Washingtons Grav, Mt. Vernon, Va.	478
En Plantageeiers gammeldagse Volig	458	Parti fra Yosemite-dalen	479
En Bomuldsrende	459	Det hellige Kors's Bjerg, Kolorado	481
Laftning af Bomuld paa New Orleans's Havn	460	Marmor Cañons, Arizona	483
Gammelt spanst Hus i Bourbon Street, New Orleans	461	Indgangen til Gettysburg, Soldaternes berømte Kirkegaard	484
Rytterstatue af Washington, Richmond, Va.	462	De store Bjergtøfter i Arizona	485
Gammeldags Postvogn fra Kolonialtiden	463	De store Bjergtøfter (Cañons), Kolorado	487
Bro ved Antietam	464	Yale Universitet, New Haven	489
Et Nybygge i Besten	466	Lincolns Grav, Springfield, Ill.	490
Gammel Tegning fra 1585	467	Parti fra Yellowstone Park, Wyoming	492
En Gjed bragt i Klemme	468	Høibanen paa Syvende Avenue, New-York	493
Amerikanske Bagteler	470	Henrettelse af Slaver i New-York	495
Gammel Tegning fra 1558	471		
Landtræning af en Rjæmpealligator i Louisiana	472		

Gammelt fransk Hus i Louisiana.

De Hjem vi forlod

eller

Det maleriske Norge.

Korset Bønde.

1. Kapitel.

Overblik over den skandinaviske Halvø.

A. Naturen.

Havet er af stor Vigtighed for de nordeuropæiske Lande, da det gjør dybe Ind-
 kjøringer i disse og danner en Mængde ypperlige Havne. De Have, som
 omgiver den skandinaviske Halvø kan inddeles i seks Hovedafdelinger, nemlig
 Ishavet, Atlanterhavet, Nordsoen, Skagerak, Kattegat og Østersøen.

I **Atlanterhavet** ved Norges Kyst flyder Golfstrømmen, som kommer fra den mexicaniske
 Bugt, løber i nordøstlig Retning gjennem Atlanterhavet, folder hele Havets Bredde mellem
 Norge og Island, og sender en af sine Grene lige ud mod Spitsbergen. Den medfører
 amerikanske Naturfrembringelser, saasom Drivtommer, Mimosafrø, o. lig. Da den kommer
 fra den varme Zone, er dens Vand varmt, og af den Grund tilfryser ikke Havnene langs
 hele Norges Kyst lige til det hvide Havs Indløb. Det samme er under enkelte Vintre ogsaa
 Tilfælde med Havnene omkring Kattegat. Endvidere oppvarmes Luften af Golfstrømmen, og
 hele den skandinaviske Halvø faar derved et mildere Klima end andre Lande under samme
 Breddegrader.

Verdenshavet og de aabne Havbugter fremviser en regelmæssig Omveksling i Vandhøiden. Denne Omveksling kaldes Tidevand og er en Folge af Maanen og Solens Tiltrækningskraft. Vandets Stigning kaldes Flod og dets Synkning Ebbe. Floden varer omkring seks Timer om Gangen og Ebben ligesaa længe. Ved Nordjøens Kyster gaar Forskjellen mellem Flod og Ebbe op til 5—10 Fod, i Kattegat udgjør den neppe en Fod og inde i Østersøen er den umærkelig.

Nordjøen strækker sig mod Nord til Shetlandsøerne og Stat og mod Syd til Strædet ved Calais. Omendkjønt Nordjøen nu for Tiden er aaben mod Syd, har der dog antagelig været en Tid, da Strædet ved Calais ikke fandtes, og da Nordjøen var en indelukket Bugt mod Syd. Gamle Sagn i Danmark, som beretter, at en engelsk Dromning lod gennemgrave den landfaste Forbindelse mellem England og Frankrig, antyder, at Strædet ved Calais er opstaaet paa en Tid, der ligger inden den menneftelige Grindring. Nordjøens Dybde er kun ubetydelig i Sammenligning med det aabne Hav. I hele Nordjøen sondenom en Linje fra Shetlandsøerne til Limfjorden har man ikke fundet større Dybde end den høieste Pyramides Høide (460 Fod). Derimod er Nordjøen ved Norges Kyst lige indtil 2000 Fod dyb.

Skagerak kaldes Vandet ovenfor Jylland fra Lindesnæs til Marstrand; ved Norges Kyst har det en Dybde af 1500 til 2500 Fod.

Kattegat er forholdsvis lidet dybt og har paa flere Steder Grunde og Sandbanker, hvorfor det ikke er uden Fare for Skibe at besøge det. Nagtet Vandet er dybere ved den svenske Kyst end ved den danske, seiler dog Skibene helst ved denne; thi her findes ingen Skjær, og Sømanden ved i Regelen, at Vinden der ligger fra Vand. Ved Bohuslæns Kyster, der er meget rige paa Skjær, strander ogsaa aarlig mange Skibe.

Den korteste Sovei fra Kattegat til Østersøen er Øresund. Dettets mindste Bredde mellem Helsingborg og Helsingør udgjør omtrent tre engelske Mile,* saa at man med Kanoner kan skyde tværs over Sundet; mellem Malmö og Kjøbenhavn er det derimod fire og tyve Mile bredt og sondenfor udvider det sig end yderligere til Kjøgebugt. Øresund gennemseiles aarlig af 40,000 Fartøier; det er en af de store Porte for Verdenshandelen og kan sammenlignes med Strædet ved Calais, Gibraltar og Konstantinopel. Den bedste Vej for Fartøierne gaar nærmest ved den danske Kyst mellem Saltholmen og Amager; mellem Saltholmen og Skaane har kun Karl XII været dristig nok til at seile med en Flaade. Mellem Saltholmen og Amager er Øresund imidlertid kun 23 Fod dybt, og Nutidens største Krigsskibe seiler derfor ikke gennem Øresund, men gennem Store-Belt. Da de danske Konger herskede over begge Bredder af Øresund, paalagde de dem, der seilede igennem, Skat, Øresundstolden, som vedvarede lige indtil 1860, og paa Slutningen udgjorde over fire Millioner Kroner aarlig. — Store-Belt er paa det smaleste Sted nyv Mile bredt, Lille-Belt derimod kun 2,000 Fod, saa at dets Bredder ligger inden Bøstestud fra hinanden.

Østersøen, Nordeuropas store Indhav, er heller ikke af betydelig Dybde og staar i saa henseende langt tilbage for Europas andet store Indhav, Middelhavet, hvis Dybde er næsten 12,000 Fod. Østersøens største Dybde er mellem Den Gotland og den russiske Kyst; mellem Skaane og Pommern er Dybden kun omkring 180 Fod. Kysterne er for det meste flade

* Overalt i denne Bog anvendes engelske Mile, selv om dette ikke udtrykkelig nævnes.

Ständpunkt Elvpart.

(Hinter u. Vorne an Elvpart.)

og Vandtillobet ganske betydeligt, da Østersøen modtager i sig en stor Mængde Jerstvand saavel fra Nord= som Øst= og Mellemuropa. Paa Grund af denne rige Tilstrømning paa Jerstvand og den ringe Uddunstning er Østersøens Vand lidet salt i Sammenligning med Verdenshavets. Den botniske Bugts Vand indeholder neppe $\frac{1}{2}$ Procent Salt, det mellemste af Østersøens kun omkring 1, Kattegats næsten 2, men Nordøen og Verdenshavet i Gjenemsnit $3\frac{1}{2}$ Procent. Fra Østersøen udstømmer Vand gennem Sundene mellem de danske Der. Den botniske Bugt tilføjer hver Vinter paa den største Del af sin Overflade, men den øvrige Del af Østersøen kun omkring Kysterne.

Kysten omkring den skandinaviske Halvø er stærkt indfaaren. Her er dette Tilfælde ved Norges Nord= og Vestkyst, hvor de mange dybe Fjorde danner en meget stor Skjærgaard. Ogsaa paa den skandinaviske Halvøs øvrige Kyster findes Skjærgaarde, ofte af flere Miles Bredde. Nordishavet danner Varangerfjord paa Norges nordøstlige Kyst, Tana=, Porsanger=, og Altenfjord med flere paa Nordkysten samt Vestfjord paa Vestkysten. Ved Kysten ligger her mange store Der, saasom Magerø længst mod Nord, Senjen, Hinderø og Lofotens Der nordenfor Vestfjorden.

Atlantehavet danner Trondhjems=, Romsdals=, Sogne=, Hardanger= og Bukn= eller Stavangerfjord, af hvilke Trondhjems= og Sognefjord trænger over 120 Mile ind i Landet. Udenfor Trondhjemsfjord ligger Derne Hitteren og Frøjen. Skagerak danner mod Nord Kristianiafjorden, i Nordøst Svinesund med Iddefjorden paa Grænsen mellem Norge og Sverige, og mod Øst en Mængde Fjorde og Sund i Bohuslæns Skjærgaard. Der, hvor Skagerak gaar over i Kattegat ligger ved den svenske Kyst Derne Drust og Tjörn, der adskilles fra Fastlandet ved Uddevallabugten og Hakefjorden. — I Sydøst danner Kattegat Laholmsbugten og Skeldervigen. I Øresund ligger den svenske Ø Hven og de danske Der Saltholmen og Amager.

Østersøen danner paa Sveriges sydøstlige Kyst Hanöbugten, ved hvis Nordside den blekingiske Skjærgaard ligger. Vandet mellem Öland og Fastlandet kaldes Kalmar= Sund. Nordenfor dette er Kysten meget indfaaren og forsynet med en Skjærgaard. Større Bugter er imidlertid kun Skætbaken og Braaviken paa Östergötlands og Mörköviken med Mörköen paa Södermanlands Kyst. Østenfor Mörköviken fortsætter Stockholms Skjærgaard, blandt hvis utallige Der mærkes Utö mod Syd og Värmdö i Midten.

Halvoer og Odder.—Den skandinaviske Halvø deles mod Syd af Skagerak i to Halvoer, af hvilke den østlige og største stöder ned mod Syd mellem Kattegat og Østersøen samt slutter med Halvoen Skaane mellem Øresund og Hanöbugten.

De mest bekendte Odder paa den skandinaviske Halvø er Nordkyn længst mod Nord paa Fastlandet og Nordkap endnu noget nordligere paa Magerøen under 71° nordlig Bredde; Stat mod Vest og Lindsnæs længst i Sydvest paa Norges Kyst; Kullaberg, Kallsterbo=Odde og Sandhammeren paa Skaanes Kyst, Torhavns Odde længst i Sydøst paa Blekinges Kyst og Landsort paa Södermanlands Kyst. Den skandinaviske Halvøs sydligste Del er Egnen omkring Smøgehuk midt paa Skaanes Sydkyst under $55\frac{1}{2}^{\circ}$ nordlig Bredde.

Landets Overflade.—Den skandinaviske Halvo danner et paa utallige Steder af dybe Klofter ligesom sonderplittet Bjeraplateau. Hovedmassen af dette Plateau opfylder den nordlige Del af Halvoen og sænker sig mod Ost til den botniske Bugt samt indover mod Skagerak og det mellem svenske Lavland, der udbreder sig omkring de store Indsoer Vennern, Vettern, Sjølmaren og Mälaren. Den sydlige Del af Bjeraplateauet er lavere og opfylder Storstedelen af det indlige Sverige samt staar i Forbindelse med den nordlige Del gjennem en Hoidestrækning, som i Retning fra Nord mod Syd gaar vesten om Indsoerne Sjølmaren og Vettern. De høieste Bjergegne paa den skandinaviske Halvo ligger i Norge og gjør dette Land i langt høiere Grad end Sverige til et Bjergland; thi medens $\frac{1}{2}$ af Norge ligger 2,000 Fod over Havet, ligger af Sverige $\frac{1}{2}$ lavere end 300 Fod, $\frac{1}{2}$ mellem 300 og 1000 Fod samt kun $\frac{1}{2}$ 2,000 Fod over Havfladen. Den skandinaviske Halvo kan saaledes efter Hoideforholdene deles i fire Dele nemlig Høisandinavien eller Hovedmassen af den nordlige Del, det botniske Lavland ved den Botniske Bugt, det mellem svenske Lavland og Sydsvrige eller den Del af Halvoen, som ligger sydligere end Indsoen Vettern.

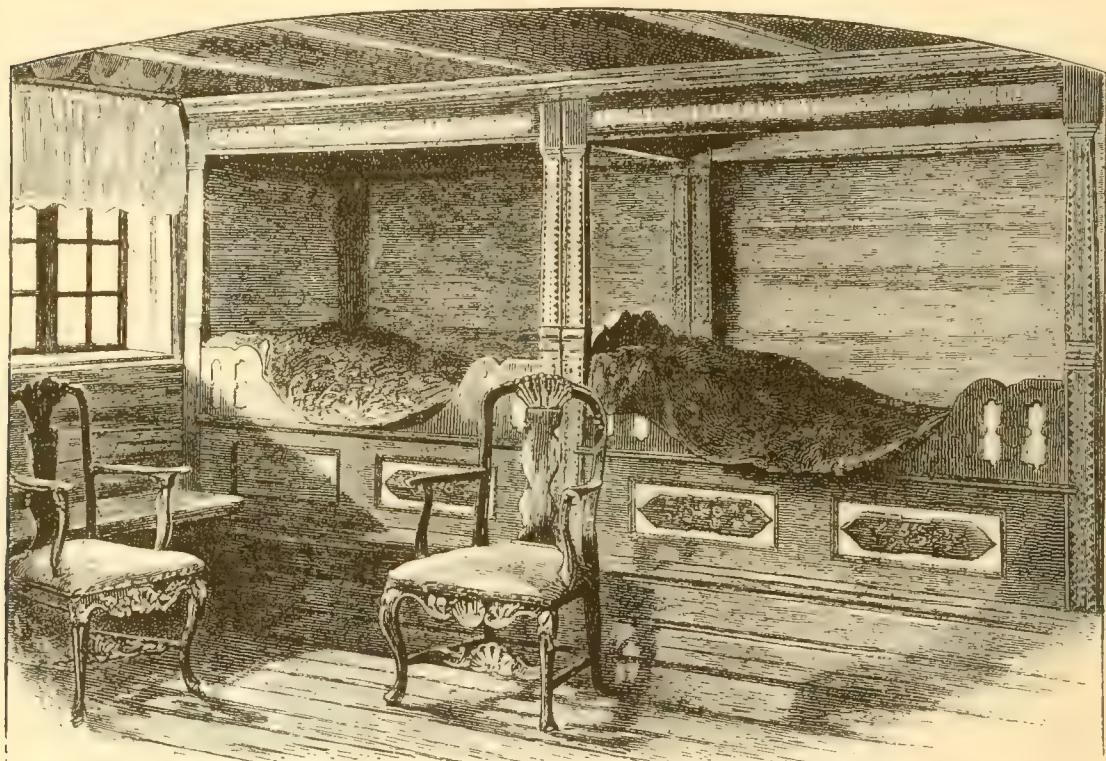

Kystparti fra Omegnen af Molde.

Høisandinavien stiger mod Vest brat op fra Havet; Hovedgrenen af de skandinaviske Bjerge følger nemlig Kysterne af Ishavet, Atlanterhavet og Nordsoen. Det bestaar af en Række Høisletter, som indtager en betydelig Bredde og opnaar en Middelhoide af 2—4,000 Fod. Mellem disse Høisletter skyder Havet ofte ind med dybe Fjorde, og Norges Vestkyst med sine lodrette Fjeldsider, trange Fjorde og Dale samt rolige, spejklare Bander er derfor rig paa vakre Landstabsbilleder. Mod Ost og Sydost er Skraaningerne længere, og Landet danner flere langstrakte, i Sverige videre, i Norge trangere Dalfører, i hvis Dyb en Flod skynder frem.

De nævnte Høisletter danner tilsammen en 150 Mil lang Bjergrstrækning, hvis forskjellige Hoveddele kaldes Kjølen fra Ishavet til søndenfor Trondhjemsfjorden, derefter Dovre til Soqnefjorden og længere mod Syd Langfjeldene.— Efter Dovre og Langfjeldene inddeles Norge i tre Hoveddele, nemlig det nordenfjeldske nordenfor Dovre, det vestenfjeldske vestenfor Langfjeldene og det søndenfjeldske søndenfor Dovre og østenfor Langfjeldene.

Rjolen opfulder hele det lange smale nordensjeldste Norge og strækker sig mod Syd til Harefjeld nær Vermlands nordligste Spids; dog findes længere mod Syd Fjeldstrætninger, som kan ansees for Fortsættelser af Rjolen, saasom Dalfjeldene paa Grænsen mellem Dalarne og Vermland. Rjolen danner kun paa enkelte Strækninger Grænsen mellem Norge og Sverige, og paa mange Steder gaar „Rigsgrænsen“ tværs over Fjeldryggen. Overit mod Nord er Rjolens Høide forholdsvis ringe, men den stiger allerede vestenfor Tanaelven til over 1000 Fod og bliver længere mod Syd endnu høiere. Her og der hæver der sig over Høisletten betydelige Toppe, af hvilke de høieste er den i Sverige beliggende Sulitjelma, 5,800 Fod, Sulstoppene 5,500 Fod, samt Melagsfjeld, som ligger et Stykke ind i Sverige og har en Høide af 5,300 Fod.

Det Indre af en Bondestue i Telemarken.

Dovre kaldes den Del af Høisletterne, som fra Egnen omkring Hæmundsø gaar i vestlig Retning ind i Norge og faar sin Afslutning i den store Halvø nordenfor Sognefjorden; dets Bredde er lige indtil 65 Mile. Af dets mange Fokler maa mærkes Jostedalstræen, der optager en Flade af over 300 Kvadratomile. Det høieste Punkt af Dovre er Snehætten, som opnaar en Høide af 7000 Fod.

Langfjeldene kaldes med et fælles Navn den Række af høie Fjelde, der fra Ottaelven strækker sig i sydlig Retning til Lindesnæs. Den nordligste Del af Langfjeldene kaldes Notunfjeldene, og paa disse ligger de høieste Toppe ikke blot paa den skandinaviske Halvø, men ogsaa i hele Europa nordenfor Karpaterne, nemlig Store Galdbopiaggen af næsten

8000 Fods Hoide og Skagastølstinderne, en Række Fjeldtoppe. Fillefjeld er et 4000 Fod høit Bjerg, over hvilket Hovedveien fra Kristiania til Bergen gaar. Indenfor Hardanger udbreder sig en Jøkel, som kaldes Folgefjonn, over en Flade af næsten 200 Kvadratomile.

Den svenske Side af Noisfandinavien optages af en skraanende Slette, som fra Njolen strækker sig ned til det botniske Lavland. Hele dette Omraade har med enkelte Afvigelser et temmelig ligt Udseende. Kun i Nærheden af Njolen, og selv ikke der overalt, findes Egne med virkelig Fjeldnatur, og der hæver sig høie Fjeldtoppe saasom Nareskutan i Jemteland, 4,800 Fod, samt Stadjan i den nordlige Del af Dalarne, 3,600 Fod. Fra disse Egne kommer man nedad stejle Skraaninge til en udstrakt Terrasse, som længst mod Vest har en Middelhoide af 1000 Fod, men efterhaanden sænker sig og gaar over i det flade Kystland. Over denne Terrasse udbreder sig som Fjergreninger fra Njolen flere ligeløbende Fjeldrynge, der i Regelen aftager i Hoide jo mere de nærmer sig Kysten. Mellem disse Fjeldrynge møder Diet snart anfelige Sumpe, snart Vasdrag, der ofte udbreder sig til langstrakte Søer, og alle flyder i Retning fra Nordvest mod Sydøst. De store norrlandske Søer ligger 5—600 Fod over Havet.

I det sydlige Norge gjennemstrømmes den fra Noisletterne skraanende Slette af en Række smale Dalfører, i hvilke Floder flyder frem. Saadanne Dalfører er Østerdalen, Gudbrandsdalen med Hedemarken, Valdres med Ringerike, Numedalen og Telemarken. Ringerike og Telemarken er det søndenfjeldske Norges vakreste Trakter; op fra Telemarken hæver sig Fjeldet Gausta med en Hoide af næsten 6000 Fod.

Det botniske Lavland strækker sig langs med hele den Botniske Bugts Kyst. Mod Syd er det temmelig smalt, men nordover optager det paa sine Steder lige til 1 af Sveriges Bredde.

Det mellem-svenske Lavland har ingen bestemte Grænser hverken mod Nord eller Syd. Eftersom de fra Noisfandinavien nedstygende Aaser sænker sig, begynder Lavlandet, og mod Syd begrænses dette af Fjergreninger fra det smaalandiske Hoiland, som optager Midten af Sydsvrige. Bestenfor Hjälmaren ligger Rilsbjergene og søndenfor disse mellem Betterns nordre Ende og Vennern Tiveden omkring Judoen Unden; fra Tiveden udgaar mod Øst Skovaaerne Tylö Skov og Kolmorden. Gjennem disse Aaser deles det mellem-svenske Lavland i flere særskilte Sletter. Søndenfor Vennern ligger Västgötasletten, østenfor Bettern ligger Östgötasletten, og nordenfor Tylö Skov og Kolmorden udbreder Mälarsletten sig omkring Hjälmaren og Mälaren. Over disse Sletter hæver der sig kun nogle enkelte Hoider af en mærkelig Form, saasom paa Västgötasletten Halleberg, Hunneberg og Kinnekulle (850 Fod) ved Vennern samt Billingen og Mossenberg inde i Landet, og paa Östgötasletten Örnberg (800 Fod) ved Bettern. Det mellem-svenske Lavland ligger i Regelen lavere end 300 Fod over Havet, og over dets Flade har i Urtiden Havet gaaet frem; man har saaledes fundet levende Saltvandsdyr i de dybeste Dele af Vennern og Bettern.

Sydsvrige hæver sig ganske steilt op fra det mellem-svenske Lavland til over 1000 Fods Hoide saavel i Västergötland som i Smaaland. Det bestaar af en høiere Del i Midten, nemlig det smaalandiske Hoiland samt en Ring af lavere Trakter langsmed Kysterne.

Det smaalandiske Hoiland fremviser en stadig Omvælsing af Vasdrag, Skovbatter og Landstøtter. Dets høieste Dele er Galtåsen i Vestergotland (1,100 Fod) og Taberg i Smaaland (1,050 Fod) samt et Hoidebælte, som fra disse Bjerge strækker sig mod indøst gennem en stor Del af Smaaland. Mange Punkter i dette Bælte opnaar en Høide af over 1,000 Fod, men Middelhøiden af det smaalandiske Hoiland er kun 6—700 Fod. Mod Østgøtastetten udgjør Skovåsen Holaveden Hoilandets Rand. I den nordlige Del af Smaaland og i Bleking naar Bjergene ud til Kysten og danner der Skjærgaarde. I Endvest skyder Hallandsåsen ud i Kattegat. Forøvrigt adskilles det smaalandiske Hoiland fra Kysten af Sletter, nemlig den smaalandiske Kystislette mod Øst, den skaanske Slette mod End og den hallandske Kystislette mod Vest. Den skaanske Slette er ved Skovåsen delt i flere adskilte Sletter. I Midten af det nordlige Skaane strækker sig nemlig fra Smaaland en Høidestrækning, som mod Endøst fortsættes af Vinderødsåsen og mod Vest af Söderaasen og Kullabjerg. Over den egentlige skaanske Slette eller det indvestlige Skaane hæver sig Romeleåsen. Disse Åiser opnaar 5—600 Fods Høide.

Motala, Sverige.

Floder og Indsøer. Den skandinaviske Halvøs fleste Elve opstaaar paa Højsletterne mod Vest og flyder i Overensstemmelse med Landets Skraaning mod Øst og Endøst. Trusilelv eller som den i Sverige kaldes Klarälven og Götaelv, som tilsammen har en Længde af over 500 Mile, danner Halvøens største Vasdrag. Undertiden hænder det, at der ikke findes noget egentligt Vandsskille mellem Vand, der flyder i modsat Retning. Saaledes har baade Gudbrandsdalslaagen og Raumaelv sit Udspring fra Leijaværtsvandet paa Dovre. En anden Mærkværdighed er Dværfloddannelsen, som opkommer, naar to Floder gennem en tredie staar i Forbindelse med hinanden. Torneaa og Kalixelv er forbundne paa denne Maade gennem Tärandoelv; naar Vandet er høit, forbindes ogsaa Glommen ved Rongsvinger med Brangselven, som flyder til Venneren. — Da Landets Skraaning er stærk, har Elvene i Regelen et stridt Løb, og da den bjergfulde Grund hindrer dem fra at grave sig en jævndøb Åre, stænges deres Vej paa mange Steder af Stengrund og Klipper,

hvorved der dannes Fosse og Vandfald. Paa Grund heraf er de ikke videre seilbare i Modsatning til Floderne i mange andre af Europas Lande, saasom Rusland og England. Gotaelven er dog seilbar paa den største Del af sit Løb, og paa Klarøelven gaar smaa Dampskibe flere Mile op i Värmland. Angermånelv er seilbar for de største Skibe lige til 50 Mile fra Mundingen og for mindre Kartoier til Sollefteå, 70 Mile fra Mundingen. De Elve, som kommer fra Skovene, er af stor Vigtighed for Flodning af Tommer ned til Sagbrugene og Udfibningsstederne. — Alle Elve har gjort sine Veier dybere. I Nærheden af Kysten mærker man ikke saa meget til dette, men paa sit øvre Løb har de ofte istaaet sig ned over 100 Fod og flyder i en dyb Kende, saaledes som Tilfældet er med Dalelven og Klarøelven. — En for de Floder, som kommer fra Høifjeldene, fælles Foreteelse er, at Vandet i dem dels ved Baarens Frembrud i Begyndelsen af Maj, dels nogle Uger senere stiger til en betydelig Høide, ofte 10—20 Fod. Den første Stigning kaldes Vaarsflod og kommer af Isøsningen, den sidste kaldes Fjeldflod, der kommer af, at Sneen smelter i Fjeldtraakterne.

Norges vigtigste Floder er Glommen, der kommer fra Dovre, samt Drammenselven, Numedalslaagen og Skienselven, der kommer fra Langfjeldene. De flyder alle mod Syd eller Sydpå fra Fjeldryggen ned til Skæra i smalle, dybe Dalfører. — Glommen flyder først gennem Østerdalen, optager siden Gudbrandsdalslaagen eller Rømsen fra Gudbrandsdalen og Indsøen Mjøsen, hvorved ligger Byerne Hamar og Lillehammer, flyder videre gennem Indsøen Tieren og deler sig derpå i flere Arme, af hvilke den ene danner Sarpsfossen. Mjøsen er Norges største Indsø. — Drammenselven falder ud i Kristiansfjorden. Den har tre Arme, nemlig Kandselven, Beinaelv og Hallingelven. Beina flyder gennem Balders og Ringerike og forener sig nordenom Tyrifjord med Kandselven. Sondenfor Tyrifjord strømmes Hallingelven ned fra Hallingdal. — Numedalslaagen flyder gennem Numedalen; Skienselven samler Vandet fra Telemarkens Dalfører. — Paa Vestkysten af Norge findes kun mindre Elve; den vigtigste er Nidelven, som falder ud i Trondhjemsfjord ved Trondhjem. Paa Grænsen af Finland flyder Tanaelv ud i Nordishavet. Længere mod Øst paa Grænsen af Rusland flyder Pasvikelven, som kommer fra Enare Træsk i det nordligste Finland.

Sveriges Floder deles af Naturen i tre Grupper, nemlig Nordsværiges, det mellemislandske Lælands og Sydsværiges Floder.

1. **Nordsværiges Floder** udmerker sig alle ved sin store Vandmængde og sine Fosse. Deres Længde er i Almindelighed 200 til 300 Mile. De kommer alle fra Fjelen og falder ud i den Botniske Bugt. De fleste af dem er ikke blot Aflob for store Vandamlinger nedenfor Fjeldene, men de udvider sig ogsaa selv paa sin Vej til langstrakte Indsøer. Deres Munding er Hovedpunkterne for Norrlands Handel, især med Tommer, og de Byer, der ligger ved Floderne, bærer som oftest Navn efter disse. De vigtigste af disse Floder er Torne-elv, Kalix-elv, Ule-elv, Pite-elv, Skellefte-elv, Ume-elv, Angermånelven, Indalselv, Ujungan eller Njurundaelv, Ujusne-elv og Dalelven.

2. **Det mellemislandske Lælands** Vasdrag danner fire forskjellige Vandmængder, nemlig Melarens med Norrström, Nufjordingaens, Vetterns med Motala-elv og Vemmerns med Gota-elv.

Mælaren er henimod 1000 Kvadratomile stor. Den er saa opfyldt af Der, at et Skib neppe kommer frem mellem et Par, forend der styder nye frem paa begge Sider af dets Bei; dette har en Forfatter kaldt, at „Mælarens Der leger sidste Par ud med hverandre.“ Dernes Antal udgjør omkring 1300 og deres Flade tilsammen næsten 360 Kvadratomile. Mælaren har derfor snarere Præg af mange indbyrdes forbundne Smaasøer end af et eneste stort Vand. Dens nedre Del ligger kun en Fod over Havet og dens øvre eller inderste Del 2 Fod; under Vaarsflommen er dog Forstjellen større og fremkalder da ofte Strøm i flere af Mælarens Sund. De andre store Søer i Sverige ligger derimod høit over Havet: Sjølmaren ligger 70, Vennern 140 og Vetteren 270 Fod over Havet. — Mælaren er et Samlingssted for en Mængde Aaer, som for Størsteparten kommer fra de malmrige Egne mellem Klar-ølv, Dal-ølv og Mælarsletten. — Mælarens Aflob er den korte Norrstrøm ved Stockholm; den kan nærmest lignes ved et Sund mellem Mælaren og Saltjøen, thi ved høit Vand i denne, flyder ofte Saltjøens Vand ind i Mælaren.

Vetteren er i mange Henseender høit forskjellig fra de andre større Jndføer i det mellemste Sverige. Den udmærker sig ved sin Form, som meget ligner en Laas; den er atten Mile lang men kun nogle Mile bred. Den har ingen større Bugter og kun en eneste naturlig Havn, nemlig ved Åsterfjund. Vetteren er en med Vand opfyldt Jordbæining paa den østlige Skraaning af den store Vandryg, ligger høit over Havet og har paa mange Steder en Dybde af 400 Fod. Man formoder, at den faar sin Vandmængde fra Kilder paa Bunden, thi den har kun saa og ubetydelige Tillob saasom fra Jndføerne Unden og Viken, paa den store Vandryg. Den viser tillige en periodisk Stigen og Falden, og har ligesom mange Sjølvand saa klart Vand, at man kan se Bunden paa 70 Fods Dybde. Den er ogsaa et temmelig farligt Farvand, thi dens Bolger sættes ofte pludselig i Bevægelse uden synlig Årsag.

Venern er Nordeuropas største Jndfø og den tredje i Rækken i hele vor Verdensdel. Gjennem det fra Värmland nedstygende Ås samt Røsslands O deles Venern i to Dele, af hvilke den vestlige er mindst og kaldes Dalbofo. Venern modtager en Mængde Tillob, af hvilke den fornemste er Trysilelvn eller Klarelvn. Venerns Aflob er Göta-ølv. Da Jndføen undertiden faar mere Vand end det forholdsvis trange Aflob kan slippe ud, kan den stige lige til 10 Fod, hvorved store Strækninger af Bredderne bliver næsten umulige at dyrke. Göta-ølv er næsten 100 Mile lang. Den danner de vakre Trollhättefald og for Udlobet deler den sig i to Arme, som omgylter Den Hisingen.

Sydsværiges Vædrag er af liden Betydning. De vigtigste opstaa i det Andre af det Smaalandske Høiland, og deres Lob hindres paa mange Steder af Stengrund og Klipper, som danner større og mindre Fose og Vandfald.

Næsten alle de nordeuropæiske Floder danner under sit Lob en Mængde Fose og Vandfald. Nogle af disse udmærker sig ved sin Vandmængde, andre ved sin Høide. Til de første hører Trollhättefaldene og Tænnfossen i Sverige samt Sarpsfossen i Norge. Trollhättefaldene bestaa af en Række Fald, der ligger saa nær hverandre, at man kan se over dem alle saamtidigt. Tilsammen har de 100 Fods Høide. Tænnfossen er et 80 Fod høit Fald mellem Søerne Tænnføen og Noren i Jemtland. Man har kaldt den Sveriges Niagara, thi den har en vis Lighed med Verdens største Vandfald Niagara, hvor Vandet fra Jndføer, der tilsammen er over firrti Gange Vetterens Flade, styrter i et eneste Fald nedover 160

Fjods Høide. Sarpssfossen er vel kun sytti Fod høj, men indeholder den største Del af Glommens betydelige Vandmasse. — Blandt Fald, som gjør et storartet Indtryk paa Grund af sin Høide, mærkes Hjukanfoss i Telemarken og Voringfoss indenfor Hardangerfjorden. Det første har en Høide af 750, det sidste af næsten 500 Fod, og de kan nærmest sammenlignes med Vandfaldet ved Gavarnie i Pyrenæerne, hvilket har en Høide af 1250 Fod og er det højeste i Europa.

Landets geologiske Bygning. — Gjennem den i Begyndelsen glødende Jordmasses Afkjøling dannedes det saakaldte Urbjerg eller Jordfjorpen Grund, paa hvilken senere gennem en yderligere Afkjøling Vand faldt ned fra Dunstfælden, hvorved Havet dannedes. Til denne Urformation hører den skandinaviske Halvøs allerfleste Bjerge ligesom ogsaa Bjerggrunden paa Den Bornholm. Disse Bjerges Hovedmasse udgjøres af Granit og Gneis (Graasten), hvilke Bjergarter kun med Vanskelighed forvitrer og derfor danner et udmærket Bygningsmateriale. Af Vigtighed er de ogsaa i Nordeuropa, da de indeholder en stor Righed paa Metaller saasom Sølv, Kobber og fremfor alt Jern; et rigt Malmbalte strækker sig saaledes fra Finland gennem den nordlige Del af det mellemste Sverige samt ind i det sydlige Norge.

Efter Urtiden fulgte andre store Skifter i Jordens Udvikling, hvilke man har kaldt Jordens Fortid, Middelalder, Nutid og Altid. Hvert af disse Skifter omfatter flere forskellige Dannelser eller Formationer. I Almindelighed forekommer kun nogle Formationer over hverandre, da de er bleven afslatte i Vand og saaledes kun kan findes paa Steder, som paa den Tid, da de opstod, var bedækkede med Vand. — Af Jordens Fortids Formationer findes i Sverige med Undtagelse af Skaane blot den ældste eller den siluriske, som indeholder Sandsten, Alunifer, Kalksten og Verkfiser. De siluriske Dannelser kaldes ogsaa Overgangsdannelser. De fremtræder stærkest i Jemtland, Härjedalen og det nordvestlige Dalarna og findes ogsaa paa mange Steder i det søndenfjeldige Norge. Derne Gotland og Öland bestaar helt igennem af saadanne Dannelser, især Kalksten og Sandsten, som er almindeligt som Bygningsmateriale. Forøvrigt forekommer i flere Landstæder spredte siluriske Dannelser, blandt hvilke de mærkeligste er Umbjerg og Västgotaslættens Bjerg, hvor man finder næsten alle Formationens Dannelser efter hverandre ovenpaa Gneisen samt overst et Dække af Trap, som i smeltet Tilstand har stude op gennem de underliggende Lag. Man ser disse Lag tydelig udpregede paa Kinnekulle, hvor de danner ligesom store Trappetrin, paa hvilke der ligger Sogn og Herregaarde. Fra Toppen af Bjergene har man en af de stønneste Udsigter i Sverige. Til Jordens Fortidsformationer hører ogsaa Stenfulsformationen, som er en vigtig Indtægtskilde for mange Lande, men som ikke findes i Sverige. Skaanes Stenful hører nemlig ligesom dets Kridt og Kalk til Jordens Middelalder, fra hvilken ingen Spor findes i det øvrige Skandinavien, da dette da altid laa over Havet. Skaansk Stenful er fra mange Aar tilbage bleven brudt ved Högabæns nord for Helsingborg. I de senere Tider har man imidlertid opdaget, at de skaanske Stenfulsleier har en meget betydelig Udstrækning, og der har dannet sig Volag til Bearbejdelsen af dem; de vigtigste Gruber er Bjuf i Öst og Ballaakra i Syd for Helsingborg.

Forst i Jordens Nutid begynder den for Nord-Europa vigtige Istid, da dets løse Jord-

lag dannedes. Istiden indlededes i Norden med en Stigning af Landet, saa at Sverige blev landfast med Mellemuropa, og Østerøen, Kattegat og Nordøen blev langt mindre end de nu er. Dette og andre Forhold gjorde Klimatet koldt, evig Sne begyndte at hobe sig op paa Fjeldryggene, og derfra udbredte sig Jøtler til alle Kanter, indtil hele Landet var, ligesom Grønland nu for Tiden, bedækket af en Indlandsis, som tungt gled ned fra Fjeldene og rev med sig af Urbjerget Masser af Grus. Heraf kommer de Kevner, der endnu paa mange Steder er synlige paa Urbjergets Overflade. Landet sankede sig derpaa, med Jøtel-elvenes Hjælp dannedes Leier af finere Sand og Ler, og Kullestene fortes vidt omkring med losbrudte Isbjerge. Da Sænkningen var størst stod det mellemisenske Land under Vand og Østerøen i Forbindelse med Nordishavet. Senere begyndte det nordlige og mellemste Sverige at hæve sig noget, men Klimaet formildedes dog stadig, Indlandsisen aftog, ved de rindende Vandes Udlob i Indøer eller Havet afsattes nye Lag af Ler og Sand, Mose begyndte at dannes, Planter og Dyr kom ind, Østerøen afstængtes fra Nordishavet, Drejund opstod og Skandinavien blev en Halvø. Istidens Dannelser

Radbena Slot.

strækker sig i en stor Bue over Dele af Rusland, Mellemuropa og de britiske Øer. De over hele dette Omraade spredte Kullestene er ikke sjelden store som Hus. Paa mange Steder findes saadanne Stene samlede i Millionvis og hindrer naturligvis i høj Grad Agerbruget. Derimod danner de af Istiden frembragte løse Jordlag selve Underlaget for den opdyrkede Jord. Af saadanne Lag kan man udskille tre Slags: 1) Brudstensgrus bestaar af Sand eller stoffin Lere med mellemliggende fantede Stene. Det er udbredt over en stor Del af Overfladen, hvor ikke det faste Bjerg er synligt; det bedækker Bakker og Høider og danner især den Mark, hvorpaa Skovene vokser. Den i Staanens Agerbrug meget anvendte Mergel, som opgraves af Jorden og udspredes over Marken, er en fin kalkagtig Brudstenslere. 2) Kullestensgruset bestaar af ren Sand og mellemliggende afrundede Stene. Det er ikke saa udbredt som Brudstensgruset og fremtræder fornemmelig i de saakaldte Sandaaser, som især i Mälarens Omgivelser gaar i Retningen Nord og Syd parallelt med hverandre; de hæver sig 100 til 150 Fod over den omliggende Gaa. Til disse Maaser hører

den saakaldte Upsalaaas, som fra Upsala strækker sig over Eskerpen og videre gennem den vestlige Del af Sodertorn. Disse Aaser er ofte skovbevoksede og bidrager da til at forhøje Landskabets Skjønhed. 3) Istidens Verlag danner Underlaget for Agerleren paa de lavere Fletter og i Dalforerne i det mellemste og sydlige Sverige. Af stor Betydning for Jordens Frugtbarhed er disse Verlag, da de er kalkholdige, hvilket er Tilfældet i flere Dele af det mellemste Sverige, som f. Eks. paa Upsalafletten.

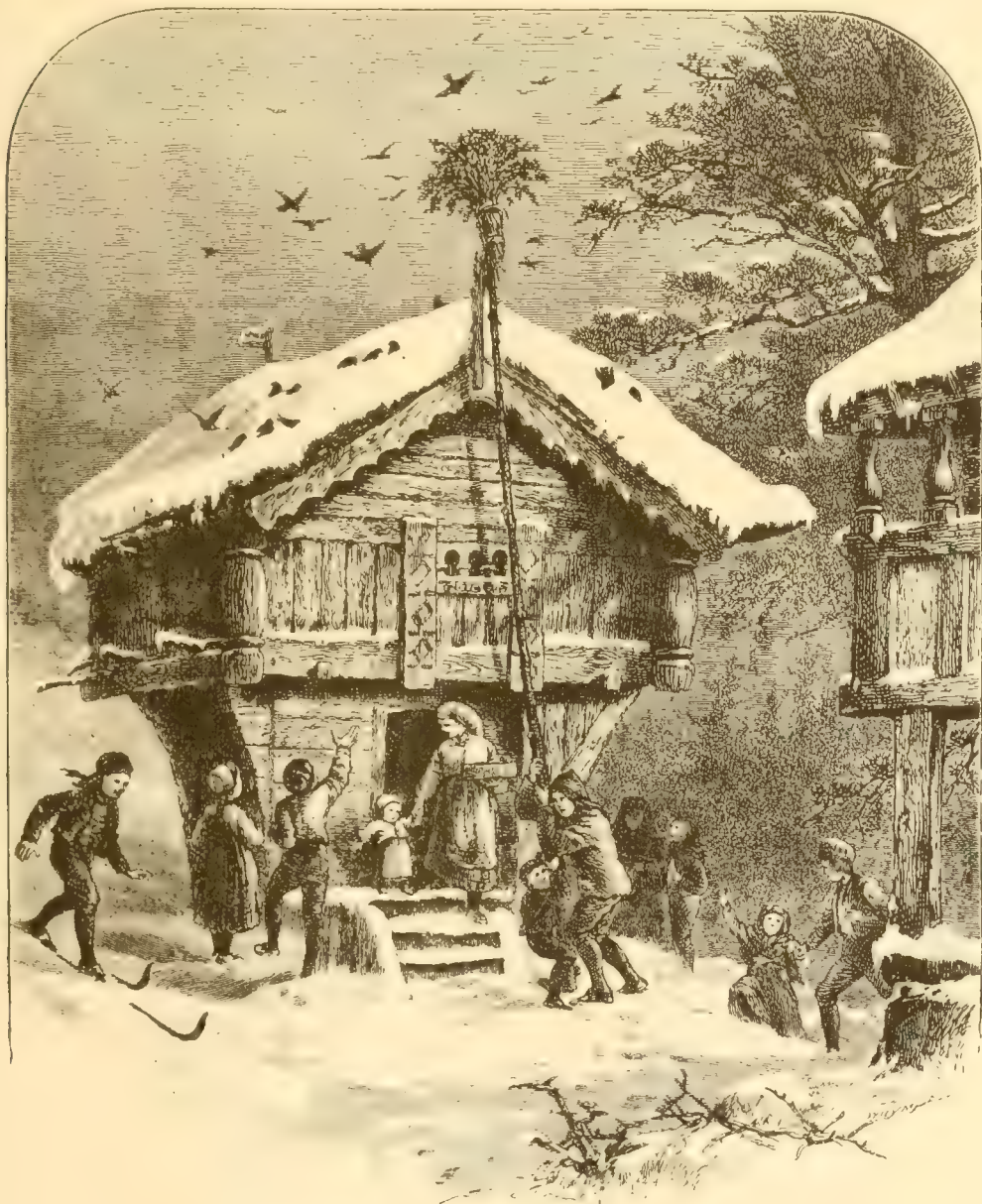
Til Jordens Rutid hører saadanne Dannelser, som endnu stadig afsættes, saasom opvokset Vere eller Agerlere, opvokset Sand eller Mosand, Gtje, Torv og Muld. Torv bestaar af halvopsmuldrede, sammenpakkede Plantelevninger, som paa mange Steder danner store Samlinger af Græstov. Den anvendes til Brændsel i Egne, der er fattige paa Skov, og er i de sidste Tider paa Grund af Vedens tiltagende Dyrhed begyndt at anvendes i stor Skala især i Merike og Skaane. Muldet bestaar af forraadnede Levninger af Dyr og Planter. Den sorte Muld, der i andre Lande saa rigelig lommer Arbejderens Velvære, findes kun paa faa Steder i Nordeuropa og i ubetydelig Mængde.

Ved en stor Del af Sveriges og Finlands ligesom ogsaa ved det sydlige Norges Kyster har man fundet, at Landet langsomt hæver sig op af Havet. Man ved ikke med Sikkerhed, hvor stor denne Stigning er, men den udgjør ialfald paa enkelte Steder 1—2 Fod i hvert Aarhundrede. Man har iagttaget denne Hæveelse paa Mærker indbøgne i Klipperne ved Kysterne. I Modsatning hertil har man f. Eks. ved Jordbæningen af Nits Havn fundet en hel Del undersøgt Græstov med forskellige Sager fra Fortiden, hvorved det er kommen for Dagen, at den sydlige Del af Skaane for har ligget høiere, og at den er sunket i en Tid, som ligger kun 1000 Aar tilbage.

Den vældige Fjeldmur, som hæver sig langs Vestkysten forårsager en stor Ulighed mellem Klimaet i den vestlige og østlige Del af Nordeuropa. Norges Vestkyst har et mildt Kystklima. Havnene tilfrysner paa Grund af Golfstrømmens Indflydelse ikke om Vinteren ikke engang oppe ved Nordkap; men derimod er Sommeren ingenlunde varm. Naar den varme Havluft støder mod de høje, kolde Bjerge, afkjøles den, og Vanddampene bliver til Regn. Regnmængden bliver saaledes høist betydelig og gaar paa Kysten mellem Stat og Sognefjorden op til 70—80 Tommer aarlig. Paa Sveriges Vestkyst er Regnmængden 24 Tommer, men i næsten hele det øvrige Sverige blot omkring 17 Tommer. Ogsaa i St. Petersburg og paa Østersøens Østkyst er Regnmængden 17 Tommer, men jo længere man kommer ind i Landet, desto mere aftager den, saaa den i Astrakhan ved det Kaspiske Hav kun er 6 Tommer. Punkter paa Storbritanniens Vestkyst kan derimod opvise en Regnmængde af lige op til 100 Tommer. Ved Kalmar Sund er Regnmængden ualmindelig liden og udgjør blot omkring 12 Tommer.

Stenom den vestre Fjeldryg er derimod Klimaet meget forskjellig fra Norges Vestkysts. I Kristiania og Stockholm f. Eks. er Vinteren saa streng, at Temperaturen synker næsten hvert Aar lige ned til 20° Celsius, medens derimod en Kulde af 10° hører til Sjældenhederne i de vestlige Egne. Havnene ved den Botniske Bugt er ogsaa om Vinteren tilfrosne i 5—7 Maanedes, og Storstøparten af den Botniske Bugt er samtidig ogsaa isbelagt, hvilket derimod ikke er Tilfældet med den sydlige Del af Østersøen, endstjønt Drivis nordfra undertiden kan hindre Søfarten. I Modsatning til Vinteren er Sommeren forholdsvis varm;

da Solens Virkning paa Grund af Dagens Længde er ganske kraftig, trives Sæden meget bedre, end man skulde kunne vente under en saa nordlig Beliggenhed. Klimaet i det østlige Skandinavien nærmer sig saaledes til et Fæstlandsklima.

Juleneget opreises.

(Efter et Maleri af H. Tidemand.)

Vandets forstjellige Hoide over Havet bidrager ogsaa til at gjøre Klimaet forstjelligt i de forstjellige Dele af den Skandinaviske Halvø. Vi har omtalt, at en stor Del af Norge ligger 2000 Fod over Havet, medens dette kun er Tilfældet med en mindre Del af Sverige.

Grænsen for den evige Sne naaes kun af mindre Egne paa den Skandinaviske Halvø. Paa Dovre begynder den evige Sne ved noget over 5,000, paa Sulitjelma ved 3,700 og i Finnmarken ved noget over 2,000 Fods Høide. Evig Sne forekommer i Sverige kun i Lapland, Jemtland og Herjedalen.

Vækstlivet er meget forskjelligt i de sydlige og nordlige Dele af den Skandinaviske Halvø paa Grund af Forskjellen i Klimaat; de vestlige og østlige Dele viser i saa Henseende ingen særlig skarp Modsatning.

Nordeuropa er meget rigt paa Skove, og man beregner, at næsten Halvdelen af Sverige er bevoxet med Skov. Skovene bestaar for Størstedelen af Bartrær, baade Gran og Furu. Disse to Træsorter vokser i en stor Del af Europa, men spiller intetsteds en saa vigtig Rolle som i dets nordligste Dele. Begge gaar høit mod Nord; Granen gaar dog ikke saa langt som Furuen, som findes lige op til Enare Træst og endog forekommer ved Ishavet. Af Løvtrær gaar Birken lige op til Ishavet; da dens Fyr gror med stor Lethed, trænger den ofte hen til bare Klæfter i Skovene og udbreder sig saaledes der, hvor Granen og Furuen er bleven borthugne. Birken er det mest udbredte af Løvtrærne, og Birkeved er nu i hele det mellemste og indlige Sverige det almindeligste Brænds. Birken er særlig udmærkende for den smaalandske Natur, hvor Birkebatter vokser med furubevoxte Marker og Dale, gjennemstaarne af Vasdrag. I den sydlige Del af Sverige findes foruden Birken to vigtige Trær, Egen og Bogen. Egen gaar i Norge omtrent op til Trondhjem; i Sverige gaar den lidt ovenfor Dalelven og er plantet til Sundsvall. Egens Ved er haard og anvendes især til Skibsmateriale. Bogens Nordgrænse i Sverige dannes af en boiet Linje fra Kalmar over Nontöping og Mariestad til Dalsland; ligeledes findes den paa Ömberg, om endstjont man ikke er sikker paa, at den er vild, og plantet gaar den lige op til Dalelven. Paa Gotland og Öland forekommer den ikke; i Norge findes en vakkert Bøgeskov ved Lurvig, og i Bergens Stift træffer man Bøgetrær paa enkelte Steder. Bogen danner i Modsatning til Birken og Egen baade store og tætte Skove, f. Eks. i Skaane, hvor Bogen paa enkelte Steder opnaar samme Udvikling som i de bekendte danske Bøgeskove.

Af dyrkede Vækster gaar Korn og Poteter ligesaa langt mod Nord som Furuen, og Korn modner i de nordligste Dele af Landet under den korte Sommer paa 8—9 Uger. Rugen og undertiden Havren gaar lige op til Naparanda; Hvede dyrkes kun undtagelsesvis i de sydlige Egne af Norge og meget lidt nordenom Dalelven. Frugttrærne gaar op til Trondhjem og Skellefteå; men af nogen Bøitighed er Frugtaavlingen kun til Dalelven. Under den strenge Vinter i 1709 uddøde saa mange Frugttrær, at i det mellemste Sverige neppe et eneste er ældre end fra dette Aar.

Paa Fjeldene kan man opdage en lignende Udbredelse af Vækstlivet. Til en Høide af 1500 Fod under den evige Sne strækker sig Fjeldvæksternes Bælte, i hvilket der hoiest oppe kun findes Lavarter og nogle Planter med klart farvede, men lugtlose Blomster samt længere nede Dvergbyr, Gner, Kræfving og nogle lave Pilarter samt Multer. Der nedefor udbreder Birketrærnes Høidebælte sig og nedefor dette Bartrærnes, hvor Furuen og Granen vokser. I Almindelighed gaar Furuen omtrent 300 Fod høiere op end Granen, men paa nogle Steder gaar Granen høiere op end Furuen.

Dyrelivet viser ikke saa stor Forskjel mellem Nord og Syd som Plantelivet, og den

Koristjel som findes, skriver sig for en stor Del fra Menneistene. I de større vilde Pattedyrs Udbredelse har Menneistene i de fleste andre europæiske Lande fremkaldt store Forandringer; men det er kun for en Del Tilfældet i Skandinavien. I Fjeldegnene og Skovbygderne findes nemlig store Stræfninger, som er ubeboede af Menneister, og som giver Dyrene gode Skjulesteder; de har derfor kunnet opholde sig der, medens de er bleven borttrængte fra andre mere opdyrkede Steder. Som Følge heraf findes i de nordlige Landstæber flere Rovdyr, som er udrøddede længere mod Syd, nemlig Bjørnen, Gæmpen og Jæven. Paa den anden Side er adskillige større vilde Pattedyr nu aldeles udrøddede, som for fandtes i den sydlige Del af Skandinavien. Til disse hører Uroksen, Bisonoksen samt Kænen (den sydlige Kæe) og Wildsvinet. Af andre større vilde Pattedyr findes hos os kun seks Arter. To af disse er Rovdyr, nemlig Fjeldråben, som forekommer over hele den Skandinaviske Halvo, og Ulven, som undertiden træffes lige ned i Skaane. De fire øvrige tilhører Hjorteflægten og er: Raadret, som er almindeligt i Skaane; Hjorten, som findes paa enkelte Steder i det vestlige Norge og i Sverige kun i Skaane; Elgen, som findes her og der i den mellemste Del af Skandinavien, og tilslut Wildreinen, som findes i Dovre og Langfjeldene samt paa de høieste Fjeldrygge ved Grænsen. — Husdyrene er de samme næsten overalt paa Halvoen, dog findes den tamme Kæ kun i de nordlige Trakter saa langt mod Syd som det findes Lapper. En ringe Udbredelse har ogsaa Gjeden, som i Almindelighed blot forekommer i de egentlige Fjeldtrakter; i Norge er dette Dyr ogsaa meget almindeligere end i Sverige. — Hvalfiske og Sæler fanges mest i Ishavet.

Af Fugle findes mange Arter paa den Skandinaviske Halvo, især en stor Mængde Vandfugle. I de nordlige Gæne findes mange Solfugle, som hæfter langs Kysten og der jages i mængdevis. Fugleverdenen er væsentlig ulig om Sommeren og Vinteren, thi de fleste Fugle, som opholder sig her om Sommeren, og da udflækker sine Unger, flytter om Vinteren mod Syd. — Af Krybdyr og Amfibier har Nordeuropa kun faa Arter, og saadanne store Arter, som findes i de varmere Lande, mangler ganske i Skandinavien. Den eneste giftige Orm er Hugormen, som findes lige op i Lapland. Af Skildpadder har der været en Art paa Island og i Skaane, men denne er nu uddøet. — Af Fiske findes derimod mange Arter, saavel i de omgivende Have som i Søerne og Floderne.

B. Folk og Stat.

Den skandinaviske Halv er delt mellem Kongerigerne Norge og Sverige saaledes, at Norge omfatter vel $\frac{2}{3}$ og Sverige næsten $\frac{1}{3}$ af Halvoen. — Norge var før i Tiden selvstændigt, men derpaa i næsten 400 Aar et Lydrige under Danmark; gjennem Freden

Oscar II.

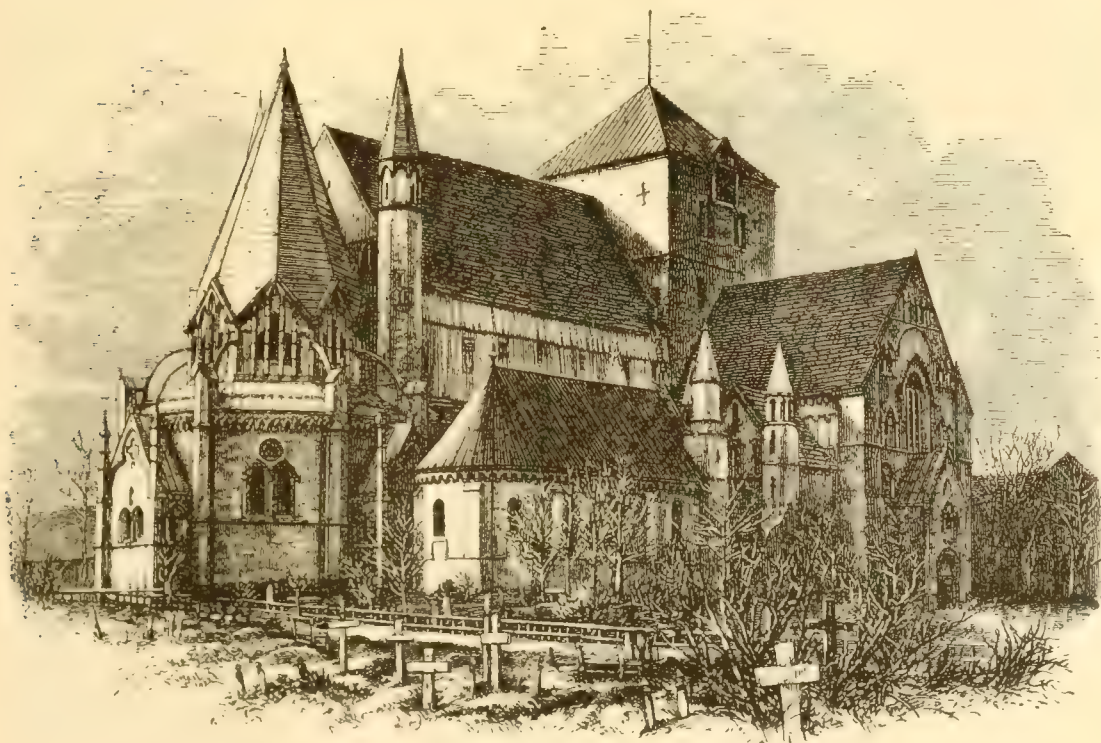
Konge af Norge og Sverige.

til Kiel i 1814 ifiltes det fra Danmark og forenedes med Sverige. Foreningen bestaar imidlertid kun deri, at begge Riger har et fælles Overhoved (Kongen), samt at Krigs- og Fredsspørgsmaal ligesom diplomatiske Sagers Behandling er fælles for begge Riger. For-

ovrigt er hvert Land selvstændigt og styres efter sine egne Love. Tronen er i begge Riger arvelig kun paa Mandssiden.

Sverige strakte sig ikke for i Tiden saa langt ned mod Syd som nu, heller ikke var Grænsen mod Norge den samme som nu. Først i 1645 fik Sverige for bestandig Jemtland og Härjedalen fra Norge og Gotland fra Danmark, og i 1658 vandt Karl X Gustav Bohuslæn fra Norge samt Halland, Skaane og Bleking fra Danmark. Derimod var Finland ligetil 1809 forenet med Sverige.

Grænsen mellem Rusland samt mellem Norge og Sverige er for Storstedelen dannet af Naturen; den bestaar nemlig af Torneaa, Muonio, Kongävie og Tanaelv. Rusland trænger dog med en Rille ind mellem Norge og Sverige, saa at norst Finmarken paa en Landstrækning af kun nogle faa Miles Bredde hænger sammen med det øvrige Norge. Forøvrigt betegnes Grænserne mellem de forenede Riger og Rusland ved næsten 400 Grænsemarkker. — Grænsen mellem Norge og Sverige eller den saakaldte Rigsgrænse er ikke dannet af Naturen, men gaar paa mange Steder tværs over Kjeldrøggene. Den udmærkes dels gennem en Række Udbuininger i Skoven, dels gennem 294 med bestemt Mellemrum opførte Stenroser, samt flere mellem disse opreiste Grænsemarkker.

Trondhjems Domkirke.

Thorvaldsens Statue af Jærlseren.

Norsk Præst.

2. Kapitel.

Fra Trondhjem til Nordkap.

Trondhjem er den ældste og i mange Henseender den mest interessante af Norges vigtigste Byer. Den bedste Adkomst er ved Dampstib opover den naturisjonne Trondhjemsfjord. Efter en behagelig Tur ser den Reisende Byen udbredt foran sig paa den Halvo, der dannes af Nidelven og omringes af Fjelde. Allerede paa Afstand bliver man opmærksom paa det fremragende, men ikke netop smukke Taarn af Trondhjems Domkirke. Naar den Besøgende saa har naaet Byen enten med Dampstib opad Nidelven eller ad den mindre maleriske Vei med Jernbanen, begiver han sig efter et forelobigt Besøg paa Britannia Hotel eller Hôtel d'Angleterre ud paa en Tur gjennem Byens Gader. Disse er brede, retvinklede og brolagte baade midt i Gaden og paa Fortouget med runde Koppestene, der ikke er videre behagelige at træde paa. Husene er for det meste af Træ og ser rene og pene ud. Der findes mange Butikker, af hvilke de fleste synes at være meget ordentlige. Der findes næsten ingen Varer udstillede, men man vil dog finde en meget god Varebeholdning.

Hver Udflugt i Trondhjem ender enten paa en af Hoiderne i Øst eller Vest for Byen, fra hvilke man har en udmærket Udsigt, eller ogsaa paa Domkirkens Enemærker. Omendtsjont Domkirkens Indre ser noget ubestemmeligt og forfaldent ud, efterlader den dog, seet under en norsk Sommeraftens Skjønhed med Trærnes Løvværk, Kirkegaarden og de gamle Mure og Taarne, der har staaet gjennem saa mange Aarhundreder, et meget behageligt og anslaaende Indtryk. Da Forfatteren først saa Kirken, gjorde Solnedgangens klare

Lys det vansteligst at tænke sig, at Kloffen var næsten elleve. Natterne i Juni Maaned bestaar nemlig kun af tre eller fire Timers Halvlys, under hvilke man ofte kan se pragtfuldt farvede Skygger.

Da vi en Aften Kloffen halv elleve vendte tilbage fra et Besøg til et Landsted et lidet Stykke udenfor Byen, var hele den vestlige Himmel oversvømmet af et smukt safirblaat Lys, og efter Midnat var det fremdeles lige straalende. Selv paa den Tid var der mange Folk paa Gaderne, da den Eftermiddagssur, som man tager sig i Norge, gjør, at man ikke kan sove saa længe om Natten.

Enhver, der interesserer sig det mindste for kirkelige og historiske Bygninger faar altid, efter det første Blik paa Domkirken, Lyst til at undersøge den grundigt. Bygningen har en meget lang arkitektonisk Historie. Dens Tilværelse skyldes Olaf den Hellige, hvis Legeme, kort efter hans Død i Slaget ved Stiklestad, blev bragt til Trondhjem. Liget blev senere ført til et Helgen-skrin i St. Clemens Kirke, og blev Gjenstand for Pilgrims-vandring. Trondhjem blev Erkebispedømme i 1151, og det store Antal af Pilegrimme nødvendiggjorde Bygningen af en mere pragtfuld Kirke, til hvis Opreisning de besøgende Fremmede ydede rige Gaver. Sælgelig begyndte Distein,

den tredje Erkebiskop, i 1161 at bygge Tværskibet med det smukke Kapel for St. Johannes, med de vakre halvcirkelformige Buer. Over dette fører en Bindeltrappe i Væggen til et Kapel, der er helliget til St. Olaf og fyldt med en underlig Samling af Levninger, der er bragte hid fra forskjellige Dele af Domkirken. Distein opreiste ogsaa det smukke Kapitels-hus.

Gudstjenesten forrettes nu for Tiden i Tværskibet, men der gjøres ikke mange Anstrengelser for at faa den tiltrækkende. Kirken var ved vort Besøg overfyldt, og alle deltog i Sangen. Men for et uvant Øre syntes denne i høi Grad daarlig og falsk.

Prædiken var kraftig og paahørt med Opmærksomhed. Ved Sydenden af Tværskibet staar et Alter, og der findes ogsaa en storartet Afstøbning af Thorvaldsens Mesterværk, den store Statue af Frelseren, der forherliger den store Frue Kirke i Kjøbenhavn. Diet hviler med Genrykkelse paa denne hjærlighedsfulde, indbydende og dog overmenneskelige Figur,

Ornament fra Trondhjems Domkirke.

Gammelnorsk Ornament fra Trondhjems Domkirke.

der i sin Stilling udtrykker Inscriptionen: „Kommer hid til mig, alle I, som arbeide og

ere besværede, og jeg vil give Eder Hvile." Statuen vakte mere end forbigaaende Tanker paa ham, der kom for at nedlægge sit Liv for Aarene," „at samle til et de Guds Born, der er spredte omkring," og som gif bort, for at Trosteren kunde komme og fore os til Sandheden.

Ornament fra Trondhjems Domkirke.

Omkring Aar 1240 blev det nuværende Kor og den berømte Ottekant bygget. Koret er en Prøve af den tidlige Gotik, og Spilerne og de spidse Buer, byggede af Egnens mørke, skiferfarvede Sten, tager sig udmærket ud. Der anvendes aarlig sekssti Tusind Kroner paa at restaurere denne Bygning. Der findes mange smukke Udskjæringer i Sten paa Bøsser og Kapiteler, især i og omkring Ottekanten, af hvilke her gives nogle Illustrationer. I Øst for Koret staar Ottekanten, der er en let og smagfuld Bygning fra samme Tid som Koret, og opreist for at modtage St. Olafs Helgenstrin. Den skal være opbygget paa det Sted, hvor Olaf oprindelig blev begravet. I det indlige Kapel er den Milde, der skal være brudt frem i 1030. Det Sølvelikvieskrin, der i flere Aarhundreder stod paa et Alter i Midten af Ottekanten, skal have veiet 200 Pund. Det bortførtes under Reformationsstridighederne til Kjøbenhavn og kom senere ikke tilbage.

Genimod Slutningen af det trettende Aarhundrede blev det rummelige Midtstib, der nu ligger i Ruiner, bygget. Det er smukt endog i sin forfaldne Tilstand, og omend den vestlige Del er mere ramponeret end det øvrige, har det dog beholdt noget af sin gamle Herlighed.

Naar man tager i Betragtning, at Domkirken har været hjemsoget af mindst fem Alderbrande i fire Aarhundreder, er det et rent Under, at der er nok tilbage af Bygningen til at fryde den Reisende, der lidet venter saa nær Nordpolen at finde en Bygning saa rig i Arkitektur og med saa mange historiske Mindre.

Trondhjems Omgivelser er meget maleriske og er til en stadigvekslende Fornøjelse for den Besøgende, der har Tid til at opholde sig der i længere Tid. I Njorden lige over for Byen er den lille Ø Munkholmen, paa hvilken der for stod en af de ældste Klostre i det nordlige Europa. Da Svenskerne belejrede Trondhjem i 1658, befæstede Nordmandene Den, og der ligger nu en liden Fæstning, der er ganske smuk at se paa, men ikke meget stærk. Der staar fremdeles et massivt Taarn, der sandtmodigvis er en Levning af den tidligere Klosterbygning. Dette Taarn er ofte bleven anvendt til Fængsel, og fra Aarene 1680—1698 var Peter Griffenfeld, Fredrik den Femtes Minister, fængslet her.

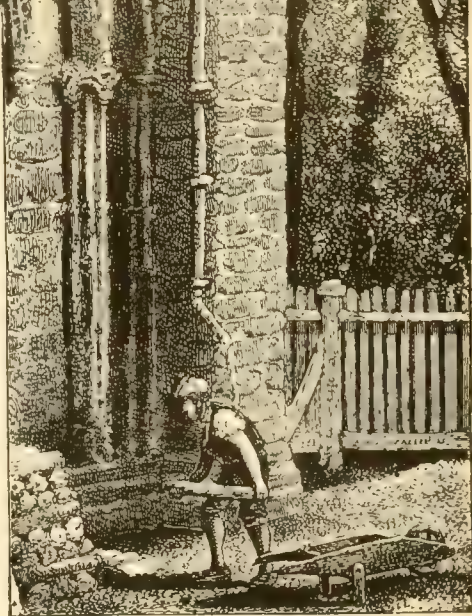
En meget behagelig Maade at tilbringe nogle Timer paa er at leie en Baad i den smukke gamle Havn, ro ud saa langt som til Munkholmen og fra dets græsbevoksede Mur betragte Byen Trondhjem, som man har udbredt foran sig og den smukke Fjord, der alt sammen tager sig godt ud paa en deilig, klar Juniestermiddag.

Vestre Forside af Trondhjems Domkirke.

Omtrent 4½ eng. Mil fra Trondhjem er Landsbyen Lade, hvor den sidste mægtige bedenske Jarl, der blev overvunden af Olaf Trygvesson, boede. Nogle Mile inde i Landet er to betydelige Jossesfald, Store og Lille Lersfos. Man kan let naa disse enten til Fjods eller i Bogn, og endstjont de ikke kan sammenlignes med mange andre af Norges Jossesfald, er de dog vel værd at se.

Trondhjem er det store Centrum for Nordland og det nordlige Norge. Bønderne kommer ind fra Egne, der ligge flere Mile borte, for at gjøre sine Jndkjøb. Byen er den nordlige Grænse for mange Rejsende, som er komne op med Jernbanen fra Kristiania og reiser tilbage over Molde og Bergen eller via Storlien til Stockholm.

Dampstibene til Nordkap anløber i Almindelighed her, og Trondhjem er det naturlige Udgangspunkt for hele det nderste Nord.

Langs med Norges Vestkyst bliver Dampstibene nødte til at være en Erstatning for Jernbanerne. Man kan ikke tænke sig et værre Land for Jernbaner. Men da Dampstibene paa næsten hele Routen seiler mellem Fastlandet og Skjærgaarden, hvor Vandet næsten altid er roligt, er det en behagelig Maade at reise paa. Den Rejsende sidder i magelige Stole under Solseil eller hænger dovent udover Skanseklædningen, medens han føres forbi et stadigt veksellende Panorama af fjerne, sneklædte Fjelde, bjergfulde Der, der undertiden er øde og forladte, undertiden beklædte med en rig Plantevækst, opad fortryllende Fjorde med smaa Landsbyer her og der ved Stranden og gennem et Land, hvor det synes altid at være

Lille Verios i Nærheden af Trondhjem.

Eftermiddag, og hvor Midnatten kun viser sig forstjellig fra Middagen deri, at Heden er mindre trykkende og Luften langt istjornere. Skibets Mandskab kan i Almindelighed godt rede sig med Engelt. Maden er aldeles udmærket, og man kan faa mange forstjellige Retter, det ikke er saa let at erholde inde i Landet. Koiene er ogsaa ligesaa bekvemme som nogle af de eiendommelige Senge, der forefindes paa enkelte gamle norske Stationer.

Der er en regelmæssig Postforbindelse mellem Radsø og Hamburg, og i Sæsonen gaar der næsten daglig Dampstibe mellem Trondhjem og Nordkap. Disse anløber alle de større Byer baade paa Op- og Nedveien for at tage Passagerer ombord eller for at sætte baade Fragt og Passagerer i Land. Men i de sidste Par Aar er de Rejsendes Antal steget saa høit, at de to vigtigste Dampstibsselskaber sætter istand nogle af sine bedste og nyeste Skibe kun for i nogle Uger af Sommeren at tage Passagerer, der onsker at se Nordkap og det

mellemliggende Kystsceneri. Der tages hverken Fragt eller 3die Klasses Passagerer, og Skibet stopper kun ved saadanne Steder, der er af særlig Skjønhed eller Interesse. Ligeaa fra Skotland og England gaar der om Sommeren veludstyrede Dampskibe til Norge. De er komfortable og sætter den Reisende istand til at se meget, der er vakkert af Norges Natur med det mindst mulige Besvær. Men de kan selvfølgelig kun besøge let tilgængelige og vel bekendte Steder. Den Reisende, der ønsker at se Norge og Nordmændene til deres største Fordel og at iagttage deres Karakter og Skikke, skulde ikke indskrænke sig til en saadan Tur. To Dage paa et lidet Kystdampskib, der stopper ved alle de smaa Kystbyer, eller en Tur i en Karriol paa en af de mindre berejste Router, vil give den Reisende en bedre Idé om

Torghatten fra Østfiden.

Livet i Norge end to Maaneders Ophold paa en af disse flydende Hoteller, som man gjerne kan kalde de store Dampskibe.

Bed Midnatstid den 21de Juni 1884 forlod Forfatteren Trondhjem paa en af de bedste norske Dampskibe, Sverre Sigurdsson, for at reise til det langt bortliggende nordligste Punkt i Europa. Midelveen løber med en strid Strøm, og der maa anvendes stor Forsigtighed, eftersom Skibet, paa ca. 1000 Ton, langsomt damper ud af den smale Havn.

Vi iagttog Bøen eftersom den gradvis tog af og tilslut ganske skjultes for vore Øine af en fremspringende Odde, hvorefter vi, da vi havde seet Fjorden for, gik tilkøjs Klokken et for at kunne være oppe i Tide næste Morgen og se det berømte Kystsceneri i Nærheden af Polareirkelen.

Reisen langsmed Nordvestkysten af Norge paa en af Nordkapskibene forer den Reisende

gjennem en tilsmældende uendelig Række af Stræder og Fjorde oversældede med utallige bjergfulde Smaaoer. Udsigten er altid smuk og interessant, og her og der paa Routen forekommer der ogsaa Gjenstande og Scener af særlig Interesse. Meget beror naturligvis paa Veiret. Hvis dette er smukt, er Turen alt, hvad man kan ønske den at være; selv i overstyret og taaget Veir holdes man alligevel fædelsesløs ved de overordentlig smukke Landskabsvirkninger.

Da vi f. Eks. paa den ovenfor omtalte Rejse kom op paa Dækket tidlig den næste Morgen, skimtede Solen klart og oplyste de nærliggende Klipper, de fjernere Fjælde, det smale Sund, hvorigjennem vi seilede og de Dele af det grønne Atlanterhav, vi kunde skimte gjennem Nabningerne i den klippefulde Stranke. Men langt bagenfor os var en Skib, ikke meget større end en Mands Haand; den saa i Begyndelsen ud til at være stillestaaende, men vi opdagede snart til vor Uro, at den hurtig forfulgte Dampskibet. Genimod os kom den, hurtigere og hurtigere, indtil ti a femten Minutter senere baade Hav, Der og Fjælde var skjulte for vores Øine. Ankeret blev kastet, og Skuffellen viste sig paa alles Ansigter. Vi havde en usædvanlig rolig Færd, og efter at have ligget for Anker en Time, begyndte Dampskibet atter langsomt at nærme sig Nord. Man fortalte triste Historier om Benner, som havde været ved Nordkap og var komne tilbage, uden at have faaet et eneste Glimt af Solen under hele Rejsen. Daagen lettede, men det vedblev at være overstyret hele Dagen. Dog havde vi vor Erstatning. Af og til kom en uhyre Sne- eller Isbræ tilsmee, der ragede høit over Skærne. Fjeldtoppene antog fjeldne og grovste Skikkelse, og hele Landskabet syntes at have en magisk Tiltrækning, der til en vis Grad erstattede Tabet af Solen.

Vi oplevede ogsaa en lignende Morgen meget længere mod Nord, og ogsaa da virkede Snet af Fjeldene og Isbræerne, der tilsmældende var afstaaene fra al Forbindelse med Jorden og saaledes syntes meget høiere end de i Virkeligheden var, høit betagende.

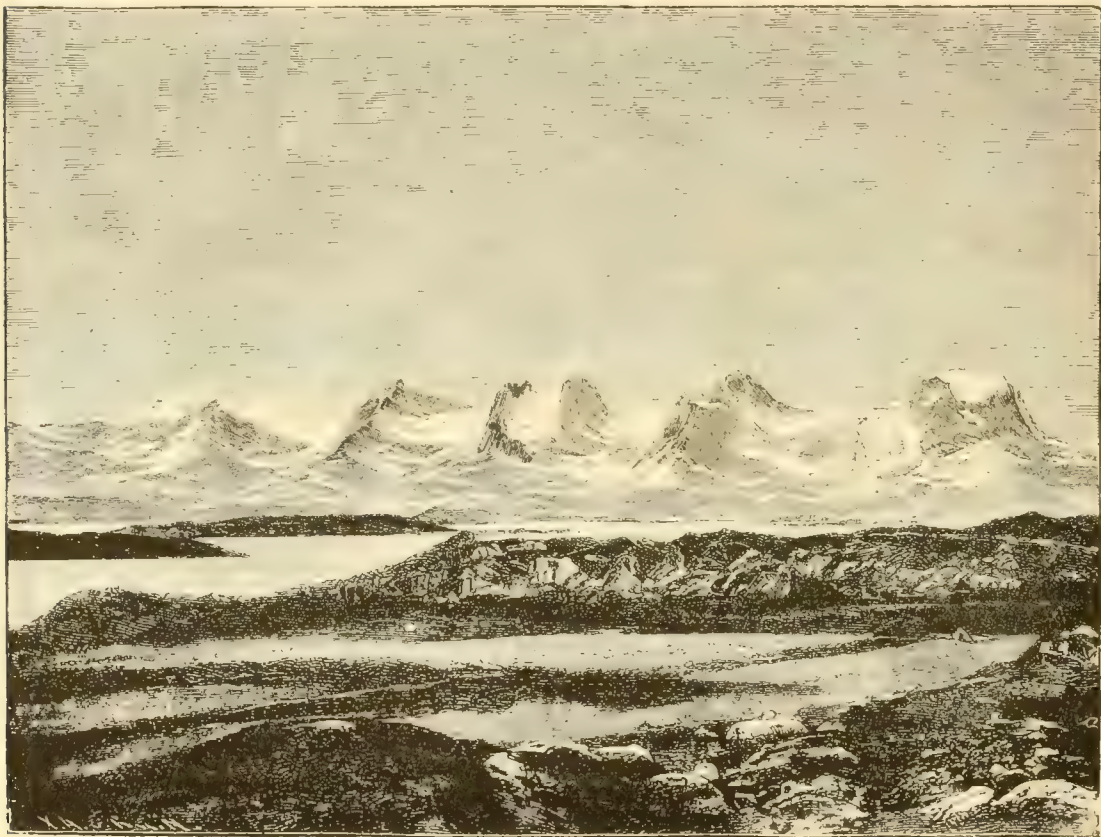
Den første Gjenstand, der vækker særlig Interesse paa Rejsen nordover er Torghætten, det berømte Fjeld med et Hul igjennem. En Kunst som den norske kan ikke andet end give Oprindelser til Sagn, og Forklaringen over Nabningen i Torghætten er karakteristisk. En Kæmpe og en Kæmpevinde blev forelskede i hinanden, efter at de tilfældigvis havde truffet sammen hos en fælles Ven. Tilslut maatte de dog skilles, hvilket skeede, efterat de først som Elskende i Almindelighed havde gjort hinanden mange Løfter. Kæmpekvinden var vendt hjem for at pleie sin syge Broder, der først lovede, at hun skulde faa Lov til at ægte sin Elskede, men siden sagde, at hun skulde gifte sig med en af hans udsvævende Benner. Denne Familie havde den særlige Gave at kunne forvandle alt til Sten, og hendes Broder forvandlede flere af de Bud, som hendes Elskede sendte, til klippefulde Der. Hendes Elsters særlige Evne var, at han kunde træffe alt, hvad han ifjod paa, og da han tilslut blev rasede over, hvad han troede var hendes Troloshed, afstjod han en Pil mod hende, endstjont han var intti Pil borte. Den stette Broder holdt netop paa at bade, og da det regnede stærkt, havde han sin Hat paa. Pilen gik gjennem baade Hatten og

Den naturlige Tunnel gjennem Torghætten.

Hovedet og faldt ned for Søsterens Fodder. Hun elskede sin Broder tiltrods for hans Feil, og i sin Fortvivelse gjorde hun Brug af Familiens Gave, forvandlede sig selv til Sten ved Leko, sin Broder ved Torghætten og sin til Hest siddende Elster ved Hestmando.

Sagnet's Forflaring vil neppe ansees som tilstrækkelig i vore Dage, og der er endnu ikke dannet en afgjørende videnstabelig Mening om Sagen. Men det gjennembrudte Fjeld er virkelig et høist eiendommeligt og interessant Fænomen. Paa et Punkt mellem Fæstlandet og Den kan man se Lyset gjennem Hullet fra Dampskibsdækket. Fjeldet er omkring otte Hundrede Fod høit, og Hulen, der er omtrent halvveis oppe, kan let naaes ved at klatre.

De syv Søstre.

Udsigten gjennem Hulen er meget smuk. Tunnellen er omtrent tre Hundrede Fod lang og fra fæsti til et Hundrede Fod høi.

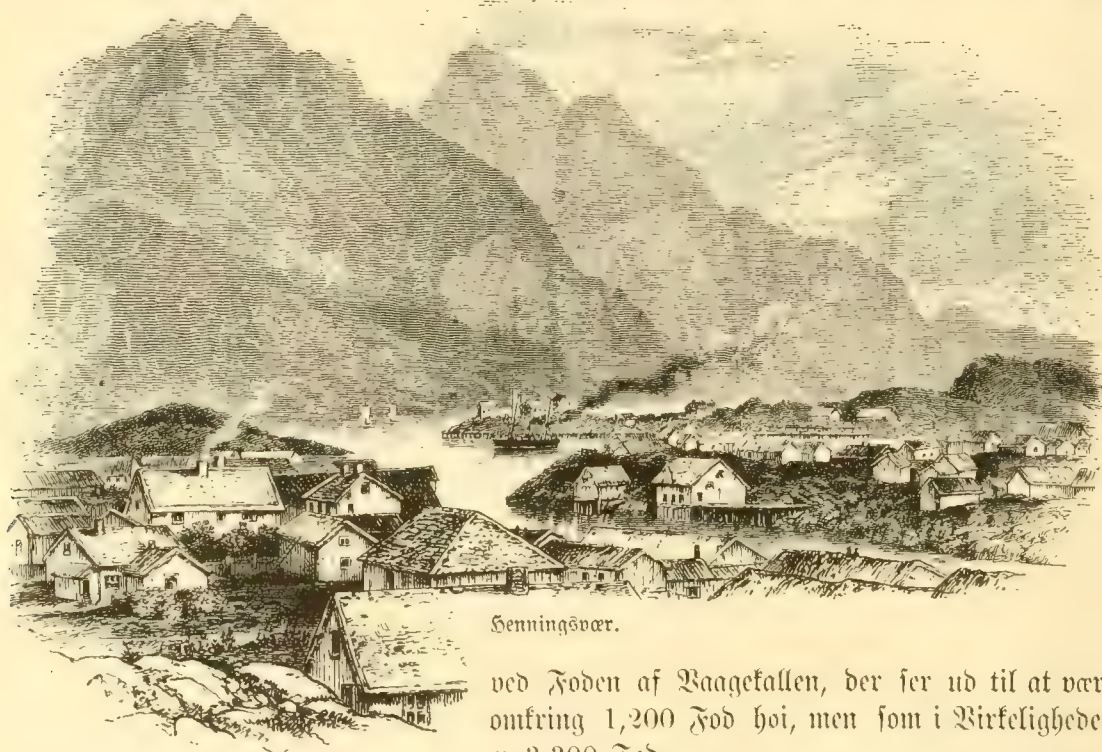
Længere mod Nord passerer man de Syv Søstre, og akkurat, hvor man krydser Polar-cirkelen, kommer Hestmando tilsyne. Naar man er forbi Bodo, naar Fæstlandets Natur Skidepunktet af sin vilde Storlagenhed, og Dampskibet seiler forbi den steile Vandegode og over Vestfjord til Fosotens Der. Det hænder her oftere end paa noget andet Sted, at Skibene træffer Neptun i en af hans urolige Hjørner. Fra Fæstlandet ser Fosotenoerne i Begyndelsen ud som en stor Mur, der stiger op paa den fjerne Horisont. De er over firti Mile borte, itjont det paa Grund af Luftens Klarhed er vanffælig at tro, at de ligger saa

En Lofoten-Vandsby i Høsttiden.

langt væk. Naar man kommer nærmere, opløser Muren sig i store Mængder af tandede Bjergtoppe og Skraaninger fra 2000 til 3000 Fod høje. Rummet mellem Derne er meget smalt og bugtet, og Naturomgivelserne er høist mærkværdige. Eftersom Dampstibet kommer nærmere disse fantastiske og imponerende Høider, ser det for et uøvet Øie ud som om der ikke var nogen seilbar Gjennemgang. Skibet begynder at bane sig Vej mellem Derne undertiden gennem et smalt Stræde, undertiden gennem Jndløb, der synes at være sammentrukne paa en farlig Maade, og undertiden ved at vende om retvinklede Klipper.

Den første By, der naaes paa Lofotensørne, er Henningsvær, som er Midtpunktet for det store Fiskeeri, der foregaar ved Lofoten. Husene er spredte over nogle smaa Der

Henningsvær.

ved Foden af Baagefalten, der ser ud til at være omkring 1,200 Fod hoi, men som i Virkeligheden er 3,300 Fod.

I alle de bjergfulde Dele af Norge er det vanskeligt at anslaa Høiden, da Bjergene hovedsagelig bestaar af Plateauer mere end fristaende Toppe, og Luften er saa klar, at et Øie, der ikke er vant til at maale saadanne Afstande, bestandig tager feil. Selv om man har lidt Øvelse, er det vanskeligt at forstaa, at en Klippe er ti Mile borte, naar den i det høieste ser ud til at være kun tre Mile. Det er kun Faktum og en noiagtig Jagttagelse af den Tid, det tager Dampstibet at naa did, som overbeviser den tvivlende.

Henningsvær tager sig meget godt ud fra Dampstibet, men ligesom mange andre Nordlandsbyer taaler den ikke saa godt en nærmere Beskuelse. At Fiskebedriften er meget fremragende er aabenbart baade af Synet og Lugten. Fra Februar til April drives hvert Aar Torfeskifningen med stor Iver omkring Lofotensørne. En Ide om denne Næringsgrens Vigtighed kan man faa af følgende: Baade kommer fra alle Dele af Norge og mange endog fra Finland. Der er fra 25 til 30,000 Mand og mellem 6 a 7,000 Baade bestjef-

tigede under Fiskeingen. I 1881 fiskeedes der 28,400,000 Torst. Torsten kommer hvert Aar til disse Egne for at lege. De fiske med lange Liner lig de, der anvendes af engelske Torstefiskere i Nordsoen, ogsaa med Net og Snore.

Fisken tilberedes ogsaa paa tre Maader. Paa den første Maade bliver den aabnet, Rygbenet taget ud og hurtig torret i Luften; paa den anden bliver den først aabnet og saltet og saa torret paa Klipperne; den tredje Maade er først at aabne Fisken, binde to og to sammen og saa tørre den paa Stofke. I det nordlige Norge kan man ofte se store Mængder af Fisk, der hænger oppe og tørrer paa sidstnævnte Maade. Den tørrede Fisk udfores hovedsagelig til Italien og Spanien, hvor der bruges meget af den. Torsteflevertran tilberedes ogsaa i store Mængder og af Hovederne laves der Gødning.

Hele Fiskeriet er under Regjeringens Kontrol. Salg af Spirituosa er forbudt, der er Præster paa Verne og der gøres meget for Mændenes religiøse Vel. Det er et raat og haardt Liv, og det er ikke saa let at virke for Kristendommen deroppe, ofte krones heller ikke Arbeidet med et saadant Held, som Arbeideren kunde ønske. Her er et Uddrag af en Beretning fra Norges Andre Mission og Traktatselskab. Kolportøren skriver:

„Efter at have sat min Lid til Gud og bedt om hans Hjælp, reiste jeg hjemmefra. Efter noget Besvar naaede jeg mit Birkeseft. Veiret var vedholdende meget daarligt. Det var kun med den yderste Vanstielighed, at man kunde frelse sit eget Liv og sin Eiendom paa det tørre Land, og hvis der undertiden gjordes Forsøg paa at tage ud paa Soen, gik Rettene tabt og der fangedes ingen Fisk. Der hortes Klager over Tab hjemme, Tab paa Reiser og Tab af Vaade og Net. Paa alle Sider modtes man af Modløshed og Fortvivlelse, ja endog hoilødt Rnurren mod Herren og hans Styrelse. Men Forsventningen om, at Elementernes alvorlige Sprog skulde tjene som et Middel i Guds Haand til at blodgjøre Menneftenes gjenstridige Hjerter, blev smertelig skuffet, og det var bedroveligt at være Vidne til, hvorledes Folk toertimod forslatte i sin haardnakkede Modstand og lukkede sine Hjerter i Trods mod Gud. De forhærdede sine Sind mere og mere. Ingen vilde lytte til, hvad jeg sagde. „Hvis Gud er saa god, som De siger,“ svarede de mig, „da vilde han stille Stormen og sende Fisk henimod Land, saa at vi ikke blev tvungne til at lide Nød og Smerter.“ Bærelset var aldeles overfyldt med Mennefter, og langt udover Natten horte jeg omkring mig Banden og Trætte fra alle Kanter.

Det er en haard Lod at leve og arbeide blandt en saadan Forsamling. Gud alene ved hvor mange tunge Timer jeg har tilbragt med at vandre fra en Fiskebod til en anden, og mere end en Gang har jeg maattet gaa bort for at bede min Fader i Himlen om Taalmodighed, Wisdom og Ord, som kunde naa Folkenes Hjerter. Jeg fandt, at han er en Gud, som hører Bønner. Han gav mit Hjerte Mod og Tillid, Evne til at møde den Misnoie, der overalt lod sig høre, og Kraft til at opvække tvivlende og vaklende Sind til Bished om, at vore Synder er Mariagen til vore Fjender, og at vi skulde takke Gud, fordi han, medens det endnu er Naadens Tid, forsøger saavel ved sin Kjerlighed som ved sin Straf at bringe os til Bovidshed om vore Synder, og aabner sine Arme til alle Syndere, saa det ikke sommer sig for os nu at afslaa hans naadige Tilbud. Men jeg maa ogsaa med Glæde tilstaa, at jeg fandt mange Kristne, som med Bøn og Tillid til sin fjære Gud og Fader takkede ham for hans Hælselse. For disse inntes mine Besøg at være til stor Trost og Opmuntring, og jeg tilbragte mangen en velsignet Time i Vaadene blandt disse.”

Undertiden forefalder der store og beklagelige Tab af Liv gjennem de pludselige og voldsomme Storme, der kommer op.

Fra Henningsvær kommer man ind i Gimsøfstrømmen, et smalt Sund med stejle Klipper paa hver Side. Nær Vandkanten trives Dværgebirke, og høiere op paa Skraaningene Mose af forskjellige Slags, men de høiere Toppe er ode Klipper, bedækkede paa mange Steder med Sne og af et vildt og ubyggeligt Udseende. En lang Eftermiddags Seiltur forbi Vestkysten af Ost Vaage, og saa en pludselig Vending i en næsten ret Vinkel gjennem et særdeles smukt og malerisk lidet Sund bragte Dampskibet ind i Raftfundet. I næsten to Timer seilede vi gjennem denne smale, bugtede Passage, der samtidig er en af de mest

Raftsundet.

karakteristiske og mest slaaende Scener i Lofoten. Lobet er meget smalt, og paa hver Side hæver Bjergene sig brat op fra Havet. I hvilken Retning Diet vender sig, hviler det paa underlige Masser af Fjeldtoppe af alle mulige Former, ode og vilde med store Klækker af Sne, hvorsomhelst Klosterne eller et nogentunde fladt Sted lader den blive liggende. Det tiltrækkende ved denne Scene er dens Afveksling. Dampskibet seiler gjennem det klare, grønne Vand; hvor der kan findes en liden flad Vlet langs med Stranden, ligger der smaa Fiskerhytter. De lavere Skraaninger oplives af Dværgebirkernes Løvverk, de høiere af Alpe-mose. De øvre Bjerge og Toppe er enten Klipper af den mest aftrækkende Art eller ogsaa straalende Snemasser; og over alt dette er den klare Himmel, mod hvilken de fantastiske Tinder skarpt tegner sig af. Naar man gaar fra Landsbyen ved Foden af

Bjerget til de frugtindjagende Stup ved Toppen, synes Diet med et Blik at vandre over hele Naturens Omfang fra dens mest tiltrækkende til dens mest frastødende Del.

Efter at have seilet om det sydøstlige Hjørne af den store Hinde, fortsattes Reisen nord- over forbi den lille værnede Landsby Lødingen. Her kom en liden Baad henimod os med et Telegram for en af Passagererne, og det var med en Slags indre Rystelse, man erfarede at man endog saa langt mod Nord næsten ved Polarcirkelen, endnu stod i let Forbindelse med Udenverdenen. Den Aften, som nu paafulgte, kan vistnok aldrig glemmes af dem, der fra Sverre Sigurdsens Dæk var Vidne til dens Skønhed. Som vi seilede langs med Istkysten af Hindeen og gjennem Djæll-Sund, begyndte Skyerne, der havde hængt over os hele Eftermiddagen, at trække bort. I den milde Aftenbelysning tog de

Tromsø.

nær- og fjerntliggende Bjerge sig ud- mærket ud. Kapteinen havde indrettet Farten saaledes, at vi ved Midnat vilde

være vel ude i Baags Fjord udenfor Harstadhavn, hvor man uden noget Bjerqs Mellem- komit kunde se Midnatssolen, hvis den vilde være saa naadig at vise sig.

Efterom Midnat nærmede sig, blev Omgivelserne mere og mere straalende skønne. Vi seilede opad en bred Fjord, hvor Vandet laa ganske stille, og som ganske var indesluttet af Fjeldlandskaber, saanærlig i den Retning, hvor Solen vilde blive synlig. Et ube- skriveligt smukt rodt Lys overstrømmede hele Landskabet, saa man kunde tænke sig henfat i en fortryllet Verden. Over hele Naturen hvilede der en underlig Ro og en Taushed, der heller ikke var uden sin Virkning paa de Reisende. Solen sank langsomt ned bag nogle mør- kerode Skyer, og nogle Minutter før Midnat straaede den runde Skive klart og tydeligt nogle Grader over Horisonten.

I det smukke lysfulde Lys laa et Landskab, som overgik al Beskrivelse. I For-

Sjelblapper.

grunden udbredte en af Norges smukkeste Fjorde sig, til venstre var det lille Sted Harsstadhavn, der var bygget i en halvcirkelformig Dal, med sine mange nette Huse, den lille Indseiling og den gamle Trondenæs Kirke, der altsammen giver Stedet et Udseende af Soliditet og Velstand. Bagenfor Byen var en frugtbar, med Trær bevoxet Dal, der delte sig i to Arme, som gradvis slaar sig sammen med nærliggende Hoie; en storartet halvcirkelformig Baggrund dannes af en hoi Kjaede af sneklædte Bjerge. Medens vi endnu stod i stum Beskuelse, gik det røde Lys bort, Solen begyndte at stige ind i Sknen, den høitidelige Taushed forsvandt, og hele Naturen tog sig straalende ud i det klare, hvide Morgenlys. Det var næsten umuligt at tænke sig, at Klokken kun var halv et om Natten.

Tidlig den næste Morgen naaede vi Tromsø, Nordlands store Havn. Her har Høistildrækt sit Hovedkvarter, og herfra udrustes ogsaa Skibe, der skal ud paa Ishavsejpeditioner. Tromsø er smukt beliggende paa den vestlige Skrant af en klippefuld Ø ved Bredden af Tromsø Sundet. Den er tæt bebygget og har et Indbyggerantal af omtrent 5 til 6000 Menneker. Ovenfor Byen høiere oppe paa Skranten er der smukke Lunde af Birke-trær og paa den anden Side af Sundet er Tromsødalen, hvor i nogle Miles Afstand Lapperne har sin Leir.

Der er ikke mange gode Butikker i Tromsø, og de Reisende gjør derfor bedst i at foretage alle sine Indkjøb i Bergen eller Trondhjem. Havnen er altid livlig af Kystskibe og talrige Skibe, der farer paa Hamburg og Rusland; men mod Nord og Syd stanger sneklædte Fjælde for Udsigten.

Turen til Lappeleiren er meget interessant. Man kan sætte over Sundet enten i en af Dampskibets Baade eller i en af de mange, der er at faa leiet. For dem, der ikke kan taale en kort Spadseretur, staar der Ponier til Leie. Veien gaar langs med en liden Elv og fører gjennem Klunger af Birketrær. Paa hver Side stiger Fjeldene brat op, og her og der kan man se store Klækker af Sne.

Leiren i sig selv forekommer den Reisende som noget af en Skuffelse. Det er sandt, at der findes en eller to elendige Hytter, der antagelig er af den Art, Lappen i sin naturlige Tilstand bor i; men det morede os at tænke paa, at de Lapper vi havde travet to eller tre Mile for at iagttage, ikke var andet end en Gruppe, hvis Ansigtstræk og Skikke vi allerede for havde studeret, medens de drev omkring i Tromsøs Hovedgade. Da det endnu var noget tidligt paa Sommeren havde de kanske endnu ikke været istand til at rive sig bort fra Civilisationen, og Vægsiden af et Hus i Tromsø er vistnok ogsaa bedre end de Hytter, Lapperne bygger.

Det var ogsaa i Tromsø og ikke ved Lappeleiren, vi var istand til at studere Lappernes Maade at behandle Spædbørn paa. Hovedtanken synes at være at sikre Barnet saa godt, at Moderen, om hun bliver nødt til at forlade det, kan vente at finde det sikkert, naar hun vender tilbage. Den lille snores ind i en Bugge, der er dannet af Spiler af Træ dækkede med Læder, paa en saadan Maade, at Barnet ikke kan falde ud. Alenbart var dette bestemt til at tilbringe sine første Aar i en saadan Bugge. Den er vistnok lettere at behandle end et Barn, der har fri Brug af sine Lemmer, og den kan godt sættes ned naarsomhelst og paa ujævne Steder. Paa den Snor, der er strukket fra den ene Ende til den anden, er

der truffet Perler eller glinsende Gjenstande for at more Barnet. Ved Hjælp af en Rem hænger Moderen den over Skulderen, naar hun gaar, og naar hun vil arbejde, hænger hun den op i et Træ om nødvendigt.

Men Lapperne ved Leiren havde gjort, hvad de kunde, for at underholde Gæsterne. De havde drevet ned fra Fjeldet en liden Flok Rensdyr, men desværre var ikke Flokkens Monarker med de lange, vidt udsprede Tæller indbefattede. Man kan ikke fuldt ud tænke sig, til hvilken Nytte disse Dyr er Lapperne. Naar Dyrene er i sin kraftigste Alder, bruges

Hannerne som Lastdyr især om Vinteren, da de trækker sine Ciere over Snefraaninger i den underlige Slæde, der er Hoidepunktet for Lappens Opfindelsesevne paa Befordringens Omraade. Hunrensdyrene giver Mælk, der ikke alene er et vigtigt Fødemiddel, men af hvilken der ogsaa laves en stor Mængde Ost. Lappen slakter sjelden sit Rensdyr, før det bliver gammelt og svagt; men naar den Tid kommer, anvender han Kjødet til Føde og Skindet til Klæder og Fodtøi. En Laps Arbejde bestaar for det meste i at vogte en Flok Rensdyr; disse er hans Rigdom, skaffer ham Føde og Klæder og tjener som Befordringsmiddel, saa vi ser, at Rensdyret spiller en meget vigtig Rolle i Laplænderens Liv.

Foruden at bringe frem den lille Flok med Rensdyr, havde Tromsolapperne foruden to triste Hytter, der synes at bruges stadig i den Del af Dalen, ogsaa sat op et Telt, arrangeret paa samme Maade, som naar de er ude paa sit omstreifende Liv. Foran Teltet udbredte de

Rensdyrskind, som de udbød til Salg, ligeledes Skeer af Rensdyrhorn. De lod sig baade af venstabelige og pekuniere Omstændigheder overtale til at lade sig fotografere, og vi er her istand til at fremvise Resultatet, uagtet det bedrøver os at maatte oplyse, at den Hund, der ser saa fredelig ud paa Billedet, forsøgte flere Gange at være vel nærgaaende mod Fotografen under de indledende Foranstaltninger. Billedet giver en god Forestilling om Ansigtstypen og Udseendet. Laplænderne er i Regelen smaa af Vækst med et underligt gammelt og rynket Ansigt. Selv Bornene ser ud som Patriarker, og Mændene kunde godt paa Grund af sin lave Vækst tages for Born, hvis det ikke var for det alvorlige og udslidte Udtryk, deres Ansigt altid har.

Lapland strækker sig over de nordlige Dele af Norge og Sverige og over den nordvestlige

Lappehytte.

Lappedugge.

Del af Musland. Racens Oprindelse er temmelig dunkel; den mest rimelige Forklaring er, at de kommer fra Finland, men ikke er af finsk St. De har en vis Lighed med Finerne baade i Sprog og Skikke, men Forskjellen er saa betydelig, at det synes mere rimeligt, at Lapperne er en gammel Race, der er bleven overvunden af Finerne. Navnets mest sandsynlige Ætymologi synes at være, at det kommer af et finsk Ord „lappu,“ der betyder Korvise. I lange Tider har der været et stadigt Samkvem mellem de to Racer; men Finerne er en finst smukkere Race. De er høiere, stærkere og bedre stiftede til Haandværk. I Sverige er de langt talrigere end Lapperne, idet der er omkring 15,000 af dem mod

Lapper i Tromsødalen.

7,000 af disse. I Norge derimod findes der omkring 16 a 17,000 Lapper, medens der kun er omkring 8,000 Finer.

Efter at have forladt Tromsø seiler Dampskibet Time efter Time gennem smale Sund, over brede Fjorde i det klare Lys af Polarcirkelens evige Dag og forbi en altid vekslende Række af Fjere, Bjerge og Landsbæne, hvilke sidste imidlertid er saa og med langt Mellemrum. Tilslut naaes Hammerfest, Europas nordligste By, som er et velbebygget lidet Sted, der hovedsagelig bestaar af en Gade, som løber i lige Linje med en Del af Havnen. Den synes især at være optaget med Tilberedningen af Tran, et Nættum, som

den Besøgende snart vil udfinde. Husene er af Træ og ser nette og rene ud. Havnen viser Tegn til betydelig Handel og omringes af maleriske gamle Oplagsboder. Indvaanernes Antal er fra 2 til 3,000. Der findes her som i alle norske Byer og Landsbyer en god Skole. Man kan faa kjøbt Gjenstande af Lappernes Tilvirkning, Hvalrostænder og Lappedragter, skjønt de ikke findes i store Mængder. Hammerfest har ogsaa Videnstabselskaber. Mange Polarreisende har været i denne By. I 1823 foretog Sir Edward Sabine her nogle Eksperimenter med Pendelen. Paa en fremragende Fjeldknaus i Nærheden af Havnen staar Meridianstøtten, en Stenstøtte, der er opreist til Minde om Opmaalingen af Breddegraderne mellem Ismail, i Nærheden af Donaus Munding, og Hammerfest. Fra

Hammerfest Havn.

Toven, der er en Høi Ind for Byen, 1230 Fod høi, har man en god Udsigt over den O, paa hvilken Hammerfest ligger, og over Ishavet.

Nordenfor Hammerfest bliver Naturen mindre storartet, men mere øde og trist. Nordkap er paa en O adskilt fra Europas Fastland ved Wagerø Sund. Naar man kommer gennem dette Sund og over Indlobet til Vørsangerfjorden, der løber omkring otti Mile ind i Landet i en sydlig Retning, bliver en af Polar-cirkelens største naturlige Mærkværdigheder synlig. Det er Svarholtklubben, en uhyre Klippe omkring 1200 Fod høi og en halv Mil bred, der fra umindelige Tider har været Tilholdsstedet for uhyre Mængder af Maager og andre Sofugle. Disse bygger sine Nester i alle Klippens Afstier og Kevner ligesom Roden til Toppen af Klippen. Som Skibet seiler forbi, slagrer der Tusinder af Fugle omkring, udstødende sine skarpe Skrig eller siddende i Rader langs med alle Afstierne. Naar Skibet er omtrent ved Midten af Klippen, blæses der voldsomt i Damp-piben, og næsten i samme Dieblis bliver Klippens Overflade hvid af de flaskende Maagers Ringer og en Skn af Maager, i et Antal af ti Tusinde og atter ti Tusinde, flyver langsomt henover mod Ost, medens deres hvide Fjærbeklædning straal

i det klare Sollys. Deres Traværelse synes kun lidet at formindske Mængden. Den næste Riben sender atter paa Flugt en ny Flok, som dreier sig langsomt og, at domme efter deres flagende Skrig, bebreidende over Dampskibet.

Pige bortenfor Klippen er en liden Station. Da Skibet var i Nærheden, kom en Mand og en Pige ud i en Baad med en Forsyning af Mælk og en Kurv Maageæg. Disse blev for det meste udblæste og tagne med ialfald paa Størsteparten af Veien som Grindring om en meget interessant Eftermiddag i det fjerne Norden.

Naturen omkring Sværholtklippen er hoist interessant. Langt borte mod Ost er Nordkyn, der i Virkeligheden er det nordligste Punkt i Europa. Mod Nordvest er Nordkap,

Nordkap

der naaes efter nogle Timers Seiltur. Skibet kaster Anker lige udenfor den bratte Opgang ad hvilken Toppen af Klippen, der er omtrent et Tusind Fod hoi, naaes. Vi landede paa St. Hansaften, Soen var ganske stille og Himmelen aldeles klar.

Sneen var netop smeltet, og Veien var vaad og glat paa sine Steder. Vi landede i Skibets Baade og vort Selskab, der bestod af omtrent femti Personer, kjæmpede sig opad den bratte Bei, og vi naaede Toppen omkring Kloffen 11 Aften. Den er et fladt, stenet, hoitliggende Land, og et saa trist og ode Sted, som man vel kan tænke sig. Utallige Tidsalderes Storme har dannet de Klipper, der vender mod Nord og Vest, til imponerende

Skiffelser, men de synes at have bragt Toppen af Klippen til en jævn Flade. Der er intet malerisk ved Landskabet. Det er bart og øde i en næsten trykkelig Grad. I alle Retninger kan Diet ikke opdage andet end veirbidte Klipper eller det tilsyneladende uendelige Ocean. Bagenfor er en Ødemark, foran Ishavet. Paa Toppen af Nordkap er den Obelist, der oprejstes til Minde om Oskar den Andens Besøg i 1873, og vi naaede did lige før Midnat. Langt borte foran os laa Ishavet, hvis Flade var ganske glat og stille; bagenfor os saa langt Diet kunde se, strakte det øde, triste Land sig. Solen stod høit paa Himlen, omtrent 12 a 15 over Horisonten, og den skinnede ligeaa klart som den gjør omkring Klokken halv seks en Juni-eftermiddag ved lavere Breddegrader. Straks før Midnat viste der sig et rødagtigt Lys, der syntes at være et svagt Tegn paa den kommende Solnedgang, men det kunde ikke sammenlignes i Skjon-

Svarholtklubben eller Fugleklippen.

hed og Virkningsfuldhed med det smukke Lys, der oversvømmede Landskabet ved Hardstadshavn. Det var dog et meget interessant Dieblif. Efter som Midnat nærmede sig, samlede Selskabet sig omkring Obeliskten. Vort Selskab bestod af mange Nationaliteter — Norge, Sverige, Danmark, Tyskland, England, Skotland og Amerika var alle repræsenterede. Fra vidt spredte Hjem og ad ganske forskellige Router var vi bleven bragte sammen for nogle Dieblifte ved Europas nordligste Punkt. Da Solen naaede sit laveste Punkt, sagde os Dampbiben, der lod Tusind Fod nedeunder, at det var Midnat. Vi gjorde, hvad lignende Selskaber under lignende Omstændigheder gjør. Vi byggede en Stenros og satte op et Flag; vi sang „Gud sign vor Konge god, “ My Country, 'tis of thee,” og „Huld lang inne.“ Derpaa raabte vi Hurra for Kongen af Norge og Sverige, Dronningen af England, Præsidenten af de Forenede Stater og Kapteinen og Officererne paa Sverre Sigurdsson, hvilke med saa stor Færdighed havde ført Skibet gennem meget indviklede og farlige Sund, og hvis aldrig svigtende Artighed i saa høi Grad forøgede Interessen og Fornøielsen ved Reisen.

Heller ikke ved Nordkap var vi uden en Paamindelse om, at Videnskaben overalt følger

os. En af Selskabet havde bragt med sig sit Fotografapparat, og havde taget en eller to Fotografier, da han kom paa den Tanke at tage en Gruppe. Vi blev alle hurtigt sammenkaldte, og efter at have sat os ned uden Forberedelser omkring Obeliskten nød vi straks efter den noget egne Udmærkelse at blive fotograferet paa Toppen af Nordkap ved Midnatsolens Lys. En Fremstilling af en Del af Gruppen gives her.

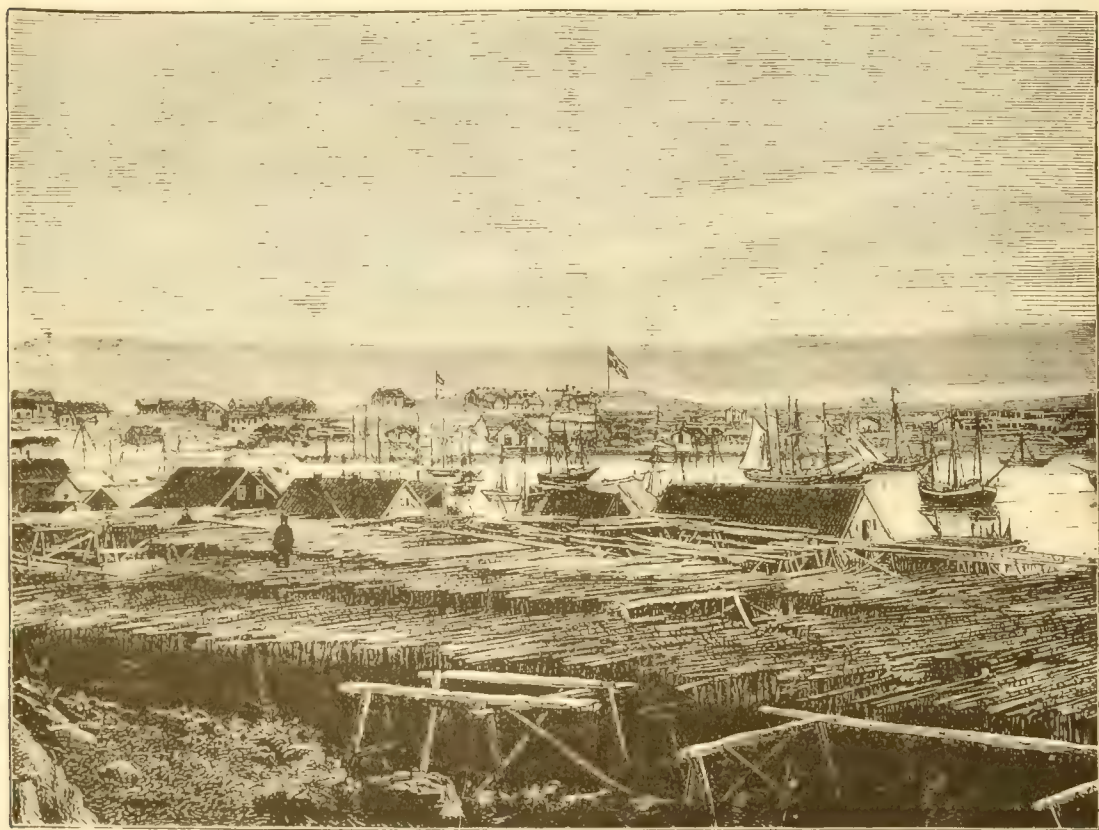
Nedstigningen var brat og mere vanskelig end Opstigningen; men vi naaede Dampskibet Kloffen 2 om Morgen med en tilfredsstillende Følelse af, at vi havde haft en heldig Tur paa Grund af det smukke Veir. Der kan vistnok være mange Steder, hvorfra Midnatsolen kan sees til større Jordel, naar man ser hen til det maleriske, end fra Nordkap. Dog

Gruppe tagen ved Midnatstid den 25de Juni 1884.

har man en underlig Følelse, som man staar her paa dette vilde, veirbidte Land. Bagenfor er Europa med alle de forskellige Racer, med sine indende Mennekesmaser, sine store Hovedsteder, sine Forretninger, sine Videnskaber og Sorger. Foran er det rolige, langsomt boligende Ocean, der for Diet ikke synes at have nogen Grænse, og som, saavidt man ved, ikke har anden Strand end de Ismasier, der hidtil har vist sig at være uajementrængelige for alt, hvad menneskelig Dugtighed, Mod og Udholdenhed kan udføre. Og høit oppe paa Himmelen, hvis Udflugt ikke borttages af Der og Kjælde, kan Diet ubindret iagttage Solens uafbrudte Umdreininger under den arktiske Dags lange Nger. Det er en af de

Steder, som en Gang for alle fotograferer sig paa Hukommelsen og bliver en af Livets behagligste og mest uadstillelige Minder. De fleste Rejsende vender tilbage fra Nordkap, men de almindelige Kystdampbaade fortsætter Rejsen til Bodø. Det er et Spørgsmaal, om der er nok af Interesse i Naturen til at erstatte den Tid, der medgaar for at komme til den lille By, der ligger paa Norges nordøstligste Punkt. Nordtyn, det egentlige nordligste Punkt i Europa, tager sig meget godt ud og er neppe af mindre Interesse end Nordkap selv. Sneen ligger her i Masser meget nærmere Søfanten. Der findes Myriader af Maaager, Alfer og andre Søfugle og undertiden store Stim af Fiske. Men der

Bodø.

er noget ensformigt ved Naturomgivelserne og en Mangel paa menneskeligt Liv, der virker nedstemmende paa Sindet.

Bodø ligger paa Norges nordøstligste Punkt ved en Breddegrad af $17^{\circ} 22'$ paa en liden Ø, der adtilles fra Fastlandet ved et smalt Sund. Den har omkring 1400 Indvaanere, og da den har to gode Havne, er den af adskillig Betydning for Ishavsskifterierne. Den har en Mængde Hjelde eller Steder til at tørre Fiske paa. Byen er ikke for langt mod Nord til at undgaa militær Indflydelse, og den besattes af en Fæstning, der kaldes Bodøhus, der gaar lige tilbage til Aar 1310. Den er ikke nu af strategisk Betydning; men der er en Afdeling Soldater stationeret der, og Norge kom i Besiddelse af Finnmarken

ved Hjælp af denne Fæstning og dens Garnison. Ligesom mange andre af Norges Byer, er ogsaa Bardøes mest fremragende Bygværk dens Trækirke.

Naar man seiler videre mod Vest finder Norges Dampskibes Post- og Kystfart-Route sin Afslutning i den lille By Bardø. Den har ogsaa et lappisk, russisk og finsk Navn, der dog alle mener det samme nemlig „Bando.“ Af 1,700 Indbyggere er over 900 Finer. Den optages ganske af Fiskerier og lignende Industrier. Overalt kan man se Hammer til at tørre Fisk paa, og man kan allerede paa lang Afstand af Lugten sige, hvad Byens vigtigste Beskæftigelse er. Det er interessant at gjøre en Visit til det Etablissement, der staar i Forbindelse med Hvalfisket, som foregaar derved, at man skyder Hæpuner ind i Fisken fra en Kanon paa Dampskibets Dæk. Paa denne Maade skal der aarlig fanges et Hundrede Hvaler.

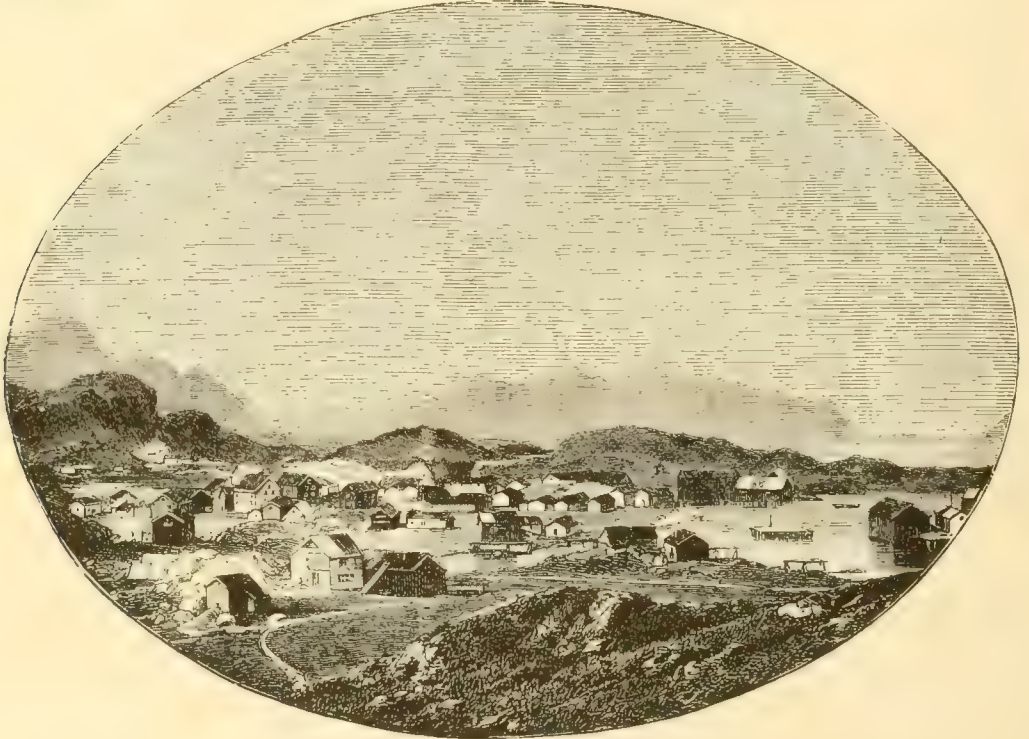
Da Nordkapskibene ikke altid indretter Tiden for sine Ture saaledes, at de naar alle

Bræen Svartisen ved Melfjorden.

den vidunderlige Kysts mest slaaende Steder paa den Tid, der er mest beleilig til at se dem, forligger Passagererne i Almindelighed paa Tilbagereisen at holde sig oppe paa Dækket, naar de passerer de interessante Steder, de paa Turen gik Glip af. Paa vor Hjemreise besøgte vi Lungenfjord, en af Norges mest naturstjerne Steder. Den gaar 20 a 30 Mile i en sydvestlig Retning og indesluttet af en høist imponerende Række af uhyre Bjerge fra fem til seks Tusind Fod høie. Fra alle disse Bjerge, der opfulder hver eneste Dal, strækker der sig uhyre Isbræer næsten lige ned til Vandkanten. Ofte kan Diet med et Blik faa en Udsigt over uhyre Klipper, nedover hvis Sider der storter sig Vandfald, medens klare blaa Ismasser strækker sig langs med Toppene saa langt Øret kan naa. Indhullet i Regnskner og Taage, saaledes som vi saa den, var Udsigten meget storartet, og den maa være det i endnu højere Grad, naar Solen frembringer Fjeldenes forunderlige Lys og Skjæge og de stadig vekslende Farver paa Fjorden, Isbræerne og Himmelen. Vi fik et Glimt af Lofoten-erne, som Dampskibet seilede ned ad Vestfjord; længere mod Syd kom vi til Melfjorden og

faa de uhyre Masser af den store Isbræ Svartisen, der her gaar ned til Søkanen, og hvis Ishuler man kan naa nogle Minutter efter at have forladt Baadene. De store bugtede Masser af indedækket Is hæver sig bagover og opad fra Søen, indtil de møder Hoveddelen af Isbræen, der er omtrent 44 Mile lang og varierer i Bredde fra tolv til tyve Mile. Dette uhyre Islegeme optager et Plateau, der ligger omtrent 4000 Fod over Havfladen.

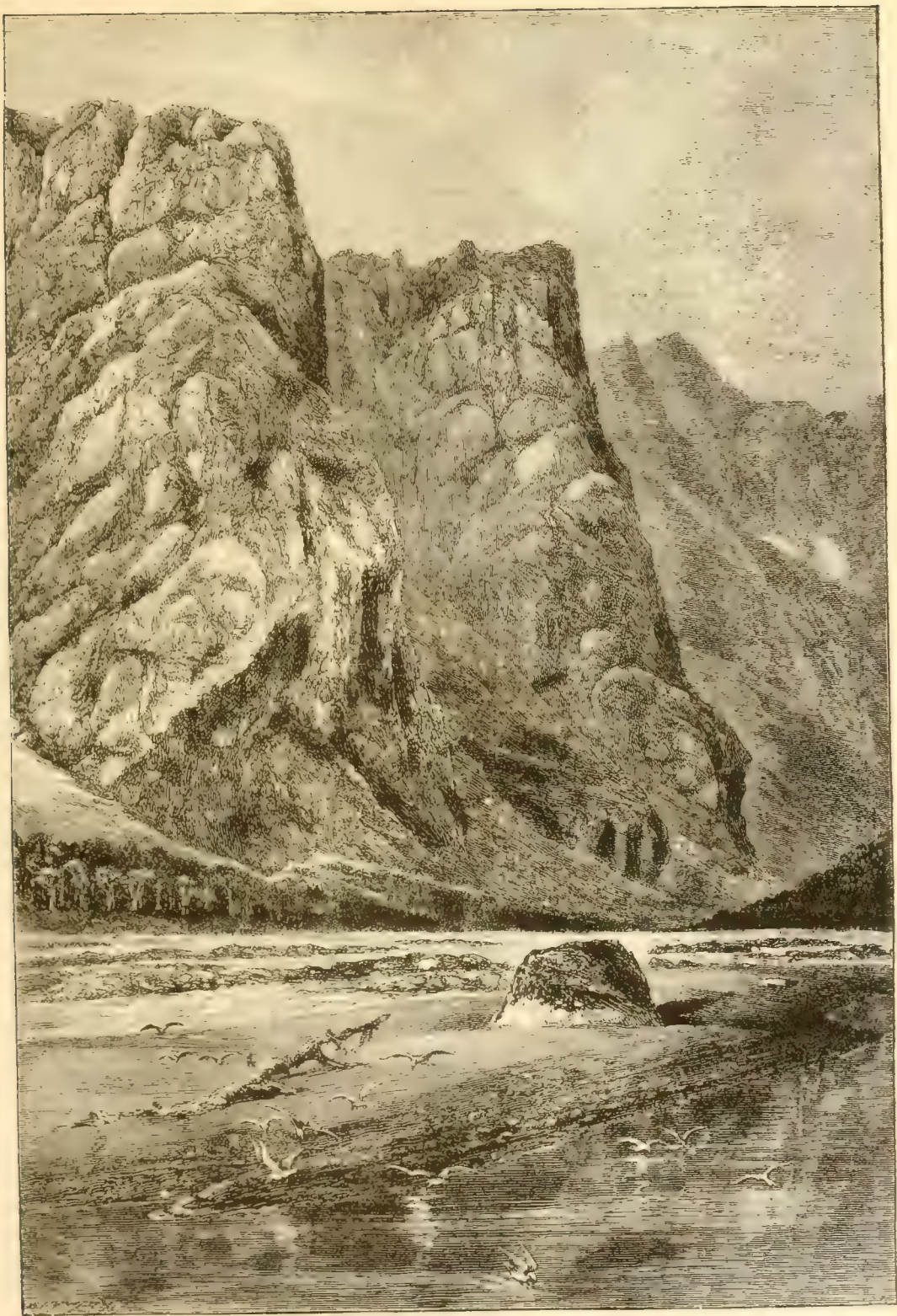

Kabelvaag, en Landsby paa Lofotens Kyst.

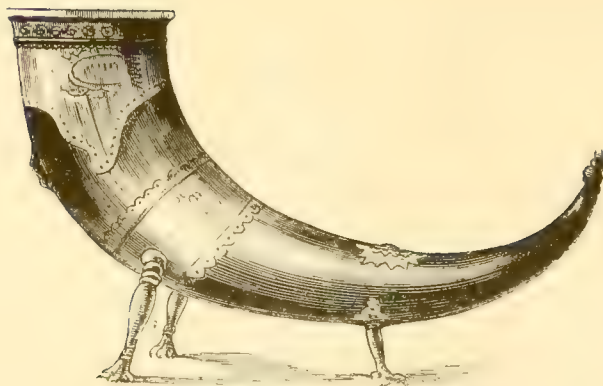
Vi sagde Polarcirkelen farvel netop som Midnatsolen brød sig gjennem Skyerne for at give os et sidste Glimt af sit velkomne Ansigt, og Hestmands saa mere end nogensinde ud som en Rytter, indhyllet i sin Kappe og paa Rejse til sin Glæde i det fjerne Syden.

Hestmands.

Romsdalen i Nærheden af Horgheim.

Gammelt Driftshorn fra Norge.

3. Kapitel.

Fra Kristiania til Romsdalen.

De allerfleste Besøgende i Norge reiser via Kristiania, den nuværende Hovedstad. Byen er ikke ældre end siden 1624 og er opkaldt efter sin Anlægger Kristian den Fjerde. En gammel By, Oslo, der anlagdes af Harald Haardraade omkring Midten af det ellefte Aarhundrede, var før Hovedstad, men er nu en Udskant i Øst for Kristiania. Ligesom alle andre af Norges Byer har den lidt stor Skade ved Ildsvaade, især i Aarene 1686, 1706 og 1858. Som Følge heraf har Byen faaet et moderne, velbygget Udseende, og Gaderne er retvinklede ligesom den øvre Del af N^y-York. En stor Del af Kristiania minder ogsaa om ældre Dele af N^y-York.

Kristiania gjør ikke Fordring paa at være en af Europas første Hovedstæder, hverken i Bigtighed eller Folkemængde, da den kun har omkring 150,000 Indvaanere. Men saa kan sammenlignes med den i Beliggenhed. Den ligger ved Merselven ved Foden af Gaeberg og ved den øverste Ende af den delige Kristianiafjord. Omend Norges Natur kan være ligesaa smuk andre Steder, ja endog smukkere paa enkelte Steder, saa vil dog den Rejsende længe erindre Seilturen opover Fjorden paa en delig Sommerdag, især hvis Nordsoen har vist sig fra en mindre behagelig Side. Naturomgivelserne er ikke saa storartede som ved de store Fjorde paa Vest- og Nordøstkysten, men de mange Der, de mange smaa Byer, Afløkslingen af klippefulde Holmer og skovrige Egne gjør Kristiania til en smuk Indgang til Norge.

Der er ikke saa meget at se i Byen selv, men den har en overordentlig skøn Omegn. Efter at have reist gennem Gudbrandsdalen eller over Haulid er det en Nydelse at komme til Hotel Viktoria eller Royal. Naturen kan kanske ikke være saa skøn, men det bedre Bord og de mange Bekvemheder, der findes i Kristiania, men mangler i det Andre, gjør Opholdet der meget behageligt.

Hovedgaden er Karl Johans Gade, der er smuk og bred samt strækker sig lige fra Jernbanestationen til Slottet. I sin Længde gennemskjærer den en Dal af tilstrækkelig

Dybde til at gjøre Udfigten paa hver Side storartet. Naar man ser fra Gadens nedre Del, stænges al videre Udfigt af Slottet, der er en smuk, massiv, retvinklet Bygning. Ser man mod Ost fra Terrassen foran Slottet, har man en smuk Udfigt over hele Gadens Længde og over en stor Del af Byen; i det Njerne ser man Njorden med de skovbevoksede Hoje, der

Indløbet til Kristianiafjorden.

indeklutter den. Kristiania udmærker sig i Virkeligheden heller ikke saa meget ved sine Bygninger som ved sin itjonne Udfigt. Njorden og den deilige Omegn er meget smukke Billeder, seede fra et fordelagtigt Punkt. Der findes en Mængde store Butikker i Karl Johans Gade, og paa en Vandring gjennem den kan den Rejsende have en god Anledning til at se meget af Kristiania og dets Folk.

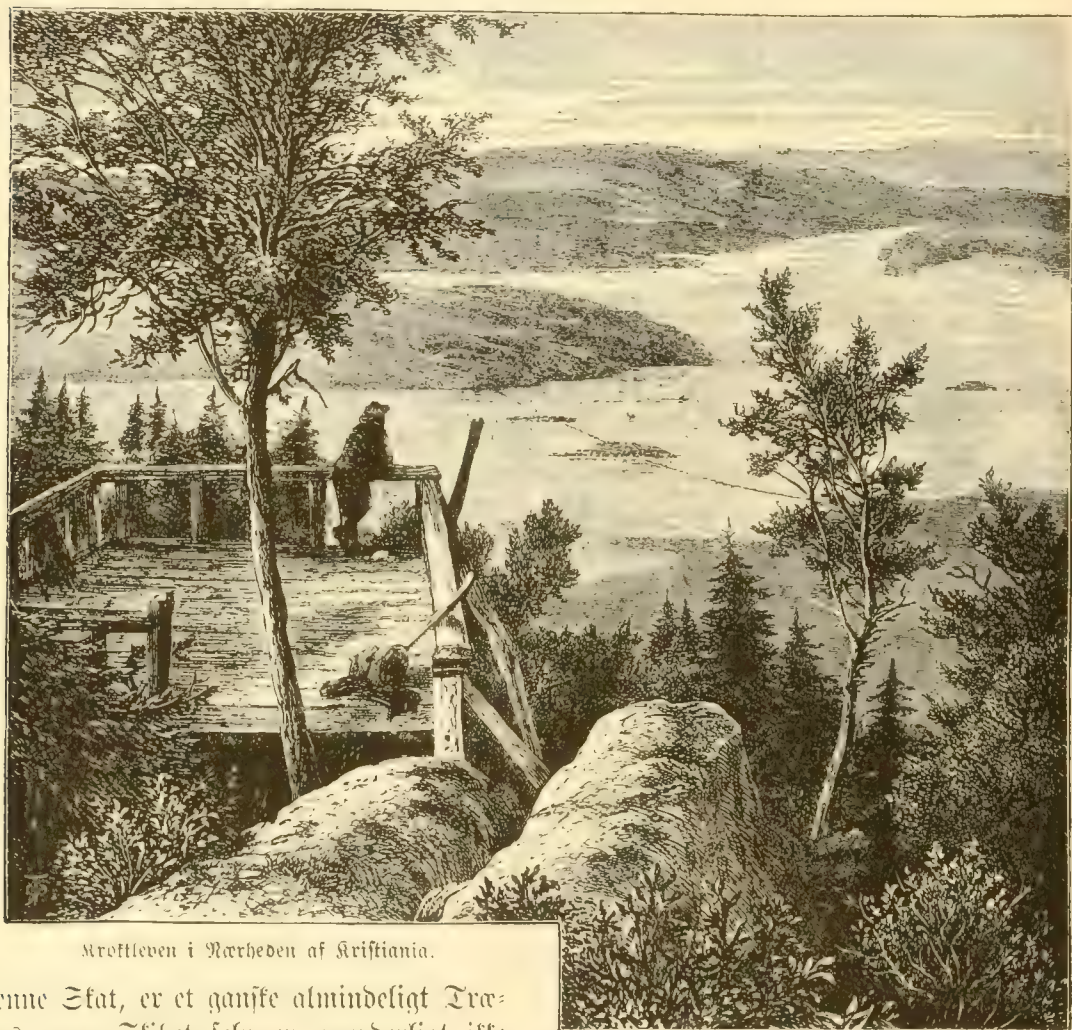
Omtrent midtvejs mellem Jernbanestationen og Slottet staar en stor Række Bygninger, der tilhører Universitetet. Dette er et af de yngste i Europa, idet det oprettedes i 1811, men det eier allerede adskillig Anseelse. Det har et stort Antal Professorer og der findes

Vikingeskibet i sit Skar.

aarlig over Tusind Studenter. Den smukke Samling af nordiske Antikviteter kan vistnok ikke sammenlignes med Kjobenhavns; alligevel vil den give enhver, der kan ofre den nogen Tid, baade værdifulde og interessante Oplysninger om Norges Oldtid. Universitetet har ogsaa et andet Museum, der indeholder botaniske, etnografiske og andre Samlinger.

For Størstedelen af de Besøgende er det vigtigste Valfartssted i Universitetet det Skur paa Bagsiden af Bygningerne, hvor Visingstibet opbevares. Den Bygning, der indeholder

Kroftleven i Nærheden af Kristiania.

denne Skat, er et ganske almindeligt Træhus, men Skibet selv er uimvundeligt ikke alene for Oldgranskere, men for alle, der interesserer sig for Historie. Netop i saadanne Skibe kredsede de dristige Visinger Nordsøen og seilede opad de engelske Floder. Fra disse Skibe ilede de frem til Slaget ved Hengsted, til Beleiringen af London, til Hærjningen af Vest- og Ostangeln til de blodige Kampe, der tilslut satte Englands Krone paa Knuts Pande.

Kunstnere og Oldgranskere har tidligere anvendt stor Behandighed og Fantasi under Forsøgene paa at skildre disse Skibe noiagtigt. Opdagelsen af dette Skib har ført over deres Anstrengelser en Nydiggelse, der dog mildnes ved Kundskaben om, at de gamle Visingers

irkelige Kartoi er smukkere end de havde tænkt sig Muligheden af for Skibsbyggere at frembringe otte Hundrede Aar tilbage.

Opdagelsen blev gjort ganske tilfældig i 1880 ved Gokstad i Nærheden af Sandefjord. Naar en Viking døde, blev hans Lig undertiden ført ud paa hans Skib, Seilene blev udspændte, Skibet sat Ild paa, og den gamle Sofonge endte sit Liv paa det Element, han lifede saa høit. Undertiden blev Liget lagt i et Gravkammer, der var bleven bygget paa Dækket for at modtage det, hvorpaa altsammen begravedes under en Jordhøug. Det var aaledes dette Skib endte sin Løbebane, og Egnens blaa Verjord har bevaret det gjennem alle de Aarhundreder, der er henrundne siden Ethelred den Raadloøse forgjæves forsøgte at beholde sit Rige ved at betale Dankekat.

Det første Indtryk den Besøgende faar af denne interessante Oldtidslevning er en Overbevisning om, at de Mænd, som byggede dette Skib, vilde have haft lidet at lære fra

Vikingaskibet viiende Høret

Nutidens Skibsbyggere. Vinjerne er smukke, Arbeidet er overalt omhyggeligt og smagfuldt udført, og Nutidens bedste Skibsbyggere kunde ikke frembringe et Kartoi, der var bedre tilfattet til det Arbeide, for hvilket det var bestemt.

Hr. Nicolaisen, Normanden for det norske Antikvarielikab, under hvis dygtige Overopsyn Oldgravningen foretoges, har udgivet paa Norsk og Engelsk en vel udarbejdet Sarskrift, der giver en fuldstændig Beretning om Skibet og dets Indhold og er illustreret med mange smukke Planer og Litografier. Af dette Arbeide har vi samlet følgende interessante Oplysninger:

„I Nærheden af den lille By Sandefjord i Karlsberg ved Indløbet til Kristianiafjorden ligger den lille Landsby Gokstad. Denne bestaar af nogle saa Bondegaarde, der ligger spredte over en Flette, og i Aarhundreder tilbage har de forskjellige Generationer af Indvaanerne vidst om en Gravhøug, der, som alle liggende Steder, er bleven kaldt Kongshøug.

gen. Den staar omtrent trefjerdedels Mil fra Midtjordens Begyndelse, men med en fuld Udfigt over Soen, der i gamle Dage kom nærmere op end nu.

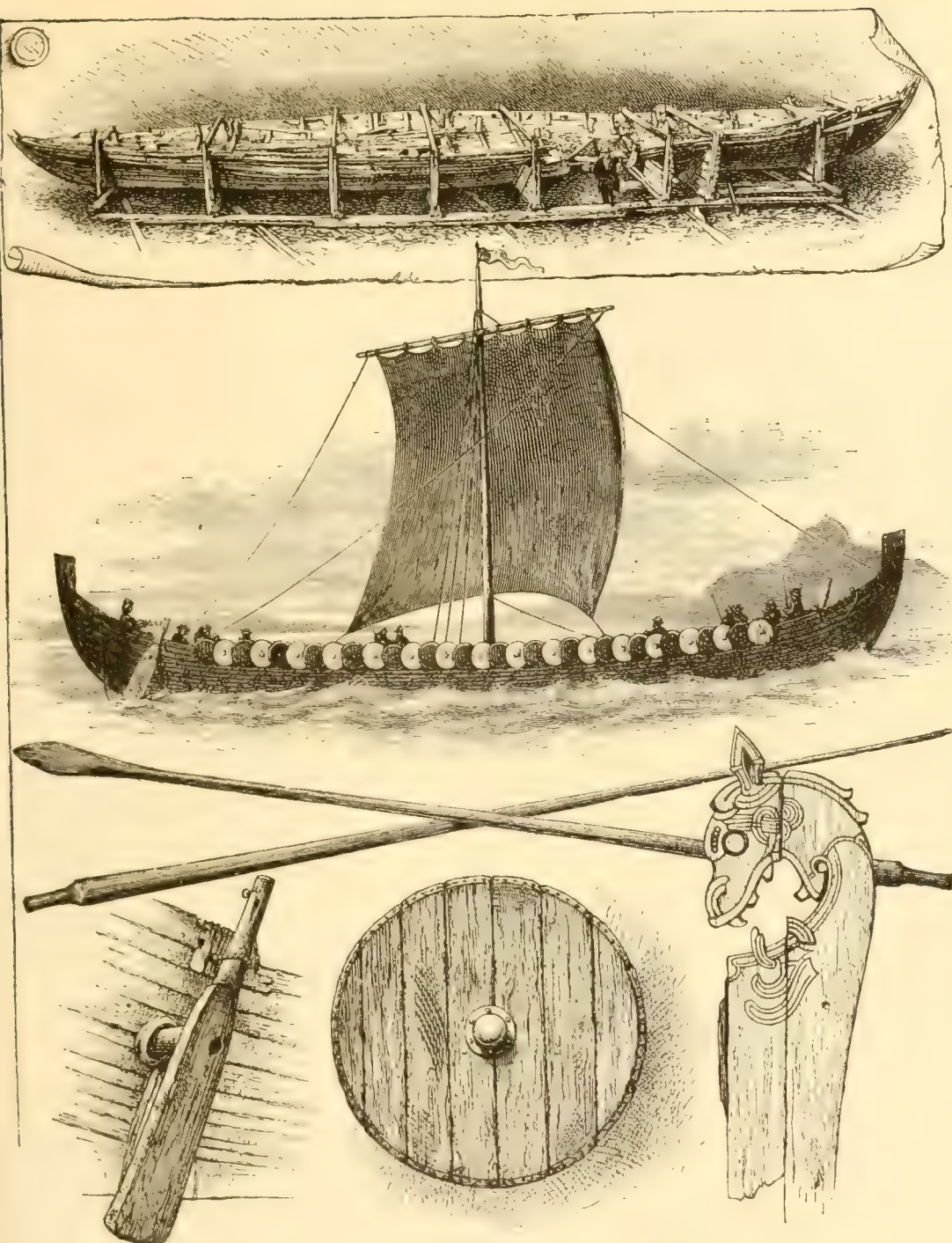
I 1880 begyndte Sommerne paa Gaarden lige i Nærheden at grave efter den Skat, som Rngtet jagde, at Hougten skulde indeholde. Nicolajsen horte om dette og overtalte tilslut Graverne til at arbejde under hans Ledelse. Den Løbegrav, der aabnedes, fremviste paa den anden Dag Forstavnen af en Baad, og efter nogle Ugers Forløb fremvistes hele Skibet for en stor Skare Besøgendes forbausede og beundrende Blikke. Det blev bestemt at flytte det til et sikrere Opbevaringssted i Kristiania, et Arbejde, der var baade vanskeligt og besværligt, men som dog løb heldigt af. Hele Summen, der anvendtes, var 8700 Kroner, af hvilke 400 Kroner indkom ved Subskription og det øvrige bevilgedes af Stortinget.

Vikingeskibet, visende den Maade, hvorpaa Skjoldene var fæstede.

Skibet var en Del medtaget af Veiret, da det begravedes; det var bygget af Egetræ, umalet, klinkbygget og bestod af Rjøl, Forstav, Agterstav, Spanter, Dækshjælper og ydre Planker. Spanterne er furrede til Plankerne med Vidjer dannede af Trærødder, og Sømene er skjærpede med tredobbelte Snore af Hestehaar. Det er omtrent otti Fod langt, omkring seksten Fod bredt paa det bredeste og omkring fire Fod dybt fra Dølbordet til Rjolen. Det havde en Mast og et Seil, hvilket sees af Billedet, men kunde kun seile godt med Vinden. Derfor var der sørget for at have det forsynet med Marer. Boldværket er paa hver Side gjennemboret af seksten Huller, gjennem hvilke de lange Marer ved Hjælp af en Spalte kunde stikkes ud indenfra. Naar Marerne ikke brugtes, var hver Abning lukket med en Luge for at ikke Soen skulde slaa ind.

Skibet styredes ved Hjælp af et Ror, der var fæstet til Styrbordsiden af Agterenden, nogle Fod foran Agterstævnen. Det var fæstet til Skibet med et Tong og bevægedes ved en Rorpinde. Rormanden sad eller stod med Ansigtet vendt mod Forstavnen, og naar Skibets

Vikingskibet.

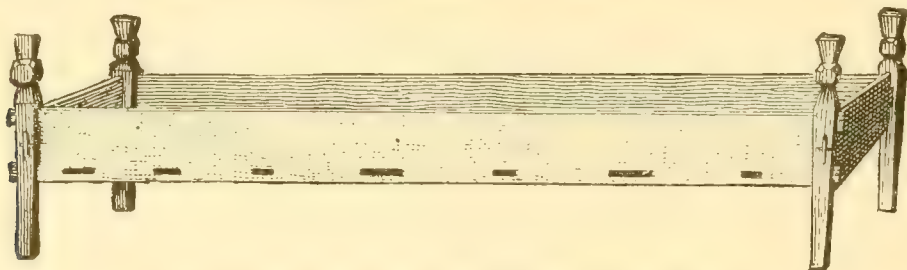
1. Skibets Udseende, da det blev fort til Kristiania.
2. Saadan som det maa have seet ud under Seil.
3. Ror, Rorer, Skjold og Teltthoved.

Ketning skulde være Styrbord, traf han Koret til sig, medens han forte det udad, naar han vilde gaa i den modsatte Ketning.

Skibet indeholdt 32 Skjolde, der var fæstede saaledes som Tegningen viser. De er af Grantræ og havde oprindelig en Metalkant; omendstjont de kun vilde være af liden Nytte mod den hele Styrke af en norsk Fks, har de utvivlsomt mangen Gang afværget Slag, som vilde have været dødelige. De var malede afspejlsende gule og sorte, og de maa have seet ud som en Række gule og sorte Halvmaaner. De eiendommelig udskaarne Hoveder, der ogsaa var gule og sortmalede, brugtes antagelig som dekorative Støtter til at holde det Telt, der undertiden spændtes over den største Del af Dækket.

Skibet maa have haft et Mandskab paa mindst 64 Mand, og naar Normanden og kanke en eller to andre medregnedes, var der kanke ialt 70 Mand ombord.

Gravkammeret var opreist midtstibs og saa ud som en Hytte. Desværre var der allerede for Tidsaldere siden gjort Indbrud her for at rove de Vaaben og Kostbarheder, som sandsynligvis fandtes. Dets Konstruktion og Hensigt beskrives bedst med Nicolajsens Ord: „Strafs efter en Persons Død, blev der valgt et Sted for den fremtidige Gravhøj, og der blev især taget Hensyn til, at den skulde ligge i Nærheden af Soen, til hvilken der skulde være fri

Seng af Eg, lavet af Fragmenter fundne paa Vikingeskibet.

Udsigt, saa at alle Forbigaaende kunde se den. I dette Tilfælde blev Skibet, efterat Høgen paa det udvalgte Sted først var borttagen, trukket af Afdødes Heste fra Midtjorden eller fra sit Skur til Stedet, og der nedstøvet med Jorstavnen mod Soen i en Jordbænk i det blaa Ler og paa hver Side støttet af Strandbredderne. Gravkammeret blev derpaa opbygget af Tommer, som var bleven bragt did, og de Kliser, der var hugne af, lod man blive paa Skibet. Naar Kammeret var ganske færdigt, blev Visingens Lig isort sin bedste Klædning og omgjordet med sine Vaaben, trukket paa en Slæde, taget gjennem en Abning, der var dannet for Anledningen, og lagt paa en Seng. Abningen blev derpaa tillukket, Stykker af Birkebark blev slaaet for den, og tilsidst blev de øvrige Gjenstande, der havde tilhørt den Afdøde, lagt ind i Skibet, men ikke forend mange Gjenstande, især Slæden, var bleven sønderbrudte. Af den Afdødes Dyr blev kun Vaafuglen, der kanke var hans Favorit eller et Minde om et eller andet Krigstog, anbragt paa Skibet. Hestene og Hundene dræbtes, og deres Kroppe lagdes tæt ind til Skibets Sider, hvorpaa alt sammen, med Undtagelse af Gravkammeret, indledes op med blaa Ler, hvis Overflade atter bedækkedes med et Lag af Mose og Hasselkviste, og saa ragede Gravhøgen høit op.“

Noget Ben, der fandtes i Kammeret, fremvises i det Hus, hvor Skibet findes. De er omhyggelig bleven undersøgte af en Ekspert, som berettede, at de havde tilhørt en voksen Mand,

som ganske sikkert var over femti Aar, som var meget stærkbygget, men som maa have lidt meget af Reumatisme. Man kunde vel ikke heller vente andet efter femti Aars vilde, farlige Vikingliv. Det er ganske mere overraskende, at en Viking levede til en saa høi Alder.

Nicolansen siger til Slutning, at Skibet skriver sig fra Aar 900 f. Kr., og det kan saaledes have tilhørt en Del af Harald Haarfagers Flaade, og dets Eier kan have været en stor Hovding, der sandsynligvis blev jordlagt paa det Land, han eiede.

Hvad andre Levninger, der end kan opdages, saa siger Hr. Nicolansen, at „vi aldrig vil udgrave et Hartoi, der med Henblik til Monster og Udforelse vil overgaa Gokstadstibet. Thi efter Skommeres Mening maa dette ansees som et Mesterstykke i sit Slags, og kan ikke overtræffes af noget, som vore Tiders Skibsbyggerkunst kan frembringe.“

En af Kristianas vigtigste Kirker er Trefoldighedskirken, en stor Murstensbygning i Epidsbuestil med Kuppel. Det Andre, der danner en stor Ottokant, er meget virkningsfuldt. Her findes en Altartable forestillende Kristi Daab, malet af Tidemand, og en Døbefont, der forestiller en knælende Engel holdende en Muslingetal, af Middelthun. Vi besøgte den under en stor Begravelse, da den tidligere Statsminister Fredrik Stang blev begravet. Det lykkedes os at faa en Blads blandt Stortingets Medlemmer, og vi kunde her se hele Forsamlingen af tidligere og daværende Ministre, Universitetes Professore, Officerer og Mænd af høi Rang i Kristiania. Lidt før den fastsatte Tid kom Norges og Sveriges Konge, en smuk Mand af et imponerende Ordre, ind ledsaget af Kronprinsen. Risten stillede foran Alteret lige ved Præstestolen, og var ganske skjult af de mest pragtfulde Kranse og Buketter.

Gudstjenesten begyndte med Aflyngelsen af en Sang, der var komponeret for Anledningen, og hvori den Afdodes Fortjeneste fremhævedes. Kirkens Præst steg derpaa op og holdt en meget kraftig Tale, der varede omtrent i firti Minutter, hvorunder han gav en Skildring af den Afdodes Liv og døde ved hans mange fortjenstfulde Gjerninger. Efterat Taleren var over lagdes der atter flere Kranse paa Risten fra de forskjellige Korporationer og lærde Selitabers tilstedeværende Medlemmer. Sangens sidste Del blev derpaa aflyngt. Kongen og Kronprinsen gik over til den Afdodes Familie og udtalte sin Beflagelse, hvorpaa Liget bares ud og fulgtes til Kirkegaarden af en lang Sørgefare. Hele Ceremonien var vel istillet til at interessere og gjøre Indtryk paa en Tilstuer.

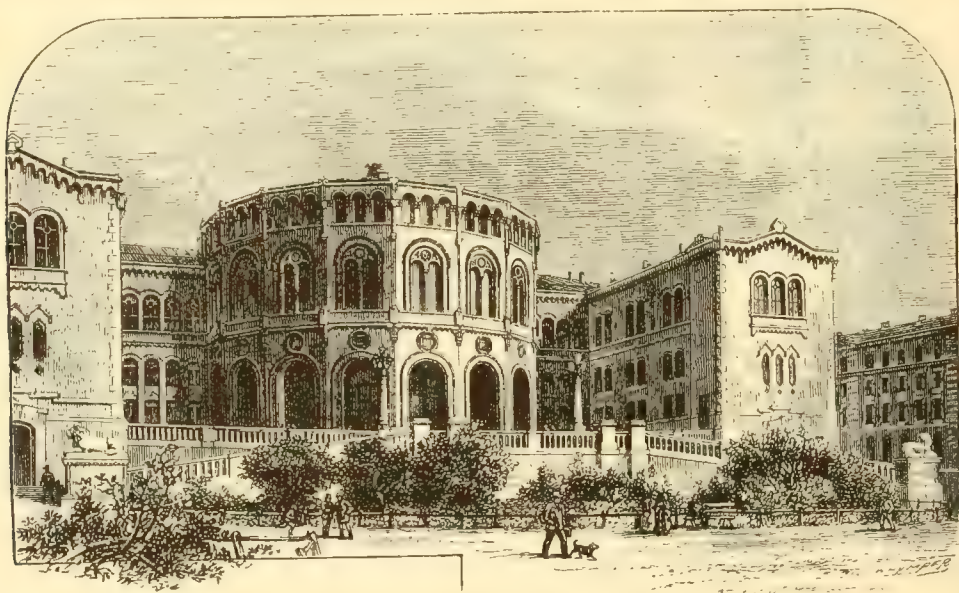
Af andre Kirker har Kristiania Vor Frelses Kirke, Kristiania Stifts Domkirke, der blev opført mellem Aarene 1695—1699 og restaureredes i 1849—50. Her findes en smuk Altartable udført af Tyskeren Steinle og forestillende „Kristus i Gethsemane.“

Den ældste Kirke i Kristiania er Gamle Afers Kirke. Den blev opført i det ellefte Aarhundrede af buggen Sten i angelsaksisk Stil og restaureredes i 1860—61, da den forsmødes med sit nuværende Taarn. I det Andre er Taget fladt, og de ivære, gamle Soiler gjør en mægtig Virkning. Bag det halvrunde Korudspring har man en smuk Udbygning over hele Østre Afer. Paa Kirkegaarden ligger den berømte Evangelist Hauge begravet. Pastor Storjohann, en Præst, der er vel kjendt i Norge, har sendt Forfatteren af denne Bog følgende Omrids af denne mærkelige Mands Liv.

„I Raadhusgaden i Kristiania ligeoverfor Viktoria Hotel staar det gamle Raadhus, og længere oppe i samme Gade er Hotel d'Angleterre. Disse Bygninger staar paa en mærk-

værdig Maade i Forbindelse med Begyndelsen og den tragiske Afslutning af den berømte norske Evangelist Hans Kielsen Hauge's Liv. I Slutningen af sidste Aarhundrede var sidstnævnte Bygning et Trykkeri. Tid kom Hauge som en Bondegut med sit første Arbeide, „Betragtninger over Verdens Daarstib,“ i Haab om her at faa dette trykt. I Begyndelsen blev han udleet, men man kom snart paa andre Tanker, da det blev bekjendt, at han kunde betale Trykningen af sin Bog i Kontanter. Til den anden Bygning, det gamle Raadhus, kom han selv Aar senere under en Konstabels Ledelse for at fængsles, da han, en Lægmænd, havde holdt religiøse Forsamlinger.

Mellem disse to Begivenheder laa der en Tid af rigelig velsignet Virksomhed. I et Tidsrum af seks Aar havde han forkyndt Evangeliet over hele Landet paa sine Reiser, der tildels var Handelsreiser. I en forbausende Grad havde han opfuldt de norske Dale med religiøs Literatur, som han havde ladet trykke i Kjøbenhavn, hvor han i seks Maaneder holdt

Stortingsbygningen.

tre Trykkerier gaaende, medens han selv arbejdede en og tyve Timer om Dagen med at rette og indbinde Bøgerne. En af dem, som hjalp til med at sælge Bøgerne, og som bar dem med sig i en Pose paa Ryggen, skal have været frognaget for Resten af sit Liv. Landet var paa den Tid dybt nedsmukt i aandeligt Mørke, og de fleste af Geistligheden var Rationalister, hos hvilke Hauge næsten overalt mødte en stærk Modstand. Den danske Regjering vilde dog neppe havde hindret hans velsignede Bættelsesarbejde ved at kaste ham i Fængsel, hvis ikke Biskoppen i Bergen, hvor Hauge boede, og hvor alle Besøgende til det saakaldte Raadhus, ligeoverfor Hotel Nordstjernen, endnu kan se hans Hus, havde ladet falde en Mring om, at Hauge havde at forvalte en hel Del Penge, der tilhørte hans Troesfæller, og at det var et Spørgsmaal, om disse ikke vilde gaa tabt hos ham, da han ikke kunde have nogen Ovelse i at føre Regnskab. Dette var imidlertid en ganske ugrundet Frygt. Hauge var ligesaa dygtig i Forvaltningen af alle timelige Arbeider som i at prædike Guds Ord. Han var simpelthen

et altsiddigt Geni. Papirmøllen ved Tieren, hvor han paagrebes, er hans Værk og har efter ladet vor Tid det Maskineri, som Hauge satte i Gang.

Ikke mindre end ti Aar, fra 1804 til 1814, blev Hauge i Fængsel, med Undtagelse af et kort Mellemrum, under hvilket Regjeringen tog ham ud. Paa denne Tid beleiredes England Norges Kyst, og Landet led stor Mangel paa alt muligt, endog Salt. Regjeringen behøvede praktiske Mand, der kunde udvinde dette af Sovand. Man kom da til at tænke paa Hauge og han blev løsladt af Fængslet, for at han kunde rejse langs med Kysten og sætte Saltværk i Gang. Da han havde udført sit Arbejde til Regjeringens store Tilfredshed, var han nødt til at vende tilbage til Fængslet igjen, indtil hans jordiske Provøvelser fik en Ende i 1814. Efterat Regjeringen havde nægtet Folket det aandelige Salt gjennem Hauges Skrifter, blev den dog tvungen til ved Hauges Hjælp at skaffe dette naturligt Salt. Men selv ikke denne grusomme Behandling kunde knække dette ædle, trofaste Vidne for Gud mere end de store Lidelser han maatte udholde, især ved Begyndelsen af det meget usunde Liv i Fængslet, der ganske tilintetgjorde hans Jernhelbred. Til det Vindu i anden Etage af Maadhuset, næsten ligeoverfor Viktoria Hotel, hvor Hauge pleiede at sidde, knytter der sig en smuk Begivenhed. En af Hauges Venner var kommen ind til Byen i det Haab at skulle faa en Samtale med Hauge og blive trostet af ham i sin aandelige Nød. Men han blev nægtet Adgang. Fortvivlet stod han over paa den anden Side af Gaden og stirrede op mod Fængslets Vindu. Endelig fik Hauge Die paa ham gjennem det tilsmudsede Vindu. Han fandt paa et mærkeligt Middel til at sætte sig i Forbindelse med sin trostesløse Ven. Han tog et Lys og lod Vægen blive saa lang, at Lysen kun skinnede meget svagt; derpaa klippede han Vægen, og straks begyndte Lysen at brænde med en klar Flamme. Hans Ven gik hjem trostet med den Forvisning, at det var hans Pligt at lade sit Lys skinne. Besøgende i Kristiania paalægges indtrængende at gjøre en Visit til Hauges Grav, især da de samtidig kan faa se den ældste Kirke i Kristiania, ganske ogsaa i hele Norge, Gamle Afers Kirke, ved hvis Sydside Graven ligger. En gammel Messingstøtte bærer en Insription, i hvilken hvert Ord vidner om den hjertelige Hengivenhed, som hans Venner, der reiste Monumentet, nærede for ham. Paa den ene Side af Monumentet staar: „Indtil sit sidste Mandedræt blev han fast i den Tro, Haab og Kjærlighed, som han havde forsøgt at udbrede over Norge ved at tale og skrive, ved at prædike og ved et fromt Liv.“ Paa den anden Side kan læses: „Han levede i Herren; han døde i Herren; ved Jesu Naade gaar han ind til den evige Salighed.“

Stortingsbygningen er en i sinefaldende Bygning, der ligger paa Hjørnet af Afers og Karl Johans Gade. Denne Bygning, hvis øvre Etager indeholder Lokaler for Nationalforsamlingen og dens Afdelinger, opførtes mellem Aarene 1861—66. De fornemste Rum er Stortings- eller Forsamlings-Salen, der kan rumme 150 Medlemmer og 300 Tilhørere, og en Forsamlingshal for Lagtinget, hvilken rummer 40 Medlemmer og 130 Tilhørere. Stortinget er samlet hvert Aar fra Februar til Juli.

Afershus Slot og Fæstning indtager den sydlige Del af Halvoen mellem Kristianias og Havne. Det gamle Slot, der anlagdes i det trettende Aarhundrede, og af hvis oprindelige middelalderiske Bygninger der nu kun i Fundamenterne er større Dele tilbage, er i sin nuværende Skikkelse opført af Kristian den Fjerde. Beliggenheden er meget smuk med Udfigt

over Byen og Fjorden, navnlig fra den øverste Bastion (Kongen). Tidligere var Slottet kongelig Residens til omkring 1740. Ved den da foretagne Ombygning nedtoges den østlige Floi af den Kirkant, som Slottet oprindelig dannede. Nu bliver det hele, med Undtagelse af Kirken, benyttet til Muséum. Dette indeholder ældre og nyere Faner og Vaaben. Den nordlige Floi af Slottet minder endnu i det Indre om Middelalderen. De gamle Kængiler under Kirken er meget interessante. I et lidet Taarn paa Sydsiden er Kroningsregalierne. Fæstningsværkerne, der for det Meste er bleven opførte i det syttende Aarhundrede, har nu ingen Betydning. Boldene frembyder endnu, saavel Ørevold som Medrevold, smukke Spadserveje med Udsigt over Fjorden. I Slottet er Garnisonskirken, og indenfor Fæstningsmurene er en Strafarbejdsanstalt for mandlige Forbrydere. Et let tilgængeligt og høist malerisk Sted i Kristianas nærmeste Omegn er Bygdo eller Ladegaardsøen, en Halvø i Vest for Kristiania, ifølt fra dette ved Krognervæien i Øst og Bæstumsfæien i Vest. Oprindelig var den en Ø, Bygdo, det vil sige: den bebyggede Ø, da endnu ingen af den indre Fjords Der havde faste Beboere.

Mershus.

Halvøens Natur er henrivende. Den er overalt gjennemstrømmet af Veie, af hvilke den, som fører langs Vestkysten, er særlig smuk. Bygdo danner for en stor Del en deilig Park; her findes i den indre Del Stadholderens og Stiftamtmandens gamle Sommerbolig, Hovedgaarden, hvor der er et Kloster Jordbrug. Denne benævnes nu officielt Bygdo Kongsgaard.

Fra gammel Tid var Bygdo kongelig Eiendom. Naakon den Kænte overlod den til sin Dronning, Eufemia, og deres Datter, Hertuginde Ingeborg, skænkede Den til Klosteret paa Hovedøen. Da dettes Eiendomme inddroges ved Reformationen, blev den lagt under Mershus som Ladegaard, hvorfra det nyere Navn Ladegaardsøen. Senere blev den tillagt Statholderen som Embedsgaard. I 1837 kjøbte Kong Karl Johan det hele af Staten, med Undtagelse af de tidligere gjennem Arvefæste frafskulte Dele. Karl den Femtende solgte igjen Den til Staten, som siden har eiet den. Paa en fremspringende Høide mod Krognervæien

lod Oskar den Første i Maren 1847—1852 opføre Lustslottet Oskarsholm, der bestaar af en Hovedbygning paa tre Etager med et høiere Taarn, hvorfra der er en glimrende Udsigt, desuden findes en tilstodende Spisestue og en Tjenerbolig ved Stranden.

I Salonen i første Etage er Michelsens Guldstatuetter af gamle norske Konger og en Krise med Medailloner af Borch, fremstillende gamle berømte Nordmænd. I anden Etage er et Dagligværelse med Borchs Marmorfrise af Optrin i Frithjofs Saga samt Gudebilleder fra Sognefjorden ved og omkring Balestrand. I denne Etage er ogsaa et Sovestue. I tredje Etage findes nogle mindre Malerier af Bo og Sigvald Dahl. For de fleste Besøgende er imidlertid Spisestuen den mest tiltrækkende Del af hele Slottet. Den er rigt udstyret med Kunstværker. Frichs store Landskabsbilleder fylder den nedre Del af Væggen, og over dem er Tidemandens berømte Cyklus „Norsk Bondeliv“ anbragt. Disse Billeder fremstiller de forskellige Stadier af Bondens Liv fra Barndommen gennem Ungdom og Kærlighed, de ældre Aars Arbejde og Besvær lige ind i Alderdommens Ro og Fred. Siden 1881 er der i Slottets Værelser opstillet et mindre historisk Museum, der indeholder Gjenstande fra Dynastiet Bernadottes Tid.

Fiskebått.

Omtrent midt paa Ladegaardsøen ligger en liden Trækirke, Bygde Kapel, hvori der hver Søndag om Sommeren holdes Gudstjeneste.

Bygde har to Monumenter, af hvilke dog intet har Kunstværk. Paa Bygde findes ogsaa nogle gammel-norske Bygninger, opførte af Kong Oskar den Anden. Hovedstuen, der ligger paa Badstuebraaten tæt ved Kongsgaarden, blev opført i 1881. Den er fra Vilhelms i Telemarken og isjænktes Kongen af Gieren, Ole Hove. Den byggedes i 1738 og er en fortrinlig Type paa et gammelt Bondehus. Den er fuld af Antikviteter, hvorpaa der er anbragt mange underlige Inscriptioner. Et Billede af Hovedstuens Andre gives her.

Paa samme Sted er ogsaa opført den gamle Stavekirke fra Gøl i Hallingdal, hvilken hører til Omegns største Severdigheder. Fremdeles et stort Stabur fra Berdal i Vinje, Telemarken, en Kogstue fra Kjelleberg i Valle, Sætersdalen, og et gammelt Loft fra Hølstad i Gudbrandsdalen.

I en liden Bugt ved Bastumfjorden ligger det dejlige Bygde Tobad. Et andet Sted af stor Interesse i Kristianias umiddelbare Omegn er Frognerfæstningen. Stedet tilhørte Kongen, men er efter hans Død kjøbt af Kristiania Kommune. Hovedbygningen er meget vakker og indeholder Samlinger af ældre Gjenstande, der belyser det norske Folkeliv. Fra Balkonen har man en storartet Udsigt over Fjorden og dens henrivende Omgivelser paa den ene Side og over det indre af Landet paa den anden.

Fra Frognerfæstningen fortsættes Reisen videre indover Rangen af den Høide, hvorpaa

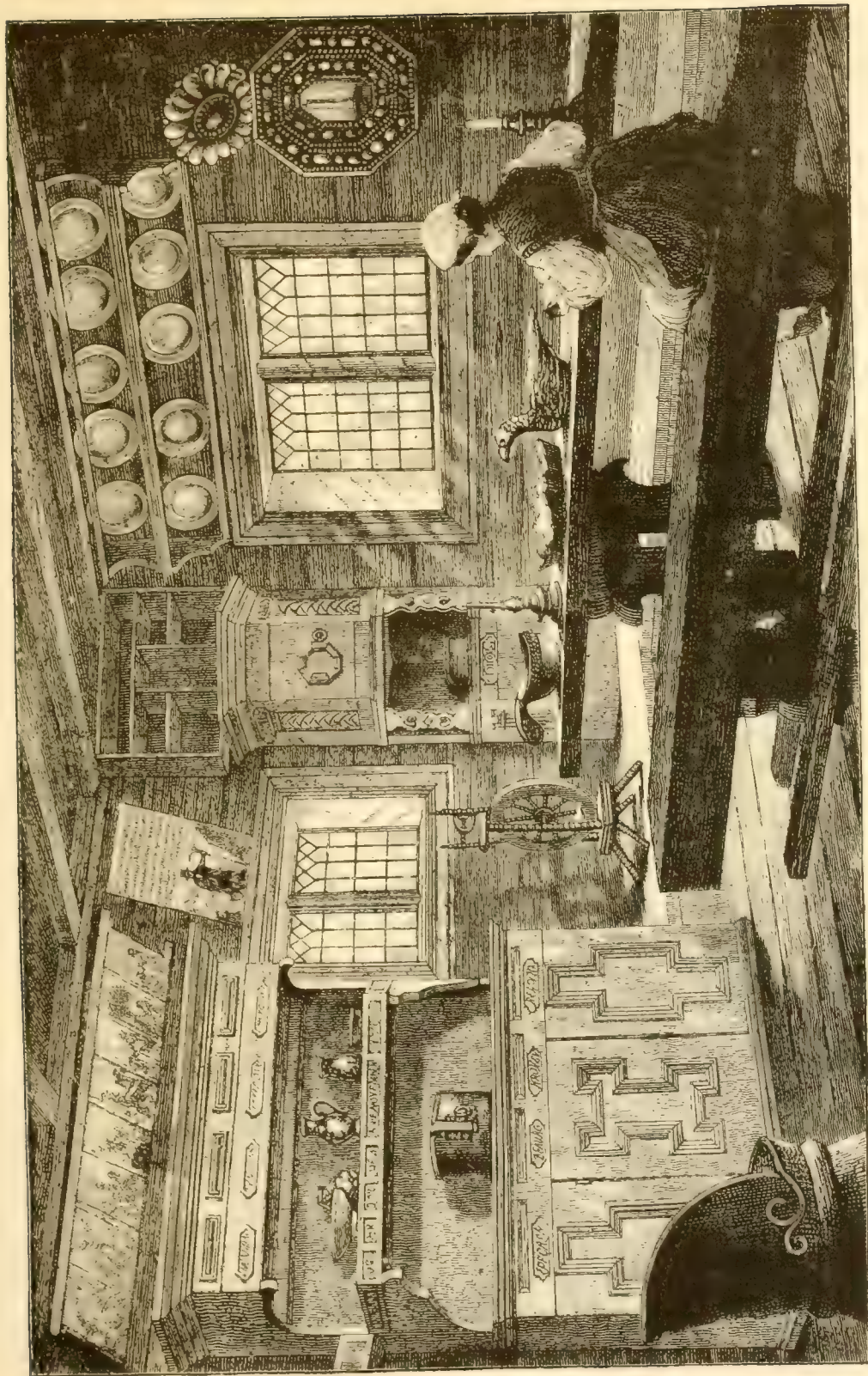
Sæteren er bygget forbi et lidet Fjært og den øvre Sæter til Tryvandsbøiden. Her er opført et høit Stillads, fra hvilket man har en storartet Udsigt over en stor Del af det sydlige Norge. I Syd sees det aabne Hav udenfor Kristianiasfjorden; i Øst naar Blikket henimod Rigsgrænsen; i Nord stuer Diet udover Nordmarkens store Skovstrækninger; i Vest sees Fjeldene i Hallingdal og Telemarken, hvorfra især Rorefjeld og Gausta stjernes tydelig. Men fremfor alt er det gennem sin umaadelige Vidde, at denne Udsigt gjør Virkning samt gennem Modsatningen mellem den store By og den dyrkede Dal paa den ene Side og det uendelige Skovtæppe paa den anden.

Det er imidlertid nu paa Tide at forlade Hovedstaden, thi de fleste af Norges Beboende foretrækker Landet for Byerne. Kanste de fleste af de fremmede Reisende aldrig faar se mange af de smukkeste Kroge, de mest maleriske Landskaber og Sæternes ventligste Beboere. Den Lykke at træffe paa saadanne har de, der kan forlade den almindelige Vej, og som har Tid nok til at streife om, hvor de har Lyst. Men de, som er nødte til at holde sig til den slagne Landvei, har den Overbevisning, at kun Scener af den mest ophøiede Skønhed kan overgaa, hvad man faar at se langs med Norges mest befærdede Kongevei, den der løber gennem Gudbrandsdalen og Romsdalen.

Man reiser med Jernbane til Gidsvold ved Indsøen Mjøsen, derpaa kan man have en lang og behagelig Seiltur med en af Mjøsodampskibene til Lillehammer. For den, som endnu ikke har seet den storartede Natur ved Vestfjorden eller ved Fosotenoerne, frembyder Mjøsen mange interessante Syn. Omgivelsene er rolige og landlige, og Fjeldene naar fjelden her en betydelig Høide, alligevel kan man faa de Timer, der tilbringes paa Skibet til at lobe ganske behageligt. Mange bliver her for første Gang bekendte med de norske Dampskibes gode Mad, idet man ofte spiser bedre der end paa Stationer og Hoteller. Kapteinen paa vort Skib talte Engelsk ligesaa godt som Norsk, hvilket vistnok for en stor Del kom deraf, at han som Gut havde tilbragt flere Aar i England. Dog læres Engelsk i Skolerne, og mange af den dannede Klasse, især Damer, taler det flydende. Reisende kommer ikke fjelden til Skamme over den Færdighed, hvormed Norske paa Engelsk udpeger forskjellige interessante Punkter under Reisen, medens de, til hvem dette er henvendt, kun kan sig nogle faa Fraser paa daarligt Norsk.

De vigtigste Steder, hvor Skibet stopper, er Hamar og Gjøvik. Hamar har en smuk Beliggenhed ved Udspringet af en stor Bugt paa Østfjorden af Mjøsen; ligeoverfor Byen ligger Selgoen, Mjøsens eneste Ø. Hamar er en liden blomstrende By, og da den er en Jernbanestation mellem Kristiania og Trondhjem, heriter der altid i Sommermaanederne stort Liv og Virksomhed. Byen skal være anlagt i 1152, i hvilket Aar Nikolas Brakspær, den eneste Engelskmand som nogensinde har indehavt St. Peters Sæde, her anlagde et Bispedømme. Hvorledes det end forholder sig hermed, saa findes der imidlertid Ruiner af en Domkirke, deriblandt tre svære Buer, som sees fra Mjøsen. Gjøvik, der ligger paa Vestfjorden af Mjøsen og næsten ligeoverfor Hamar, men i en Afstand af ti a femten Mile fra denne, er meget mindre. Naturen omkring Den og Indsøen er meget smuk, og hele Egnen er en af de mest maleriske Landskaber omkring Mjøsen.

Fra Gjøvik damper Skibet hurtigt videre mellem Indsøens Bredder, indtil den naar Lillehammer. Fra Bruggen er der tyve Minutters Kjørsel til den lille Landsby opad en

Det 3ndre af et Telemarkshus for nærværende ved Bygdø i Nærheden af Kristiania.

brat, buftet Bei, hvorfra man har Udsigt over Jndsjøen. Byen ligger ved Mesnaelven, der strømmer larmende afsted under Broen lige ved Viktoria Hotel. Mange Reisende tilbringer saa liden Tid som muligt her, endstjønt Lillehammer er vel værd at opholde sig i. Det er en liden renslig By med Træhuse, der ser baade solide og komfortable ud.

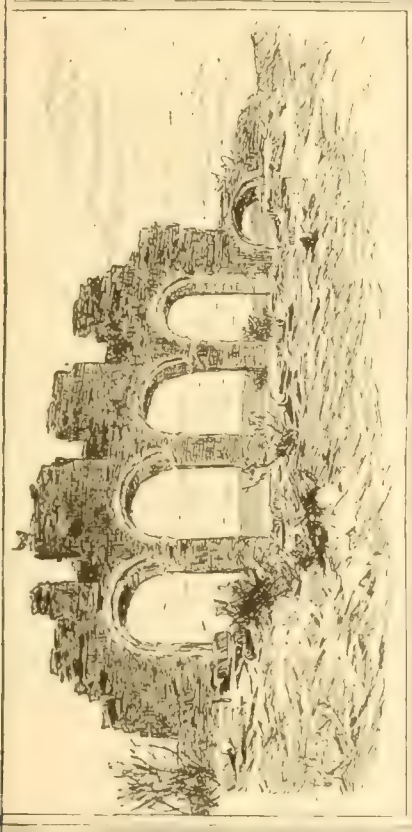
Da Byen ligger høit oppe over Jndsjøen er der en deilig Udsigt mod Syd nedover Njosen og mod Nord, hvor Laagen, som gennemstrømmer Gudbrandsdalen, falder ud i Njosen.

En Spadsfertur langsmed Mesnaelvens bakkede, skovklædte Bredder fører til en Række meget smukke Vandfald, langt mere maleriske end mange berømte Fossiefald, og dog er der neppe en blandt Hundrede af dem, som passerer gennem Lillehammer, som har seet disse. Ved et Punkt, der har det megetsigende Navn Helvede, styrter Vandet afsted over Stupet og langsmed den dybe, smale Kavin med en Vildhed, der er rent frugtindjagende. Vi saa Faldene, da Floden var meget høi, og deres dunkle Dyb synes endnu mere betagende under Modsætningen mellem den smukke Aftenhimmel over dem og det vildt Landskab omkring.

Lillehammer er det Sted, hvor den Reisende i Umindelighed gjør Bekjendtskab med Norges Nationalkjøretoi Karjolen og Stoltjærren. Karjolen er et tohjulet Kjøretøi, der kun har Sæde for en Person. Paa den Kjørende er en Affats, hvorpaa hans Ruffert er spændt fast, og her sidder en Gut, som kan kjøre, om det behøves, og som tager Kjøretoiet tilbage til Stationen, hvorfra det kom. Der bruges kun en Hest for hver Karjol, og Skuds holdes under Kontrol af Staten, der ogsaa bestemmer Prisen for Skuds langsmed alle Norges Kongeveie. Stoltjærren er en liden tohjulet Vogn, hvori der kan sidde to Personer.

Norges Veie er for Størsteparten udmærkede og holdt i god Stand. Hestene er stærke, livlige smaa Skabninger, og de besidder i de fleste Tilfælde den resværdige Egenskab at ville naa Bestemmelsesstedet saa hurtigt som muligt. Den halsbrækkende Fart, hvormed de gaar nedad Bakke, virker ofte angribende paa en nervøs Reisende. Naar man vil nyde Naturen, er Karjolen et udmærket Befordringsmiddel. Der er intet, som kan hindre Udsigten, og man sidder tilstrækkelig høit oppe til at kunne se alt, hvad der kan sees.

Karjolen løber let, og lange Strækninger kan tilbagelægges paa en Dag, hvis det er absolut nødvendigt. Men hvis man ikke er nødt til at reise hurtigt for at faa fat i et Dampskib, burde aldrig den daglige Reise overstride 25 a 30 engelske Mile. De største Fornøielser ved en Norgesreise odelægges ved at reise hurtigt. Første Gang Forfatteren af denne Bog sad i en Karjol eller kjørte henad en norsk Landvei, reiste han fra Lillehammer til Bredevangen, en Strækning paa 111 Kilometer. Han reiste alene og havde kun liden Bagage med, og endstjønt han slet ikke giver dette som et Eksempel, der bør efterfølges, tilbragte han dog en meget behagelig Dag. Han reiste fra Lillehammer Kloften i en solklar Junitmorgen, og da han for en stor Del lod Hesten have sin egen Haadighed, fortæller han snart henad en udmærket Bei i hurtigt Trav. Byen laa snart langt tilbage, og Veien begyndte at løbe høiere og høiere over Laagen, der langt nedenunder ilede fremad mod Njosen. Fossiegaarden, den første Station, er smukt beliggende høit oppe over Elven med en deilig Udsigt nedover Dalen. Langt nedenfor Stationen dammer Laagen den ikke synderlig høie Hunderfos.

Parti af Mjøsken samt Ruiner af Hamar's gamle Kloster.

Gudbrandsdalen er et af de mest frugtbare og bedst opdyrkede Distrikter i Norge. Befolkningen, omkring 50,000, bor i den egentlige Dal, som med sine Dværdale kun udgjør en ganske ringe Del af den samlede Flade. De største af de Højsletter, som omringer Gudbrandsdalen, ligger paa Østtiden af Dalen. Paa Dalens Vestside er Plateauet mere sonderrevet, endstjont det ogsaa her danner flere Sletter. Indimellem kan der ogsaa paa Højsfjeldene findes Skove af betydelig Udstrækning. Selve Dalen er paa de fleste Steder trang, men udvider sig undertiden. Fra Veien sees kun fjelden de længere borte liggende høie Fjeldtoppe, men for det meste kun de Fjeldsider, som umiddelbart omgiver Dalen og Undertiden kunne synes at være aldeles horisontalt afstaaene ovenfor. Det er, naar man reiser efter Landveien gjennem Gudbrandsdalen, mest de store Masser, som virker og giver Indtrykket af en mægtig Natur. Fjeldene er mere massive end smukke, men gjør alligevel ofte god Virkning. I det hele maa Naturen i den egentlige Dal siges at være tiltrækkende, omend noget ensformig. Vil man forbyde sig i Højsfjeldene, saa frembyder Gudbrandsdalen de smukkeste og mest storartede Fjeldscene i hele det østlige Norge.

Den afvekslende Udsigt over Elven, de ved Siden af hinanden løbende Dale, de smilende Agre, de smaa Landsbyer, Fjeldene, der først er bare og længere mod Nord og høiere over Søen er klædt med Sne, gjør et høist forfriskende Indtryk; og de fleste Reisende vil være enige i, at der er mange andre mindre fornøielige Maader at tilbringe en smuk Juledag paa end at kjøre op gjennem Gudbrandsdalen i Karjol.

Middag indtoges ved Skjæggestad, der ligger 59 Kilometer fra Lillehammer, og som naaedes Kloften halv to. Det er en ganske hyggelig Station, der har en smuk Beliggenhed lige ved Landveien. Ligesom paa mange andre norske Stationer synes ogsaa her Værtinden kun at have sine Gjæsters Velvære for Øie. Middagen var meget god og bestod af afkogt Ørret og Steg samt til Dessert Multer med deilig tyk Fløde. De tilstedeværende Nordmænd var baade interessante og typiske. Øverst ved Bordet sad en gammel Mand paa omtrent tytti Aar, som kunde tale lidt Engelsk, og som sagde, han havde tilbragt to Uger i England i 1860. Der var ogsaa ved Bordet en frastig Bonde, som havde lært Engelsk i Skolen, men som kun kunde tale det ufuldkomment, og en tredie, hvis Sprogkundskaber kun indskrænkede sig til hans eget Sprog. De var allesammen ligefremme og venlige og høflige mod den Fremmede.

Næste Station var Lystad. Solen skinnede klart, og Veien løb langsmed Laugen, som her og der udvider sig til en Indsø eller bliver til et Strøg. Dalen smalner af, og paa hver Side er lave Fjelde, der ofte er hvide med Klækker af Sne, og man ser næsten altid et eller andet smukt, solvglinsende Jøssfeld. Af og til rager uhyre Klipper udover Veien og ser ud, som om de skulde til at kaste sig over den Reisende. Ved hver Station bar man sig ad paa samme Maade. Naar man steg ud af Karjolen, var det første, man foretog sig, at strække Benene, der, naar Karjolsædet er lavt, bliver temmelig stive. Derpaa beder man saa høflig som muligt den første Person, man møder, om Hest med Karjol. Naar dette Kjøretøi bringes frem, undersøger man det meget nøiagtigt. Hvis det har gode Hjæere, vil Kjøretøret blive behagelig, hvis ikke, opfuldes man af Haabet om, at den næste Strækning af Veien maa være jævn; thi den Skafning, man er udsat for i en Karjol med stive Hjæere, er høist ubehagelig. Rufferten bliver spændt fast, Skudsgutten — der i Teorien altid er en

Gut, men i Praksis ofte en Gut, undertiden en fuldvoksen Mand eller Kvinde og ikke sjelden en liden Pige — stiger op, og assistet gaar det, i Begyndelsen langsomt, men derpaa saa hurtigt som en Pony kan trave.

Jeg naaede Bredevangen omkring Kloften syv Aften. Den sidste Strækning var noget anstrengende. Luften var bleven meget kold, dels fordi det begyndte at blive Aften, og dels fordi Veien løb henad en Klade, der laa høit over Havet. Afstanden var en af de længste af den Dags Rejse, nemlig 16 Kilometer. Hesten var stærk og fœielig, men Karjolen uden Spring, og Veien, der netop var istandgjort, var ujævn og stenet. Træt og gjennemfranglet

Parti af Romsdalen med Billede af en norsk Bei.

som jeg var, hilste jeg Smiet af Stationen med Hentykkelse og betalte min Skandsgut straks. Han var en liden Gut og, ligesom mange andre af sin Klasse, udviste han en Sæthed og et Alvor, der ikke stod i Forhold til hans Alder. Han saa ikke meget renslig ud; han kom hen til mig og rakte ud sin Haand, for at sige Karvel til mig. Jeg trykkede hans Haand og gik derpaa ind i Værtshuset med den Høflighed, at i ethvert Fald det sidste Honorar den Dag havde været tilfredsstillende for Modtageren. Den Skik at tage hinanden i Haanden, frygter jeg snart vil forsvinde, eftersom Turisttrafikken tiltager. Denne Skik er en af mange Beviser paa, at Nordmændene er venlige og ligefremme i sin Omgang med hverandre.

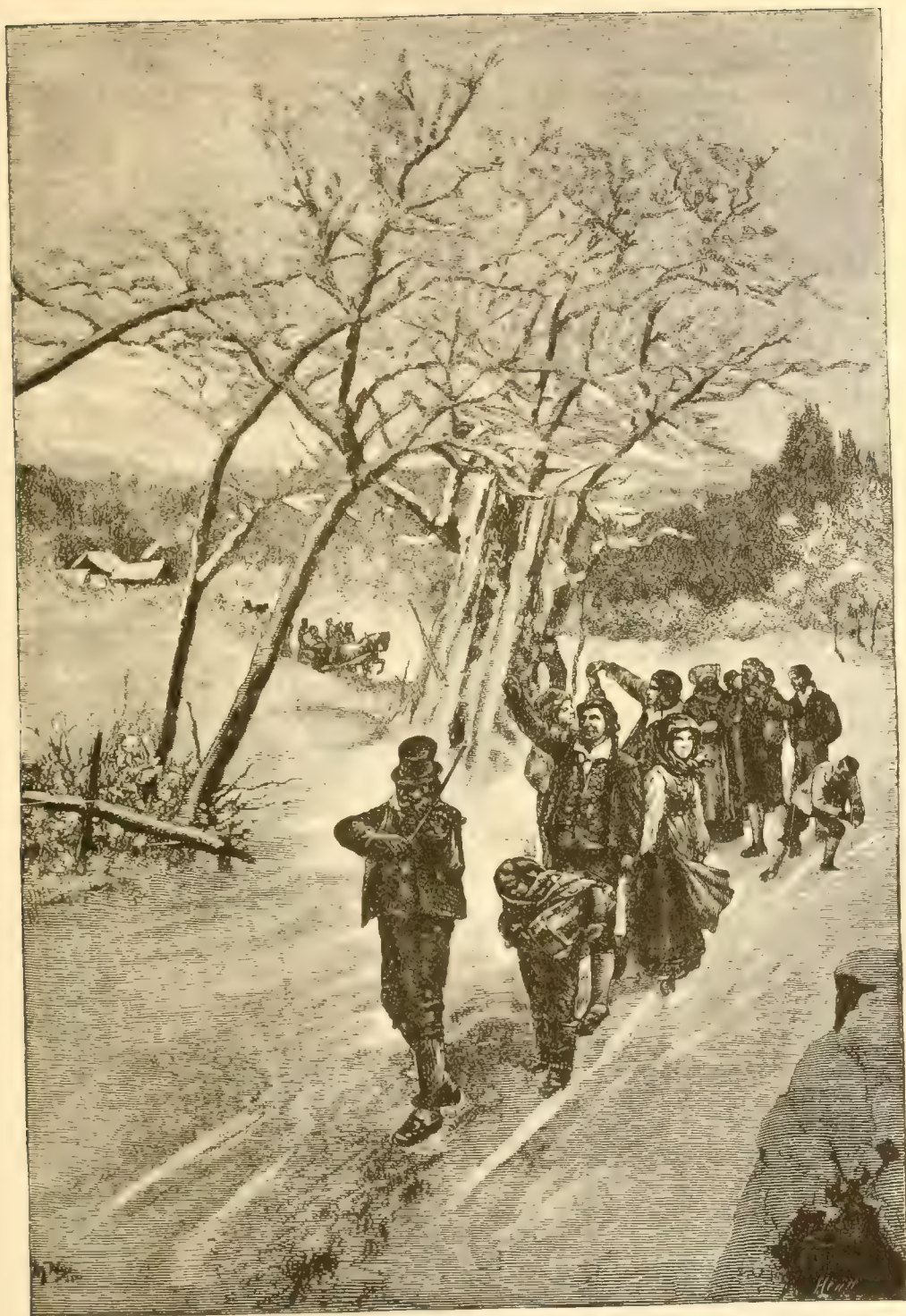
Bredevangen er en liden Landsby med en smuk Beliggenhed ved Sammenlobningen af to Dale. Paa alle Sider er der Fjelde, foran ligger en Indso, og paa den modsatte Side ligger en Fos, ligesom en Solostribbe, nedover paa en Strækning af et Tusind Fod. Opvartningen var god, og alt saa net og rent ud. Stationsmesterens Kone og Søster, klædte i den maleriske gudbrandsdalste Nationaldragt, besørgede Opvartningen. Den Rejning, man faar ved Afreisen, er høist mærkelig og danner i Sandhed en Kontrast til mange af de Rejninger, man faar paa Hotellerne, som ved sine uforfæmmede Priser har gjort meget til at svække de gode Indtryk, man har faaet af Byen forøvrigt. Dagens tre Maaltider er i Norge altid gode og kraftige. Ved Bredevangen var der til Frokost, Middag og Aften mindst to varme Retter. For to Nætters Logi og fem gode Maaltider beløb Rejsningen sig til syv Kroner.

Mellem Bredevangen og Uden, den næste Station ligger Kringen, over hvilken den gamle Bei gik. Her var det, at de skjætte Bønder i 1612 odelagde et Korps af de 300 Skotter, som var traadt i tjeneste og forsøgte at bane sig Bei gennem det fiendtlige Land. Den skotske Anfører Ramsay med flere af hans Underordnede blev fangne, hvorimod en Kaptein, ved Navn Georg Sinclair, faldt og bagefter i Sagnet er gjort til Overanfører. Paa dette Sted er opreist en Marmorstøtte med Inscriptionen: „Til Minde om Bøndernes Tapperhed 1612.“

Bortenfor Laargaard kommer man til Pasjet ved Kusten, en af de vildeste og mest storartede Scener udenfor Romsdalen. Elven har trængt sig frem gennem en steil Kavin, og Beien, der bugter sig langsmed Siden, fører ned ad en Styrtning, der bliver vildere og vildere, indtil man ved Foden gaar over en Bro, fra hvilken man har en storartet Udsigt. Naturomgivelserne bliver nu stadig mere og mere odslige, og Beien gaar gradvis nedad, indtil man naar Dombaas. Denne Station staar ved Sammenlobet af den Bei, der fører til Beblungsnæs, og den, der fører til Trondhjem.

Her er derfor livligere, større og kostbarere end paa de fleste andre Steder. Den Reisende sættes atter i Forbindelse med Udenverdenen her gennem Telegrafan. Dombaas ligger paa en Høide af 2,000 Fod over Havet, og selv i Juni er her en frisk, nervestyrkende Luft, der dog ikke sjelden er bitterlig kold. Beien bortenfor gaar gennem en deilig Dal, hvor man har en god, panoramatisht Udsigt over de sneklædte Fjelde og Granitovene. Her udvider tilslut Elven sig i Vefsaafogens Vand, en Række af tre Indsoer omkring 2,070 Fod over Havet, fra hvilke paa Østsiden Laagen flyder ud i Mjosen og paa Vestsiden Kauma ud i Molde Fjord. Fra Høiet kan de, der synes om at klatre i Bjergene og at botanisere, faa tilfredsstillet sin Lyst.

Hugh Macmillan beskriver i sin Bog „En Ferie under høie Breddegrader“ en Bestigning af et af Dovrefjeldene, der er omkring 4,000 Fod høit, og giver en meget interessant Beretning om den botaniske Rigdom, man træffer paa ikke alene her, men ogsaa i mange andre Dele af Norge. „Det hændte sig,“ skriver han, „at mit Besøg indtraf temmelig sent. Aaa af Høifjeldsplanterne havde endnu begyndt at blomstre, men paa mange Steder, der var udsatte for Solen, opdagede jeg ubyre Klæffer af Alpeazalea i fuld Blomst. Bladene kunde ikke sees for den store Mængde af rosenrøde Blomster. Deres Skjønhed fremhævedes stærkt ved en Indfatning af Rensdyrmose, der overalt gjorde Marken hvid med sine sne-

hvide, forallignende Dotter. Azaleaens røde Blomster, der straaledede ud af denne hvide Lav, saa ud som Rubiner eller Granater, indfattede i Solvfilegransarbejde eller udstaaet Elfenben. Hver stor Stenknat var dækket af en tæt, pudeagtig Masse af Bergsildre med store Klynger af en Fjeld=Vedmus eller med Tapper af en Agrostemma=Art. Her og der dannede paa sumptige Steder en sjelden Art Andromeda Issegroenne mosagtige Dotter, fra hvilke der hævede sig en Mængde tunde, haarlignende, hojrøde Stilke, der hver bar en eneste hvid, kloffeformet Blomst. Side om Side med den vokste Fjeldarter af den store Smørblomstslægt, hvis fine, gule Blomster dannede en behagelig Kontrast, og saa var der de runde, snehvide Hoveder af en sjelden Art Myruld.

Men det var blandt Sporeplanterne jeg gjorde den rigeste Høst. Paa denne norste Høistlette havde vi en noiagtig Modsatning til de „Tundraer“ eller Sletter, der grænser mod Ishavet, bedækket næsten udelukkende med uhyre Masser af samme Plantevæxt og med Græsgange for utallige Rensdyr.“

Nogle Mile bortenfor Molmen begynder den mest storartede Del af denne Landvei, den vidtberømte Raumadal. Efter at have tilbragt en Nat paa Molmen, fandt Redskriveren heraf, da han satte afsted tidlig den næste Morgen i Midten af Juni Maaned, at en Snestorm, som havde været haard selv i Dalene, havde iført alle Fjeldtøppene en Dragt af blændende Hvidhed. Veien laa gjennem en flad Dal, og Fjeldene inde sluttede den ligesom en Mur. I den straalende Morgen sol skinnede de skarpe Tinder som vældige Diamanter, og de afrundede Toppe havde en glimrende Hvidhed, som ingen jordisk Kunst kunde efterligne. Det var en Morgenstund, som aldrig kan glemmes, og en passende Indledning til en høist behagelig Dag. Ved at se op til de uendelige Fjelde iførte sin pletfrie Dragt, fik Sindet et Indtryk, der aldrig kunde udslettes. Naar man kom nærmere, tiltog Landskabet i Virkningsfuldhed og Ekstase, de enkelte Tinder blev mere udprægede, og der aabnede sig Ud sigt efter Ud sigt mellem Nasruggene og Fjeldene, der strækker sig i alle Retninger, medens hver enkelt af dem fremviser en forfjællig Grad af Hvidhed. Alle er lige blændende hvide, og dog er hver enkelt af dem lempet efter Diet saaledes, at der opstaar en Individualitet, som kan føles, om den end ikke kan beskrives med Ord.

Ved Stueflaaten, den næste Station begynder den egentlige Romsdal, der samtidig virker tiltrækkende og betagende paa den Reisende. Veien gaar i Zigzag nedover Siden af den uhyre Nævin, gjennem hvilken Rauma falder drønende ned og danner en Række Fossiefald og Strug; Fjeldkloftens mørke Dyb, den tordnende Larm af Elven, der ofte ikke er synlig, Høistletterne bevoxede med Græs og Trær og de bare, takkede, sneklædte Fjelde bidrager i Förening til at fryde den Reisendes Øie og at stemme hans Tanker høitidelige.

Fra Stueflaaten gaar man nedover det storartede Parti, Bjørnekleven, i smukke Slængninger, sprængte ind i Fjeldet. Her er Grænsen mellem Gudbrandsdalen og Romsdalen. Fra Sydvestsiden kommer den store Ulvaadal. I dens Baggrund sees Rabbetind. Ulvaen deler sig i to Arme og falder i Foss ud i Rauma. Derefter bliver Dalen stedse trangere og vildere; tilvenstre sees en Foss, der falder ned foran Brudehulen. Længere nede sees tilhøire en vakker Foss i Hauksaen, hvorefter følger en storartet Vei langs Rauma, der et Stykke bortenfor Stueflaaten danner den vakre Slettafoss, kun faa Skridt tilvenstre fra den nye Vei. Der fører en Bro over Fossien, som bruser dybt nede in sin trange

Kløst. Ved denne kan man finde mange af de sjældne Blomster, Fjelddrønning, Bergroie, som kun blomstrer hvert fjerde Aar, og som vokser paa Steder, hvor det er farligt at komme. Dalens Umgivelser bliver nu mere og mere mægtige og storartede, og Veien synker hurtig nedover mod Ormeim.

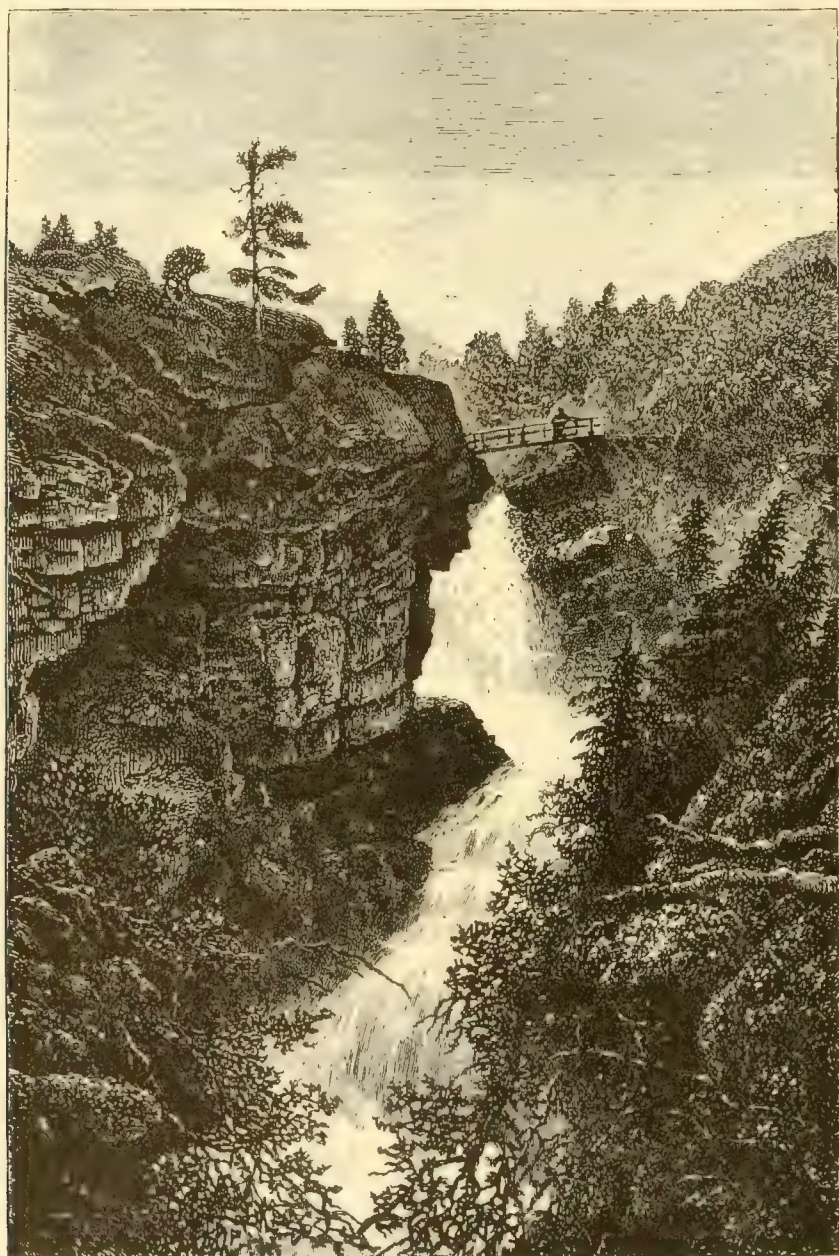
Ara Ormeim har man en deilig Udsigt over Vermedalsfossen, et Vandfald næsten Tusind Fod høit, der falder i tre forskjellige Strømme nedover paa Kaumas modtatte Bred. Bortenfor Ormeim aabner Dalen sig til en bred, jævn Slette, gjennem hvilken Elven bugter sig stille og fredeligt, paa begge Sider indestængt af høie Fjeldtinder.

Veien snør sig ind og ud mellem uhyre Kullestene og Klippemasser, der i vældige Laviner er bleven førte ned fra Klipperne ovenover. Til hvilken Kant Diet vender sig, møder det Nossiefald, der fra en Høide af 1,000 eller 2,000 Fod styrter ned fra de næsten lodrette Bjerger. Den mest betjendte Noss i denne Del af Romsdalen er Mongefossen. Mr. Mattieu Williams giver i sin Bog „Gjennem Norge med Hanselen“ en Beskrivelse af dette Nossiefald, hvilken ogsaa kan passe paa mange andre i dette vidunderlige Land. „Idet man,“ siger han, „med en Anstrengelse, der forstrækker Halsen, ser opad til den truende Klippevej, opdager man en Strøm, der ser ud, som om den kom stjørtende ud fra den blaa Væter. Strømmen bøier sig let over den øverste Top, der er blaa som Væteren selv, glinsende og krystallklar af det Lys, der skinner gjennem den. Derpaa taber den sig, idet den har gjort det første Stup paa Hundrede Fod eller saa ned i en kogende Kjædel, som den har indhulet i Klippen ved sit evindelige Fald; men nu viser den sig atter, oprevet i meligenende Skum og idet den atter støder mod Klippen, spredter den sig ud og sætter afsted nedover en lang knudret Skrant. Ved hver modstaaende Afslats kastes der ud Skræ af fint Skum, og dette farves her og der af Solen med regnbuefarvede Striber. Derpaa stanges dens Vei af en stor Klippeafslat, og den hopper opad og fremover i den frie Luft. Efterat den saaledes er sonderislaaet til bare Vandstov, der er saa fint og let at det sættes i Bevægelse af det mindste Windpust, sætter den afsted i langsom, jævn Fart paa en Strækning af fire eller fem Hundrede Fod; derpaa sproitter den over en anden Klippekrant, deler sig i en Mængde smaa Bække og forsvinder saa atter, indtil den tilsidst farer under Veien for at forene sig med Kauma, med hvilken den staaar Følge til det altopslugende Hav.“

Man er nu kommen helt ind i Romsdalen. Denne gennemstrømmes af Kauma, der danner det nordlige Aflob for Veshaværkswand, ligesom Laagen det indlige, og falder ud i den indøstlige Arm af Moldefjorden, Afsjorden. Romsdalen er med Hette berømt for sin Natur. Mægtige og høie reiser Fjeldene sig i Reiret paa begge Sider, med dristig formede Tinder, der bliver mærkeligere og mærkeligere, eftersom Dalbunden langsomt synker ned og man nærmer sig Fjorden. Kun saa af Landets øvrige Dale kan i rig Afveksling maale sig med Romsdalen. Nedenfor Ormeim er denne for det meste ganske flad, hvilket i Forening med de i Norge sjældne Fjeldformationer, giver den dens eneste Karakter. Om den just ikke staaar over, hvad Norge ellers kan byde af Naturistionheder, staaar den ialfald ved Siden af dets herligste Egne og indbinder til et længere Ophold.

Kort for man kommer frem til det trange Pas, hvori Kauma har banet sig Vei, har man Hørgjem, hvor Scenens Skjonhed og Storlagenhed naar sit Høidepunkt. Fjeldenes

Hoide og Atmosfærens Renhed bidrager samtidig til at narre den Reisende. Mil efter Mil tilbagelægges, indtil han naar en smalere Del af Dalen, der bærer tydelige Spor efter voldsomme naturlige Kustelser i Fortiden, og ser Troldtindernes fantastiske Toppe paa

Elettafossen.

venstre Side. Det er interessant at se de Skjægger, som kastes af Troldtindernes overste Toppe. Bjeldene synes at vælte sig nedover den, som her vil vove sig frem. I Virkeligheden er der ogsaa knapt Plads for mere end Elven. At være i dette trange Pas under et

stærkt Uveir, naar Tordenen ruller, Lynene glinser og Skredene under Regnstøllene løsner oppe i Hornet, maa være en ophøiet Situation, men tillige af den Slags, som man ikke onsker at opleve mere end en Gang.

Troldtinderne er kanske de mærkeligste af alle Norges Klippemasser. De synes at være et passende Opholdssted for Trold og andre uhjæggelige Væsener. De er utilgængelige, takkede og afstrækkende og fremviser mange Ansigter, i Forhold til de atmosfæriske Betingelser, hvorunder de sees. Selv i det klare Junisolskin saa de alt andet end indbyrderde ud, og naar de halvt skjules i Taagen eller kun svagt aftegnes mod Maanestinnene, maa Tilskueren blive endnu uhjæggeligere stemt. Sagnet fortæller, at den Række takkede Klipper forestiller et Brudefølge paa Veien til Kirken. Der ser man Spillemanden, Raveringsmanden og Præsten, og derpaa to Toppe, der synes at kæmpe for at komme bort fra hverandre: disse skal være Bruden og Brudgommen, som er bleven uenige med hinanden. Efter dem kommer Faderen og Moderen, og allersidst staar en Klippemasse med nogen Lighed med en Figur; denne skal forestille Elsternen, om hvem Tvisten er opstaaet, og som gjør et sidste fortvivlet Forsøg paa at frelse Bruden fra et Parti, hun afstyr. I dette kritiske Dieblis blev de alle forvandlede til Sten, i hvilken Forsætning de er forblevne.

Romsdalshornet hæver sig lodret op fra Dalen til en Høide af 5,090 Fod. Paa Grund af sin eiendommelige, spidse Form synes dette Fjeld at berike over hele Egnen, skjønt det i Virkeligheden ikke er det høieste Bjerg. Det ansaaes længe for utilgængeligt, og der berispede den Mening, at det aldrig var bleven bestøget. Men i de senere Aar er det ved flere Anledninger bleven maalt, og paa Toppen opdagedes en Stenros, som antages at være opreist der i 1827.

Den bedste Maade at nyde dette storartede Naturisueuspil paa er ved at komme fra

Romsdalshornet.

Gudbrandsdalen. Denne Dals rolige Naturomgivelser dammer en flaaende Modsatning til Romsdalens vilde og storlagne Natur. Fra Stueflaaten tiltager med hver Mil dens barste Indtryk. Paa de sidste Par Mile er der paa hver Side frugtelige Afgrunde. For et nervøst Menneske synes den vældige, overhængende Klippemasse at gjøre sig færdig til hvilket som helst Dieblif at fæste sig over Vandrerens, og man kommer uvilkaarlig til at tænke paa Menneskenes Svaghed ligeoverfor disse vældige Magter.

Fra Romsdalshorn udvider Dalen sig meget, Naturomgivelserne bliver mindre storlagne og tilslut kommer man til Beblungsnes. Fra dette Punkt har man den allerbedste Udsigt over Romsdalshorn og nogle af de nærliggende Tinder. Der er intet af speciel Interesse i denne lille Landsby; men den er et udmærket Hvilested for den Rejsende, som kommer fra Lillehammer. En Karjoltur er umægtelig hoist fornøielig, naar man kan tage den med Ro; men man kan dog faa for meget deraf. Det er derfor meget velkomment ved Beblungsnes at ombytte den stovede Landvei med den deilige Fjord og Karjolen med det komfortable Dampskib. En behagelig Seiltur paa nogle Timer gjennem Romsdalsfjord og Moldefjord fører den Rejsende enten til Vestnes eller Molde. Moldefjorden frembyder i sine Omgivelser mange Træk, der er forstjellige fra de øvrige Fjorde. Det er her ikke alene de svære Masser, men ogsaa de vakre Former, som virker. Paa manges Steder træder Fjordbredderne tilbage og tilsteder langtrækkende Udsigter. Fjordens vakreste Arme er Tresfjorden, der gaar ind mod Syd, og Romsdalsfjord med dennes Fortsættelse Isfjorden. Derhos udsender den mod Øst Kannefjorden og Langfjorden. Selve Hovedfjorden er opfyldt af mange, tildels flade Der, som Sækken, Ves, Bolso m. fl. Ved hver Mil, man reiser, faar man en ny Udsigt over de talrige Bjerge, og stjont Romsdalen snart er tabt af Synne, har man dog Time efter Time dens kneisende Tinder for Sie.

Paa Sæteren.

Efter Tidemand.

En Baad paa Vestkysten, førende Passagerer ombord paa Dampstibet.

4. Kapitel.

Vestkysten og dens Fjorde.

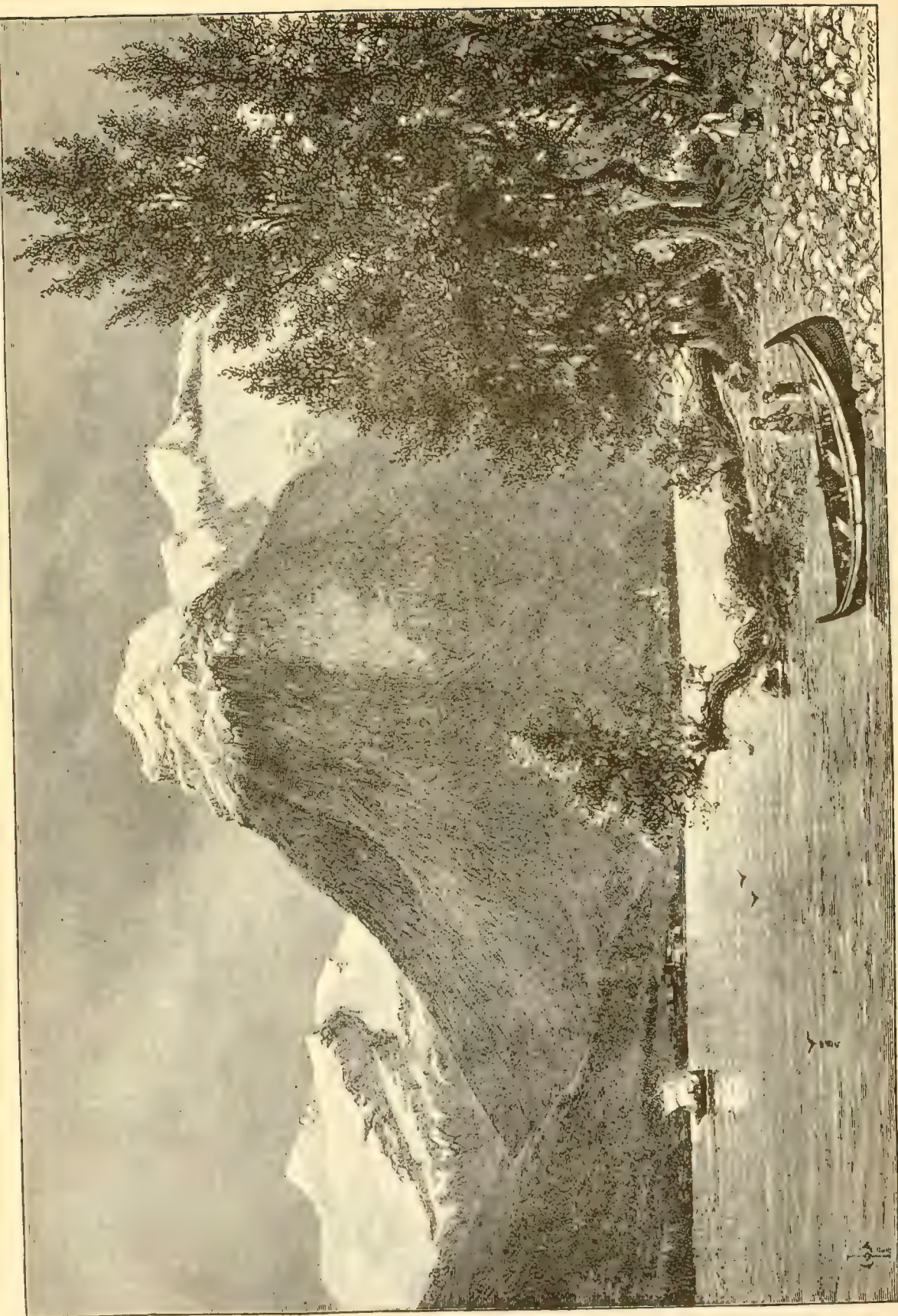
En væsentlig Del af Norges mest storartede Sceneri findes langs Vestkysten. Her vil man se mange af dens vakreste Fjorde saasom Geirangerfjord, Nordfjord, Sognefjord og Hardangerfjord. Paa Vestkysten findes ogsaa nogle af de høieste Fjælde, største Isbræer og indigste Indsøer og Dale i hele Landet. Der vilde behøves et helt Bind for at kunne give en fuldstændig Beskrivelse af den velslende Naturskjønhed, som her fremvises; men vi kan her kun kaste et Blik paa nogle af de mest eiendommelige Billeder.

Efterat den Reisende kommer fra Trondhjemsfjorden i en af de smaa Kystdampstibe føres han Time efter Time forbi lignende Scener, som den, man ser paa Billedet ved Begyndelsen af dette Kapitel. Bakker og Bjerger fremviser de mest forstjellige Konturer. Om Morgenen stikker de skarpt af mod den klare Himmel, som de staar der iførte sin grønne, røde og graa Dragt; om Aftenen indhulles de ofte i en smuk blaarød Dis. De gammeldagse Nægter med sine store, firkantede Seil, drives langsomt forbi, førende med sig til Kristiansund fra det fjerne Nord sin værdifulde Last, der bestaar af torret Fisk. Til uregelmæssige Tider løber enten Baadene ind til Bærne eller de mødes ude paa Fjorden af Baade, der bringer med sig nye Passagerer eller bringer i Land de, som ikke onsker at gaa videre.

Den første By af nogen Vigtighed, man kommer til paa denne Route, er Kristiansund. Husene ser meget maleriske ud fra Havnen og er byggede paa tre Ter, Kirkelandet, Nordlandet og Indlandet, mellem hvilke smaa Dampstibe underholder Forbindelsen.

Byen har 10,386 Indvaanere, og der drives en betydelig Fiskehandel og stor Virksomhed. Havnen er fuld af Skibe af alle Arter og Størrelser, og de forunderlige bakkede Gader er opfyldte af Butikker. Byen er et Hovedoplasssted for Klipfisk. Denne bringes i ubære Mængder fra Lofoten og andre Fiskepladse i store Nægter, hvorpaa den udføres med

Parti af Nordfjorde.

Dampskibe til Spanien og andre Dele af Europa. Nogle af Kristiansunds Kjøbmænd har for en Tid tilbage tjent sig store Formuer, og man kan se deres Villaer i de mest maleriske Dele af Byen og ogsaa i Omegnen af den endnu smukkere By Molde. I de sidste Aar er imidlertid Handelen gaaet mere tilbage. Oppe i Byen kan man se en interessant ny Vandledning med storartede Bassiner, omgivne med Parkanlæg. Vandet suges ligesom fra alle Kanter ved Hender. Herfra fører Veien til Dernes høieste Punkt, Varden. Herfra aabner der sig Udsigt over de indre Sneffjelde.

Molde er det næste Sted, hvortil man kommer med Dampskib, og det kan maale sig med hvilken som helst Gavn i Norge med Hensyn til sjøn Beliggenhed, som det udbreder sig langs med Kysten og opover Skraaningen af en høj Basse paa Nordsiden af en vakker Fjord. Byens Indbyggertal beløber sig til 1630. Hvad der især har givet Molde det store Ry, er Udsigten til de høie Fjelde i Romsdalen og Sondmøre. Inderst inde ser man Fjeldene omkring Gritsfjorden og Gritsdalen, derpaa de velbekjendte Tinder i Romsdalen og mere mod Vest de søndmøriske Fjelde, deriblandt Lau-
 paren bag Tresfjorden i Bestnes, der ligger ret i End for Molde. Medens de østlige Toppe naar henimod 6000 Fod, er de vestlige derimod under 3000 Fod. Den samlede Kjæde, der sees i sin umiddelbare Høide over Havet, byder fra Molde et prægtigt Skue, navnlig i den første Del af Sommeren, medens endnu meget af Vinter-
 sneen ligger igjen paa Fjeldene. Egentlige Bræer er her sjældne. Selve Havet sees ikke uden gjennem et enkelt lidet Gab. Omkring Molde er der en vakker Trævækst; Byens lune Beliggenhed, der beskytter den saavel mod Nordenvinden som mod den raa Havluft, tillader mange Træsorter at vokse her, som man ellers ikke skulde anse det muligt kunde naa nogen Udvikling saa langt mod Nord. I Vest for Byen ligger det store Refnes Hospital for Spedalske og lige ovenfor dette Refneshaugen, hvorfra man har en storartet Udsigt over Fjord og Dal.

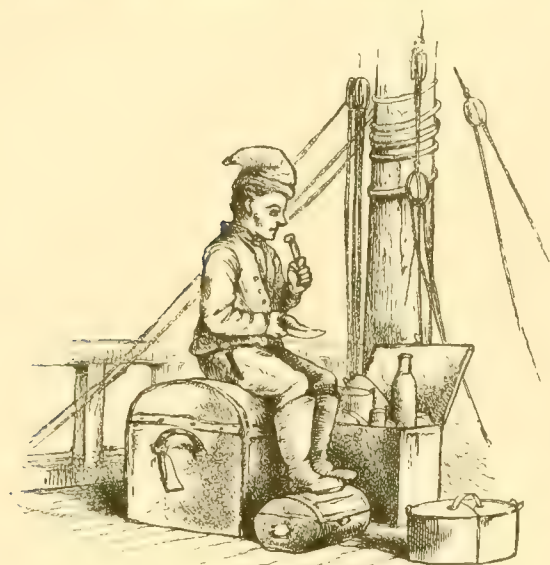
Parti af Kristiansunds Havn.

En fire eller fem Timers Seiltur mod End fra Molde bringer den Rejsende til Malesund, en anden travl, blomstrende liden By, der driver en livlig Handel med Fiisk. Malesunds Indbyggertal anslaaes til 8415. Den har en eiendommelig Beliggenhed paa Der rundt Havnen, der tildels beskyttes ved en Molo. Byens fleste Huse ligger paa Norvoen, og Kirken, der er af Sten, ligger paa Aipen. Den østlige Budek beder Klipperviken. De høie Huse er for det meste af Træ. Fra Vihaugen, der stikker op midt inde i Byen, har man en vakker Udsigt over denne.

Kysten indover fra Malehund eier de samme Hovedtræk: Der i Forgrunden, Fjelde, over hvilke der rager Isbræer, i det Fjerne. Noget Vile nordenfor Indseilingen til Nordfjord kommer man til den lille indelukkede Havn Moldoen. Indseilingen foregaar gjennem et smalt, buget Stræde, og man seiler ud gjennem et andet saadant. Naar Dampskibet ligger og venter paa Baaden fra Stranden, synes det ligesom at hvile paa en Indføes stille Vand. Paa alle Sider ser man skarpt tegnede Høie. Naaget her er meget sparsomt med Vegetation, faar dog Landskabet et eiendommeligt Udseende derved, at Græsveksten er frodig og alle Fjelde grønne. Huiene paa det lille Sted ser smukke og maleriske ud. Saasnart Dampskibet kommer i Nærheden bliver der stor Travlhed og Bevægelse paa den lille Landgangsbræge. Vandet er for grundt til, at Dampskibet kan lægge indtil Bruggen, og der kommer snart en Baad ud fra Land. Denne er bred, fladbundet og rummelig. I Midten stables Kragten eller Bagagen op, og en Ro eller to finder ogsaa ofte en Plads her; ved hver Ende

og paa Kasser og Baller sidder eller staar Passagererne. Under Ladningen og Losningen af disse Baade kan den Reisende ofte blive Vidne til mange interessante Træk af norsk Bondeliv. Det er for den udmattede Reisende ofte ligesaa fornøieligt at studere Livet under en saadan Tur langs Kysten, som at betragte Naturen.

Kysten mellem Trondhjem og Bergen beskrives undertiden som trist og ensformig; vistnok kommer ogsaa Bedømmelsen heraf for en stor Del an paa den Reisendes Smag og Natur. Men med Hensyn til en Del af Routen, lidt indenfor Moldoen, kan der kun være en Mening gjældende. Det er ikke for meget at sige, at Reisen er vel værd at tage, omend kun for at seile gjennem Skæfstrøm-

En Dækkpassager.

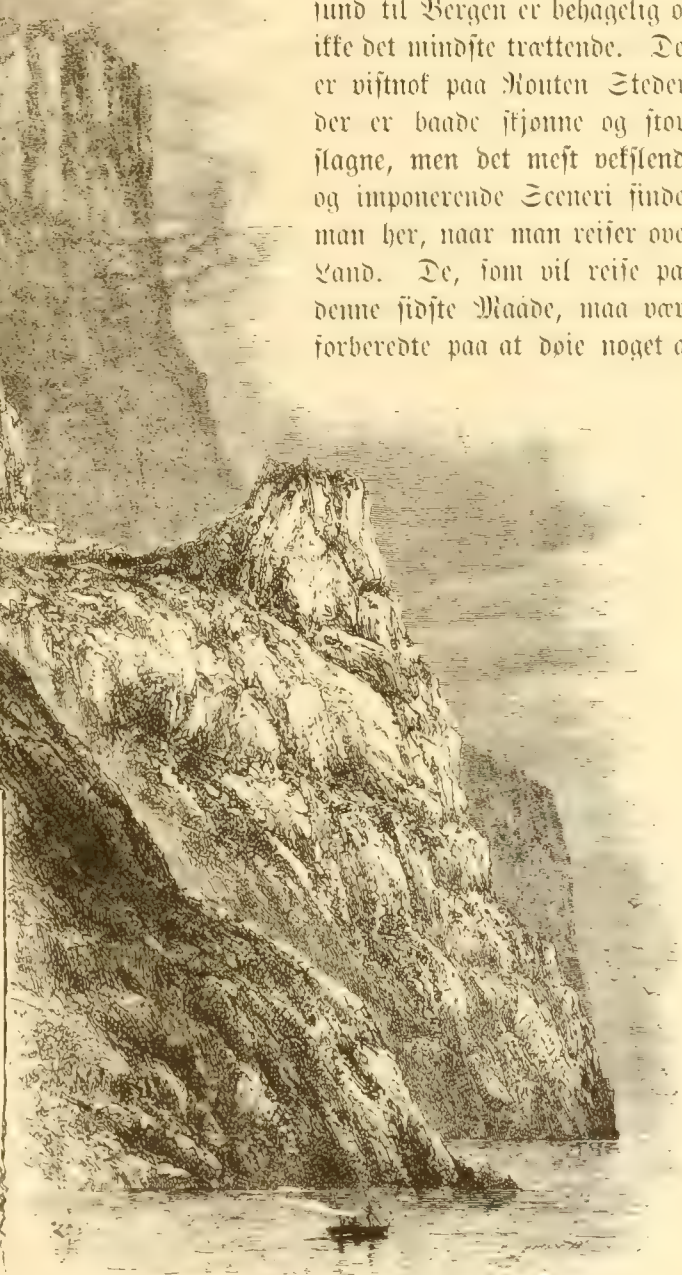
men og rundt den vældige Klippe Hornelen. Straks efterat Dampskibet har forladt Moldoen, krydser det Nordfjords Indseiling. Ligesom Sognefjordens længere mod Syd, giver heller ikke denne den Reisende nogen Antydning om den storartede Natur langs med dens indre Strækninger. Fjeldene er her lave, flippesfulde og bare. Pludselig dreier Skibet ind i et trangt, smukt Sund, hvorpaa det gradvis nærmer sig den uhyre Klippemasse, Hornelen. Paa et Sted synes Klippen, der rager op til en Høide af 3,000 Fod, ganske at hænge over Dampskibet, og naar Dampskibet blæser, hører man altid en Række smukke Ekko. Naar man ser fra Dækket opover mod de truende Klipper, saa høit ovenover, faar man altid en Kælelse af Mennekets Ubetydelighed, ligesom naar man kjører langsomt ved Foden af Komsdalens Fjelde. Den vældige Klippemasse ispringer ud i Sundet og danner et steilt Fjorbjerg, omkring hvilket Dampskibet langsomt svinger rundt; og eftersom Fjeldet taber sig i det Fjerne, synes det ligesom at have Formen af en uhyre Fæstning med svære Modpiller og et prægtigt Taarn. Dette bratte Fjeld omtales allerede i Kongesagaerne, hvor det berettes,

at en af Kong Olaf Trygvasons Hirdmænd havde gjort et Forsøg paa at bestige Fjeldet. Da han havde tilbagelagt den første Del af Veien, mærkede han snart, at han havde gaaet sig fast og hverken kunde komme op eller ned. Da Kongen saa ham i denne Fare, flatrede han op til ham og bar ham ned i sine Arme.

Dampskibsreisen fra Malesund til Bergen er behagelig og ikke det mindste trættende. Der er vistnok paa Routen Steder, der er baade skønne og storflagne, men det mest velslende og imponerende Sceneri finder man her, naar man reiser over Land. De, som vil reise paa denne sidste Maade, maa være forberedte paa at døie noget af

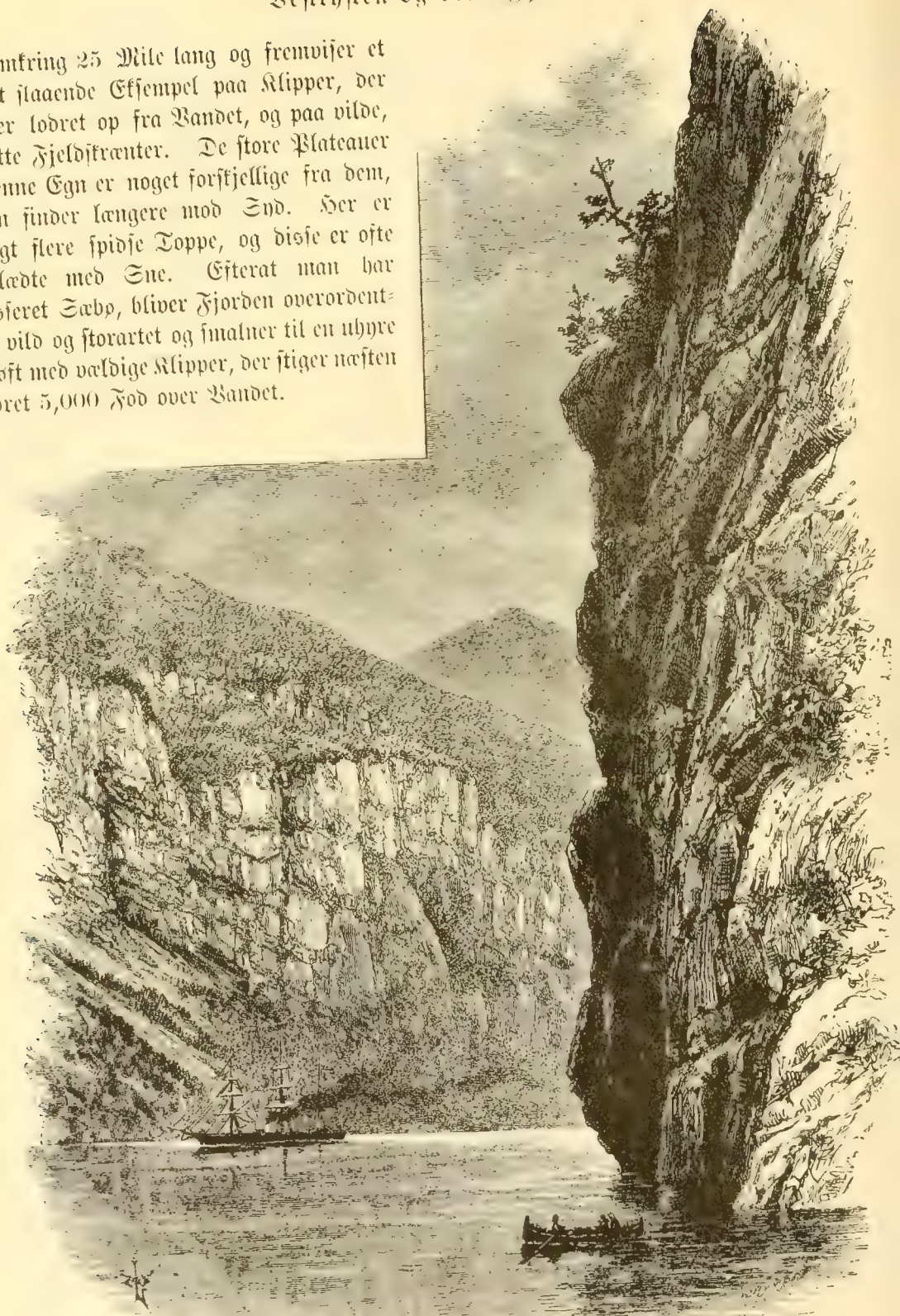
hvert og at være mindst tre eller fire Dage mere paa Veien; men de, som kan gjøre dette, faar ogsaa sin Belønning.

For de fleste Reisende har Malesund særlig Interesse derved, at Dampskibene gaar ud herfra til Geirangerfjord, der af Reisende sættes høiest af alle Fjorde i Norge, skjønt Nordmændene anser Hjorendsfjord og Norangsfjord for at overgaa den. Sæbs ved Hjorendsfjorden er det bedste Udgangspunkt for en Tur i disse Egne. Det er ogsaa et af de vakreste Steder i hele Norge. Hjorendsfjorden

Hornelen, den Alippe, Olaf Trygvesson skal have besteg.

er omkring 25 Mile lang og fremviser et høist slaaende Eftempel paa Klipper, der stiger lodret op fra Bandet, og paa vilde, bratte Hjeldstræanter. De store Plateauer i denne Egn er noget forstjellige fra dem, man finder længere mod Syd. Her er langt flere spidse Toppe, og disse er ofte beklædte med Sne. Efterat man har passeret Sæbo, bliver Fjorden overordentlig vild og storartet og smalner til en uhyre Kløft med vældige Klipper, der stiger næsten lodret 5,000 Fod over Bandet.

Geirangerfjorden.

Over mod Sabo er Norangsfjorden, der er den større Fjords eneste Arm. Men om den kun har faaet en Arm, synes Naturen at have besluttet, at denne ene skal være særlig pragtfuld. Paa den indlige Bred hæver der sig flere høie Fjelde, hvoriblandt Jagta, der naar en Høide af 5,240 Fod. Fjelde, der dog ikke er fuldt saa høie, rager op fra den nordlige Bred, og ved den øverste Ende er en stor Isbræ. Fra Fjorden kommer man ind i Norangsdalen, og ingen Beundrer af vilde og ensomme Regioner kunne onske sig et bedre Felt. Der løber en Vej gennem Dalen forbi Rivelstadhaugen til Hellefult.

En Sæter i Norangsdalen.

Dalen er paa enkelte Steder meget trang, Fjeldene stiger steilt op til en stor Høide, de nedre Skraaninger er bestrøede med Stene og der er hyppig Marker efter Skred, der ofte er for nær Veien til at være behagelige. Et Besøg til Norangsdalen kan trængt anbefales enhver, der synes om at forlade den slagne Vej og at komme bort fra Mængden. Naturen viser sig her kun fra sin alvorligste Side, og der er endnu ingen Sandsynlighed for, at Veien til Rivelstadhaugen skal blive saa populær som den, der fører til Gudvangen. Hele Egnen udmærker sig ved sin vilde og storilagne Natur, der naar sit Hødepunkt ved Geirangerfjorden. Denne Fjord er omkring tolv Mile lang og er paa enkelte Steder meget smal med Fjelde,

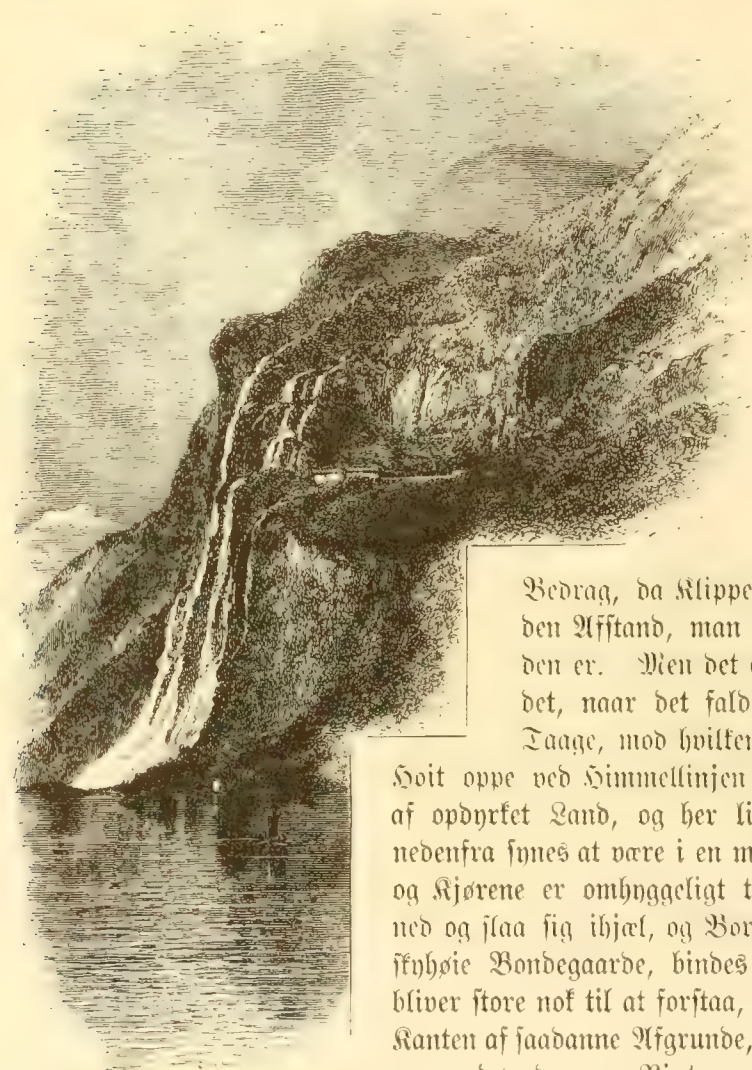
der stiger næsten lodret op til en Høide af fra 1,800 til 4,000 Fod over Havfladen. Geirangerfjorden er om Vinteren meget hjemsoget af Sne- og Stenfred. Paa hver Side er flere Vandfald, af hvilke et, der er bleven kaldt de Sny Søstre, er særlig smukt. Enten man staar paa Skibets Dæk eller man roes i en Baad bidrager de uhyre Klipper, Mærkerne efter de mægtige Skred, de eiendommeligt tegnede Fjeldsnatter og de utallige Vandfald til at

overbevise selv den mest tvivlende om, at de Lovtaler, man holder over Geirangerfjorden, ikke er overdrevne.

Fjeldene gaar i enkelte Dele af Fjorden undertiden ned til en Dybde af 2,000 til 3,000 Fod, og Særkjendet ved alle disse høie Vandfald er her høist fremtrædende, nemlig: den Langsomhed, hvormed Vandet falder ned og dets gazeagtige Udseende. Dette skyldes tildels et optiisk

Bedrag, da Klipperne og Fjeldene er saa høie, at den Afstand, man reiser, synes meget mindre end den er. Men det er ogsaa Virkelighed, idet Vandet, naar det falder ned, brydes op i en Slags Taage, mod hvilken Luften gjør større Modstand.

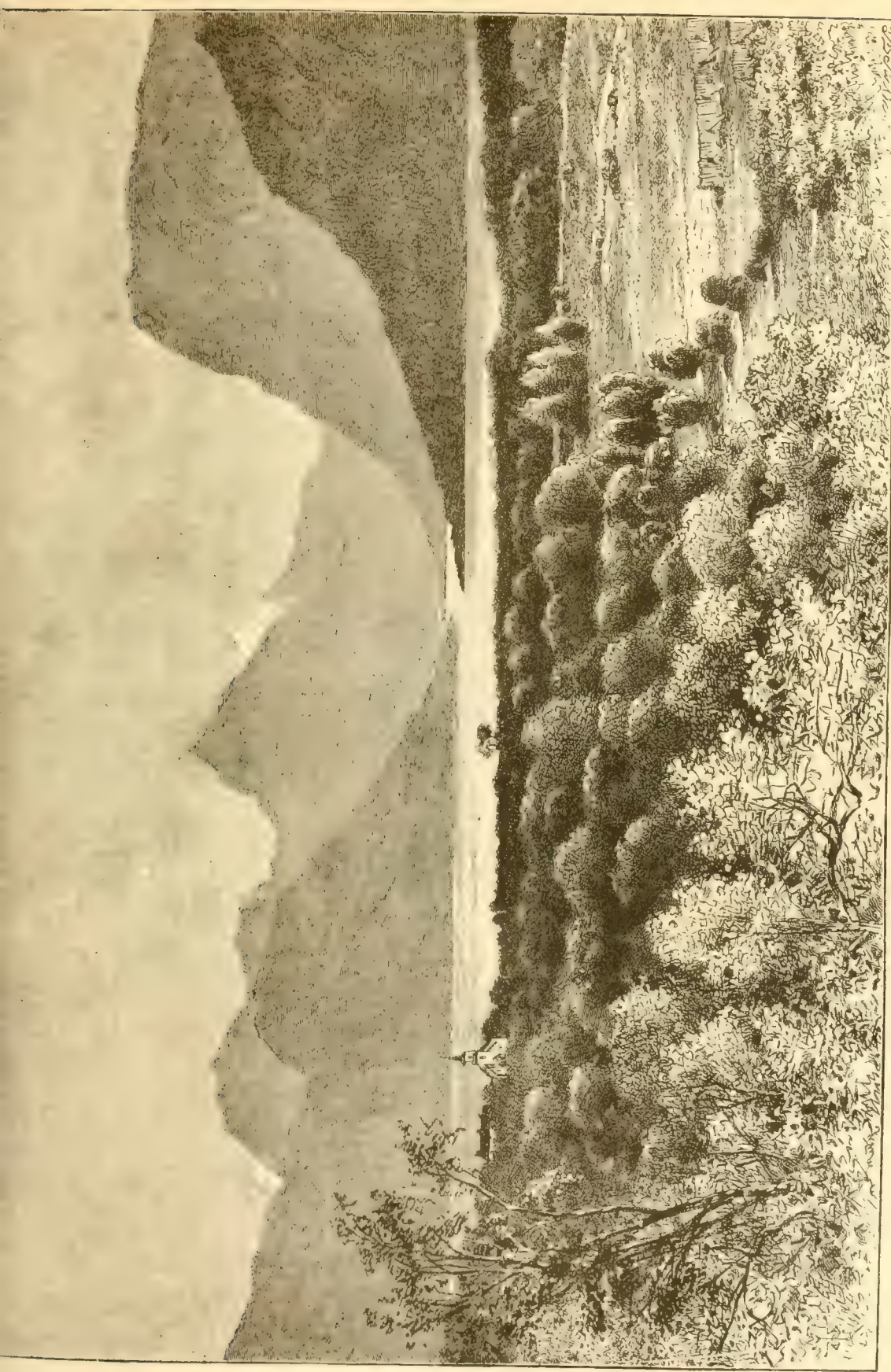
Hoit oppe ved Himmellinjen sees her og der smaa Flækker af opdyrket Land, og her ligger smaa Bondegaaarde, der nedefra synes at være i en meget farlig Stilling. Gjederne og Kjørene er omhyggeligt tjorede, for at de ikke skal falde ned og slaa sig ihjel, og Bornene, som bor her oppe i disse skyhøie Bondegaaarde, bindes ogsaa fast til Pæle, indtil de bliver store nok til at forstaa, at det er farligt at gaa for nær Kanten af saadanne Afgrunde, som de, hvorpaa de bor. Hvis nogen dør der om Vinteren, maa Begravelsen opsættes til om Sommeren, thi kun da er det muligt at bringe Liget

De Sny Søstres Fald.

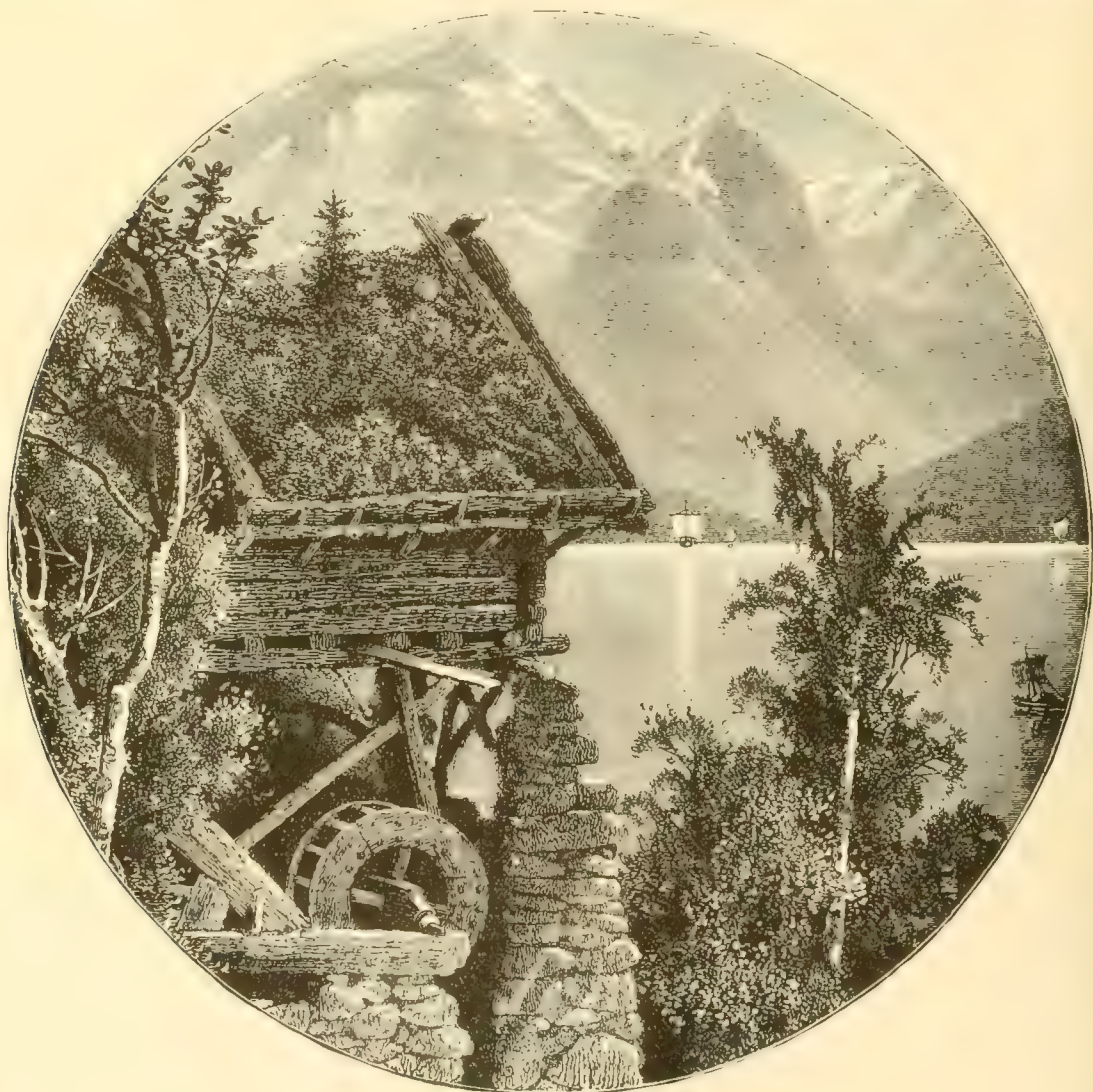
nedad den steile Sti og føre det i en Baad til den ofte langt borteliggende Kirkegaard.

En af de mest fornøielige Ture i denne Egn er at reise fra Maraak over Grjotli og Vinheim til Gudbrandsdalen. Før 1880 var Veien meget daarlig, især ved Maraak. Men senere er der bleven en udmærket Vej, ad hvilken man ogsaa kan komme ikke alene til Romsdalen men ogsaa til Jotunheimen og Dovrefjeld. Den nye Del af Veien er omtrent 25 Mile lang og forener sig ved Grjotli med en Vej, der længe har været i Brug. Udflugten

Enge og Horend Fjord.

fra Toppen af Passet, der ligger 3,500 Fod over Havet, er med Kette berømt selv i denne Gaa, hvor man overalt har saadan pragtfuld Udsigt. Fra Geirangerfjorden gaar Dampskibet til Hellefolt, en Landsby ved Summelvsfjorden og Udgangspunktet for Reisen til Bergen. Udsigten nedover Fjorden er meget storartet. Noget Mile fra Hellefolt er Stationen Kjeldstadli, der hovedsagelig udmarker sig derved, at man herfra let kan reise til en af

Udsigt fra Faleide.

de mest eiendommelige Fjelde i Landet, Hornindalsroffen. Det haver sig op imod Skærne til en Høide af 5,010 Fod, og gjør fra Afstand Indtryk af at være en ubestigelig Klippefjeld. Dampskibet anløber derpaa Faleide, en bekendt Station ved Indviken, en af Nordfjords inderste Arme. Fra Faleide til Utviken foregaar Reisen med Dampskib eller, naar man ikke kan faa det, med Baad. Af de forskjellige Maader at reise paa i Norge er kanske denne den mest fornøielige for en, der elsker Naturen. Fornøielsen beror naturligvis for en

stor Del paa Veiret, men naar dette er smukt, kan man ikke tilbringe nogen behageligere Timer end ved at tage en Notur henover Geirangerfjord. Man synes ligesom at være mere alene med Naturen end paa Dækket af selv et lidet Dampskib. Klipperne ser større ud; Kosterne fra Judoen og Fjeldene er mere tydelige, og Tanterne bliver dybere.

Efterat man er gaaet i Land ved Utviken, fortsættes Reisen med Stolfjærre til Re. Hjoretoiet behøves hovedsagelig til at føre Bagagen, thi det er næsten umuligt at føre over Storsteparten af Veien. Denne stiger hurtigt, indtil den tilslut naar en Høide af 2,200 Fod. Udsigten fra Kanten af Plateauet, naar man ser tilbage, er meget smuk. Ved Jagttagerens Fodder ligger den smukke Judoen, foran ham hæver Hornindalsroffen sig

Re

steilt op, og han kan desuden se over Jostedalsbræen og Fjeldene mod Nord. Fra det høie, øde Plateau begynder Veien endelig at stige ned mod Moldestad, hvor man har en udmærket Udsigt over Breumsvandet og den omgivende Egn. Ved Breumsvandet anløber man den lille Station Re, der er vel kjendt af Reisende paa denne Route.

Over Forde løber Veien videre til Jostervand, der er en Judo 14 Mile lang, og ved den vestlige Ende kommer man til Stationen Vasenden. Fra Jostervand gaar Veien over Forde til Vadeim, hvorfra man tager Dampskib til Bergen. Af hele denne Region, saavel som de fleste Dele af Norge, der omtales i denne Bog, har vi kun været istand til at give en kort Skizze. Denne Egn er mindre besøgt end de fleste, antagelig fordi den er mindre let tilgængelig, og fordi man her har det mindre bekvemt end paa de mere alminde-

lige Røuter. Dog staar dens Fjorde, Isbræer, Fjælde og Indsøer i Naturskønhed ikke tilbage for nogen anden Egn, og er den Rejsende en rigelig Erstatning for det Bryderi, han har haft med at komme did. Lidt nordenfor Indseilingen til Nordfjord er det bekjendte Stat, der er et af de saa Punkter af Kysten, som er udsat for Atlanterhavets fulde Kraft, og de, som seiler omkring det, finder ikke sjelden Oceanet i oprørt Tilstand. Vi fandt Havet saa roligt, som vi kunde ønske det, men lidt Syd for Odden havde vi en ubehagelig Taage. Vi sølte os forsigtigt frem i nogle Timer, hvorpaa vi pludselig seilede afsted med fuld Fart. Vi var komne til et aabent Sted og skulle seile i 45 Minutter. Dette gjorde vi, og fem Minutter efterat Maskinen var stoppet fandt vi den trange Indseiling, som vi var rettede mod, endstjønt Taagen var saa tyk, at man ikke kunde se femti Yards foran sig. Næst efter Kysten selv er det mærkeligste i Norge den Færdighed, hvor med Lodstene fører Skibene frem. Vi gik meget langsomt afsted og naaede tilslut Bergen, kun nogle Timer forsent.

Ved Midnatstid under Taage er ikke den bedste Tid at gjøre Betjendtskab med en By, der er bekjendt for sin smukke Indseiling og sine Omgivelser. Men Ole Bull, det Dampskib, der bragte Forfatteren fra Trondhjem, var paa Grund af mindre gunstigt Veir tvunget til at naa Bergen under saadanne Omstændigheder. Det var imidlertid slet ikke mørkt, og Flotmændene var ligesaa ivrige efter at sætte os over til Bryggen, som om det havde været Middag. Det var en underlig Scene. Byen var for Storstedelen i Søvn. Vi roede forbi gammeldagse Varehuse, der utvdeligt kunde skjælnes gjennem Taagen, forbi svære Dampskibe, fra hvilke der ikke kunde sees et eneste Lys, forbi de eiendommelige Jægter, der vistnok var ladede med Fisk, indtil vi naaede Bunden af Havnen, og nogle Minutter senere spadserede vi over Torvet.

Bergen er anlagt af Kong Olaf Kyrre mellem Aarene 1070—1075. Allerede 100 Aar senere var Byen en af mange Fremmede, især Tyskere og Englændere, besøgt Handelsstad, hvor Kongerne ofte havde sin Residens. Under de indre Uroligheder, som hjemsogte Riget i det tolvte og trettende Aarhundrede, spillede Byen altid en vigtig Rolle. Den blev gjentagne Gange besat af de stridende Partier og var ofte Skuepladsen for vilde Kampe. I det trettende Aarhundrede begyndte de tyske Stæder at tilrive sig Byens Handel, og deres Magt blev i Løbet af det fjortende Aarhundrede stedse mere og mere udvidet, navnlig efterat der i de nærmeste Aar efter 1340 havde dannet sig et eget tysk Handelsfaktori eller Kontor, som i 200 Aar beherskede Handelen paa det nordlige og vestlige Norge. Dette bestod allerede som en fuldstændig udviklet Institution i 1357, da dets Medlemmer stiftede et særegt Gilde, der var indviet til St. Catharina og St. Dorothea. Sandsynligvis er det flere Aar ældre. Det hørte under det store Hanseforbund.

Ved Slutningen af det fjortende Aarhundrede blev Byens og de indfødte Borgeres Velstand aldeles tilintetgjort ved gjentagne Angreb af tyske Sørøverflaader, som hjemsogte Byen. I 1393 besøgte disse Sørøvere, Vitalinerne eller Fetaliebroderne, som de kaldtes, første Gang Bergen, derpaa atter i 1395 og senere i 1428 og 1429 under den bekjendte Vitalinerfører Bartholomæus Voigt. Derefter havde Hanseforbundets Magt sig saa meget mere, og Kontoret beherskede snart den hele By. Det femtende Aarhundrede var dettes Blomstringstid, ligesom i det Hele Tyskerne paa den Tid havde Overmagten i de nordste

Hernindalsroffen.

Narvande. Bergen var et af Hovedsæderne for den nordiske Handel, hvor allehaande Varer opstabledes af de tyske Kjobmand. Fremmede Rejsende, som paa denne Tid besøgte Stedet, har ogsaa i stærke Udtryk udtalt sig om det Liv og den Kærlighed, for hvilken Bergen var Skuepladsen. Men dette kom ikke Norge, kun de tyske Kjobmand tilgode. I hvilken Grad disse spillede Mestere her, viste sig bedst, da de i 1455 i Munkelivs Klosterkirke ustraffet dræbte den af Kongen udnævnte Lehnsherre, Ridderen Hr. Olaf Nilsson af Tolga, Bergens Biskop med flere og derefter antændte Kirken tilligemed Klosteret, som brændte fuldstændig ned.

Med det ieltende Aarhundrede begyndte der i Bergen at ytre sig en Reaktion mod den tyske Overmagt, og da Handelsforbundets Magt i Grevefeiden (1533—1536) var brudt, begyndte der ogsaa i Bergen at vokse frem et indfødt Borgerstaa ligesom i de øvrige Byer. Dog holdt det tyske Kontor sig endnu længe som en egen Kommune i Byen, for det første til Hansforbundets Oplosning i 1630. Senere tabte det efterhaanden sin fastsluttede Organisation. Kontorets Gaarde gik over til norske Kjobmand, som derved blev dets Herrer, indtil endelig den 17de Marts 1764 den sidste Stue blev solgt til en norsk Understaa. Den saakaldte Kjobmandsstue var indtil 1777 Hansfestædernes Eiendom.

Som alle andre norske Byer er Bergen ofte bleven hjemsoget af Aldebrande, af hvilke især den i 1702 var meget ødelæggende, da den største Del af Byen med Kontoret lagdes i Aske. I 1855 var den sidste store Aldebrand.

Fra gammel Tid har Bergen været berømt som Norges første Handelsstad. Længe overgik dens Handel Kjobenhavns, og først i de senere Aar er Bergen i denne Henseende blandt de norske Byer bleven overskøiet af Kristiania. Bergen eier nu en betydelig Dampskibsflaade og har i denne Retning Forrangen for alle andre Byer i Landet. Det er høist interessant at aflægge et Besøg paa de store Skibsværfter.

I August 1665 var Bergen Skuepladsen for et stort Sofslag imellem en engelsk Eskadre og de nederlandske Ostindiefarere, som af Frygt for denne havde søgt sin Tilflugt under Kæstningens Kanoner. Den nederlandske Flaade var først Gjenstand for ivrige Forhandlinger imellem den engelske Gesandt Gilbert Talbot og Hoffet i Kjobenhavn, hvilke tilsidst førte til en Overenskomst, hvorefter Englænderne skulde have Tilladelse til at bemægtige sig den nederlandske Flaade. Men da deres Admiral vovede Angrebet, førend Bergens Kommandant havde faaet sin Ordre, maatte denne nødtvingen yde Hollænderne sin Hjælp. Englænderne, som anførtes af Admiral Tiddiman, der igjen stod under Jarlen af Sandwich, blev paa Grund heraf slagte af Hollænderne under Kommandør van Bitter og den norske Garnison og gjentog heller ikke senere Angrebet. Paa forfæjellige af Byens Bygninger sees endnu engelske, ved denne Anledning indfødte Rugler.

I Middelalderen var Bergen en paa Kirker og Mønstre rig By, af hvilke nu kun Domkirken, Mariakirken og Korskirken staar igjen. Den store Kristkirke med flere kongelige Grave, den smukke og pragtfulde Apostelkirke, fuldbendt 1302, en Efterligning af La sainte Chapelle i Paris, som var det første af de kongelige Kapeller, og hvis Provst førte Titel af Magister capellarum og ved visse Leiligheder havde Ret til at bære en Biskops Ornat, Olafskirken, Nicolaskirken, Columbakirken, Martinskirken, Salvardskirken, Michaelskirken og flere andre prydte Byen, foruden flere Mønstre, af hvilke Munkeliv paa Nordnes, der først hørte

til Benediktinerordenen og senere til Virginitinerordenen, var det første. Dertil kom andre offentlige Bygninger, som Kongsgaard den med den store Kongebal og det høje Taarn, Kong Sverres Borg, den biskopelige Residens, Erkebiskopen af Trondhjems Hus o. s. v. Skjønt ingen af alle disse aetistlige og verdslige Bygninger kunde sammenlignes med Trondhjems Domkirke, der var hele Kongets Metropolitankirke, besad dog ingen norst By en saadan Mængde af det Slags som Bergen. Skvad der endnu staar tilbage, viser fremdeles, selv

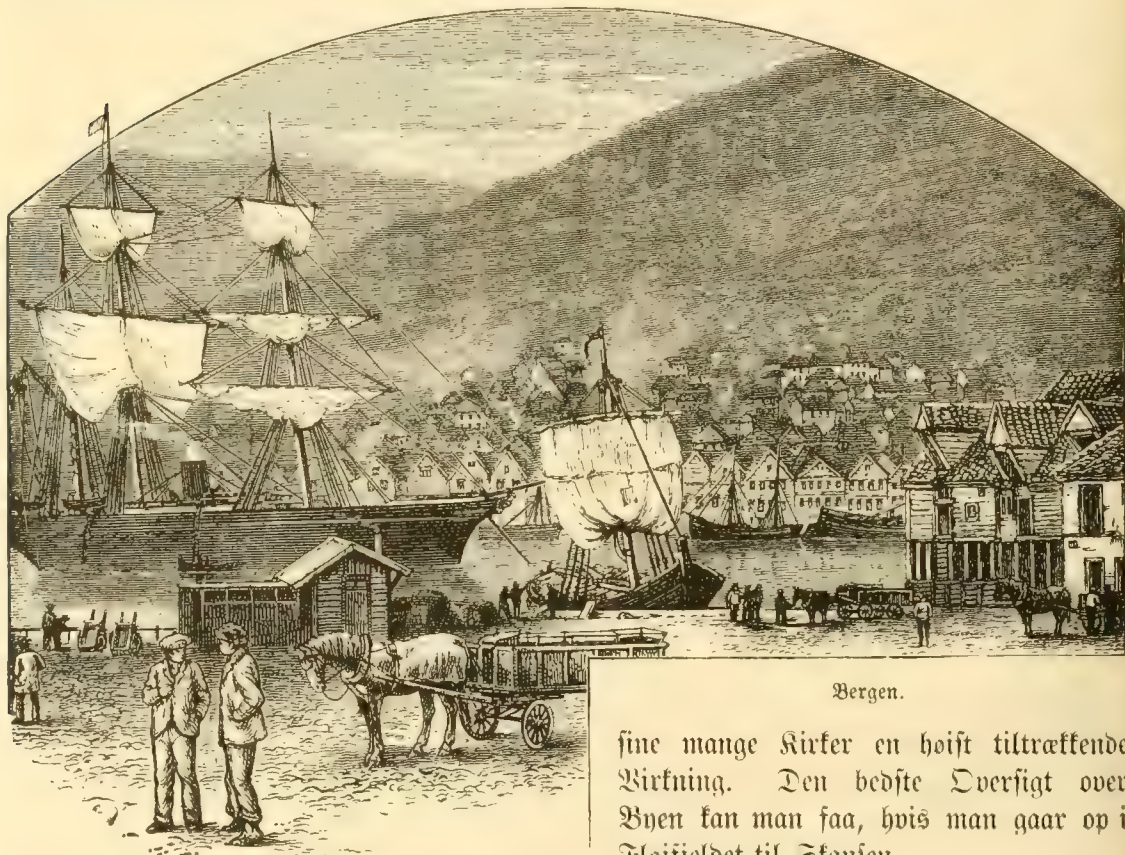

Bondegaard ved nedre Basenden i sin nuværende Tilstand, Spor af den gamle Herlighed.

Bergen har en Folkemængde af 53, 686 Menneister. Den omgives paa alle Sider af bratte Fjælde, nemlig: Damsgaardsfjeldene, Lunderhorn, omkrina 1,200

Fod, Lovstakken (1,425 Fod), Malrefen (1,956 Fod), Floisfjeldet (900 Fod), der hører med til Blaamandens Fjeldparti, Sandviksfjeldet og Nisloens Fjelde, hvilke efter den almindelige Forklaring har givet Byen dens Navn, der oprindeligt var Bjergvin. Bergen er følgende en Stad paa syv Hoie (urbs septicollis), af hvilken Grund de syv runde Kugler under en Borg, som en Tid fandtes i Byens Segl, mentes at betegne disse syv Fjelde. Nu er imidlertid Kuglerne ombyttede med Fjeldtoppe.

Bergen har en vacker Beliggenhed og er bygget omkring en Havn, der kaldes Baagen; den gjør med sine Træhuse med de røde Tage, med det store Torv, sit Rosenfranstærn og

Bergen.

fine mange Kirker en høist tiltrækkende Virkning. Den bedste Oversigt over Byen kan man faa, hvis man gaar op i Floisfjeldet til Skansen.

Næst paa den vestlige Side af Baagen paa den Halv, som adskiller denne fra Puddefjorden, ligger Nordnes, hvorfra den lange Strandgade forer langs Havnen. Paa denne Halvs Kyst ligger den omkring Aar 1665 opførte, men nu nedlagte, Fæstning Frederiksberg og i Nærheden Observatoriet. Søndre for Frederiksberg ligger den lille Hoide Haugen, hvorfra man har en udmærket Udsigt. I Nærheden deraf begynder Markveien, som gaar ovenfor Strandgaden, parallelt med denne helt ind til Torvet. Begge Gader bliver ofte afbrudte af store, beplantede Pladse eller Almenninger, som under Alderbrandene skal have været til stor Nytte. Toldbod-Almenningen ved Toldboden er den nordligste af disse. Derefter kommer Ruskirke-Almenningen ved Ruskirken, en stor moderne, stillos Bygning, der først blev opført i 1622, men senere flere Gange brændte, indtil den endelig i 1801 opførtes

Rareinsdalen.

i sin nuværende Skikkelse. Næste Almenning er Ny-Almenningen, der nu efter Ludvig Holberg, som blev født den tredie December 1684 i et ved den liggende Hus, kaldes Holbergs Almenning. Derefter Mur-Almenningen, der har faaet Navn efter et paa dens Midte staaende Hus, Muren, som blev opført i 1561. Strandgaden bliver herved aldeles ipærret, hvorfor man enten maa gaa gjennem en midt paa Bygningen anbragt trang Port eller ogsaa omkring den hele Bygning. Til Holbergs Almenning, hvor der er anlagt en Dampskibsbrugge for de mindre Dampskibe, støder paa øvre Side en anden stor Plads, der kaldes Klosteret og ligger paa den høieste Høj af den foromtalte Halvø. Her blev der i 1860 udgravet Levnninger af Munkeliv, hvilket alt igjen er tilkastet med Jord. Endnu lidt sydligere ligger en femte stor Plads Engen, hvor Bergenserne holder sine livlige Føllefeste. Engen er de gamle Jonsvolde, der er vel bekendte fra Middelalderens Borgerkrige. Mellem Engen og Strandgaden laa i Middelalderen Jonsklosteret, der horte til Augustinernes Orden. Nær denne Plads ligger Theatret, der er en stor Træbygning. Ved selve Engen, paa Sidsiden, ligger Klubseletabet „Den gode Hensigts“ prægtige Fæstivitetslofale, og det Hus, hvor Kunstforeningens Udstilling findes, og hvor tillige det kommunale Billedgalleri opbevares.

Langs den østlige Side af Vaagen ligger Bergens ældste Del, der i Middelalderen var den vigtigste. Dette er det gamle hanseatiske Kontor, eller som det i Almindelighed kaldes, Bryggen eller Tyskebryggen. Herfra trodsede de tyske Kjøbmænd i to Aarhundreder baade de indfødte Borgere og de skandinaviske Konger. Tyskebryggen har endnu bevaret meget af sit gamle Præg.

Navnet Bryggen skriver sig derfra, at der i Middelalderen, ligesom den Dag idag, kun fandtes fortlobende Brygger paa Vaagens Østside, ikke paa den anden, Strandsiden kaldet. Gaardene paa Bryggen var lange og smale med et Gaardsrum paa Midten, der delte dem i en indre og en ydre Halvdel. I hver Gaard fandtes formodentlig altid en Skytningsstue, samt derhos en eller flere Sæstuer, forstjellige Kæver og Loft, samt udmod Byens ældste Gade, den nuværende Torggade, en Port, der kunde være overbygget. Skytningsstuen var Beboernes fælles Samlingsværelse. Efter Branden i 1702 blev Huseene paa Bryggen opførte paa den gamle Maade. Dog undergik Skytningsstuerne den Forandring, at de fik Loft og Bilæggerovne, medens de tidligere havde været Kogstuer med Hjore. Der er endnu bevaret 5—6 saadanne Stuer; men kun en af dem er i fuld Stand.

I Middelalderen strakte Bryggegaardenes Række sig lige ud til Bergenhus Fæstning. Deres Antal var da meget større end nu, da der til den sidste Tid kun fandtes 16 Gaarde.

Gaardene deles fra gammel Tid i Stuer, hver med særskilt Eier. I det hele vrimlede der paa Bryggen i den tyske Tid af Udtræk, som ligesom var laante fra det norske Sprog. Ligesom Tyskerne paa denne Maade anvendte Landets Sprog, indrettede de sig ogsaa i dets Huse, saadan som disse engang var, og medens i Tidernes Lob Byens norske Huse undergik store Forandringer, hvorved det gamle ganske forsvandt, blev den gamle Indretning opretholdt af de indvandrede Tyskere, der havde ordnet sit Samfund netop paa Grundlag af denne.

En Sammenligning mellem Byloven af 1276 og Tyskebryggens nu benyttede Bygninger viser, at disse aldeles ikke har været byggede i den samme Stil, som almindelig findes

anvendt i de hanseatiske Stæder, men at den var helt og holden norsk. Ligeiaa maa have været for Die, at Montoret først ved Slutningen af det sekstende Aarhundrede kan være kommen i

Bergens Havn.

fuld Besiddelse af alle Gaarde paa Bryggen, af hvilke flere i lang Tid havde tilhørt norske Familier, som endnu eiede dem mellem Aarene 1530—1570,

enkelt ogiaa de bergenske Mønstre og Kirker. Heller ikke maa man her tænke sig en inden faste Grænser afsluttet hanseatisk Kjobmandskoloni. Hanseaterne i Bergen var ikke ved Mure afspærrede fra den øvrige Bn. Indtil 1558 laa den norske Kommunes Raadhus midt i den ellers af tyske Kjobmænd beboede Budel. Den tyske Kjobmandskoloni i Bergen var i

Middelalderen nærmest et af den norske Stat anerkjendt Samfund, som var henvist til en vis Del af Bnen, men som aldrig havde faaet nogen udelukkende juridisk Ret til at besidde

denne for sig selv alene, skjønt Kjøbmændene rigtignok for det meste optraadte, som om de havde faaet en saadan Ret. Det kan endogaa være tvivlsomt, om de nogensinde havde eiet den Grund, paa hvilken Bruggens Gaarde var opførte, og om de ikke derfor skulde have betalt en aarlig Grundskat, som de dog i Regelen vidste at unddrage sig for. Som for bemærket var den Bydel, Tyfterne lidt efter lidt havde vidst at tilbende sig, den ældste. De fortrængte derfor de noriske Beboere, som efterhaanden blev nedsagede til at nedlægge sig

Fantoft Kirke.

paa den tidligere ikke bebyggede Strandside, der saaledes fra det trettende Aarhundrede af efterhaanden gik op i Byen. Den noriske og den tyske Kommune holdt sig igjennem Aarhundreder aldeles adskilte. Mellem Bergens Raadmand findes saa godt som ikke et tysk Navn, og Kontoret optog aldrig nogen Nordmand. Resterne af det i Tyftebruggens Gaarde værende Inventarium er samlede i det hanskeitiske Museum.

Udenfor Tyftebruggen ligger Bergenhus Fæstning med Rosenkrans's Taarn og den

gamle Kongebal. Rosenfrans's Taarn, som i Traditionen længe urigtig har været kaldt Valkendorfs Taarn, er bygget i det trettende Aarhundrede og i det sekstende fuldført i sin nuværende Skikkelse. Det har særlig Interesse som den bedst vedligeholdte Levning fra de middelalderiske Norge.

Kongeballen, der opførtes i det trettende Aarhundrede af Kong Haakon Haakonsen, anvendes nu som Kornmagasin.

Tilvenstre sees Kirkegaarden, St. Jorgens Hospital for Spedalske og Umegnen, hvor alle Byens rige Kjobmand har sine smukke Huse og haver.

Hvis man skal have godt af alle disse smukke Syn, maa man have godt Veir. Dog indtræffer ikke altid dette, da Bergen er bekjendt for at være det mest regnfulde Sted i Norge. Dens Beholding af Paraplyer er meget stor, og Regnkapper finder der en rivende Afsetning. Men endnu livligere er Handelen med Nisj. Uhyre Mængder af Torskj, Tran og nedfaldet Eild udfores aarlig, især til de romersk-katolske Lande i Europa. Bergen er ogsaa det store Handelsmidtpunkt, hvorfra Indførselsartikler sendes til den vestlige og nordlige Del af Norge. Der er ogsaa mange smukke Butikker, saasom Brandts, hvor man kan finde et smukt Udvalg af norsk Felsværk, og Hammers, der viser et rigt Lager af norsk Solvarbejde.

Bergens Indvaanere er mere livlige end Beboerne af andre Dele af Norge. Gaderne er meget befærdede. Ansigterne er lyse og intelligente, og der lægges stor Vægt paa Opdragelsen. Et fornoieligt Bevis paa, at engelsk ikke alene læres i Skolerne, men at Borne og ogsaa kan anvende sin Værdom, gaves Forfatteren heraf. Da jeg gik henad Gaden, kom en liden Pige mig smilende imøde og spurgte paa engelsk, hvor mange Klokker var. Jeg underrettede hende straks herom, og hun fortsatte sin Vej fornoiet over, at alt hendes Bevis i Skolen ikke havde været forjævet.

Du Chaillu omtaler ogsaa i sin Bog „Midnatsjølens Land“ den udmærkede norske Opdragelse, om hvilken Bergen bærer et saa godt Vidnesbyrd. Han siger: „En Ting, der især slaar Fremmede i Skandinavien, er at se det store Antal Børn som gaar til Skolen. Og Bergen danner ingen Undtagelse. Hver Byens Ungdom drager hver Morgen afsted til Skolen. Den ældste Skolebygning, der grundlagdes i 1738, er af Sten. Undervisningen er der fri. I en anden Del af Byen er en stor og mere moderne Bygning, hvor der er et Gymnasium for Gutter. Bygningens overste Etager har Klasser baade for Gutter og Piger. Undervisningstiden er fra Klokkeren ni til tolv og fra tre til fem om Eftermiddagen. En af Byens prægtigste Institutioner er den fri Industri-skole, hvor fattige Piger kan lære alle Slags kvindelig Industri. Det er en Indretning, som Bergen kan være stolt af, og som enhver By burde have. Elevernes Alder varierer mellem syv og seksten Aar. Alle arbejder sammen i Klasser, efterom de er duelige, og de syr Kjoler, broderer, strikker og stopper under omhyggelige og daglige Lærerinders Opsyn. Denne Skole har over 500 Elever. Tre Timer af Dagen anvendes til bogelige Studier og tre Timer til Haandarbejde. Pigerne faar en god elementær Opdragelse paa samme Tid som de lærer at drage Umjorg for sig selv og sine Familier.“

Bergens Umegn, især langsmed Kong Vikars Gade, optages af Villaer, der beboes af den livlige Forstads velstaaende Borgere. Ved en Introduktion til en af disse kan man faa

et godt Bevis paa den noriske Gjæstfrihed og blive bedre kjendt med Byens Seværdigheder. Bergens Omgivelser er meget smukke med mange deilige Kjøreveie, hvor man har udmærket Udsigt, frisk Luft og den største Afveksling i Sceneri.

Bergens Museum staar paa en liden Høide i den sydlige Del af Byen og er vel værdt at besøge. Det grundlagdes i 1825 af nogle fædrelandsfæindede Borgere og er til en Præd for Byen. Her er dets Samling af Oldsager, der fornemmelig omfatter Gjenstande fra det vestenfyldste Norge, samt Samlingerne af Fiske og Eddyr meget værdifulde.

Bergen er det naturlige Udgangspunkt for Hardanger, og den Reisende kan komme did ad to Router. Den første er ved Jernbanen, idet man benytter det første Baneanlæg i det vestlige Norge, det, som naar fra Bergen til Rossevangen. Denne Bane er 66 Mile lang, og om den vistnok er en stor Bekvemhed, kan dog enhver, der elsker Naturen, kun ønske, at det vil gaa meget langsomt med Anlæggelsen af Jernbaner. Vognene er gode og giver rig Anledning til at nyde de veksellende Udsigter og besøge det storartede Anlæg. Næsten 10 Procent af Banens Længde er Tunneler. I Nærheden af Fjosanger, den anden Station fra Bergen, ligger en liden Landsby, som heter Rantoft. Her findes et smukt Eksempel af en af Landets gamle Trækirker. I Nærheden havde den staaet paa Fortum ved Sognefjorden. Den vilde være bleven ødelagt, hvis ikke Direktøren for Bergens Museum havde kjøbt den og gjenopreist den her.

Den anden Route er med de Dampskibe, som gaar opover Hardangerfjorden. Grindringen om den deilige Dag tilbragt paa denne Tur vil længe staa som et af de luseste Mindre fra Norge. Mange omtaler denne Route som monoton og kjedelig; men det er sjelden at finde nogen, som har gjort Reisen i godt Veir, og da ikke priser den. Om Morgenen af den Dag, vi foretog vor Reise, hang der over Byen en let Taage, som dog forsvandt, inden vi satte afsted. Havnen vrimlede af Baade, der roede hen til Fiskebruggen.

De første Par Timer efter Afreisen frnyede vi os ved at betragte Sundene og Derne, Fjeldene og Skjernes Panorama, og vi fandt den brede Bjornefjord deilig og stille. Efterat vi havde krydset denne, naaede vi et fuldstændigt Fjeland. Dampskibet forlod den brede Fjord, og idet det vendte mod Syd, seilede vi ind i det henrivende Lofthund. Dette er et meget smalt Stræde, paa hver Side omgivet af Klipper, der stiger stejlt op fra Vandet. I en smal Bugt, der ganske omringes af høie Fjelde, er den lille Station Einingsvik med kun nogle faa Huse; men som vi saa Stedet i det klare Solskin og under en skyfri Himmel, kan ingen Beskrivelse gjøre Landskabets Skønhed fuldest.

Idet vi nu seilede ret mod Syd forbi Teroen, som er en smuk liden Ø, der kun ved et smalt Sund adskilles fra Fastlandet, krydse vi en mindre Fjord og fik da det første Glimt af Fjølgefjorden, der dækker Hundreder af Kvadratomile med evig Sne og Is. Her begynder den egentlige Hardangerfjord, der i omkring femti Mile løber i en nordøstlig Retning og ved sine ligesaa yndige som storartede Omgivelser indtager en høj Rang. Den ydre Del af Fjorden, der omgives af Søndhordland, fører Navn af Bommelfjorden. Indenfor Teroen kaldes den Hardangerfjord og Landskabet kaldes her Hardanger. Ligeledes de enkelte Dele af Fjorden har sine særegne Navne, saasom Hissfjorden, Ydre og Indre Samlefjord, Utnesfjord og Gidsfjord. Fra den store Hovedfjord gaar ligeledes mindre Arme ud til Siderne, mod Nord det trange Fiskefjord, som dog ikke besøges af Dampskibene, Gravenfjorden og Die-

Parti af Hardanger Fjord.

(after et. by Peter Paul Nolde)

fjorden, mod Syd Sørffjord, mod Øst Nafrefjord og Maurangerfjord. Ligesom Sognefjorden er ogsaa Hardangerfjord indesluttet af høie Fjelde, der er fra 4,500 til 5,000 Fod høie. Den mægtige isolerede Fjeldmasse, som skiller den egentlige Hardangerfjord fra Sørffjord, bærer paa sin brede Kng Følgefjellens Snemasser, hvis smukke Bræer igjen fylder mange af de Dale, som stjærer sig ind i Fjeldet. Ogsaa paa den østlige Side af Sørffjorden i Vest og Syd for Hardangerviddens ligger flere tildels temmelig betydelige Bræer, saasom Træsfonn, Solfonn og Rutlefonn. I Nord ved Gidfjorden ligger den store Halling- eller rettere Hardangerjøfel.

Hofendal.

Paa disse Bræer har vandrige Bække sit Udspring. Idet disse styrter ned over den bratte Skraaning til Fjorden, danner de hyppig de vakreste Fossesfald. Skjønt disse i Hvide ikke kan maale sig med dem, som findes i Telemarken og Sogn, bliver dog Hardanger med fuld Ret anset som de norske Fosses Hjem. Nær er den i 1821 opdagede Børingfos og den først for omkring tredive Aar siden mere bekendte Ringedals- eller Skjæggedalsfos storartet. Foraaavdt de Elve, som danner disse Fosse, har sit Udspring fra Bræer, kan de ogsaa i den varmeste Sommertid være vandrige, da de har uudtømmelige Forraad af Is og Sne til Kilde. Et Besøg i Hardanger er nok til at give et interessant Billede af den norske Fjeldnatur, da man her finder de fleste af dens Eiendommeligheder forenede, Havet, Bræerne, de bratte Fjelde og Fossene. Hardangerfjorden er mere besøgt

og mere populær end Sognefjorden, muligens af den Grund, at den er lettere tilgængelig og forsynet med Stationer, der nder Reisende større Bekvemheder. Skraaningerne er her rigere paa Trær, Grunden mere frugtbar, og det hele Udseende er mere indbydende og venligt. Sognefjorden er mørk, vild og frugtindgibende; Hardangerfjorden er derimod et rent Eden. For hver anden Vil stopper Skibet ved Stationer, lader eller losser, optager eller sætter Passagerer i Land. Hvert Sted har sin særegne Skjønhed. Vi giver her en Fremstilling af en Station, Hofendal, som Skibet anløber straks efterat det har forladt Tero. Der er et Par

Huse i Nærheden af den lille Brygge, nogle Huse og en smuk Herregaard i Dalen og høit over disse rager de uhyre Masser af Melderstin, der er næsten 5,000 Fod høit. Føndalsoren, der ligger nogle Mile længere mod Nord, har en smuk Beliggenhed ved Mundingen af en Dal, gennem hvilken der løber en liden Elv ned til Fjorden fra de udtømmelige Masser af Sne og Is. Dampskibets Ankomst til disse smaa Landsbyer er Dagens Begivenhed, og alle, baade Beboerne og de Fremmede, flokker sig sammen paa de smaa Brygger. Ved Føndal saa vi en malerisk Gruppe af Hardangers Bondepiger. Der havde været Begravelse, og der havde samlet sig et betydeligt Selskab. Mændene var iførte mørke Klæder, Kvinderne havde mørke Skjorter, hoirode Liv, der var smukt broderede, hvide Troier og stinnende

Bondekvinder fra Hardanger.

hvide Skaut paa Hovedet. Som Lyderhorn vendte for at fortsætte Reisen, syntes den rigt-klædte Gruppe, der bevægede sig fremad, at give netop det rette menneskelige Element, der manglede for at gjøre det herlige Landskab fuldstændigt. Derpaa seilede vi opad den smukke Bugt Koroimsundet, hvor tilvenstre Vikor Kirke ligger i en indig Egn. Fjorden lukker sig næsten igjen, og dens Bredder er smukke og skovbevoksede. Derfra reiste vi til Utne, der ligger paa den nordligste Eids af den store Salvo, hvor Fjorden gaar ned fra Hovedfjorden.

Fra Utne kom vi til Eide, der ligger ved den nordlige Ende af Gravenfjorden, og tilslut til Odda. Hele Eftermiddagen og Aftenen viste os en stadig vekslende Række af de herligste Landskaber. Efterfom Natten faldt paa seilede vi nedad Fjorden til Odda, hvor vi næsten overvældede Varten paa Hardanger Hotel med vort Forlangende om Husrum.

Odda er et godt Sted, og de, som har Tid, tilbringer gjerne nogle Dage her. Det ligger ved den yderste Ende af Hardangerfjords længste Arm og lige nede ved Bredden med det deilige Vand foran sig. Bagenfor ligger den brede, straaende Dal, der paa Siderne omringes af Fjelde. Illustrationen, der viser det lille Sted med dets Trafike, er taget fra det høieste Punkt af Dalen, hvilket i Virkeligheden er et Jofelgjærde paa en Strækning af en og en halv eller to Mile.

Kaar man kommer til det høieste Punkt, der er næsten 300 Fod over Fjorden, kommer en smuk liden Indso, Sandvenvandet, tilsyne, hvilken munder ud i Sorfjorden gennem den vilde Strom, der lober gennem Oddas Dalføre. Langs med Indsoens østlige Bred gaar en storartet Wei, der fører over Haukelipasset gennem Telemarken til Kristiania. Fra forstjellige Punkter paa Weien ved Indsoen er der en prægtig Udsigt over de steile Klipper og Fjelde, der hænger over Vestfynsten. Det er kanske vanskeligt, selv i Norge, at finde en mere tiltrækkende Scene. I alle Retninger har man den deiligste Udsigt over Vandfald, Fjelde, Indsoer og Elve, og der hviler over den hele Egn en Mildhed, der er høist behagelig.

Kaar man følger Weien langs med den østlige Bred af Sandvandet, og gaar over en Wei, der er bedækket med Grus, har man en storartet Udsigt over den Dal, i hvilken Buarbræen sænker sig ned. Paa Nordsiden er Eidenuten, mod Syd Jordalsnuten, og Ismassen kommer ned til et Punkt, der kun ligger 700 Fod over Indsoen. Der er en let Wei op til Kanten af Men. Buardalen er en herlig Dal med smukke Fjelde paa Siderne, medens man i Baggrunden ser Bræens blaa Ismasser. Idet man er kommen nær til Gaarden Buar, der har givet Bræen dens Navn, gaar man paa en Bro over Elvens venstre Bred og derpaa et lidet Stkke længere borte op paa en liden, af store Stenblokke dannet Høide, hvorfra man overser Bræen i dens fulde Glans. Vor Illustration giver en Ide om Scenen, men Indbildningskraften maa forsyne den med den eiendommelige blaagrønne Farve, som Ismasserne har i det straalende Solstin, de vekslede brune og graa Farver paa de mørke Klipper og Fjelde, den deilige blaa Himmel ovenover og den endnu blaaere Indso nedenfor. Nogle Mile længere borte paa denne Wei er de berømte Fald Laatefossen og Espelandsfossen, af hvilke den sidste er en af de mest maleriske i Norge, idet Vandet ser ud som et fint Flor.

Et af de smukkeste Syn nær Odda er Skjægedalsfossen eller, som den ogsaa ofte kaldes, Ringedalsfossen, der af mange Skjommere ansees som den smukkeste Fos i Europa. Den er ikke let tilgængelig, da det tager en hel Dag at komme til den, og naturligvis er hele Fornoieisen borte, hvis det er overfriet eller det regner. Turen did har haft Ord for at være farlig, men den norske Turistforening har gjort saa meget for at forbedre Weien, at selv Damer uden Betænkning kan vove sig did med en god Fører. Jeg besøgte Stedet med to Damer og en Fører, og da Dagen var smuk med en skyfri Himmel og straalende Solstin, var vor Tur en af de mest mindeværdige af de mange, vi foretog i Norge.

Vi forlod Odda Klokken ni om Morgenen og roede nedover Fjorden til Mundingen af Tysia, en Elv, gennem hvilken Vandfaldene tilslut munder ud i Fjorden. I nogle Mile ligger nu Weien langs med den nordlige Bred af den Ravine, gennem hvilken Elven flyder. Denne Wei er meget ujævn og kun for Fodgængere, da den stiger og sænker sig over

Masser af Grus og Trærødder. Her og der fører den over uhyre Masser af Klipper, der er blevene aldeles glatte ved Isbræernes Nedtrykning før i Tiden, og som paa Grund af Seldningen vilde være meget vanskelige at komme over, hvis det ikke var for de Furutrær, der var lagte ned og fastgjorte, saa at de danner et godt Fodfæste. En livlig Indbildningskraft er tilboielig til at undres over, hvad der vilde haande, hvis Fodfæstet pludselig gav efter, og man begyndte at føres med rivende Hægt nedad en af disse Skræninger. Følelsen forstærkes ved den ildevarslende Larm af Strømmen, der slunder Hundreder af Fod nedenunder.

Toda.

Veien stiger gradvis, indtil den kommer omkring 1,800 Fod over Fjordens Flade. Det tager fra 2½ til 4 Timer at naa dette Punkt, efterom man har Gyde til at gaa og Styrke nok til at modstaa den henrivende Natur. For hvert Hundrede Yards opdager man nye Scenerier. Man finder sig pludselig ved et malerisk Fald af Elven, eller, hvis man ser tilbage, faar man en herlig Udsigt over Fjølgefjorden, der ligger saa skinnende hvid og staar i saadan Modsetning til den blaa Himmel. Der er vistnok Tider, da man ikke føler sig fristet til at stanse, men aander lettere, naar man har taget et farligt Skridt, og forligger at banlyse Tanken om, hvorledes det skal gaa paa Tilbageveien. Undertiden fører Veien langs-

med Foden af en uhyre Klippemasse, der læner sig over i en saa foruroligende Grad, at man føler, som om et uforsigtigt Trd vilde bringe halve Fjeldet ned. Indtrykket forhoies, naar man ser Tegnet til Skred, som for det uvante Die synes at være indtrufne ganske nylig.

Endelig naaede vi, efter fire og en halv Times anstrengende Gang, og efter at være meget trætte af Julisolsens trykkende Hede, et fremspringende Punkt, hvorfra vi i det Fjerne saa en smuk liden grøn Dal med nogle saa Huse i Midten. Et ved Vandet liggende Hus sagde Hørerens var Gaarden Skjæggedal, og vi vidste da, at vi var halveis. Efterat vi havde afsjålet vore Ansigter og Hænder ved en af de mange Elve, der strømmer ned af Navinens Side, arbejdede vi os videre frem og befandt os snart i Bondegårdens Gæstestue. Der hvilede vi os og fortærede Indholdet af vor Hørsers Kantsel, men mest forfriskedes vi ved den deilige kolde Mælk, som Konen paa Gaarden bragte os.

Herfra foregaar Reisen hovedsagelig i Baad. Et meget smukt Fossesfald, Mogelifos, der i alle andre Lande vil ansees værd et særligt Besøg, styrter ned i en liden Indso, der overfares i en Kobaad. Den lille Dal er paa alle Sider indesluttet af Fjelde og er et roligt og tiltrækkende Sted, der er meget behageligt om Sommeren, men uden Tvivl et trist Sted om Vinteren. Indsoen ender ved et Fossesfald, der kaldes Vasendesfossen, der danner Udlobet for Ringedalsvandet, og som stærkt minder om den første vilde Fremstørtning, hvormed Vandet fra Vennern begynder Trollhættesfaldene. Ringedalsvandet er et smukt Fjeldvand, der ligger 1,500 Fod over Havsladen, med et ualmindelig klart Vand og indesluttet af høie Bjerge. Det er omkring syv Mile langt og det store Fossesfald er ved den nederste Ende. Efterat vi havde faaet en Mand til at hjælpe Hørerens, satte vi ud paa det stille Vand. Ved den vestlige Ende er Lovværket rigt og Hoiene lave, men efterføm vi kommer videre, bliver Naturen vildere og vildere. Langt borte i Vest glitrer den store Solgefom i Solen, men efterføm vi nærmer os Rejsens Afslutning, rager de stumle Klipper høit over os, man begynder at føle sig trykket ved Kraværelsen af menneskelige Væseners, og Naturen synes saa meget større, alvorligere og vældigere end nogenfinde for. Idet vi derpaa vender omkring en fremspringende Odde, faar vi endelig Die paa det mægtige Fald, og vi behøver ikke Hørsrens Udraab: „Skjæggedalsfos!“ for at vide, at vi har det, vi søger efter, foran os. Paa lang Afstand giver den Bevis paa sin Vælde. Indsoens Overflade er oprørt af Vandets Nedstørtning, og vore Ansigter overproitedes af Skum, der fortes af Vinden til hvor vi stod, næsten en halv Mil borte.

Faldet ligger paa et amfiteatermæssigt Klippestykke ved Indsoens nederste Ende. De noagne høie Klipper, som omkringer det, giver det et høit frastodende Udseende, og man føler, som om Synet af en Drage eller Kjempe, der har bortført en skøn Jomfru, eller et fortrullet Slot, vilde være i fuldkommen Harmoni med de uhyggelige Omgivelser.

Vi gik iland og flatrede op til et Klippestykke, hvorfra vi havde en god Udsigt over Faldet. En uhyre Vandmængde kommer over Klippen og falder i lodret Retning paa en Strækning af omkring 530 Fod, og nedenfor er der flere mindre Fald. De Former, Vandet antager under sin Nedfaldning, er meget smukke. Vandet slaar imod Klippen med et tordnende Brag, farer afsted i en lufende Fart for en Hundrede Yards eller saa og styrter derpaa i et vildt Fossesfald, der er indesluttet mellem vældige Klipper, ud i Indsoen.

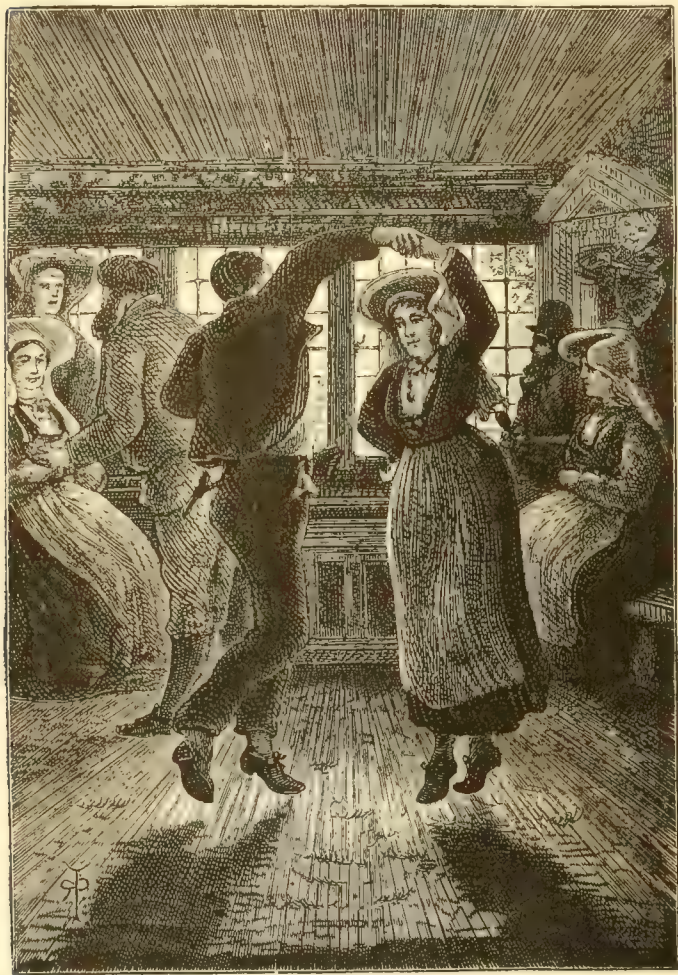
Høiden af Faldet og den uhyre Vandmængde, der styrter nedad Klippens Side, er

hoist betagende. Men det mest slaaende Bevis paa Valde gives ved den voldsomme Storm, som Faldet frembringer. Man er istand til at naa en fremspringende Klippe i Nærheden af Toden af det faldende Vand; men det er vaniteligt at holde sig der i nogen Tid. Der blæser en stærk Vind, som fører med sig hele Skyer af Skum; den tordnende Larm drukner al Mulighed for at tale, og de triste Omgivelser virker trøffende og frugtindjagende paa Sindet. Idet hele taget er en Dag tilbragt ved Skjæggedalsfossen et Minde, der aldrig udslættes. Naar man vor tilbage ser man de smukke Fald, Tyssestrengene, som falder ned

over de lodrette, høie Fjeldvægge og er af glimrende Virkning i det storartede Landskab, som her frembyder sig.

Ved Odda fik vi se, hvorledes Bonderne danser. En Violin lyder Musikken, der er ganske behagelig i sit Slags. Dansene er ogsaa karakteristiske og fornøielige at være Vidne til. Den mest interessante var Springdansen.

Hardanger har ogsaa foruden Skjæggedalsfos en anden, der længe har været sat i første Række, nemlig Boringfos. For at naa denne fra Odda maa man gaa med Dampskib nedover hele Længden af Sørfjord. Paa en deilig Solskinsdag kan man ikke tænke sig en behageligere Tur. Stoppestederne er kun nogle Mile fjernede fra hinanden, og da vi foretog Reisen, begyndte Kreaturerne at drage afsted til Seters. Ved en Landingsplads saa vi omkring tytti Kjør, der stod omkring Bruggen, og vi blev noget nedstemte ved at høre, at de allesammen skulde om-

Springdansen.

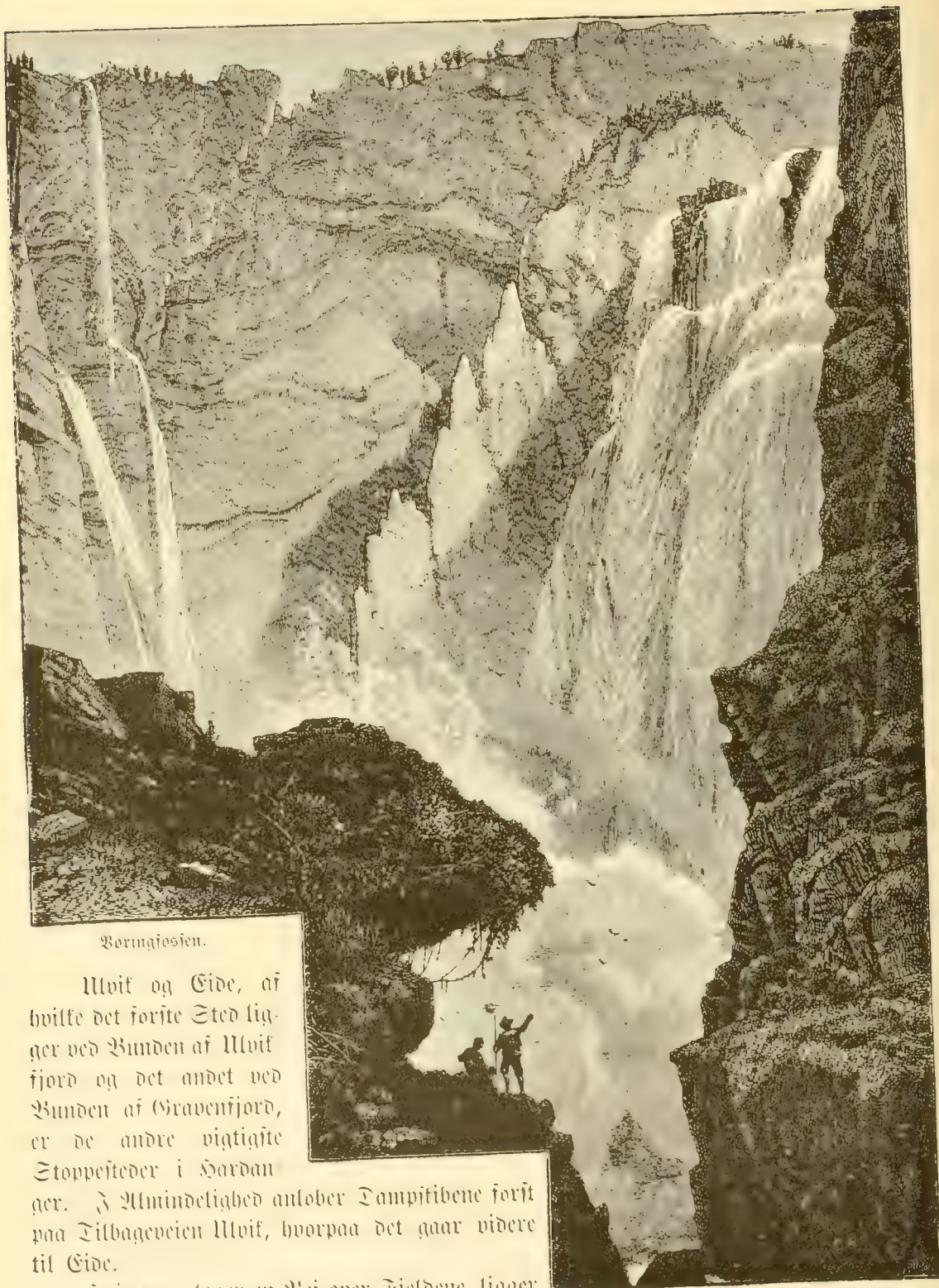
bord. Medens vi stod og undredes over, hvor alle disse Dyr kunde placeres, aabnedes en Luge, der fremviste et stort Rum under Dækket. Et bredt Bælte blev sat omkring hvert Dyr, hægtet fast til en Talje, der var fæstet til Dampkranen, og i et Dieblisk hang den forbausede Ro oppe i Luften over Lugen. Paa langt mindre Tid end jeg havde tænkt mig Muligheden af var de tytti Kjør overslyttede til Rummet. Et særlig behageligt Indtryk gjorde den store Hengivenhed Bondepigerne viste for sine stumme Venner. De klappede dem, talte trøstende til dem og irettesatte Skibsfolkene, naar de anvendte mere Kraft end det var nødvendigt.

Fra Sørffjord gaar Dampstibet ind i Gidfjord, i Nærheden af hvis østlige Ende ligger Stoppestedet Vik, der er Udgangspunktet for Boringssossen. Efter nogle Minutters Gang kommer man til Diffsjordsvandet; en Times Notur fører den Besøgende til Foden af Maabodalen, og to Timers anstrengende Marsch gennem en vild Klippeegn bringer ham til Foden af Faldet. Vandet kommer over Klippen i et lodret Fop paa 700 Fod, og herfra

Parti af Ulvik.

hæver der sig stadig en tæt Soile af Skum. Det er ogsaa virkelig bleven sagt, og det med en vis Ret, at Hovedforskjellen mellem Skjægedalsfos og Boringssfos bestaar deri, at man kan se den første, men kun en Taage af den anden. Faldet sees bedst nedefra. Det er først i de sidste Aar, at man har kunnet faa et Glimt af denne Fos, efterat Turistforeningen har gjort en Vei did. Før i Tiden kunde man kun se den ovenfra.

Boringfjosen.

Ulvik og Eide, af hvilke det første Sted ligger ved Bunden af Ulvik fjord og det andet ved Bunden af Gravenfjord, er de andre vigtigste Stoppesteder i Hardanger.

I Umindelighed anlober Dampskibene først paa Tilbageveien Ulvik, hvorpaa det gaar videre til Eide.

Hvis man tager en Vej over Fjeldene, ligger

Landsbuerne kun tolv Mile fra hinanden, men ad Soveien er Afstanden dobbelt, da man maa reise omkring en stor fremspringende Odde. Den bedste Maade er at gaa i Land i Ulvik, sende Bagagen videre med Skibet og saa enten gaa eller ride over Fjeldruggen til Eide. Zeituren opad Ulviffjord er deilig, og Landsbuenes Beliggenhed er meget smuk. Veien begynder snart at stige, og naar, som det var Tilfældet med os, Solen skinner klart og der blæser en Vestenvind, er Opstigningen meget anstrengende. Dog er det en af de behageligste Veie i Norge. Man passerer hyggelige Bondegaarde, frugtbare Marker og velstillede Haver paa begge Sider, og fra forskjellige fordelagtige Punkter har man Udsigt over den henrivende Fjord og de omkringende Fjelde. Jo høiere Veien stiger, desto bedre Udsigt faar man. Bondegaardene gjør Plads for Granitovene og tilslut naaes Fjeldruggen, som man krydser paa en Høide af 1,200 Fod over Fjorden. Nedstigningen til Gravens Kirke er meget brat, og paa de sidste to a tre Mile løber Veien langs med det stille, maleriske Gravenvand. Vor Reise begyndte i straalende Solskin, men Veiret forandredes og vi gik over Fjeldet under en Regnskur og naaede Eide i osende Regn, glade over at finde Ly under det gæstfrie Tag af Mælends Hotel, der er et af de bedste og smukkeste Hoteller i Norge.

Eide, der er en liden Landsby, som ligger indekluttet mellem høie Fjelde ved Munden af Gravenfjorden, er en af de travleste Steder i hele Hardanger. Alle Dampskibene fra Bergen løber ind her; alle Reisende, der vil se Hardanger, og som har reist med Jernbane fra Bergen til Vossevangen, gaar gjennem dette Sted, og de, der ligesom vi, har seet Hardanger og vil videre til Sognefjord, siger her Farvel til Hardanger. Det er et Sted, hvor man kan have Nyst til at opholde sig en Stund. Fjorden indbyder en til Baadture, og under en Times Rotur kan man se en Række Landtæber, der kun kan finde sin Lige i andre Dele af Hardanger. En yndig liden Elv løber gjennem Dalen fra Gravenvandet til Fjorden, og op fra den mellemste Dal aabner der sig de smukkeste, træbevoksede Skar, man kan tænke sig.

Veien fra Eide til Vossevangen er en af de mest befærdede i Norge og en af de mest karakteristiske. Den løber langs med Elven, der med en behagelig Tur floder ned til Fjorden, hvorpaa den farer langs med Gravenvandets Bred. Efter at være gaaet forbi Seim stjerer den gjennem Dalen ved Skjervet, der for Virkningsfuldhed og ogsaa med Henblik til Dugtighed i Veianlæg kun overgaaes af Staleimskleven. Veien begynder snart at stige og gaar opover det bratte Fjelds Side i Zigzag, indtil man naar Floden af den høiere liggende Dal. Omtrent halveis oppe ligger paa høire Haand Skjervsfossen. Strømmen floder over sorte Skiferklipper, som der, hvor Faldet begynder, dammer en Skraaning af betydelig Høide. Veien, der er bygget paa Buer, gaar i Nærheden af og med fuld Udsigt over Faldet, der ser storartet ud, idet det hvide, skummende Vand udbreder sig ligesom et Stør over den frastødende sorte, lodrette Klippe. Efter at have naaet Toppen, gaar Veien langs med Bredderne af Elven og derpaa gjennem en Granitov, der virker forfriskende baade paa Synet og Lugten.

Ved gradvis Nedstigning gjennem en bred og velopdyrket Dal, forbi fladrende Bække, smaa Sægmøller og Bondegaarde kom vi til Vossevangen, der har en smuk Beliggenhed ved Bredden af Vangsvandet og er ligesaa bekjendt for sine gode Hoteller som for sin Natur-

Står i Nærheden af Eide.

stjønhed. Det omringes af en af de mest frugtbare og bedst opdyrkede Egne i Norge. Dalen er bred med en Indsø i Midten og med langsomt ijsraanende boltgeformige Bakker paa Vossevangens Side. En Kotur paa Indsøen om Aftenen med den nedgaaende Sols Lys. over Fjælde og Sø, er en smuk Afslutning paa Dagen. Kirken ligger meget smukt og er et Sted, der bliver meget besøgt for at kunne se de norske Bondedragter. Mange Reisende skynder sig fra Bergen om Tordagen for at kunne tilbringe Søndag paa Voss.

Da Vossevangen dammer Afslutningen for det lille Stykke Jernbane paa Vestkysten, holder den hurtig paa at miste den Tiltrækning, som saadanne mere afslidende Steder som

Ulvik og Odda besidder.

Vi forlod Vossevangen Kl. seks om Morgenen paa en herlig Julidag og begav os paa den deiligste Tur i Norge — og, med Undtagelse af Nofemitedalen, kanske den deiligste baade i Europa og Amerika — nemlig Reisen til Gudvangen. I de første Mile gaar Veien gjennem træbevoksede

Nariner, ved Bredderne af Indsøer, gennem smaa Lunde af Graner, indtil vi i Nærheden af Stationen Tvinde gaar forbi den smukke Tvindefos, som styrter sig ned over Klippeafsatser, der brøder op Vandmassen i mange forskellige Dele, og som bliver endnu stjernere derved, at der vokser Trær i hver Kevne, hvor de kan fæste Rod. Forbi Tvinde stiger Veien, stjerer Vosseelven paa flere Steder, gaar forbi Vinje og bugter sig derpaa i nogle Mile langs med det vakre Speilsvand, indtil den tilslut fører til Staleim. Da Forfatteren første Gang i 1883 foretog denne Reise, var der især en Tiltrækning ved Veien, nemlig at der ikke var videre Tegn til menneskelig Beboelse.

Men saa populær er denne Egn bleven i de sidste Aar, at der allerede er bygget flere store Hoteller. Disse er utvivlsomt til stor Befvemhed for Reisende, men de har stærkt formindsket Nareimsdalens Tiltrækning for enhver, som kjendte den, for Hundreder af Turister begyndte at gjøre Reisen fra Vossevangen til Gudvangen.

Endnu er der intet usædvanligt ved Naturomgivelserne. Vi er reist forbi mange smukke Steder, smaa Glint af Elven, maleriske Fjeldpartier, tiltrækkende Stykker af Granstoven og smukke Prospekter af Indsøer og Søe. Men næsten øieblikkelig efter at have passeret Staleim viser der sig for den forbausede og beundrende Tilskuer et Syn af overvældende Størhed og Pragt.

Veien synes at ende brat i en Afgrund og foran strækker sig Nareimsdalen, et smalt Dalføre indesluttet af høie Fjelde og afstængt paa en Strækning af fem eller seks Mile ved en Klippe, nedad hvis Side paa en Længde af 2,000 Fod Rilefossen falder ligesom en Solvtribe. Lige foran mod venstre hæver sig det ioincaldende Fjeld Jordalsnuten, hvis eiendommelige kegleformede Top rager op til en Høide af 3,600 Fod. Paa høire Side hæver det uhyre Mallesjeld sine bratte Klippemasser til en Høide af 4,265 Fod. Gjennem Dalen løber en ualmindelig klar Elv, der overføres af den Wei, som gaar langs med Foden af Fjeldet. Det første Indtryk er frugtindjagende. Man synes ligesom at føle at man er Vidne til Resultatet af en skrækelig Kystelse, der foregik for i Tiden, da denne vældige Kloft dannedes. Man faar ogsaa en underlig Kølelse, der paa samme Tid tiltrækker og frastøder, Nisken om at gaa frem og undersøge denne mørke Dal, og alligevel en Tilbagegaaelse for et Foretagende, der iandsynligvis vilde blive stjælvangert.

Øfterat man er kommen sig af den første Overraskelse og den første Stirren, kommer Spørgsmaalet: Hvorledes skal vi naa Dalens Bund? Vi gaar fremad og ser en af de noriske Veianlægs Triumfer. Vi har ofte bemærket, at noriske Ingeniører i Veianlæg kan maale sig med de bedste i Verden. Staleimskleven er en brat, klippefuld Skraaning omkring 1,100 Fod høj. Nedad denne gaar der i ikke mindre end femten Slynnginge en smuk, bred Wei. Det er let nok for enhver, der ikke er altfor nervøs, at ride nedover, og kanste ogsaa muligt for Folk, der enten er for unge eller for gamle til at gaa, at ride opover. Men Vendingerne er saa hyppige og Skraaningene saa stærk, at man, naar man læner sig ud over Rækværket paa den øverste Afstads, føler som om man med en liden Anstrengelse kunde fæste en Sten ned paa den nederste, der ligger omkring Tusind Fod nedeunder.

Ved den første Slynnging ser man paa høire Side en stor Fjeldkloft, og nedad denne tordner et smukt Vandfald, Staleimfossen. Paa venstre Side af den næste Slynnging viser Rilefossen sig, det Vandfald, der fremstilles paa Illustrationen. Under andre Om-

givelse vilde hvert Fald i sig selv ansees værd at besøge. Ved hver Svingning ser man afvekslende et af disse Fald, der opliver Landskabet. De danner passende naturlige Forskønnelser til en af disse Ingeniørarbejdets største Triumfer. Ad denne Vej foregaar Nedstigningen til Dalen, og Udsigten, idet man ser tilbage opad den bratte, bugtede Opstigning og videre gennem den trange Dal, snarere tiltager end taber i Virkningsfuldhed. Fjeldene synes meget højere, Skjæggerne falder mørke og tunge over Veien, og Vognen gaar hele Tiden under en uhyre Klippemasse, som det kun synes en liden Kraftanstrengelse nødvendig til at bringe ned over os med hele dens odelæggende Styrke. En Times Kjørsel, med de overhangende Klipper paa den ene Side og den ualmindelig klare Fjeldstrøm paa den anden, bringer os til Døren af Hansens gæstfrie Station, hvor Hvilen og Skjægen gjør os godt efter flere Timers Reise, af hvilke den sidste Time tilbragtes under Solens stærke Hede paa den eneste Tid, da dens Stråler kan helt trænge ind i Narrodalens Dyb, nemlig i Middagstiden af en Midsommerdag.

Den lille Landsby Gudvangen ligger ved det Punkt, hvor Narrodalen gaar over i Naro Fjord. Vandet gaar pludselig over til Vand, og derfra hæver de vældige Fjelde og Stup sig tre, fire og fem Tusinde Fod over det rolige Vands Flade. Der er en henrivende Udsigt nedad Fjorden fra Gudvangen. Den bedste Maade at gjøre sig bekendt med Stedets Naturskønhed er at ro henover Fjorden i det dejlige Eftermiddagslys; i de dybe Skjægger bliver de fæle Tinder endnu mere virk-

Sivlefossen.

ningsfulde, og det skarptegnede Gjenfin i Vandet laaner Scenen en ny Interesse. Sent om Aftenen spadserede vi opover Dalen og saa den under en Juliaftens dampede Lys. Den indige Elv farer forbi paa sin Vej til Fjorden, man horer Lyden af nar og fjerntliggende Vandfald, Veien mor sig ud og ind gjennem uhyre Vandreblokke, og paa hver Side haever de bratte Klippevaegge sig op tjaempestore og afstraffende, medens de gjor en eien- dommelig Indflydelse paa Sindet, idet Menneſket i Aftenens Stilhed synes saadant et ubetydeligt, hjelpelost Atom i Haevarelse af Naturens mest virkningsfulde Uendelighed.

Gudvangen og Hardangerfjorden.

Ved Gudvangen anlober den Reifende fra Gide Sogne Fjord, af hvilken Hardanger Fjord er en af de inderste Arme. Sognefjorden er den langste Fjord i Norge, idet den loper ind i Vandet paa en Strækning af 106 Mile, og den er gjennemsnitlig fire Mile i Bredde. Den er paa sine Steder 4,000 Fod dyb. Naturomgivelserne er i hele dens Længde og omkring dens talrige Arme saa storlagne, at intet Sprog er mægtigt nok til at beskrive dem fuldstændigt. De maa sees, og naar man engang har seet dem, er det et Sm, som aldrig vil glemmes. Naturen er mere vild og mørk end i Hardanger. Fjordene er ofte smalere og Klipperne steilere og mindre isbevoksede. Selv under en norit Sommerdags klare Solfin synes

Naturens vrede Blif snarere end dens Smil at hvile over Sognefjorden. Diet fortrylles, men man føler Grefrøgt snarere end Fornøielse ved Synet.

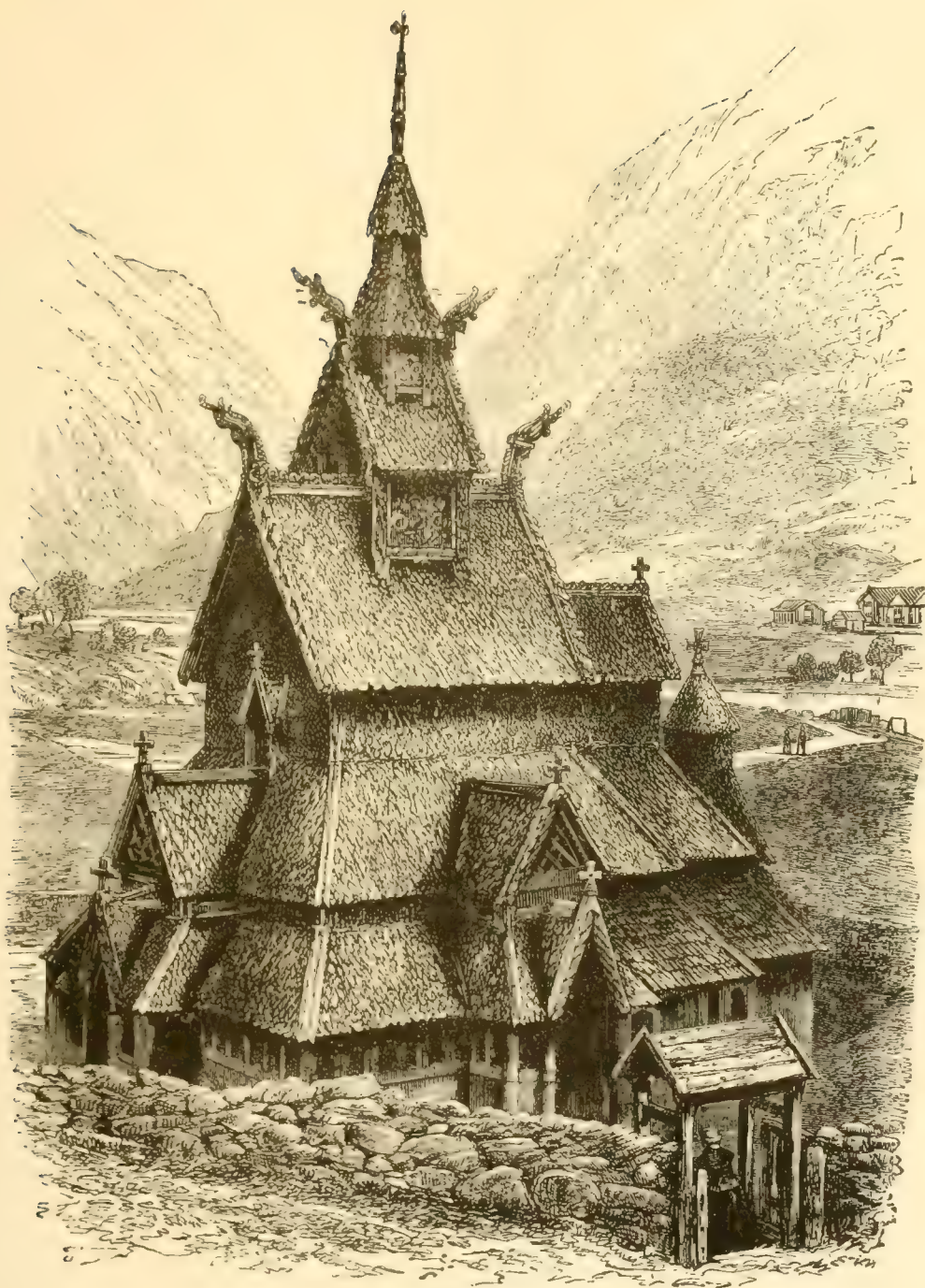
Indseilingen er lidt nordenfor den en og sekstiende Breddegrad, og efter seks Timers Fart fra Bergen vender Dampskibet mod Øst forbi Sognefjests uhyre Klipper, der staar Vagt ved Indseilingen. I Begyndelsen er Omgivelserne noget ensformige, og Fjeldene lave og bare. Men snart naar man Vadeim, en Landsby, der har en smuk Beliggenhed ved Bunden af en liden Fjord af samme Navn.

Herfra fører Skibet den Reisende ind i en Egn, der bliver vildere og mere betagende for hver Time. Mod Nord strækker Jostedalsbræen sine vældige Masier. Paa hver Side er der Fjelde, der strækker sig til en Høide af fire til seks Tusind Fod. Hver af Sognefjordens store indre Arme har sin særegne Interesse. Den, som kan udholde lidt af hvert, og som onsker at se nogle af Nord-Europas vældigste Snefjelde og Ishuler, reiser op gjennem Fjærlandsfjorden; denne omgives af Fjelde, der er mellem 4,000—5,000 Fod høje. Fjorden er overmaade storartet og omgives paa begge Sider af mægtige Fjelde, der reiser sig til svimlende Høide. Tilhoire har man Komhesten, medens tilvenstre Meneseggen stiller skarpt mellem Fjærlands- og Vettefjorden. Ved Fjærlandsfjord ligger ogsaa Balholmen, en ualmindelig smukt beliggende Landsby. Herfra gaar Dampskibet mod Øst over det brede Indløb til Fjærlandsfjorden, hvor Bangsnes tilhoire springer spidst frem som en lang Odde hen til det paa Sydsiden liggende Fæjos, hvor et trangt Gjel fører op i Fjeldet. Fra Fæjos gaar Dampskibet over Fjorden til den henrivende Sufstrand med dens prægtige Frugthaver, der dammer en vakker Modsatning til Sydsidens høje og barste Fjelde. Sufstrand ligger selv lunt bekvemt af en Fjeldkjæde mod Nord.

Sufstrand er Skuepladsen for den gamle Fridthjofs Saga, som ved Tegners digteriske Behandling er bleven bekendt over hele det dannede Europa. Ved Aleje paa Balestrand vires endnu Ingeborgs Rader, Kong Beles, foregivne Gravhøi. Navnet Balestrand, som man har villet udlede af denne Sagnkonges Navn, har imidlertid ingen Forbindelse med dette, ligesaa lidt som med Baldersbagen. Bangsnes, der springer frem paa den sydlige Side af Fjorden, har været antaget for Sagens Frammes, Fridthjofs Hjem.

De fleste Reisende i Norge reiser gjennem Sognefjorden enten fra Gudvangen eller fra Værdalsoren. Den østligste Arm er Mardalsfjorden, ved hvis Bund ligger Mardal, der er Udgangspunktet for et Besøg til det tredje store Fald i det vestlige Norge, Vettisfos. Mardalsvandet, der omringes af en storartet Natur, befares, og derpaa fører Utladalen forbi Moen til Gaarden Vetti, i Nærheden af hvilken man har det store Fald. Vandet styrter over Klipperne paa den indre Side af en Halvcirkel af Klipper lodret ned 900 Fod.

Sognefjorden fremstiller sig i sit mest smilende Udseende omkring Lysterfjord, der er fem og tyve Mile og en af Hovedfjordens østlige Arme. Her er ogsaa det bedste Tilnærmelsespunkt til den vældige Jostedalsbræ. Naturen omkring dens indre Arme ligner Luzernes. Jostedalen fører op til Bræen, der optager et Rum af næsten fem Hundrede Kvadratomile, og som har den Udmærkelse at være den største i Europa. At krydse den ad nogen af de talrige Router er naturligvis baade vanskeligt og anstrengende, og en saadan Tur kan kun foretages af gode Fodgængere og saadanne, som er vel forberedte paa at doie lidt af hvert.

Borgund Kirke

Mange, der seiler paa Sognefjordens Blande ser aldrig hverken Lusterfjord eller Nardalsfjord, men kun faa indblader at se Narosfjord. Og at have seet denne vil ogsaa i Virkeligheden sige at have seet ikke alene det vildeste og mest karakteristiske Sognefjordstykke, men ogsaa en af de mørkeste og eiendommeligste Egne i Europa. Ved Gudvangen glider Nardal ned i Narosfjord. Det lille Dampskib skræjer igennem det dybe Vand, der kun er nogle faa

Nordre Indgang til Borgund kirke.

Hundrede Yards bredt, og paa hver Side hæver der sig høie Fjelde, der ofte naaar op til Tusinder af Fod, og som undertiden er lodrette Klipper fra Hoved til Fod. Snart efterat man forlader Gudvangen, ser man Bakkefaldet, der er 3,000 Fod i Høide, komme ned ad Klippens Klade. Man føler sig næsten overvældet ved Scenens mørke Stjønhed og Majestat. Fjorden udvider sig gradvis til Nardalsfjord, der igjen fører ud i Hovedfjorden, og derpaa fører et Par Timers Rejse mod Øst Skibet til Nardalsøen.

Den hele Tur, der tager flere Timer, er en Række af storartede Udsigter. Et Øieblik er Baaden under en uhyre Klippe, der synes at skjælve og være i Færd med at falde ned og for stedse spærre Veien i den trange Kanal; i næste Øieblik seiler den over et aabent Stykke, fra hvilket der udgaar en Mængde klippefulde Fjorde. Paa den ene Side er Udsigten indskrænket til nogle faa Hundrede Yards Vand, der paa hver Side er begrænset af vældige Klipper; paa den anden sløber Blikket opad en smuk Dal eller opfanger i det Fjerne et Glimt af en Isbræ eller de smukke Fjelde, der aftegner sig skarpt mod den klare, blaa Himmel. Farverne er ogsaa ualmindelig smukke; Vandets vidunderlige grønne, Klippernes og Fjeldenes sorte, røde og brune, den fjerntliggende Isbræns blaagrønne og den skyfri Himmels klare blaa Farve, alle disse blander sig paa en Maade, der gjør al Beskrivelse umulig.

Det kan aldrig blive træet af at betragte dette herlige Skue. Det vil gjerne se mere, men Dampskibet gaar videre. Et for et, Time efter Time viser disse store og herlige Syn sig, og derpaa finder den Rejsende sig kun altfor snart ved Nardalsøen, og idet han stiger ned paa Bryggen, omringes han af Nardalsførere, af Gutter som vil bære Bagagen, og af andet, der kun altfor stærkt minder ham om, at han har forladt Naturen i dens mest ophøiede og

virkningsfulde Stemning og er kommen tilbage til en Halvcivilisation, der er mindre tiltrækkende end nogensinde.

Fra Lærdalsøren fører en smuk Vej over Fillefjeld til Kristiania. Den følger Lobet af Leira og paa en Strækning af nogle Mile gaar den gennem en noget uinteressant Flette. Bortenfor Blaaflaaten, den første Station, bliver imidlertid Routen høist interessant. Den fører over Fokelgjærder, og eftersom Dalen gradvis bliver smalere, bliver Naturen meget vild og storartet. Elven har trængt sig frem gennem en uhyre Ravine, hvis Klipper hænger over den nedadgaaende Vej, medens Elven løber larmende og tordnende otti eller Hundrede Fod nedenunder. Der findes mange Tegn paa, at Vandets Virksomhed var meget større langt tilbage i Tiden.

Ved Nufum kommer den Rejsende til den smukkeste Del af Dalen, i hvis Midte Elven kommer bruiende, medens Fjeldene rager høit op paa hver Side. Et lidet Stkke bortenfor Nufum ligger en af Norges største Mærkværdigheder, den berømte Borgund Stavekirke. Den staar i en liden Afstand fra Veien paa en bred, aaben Eng, som i gamle Dage, før Elven havde trængt sig frem gennem den uhyre Ravine mellem Borgund og Nufum, var en Indso.

Det første Indtryk denne eiendommelige Oldtidslevning gjør paa Tilskuerne er, at den er forfærdelig fra nogen kan for sig seet. Portalerne, de aabne Gallerier, de talrige Tage, de underlige Kors og Dragehoveder, det gamle Klokketaarn, der staar lige i Nærheden, alt tjener til at danne en Bygning, der kun kan lignedes ved Niterdals Kirke. Den er bygget udelukkende af Træ og antages at strive sig allerede fra det 12te Aarhundrede. Træ anvendtes til dens Opbygning, da norske Bygmestere sjelden anvendte andet Materiale. Den har bestaaet under syv Aarhundreders Omfistelser, og ser nu antagelig ud paa samme Maade, som før Kong Johan underkrev Magna Charta.

Der er bleven skrevet saa meget om denne Bygning, og den Besøgende horer i Regelen saa meget om den paa Veien did, at den, første Gang han ser den, vil synes latterlig liden. Med sine seks Aader Tage, af hvilke det øverste er forsynet med et lidet Spir, hvorpaa der staar en Hane, sin underlige Kirkeport, og den noget nedsmukne Forfatning, hvori den befyn-

Klokketaarn ved Borgund Kirke.

der sig, ser den mere ud som en Grille af Bygmesteren eller som et underligt Vegetoi. Naar man kommer ind i Kirken, synes man den ser endnu mindre ud, da Bygningen kun er omkring fjirti Fod lang og tyve Fod bred. Der er ikke bleven holdt nogen Gudstjeneste der paa lang Tid. Borgunds Kirke er den bedst bevarede af alle norske Trækirker i Stavestil. Den eies af „Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring.“ Der er bleven opført en ny Kirke for Menigheden, men den er bleven bygget altfor nær den gamle.

Hvor liden end den gamle Kirke er, og hvor lidet kirkelig den end ser ud, viser den dog ved en noiagtig Underfogelse den sande Kirkeplan. Den har et Midtskib, et Kor og Sideskib, og den er bygget i Retningen Ost mod Vest. Indgangen er gjennem den vestlige Dor. Midtskibet er 23 Fod langt og næsten tyve Fod bredt. Soiler af Furutræ, omtrent ti Fod høie og tre Fod i Omfreds, adskiller Midtskibet fra Sideskibene. Koret er næsten selssten Fod langt og elleve Fod bredt.

Kirkens Indre er imidlertid mørkt og er ikke holdt i saadan Orden, at Besøgende skal faa Indtryk af, at der hviler noget helligt over den. Og alligevel vækker den en stærk Interesse og sætter Indbildningskraften i Bevægelse. Hvormange Generationer har den ikke seet komme og gaa! Hvilke Forandringer er ikke gaaet over Europa, siden dens Spir første Gang strakte sig mod Himmelen! Som Blikket glider hen over de underlige Udskjæringer, og man i den Omhu hvormed de er udforte, til en vis Grad ser det Alvor, Arbejderne sølte, kommer man til at tænke paa hvormeget fælles Tanke og Tro der vel kan have været mellem den første og sidste Generation, som tilbad i Kirken. Den staar midt i den smilende Dal i fjelden smukke Omgivelser, omringet af Fjælde.

Bed Borgund maatte man for passere den store Rakte Vindhellen, oprindelig et ganske frugteligt Veistykke, der imidlertid blev omlagt i 1840. Denne nye Vej førte i smukke Slyngninger nedover, men var alligevel meget tung. Siden 1872, kjører man derimod paa en flad Chaussee langs Elven, gjennem et trangt Pas med vældige Klipper paa begge Sider, hvor Elven bruser i Dybet. Dette er et af de vildeste Partier paa den hele Vej. Man kjører ned i en Afgrund, hvor det næsten ser ud, som om man ikke kunde komme ud igjen.

Fra Borgund kommer man efter en behagelig Kjøretur til Hegg. Lige i Nærheden løber Elven forbi og dammer en Række smukke Fald. Bortenfor Hegg stiger Veien gradvis, men holder sig fremdeles i Nærheden af Værdalselven. Straks før man naar Maristuen, der ligger 2,635 Fod over Havet, har man en herlig Udsigt nedover Dalen, der fører til Hegg. Naturen er her meget storartet. Elven farer hurtig nedover og er her og der overispændt med Broer, som vistnok tager sig godt ud, men som nervøse Rejsende er glade, de slipper at krydse. Ofte ser det ud, som om Dalen aldeles lukker sig sammen — derpaa aabnes der pludselig en smal Gjennemgang, hvor Veien med stor Kunst er fort frem, og paa en Strækning af nogle faa Mile stiger den 1,150 Fod. Mellem Maristuen og Nystuen krydses det høieste Punkt af Passet, der ligger 3,840 Fod over Havet. Grænsen mellem Bergen og Kristiania Stifter løber langs med Toppen og mærkes ved en Stenstøtte. Her og der passerer man Sætere ved Veikanten, og Landskabets øde og forladte Udseende, selv ved Midssommertid, vil neppe friste nogen til at ønske at bo paa dette høitliggende Sted, selv i nogle Maanedre. Nystuen vil sandsynligvis erindres af alle, som ser den, af flere Grunde.

For det første ligger den paa en Høide af 3,252 Fod over Havsladen. Den er desuden en Fjeldstue; denne tilhorte fra gammel Tid Staten ligesom Fjeldstuerne paa Dovrefjeld og holdes for Reisende, der om Vinteren er nødte til at befare denne Strækning. Siden 1830 er den imidlertid Beboerens private Eiendom, hvem Statskassen giver et aarligt Tilskud. Man holder Veien i Orden og bestrøger Posten. Ved Rystuen blæser Vinden fra Vest meget stærkere end fra nogen anden Kant, og derfor er alle Husene byggede saaledes at de vender den smaleste Side mod den nedgaaende Sol. Da Rystuen ogsaa har et godt Hotel, kommer ofte Reisende fra de forfjældigste Kanter sammen her, og man kan tilbringe en Times Tid med Repræsentanter fra flere fremmede Nationer. Forfatteren heraf saa Rystuen under Omstændigheder, der var meget gunstige for en Inspektion, da der foruden hans eget Følge ikke var andre Gæster end en fransk Herre og hans Frue.

Landet omkring Rystuen er meget øde og trist, og Temperaturen er selv i Juli kold

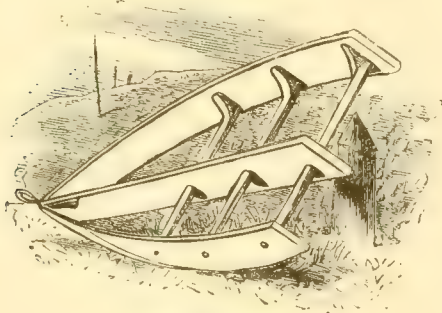
Rystuen.

og skarp. Paa hver Side af Veien ligger der Sne i store Klatter. Vi tilbragte nogle Minutter med at fæste Snebold, en høist eiendommelig Beskæftigelse paa en Juliestermiddag. Et Besøg til Rystuen overbeviser den Reisende om, at denne Station er en ren menneskefjærlig Handling fra Regjeringens Side, og man kan ogsaa let tænke sig Sandheden af de Historier, der berettes om Frelsen af Reisende, som var haardt medtagne af Vinterens Sne og Storme. Vignende Bevis har man i de talrige Sneplouge, man møder langs med hele Routen.

Ved Rystuen befinder den Reisende langs med Valdersrouten sig nærmest en af Norges mest berømte Regioner — Fotunfjeldene. Under dette Navn betegnes i Almindelighed de store Fjeldstrækninger som i Nord og Øst begrænses af Gudbrandsdalen og dens Fjeldvidder, i Syd af de øverste Dale i Valders og i Vest af Sognefjorden med de fra den udgaaende Fjororer. Her findes ingen faste Menneskeboliger, og kun en liden Del af denne Strækning

ligger saa lavt, at der kan sætres. Derimod tilbringer mange Drifteskarle en Del af Sommeren omkring Søerne Bygdin og Tvin, hvor der er gode Græsgange for deres store Drifter. Først i 1812 og 1813 blev disse Fjælde besøgte af en Videnskabsmand Botanikeren Christen Smith, der da kom til Gjende. I 1820 reiste Herrerne Reilhan og Chr. Boeck, fra hvem Navnet Jotunfjeldene stammer, gjennem de vildeste af de herværende Fjældeegne, og disse to Herrer var de første, som henledede Opmærksomheden paa dem. Men endnu varede det længe, inden de blev almindelig besøgte. Vige til 1871 var her farveligt med Hus. Man laa da i daarlige Vægere og Smaahytter, for det meste af Sten, i hvilke man sled ondt i stygt Veir. Siden er her ved den norske Turistforenings Anstrengelser blevet meget bedre, og nu reiser man noksaa bekvemt. Den har bygget Huse og Broer, anlagt Veie og sørget for, at der altid er et tilstrækkeligt Antal Føroere tilstede. Det sonner sig at være Medlem i denne Forening ikke alene under Reiser i Jotunheimen, men ogsaa paa andre lettere tilgængelige Steder, og Medlemsafgiften er en ren Bagatel.

Det er især det østlige Parti af Jotunfjeldene, som i de senere Aar er bleven besøgt, og dette vil kanske vedblive, selv efter at der i det vestlige er kommen bedre Kvarterer. De vestligste Dele er de vildeste. Medens Jotunfjeldene i Syd, Øst og Nord stiller sig skarpt

Norst Sneploug.

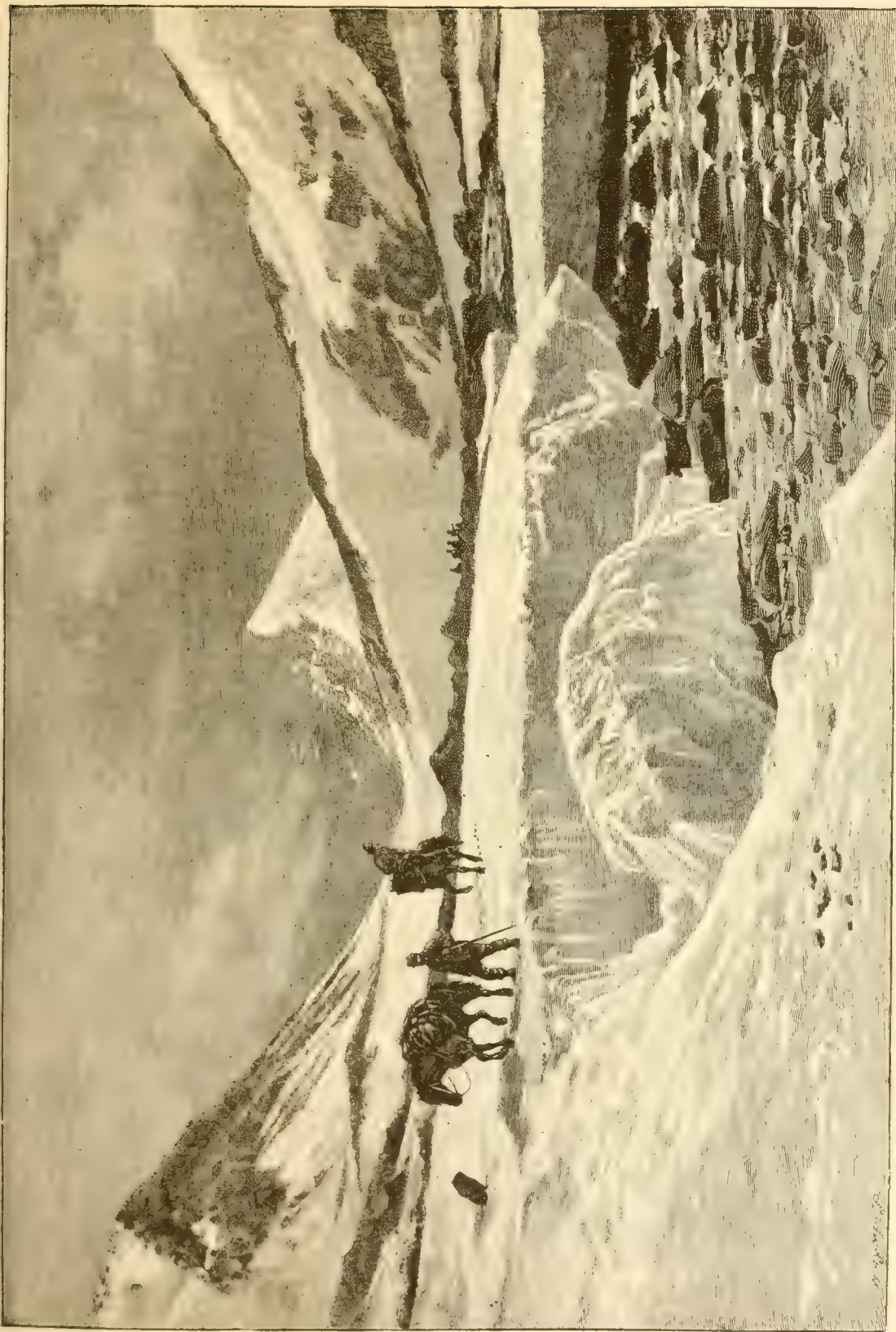
ud fra sine Omgivelser, glider de i Vest mere umærkelig over i de tilstødende Høifjelde og hænger her sammen med den Fjeldryg, der bærer Jostedalstraæen.

De tre store Fjeldvande, Tvin, Bygdin og Gjendin, som ligger indimellem disse Fjælde, bidrager meget til at oplive Landskabet og give det Afveksling. Mellem Dalene har man sjelden at overfåge nogle større Høider. Som oftest gaar de næsten umærkelig over i hverandre, idet Vandfallet dannes af en ganske lav Kng, et saakaldt Band. Dalbunden ligger sjelden

lavere end 2,750 Fod, og derfor er det kun paa faa Steder, man støder paa Travækst.

Blandt de egentlige Jotunfjælde er der kun faa Tinder, som er lavere end 5,500 Fod; mange er over 6,000 Fod; men alene Galdhøpiggen og Glimretind rager op over 8,000 Fod. Deres Høide taaler saaledes ingen Sammenligning med Alpernes mægtigste Tinder. Alligevel kan de i storartet Naturfåonhed sættes meget høit; de vilde, mørke Fjeldvægge med de dybe Dale og Botner, der veksler med store Vande og mægtige Bræer over hvilke spidse, sorte Tinder rager op, over en stærk Tiltrækning paa enhver, som har Die for Naturens Skjønheder.

Jotunfjeldene falder i flere naturlige mindre Grupper. Af saadanne kan der opstilles otte eller ni. Først strækker sig en mægtig Kæde mellem Bygdin og Gjendin. En anden Gruppe ligger mere nordlig, mellem Gjende og Smaadalen, og i Nord for denne danner igjen Kvitingsfjolen som en tredje Gruppe en Førpøst. Midtpunktet dannes af Galdhøernes massive Plateau, og i Nordvest for dette strækker i en femte Gruppe Lomseggen, Hestbrøpiggen og andre Toppe sig mod Vest som en svær Mur, der igjen gaar over i de vestligere Fjeldpartier. Mellem Mardal og de tre store Fjeldvande har man en sjette Gruppe, og i Nord for denne en syvende med Kanaraaken og Smørstabben. Som den ottende staar

Et Paa i Madalen i Jotunheimen med Semmelind.

endelig mellem Nardal og Lyster Horingernes og Skagestoltindernes mægtige Fjeldparti. Hvis man ogsaa vil medregne Fjeldpartiet i Syd for Bygdin, bliver dette den niende Gruppe af Totunfjeldene. Den dybeste Indsænkning i Fjeldmassen er Nardal og dennes Fortsættelse, Ulladalen.

De bedste Punkter at nærme sig Totunheimen fra, er Bredvangen og Røstuen eller Skogstad. Naar man tager den første Route, ser man Loms gamle Kirke, og Røiseim tages til Udgangspunkt for en Tur blandt Fjeldene. Ad den anden Route forlader den Rejsende Lillefjeldvein omtrent midtvejs mellem Røstuen og Skogstad, vor langsmed Jandsøen Tyin og naar snart Gidsbugaren, der er smukt beliggende ved Vestenden af Jandsøen Bygdin. Dette er et af de bedste Midtpunkt for deilige Udflugter blandt Fjeldene.

Skineggen (omtrent 5,000 Fod hoi) kan let bestiges fra Gidsbugaren. Paa et Par Timer kan en god Fodgænger naa en af de smukkeste Udsigter i hele Totunheimen. Fra Toppen af Skineggen løber Diet henover et vidt og forstjelligartet Landstab. Mod Vest og Nord er de store Toppe, saasom Gjeldedalstind, Horingerne, Klefedalstinderne og mange andre, medens man mod Syd har Udsigt over Jandsøen Tyin, Lillefjeld og den anseelige Suletind. En længere Tur af samme Sort er Bestigningen af Uranostinden, der rager mægtig op med den store Uranosbra til en Høide af over 7,000 Fod.

Det næste store Midtpunkt er Gjendeboden, der ligger ved den vestlige Ende af Jandsøen Gjendin. Her kan man faa udmærket Kvartér, og man kan tilbringe nogle meget behagelige Dage her med Ture blandt de storartede Fjelde. Den smukkeste Udsigt har man fra Toppen af Memurutungen. Fra Høiden af denne ser man atter under fine Fodder Gjendes lysgrynne Vand, paa hvis anden Bred de mægtige Tinder i Fjeldkjæden mellem Bygdin og Gjende rager op. Memurutungen er omfring 4,800 Fod hoi, men den mere ivrige Klatrer vil finde Gjendetungen (5,096 Fod) og Knutshultinden (7,820 Fod) vel værd en Bestigning.

Mellem Gjendeboden og Røiseim strækker der sig et smukt Stykke af Totunheimland, nemlig Hjemstedet for de høieste af Rjæmpetinderne, Galdhopiggen og Glitretind. Bort Billede fremstiller en Udsigt over den øvre Del af Ulladal med Toppen af Semmeltind i Midten. Efterat man har passeret Bisdal, kommer man til Spiterstulen, hvorfra man nogle Mile længere borte naar Røiseim. Spiterstulen er et Hovedudgangspunkt for Fodture. Glitretind er næsten saa hoi som Galdhopiggen, men de fleste Besøgende, især de, der har liden Tid, vil foretrække at bestige den sidste. Hvis Bestigningen foretages fra Spiterstulen, bør man altid have en Rører med sig. De fleste, som bestiger den, gaar imidlertid ud fra Røiseim, men selv herfra skulde man ikke gaa afsted uden Rører. Toppen giver Bestigeren den eien-dommelige Tilfredsstillelse, som mange føler, naar de har naaet det høieste Punkt i et Land. Høistnok er Høiden kun 8,400 Fod, men for at komme høiere i Norge, maa Eventyreren forlade Landjorden og tage sin Tilflugt til Ballonen. Man har Udsigt over alle Totunfjeldene.

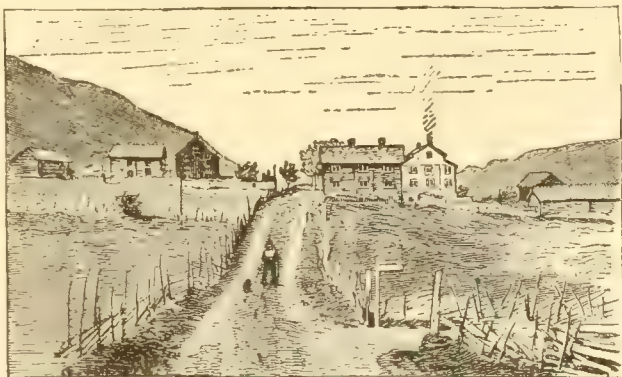
Foruden de Ture, der kortelig er bleven omtalte, vil de, som har Tid og Lust til at gaa videre i denne vilde Region, finde Melkedal og Skogadal vel værd omhyggelig Under-søgelse, der vil have en forfriskende Virkning baade paa Legeme og Sjæl.

Bortenfor Røstuen gaar Veien hurtig nedad, og nedenfor Skogstad kommer man til Jandsøen Wangsmjøsen, der ligger 1,540 Fod over Havet. Den er omfring nitten Mile

lang, og Veien bugter sig langs med dens sydlige Bred. Naturen er langs med hele Indsoen storartet, men er især smuk ved den vestlige Ende.

Lige ved Stationen Grindaheim er Fjeldet af samme Havn, 5,590 Fod høit, og paa den nordlige Bred rager det høie Skogshorn op. Bortenfor Grindaheim er Udsigten over Indsoen og Fjeldene meget smuk, og paa en eller to Steder er Veien bleven buggen ud af den faste Klippe. Fra dette Punkt er Turen gennem Valdersequen meget behagelig og smuk, men uden noget af Vestfjstens Storhed. Overalt er der Tegn paa Velstand. Der findes talrige Bondegaaarde, af hvilke mange er af betydelig Størrelse. Folkene ser fredelige og fornøiede ud. Paa et Sted reiser den Besøgende gennem en deilig duftende Granfrov, paa et andet ved Kanten af en Indso eller langsmed Bredderne af en Flod. Her stiger Veien opad en lang Skraaning, fra hvis Top man har en storartet Udsigt, og der gaar den i flere Mile stadig nedad gennem en Række smilende Dale.

Fagernes i Nordre Murdal er en af de behageligste Stationer langs med denne Vej og er smukt beliggende ved Bredden af Strandesfjorden. Fra Vandfallet til i Nærheden af Rhinen flyder Begnaelven nedover, idet den her og der udvider sig til Indsoer som Bangsmjøsen og Strandesfjorden, af hvilke den sidste er intten Mile lang. Fagernes's Omgivelser er meget smukke, og en Tur gennem Granfrovene, et Besøg til de omkringsliggende Fosse og Elve eller en Rotur paa den smukke Indso tjener altsammen til at friste den Besøgende til at opholde sig der i længere Tid. Noget Mile fra Fagernes ligger længere ned i Dalen Arndenlund, og herfra løber Veien over frovbevoxte Bakker gennem rolige og smukke Dale. Nu og da ser man i det Fjerne sneklædte Fjelde, der klart og smukt haver sig op over de nærliggende Indsoer og Dale, og her og der fører Veien forbi blomstrende Bondegaaarde eller gennem Lunde af Gran- eller Birketrær.

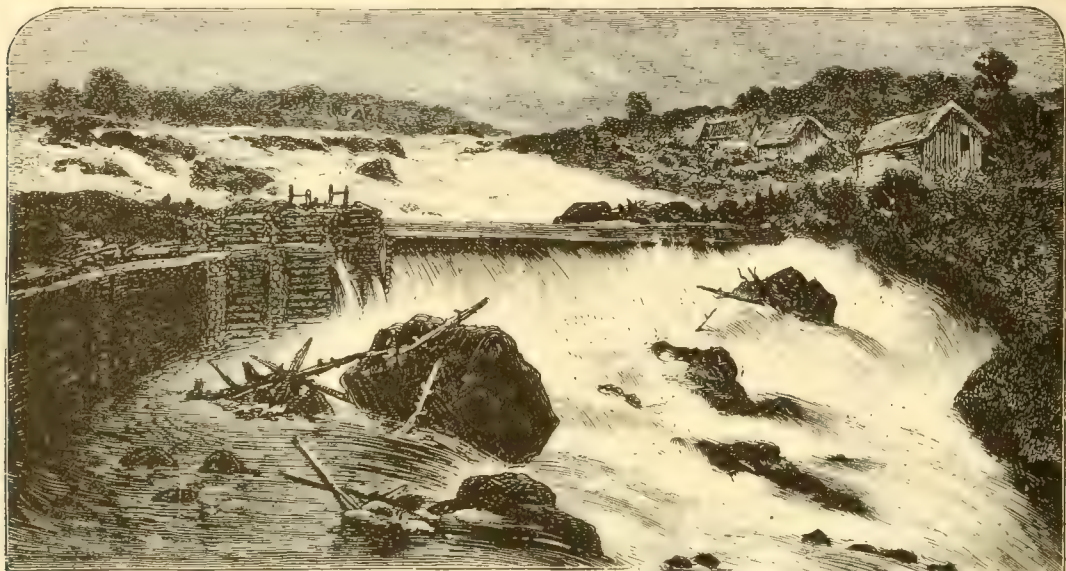
Arndenlund.

Sveen, den næste Station, ligger omtrent tolv Mile længere borte, og nu stiger Veien gradvis opover og fremviser en Række udstrakte og smukke Landtæpper. Straks før man naar Toppen af et tat frovbevoxet Plateau, har man, naar man ser sig om, udbredt foran sig en af de deiligste Udsigter i Norge. I Forgrunden er den vidige Valdersdal med sine Bondegaaarde og Flekker af Skovland; i Midten ligger Strandesfjorden med sit soloflare Vand, og langt borte i det Fjerne dammer de uhyre sneklædte Fjotunfjelde en imponerende Baggrund.

Efter at have frndstet Plateauet, der er vel bevoxet med Grantrær og ogsaa har en eller to jumpige Indsoer, løber Veien nedad gennem et smukt Skovland forbi det store Tonsaasens Sanatorium til Sveen, og derfra ender den endelig nedenfor Tomlevolden i en smilende Dal ved Odnes, der ligger ved Mandsfjorden. Ved Odnes sættes man atter ligesom i Forbindelse med Civilisationen. Hotellet er stort, og Reisende, som er

komne fra Kristiania paa Gjennemreise til Bergen, træffer her sammen med de, som har gaaet over Fillefjeld og nu agter sig til Hovedstaden. At se endog blot tredive eller fjirti Personer sammen synes underligt efter den lange Rejse gennem det sparsomt befolkede Valders.

Seilturen nedover Indsøen med Anløb af Landsbyerne undervejs er en behagelig Forandring efter at have kjørt i saa mange Dage. Veiret var ualmindelig smukt, da vi drog afsted; men vi fik snart Erfaring for, hvor pludselig Storme kommer op paa disse Indsøer, og ogsaa, hvor voldsomme de kan være. I omtrent en halv Time var Indsøen

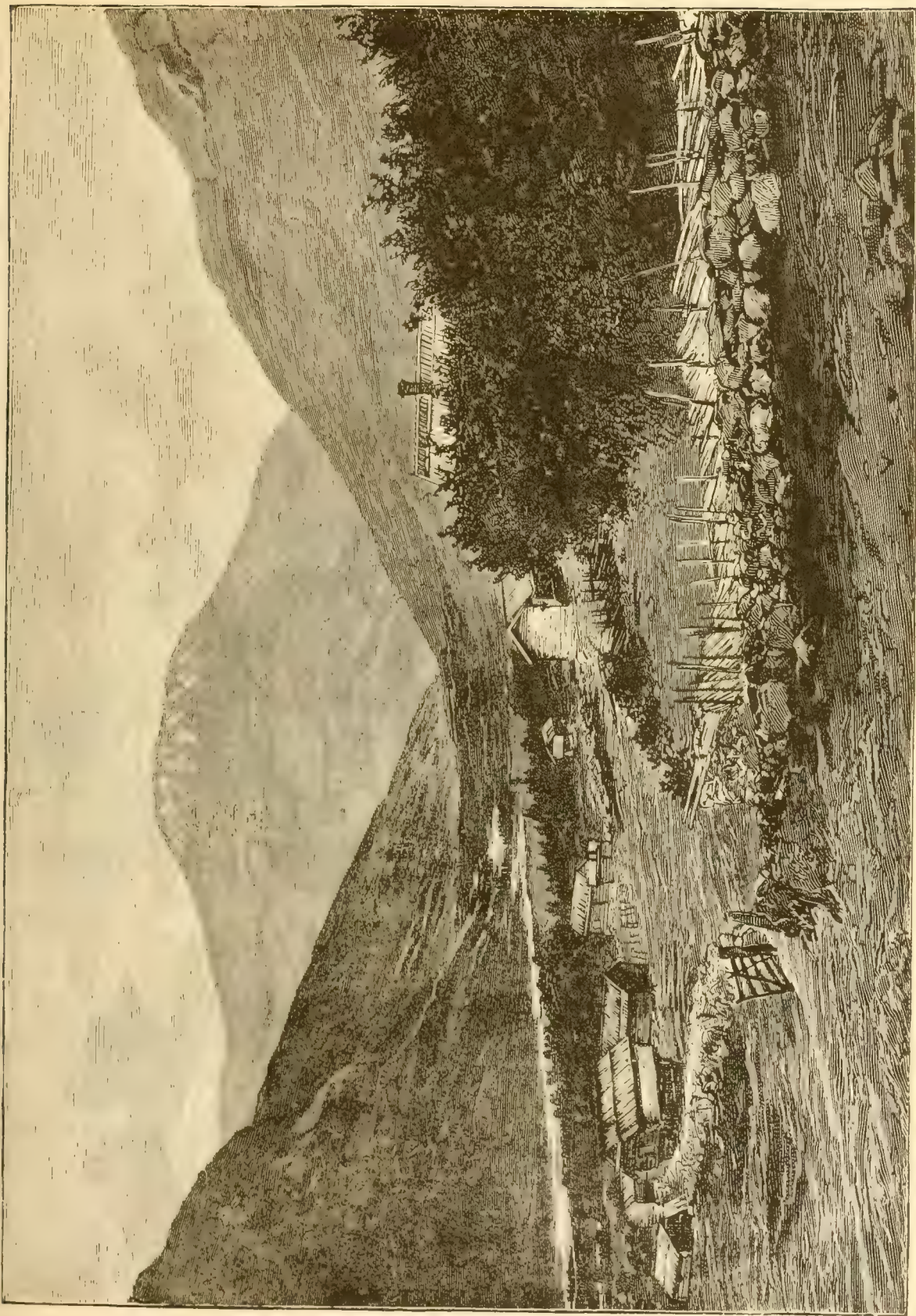
Hønefos.

seet fort som Ratten, det styrtregnede og klarnede derpaa atter ligesaa hurtigt som Uveiret kom op.

Kandsfjorden ligner i det Hele taget Njøsen, men er mindre, nemlig kun 44 Mile lang og med en Bredde, der varierer mellem en og to Mile. Farten nedover den er høist fornøielig, da Dampskibet for hver anden Mil anløber smaa Landsbyer, og Naturen er meget smuk langsmed Strandene. Som man nærmer sig den sydlige Ende af Indsøen, ser man tydelige Beviser paa en af Norges fornemste Handelsvarer i de uhyre Masser af Tommer, der flyder nedover paa sin Vej til Havet. Dette Tommer er indhegnet, og ofte er mange Aeres Vand dækket af det tætpakkede Tommer. Det lægges i Strømningen af den Elv, der danner Indsøens Aflob, og føres med Strømmen paa Veien til enten Sagbruget eller den Havn, hvorfra det skal udfibes til andre Lande.

Fra Kandsfjorden føres den Rejsende snart med Jernbanen til Kristiania. En af de bedste Byer at se paa Veien er Hønefos. Denne By ligger ved Sammenløbet af Naddalselven

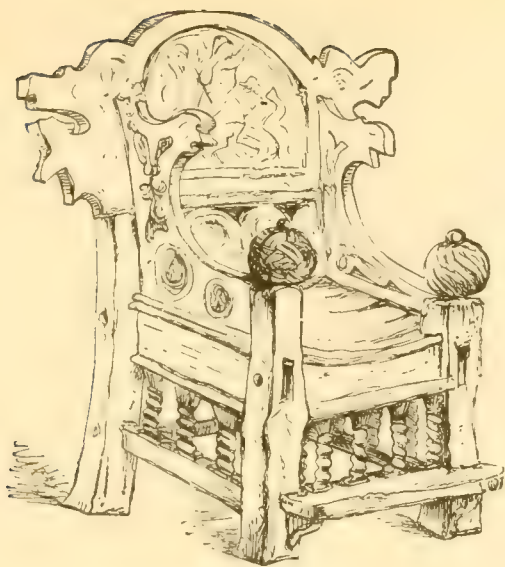

og Kandselven, som her danner en hel Kætte Fossesfald, Hønefossen; store Masser af Tommer kommer nedover disse Fald paa Veien til Drammen. Paa hver af Flodens Bredder er Sagbrug, hvor meget af Tommeret skjæres op. Byen er meget tiltrækkende for den Reisende, som kan give sig Tid, og paa Glatvedts Hotel vil han finde udmærket Kvarter midt i de aller-smukkeste Omgivelser. Man har en god Udsigt over Fossesfaldene med de talrige Sagbrug fra Hovedbroen, der fører over Elven, og langsmed begge Bredder er der smukke Spadserveie. Vi faa her en af de bekjendte Tommerrender. De store Mængder af Tommer, der samler sig ved den nedre Ende af Kandsfjorden, sendes flydende nedad Elven. Meget af Tommeret saaes i Hønefos's Sagbrug, og for det, som ikke behøves, gjør man istand Kenden. Denne er af Træ og løber nedover langsmed den ene Side af Fossen. En Strøm af Vand, der er stor og dyb nok til, at det tunge Tommer kan flyde, løber stadig gjennem Kenden. Det Tommer, som Sagbrugene ikke behøver, føres ind i denne Kende, hvorpaa det hurtigt føres bort af Strømmen. En Bro gaar over Kenden i Nærheden af Bunden, og det er meget fornøieligt at se, hvorledes Tommeret kommer ned. Bjælkerne er tykke til tredive Fod lange, og førte af den hurtige Strøm skyder de under Jagttagerens Fodder med en umaadelig Fart, styrter tungt ned i den dybe Dam ved Enden af Kenden og driver derpaa langsomt videre henover Elvens Overflade. Naar man har været her, vil man ikke blive forbauset over, at faa mange af de bedre Huse i Norge er byggede af Tommer.

Naturen omkring Hønefos er meget smuk, men vil efter en Tur over Fillefjeld synes mat og forholdsvis uinteressant. Byer som Hønefos og Drammen viser mange Tegns paa Virksomhed og Trivsel; den hele Egn er om Sommeren et rent Eden, men den har intet af Vestkysten eller Romsdalens vilde Skjønhed og Storlagenhed.

Fra Kristiania Omegn.

Gammel Stol fra Hiterdals Kirke.

5. Kapitel.

Det sydlige Norge.

Det indlige Norge udmærker sig ved sine Andsoer og sine mange smukke Udsigter. Det har lidet tilfælles med det eiendommelige Seeneri ved Lofotenoerne og Kysten lige overfor disse eller med Naturen omkring Sogne- og Nordfjord. Denne Del er i det Hele taget blidere og mere behagelig, omend mindre storartet end den vestlige og nordlige. Men i Satersdalen og Telemarken besidder den Gane, der endnu for en stor Del er uberorte af Andsludelse fra Udenverdenen. I ingen anden Del af Landet findes der saadanne typiske Mænd og Kvinder, saadanne karakteristiske Sæder og Skikke, saa underlige Dragter eller Bygninger som her.

Angen besøger denne Del af Norge uden at høre Lovtaler over Kjukanfoss, og det er faa, som ikke gjør alt for at komme til dette Fald, der er en af Europas mest storartede Fosse. Fossen betragtes fra et med Natværk forsynet Sted, hvor for den bekendte Sten laa, som nu er ramlet ned. Fossen falder udover en næsten lodret Fjeldvæg ned i Dybet. Som en mægtig Stovisk staar Vanddampen op, medens det bruser og sinder nede i Dybet.

Reisen fra Kristiania til Kongsberg foretages i Almindelighed med Jernbanen, der løber langsmed Kristianiasfjordens nordlige Bredder. Fra Toget har man en smuk Udsigt over Fjorden, over Bakker beklædte med Birke- og Grantrær over indige Dale og Andsoer, ved hvis Bredder man ikke vilde have noget imod at opholde sig i længere Tid. Nogle Mile fra Sandviken, en Station, der ligger ved den nordligste Ende af Kristianiasfjorden, er Krokflevan, en Klippe, der hæver sig høit over den smukke Tyrifjord. Reien gaar i en Kloft af Fjeldet, der danner en naturlig Kamme, hvorigjennem man ser ud paa det indige, frugtbare Land=

skab, som ligger nedenfor; Udsigten bliver vakrere, jo længere man kommer op. Her findes de berømte Drommingsens og Kongens Udsigter. Kongens Udsigt byder det mest vidtstrakte Skue. Under sine Fodder har man som et Speil den smukke Fjord og Ringerikes yndige bolgeformige, rigt dyrkede Kladbogd. Det hele Skue er en broget Afveksling af Vand, Mark, Skov og Fjeld; langt borte sees Gausta og Røresfjeld, tilligemed flere andre Fjelde i Telemarken og Hallingdal.

Drommingsens Udsigt er mere begrænset. Man ser ud gennem en Klipperamme. I sin Karakter ligner den tildels den Udsigt, som aabner sig fra selve Kleven. Af mange foretrakkes den for Kongens Udsigt, og den staar ogsaa ubetinget over denne i Ynde, medens den savner det storlagne Præg, som det ubegrænsede Fjernsyn giver den anden. De, som har betragtet dette Prospekt under en klar Himmel og i straalende Solskin, omtaler det med en Henrykkelse, der lyder overdreven for enhver, som aldrig har været i Norge. Og selv naar Taage og Skyer skjuler Udsigten, har dog den taalmodige Klatrer Bederlag i de eiendommelige atmosfæriske Virkninger. Dr. Cairns, der besøgte Stedet for at iagttage Solopgangen, og ved sin Ankomst fandt Betingelserne tilsyneladende høist ugunstige, beskriver paa følgende Maade sine Oplevelser i "Sunday at Home," for November, 1879:

„Jeg havde naaet Udsigten, men istedetfor Solopgang var der en haardnakket Taage, der indhyllede alt paa 100 Yards Afstand i Skygge og gjorde det store, aabne Rum, som jeg vidste var foran mig, til et tomt Firmament. Træstilladset havde indridset paa Sider og Gulv Navnene paa mere heldige Besøgende. Da denne Kilde til Interesse var bleven udtomt, udvalgte jeg de længst bortliggende Graner til Skjelmærk og begyndte at tro, at jeg kunde se forbi dem. Omkring Kloffen halv ti følte jeg tilslut nogle tunge Regndraaber falde og søgte Ly under en Klynge Grantrær. Da jeg efter nogle Minutters Forlob saa mig tilbage, opdagede jeg noget sort paa Himmelen. Det var en Skydannelse, og som jeg skyndte mig hen til Stilladset, holdt Taagen paa langsomt at forsvinde. En Del af Fjeldene nedenunder med sine Der skinnede smukt mellem Taagen, der forsøgte at dække dem og de fjerne Hoie i Vest. Min eneste Sorg var, at jeg havde gaaet Glip af Overgangssiebliffet; men snart dækkede atter Taagen alting som før. I Haab om, at jeg skulde saa se hele Spredningsprocessen, holdt jeg mig paa Stilladset, tiltrods for det voldsomme Regn. Inden længe gjordes der med Lynets Hurtighed en Kist i Taagedækket, en Arm af Thriffjorden kom til syne, og derpaa hele Grupper af Der, med de fjerntliggende Fjelde og de vel opdyrkede Marker i en malerisk Forvirring; paa enkelte Steder hang Taagen ved, medens den paa andre forsvandt. Man kunde næsten ikke lade være at raabe høit af Henrykkelse, saa storartet var Virkningen og saa ganske forskjellig fra noget, jeg før havde seet. Det svage Skin af Landskabet gennem Taagen var magisk, og især var Virkningen paa Bandet forbausende. Det gjentog sig med en Afveksling af fuldkomment Mørke og Tilsynskomst mindst to Gange til, og jeg var meget ivrig efter at iagttage, hvor Lynet uventet vilde vise sig, indtil al Taagen med en Gang trak sig tilbage fra det længst bortliggende Fjeld, der laa seks ti å tytti Mile borte, og kun hang igjen paa Fjeldsnatten tilhøre ved den øvre Ende af Stensfjorden, og nu kom de fjerntliggende Fjelde, Sletter, Indsøer, Sundvolden med Fjorden nedenfor og i Virkeligheden alt, som udgjør den storartede Kongens Udsigt, tilsynne.“

Noget Mile længere mod Vest kommer man til Drammen, en By, der har en meget

malerist Beliggenhed ved Drammenselven. Byen bestaar af tre Dele, som for udgjorde to Kommuner, Bragernes paa Elvens østlige Side, Strømso og Tangen paa den vestlige. Mellem Strømso og Bragernes fører en lang Bro over Elven, fra hvilken man har Udsigt over Blesfjeld. Da Byen egentlig kun bestaar af to lange Gader, har den i Forhold til sin Folkemængde (19,601 Indbyggere) en meget betydelig Udstrækning. Drammen er en livlig, blomstrende By, der især driver en meget udstrakt Læstehandel. Det kommer, der hugges i Numedal, Hallingdal, Valdres og andre Skovdistrikter flyder nedover Indsøerne nedest for Elvene, fastes uden videre over Fossfaldene, og naar det kommer til Drammen, udslibes det til de forstjellige Dele af de forenede Stater og Europa. Herfra udfores aarlig kommer til et Beløb af omkring 1,350,000 Dollars.

Efter omkring seks Miles Reise med Jernbanen fra Hovedstaden kommer man til Bergstaden Kongsberg, der ligger ved Laagen, som gjennemstrømmer Numedal og ved Larvik falder i Havet. To Broer fører i Kongsberg over Laagen, Rybroen overst over en Foss og Gamlebroen længere nede. Her findes flere Staten tilhørende Fabrik anlæg saasom Baabenfabrikken, Mønten og flere. Til Baabenfabrikken kommer man langs Elven, som der danner en vakker Foss, der kaldes Baabenfabrikfossen.

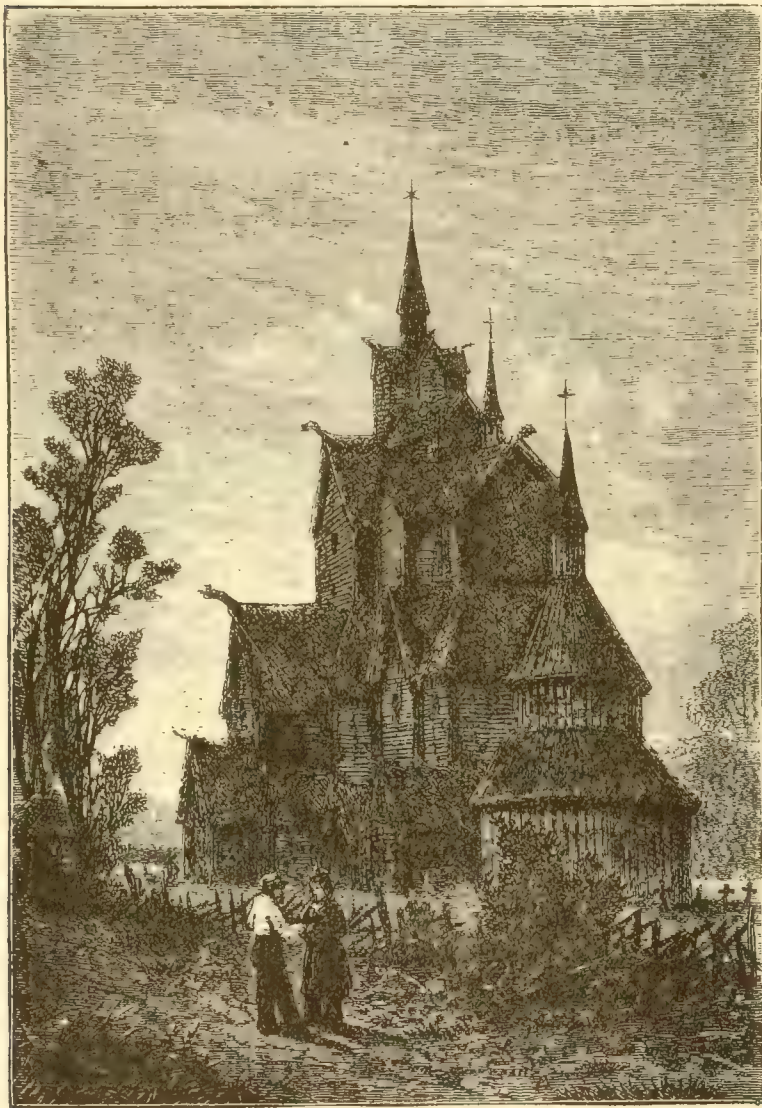
Hvad der især har givet Byen dens Betydning, er det gamle Solværk, hvis Gruber ligger i Vest for Byen. Dette er det eneste Sted i Norge, hvor Grubedrift har vist sig rigtig indbringende. Man tror, at ved noiaagtig Undersøgelse ogsaa andre Dele af Landet vilde vise sig at være i Besiddelse af mineralisk Rigdom; men Mangelen paa Kul og de næsten uovervindelige Hindringer for al tung Trafik gjør Norge til et ugunstigt Land for Grubearbejde. Men paa Kongsberg har Solminerne givet et godt Udbytte. Nu drives kun Gruber. Den første Solvanvisning opdagedes i 1623 af en Bondegut, som gjætede Njør paa Fjeldet, og allerede i December samme Aar var den første Grube i Drift med ietsten Mand. Denne saa, som de øvrige af de ældste Gruber, paa det høiere Fjeldparti, Overberget, men snart optoges ogsaa længere nede Gruber paa Underberget. Den gamle Underbergsstoll, der er henved 15,000 Fod lang, er nu gjenoptagen, da Underbergets Gruber atter skal drives. Sin Blomstringsperiode havde Kongsberg naaet efter Midten af det 18de Aarhundrede. I 1805 nedlagdes Bærket aldeles, men blev igjen optaget efter mindre Maalestok i 1816 og har siden 1830 stedse givet et stort aarligt Overtid, der i 1833 endog beløb sig til 1,600,000 Kroner. Byen har 4,561 Indbyggere; men den store Murstenskirke vidner om, at den er opført for en langt større Menighed. Ved Kirken er en Støtte for Kong Christian IV, Bergstadens Anlægger. Fra Kongsberg har man den bedste Adkomst til Telemarken.

Der er to Reie fra Kongsberg til Timmeset. Reiserende, der skal tilbage til Kristiania, gaar i Regelen en Reie og kommer tilbage en anden. De, som tænker paa at gaa over Sausfeli eller at reise til Skien eller Kristiansand, har at vælge mellem det mere storartede Sceneri paa Volkesjø Mønten og Hiterdals arkitektoniske Tilstrækning. Landskabet straks for man naar Volkesjø Gaard er meget berømt. Du Chaillu siger herom: „Jeg har ikke seet en Bondegård i Norge med en saa malerist Beliggenhed, og ingen med et saa ualmindelig storartet Landskab. Det ligger blandt granflædte Aase, hvis mørke Farve staar i stærk Modstrømning til de grønne Marker og Eng, de omringer. Stedet er til en vis Grad ind-

begnet af bare Fjelde, paa hvilke der hijs og her sees Kletter af Sne. Overalt rinder smaa Bække nedover Fjeldsiderne og opfulder Luften med den smukke Musik af fildrende Vand."

Den anden Vei gaar forbi den nordlige Ende af Hiterdalsvandet og forbi Hiterdals Kirke, den eneste Rival til den endnu mere berømte Borgund Kirke. Som en arkitektonisk Marktværdighed staar den tilbage for denne; men de er antagelig fra samme Tid og bygget

i samme Stil. Klokketaarnet staar paa den anden Side af Veien. Bådefer tilfredsstiller den Reisesens Videbegjærlighed ved følgende sammenfattede Forklaring over Bygningen: „Arkitekturen og den hele Ornamentik i disse eendommelige norske Stavekirker fører dem tilbage til det tolvte Aarhundrede, da Soilernes Kapitaler for saa vidt Forstjellen i Materiale tillader, næsten noiaagtig svarer til Detaljerne i den anglo-romanske Arkitektur fra samme Periode. De er ligesom Blokhuse byggede af Bjælker, der er lagte horisontalt over hverandre og holdt paa sin Plads ved Hjælp af stærke Hjørnestolper. Over Væggene hæver sig det høie Tag, hvis arkitektoniske Konstruktion oprindelig kunde sees fra det Indre, men nu, som i dette Tilfælde, ofte skjules af et mellemliggende fladt Tag. Det firkanterede Midtstrib støder op til et halvcirkelfor-

Hiterdals Kirke.

met Kor. Rundt det Indre af Bygningen løber en lav Buegang, der antagelig er bygget til som en Beskyttelse mod Sne og Kulde. Den nedre Del er luffet, medens den øvre Del er aaben og støttet af smaa Støiler. Over Taget paa denne Buegang ligger Gangenes Vinduer, og ovenfor hæver Midtstribet sig, over hvilket der rager et firkantet Taarn med et smalt Spir; Vinduerne i Gangene er omdannede, da den oprindelige Plan kun havde smaa

Lufthuller istedet. Soilehovederne, Dorene og Dorkarmene og andre passende Steder af Bygningen er prydede med rige og fantastiske Udskjæringer, der forestiller sammensflettede Drager, mellem hvilke der blander sig Lovværk og Figurer. Fremspringene fra Tagene og Gavlene er ogsaa udstaarne i groteste Figurer."

Niterdals Kirke eier blandt andre Meriteter en Stol, der er mærkværdig i sine Udskjæringer og ved sin store Soliditet. Den staar oppe ved Alteret og antages at være fra om-

Rjukanfos.

kring det niende Aarhundrede. Hvis saa er Tilfælde er den vistnok en af de ældste Stole, som eksisterer.

Tinnioet er en liden Landsby, der ligger ved den sydlige Ende af Tinnioen, en Indsø, der er omkring 22 Mile lang. Der gaar et Dampskib til Strand, som ligger ved Maane- elven, lidt ovenfor det Sted, hvor Elven løber ud i Indsøen. Omtrent tolv Mile fra Strand kommer den Rejsende til Faldets Begyndelse. Lidt bortenfor Gaarden Krokan, der tilhører den norske Turistforening, faar man først se Fossen. Den har faaet sit Navn

Njukan, det ruggende Fald, deraf, at, naar en stor Vandmængde styrter ned, den nedre Halvdel er skjult af den tætte Sky af Taage og Skum, der stiger op. Vandet falder over en Høide af 780 Fod, og Udsæendet er saa meget mere malerisk paa Grund af den underlige Form af den Afgrund, hvori Vandet falder.

En gammel Wei, der kun kan anvendes af raske og nervesterke Klatrere, og hvor man kan faa en bedre Udsigt over Faldet, er i de senere Aar bleven afspærret, da den ansaaes for at være farlig. Faldet er vel værd Tiden og Besværet med Reisen, endstjont det i manges Mening staar under Hardangers vældige Fald.

Den gamle Wei, der fører langs med Kanten af Afgrunden til en nærmere Udsigt over Faldet kaldtes for Maristien, og der staar et trist Sagn i Forbindelse med den. For mange Aar siden, saa under Historien, boede den smukke Mari af Vestfjorddalen paa sin Faders Gaard i Nærheden af den øverste Ende af Faldet. En rig Mand friede til hende, og hendes Fader vilde, hun skulde tage ham, men hendes Hjerte havde længe tilhørt hendes Barnsdomsven Gjstein Hølforsen. I de Dage var Voldsøjerninger kun altfor almindelige, og den stussede Beiler lagde en Plan til at overfalde og myrde sin Rival, som han en Dag kom for at besøge sin Elskede. Dette fik Mari vide. Hvorledes hun skulde kunne advare Gjstein om Faren, vidste hun ikke; men Kjærlighed er opfindsom, og hun besluttede sig til at vove sig langs med Klippen, da den almindelige Wei allerede var besat af Morderne. Hendes Anstrengelser lykkedes; Mari fik advaret sin Elsker, og han flygtede ud af Landet. Maren gik; hendes Fader døde, hendes Fiende holdt op med at plage hende og, lige trofast, levede hun i Haabet om Gjsteins Tilbagekomst. En Dag smtes hun, hun saa en Stikkelse komme henover den bratte Wei, hun selv havde først opdaget; den kom nærmere og nærmere, tilslut kjendte hun Trækkene. Det var Gjstein, som kom tilbage, rig og agtet, for at fræve sin Brud. Hun løb for at møde ham. Da han saa hende, viftede han med Armene og raabte hendes Navn. Som han gjorde dette, gled hans Fod, han tabte Ligevægten og faldt hovedfuls ned i Afgrunden nedeunder. Mari gik fra Forstanden, og som hun efterhaanden ivandt hen, pleiede hun bestandig at gaa op og ned ad den smale, stejnbæsvangre Wei, medens hun indbildte sig at høre Gjsteins Stemme, der blandede sig med Njukanfossens mægtige Brusen.

Kragende op over hele Egnen og lige mod Faldet ligger Gausta. Dette Fjeld er det høieste i det indlige Norge, idet det stiger op til en Høide af 6,180 Fod. Det er ikke vanskeligt at bestige, og fra dets Top har man en storartet Udsigt over hele Telemarken. Lige som Gausta selv er smuk fra saagodt som alle mere fremspringende Punkter i de indøstlige Dele af Landet, saa har man ogsaa fra dets Top en tilsvarende Oversigt over disse.

Fra Timmoet fører nu en udmærket Wei over Haukeli til Odde ved Sorfjorden. Veien er først nlig gjort istand for Kærjoler, medens for alle Reisende enten maatte ride eller gaa over Passet. Ald denne Route kommer man gjennem Hjertet af Telemarken, her faar man ogsaa se de eiendommelige Stabure paa de forfjellige Bondegaaarde og meget af den Udsjæring paa Husene, for hvilken Telemarken er saa berømt. Den mest storartede Udsigt paa den vestlige Side af Passet har man i Klatdal, medens den paa Vestfiden er i Møldal. Paa vor Illustration fremstilles et ægte Telemarkenshus. En lignende Bygning beskrives af Du Chaillu paa følgende Maade: „Paa venstre Side af Indgangen var et

Udskåret Namstykke, Trankrus og Stabur.

Værelse omtrent tyve Fod i Kirkant, med det sædvanlige aabne Aldsted i Hjørnet; Moblementet bestod af et stort rødmalet Bord, en Træbænk og nogle underlige Stole, der hver var gjort af Stammen af et Træ. Vinduerne bestod af smaa Glasruder. I to af Værelsets Hjørner var der opført Senge, som lignede Rojer ombord paa Skibe. Disse Rojer var

malte med gloende Farver, og Kammen var gjort fast til Taget, der ikke var mere end otte Fod høit. En lysmalet Buffet saa hoi som Værelset og fastgjort til Væggen, indeholdt Sølvs og Glasstøi, Skeer og saadant. Midt imod Vaaningshuset var Staburet, der antagelig er over fem Hundrede Aar gammelt. Jeg gik op af en bras Stige til øverste Etage, hvor man blev indladt med en ubyre Nøgel. Døren gik paa nogle underlige Hængsler, og det eneste Lys kom ind gennem Gangens eiendommelige aabne Træværk. Værelset havde et middelalderst Udseende, for alt, som var der, var gammelt og besynderligt. Hovedgjenstandene var svære Kister, hvorpaa Eiernes Navne var malede. Hver af Husets tre Døtre havde sin egen Kiste med sit Navn paa, og dens Indhold dannede en betydelig Del af hendes Medgift i Form af Gangstøi og Smykker. Paa Dørvængene hang fjorten Aarestind saa hvide som Sne, Skjorter og Skjorter broderede med Sølvs, Borddugene med fantastisk Broderi paa hver Ende, og Tæpper af flere straalende Farver var hængte omkring i Rummet. Værelset nedenunder havde paa den ene Side store Skrin, der var satte tæt indtil hinanden; desuden var her Forraad af Aarelaar, salt Kjøtt, Melsekæffer og Kurve med Uld, af hvilken noget allerede var færdigt.

Fra de tidligste Tider har Udskjæring i Træ og Sten blomstret i Skandinavien. De gamle Runeinskrifter er udhugne i Sten. I mange af de ieniske Kirker er der opbevaret Udskjæringer baade i Træ og Sten, hvilke undertiden er af det underligste Slags og gaar tilbage iets, ind eller otte Aarhundreder. Det store Museum for nordiske Antikviteter i Kjøbenhavn har en prægtig Samling, og paa Museet i Stockholm er der mange smukke Ting tagne fra gamle ieniske Kirker. I Norge imes det ogsaa fra de ældste Tider at have været Skik at anvende meget Arbeide paa Træskjæveri. Borgund og Hitterdals Kirker er bedækkede med dette Arbeide. Paa mange Steder kan man se udskkaarne Kamstykke og Visklag. Telemarken er særlig rig paa saadant Arbeide. Staburene er bedækkede med Udskjæringer, der ofte viser de mest udviklede Monstre og stor Digtighed. Dørfarmene er prydede med Drager af skrækkeligt Udseende og Slanges af mere end almindeligt bugete Former. Trægaster, Skeer og Saltkar er ofte høit pragtfuldt udskkaarne. Men de Gjenstande, der kan mest tiltrække sig Opmærksomhed er de store Trækrus. Disse kan man se overalt, og de kan taale en nysgerrig Undersøgelse baade med Hensyn til Tegning og Udforelse af Træskjæringen. Aar tilbage var det let at faa fat i smukke Eksemplarer af Sølvs til en moderat Pris, men det handler sjelden nu. Illustrationen paa Side 144 fremstiller nogle karakteristiske Prover paa, hvorledes Nordmændene kan arbejde i Træ.

Det indlige Norges Havn er Kristiansand, og her anløber næsten alle Dampskibe, der gaar mellem England og det indlige Norge. Indteilingen til Havnen er gennem en Række smalle Passager mellem nogle, lave, klippefulde Ber, der ser ud, som om de var bleven nedtrunkne under Tidernes Storme. Kristiansand er anlagt i 1641 af Kristian IV og har en smuk Beliggenhed ved Torrisdalselvens Udlob i Skagerak. Det er regelmæssigt bebygget med lange retvinklede Gader. Domkirken er den fornemste Bygning i Byen, der ogsaa er Sæde for en Biskop og Stiftamtmand. Den vestre Havn, hvor Dampskibene løber ind, er meget søgt af Skibe. Paa Kirkegaarden er der et Monument over de Danske, som i 1864 faldt i Søslaget ved Helgoland og blev begravne her. Byens gamle Fæstningsværker har ligesom den i ind for Byen liggende Klæffers Fæstning, der allerede var anlagt i det 16de Aarhun-

drede, tabt al Betydning. Den karakteristiske Mangel paa Liv synes endnu mere ioinesaldende her end i de andre større Byer.

Kristiansands Omegn er paa Søsiden for det meste nøgen, medens den paa Land siden frembyder mange smukke Partier. Odderoen, der ved en Kanal, Gravene, som forbinder den østre og vestre Havn, stilles fra Byen, udmærker sig særlig ved sine vakre Spadsergange og sin smukke Udsigt. Udenfor Byen ligger det smukke Parkanlag Havndalen. Veien fører gjennem en Egelund. Opover Hjelset er der henrivende Stier, og fra Toppen har man en mærkelig Udsigt.

Fra Kristiansand har man den bedste Adkomst til Setersdalen, en af Landets mest interessante og urnoriske Regioner. Foruden den store Naturskjønhed, som denne Dal besidder, har den ogsaa de mest primitive Bygninger. Hovedinteressens ved et Besøg i Setersdalen

Parti fra Omegnen af Stavanger.

knytter sig imidlertid til Dalens eiendommelige Folkeliv. Det, som først falder i Øinene, er den særegne Dragt. Kvindernes er endnu den gamle. De setersdalske Kvinder i fuld Ruds med sine mange Solosmykker og vakre „Tjell," der som et Blød bæres over Skulderen, tager sig fortrinlig ud; men man bør ikke bagefter se dem i deres daglige Arbejde, da de gaar med en stivden Badmelsstak, hvis oprindelige hvide Farve ikke længere kan gjenkjendes. Brudens og Brudekonernes Dragt er pragtfuld. Mandsdraughten er mindre vakker, men karakteristisk. Hatten, der omvikles med Solosnorer, ofte til en betydelig Vardi, er her ældst, men tilhører dog ikke oprindelig den ældre Dragt, der nu i 80 Aar eller maaske mere har været opgivet. Denne var den samme, som benyttedes i Telemarken og andre Nideldegne, med Rulle og Knabentklæder. Men heller ikke denne var ældre end fra omkring Aar 1600.

For i Tiden bar Setersdolen, ligei om Befolkningen i de øvrige Dale, Sværd og Øie. Tilfaldt horte Sværdet alene til Brudgomsdragten. I Brudlupslaget hug Brudgommen i den store „Goie,“ en mægtig Svingstang, hvori man hænger Kjedlen over Jlden, for at man af Mærkerne efter Hugget kunde sammenligne hans og hans Forfædres Styrke. Øien og Øiehammeren brugtes tilfaldt ved festlige Anledninger som Spadseritav. Men det siger sig selv, at der i Drifkelagene nok kunde vante blodige Pander. Af de Knive og Kemme, der benyttedes ved Bælteispendingen, kan man nu kun i Musæerne finde Eksemplarer. Dog er disse nu meget sjældne, ligei om de saakaldte Døvlirer, hvori man puttede to Knive eller Kniv og Gaffel, og som hang i et eiendommeligt Bælte. Dette var imidlertid ikke særegnet for Setersdalen.

Beboelshuse er i Kegelen ikke ældre end det 18de Aarhundrede og frembyder ikke meget, som særlig falder i Øinene; de benyttes gjerne kun om Vinteren, medens hele Familien om Sommeren flytter ind i Aldhuset, der fremdeles bevarer de gamle Former og ansees for at være en meget sund Sommerbolig. Der findes nu neppe noget Aldhus, som er ældre en 1650; men de ældste er dog noiagtige Typen paa Dalens gamle Huse. Midt paa Gulvet under Kogebullet i Taget er Åren, der ofte er forsynet med Sæde med Kugstod. I Hjørnerne ser man de gammeldagse Sengsteder, og paa Siderne staar der Kratter med og uden Kugstod.

Setersdalen eier i sine Stev en rig Skat af Følkepoesi, der dog endnu ikke er helt tilgodegjort. Her findes megen Overtro; om ogsaa de Træbilleder, som man endnu i det attende Aarhundrede hemmelig tilbad, nu er tilintetgjorte, er Troen paa Tussernes Magt ikke uddød hos hele den ældre Slægt. Man træffer mange, som efter Solens Nedgang er bange for at færdes ude. Men den yngre Slægt har vist sig modtagelig for Oplysning og har ikke været ræd for at bryde med den flette Del af Arven fra Fædrene. Oplysningen har allerede vundet Indgang, og den kommende Tid vil rimeligvis bringe mange Forandringer. Setersdolen er venlig og snil, og kun naar han er fuld, viser der sig nu Træk af den gamle Vildskab. Eiendommelig for Setersdolen er den lange Haarlok, „Spiren,“ der hænger ned i Panden. Om den viklede Slagstjæmper for i Tiden sin Ånger, naar de forsøgte at trykke hinandens Øine ud.

Sætrene er for det meste yderst tarvelige. Hele Folket tilbringer en stor Del af Sommeren paa disse, og i den Tid er Dalen aldeles tom. Adkomsten til Dalen er ikke saa let, og den kan kun sees af dem, der er forberedte paa at tage det, som man faar det. Kvartererne er tildels tarvelige, og Soven er ofte vanskelig nok at faa for dem som lader sig forstyrre af Bagateller.

Fra Kristiansand til Egerund er der en god Vej, der fører gennem bakkede og smukke Landskaber. Men da Rejsen ad denne Vej tager omtrent tre Dage, medens Dampskibet gjør den paa fjorten a femten Timer, foretrækker de fleste Rejsende at gaa denne sidste Vej. I det indlige Norge forgrener Dalene sig fra det indre Sletteland til Kysten mod Øst, Syd og Vest. Rejsende, der har Lust til at se nogle af Norges ensomste Egne, de, der er mest uberørte af fremmed Indflydelse, kan tilfredsstille sin Nysgjærrihed ved at rejse op gennem disse Dale; men de, som gaar, maa være forberedte paa og istand til at sørge for sig selv, da de vil finde kun saa af de Bekvemmeligheder, man finder paa de mere befærdede Ruter.

Stavanger, den anden Havn i det indlige Norge, er en af de ældste Byer i Landet, idet den gaar helt tilbage til det ottende eller niende Aarhundrede. Byen har 23,911 Indbyggere og ligger ved en Bugt af den store, vidtforgreneede Boksfjord, den indligste af de store Fjorde, som giver det vestlige Norge dets eiendommelige Karakter.

Byen var fra Middelalderen og indtil 1685 Sædet for en Biskop, som i det nævnte Aar flyttedes til Kristiansand. I den saakaldte Kongsgaard, hvor forhen Biskopperne havde sin Residens, men hvor nu Latinskolen har sit Lokale, findes endnu de katolske Biskoppers private Kapel, Munkelirken. Omgivelserne af dette Hus og Domkirken ved Bredevandet med Parken er smukke. Byen har et nyt severdigt Museum. Forøvrigt har Stavanger, hvis ældste Del er den indre, omkring Domkirken, kun faa Stenbygninger. Byen er mest bygget af Træ, af hvilken Grund den ogsaa gjentagne Gange er odelagt af Ildbrande i det 17de og 18de Aarhundrede. Byens Velstand er væsentlig grundet paa Skibsfart og Handel med Fiskeprodukter. Den har i dette Aarhundrede været i raast Opsving, som længe har vedværet, omendistjont Aarsildstjæket paa disse Kyster nu kun er lidet. I Middelalderen har Byen, som af Kronen var stænket til den hellige Svithun, neppe været betydelig, men væsentlig været et Bispestæde, hvorom der er opstaaet bymæssig Bebyggelse.

Domkirken er Stavangers største Mærkværdighed og fortjener at sees. Længden er 180 Fod, hvoraf en Tredjedel falder paa Koret. Kirken er forholdsvis smal. Hovedtaarnet staar i Vestenden; saafremt det nogensinde har været fuldført, er imidlertid dets øvre Del forlængst nedtagen, maaske allerede efter Kirkens Brand i 1272. Skibet er fra det 12te Aarhundrede og Koret fra Slutningen af det 13de. Skibet er en rundbuet Basilika, hvis Hovedskib ved fem spære Piller er stilt fra Sidestibene. Prædikestolen er rigt udfaares. Den vestre Indgang er spidsbuet, og i hvert Sidestib er der en Portal med Zigzagornamenter. Koret er opført i en rig, næsten overløst engelsk Spidsbuestil og er helt igjennem af Klæbersten. Paa hver Side af dets østre Ende er et firkantet Taarn, hvori der findes to Kapeller, der oprindelig var Kirkens Skrudhuse eller Sakristier. Det store Vindu i Koret mod Øst er rigt udstyret; under dette er der paa den ydre Side anbragt tolv Mennekehoveder af Sten, over Vinduet et kronet Hoved og oppe i Gavlen et Bispehoved. Ligesaa findes der ogsaa indvendig enkelte Hoveder, af hvilke nogle er kronede. I Koret er der en smuk Dor paa Sydsiden, medens der paa Nordsiden findes en vakker Opgang til det lille Taarn.

Af Byens øvrige middelalderiske Kirker er ingen tilbage. St. Petri Kirke af rød Mursten og Hetlands Trækirke er begge nye. I Byens ydre Del er de store Bethanias-Stiftelser, der indtager et helt Kvartal.

Stavangers Omegn er meget smuk, og en Tur til Lysefjord er vel værd den Tid, den tager. Ved Hafresfjord, ved Kysten nogle Mile fra Byen, vandt Harald Haarfagre det store Slag i 872 over sine sidste Modstandere, hvilket gav ham Herredomme over hele Landet.

Norsk Bønderpige fra Hardanger

6. Kapitel.

Nogle Sæder og Skikke.

Ligesom i andre europæiske Lande saaledes forsvinder efterhaanden i Norge de gamle Skikke under Indflydelsen af Ideer, der udbredes ved Oplysningen og Berørelse med Udlændinge. I Kristiania og Bergen kan saaledes Indflydelsen fra London og Paris spores i Folkets Skikke og Klædedragt, og i Sveriges Hovedstad ser man de samme Virkninger. Og alligevel er det umuligt at reise gjennem nogen Egne af Norge og Sverige uden at opdage mange Vaner, Skikke og Eiendommeligheder, som man ikke ser paa andre Steder. Man føler, at det snart vil blive anderledes, men deres Bortgang og Indførelsen af mere moderne Skikke vil i de fleste Tilfælde vise sig at være høist uheldig.

Nordmandene er i det hele taget meget høflige, venlige og gæstfrie. De gjør alt, hvad de kan for at Besøgende skal føle sig hjemme, og dette gjør de ikke blot i Haab om en god Betaling, men ogsaa fordi de anser det som en Pligt at gjøre sit Bedste for den Fremmede.

Landet i Norge eies ikke af nogle faa rige Eiendomsbesiddere men af den større Del af Folket. Skjønt dette forebygger Opkomsten af en rig Klasse, giver det dog Folket Selvtillid og Tilfredshed. Norges Bønder ser mere velstaaende ud, er mere oplyste og tilsyneladende mere tilfredse end de tilsvarende Klasser i noget andet af Europas Lande. Ved en Naders Død bliver al hans Eiendom, baade fast og personlig, ligelig fordelt mellem hans

Born. Selv om Gaardens Eier sælger den, giver dog Loven den nærmeste Slægtning Ret til at kjøbe den igjen, hvis han har Lust, inden to Mars Forløb. Mod al Forventning har ikke denne Skik ført til en ny Deling af Landet, der vilde bryde det op i en uhyre Mængde Besiddelser, som alle vilde være for smaa til at underholde Eieren. Gaardene er for det meste af god Størrelse, og Folkene i det Hele taget i gode Omstændigheder, medens de store Uderligheder af Rigdom og Fattigdom, saaledes som i England, ikke forekommer.

Det maa imidlertid bemærkes, at nogle noiagtige Jagttagere af Livet i Norge giver en

Norsk Bondegård.

uden anden Beretning om Landets Tilstand. De paastaar, at Medarvinger maa for at forebølge Gaardenes altfor store Deling ofte udkjøbes, og at dette fører Eierne i Gjæld. De hævder, at Fattigprocenten er større i Forhold i Norge end i Stor Britannien; at Emigrationen er ligesaa stor som fra Irland; at Banker og Sagførere indehaver en stor Del af Landet og at, som en nødvendig Folge heraf, mange af Bønderne er i stor Gjæld. Den virkelige Forfatning er ganske midt imellem, ikke saa blomstrende som de ivrige Forkjæmpere for Bøndernes Eiendomsret paastaar og paa den anden Side ganske ikke fuldt saa nær Ruin som dens Modstandere forsikrer om.

Den norske Bonde, der saaledes har en Interesse i Fjorden og udelukkende maa stole paa sine egne Anstrengelser, er høflig mod alle, men fryr ikke for nogen. Han vil gjerne

vise alle Gæstfrihed og vil sjelden lade nogen betale for sig; han er tilstræffelig interesseret i Udenverdenen til undertiden at lægge for Dagen en naiv og næsten pinlig Nysgjerrighed, og han er ligesaa villig til saavidt det staar i hans Magt at tilfredsstille sin Gæsts Driste om Underretning.

Det Indre af et norsk Bondehus.

I baade Norge og Sverige var Forfatteren Gjenstand for megen personlig Opmærksomhed og Gæstfrihed, paa hvilken han ikke havde meget Krav. Grindringen herom er iblandt de mest behagelige af hans skandinaviske Oplevelser, da baade Nordmænd og Svensker har en Maade at vise en Fremmed Opmærksomhed paa, der næsten bringer

ham til at tro, at de staar i Gjæld til ham, istedetfor omvendt. En væsentlig Del af Folket hører til Bøndernes eller Selveiernes Klasse. Du Chaillu, der har været meget sammen med dem, omtaler dem saaledes: „Den norske Selveier er mandig, selvstændig og kjæk. Under sit uslebne Ydre har han et godt Hjerte. Han er en oprigtig Kristen, og hans religiøse Følelser er bleven udviklede fra Barndommen af. I baade Mænd og Kvinders Karakter er der en Aare af Mo og Tungsiind, der uden Tvivl er en Følge af den storlagne Natur, der omgiver dem. Mændene er flinke i alle Slags Haandværk. Der er intet Land i Europa, hvor Gjæstfrihedens Love er holdt mere hellige. Den Reisende er overrasket og henrykt ved overalt at se dette smukke Træk i Folkets Karakter.“

Norge er ikke et gunstigt Land for Agerbrug, og kun omtrent 3 Procent af Landet er opdyrket. Ho er Hovedfrembringelsen.

Bug, hvoraf Kladbrod, som man faar overalt, laves, og Havre er de vigtigste Kornsorter. Den rigelige Forsyning af Vand anvendes til Vanding ved Hjælp af Trærender, og paa næsten alle Bondegaaarde findes der en Vandmølle. Gaardene optager tre eller fire Sider af en Kirkant. Først er der et Hus, hvori Familien bor, hvilket tillige indeholder Gjæsteværelser, saa er der et Hus for Tjenerne, et Mælkehush og en Lade. Omkring disse er der Stur og Udbygninger i Forhold til Gaardens Storrelse og Arbejde. Tagene er ofte dækkede med Jord, hvorpaa der gror Mose og Blomster og det er slet ikke ualmindeligt at se nogle unge Graner trives paa Taget af en Bondegaaard.

Det Andre af Husene er selv hos velstaaende Bønder hverken komfortabelt eller velmøbleret. Der findes kun faa Møbler, og Gulv og Bæge, Stole og Borde er i Regelen af simpelt Træ. Men de er ofte maleriske og altid fulde af Interesse for den, som ser dem for første Gang. Husgeraadet er ganske tarveligt, men vel indrettet til dageligt Brug. Man føler, at Livets Vel i disse tarvelige Hjem ikke altid er saa jævn, og at, om der hverken er Rigdom eller fattigdom, er der dog nærmest det sidste. Den Besøgende vil kanske ikke finde sig tiltrukket af en norsk Hytte, men han kan ikke foragte hverken den simple Bolig eller dens stante Beboere.

Et eiendommeligt Træk af norsk Bondelev er, at en Del af det tilbringes paa Sæteren, der er en tarvelig Træhytte, som staar oppe blandt Fjeldene og i Regelen kun bruges om Sommeren. Paa Aasene og Fjeldenes lavere Skraaninger er der i Sommermaanederne Beite for Okser, Saar og Gæder. En Gaard kan ofte eie flere Hundrede Kreaturer, som i Midten eller Slutningen af Juni drives op til de høiere Dale, hvor de bliver indtil Midten eller Slutningen af September. Livet paa Sæteren er i Almindelighed en temmelig trist Tilværelse. Sætrene ligger langt borte fra Bondegaaardene, og er ofte hoist utilgængelige. Arbejdet er ganske overladt til Pigerne, af hvilke der er en eller to paa hver Sæter. Om Dagen, enten det er Regn eller Solstid, vogter de Kreaturerne, melker Kjørene og laver Smør og Ost. Det heldige eller uheldige Udfald af deres Ansirengelser bestemmer ofte enten den paafølgende Vinter skal henleves i gode eller trange Aar. De slittige Piger bejsjæftiger sig i de sjældne Fristunde med at spinde Uld, der om Vinteren væves paa Gaarden.

Nordmandene holder to store Fester, en til Jul og en St. Hansaften. Denne sidste bestaar hovedsagelig i Antændelsen af Baal. Paa min Vel til Nordkap seilede jeg den Aften langs med Vestkysten nogle Mile søndenfor Bodo. Med imaa Mellemrum kunde

man med en Gang se to, tre eller fire Baal blusse op paa Toppen af ligesaa mange Bakker, og vi kunde se, at hvert Baal var omringet af en hel Skare lystig Ungdom. I Byer som Kristiansund og Bergen stjæder Baadene frem og tilbage over Havnen, Baal er tændte paa nærliggende Der og Hoider, Folk er høitidsklædte, der er fuldt op af Musik og hele Befolkningen synes at tage Del i den almindelige Jubel.

Marets store Fæst er Julen. Denne var en af de Marstider, som i de gamle hedenstede Tider feiredes med Dyringer og Lystigheder og ofte med Udsteielsler og Blodsudgøddelser. Kristendommen erstattede den med en ædlere Gjenstand for Ahukommelse og indførte en mere human Maade at feire den paa. Da den falder midt paa Vinteren, naar Arbeidet paa Gaarden er let og man har god Tid, feires paa enkelte Steder Julen i lige indtil tyve Dage. Der holdes Selskaber, Visitter aflægges rundt omkring, og mange Forlovelser skrives sig fra

Endste Haand paa Toiletten.

denne lykkelige Tid. Der lægges særlig Vægt paa Brygningen af Juleøl, og alle maa smage paa dette. Hos baade Rige og fattige samler man sammen de bedste Rodevarer i saa stor Mængde som mulig og der er stor Fæstlighed overalt. Kreaturerne faar dobbelte Rationer, og Auglene glemmes heller ikke, idet Kornbaand fæstes paa Udhængene til dem. „Dagen for Jul,” skriver Du Chaillu, „er alting færdigt. Huset er bleven fuldstændig rengjort og Gæder og Barndom strøet paa Gulvet. Naar Arbeidet er udført, gaar i Regelen hele Familien ind i Bryggerhuset, der er opvarmet, og hver især tager sig her et godt Bad i en stor Balje, hvilket ofte er det eneste mange tager hele Maret; derpaa isorer de sig rent Toi og klæder sig paa. Om Aftenen samles de rundt Bordet, Faderen læser i Salmebogen eller et Kapitel fra Bibelen, hvorpaa de indtager et godt Maaltid. I mange af Dalene og Fjeldene

sidder man oppe hele Natten og alle er lustige; Lys holdes brændende i Vinduerne og ligesom i Sverige strommer Folt sammen til Kirken.

Der er meget som staar i Forbindelse med det religiøse Liv i Norge, der interesserer en Fremmed. I alle Dele af Landet finder man almindelige Trækirker og ikke sjelden er de runde Bygninger som ved Lystad og Beblungsnæs. Paa Grund af Landets klippesfulde Beseffenhed og den spredte Befolkning ligger Kirkerne ofte langt fra hinanden, og Menighedens har lange Stræfninger at reise. Det er et inuist Syn baade i Hardanger, Valdres og Telemarken at se Bønderne i sine materielle Kjøstumer, der alle ser saa rene og nye ud, paa Veien til Kirken. De, som bor langt borte, kommer i Stoltfjærre eller, hvis de bor ved Stranden af en Fjord, med Baad; baade Kjøre- og Roturen kan undertiden strække sig ud over mange Mile. Kvinderne ror ligesaa godt som Mændene, og naar Baaden naar Stranden efter en lang Koning, lægges den sidste Haand paa Toilettet, idet den ene giver en hjælpende Haand til den anden.

Den almindelige Gudstjeneste er aldeles blottet for alt, der nærmer sig storartede Kirkefirkte. Liturgiske Former anvendes, og i saa Henseende er den lutheriske Kirke meget konservativ; men der er lidet i den norske Gudsdyrkelse som i nogen Henseende taler til den menneskelige Side af den menneskelige Natur. Der er meget, som strider imod de engelske Begreber, om hvad der passer sig for offentlig Tilbedelse. Bygningerne er, selv om man tager Hensyn til deres eiendommelige Udseender og oienfaldige Velde, saa bare og lidet tiltrækkende som de ældste og tarveligste Bedehuse. I mange Egne holdes der Gudstjeneste kun engang hver anden eller tredje Søndag. Derfor er Kirken ofte overfuldt, og efter Gudstjenesten følger Brylluper, Begravelser og Barnedaab. Præsten sees saa sjelden, at han har fuldt op af Arbejde, naar han endelig kommer.

Nordmændene er som Regel opriktige, trohjertede og afdrøgtige. De er meget glade i at læse, og religiøs Literatur finder en udmærket Afsetning blandt dem. Bibelen læses i Hjemmet, og Familien tilbringer mangen en Søndags Eftermiddag med at læse i Guds Ord. I Norge kommer den hellige Del af Søndagen til en Afslutning klokken seks om Aftenen. Derfor har det længe været Skik at tilbringe Søndag Aften med Dans og Udspredelser.

I den norske Kirke lægges der stor Vægt paa Konfirmation. Præsterne har ikke Lov til at vie ukonfirmerede Personer. Ungdommen oplæres omhyggeligt i Bibelhistorie og i den lutheriske Lære, og paa den fastsatte Dag lægger Præsten sine Hænder paa dem. Eksaminationen, der gaar forud for Konfirmationen, foregaar i Almindelighed i Kirken i Overvær af Konfirmanternes Slægt og Venner. Skolemeisteren udfører undertiden denne Del af Arbejdet, og vort Billede fra en af Tidemand's Materier, fremstiller en Skolemeister, der overhører sin Klasse i Hiterdals Kirke.

Menneskenaturen er omtrent den samme i Norge som i andre Dele af Verden, og ligesom andre Steder spiller ogsaa der Kjærlighed, Frieri, Bryllup og Sæder og Skikke forbundne hermed en meget væsentlig Rolle. Mange af de populære Fortællinger handler om denne Side af det menneskelige Liv, og mange af dem er meget interessante. En af de forfæste og bedste vil vi her anføre. Den kaldes „en Frieri-historie.“ — Der var en Gang Gut, som gik ud for at fri. Tilslut kom han til en Bondegaard, hvor Beboerne var lidet mere end Tiggere; men da Frieren kom ind, vilde de gjerne, det skulde se ud, som om de var velhavende. Nu havde Manden faaet et nyt Værme i sin Troie.

„Vær saa god og sid ned,“ sagde han til Frøieren; „men her er ogsaa saa meget Stov.“ Saa fór han omkring og gned og tørkede Bænke og Borde med sit nye Erme, medens han hele Tiden holdt den anden Arm bag paa Ryggen.

Konen havde faaet en ny Sko, og hun puffede til Stole og Borde med den og sagde: „Hvor her ser ud! Alting staar Hulter til Bulter!“

Derpaa raabte de paa Datteren, at hun skulde komme ind og rydde op. Datteren havde faaet en ny Sue; hun stak derfor Hovedet ind af Døren, nikkede og nikkede, først til en Side, saa til en anden.

„Jeg kan da ikke være overalt, jeg beller,“ sagde hun.

En Konfirmation.
(Efter et Maleri af Tidemand).

Det var nok en velhavende Familie den Frøieren var kommen til. —

Bryllupper i Norge tiltrækker sig ligesom paa andre Steder en stor Del Opmærksomhed, og fremviser mange underlige Skikke. De gamle Skikke har kun holdt sig uforandret i Landdistrikterne og begynder endog der at forsvinde. Forlovelsen, der finder Sted Maa-neder eller Mar før Brylluppet, er en ganske høitidelig Ceremoni. Den foregaar i Regelen paa en Høitidsdag, da de unge Menneſter gaar frem for Præsten, som spørger dem, om de i Guds og de omſtaaende Vidners Nærværelse vil trolove sig med hinanden. Paa et bekræftende Svar veksler Parret Ringe. Nu bliver der givet og modtaget Præſenter. Mandene giver ſin Kjæreſte Salmebog, Smukkeſager og Klæder, Kvinderne forſkjellige Klædningsſtuffer, ſom maa bruges paa Bryllupsdagen.

Brylluppet opslættes ofte længe efter Forlovelsen. Men naar det skal foregaa, er det naturligtvis en storartet Begivenhed, endstjønt mange af de gamle Skikke nu ikke mere iagttages. Det staaer i Regelen om Søndagen. Brudens Paaflødning er en af de vigtigste Begivenheder. Paa den betydningsfulde Morgen føres hun i Procession af Brudgommen til Kirken, undertiden til Hest og undertiden til Fods. Ved Tilbagekomsten til Brudens Hjem, er der stort Gjæstebud. Det mest fremtrædende ved Brudens Dragt er Kronen. Den er i Regelen af Sølvs, men er forgyldt og ser derfor meget straalende ud. Disse Kroner have i visse Distrikter og laanes fra den ene til den anden. Mrs. Stone i „Gjennem Norge i Juni,“ har beskrevet to eller tre Bryllupper, som hun iagttog med hele en Dames Raffhed og lette Opfatning.

„Medens vi stod blandt Gjæsterne,“ siger hun, „horte vi Musik og kunde skjelne Violiner og Kloiter. Senimod os kom tre Mand, der spillede en langsom og noget sørgelig Melodi, og bagefter kom med langsomme og afmaalte Skridt Bruden og Brudgommen. Bruden saa ganske tarvelig ud. Hun havde et vidt Skjort af sort Uldatlaik, rnsket rundt Livet og en Troie af samme Stof, medens Ermerne af et hvidt Liv stak ud af den sorte Troie. Et sort Forklæde med Frændler dækkede Forsiden af Skjortet. Paa Hovedet havde hun en Krans af kunstige Blomster af alle mulige Farver, og den var knyttet med nogle kulorte Baand, der faldt nedover Ryggen. Tykke Støvler fuldenste Dragten. Kronen, horte vi, bruges ikke, hvor Folk anser sig for mere moderne. Brudgommen var klædt i en af blaaklæde forfærdiget Dragt og havde en blod Rilt hat paa Hovedet; han mindede mig om Skipperen paa en Fiskebakke, naar han har paa sig sine bedste Klæder for at gaa i Land. Baade Bruden og Brudgommen havde en glat Guldring.“

En norsk Brud i fuld Puds.

Gjæstebudet varer i Almindelighed i tre Dage, der for det meste tilbringes med at spise, drikke og danse. Bruden beholder i Almindelighed under hele Gjæstebudet den Dragt, hvori hun blev viet.

Ved en anden Leilighed saa Mrs. Stone fire Par blive giste paa samme Tid. Hun siger: „Da alt var færdigt kom alle fire Brudgomme op til Alteret og stod omkring dette. Præsten talte da til dem samlet og uden nogen Bog. Han gjorde derpaa hver et Spørgsmaal, idet han begyndte med Mandene; en uborlig Bevægelse af Laben og et Rix var Svaret. Brudene havde Ringe paa, for de kom ind i Kirken. Efterat Spørgsmaalene var fremsatte og besvarede, knælede hvert Par ned, gav hinanden Haanden, og Præsten erklærede dem nu for Ektefolk. Gudstjenesten endte med, at alle otte knælede med bøjede Hoveder, medens Præsten udtalte Velsignelsen over dem.

Brudenes Dragter var høist eiendommelige. Hver af dem bar en Krone. Disse er i Regelen Arvestykker, men hvis der ikke er en i Brudens Familie, laaner hun en af en Nabo eller Anledning. De er af drevet Sølv, men deres Udseende odelægges for en Del derved, at noget af den er overdraget med Messing for at ligne Guld. Dette forøger ganske deres Værdi blandt de norske Bønder, da Sølv der findes i altfor rigelig Mængde til at stattes anderlig høit. Kronerne var fra fire til otte Tommer høie. En var ganske bedækket med Messing; de andre tre saa ældre ud og var slidte, saa at Sølvet var synligt. To af dem havde Sølvdobbe, der dinglede frem og tilbage, og i tre af dem var der indfattet ægte eller fægte Stene. Alle Brudene havde udslaaet Haar. Under Kronerne og over Haaret var Mængder af Baand omtrent en Fard lange og flere Tommer brede. Disse skjæmte bort hele Dragten; de var af forskellige Farver, især fiolette og magenta. Alle Brudene havde røde Skjorter, der var tæt rynkede om Livet. Over Skjorterne havde de broderede hvide Forklæder. Livene var korte, sorte Troier, der foran var dækkede med alle Slags Sølv-

Et Brudefølge.

mykker, især Søljær, der saa ud som Brændstansre. Hvide Forklæder om Halsen fuldstændiggjorde Toiletten. Hver Brud havde fra tre til fem Tommetorklæder i Haanden."

De søkkelige menneftelige Nøleflær, der saa naturlig staar i Forbindelse med Forlovelse og Gæstebud, vtrær sig ligesaa stærkt i Norge som i andre Dele af Verden. Poesi, Romaner og Folkesagn, alt famler sig om dette store Vendepunkt i to Liv. Biskop i Kristiansand Norge Moe, der sammen med Asbjørnsen har udgivet den berømte Samling af norske Folke- og Huldreeventyr, har skrevet følgende smukke Vers:

Nu smiler Aftenen sagte ned
med aulden Rodne paa Sjø og Lier,
og ludlos Taushed og undig Fred
til rolig Slummer Naturen vier
De grønne Strande
sig stille blande
i Sjøens Speil med de blanke Bunde,
der fanger dem.

Se Hifterbaaden hvor slank og let,
høit paa den glimrende Flade baaren,
hvor Karlen bøier sig mod sit Net,
mens stille Pigerne holder Naren.
Den tauje Tale
fra Sjø og Dale.
al Daagens Nigen har kunnet svale
og binde dem.

Men sødt henfunken en Pige staar
og fremad ser i den klare Himmel,
mens langsejlsvalt hendes Tanke gaar
til Julelegen og Dansens Brimmel.
Den røde Lue
paa Altnens Bue
har fættet Hunfer, vi ei tan stue, —
hun stirrer ud.

Du riqe, rødmeende Sommernat,
der eier mer end de lune Tage
o bring din fagre, din bedste Skat,
lad Trommen stærklig til hende draae:
Naar snart de lande
Bed grønne Strande,
læg Solvekronen om hendes Bænde
som salig Brud!

Et andet bekjendt Digt af N. Munch er:

Brudsfærden i Hardanger.

Der aander en tindrende Sommerluft,
Varmt over Hardangerfjords Bænde,
hvor høit op mod Himlen i blaalig Duf
De mægtige Hjelde stænde.
Det skinner fra Bræ, det grønnes fra Li,
Sit Helligdagsitruud staar Egnen flødt i —
Ti se! over grønklare Volge
Hjemglider et Brudefølge.

Som en Oldtids Kongedatter saa prud
Med Guldkrone paa og Skarlaget,
I Staven hun sidder den prægtige Brud
Saa fager, som Njorden og Togen.
Ustiaa Brudgommen svinaer sin Hat,
Nu fører han hjem sin dreste Skat,
Da ser i de Dine milde
Sit Liv som et Bryllupsgilde.

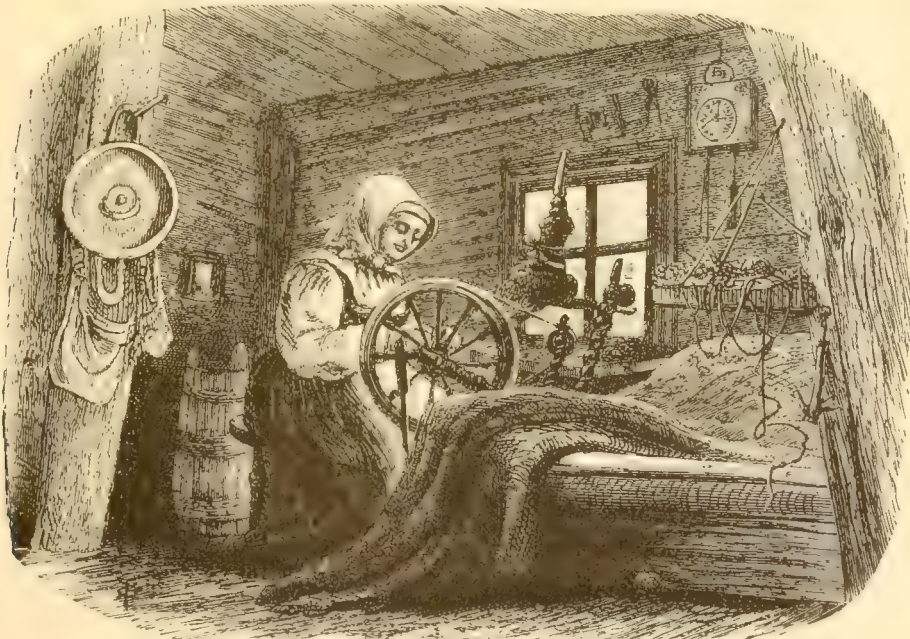
Alt risler det lofkende Tonefald
Af Gangar og Slaat over Roven,
Fra Hæld og til Hæld ruller Bøssens Knald
Da Glædesraab svare fra Skoven.
Med Brudens smaa Terner drives der Skjemt
Da Kjøgemesteren har ikke glemt
At fylde uanstælig Kruket
Til Tre for Brudehuset.

Saa drage de fremad med lysteligt Spil
Hen over den blinkende Flade,
Da Vaad efter Vaad sig slutter dertil.
Med Bryllupsaarsler saa glade.
Det blaaner fra Kløft, det skinner fra Bræ,
Det dufter fra blomstrende Abildtræ —
Erverdige naar Kirken paa Tangen
Da signer med Klokketangen.

I mange Dele af Norge maa Brudefølget reise frem og tilbage til Kirken i Baad. I dette Tilfælde er Baadene smukt pantede, Spillemanden tager Plads i Stavnen af den forste og derefter følger de øvrige i Procession. Undertiden roes Bruden og hendes nærmeste Folge i en Baad, der er udsmykket paa en pragtfuld Maade. Ved Kristiansund seilede engang ved en saadan Anledning et lidet Dampskib med fuld Fart op og ned i Havnen, medens de, der var ombord, holdt paa med smaa Mellemrum at afføre en liden Kanon. Dette var en temmelig stoiende Maade at fejre den lykkelige Begivenhed paa, men alle de ombord værende syntes at more sig udmærket.

Mennestenes Sorger kommer lige saa meget til norske Hjerter og Hjem som til andre Nationer i andre Lande. Der er Brølluper, hvor alle er glade; men der er ogsaa Begravelser, hvor alle græder. Disse falder ogsaa ofte paa Søndag paa Landet. Slægtringe og Venner kommer sammen. Aftenen for Begravelsen er der et Gjæstebud af en høitidelig og sammelig Karakter. Ved Tilbagekomsten fra Kirkegaarden begyndes der paa et stort Gilde, som undertiden varer i tre Dage.

Det lille, som selv en skarp Naattager kan se af Folkets Vaner og Skikke under en hurtig Reise gjennem Landet, er nok til at overbevise ham om, at det er vel værd et omhyggeligt Studium. Den almindelige Hosflighed, der vises ved at tage Hatten af baade for Naattig og Mig, Naandtrykkene, der veksles, og den hele Maade at være paa, staar i en behagelig Modstætning til mange andre Lande. Der findes lidet af den nyere Tids Kunstighed. Nordmændene er som et Folk betragtet ikke saa let bevægelige, men de er meget glade i Hornoier. De hilser med Glæde den kommende Gæst, og de efterlader det Indtryk hos den, der kun kommer i Berørelse med det Ydre af deres Liv, at jo bedre man lærer dette at kjende, desto rigere vil det vise sig at være paa Egenstaber, der fremkalder Respekt og Beundring.

S. Chr. Abjörnson.
(Efter fotografi.)

7. Kapitel.

Eventyr og Fortællinger.

Hvad det nedarvede Soltooi er i de gamle norske Bondehuse, det er Eventyrenes og Sagnetes fra fordum arvede Skat i det norske Folk. Hvert eneste ægte Eventyr er et kunsthærdigt Smedearbejde, fuldt afrundet, helt, rigt i Formen, en glimrende Solje, en Sol med en Uendelighed af Straaler udgaaende fra sin Midtstjerne, forgrenende sig, flettende sig sammen og atter tilbagevendende til sit Udgangspunkt. Hvert eneste ægte Droldeventyr er en Hædrensarv, der gjemmer i sig en Levning af Fortidens Visdom, og af hvis Vardi ingen kan tage fejl, hvor gammelt det end er; et Alenodie ligt dem, man har fundet i Norden, hvis ædle Metal mærkes paa Klangen, paa Tungen og paa Glansen under den ikke altfor fint polerede Overflade.

Vi kunde ikke afslutte vore Skildringer af Norge og det norske Folk uden at anføre nogle af disse Smukker fra fordums Tid, disse Eventyr, som under saa mange Generationer har udgjort hele det norske Folks Stolthed og Hæder. Gjennem dette Tillæg til vor Bog tror vi bedst at kunne skildre flere af de eiendommeligste Træk i den norske Folkekarakter, paa samme Tid som vi bereder vore Læsere en Fornøjelse ved atter at gjennemlæse disse maaite før bekendte, men dog altid indholdsrige gamle Fortællinger. Vi kan naturligvis her kun indtage nogle faa af disse Eventyr, men de, vi har valgt, anser vi for at være blandt de mest populære af alle.

Gudbrand i Vien.

Der var engang en Mand, som hed Gudbrand; han havde en Gaard, som saa langt borte i en Næst, og derfor kaldte de ham Gudbrand i Vien. Han og hans Kone levede saa vel sammen og var saa godt forliete, at Alt, Manden gjorde, syntes Konen var saa velgjort, at det aldrig kunde gjøres bedre. De eiede sin Jordvei og hundrede Daler liggende paa Ristebunden og i Njaset to flævebundne Njør. Men saa sagde Konen en Dag til Gudbrand: „Jeg synes, at vi bør lede den ene Ko til Vien og sælge den, jeg, saa at vi kan faa os nogle Haandtillinger; vi er saa brave Folk, at vi burde have nogle Skillinger imellem Hænderne, ligesom Andre har det. De hundrede Daler, som ligger paa Ristebunden, kan vi ikke tage Hul paa, men jeg ved ikke, hvad vi skal med flere end een Ko. Og Tid vinder vi ogsaa derved, at jeg slipper med at stille den ene Ko, istedetfor at jeg har gaaet og maaget og vandlet til to.“ Ja, det syntes Gudbrand var baade rigtigt og fornuftigt talt; han tog straks Koen og gik til Vien med, for at sælge den; men, da han kom til Vien, var der Ingen, som vilde

kjøbe Koen. „Ja, ja,“ tænkte Gudbrand, „saa kan jeg gaa hjem igjen med Koen min; jeg ved, jeg har baade Vaas og Klave til den, og der er lige langt frem og tilbage;“ og dermed gav han sig til at rangle hjemover igjen.

Men da han var kommen et Stykke paa Veien, mødte han En, der havde en Hest, han skulde sælge; saa syntes Gudbrand, det var bedre at have Hest end Ko, og byttede med ham. Da han havde gaaet et Stykke længer, mødte han En, der gik og drev en fed Gris foran sig, og saa syntes han, det var bedre at have fed Gris end Hest, og byttede saa med Manden; derpaa gik han et Stykke til, saa mødte han en Mand med en Gjed, og saa tænkte han, det sagtens var bedre at have Gjed end Gris, og derfor byttede han med ham, som havde Gjeden; saa gik han et langt Stykke, til han mødte en Mand, som havde en Sau; med ham byttede han, for han tænkte: „Det er altid bedre at have Sau end Gjed.“ Da han nu havde gaaet en Stund igjen, mødte han en Mand med en Gaas, saa byttede han bort Sauen med Gaasen, og da han saa havde gaaet et langt, langt Stykke, mødte han en Mand med en Hane; med ham byttede han ogsaa, for han tænkte som saa: „Det er sagtens bedre at have Hane end Gaas.“ Han gik da, til det led langt ud paa Dagen; men saa begyndte han at blive sulten, og saa solgte han Hanen for tolv Stilling og købte sig Mad for dem, „for det er da altid bedre at bjerge Liv end have Hane,“ tænkte Gudbrand i Liden. Derpaa gik han videre hjemad, til han kom til sin nærmeste Nabogaard; der gik han indom. „Hvorledes er det gaaet dig i Byen?“ spurgte Næbena. — „Na, det er nu gaaet saa og saa,“ sagde Manden, „ikke kan jeg rose min Lykke, og ikke kan jeg laste den heller,“ og dermed fortalte han dem det Hele, hvorledes det var gaaet ham fra først til sidst. „Ja, du blir da sagtens vel modtagen, naar du kommer hjem til Konen din,“ sagde Manden paa Gaarden. „Gud hjælpe dig! ikke vilde jeg være i dit Sted.“ — „Jeg synes, det kunde være gaaet meget galere, jeg,“ sagde Gudbrand i Liden; „men enten det nu er gaaet galt eller vel, saa har jeg saa snil Kone, at hun aldrig siger Noget, hvordan jeg saa bærer mig ad.“ — „Ja det ved jeg vist, men ikke fordi jeg tror det,“ sagde Granden. — Skal vi vædde paa det?“ sagde Gudbrand i Liden; „jeg har hundrede Daler liggende hjemme paa Ristebunden, tør du holde Vigt imod?“ — Ja, de væddede, og saa blev han der til om Kvelden, da det begyndte at mørkne, saa gik de sammen til hans Gaard; der blev Grandmanden staaende udenfor Døren og skulde lütte, medens Manden selv gik ind til Konen. „God Kveld,“ sagde Gudbrand i Liden, da han kom ind. „God Kveld,“ sagde Konen — „aa Gud ske Lov, er du der!“ Ja det var han da. — Saa spurgte Konen, hvorledes det var gaaet ham i Byen. „Na, saa og saa!“ svarede Gudbrand, „det er just Intet at rose. Da jeg kom til Byen, var der Ingen, som vilde kjøbe Koen, saa byttede jeg den bort med en Hest, jeg.“ — „Ja, det skal du rigtig have Tak for, det!“ sagde Konen; „vi ere saa brave Folk, at vi kan kjøre til Kirke, vi, ligesaavel som andre, og naar vi har Raad til at have Hest, saa kan vi sagtens lægge os den til. Gaa ned og sæt ind Hesten, Born!“ — „Ja,“ sagde Gudbrand, „jeg har nok ikke Hesten heller jeg; da jeg kom et Stykke paa Veien, byttede jeg den bort for en Gris.“ „Nei, nei!“ raabte Konen, „det var da rigtig, som jeg selv skulde gjort det, det skal du saamænd have Tak for! Nu kan jeg have Fleisk i Huset og noget at byde Folk, naar de kommer til mig, jeg og! Hvad skulde vi med Hesten? saa skulde Folk sige, vi var blevne saa store paa det, at vi ikke kunde gaa til Kirke længer, som for. Gaa ned og sæt ind Gris-

sen, Born!" — „Men jeg har nok ikke Grisen her heller, jeg," sagde Gudbrand; „da jeg kom et Stkke l nger bort, b ttede jeg den bort med en Melke jed." — „Jos, hvor vel du du   r Altting!" raabte K nen, „hvad skulde jeg med Grisen, naar jeg ret bet nker mig? N st skulde bare  agt: Derborte  der de op Alt, de har! Rei, nu har jeg Gjed,  aa faar jeg baade Melk og  it, og Gjeden beholder jeg endda. — Slip ind Gjeden, Born!" sagde K nen. — „Rei, jeg har nok ikke Gjeden heller, jeg," sagde Gudbrand; „da jeg kom et Stkke p a Veien, b ttede jeg bort Gjeden og fik en dygtig Sau for den." — „Rei," raabte K nen, „du har da  jort det  kkurat, som jeg skulde onsket mig Alt;  kkurat, som jeg selv havde v ret med. Hvad skulde vi med Gjeden? Jeg maatte da fl pe i Bj rg og Dale og  aa den ned igjen. Rei, har jeg Sau, kan jeg  aa Uld og Kl der i Sn et og Mad og aa. Gaa ned og slip ind Sauen, Born!" — „Men jeg har nok ikke Sauen l nger, jeg," sagde Gudbrand; „for da jeg havde g aet en Stund, b ttede jeg den bort med en Gaas." — „Daf skal du have for det! og mange Daf og aa!" sagde K nen; „hvad skulde jeg med Sauen? Jeg har jo hverken K f eller Ten, og ikke br der jeg mig om at slide og sl be og virke Kl der heller; vi kan k  be Kl der nu som for; nu  aar jeg Gaas leik, som jeg l nge har fundet efter, og nu kan jeg  aa Dun i den lille Puden min. Gaa ned og slip ind Gaas en, Born!" — „Ja, jeg har nok ikke Gaas en heller, jeg," sagde Gudbrand; „da jeg var kommen et Stkke l nger p a Veien, b ttede jeg den bort for en H ne." — „Gud ved, hvordan du har fundet p a det Alt!" raabte K nen; „det er Alt sammen, som jeg havde  jort det selv. En H ne! Det er det samme, som du havde k  bt et  ttedags lbr, for hver Morgen g ler H nen K ffen fire,  aa kan vi og aa komme p a Benene til rette Tid. Hvad skulde vi vel med Gaas en? Ikke kan jeg lave til Gaas leiket, og min Pude kan jeg jo f lde med St rgr s; gaa ned og slip ind H nen Born!" — „Men jeg har nok ikke H nen heller, jeg," sagde Gudbrand; „da jeg havde g aet endda et Stkke, blev jeg  krub tten, og  aa maatte jeg s lge H nen for tolv Skilling, for at bjerge Livet." — „Na, Gud  ke Lov, for du  jorde det!" raabte K nen; „hvordan du stiller dig,  jor du Altting netop, som jeg kunde onsket det frem. Hvad skulde vi og aa med H nen? Vi er jo vore egne H errer, vi kan jo ligge om Morgenen  aa l nge, vi vil. Gud  ke Lov! naar jeg bare har  aaet dig igjen, som stiller Alt  aa godt, beh ver jeg hverken H ne eller Gaas, Grise eller K  r." — S a lukkede Gudbrand op D ren. „Har jeg vundet de hundrede Daler nu?" sagde han, — og dette maatte Raboen tilst a, at han havde.

Vesle M se Gaas pige.

Der var engang en K nige, som havde  aamange G  s, at han maatte have en Jente bare til at  jate dem; hun hedte M se, og  aa kaldte de hende M se Gaas pige. Nu var der en K nigs  n fra Engeland, som skulde ud at fri; han satte M se sig i Veien for. „Sidders Du der Du, vesle M se?" sagde K nigs  nen. — „Ja, jeg sidder her og s tter Rod p a Rod og Lav p a Lav, jeg venter K nigs  nen fra Engeland idag," sagde vesle M se. — „Ham kan Du ikke vente at  aa," sagde Prins en. — „Jo, skal jeg have ham,  aa faar jeg ham nok," sagde vesle M se.

Der blev nu sendt M lere til alle Lande og Riger, som skulde tage af de vakreste Prin-

feslerne; dem vilde Prinslen have at vælge imellem. En af dem syntes han saa godt om, at han reiste efter hende og vilde gifte sig med hende, og han var baade glad og fornoiet, da han havde faaet hende til Kjaereste. Men saa havde Prinslen en Sten med sig, som han lagde foran Sengen sin, og den vidste Alting; og da Prinsessen kom, saa sagde Aase Gaasepige til hende, at hvis hun havde haft nogen Kjaereste for, eller hun ikke vidste sig fri for Noget, hun ikke vilde at Prinlen skulde vide, saa maatte hun ikke stige over den Stenen, han havde foran Sengen sin, „for den siger ham Alting om Dig,” sagde hun. Da Prinsessen horte det, blev der Sorg paa hende, kan Du vide; men saa fandt hun paa at bede Aase om hun vilde gaa i Steden for sig og lægge sig med Prinlen om Aftenen, og naar han saa var sovnet, skulde de bytte om igjen, saa at han havde den Kette hos sig, naar det blev lyst om Morgen. Det gjorde de. Da Aase Gaasepige kom og traadte paa Stenen, saa spurgte Prinlen: „Hvem er det, som stiger i min Seng?” — „Men og stjær Domfru!” sagde Stenen, og saa lagde de sig til at sove; men da det led paa Natten, kom Prinsessen og lagde sig i Steden for Aase. Om Morgen, da de skulde staa op, spurgte Prinlen Stenen igjen: „Hvem er det som stiger af min Seng?” — „En, som har haft tre Kjaerester,” sagde Stenen. Da Prinlen horte det, vilde han ikke have hende, det kan En nok vide, og saa sendte han hende hjem igjen, og tog sig en anden Kjaereste i Steden.

Da han skulde besøge hende, havde vesle Aase Gaasepige sat sig i Veien for ham igjen. „Sidder Du der Du, vesle Aase Gaasepige?” sagde Prinlen. „Ja jeg sidder her og sætter Bod paa Bod og Lap paa Lap, for jeg venter Kongssønnen fra Engeland idag,” sagde Aase. — „Ma ham kan Du ikke vente at faa,” sagde Kongssønnen. — „Jo, skal jeg have ham, saa faar jeg ham nok,” mente Aase.

Med den Prinsessen gif det affurat ligedan som med den første, paa det nær, at da hun stod op om Morgen, sagde Stenen, at hun havde haft seks. Saa vilde Prinlen ikke have hende heller og jagede hende sin Vej; men endnu en Gang syntes han da, han sit prøve, om han ikke skulde kunne finde en, som var ren og stjær; han ledte da vidt og bredt igjen i mange Lande, til han fandt en, han kunde like. Men da han skulde til hende, saa havde Aase Gaasepige sat sig i Veien for ham igjen. „Sidder Du her Du, vesle Aase Gaasepige?” sagde Prinlen. — „Ja, jeg sidder her og sætter Bod paa Bod og Lap paa Lap, for jeg venter Kongssønnen fra Engeland idag,” sagde Aase. — „Ham kan Du ikke vente at faa,” sagde Prinlen. — „Ma jo, skal jeg have ham, saa faar jeg ham nok,” sagde vesle Aase.

Da Prinsessen kom, saa sagde Aase Gaasepige til hende ligesom til begge de forrige, at hvis hun havde haft nogen Kjaereste, eller der var noget Andet, som hun ikke vilde, at Prinlen skulde vide, saa maatte hun ikke træde paa Stenen, som Prinlen havde foran Sengen sin, „for den siger ham Alting,” sagde hun. Prinsessen blev nu ilde ved, da hun horte det, men saa var hun ligesaa ful som begge de andre, og bad Aase, om hun vilde gaa i Steden for hende og lægge sig med Prinlen om Aftenen, og naar han var sovnet, skulde de bytte om, saa han havde den Kette hos sig, naar det blev lyst om Morgen. Det gjorde de. Da vesle Aase Gaasepige kom og traadte paa Stenen, saa spurgte Prinlen: „Hvem er det som stiger i min Seng?” — „Men og stjær Domfru!” sagde Stenen, og saa lagde de sig. Ud paa Natten satte Prinlen en Ring paa Fingeren til Aase, og den var saa trang,

at hun ikke kunde faa den af sig igjen; for Prinsien kunde nok itjonne, at det ikke gik rigtigt til, og saa vilde han have et Mærke, han kunde kjende den igjen paa, som var den Kette. Da Prinsien havde sovet ind, kom Prinsiesien og jagede Aase til Gaafestien, og lagde sig selv i Rummet hendes. Om Morgen, da de skulde staa op, spurte Prinsien: „Hvem er det, som stiger af min Seng?“ — „En, som har havt ni,“ sagde Stenen, og da Prinsien hørte det, blev han saa sindt, at han jagede hende straks paa Timen, og saa spurte han Stenen, hvorledes det kunde hænges sammen med disse Prinsiesierne, som havde steget paa den, for det kunde han ikke itjonne, sagde han. Stenen fortalte da, hvorledes det var gaaet, at de havde narret ham og sendt Aase Gaafepige i Steden for sig. Det vilde Prinsien have Rede paa: han gik da ned til hende, der hun sad og gjætede Gjæstene sine, for han vilde se, om hun ogsaa havde Ringen; har hun den, saa er det bedst at tage hende til Dronning, tænkte han. Da han kom derned, saa han straks, at hun havde bundet en Nille om den ene Fingerringen sin, og saa spurte han, hvorfor hun havde gjort det. „Na, jeg har staaet mig,“ sagde vesle Aase Gaafepige. Saa vilde han se paa Ringen, men Aase vilde ikke tage af Nillen. Saa tog Prinsien fat i Ringen, men Aase hun vilde drage den til sig igjen; saa gik Nillen af, og saa kjendte han igjen Ringen sin. Saa tog han hende med sig til Kongsgaarden og gav hende megen Stads og gilde Klæder, og siden holdt de Brudlov, og saaledes fik vesle Aase Gaafepige Kongssommen af Engeland ligevel hun, bare fordi hun skulde have ham.

Manden, som skulde stille hjemme.

Der var engang en Mand, som var saa grætten og vild, og aldrig syntes han, at Konen gjorde nok i Huset. Saa kom han hjem en Aften i Slaattoften, og gien og itjendte og bandte, saa det lyfte om ham. „Kjære Vene, vær ikke saa vond, Kar,“ sagde Kjærringen: „i Morgen skal vi bente Arbejde: jeg skal gaa ud med Slaattefalkene og slaa, saa kan du stille hjemme.“ — Ja det syntes Manden godt om, og det vilde han gjerne. Tidlig om Morgen tog Kjærringen Sjæen paa Klæppen og gik ud i Engen med Slaattefalkene og skulde slaa. Manden skulde da til at stille i Huset. Først vilde han til at fjerne Smør, men da han havde fjernet en Stund, blev han torst, gik ned i Kælderen og skulde tappe i St. Mens han holdt paa at tappe i Elbollen, fik han høre, at Grisen var kommen ind i Stuen. Han afsted med Tappen i Haanden, og igjennem Kjældertrappen som allerinarest og skulde vaske Grisen, at den ikke skulde vælte Kjærnen; men da han fik se, at Grisen alt havde slaaet Kjærnen overende, og stod og smattede paa Floden, som vandt udover Gulvet, blev han saa flyvende sindt, at han rent glemte Stonden, og efter Grisen det bedste han kunde. Han naaede den igjen i Døren, og der gav han den et dygtigt Spark, saa den blev liggende paa Klæppen. Nu kom han i Hu, at han gik med Tappen i Haanden; men da han kom ned i Kælderen, var alt Stet rundet ud af Tonden.

Han gik da paa Mælkebøden igjen og fandt saameget Flode, at han fik Kjærnen fuld, og saa gav han sig til at fjerne; for Smør vilde han have til Middags. Da han havde fjernet en Stund, kom han i Hu, at Hjemtoen stod inde endda, og hverken havde faaet Vaadt eller Tørt, endda det var langt paa Dag. Han syntes, det var for langt at gaa til Havnen med den, saa tænkte han, at han skulde slippe den op paa Taget; det var Torvtag paa Høt-

ten, og der stod stort, gildt Græs. Sytten saa ved en brat Basse, og naar han lagde en Plank over paa Taget, saa troede han nok, han skulde saa Koen derop. Men Kjøernen torde han ikke slippe heller, for den vesle Ungen hans foer og fravlede om paa Gulvet; han kunde gjerne slaa den overende, tænkte han. Kjøernen tog han paa Ryggen og gik saa ud, men saa skulde han vande Koen først, for han slap den paa Taget. Han tog da en Bøtte og skulde tage Vand i Brønden med, men da han boiede sig ud over Kanten, randt Floden ud af Kjøernen og ned i Rassen paa ham og saa ned i Brønden. Det led stærkt til Middags, og Smør havde han endda ikke faaet, saa tænkte han, han skulde koge Grød, hængte saa en Gryde med Vand paa Skorstenen. Da han havde gjort det, kom han til at tænke paa, at Koen kunde falde ned af Taget og brække Benene eller Rassen paa sig, gik saa op paa Taget og skulde binde den. Den ene Enden af Rebet bandt han om Halsen paa Koen, slap det ned igjennem Røben og bandt Rebbelden om Laaret sit, for Vandet kogte alt i Gryden, og han maatte til at stampe Grøden. Medens han holdt paa med det, faldt Koen udover Taget ligevel og drog Manden op igennem Røben ved Rebet; der sad han fast, og Koen den hang udenfor Væggen og svævede mellem Himmel og Jord, og den kunde hverken komme op eller ned. Koen havde ventet i syv Lange og syv Brede paa, at Manden skulde komme og raabe hjem til Middags; men det blev ikke noget af. Til sidst saa syntes hun, det blev for længe og gik endelig hjem. Da hun fik se, at Koen hang saa stngt til, gik hun bort og hug af Rebet med Ljaalen; i det samme faldt Manden ned igennem Røspiben, og da Kjøerringen kom ind, stod han paa Hovedet i Grødgryden.

Smeden, som de ikke torde slippe ind i Helvede.

Engang i de Dage, da vor Herre og St. Peder gik og vandrede paa Jorden, kom de til en Smed. Han havde gjort den Kontrakt med Handen, at han skulde høre ham til om syv Aar, imod at han i den Tid skulde være Mester over alle Mestere i Smedkunst; og den Kontrakt havde baade han og Handen skrevet Navnet sit under. Derfor havde han ogsaa sat med store Bogstaver over Smedjedøren: „Her bor Mesteren over alle Mestere!“ — Da vor Herre kom og fik se det, gik han ind. „Hvem er Du?“ sagde han til Smeden. „Læs over Døren,“ svarede Smeden; „men kanste Du ikke kan læse Skrift, saa faar Du vente, til der kommer En, som kan hjælpe Dig.“ For vor Herre fik svaret ham, kom der en Mand med en Hest, som han bad Smeden sto for sig. „Kunde ikke jeg saa Lov at sto den?“ sagde vor Herre. „Du kan prove,“ sagde Smeden; „galere kan Du nu ikke saa gjort det, end jeg kan saa det rigtigt igjen.“ Vor Herre gik da ud og tog det ene Ben af Hesten, lagde det i Smedjeavlen og gjorde Skoen gloende; derpaa hvæssede han Hager og Græv, neide Sømmene, og saa satte han Benet helt og holdent paa Hesten igjen; da han var færdig med det, tog han af det andet Hjørben og gjorde lige ens med det; og da han havde sat paa igjen det ogsaa, tog han Bagbenene, først det høire og saa det venstre, lagde dem i Avlen, gjorde Skoen gloende, hvæssede Hager og Græv og neide Sømmene, og satte saa Benene paa Hesten igjen. Intens stod Smeden og saa paa ham. „Du er ikke saa daarlig Smed endda Du,“ sagde han. „Synes Du det?“ sagde vor Herre.

Lidt efter kom Smedens Moder bort til Smeden og bad ham komme hjem og spise til

Middag; hun var meget gammel, fælt froget i Huggen og rynket i Ansigtet, og funde med Nod og Slæppe gaa. „Sæg nu Mærke til hvad Du ser,“ sagde vor Herre; han tog Konen, lagde hende i Smedjeavlen og smedede en ung, deilig Jomfru af hende. „Jeg siger som jeg har sagt,“ sagde Smeden, „Du er slet ikke nogen daarlig Smed; der staar over Døren min: Her bor Mesteren over alle Mestere, men endda siger jeg rentud: En lærer saalænge En lever,“ og dermed gik han frem til Gaarden og spiste Middag.

Da han vel var kommen tilbage i Smedjen igjen, kom der en Mand ridende, som vilde have stoet Hesten sin. „Det skal snart være gjort,“ sagde Smeden, „jeg har nu netop lært en ny Maade at sto paa; den er god at bruge, naar Dagen er kort;“ og saa begyndte han at stjære og brude saalænge, til han fik af alle Hestebenene; „for jeg ved ikke, hvad det skal være til at gaa og pusle med et og et,“ sagde han; Benene lagde han da i Smedjeavlen, saaledes som han havde seet vor Herre gjorde, lagde dngtig Mul paa og lod Smeddrene draae raist i Balgstangen; men saa gik det, som man kunde vente: Benene brændte op, og Smeden maatte betale Hesten. Det syntes han ikke videre om; men i det samme kom en gammel Hattigjærring gaaende forbi, og saa tænkte han: Luffes ikke det One, saa luffes vel det Andet, tog Hærringen og lagde hende i Mølen, og alt hun græd og bad for Livet, saa hjalp det ikke; „Du skjønner ikke Dit eget Bedste, saa gammel Du er,“ sagde Smeden. „Du skal Du blive til en ung Jomfru igjen i et Dieblis, og endda skal jeg ikke tage saameget som en Stilling for Smedningen.“ Det gik da ikke bedre med Hærringen, Stakkar, end med Hestebenene. „Det var ilde gjort det,“ sagde vor Herre. „Na, der er vel ikke Mange, som spor efter hende,“ svarede Smeden; „men det er en Skam af Handen: det er ikke mere end saa, at han holder, hvad der staar skrevet over Døren.“ — „Skald Du nu kunde saa tre Sniser af mig,“ sagde vor Herre, „hvad vilde Du saa onske Dig?“ — „Prov mig,“ svarede Smeden, „saa tør Du saa vide det.“ — Vor Herre gav ham da de tre Sniser. „Saa vil jeg forst og fremst onske, at den jeg beder fluge op i det Bæretæet, som staar her ude ved Smedjevæggen, maa blive siddende der, til jeg selv beder ham komme ned igjen,“ sagde Smeden; „for det andet vil jeg onske, at den jeg beder sætte sig i Lænestolen, som staar derinde i Bærstædet, maa blive siddende i den, til jeg selv beder ham staa op igjen; og endelig vil jeg onske, at den jeg beder krybe ind i den Staaltraadpungen, jeg har iommen min, maa blive derinde, til jeg selv giver ham Lov at krybe ud igjen.“ — „Du onskede som en daarlig Mand,“ sagde St. Peder; „forst og fremst burde Du have onsket Dig Guds Naade og Benikab.“ — „Jeg tørde ikke tage saa høit til, jeg,“ sagde Smeden. Derpaa sagde vor Herre og St. Peder Karvel og gik videre.

Det led, mens det skred, og da Tiden var omme kom Handen, saaledes som det stod i Kontrakten, og skulde hente Smeden. „Er Du færdig nu?“ sagde han, han stak Næsen ind igjennem Smedjedøren. Na, jeg skulde saa nødvendig slaet Hoved paa den Spigeren forst,“ svarede Smeden; „kryb Du imens op i Bæretæet og pluk Dig en Pære at gnave paa, Du kan være baade tørst og sulsten efter Veien.“ Handen takkede for godt Tilbud og krob op i Træet. „Na, naar jeg nu betænker Alt vel,“ sagde Smeden, „saa faar jeg slet ikke slaet Hoved paa denne Spigeren i de forste fire Aar, for dette er Potter til Jern saa haardt; ned kan Du ikke komme i den Tid, men Du faar sidde og hvile Dig saalænge.“ Handen tiggede og bad saa tondt som en Dofilling, at han maatte saa komme ned igjen, men det hjalp ikke.

Tilfældt maatte han da love, at han ikke skulde komme igjen, for de fire Aar var omme, som Smeden havde sagt. „Ja, saa kan Du komme ned igjen,“ sagde Smeden.

Da nu den Tid var forbi, kom Xanden igjen for at hente Smeden. „Nu er Du vel færdig,“ sagde han, „nu synes jeg, Du kunde have slaaet Hoved paa Spigeren.“ — „Ja, Hoved har jeg jagtens faaet paa den,“ svarede Smeden, „men alligevel kom Du et bitte lidet Gran for tidlig, for Odden har jeg endnu ikke hvæsset; saa haardt Jern har jeg heller aldrig smedet for. Medens jeg slaar Od paa Sommet, kunde Du sætte Dig i Vænestolen min og hvile Dig, for Du er vel træt, kan jeg tænke.“ — „Tak, som byder,“ sagde Xanden og satte sig i Vænestolen; men aldrig for var han kommen til Hvile, saa sagde Smeden igjen, at naar han betænkte Alt vel, kunde han slet ikke saa hvæsset Odden for om fire Aar. Xanden bad først vakkert om at slippe af Stolen, og siden blev han vred og begyndte at true; men Smeden undskyldte sig det bedste han kunde, og sagde, det var Jernets Skyld, for det var saa Poffers haardt, og trøstede Xanden med, at han sad saa godt og mageligt i Vænestolen, og at han om fire Aar skulde slippe affurat paa Minutten. Der var nu ingen anden Raad; Xanden maatte love, at han ikke skulde hente Smeden, for de fire Aar var omme; og saa sagde Smeden: „Ja, saa kan Du rejse Dig igjen,“ og Xanden afsted det forreste han kunde.

Om fire Aar kom Xanden igjen for at hente Smeden. „Nu er Du jagtens færdig, ved jeg,“ sagde Xanden, han stak Næsen ind gennem Smedjedøren. „Niks og færdig,“ svarede Smeden, „nu kan vi rejse, naar Du vil. Men Du,“ sagde han videre, „der er een Ting, jeg har staaet her længe og tænkt jeg vilde spørge Dig om: er det sandt, hvad de fortæller, at Xanden kan gjøre sig saa liden han vil?“ — „Jagu' er det sandt,“ svarede Xanden. — „Na, saa kunde Du gjerne gjøre mig den Tjeneste at krybe ind i denne Staaltraadpungen og se efter, om den er hel i Bunden,“ sagde Smeden; „jeg er saa ræd, jeg skal miste Reisepengene mine.“ — „Gjerne det,“ sagde Xanden; han gjorde sig liden, og krob ind i Pungen. Men aldrig for var Xanden kommen ind i, saa lukkede Smeden igjen Pungen. „So den er hel og tæt allesteds,“ sagde Xanden i Pungen. „Ja, det er brav nok, Du siger det,“ svarede Smeden, „men det er bedre at være fore vaer end efter snar; jeg vil lige saa godt sveitje Vedene lidt, bare for Sikkerheds Skyld,“ og dermed lagde han Pungen i Nolen og gjorde den gloende. „Nu! au! er Du galen? ved Du ikke, jeg er inde i Pungen da? raabte Xanden. „Ja, jeg kan ikke hjælpe Dig,“ sagde Smeden, „de siger for et gammelt Ord: En faar smede, mens Jernet er varmt,“ og saa tog han Storflæggen, lagde Pungen paa Ambolten, og dundrede løs paa den alt hvad han orkede. „Nu, au, au!“ skreg Xanden i Pungen; „fjære Vene! lad mig bare slippe ud, skal jeg aldrig komme igjen mere.“ — „Na ja, nu tror jeg nok Vedene er taalelig sveitjede,“ sagde Smeden, „saa kan Du komme ud igjen da.“ Dermed lukkede han op Pungen, og Xanden afsted saa fort, at han ikke torde se sig tilbage engang.

Men om nogen Tid faldt det Smeden ind, at han nok havde baaret sig galt ad, da han gjorde sig Uvenner med Xanden; „for skulde jeg nu ikke komme ind i Gudsrige,“ tænkte han, „torde det være Xare for, at jeg kan blive husvild, siden jeg har lagt mig ud med ham, som raader over Helvede.“ Han mente da, det var bedst at forsøge at komme ind, enten i Helvede eller Dimmerige, ligesaa godt først som sidst, forat han kunde vide, hvordan han havde det, og saa tog han Flæggen sin paa Raffen og gav sig paa Veien. Da han nu havde gaaet et

Stofte, kom han til Korsveien, hvor Veien til Himmerige deler sig fra den, som gaar til Helvede; der naaede han igjen en Skrædderivend, som piltede afsted med Persejernet i Haanden. „Gud Dag,“ sagde Smeden, „hvor skal Du hen?“ — „Til Himmerige, om jeg kunde komme ind der,“ svarede Skrædderen; „end Du?“ — „Na, vi faar nok ikke langt Følge vi da,“ svarede Smeden, „jeg har nu tænkt at prøve i Helvede først jeg, for jeg har lidt Kjenditab til Hænden fra før.“ Saa sagde de Farvel og gik hver sin Vej; men Smeden var en stærk, kraftig Mand og gik langt fortere end Skrædderen, og saa varede det ikke lange, før han stod for Porten i Helvede. Han lod Vagten melde sig og sige, at der var En udenfor, som gjerne vilde tale et Ord med Hænden. „Gaa ud og spørg, hvad det er for En,“ sagde Hænden til Vagten, og det gjorde den. „Hils Hænden og sig, at det er Smeden, som havde den Pungen, han ved nok,“ svarede denne, „og bed ham saa vakkert, at jeg maa slippe ind straks, for først har jeg imedet idag lige til Middag, og siden har jeg gaaet lang Vej.“ Da Hænden fik den Besked, befalede han Vagten at laase til alle ni Laasene paa Porten i Helvede, „og sæt endda paa en Hængelaas til,“ sagde Hænden, „for kommer han ind, gjør han Ugere i hele Helvede.“ — „Der er ingen Bergning at faa her da,“ sagde Smeden ved sig selv, da han fornam, at de stangte Porten bedre til; „saa faar jeg vel prøve i Himmerige;“ og dermed gjorde han omkring og gik tilbage, til han naaede Korsveien igjen; der tog han den Vej, Skrædderen havde gaaet. Da han nu var fundt for den lange Veien, han havde gaaet frem og tilbage til ingen Nytte, stridtede han paa alt, hvad han orkede, og naaede Himmeriges Port, med det samme St. Peder glottede lidt paa den, saameget at den kunde Skrædderivenden kunde slippe ind. Smeden var endda en seks, ind Skridt fra Porten. Her er det nok bedst at skynde sig, tænkte han, greb Skæggen og kastede i Dørglotten, med det samme Skrædderen smat ind; men kom han ikke indgjennem den Abningen ved jeg ikke, hvor han er bleven af.

Gjæte Kongens Hæarer.

Der var en Gang en Livorsmand, som havde givet op Gaarden sin til Odelsmanden, men han havde tre Sonner til, og de hedte Per og Paal og Esben Afelad. De gik hjemme og vilde Jngenting gjøre, for de havde det for godt, og selv syntes de, at de var for gode til Atting, og at Jngenting var godt nok til dem.

Lidt om længe havde Per faaet høre, at Kongen vilde have en Gjæter til at gjæte Hæarerne sine, og saa sagde han til Fæderen, at han vilde did, det kunde være passe til ham, for han vilde ikke tjene nogen ringere Mand end Kongen, sagde han. Kallen mente det, at der nok kunde være Arbeide, som passede bedre til ham end det; for den, som skulde gjæte Hæaren, fik være leug og let og ikke nogen Taustof, og naar Hæarerne tog paa at skjærpe og sluve, saa blev det anden Dans end at rangle stueimellem. Ja, det fik ikke hjælpe. Per vilde did og han skulde did, saa tog han Skrappen paa Nakken og labbede ned over Bakken, og da han havde gaaet langt og længer end langt, kom han til en gammel Kjærring, som stod med Hæsen sin i en Vedstube og bakkede, og da han fik se, hvorledes hun rakkede og sled for at komme løs, gav han sig til at storle.

„Staa ikke der og glip,“ sagde Kjærringen, „men kom og hjælp en gammel Krot: jeg skulde snart hind lidt Ved, saa fik jeg Hæsen min nedt her, og saa har jeg staaet og ruttet og slidt og ikke smagt Madsmulen i hundrede Aar,“ sagde hun.

Men endda mere lo han Per; han syntes det var bare Moro, og sagde, at naar hun havde staaet saa i hundrede Aar, kunde hun altid holde ud hundrede til.

Da han kom til Kongsgaarden, tog de ham til Gjæter straks; det var ikke ondt om Tjeneste der, og god Riste og god Lon skulde han have og kænste Prinsessen paa Kjobet, men om der kom bort en eneste af Kongens Hæder, skulde de stjære tre røde Hæmmer af Kyggen hans og kaste ham i Ormegaarden.

Saa længe Per var i Hægaden og i Hjemhagen, havde han alle Hæderne i een Flok, men da det led paa Dagen, og de kom op i Skoven, tog de til at stjæle og flyve over alle Hæderne. Per satte efter og rendte paa Spræng, saalænge han kunde stjæle, han havde een igjen, og da den sidste var borte, var han næsten sprængt, siden saa han ikke mere til dem.

Da det led paa Eftermiddagen, ranglede han paa Hjemveien og stod og kopte og kopte efter dem i Grunden; der kom ingen Hæder, men da han kom hjem til Kongsgaarden om Kvelden, stod Kongen færdig med Kniven og tog og skar tre røde Hæmmer af Kyggen paa ham, strøede Peber og Salt i og kastede ham i Ormegaarden.

Om en Stund vilde Paal i Veien til Kongsgaarden og gjæte Hæderne til Kongen. Kallen sagde det Samme til ham og endda mere til; men han maatte afsted og han vilde afsted, der var ingen Raad for det, og det gif hverken værre eller bedre med ham end det gif med Per. Kjærringen stod der og rykkede og sled med Hæsen i Bedkubben, han lo og syntes det var bare Moro, og lod hende staa der og bakke. Tjeneste fik han straks, der var ikke Nei til det; men Hæderne stjælede fra ham bort over alle Hæderne, endda han sprængsfloi, saa han pustede og bar sig som en Buhund i Solstea, og da han kom hareløs til Kongsgaarden om Kvelden, stod Kongen færdig med Kniven paa Traaffen og tog og skar tre brede røde Hæmmer af Kyggen paa ham og strøede Peber og Salt i, og saa i Ormegaarden med ham.

Da det led om en Stund, vilde Nisæladden i Veien og gjæte Kongens Hæder, og det sagde han til Kallen; han syntes, det kunde være saadant passe Arbeide til sig at fare i Skov og Mark og bort efter Jordbærbaaterne og rase efter en Flok Hæder og ligge og sove og lade sig i Solbækkerne stundomtil.

Kallen mente det, at der nok kunde være Arbeide, som passede bedre til ham; gif det ikke værre, saa gif det vist ikke bedre med ham, end det havde gaaet Brodrene hans; den som skulde gjæte Kongens Hæder, fik ikke drage sig som en Daudstok med Blusladder paa eller som en Hæde i en Tjærefost; og naar de tog til at stjæle i Solbækkerne, blev det anden Dans end at fange Lopper med Baatter paa; den som skulde slippe fra det med hel Kyg, fik være mere end leug og let, og flyve maatte han værre end et tort Skind og en Auglewing.

Saa, det fik ikke hjelpe, hvorledes det var, sagde Esben Nisælad; han vilde til Kongsgaarden og tjene Kongen, for nogen ringere Mand vilde han ikke tjene, sagde han, og Hæderne skulde han nok gjæte, de kunde vel ikke være stort værre end Gjedden og Kalven; saa tog Nisæladden Skræppen paa Kaffen og labbede ned over Baffen.

Da han havde gaaet langt og længer end langt, saa han tog til at blive rigtig fulten, kom han til den gamle Kjærringen, som stod med Hæsen i Bedkubben og rykkede og sled og vilde løs.

„God Dag, Gamlemor,“ sagde Nisæladden, „staa Du der og bryner Hæsen Din. Din stakkars Krok Du er?“ sagde han.

„Nu har ikke Nogen faldt mig Mor paa hundrede Mar,” sagde Mjærringen, „men kom nu og hjælp mig løs og giv mig saa lidt at leve af, for jeg har ikke haft Mad i min Mund i al den Tid, saa ital jeg gjøre Dig et Morsstykke igjen,” sagde hun.

Saa syntes nok, hun kunde trænge til baade Mad og Drikke da, sagde Esben Mikelad.

Saa flovede han Rubben for hende, saa hun fik Næsen ud af Vedprungen, og satte sig til at æde og delte med hende, og Mjærringen havde god Madhug, det kan En nok vide, saa hun blev ved Broderparten af Risten.

Da de var færdige med det, gav hun Mikeladden en Pibe, som var sliq, at naar han blæste i den ene Enden, saa spredte det sig til alle Kanter det, som han vilde have bort, og naar han blæste i den anden, saa samlede det sig sammen igjen; og om Piben blev borte eller kom fra ham, saa fik han den igjen, bare han ønskede den tilbage. Det var meget til Pibe, tænkte Esben Mikelad.

Da han kom til Kongsgaarden, tog de ham til Gjæter strafs, det var ikke ondt om Tje neste der, og Kost og Løn skulde han have, og var han istand til at gjæte Kongens Hare, saa ingen kom bort, skulde han fanke saa Prinsessen ogsaa, men kom der bort nogen af dem, om det saa ikke var mere end en Hareunge, skulde de skjære tre røde Kemmer af Huggen hans, og Kongen var saa sikker paa det, at han gik bort og brante Kniven med det samme.

Det skulde være en smal Sag at gjæte disse Harene, mente Esben Mikelad; for naar de gik ud, var de mest saa tamme som en Naareflok, og saalange han var i Haggaden og i Hjemhagen, havde han dem ogsaa i Flok og Følge, men da de kom op under Skovaaften, og det led til Middags, saa Solen tog til at brænde og skinne i Braater og Tier, tog de paa at skjærpe og skjene bort mellem alle Haugene.

„Gaa mei da! hei, vil Du gaa!” itreg Esben Mikelad og blæste i den ene Ende af Piben, saa de foer til alle Verdens Kanter, og borte var de. Men da han kom frem paa en gammel Mulebund, saa blæste han i den anden Ende paa Piben, og for han vidste Ordet af det, var Harene der og stod i Række og Rad, saa han kunde se dem over som en Trop Soldater paa en Officerplads. Det var meget til Pibe, tænkte Esben Mikelad, saa lagde han sig til at sove bort i en Solbakke og Harene skjenede og skjottede sig selv til Skelstid; da blæste han dem sammen igjen og kom frem til Kongsgaarden med dem som med en Naareflok.

Kongen og Dronningen og Prinsessen med de stod i Svælen og undredes paa, hvad dette var for en Marl, som gjætede Harene, saa han kom hjem med dem igjen, og Kongen talte og regnede dem og pegte med Ringeren og regnede dem igjen, men der var ikke borte saa meget som en Hareunge engang. „Det var Gut det!” sagde Prinsessen.

Den næste Dagen foer han til Skovs og skulde gjæte igjen, men som han laa og ladede sig i en Nordbærbraate, sendte de Stuepigen i Kongsgaarden bort til ham, for at hun skulde saa Hede paa, hvorledes det gik til, at han var Marl for at gjæte Kongens Hare saa vel.

Han tog frem og viste hende Piben, og saa blæste han i den ene Enden, saa de foer som en Vind bort over alle Haug og Marker, og saa blæste han i den anden, saa de kom travende hjem paa Braaten og stod paa Række og Rad igjen.

Det var en artig Pibe, syntes Stuepigen; hun skulde gjerne give hundrede Daler for den, om han vilde sælge den, sagde hun.

„Ja, det er meget til Pibe,“ sagde Esben Afelad, og for Penge var den ikke tilfals, men vilde hun give ham de hundrede Dalerne og en Kys for hver Daler, saa skulde hun faa den, sagde han.

Saa da, det skulde hun gjerne gjøre; hun skulde gjerne give ham to for hver Daler og Tak til.

Saa fik hun Piben, men da hun kom frem til Kongsgaarden, var Piben borte, for Esben Afelad havde onsket den til sig igjen, og da det led tilfvels, kom han hjem med Harene sine som med en anden Haareflok, og alt det Kongen regnede og pegte og talte, saa hjalp det ikke, for der manglede ikke et Haar.

Den tredje Dagen han gjætede, sendte de Prinsessen i Veien, forat hun skulde faa Piben fra ham. Hun gjorde sig blid som en Lærke, og saa bod hun ham tohundrede Daler, om han vilde sælge hende Piben og sige hende, hvorledes hun skulde bære sig ad for at faa den vel hjem med sig.

„Ja, det er meget til Pibe,“ sagde Esben Afelad, og den var ikke tilfals, sagde han, men det var det samme, han fik gjøre det for hendes Skyld, vilde hun give ham tohundrede Daler og en Kys paa Kjobet for hver Daler, saa skulde hun faa Piben, og vilde hun beholde den, fik hun passe vel paa den; det var hendes Sag det.

„Det var en hoi Pris paa den Harepiben,“ syntes Prinsessen, og hun tvæiede sig ligesom for at give ham Kysene, „men siden det var i Skoven, saa Ingen saa det eller horte det, saa fik det skure, for Piben maatte hun have og vilde hun have,“ sagde hun, og da Esben Afelad havde faaet det han skulde have, saa fik hun Piben, og saa gif hun og holdt og fingrede paa den hele Veien, men da hun kom til Kongsgaarden og skulde tage den op, var den borte mellem Fingrene paa hende.

Den næste Dag vilde Dronningen selv i Veien og saa fra ham Piben, og hun mente nok, hun skulde have Piben med sig ogsaa.

Hun var mere kneben paa Skillingen og bod ikke mere end femti Daler, men hun maatte lægge paa, saa det blev trehundrede. Afeladden sagde, det var meget til Pibe, og det var et rent Skambud, men for hendes Skyld fik det være det samme; vilde hun give ham trehundrede Daler og en Smældkys paa Kjobet for hver Daler, saa fik hun have den. Det fik han velmaalt, for paa det Slaget var hun ikke saa prutten.

Da hun havde faaet Piben, baade bandt hun den fast og gjemte den vel til, men det gif ikke hende et Haar bedre end de Andre, for da hun skulde tage den frem, var Piben borte, og om Aftenen kom Esben Afelad hjemdrivende med Kongens Hare som med en veltaamt Haareflok.

„Det er Skrab Alt tilhobe,“ sagde Kongen; „jeg faar nok i Veien selv, skal vi faa fra ham denne Skarvepiben; det bliver ikke andet Naad kan jeg isjonne,“ og da Esben Afelad var kommen vel til Skovs med Harene den næste Dagen, saa strog Kongen efter og fandt ham i den samme Solbaffen, som Kvindfolkene havde været i Kastelag med ham.

Saa, de var fine Benner og vel forligte, og Esben teede ham Piben og blæste baade i den ene og i den anden Ende paa den, og Kongen syntes det var en artig Pibe og vilde endelig kjobe den, om han saa skulde give tusind Daler for Piben.

„Ja, det er meget til Pibe, det,“ sagde Esben Afelad, „og for Penge er den ikke til-

fals," sagde han, men ser Du den hvide Hesten dernede?" sagde han og pegte bort i Skoven.

„Ja, det er min egen Hest, det er Hviden det," sagde Kongen; den var han god til at kjende selv.

„Ja, vil Du give mig tusind Daler og kysse den hvide Hoppen, som gaar nedi Muren bag ved den store Tureen, saa skal Du saa Piben min."

„Er den ikke tilfals for nogen anden Pris?" sagde Kongen.

„Nei, den er ikke det," sagde Esben.

„Ja, men jeg faar vel Lov at lægge Silfelommelortflædet mit imellem," sagde Kongen.

Det kunde han saa Lov til, og saa fik han Piben og lagde den i Pengepungen sin, og den sat han i Lommen og knappede vel til for den, og saa strog han afsted paa Hjemveien; men da han kom til Kongsgaarden og vilde tage frem Piben, var det ikke ligere med ham end med Kvindfolkene, han havde ikke Piben mere end de havde den; og Esben Afelad kom hjemdrivende med Hareskloffen, og der manglede ikke et Haar.

Kongen var baade hadsk og harm, fordi han havde narret dem Allesammen og snydt ham for Piben ogsaa, og nu skulde han miste Livet, det var ikke noget at spørge om; og Dronningen sagde det Samme, det var bedst at rette en saadan Bedrager paa ferst Gjerning.

Esben mente det, at det hverken var ret eller rigtigt, for han havde ikke gjort Andet end det, de havde sagt han skulde gjøre, og saa havde han værget Kuggen og Livet sit, saagodt han kunde.

Saa sagde Kongen, at det fik være det Samme, var han god for at lye det store Bryggefarret saa fuldt, at det randt over, saa skulde han saa beholde Livet.

Det var hverken noget langt eller vaniteligt Arbejde det, det troede han sig vel til, sagde Esben Afelad, og saa tog han paa at fortælle, hvorledes det var gaaet med ham fra Forsten af; han fortalte om Hjerringen med Næsen i Stubben, og ret som det var, saa sagde han: — „jeg maa noget lye ihob, skal Marret blive fuldt," — saa talte han om Piben han fik, og om Stuepigen, som kom til ham og vilde kjøbe den for hundrede Daler, og om alle Mysiene hun maatte give attpaa borte i Skovbassen, og saa talte han om Prinsessen, hvorledes hun kom til ham og kysiede ham saa vel for Piben, saa Ingen saa eller horte det borte i Skoven, — „jeg maa Noget lye ihob, skal Marret blive fuldt," — sagde Esben Afelad; saa talte han om Dronningen, hvor kneben hun var paa Skillingen, og hvor flongs hun var med Smæltas — „jeg maa noget lye ihob, skal Marret blive fuldt," sagde Esben Afelad.

„Nu imes jeg, det er temmelig fuldt jeg," sagde Dronningen.

„Na inte," sagde Kongen.

Saa tog han paa at tale om, at Kongen kom til ham, og om den hvide Hesten, som aif nede i Muren — og om han vilde have Piben, saa fik han — saa fik han — „ja, med Forlov, jeg maa Noget lye ihob, skal Marret blive fuldt," sagde Esben Afelad.

„Holdt, holdt, det er fuldt, Gut!" skreg Kongen, „ser Du ikke, det flommer over Bredden paa Bryggefarret?"

Saa imtes Kongen og Dronningen, at det var bedst han fik Prinsessen og halve Riget; der var ingen Raad for det.

„Det var meget til Pibe det," sagde Esben Afelad.

Øftenfor Sol og Vestenfor Maane.

Der var en Gang en fattig Husmand, som havde mange Børn og ikke stort at give dem hverken af Mad eller Klæder; vakre var de alle, men den vakreste var den yngste Datteren, som var saa deilig, at der ikke var nogen Maade paa det.

Saa var det en Torsdagskveld, sent om Høsten, det var stngt Veir ude og fælt mørkt, og regnede og blæste gjorde det, saa det knagede i Bæggene; de sad allesammen om Storstenen og havde Noget at stille med. Ket som det var, saa bankede det tre Gange paa Kuden. Manden gik ud og skulde se, hvad der var paa Færde, og da han kom ud, saa stod der en stor Hvidbjørn.

„God Kveld, Du!“ sagde Hvidbjørnen. — „God Kveld!“ sagde Manden. — „Vil Du give mig den yngste Datter Din, saa skal jeg gjøre Dig ligesaa rig, som Du nu er fattig,“ sagde den. — Ja, Manden syntes det var nok saa gildt, at han skulde blive saa rig; men han syntes da, han maatte snakke med Datteren først, og gik ind og sagde, at der var en stor Hvidbjørn ude, som lovede, han skulde gjøre dem saa rige, naar han bare kunde saa hende. Hun sagde nei og vilde nodig, og saa gik Manden ud igjen og blev saa forliget med Hvidbjørnen, at den skulde komme igjen næste Torsdagskveld og hente Svar. Imens overtalte de hende og snakkede for hende om al den Rigdom, de skulde komme til, og om hvor godt hun skulde have det selv; hun fandt sig da tilsidst og vaskede og stelte istand Kilderne fine, pyntede sig saa godt hun kunde, og holdt sig rejsfærdig. Ikke Stort var det, hun skulde have med heller.

Næste Torsdagskveld kom Hvidbjørnen og skulde hente hende; hun satte sig op paa Kyggen af den med Tullen sin og saa gik det afsted. Da de var komne et langt Stykke paa Veien, sagde Hvidbjørnen: „Er Du ræd?“ — Nei, det var hun ikke. — „Ja, hold Dig bare fast i Ragget mit, saa har det ingen Fare heller,“ sagde den.

Hu red hun langt, langt bort, og saa kom de til et stort Fjeld. Der bankede Hvidbjørnen paa, saa gik der op en Port, og de kom ind i et Slot, hvor der var mange oplyste Værelser, som skinnede baade af Guld og Solv, og saa var der en stor Sal, som der stod et dækket Bord i, og det saa prægtigt, at Du ikke kan tro, hvor prægtigt det var. Saa gav Hvidbjørnen hende en Solvklotte; naar der var noget hun vilde, skulde hun bare ringe paa den, saa fik hun det. Ja, da hun havde spist og det led paa Kvelden, blev hun fornig efter Reisen og syntes, hun kunde have Lust at lægge sig; saa ringede hun paa Kloffen, og hun havde ikke taget i den, før hun kom ind i et Kammer, hvor der stod en opredt Seng, saa deilig som Noget vilde ligge i, baade med Sिल्kedynner og Omhang og Guldfryndser; og Alt, som var der, var af Guld og Solv; men da hun havde lagt sig og slukket Lyset, kom der et Menneke og lagde sig med hende, og dette var Hvidbjørnen, som kastede Kammen af sig om Natten; men hun fik aldrig se ham, for altid kom han, efterat hun havde slukket Lyset; og for det var lyst om Morgen, var han borte igjen. Det gik baade godt og vel en Stund: men saa begyndte hun at blive saa stille og sorgmodig, for hun gik der alene hele Dagen og stundede hjem til Forældrene og Sodskende sine. Da Hvidbjørnen spurgte, hvad det var, som feilte hende, sagde hun, at det var saa ødt der, hun gik der saa alene og stundede hjem til Forældrene og Sodskende sine, og det var, fordi hun ikke kunde komme til dem, at hun gik

og sørgede saa. „Det kan der nok blive Raad til,” sagde Hvidbjørnen; „men Du skal love mig det, at Du ikke taler med Din Moder alene, men bare naar de Andre hører paa; for hun tager Dig ved Haanden,” sagde han „og vil have Dig ind i et Kammer og tale alene med Dig; men det maa Du slet ikke gjøre, ellers gjør du os ulukkkelige begge To.”

En Søndag kom Hvidbjørnen og sagde, nu kunde de rejse til Forældrene hendes. Ja, de rejste, hun sad paa Kraggen hans, og det gik baade langt og længe, tilsidst kom de til en stor, hvid Gaard; der løb hendes Sødritende ude og legte sig, og det var saa vakkert, at det var en Lyst at se det. „Der bor Forældrene Dine,” sagde Hvidbjørnen, „men glem ikke, det jeg har sagt Dig, ellers gjør Du baade mig og Dig ulukkkelig.” Nei, mors, det skulde hun nok ikke glemme, og da hun var kommen did, saa vendte Hvidbjørnen om igjen, den.

Der blev saadan Glæde, da hun kom ind til Forældrene, at der ikke var nogen Maade paa det; de smites, de kunde ikke fuldtakke hende for det, hun havde gjort imod dem; nu havde de baade saa godt og saa godt, og Alle saa spurte de hende, hvorledes hun havde det, der hun var. Hun havde det baade godt og vel, og havde Alt, hvad hun kunde ønske sig, sagde hun; hvad hun svarede for Aftenen, skal jeg ikke kunne sige, men jeg tror ikke, de fik nogen rigtig Røde paa det. Men saa om Eftermiddagen, da, de havde spist Middag, gik det, som Hvidbjørnen havde sagt: Moderen vilde tale med hende alene inde i Kammeret. Men hun mindtes, hvad Hvidbjørnen havde sagt, og vilde ikke paa nogen Maade. „Det vi har at snakke om,” sagde hun, „det kan vi altid snakke om.” Men hvorledes det gik eller ikke, saa fik Moderen overtalt hende tilsidst, og saa maatte hun sige, hvorledes hun havde det. Hun sagde da, at der altid kom et Menneiste og lagde sig med hende, naar hun havde sluttet Lyst om Aftenen, og han fik hun aldrig se; for han var altid borte, før det blev lyst om Morgen. Det gik hun og sørgede over, for hun syntes, hun vilde saa gjerne se ham, og om Dagen gik hun der alene, og det var saa ødt og ensomt. — „Hui! det kan gjerne være et Dødd, Du ligger med,” sagde Moderen; „men jeg skal lære Dig en Raad, saa Du skal saa se ham: Du skal saa et Stykke Lys af mig, som Du kan tage med Dig i Varmen; lys saa paa ham med det, naar han sover, men agt Dig, at Du ikke drømmer Dalg paa ham.” Ja, hun tog Lyst og gjemte det i Varmen sin, og om Aftenen kom Hvidbjørnen og hentede hende.

Do de var komne et Stykke paa Veien, spurte Hvidbjørnen, om det ikke var gaaet saa, som den havde sagt. Jo, det kunde hun ikke nægte, det. — „Ja, har Du lyst til din Moders Raad, saa har Du gjort os begge ulukkkelige, og saa er det forbi mellem os,” sagde den. — Nei, det havde hun nu slet ikke.

Da hun saa var kommen hjem og havde lagt sig, gik det som det pleiede: der kom et Menneiste og lagde sig med hende: men da det led ud paa Natten, og hun hørte, han sov, stod hun op og slog Varme, tændte i Lyst og lyste paa ham, og da saa hun, han var den deiligste Prins En kunde se for sine Dine, og hun blev saa glad i ham, at hun syntes hun ikke kunde leve, hvis hun ikke fik kusse ham straks paa Siebliffet; det gjorde hun ogsaa, men med det samme drøppede hun tre hvide Taladraaber paa Skjorten hans, saa han vaagnede. — „Hvad har Du nu gjort?” sagde han. „Nu har Du gjort os ulukkkelige begge To; havde Du nu bare holdt ud Naret, saa havde jeg været frelsit, for jeg har en Stedmoder, som har betiet paa mig, saa jeg er Hvidbjørn om Dagen og Menneiste om Natten, men nu er det

forbi mellem os, nu maa jeg reise fra Dig til hende; hun bor paa et Slot, som ligger østenfor Sol og vestenfor Maane, og der er en Prinsesse med en Hæse, som er tre Alen lang; hende skal jeg have nu."

Hun græd og hun bar sig, men det var ikke Noget at gjøre ved det, han maatte reise. Saa spurgte hun, om hun da ikke kunde faa være med. Nei, det gik ikke an. „Kan Du sige mig Veien, saa skal jeg lede Dig op; det kan jeg vel faa Lov til?" sagde hun. Ja, det kunde hun, sagde han, men der var ingen Vei did, det laa østenfor Sol og vestenfor Maane det, og did fandt hun aldrig frem.

Om Morgen da hun vaagnede, var baade Prinsen og Slottet borte; hun laa paa en liden grøn Klæd midt inde i mørke, tætte Skoven, og ved Siden af hende laa den samme Hillefjellen, hun havde haft med sig hjemmefra. Da hun nu havde gnedet Sønnen af Dinene fine og grædt sig træt, gav hun sig paa Veien, og saa gik hun mange, mange Dage alt til hun kom til et stort Berg. Udenfor det sad der en gammel Kjærring og legte sig med et Guldable. Hende spurgte hun, om hun vidste Veien til den Prinsen, som var hos Stedmoderen sin paa et Slot, som laa østenfor Sol og vestenfor Maane, og som skulde have en Prinsesse med en Hæse, som var tre Alen lang. „Hvor kjender Du ham fra?" spurgte Kjærringen, „kanse det var Dig, som skulde have ham?" — Ja, det var da det. — „Saa er det Dig?" sagde Kjærringen, „ja jeg ved ikke noget Mere om ham jeg, end at han bor paa det Slottet, som er østenfor Sol og vestenfor Maane, og did kommer Du sent eller aldrig, men Du skal faa laant Hesten min, og den kan Du ride paa til Grandkjærringen min; kanse hun kan sige Dig det, og naar Du er kommen frem, saa kan Du bare slaa til Hesten under det venstre Dret og bede den gaa hjem igjen; og dette Guldable kan Du tage med Dig."

Hun satte sig da op paa Hesten og red i lange, lange Tider, og saa kom hun tilfids til et Berg, hvor der sad en gammel Kjærring udenfor med et Guldhæspetræ. Hende spurgte hun om hun vidste Veien til det Slottet, som laa østenfor Sol og vestenfor Maane. Hun sagde, som den forrige Kjærringen, at hun ikke vidste Noget om det, men det var nok østenfor Sol og vestenfor Maane, „og did kommer Du sent eller aldrig, men Du skal faa laant Hesten min til den nærmeste Grandfonen min, kanse hun tør vide det, og naar Du er kommen did, saa kan Du bare slaa den under det venstre Dret og bede den gaa hjem igjen," og saa gav hun hende Hæspetræet, for det kunde hun nok komme til at faa Brug for, sagde hun. Henten satte sig da op paa Hesten og red i langsommelig Tid igjen, og langt om længe kom hun da til et stort Berg, hvor der sad en gammel Kjærring og spandt paa en Guldrof. Hende spurgte hun, om hun vidste Veien til den Prinsen, og hvor det Slottet var, som laa østenfor Sol og vestenfor Maane. Saa gik det ligedan. Kanse det er Dig, som skulde have den Prinsen der?" sagde Kjærringen. Ja, det skulde nu være det da. Men hun vidste ikke bedre Veien hun, end de andre To; østenfor Sol og vestenfor Maane var det, det vidste hun, „og did kommer Du sent eller aldrig," sagde hun: „men Du kan faa laant Hesten min, saa mener jeg, Du faar ride til Østenvinden og spørge ham, kanse han er kjendt der og kan blæse Dig did. Naar Du er kommen frem, saa kan Du bare slaa Hesten under Dret, saa gaar den hjem igjen." Og saa gav hun hende Guldroffen. Kanse Du kan faa Brug for den," sagde Kjærringen.

Hun red i mange Dage og i langsommelig Tid, for hun kom did; men langt om længe

kom hun frem, og saa spurgte hun Vestenvinden, om den kunde sige hende Veien til den Prinzen, som boede østenfor Sol og vestenfor Maane. — Ja, den Prinzen havde han nok hørt snakke om, sagde Vestenvinden, og Slottet med, men Veien vidste han ikke, for han havde aldrig været saa langt. „Men hvis Du vil, saa skal jeg følge Dig til Bro'r min, Vestenvinden, kanste han tan vide de., for han er meget stærkere: Du kan sætte Dig paa Knaggen min, saa skal jeg bære Dig ord.“ Ja, hun gjorde saa, og det gik nok saa friskt. Da de kom frem did, saa gik de ind, og Vestenvinden sagde, at den, han havde hørt med sig, det var hende, som skulde have Prinzen paa det Slottet, som saa østenfor Sol og vestenfor Maane: nu reiste hun og skulde lede ham op iagen, og saa havde han fulgt hende did og vilde gjerne høre, om Vestenvinden vidste, hvor det var henne. — „Nei, saa langt har jeg aldrig været,“ sagde Vestenvinden, „men vil Du, saa skal jeg følge Dig til Søndenvinden, for han er meget stærkere end Nogen af os, og han har staaet baade vidt og bredt: kanste han kan sige Dig det. Du kan sætte Dig paa Knaggen min, saa skal jeg bære Dig did.“ Ja, hun gjorde saa: de reiste til Søndenvinden og var ikke lange om Veien, skal jeg tro. Da de kom frem, spurgte Vestenvinden, om han kunde sige hende Veien til det Slottet, som saa østenfor Sol og vestenfor Maane, det var hende, som skulde have den Prinzen der. — „Ja, saa,“ sagde Søndenvinden, „er det hende? Ja, jeg har nok ventet noget hvert Sted i min Tid,“ sagde han, „men saa langt har jeg aldrig været; men vil Du, saa skal jeg følge Dig til Bro'r min, Nørdenvinden: han er den ældste og stærkeste af os Alle sammen, og ved ikke han, hvor det er, saa faar Du aldrig i Verden spurgt det. Du kan sætte Dig op paa Knaggen min, saa skal jeg bære Dig did.“ Ja, hun satte sig op paa Knaggen hans, og han af Gaarde, saa det havde god Skik. De gjorde ikke Veien lang.

Da de kom did, hvor Nørdenvinden boede, saa var den saa vild og gal, at der stod fold Gnis af den lange Bei. „Hvad vil Du?“ itreg han langt borte, saa det isuede i dem. „Na, Du faar ikke være saa streng af Dig, Du heller,“ sagde Søndenvinden, „for det er mig, og saa er det hende, som skulde have den Prinzen, som bor paa det Slottet, som ligger østenfor Sol og vestenfor Maane, og nu vil hun spørge Dig, om Du har været der og kan sige hende Veien, for hun vilde gjerne finde ham iagen.“ „Ja, jeg ved nok, hvor det er,“ sagde Nørdenvinden, „jeg har været et Aapetor did en eneste Gang, men da var jeg saa træt, at jeg ikke orkede at blæse paa mange Dage efter. Men er det saa, at Du endelig vil did, og Du ikke er ræd for at være med mig, saa skal jeg tage Dig paa Knaggen min og prøve, om jeg kan blæse Dig did.“ Ja, hun vilde og hun maatte did, hvis det paa nogen Sæt og Vis var fremkommeligt, og ræd var hun ikke, om det gik aldrig saa galt.

„Ja, ja, Du faar ligge over her i Nat,“ sagde Nørdenvinden, „for vi maa have Dagen for os, og vel saa det, skal vi række frem did.“

Tidlig den anden Morgen vækkede Nørdenvinden hende og blæste sig op og gjorde sig saa stor og stærk, at det var fælt: og saa bar det afsted med dem høit bort igjennem Luften, som om de skulde fare til Verdens Ende med det samme. Paa Bøden var det saadan Storm, at der røg ned baade Støvsnifter og Nise, og da de kom ud over Storfoen, forliste der Elbe i hundredevis. Saaledes før de afsted saa langt, saa langt, at Ingen kan tro, hvor langt de før, og altid gik det ud over Havet, og Nørdenvinden blev trættere og trættere og saa udmættet, at den næsten ikke orkede at blæse lænere, og det dalede og dalede mere og

mere med den, og tilsidst gif det saa lavt, at Bolgetopperne slog om Hælene hendes. „Er Du ræd?“ sagde Nordenvinden. „Nei,“ sagde hun, det var hun ikke. Men de var ikke langt fra Vand heller, og der var netop saameget Magt tilbage i Nordenvinden, at han fik kastet hende ind paa Stranden under Vinduerne paa Slottet, som laa østenfor Sol og vestenfor Maane; men da var han ogsaa saa træt og saa usiel, at han maatte hvile over mange Dage, før han kunde komme hjem igjen.

Den anden Morgen satte hun sig til at lege med Guldæblet udenfor Vinduerne i Slottet, og det Første hun saa, var det Næsegravet, som skulde have Prinsen. „Hvad skal Du have for det Guldæblet Dit, Du?“ sagde hun, og luffede paa Vinduet. „Det er ikke tilfals hverken for Guld eller Penge,“ sagde Jenten. „Er det ikke tilfals for Guld eller Penge, hvad vil Du da have for det? — Du kan saa, hvad Du vil,“ sagde Prinsessen. „Ja, hvis jeg kan komme til den Prins, som er her, og saa være hos ham i Nat, saa skal Du saa det,“ sagde hun, som var kommen med Nordenvinden. Ja, det kunde hun nok, der var Raad til det. Prinsessen fik Guldæblet, men da Jenten kom op paa Bærelset til Prinsen om Kvelden, saa sov han; hun raabte paa ham og ristede i ham, og alt imellem saa græd hun, men hun kunde ikke saa ham vaagen. Om Morgen, da det lystte af Dagen, kom Prinsessen med den lange Næse og jagede hende ud igjen.

Om Dagen satte hun sig udenfor Vinduerne i Slottet til at hæspe paa Hæspetræet, og det gif da ligedan. Prinsessen spurgte, hvad hun vilde have for det, og hun sagde, at det hverken var tilfals for Guld eller Penge, men kunde hun saa Lov til at komme op til Prinsen og være hos ham om Natten, skulde hun saa det. Men da hun kom derop, saa sov han igjen, og alt hun raabte og skreg og ristede i ham, og alt hun græd, saa sov han, saa hun ikke var istand til at saa Liv i ham; og da det lystte af Dagen om Morgen, kom Prinsessen med den lange Næse og jagede hende ud igjen.

Da det led ud paa Dagen, satte Jenten sig udenfor Vinduerne i Slottet til at spinde paa Guldroffen, og den vilde ogsaa Prinsessen med den lange Næse have. Hun luffede op Vinduet og spurgte, hvad hun vilde have for den. Jenten sagde nu som begge de forrige Gange, at den ikke var tilfals hverken for Guld eller Penge, men kunde hun saa komme op til Prinsen, som var der, og være hos ham om Natten, skulde hun saa den. Ja, det kunde hun gjerne. Men saa var der nogle fristne Folk, som var indtagne der, og de havde sidet i det Kammer, som var nærmest ved Prinsens; de havde hørt, at der havde været et Aruetime inde, som havde grædt og raabt paa ham to Nætter i Rad, og det sagde de til Prinsen. Om Kvelden, da Prinsessen kom med Sovesugen, lod han, som han drak, men slog den bagover sig, for han kunde nok skjønne, det var en Dvaledrif. Da nu Jenten kom ind, var Prinsen vaagen, og saa maatte hun fortælle, hvorledes hun var kommen did. „Ja, nu kom Du rigtig tilpas ogsaa,“ sagde Prinsen, „for i Morgen skulde jeg have Bryllup; men jeg vil ikke have det Næsegravet, og Du er den Gæste, som kan frelse mig. Jeg skal sige, at jeg vil se, hvad Bruden min duer til, og bede hende vask af den Skjorten med de tre Talgflækkerne paa; det gaar hun ind paa, for hun ved ikke, at det er Dig, som har gjort det; men der maa fristne Folk til det og ikke slikt Troldpuk, og saa skal jeg sige, at jeg ikke vil have nogen Anden til Brud end den, som kan gjøre det, og Du kan, det ved jeg.“ — Der var da stor Fryd og Glæde paa dem om Natten. Men Dagen efter, da Brylluppet

Retiende i Lapland.

ifulde staa, sagde Prinsien: „Jeg vil nok se, hvad Bruden min duer til først.“ — „Ja, det kunde saa være det,“ sagde Stedmoderen. — „Jeg har en fin Skjorte, som jeg vil have til Brudgomsstjorte; men der er kommen tre Talgslækker paa, som jeg vil have vaasket af, og det har jeg lovet, at jeg ikke tager nogen Anden end den, som er god for at gjøre det; kan hun ikke det, saa er hun ikke værd at sie.“ — „Ja, det var ingen Saa,“ mente de, og det gif de ind paa, og hun med den lange Næsen til at vaske, det Bedste hun kunde; men jo mere hun vaskede og gned, des større blev Slækkerne. „Na Du kan ikke vaske,“ sagde Gamletrolldjærringen, Mo'r hendes, „lad mig faa den!“ — men hun havde ikke for taget i Skjorten, for den blev stuggere endda, og jo mere hun vaskede og gned, des større og sortere blev Slækkerne. Saa ifulde de andre Troldene til at vaske; men jo længere det led, des stuggere og fælere blev den, og tilsidst saa hele Skjorten ud, som om den havde været i Skorstenspiben. — „Na, I duer ikke Noget Nogen af Jer,“ sagde Prinsien; „der sidder en Hantejente udenfor Vinduet her; jeg er vis paa, hun er meget bedre til at vaske hun, end Nogen af Jer. Kom ind, Du Jente!“ ifreg han. — Ja, hun kom ind. — „Kan Du vaske ren denne Skjorten Du?“ sagde han. — „Na, jeg ved ikke jeg,“ sagde hun, „jeg faar prove det.“ Og aldrig havde hun taget i Skjorten og dypet den ned i Vandet for den var drivende hvid som Rysne, og hvidere endda. „Ja, Dig vil jeg have,“ sagde Prinsien. Saa blev den gamle Trolldjærringen saa sindt, at hun sprak, og Prinsiesen med den lange Næsen og Smaatroldene sprak nok ogsaa, for jeg har ikke hørt Noget til dem siden. Prinsien og Bruden hans de løste da ud alt det Kristenfolk, som var indtaget der, og saa tog de med sig saa meget Guld og Søl, som de kunde fragte, og flyttede langt bort fra Slottet som laa, østenfor Sol og vestenfor Maane.

En Sommernat paa Krogstoven.

Och skuggan faller så tjock, så tjock,
Som en fäll, öfver ensamma leden.
Det tassar, det braskar öfver sten och stock,
Ock trollena träda på heden.
Det är så mörkt långt, långt bort i skogen.

Geijer.

Som en fjorten Mars Gult kom jeg en Tordagseftermiddag fort efter St. Hans Tid tilovre-Luse, den sidste Gaard i Torkedalen. Jeg havde saa ofte kjort og gaaet den slagne Landevei mellem Kristiania og Ringerike; nu havde jeg efter et kort Besøg i mit Hjem til en Afveksling taget Veien forbi Bogstad til Luse, for derfra at gaa Klovveien eller Benveien over den nordlige Del af Krogstoven til Rehrraden i „Nasa.“ Alle Dore paa Gaarden stod aabne; men jeg søgte forgæves i Stuen, Kjøkkenet og paa Laaven efter et Menneske, jeg kunde anmode om at staffe mig en Læstedrik og meddele mig nogen Underretning om Veien. Der var ingen Anden hjemme end en iort Kat, som veltilsfreds sad og spandt i Reisen, og en stimmende hvid Hane, som kroende sig spankede frem og tilbage i Svalen og gol i Get væk, som om den vilde sige: „Nu er jeg selv stor!“ Svalerne, der loffede ved Insekt-riddommen i Skovens Nærhed i utallig Mængde havde fæstet Bo paa Laaven og under Tagtjægget, boltrede sig frugtlost tumlende, fredsende og fviddrende omkring i Solstraalerne.

Træt af Heden og Vandringen kastede jeg mig ned i en Stugge paa Tumets Græsvold, hvor jeg i en halv Slummer laa og hvilede, indtil jeg blev opskræmt ved en ublyggelig Klange: en sturrende Kvindestemme søgte ved Skjand og Skjæleord at fagge Gaardens grøntende Grisemagel. Ved at gaa efter Lyden traf jeg paa en gulgraa barbenet Kjærring, som i en foroverboiet Stilling var i Nærd med at forsinne Troen, hvorefter de stoiende Smaa om bedes, reves, puffedes og hulede af Forventning og Glæde.

Paa mit Spørgsmaal om Veien svarede hun med et andet, idet hun uden at rette sig op vendte Hovedet halvt om fra sine Skjæledagger, for at glo efter mig.

„Haa er han fra da?“

Da hun havde faaet tilfredsstillende Svar paa dette, vedblev hun, medens hun alt imellem henvendte sin Tale til Grisungerne:

„Ja saa — er han i Præstlære hos Ringerikspræsten — Tjui Gysia mine da! — — Begen til Stubdal i Naia? siger han — — Sjaa den Du, vil Du lade de Andre saa med Dig, Stuggen! Tjui, vil Du være rolig! aa Staffar, spændte jeg Dig nu da — Ja, den skal jeg radt sige ham den, det er strafe Begen Ende beint fram over Skogen lige til Kehrreden det.“

Da denne Anvisning forekom mig at være affattet i altfor almindelige Udtryk om en Skovvei paa fjorten Mil, saa spurgte jeg, om jeg ikke for Betaling kunde saa med en Gut, som var kjendt.

„Nei Kers, var det ligt sig det,“ sagde hun, idet hun forlod Grisehuset og gik ud paa Tumet. „Dem driver saa med Slaatt Tumen, at dem mest inte faar i sig Mæden. Men det er strafe Begen hele Skogen over, og jeg skal te ham den saa itjellia, som han saa den for sig. Forst saa gaar han op over Kleven og alle Bafferne borte i Naslien der, og naar han er kommen op paa Høgden, saa har han store, stærke Begen radt fram til Heggelien. Elven den har han paa Benstren hele Tiden, og ser han den inte, saa hører han den. Men fremme ved Heggelien er det ligesom lidt Bringel og Kringelkrangel med Begen, saa den justiom blir borte snokkomtil, og er En ikke kjendt, er det ikke saa greit at finde frem; men han finder nok frem til Heggelien, for den ligger ved Vandet. Siden saa gaar han bort med Heggelivandet, til han kommer frem til Dammen; det er sliq en Dam foran et lidet Vand, og ligesom en Bro, som dem falder det; der gaar han paa Benstren og ta'r af paa Høaren, og saa har han store, strafe Begen Ende radt fram til Stubdal i Naia.“

Skjont heller ikke denne Anvisning var fuldkommen tilfredsstillende, især da det var første Gang jeg begav mig saa langt ud fra den slagne Markvei, tog jeg trostlig fat paa Veien, og alle Betæneligheder var snart svundne. Fra Lien aabnede der sig af og til mellem Graner og høie Furetræer Udsigt til Dalen med dens Lovpartier og Enger, mellem hvile Elven bugete sig som en smal Solvitribbe. Rodmalede Gaarde laa saa smukt og noritt paa Høiderne af de grønne Baffer dernede, hvor Karle og Piger færdedes med Slaatt Tumen. Fra enkelte Biber steg Røgen op blaa og let mod en mørk Baggrund af grøntladede Haier. Over dette Landskab hvilede en Ro og en Fred, der neppe levede Hum for nogen Anelse om Hovedstadens Arbeid. Da jeg var kommen ind paa Naien, lod Tøner af Valdborn og en flinaende af Effoet mangedobbelt gjentaget Los over til mig, men den fjernede sig mere og mere, og tilsidst var det kun Lyden af den, der naaede mit Ore. Nu

hørte jeg ogsaa Elven; den brusede vildt fjernt mod Venstre; men som jeg stred frem, nærmede Klovfien sig den efterhaanden, og Aaserne traadte paa enkelte Strækninger sammen, saa at jeg undertiden gik i Bunden af en dyb, stummel Dal, der for største Delen optoges af Elven. Men Veien fjernede sig atter fra Elven; det var baade Vringel og Kringelkrangel, thi den bugtede sig snart hid, snart did, og blev paa enkelte Steder neppe smig. Det gik opad, og da jeg var gaaet over en liden Høide, saa jeg mellem Jurestammerne et Par blinkende Støvtjærn, og ved et af disse en Søter paa en grøn Bakke i Aften solens Guld. I Skaggen under Bakken stod der Bunter af frodigt voksende Orme-græs; Gjederamsen fineisede oppigt mellem Stenene med sin høie, røde, pragtfulde Blomstertop; men den alvorlige Stormhat havde Hovedet høiere, saa mørk og giftig ned paa den og nikkede Takten til Gjogens Gal, ret som om den vilde tælle efter, hvor mange Dage den havde igjen at leve. I det grønne Bassebæld og nede ved Vandets Bred prangede Hæg og Kogon i sommerligt Blomsterstrud. De spredte liflig, kvægende Duft vidt omkring og rystede vemodig sine hvide Blade udover Søterbakkens Speilbillede i Vandet, der paa alle de øvrige Maaner var omringet af Graner og mosede Klipper. I Søteren var Jagen hjemme. Alle Døre var laasede og lukkede. Jeg hamrede paa overalt, men ingensteds noget Svar, nogen Oplysning om Veien. Jeg satte mig paa en Sten og ventede en Stund, men der kom Ingen. Aftenen faldt paa; jeg syntes, at jeg ikke kunde bide længer, og gik afsted. Det var mørkere i Skoven, men inden kort Tid kom jeg til en Tommerdam eller Dæmning over en Elvestub mellem to Tjærn; jeg formodede det var her, jeg „skulde gaa paa Venstre og tage af paa Høire.“ Jeg gik over, men paa den Side af Dæmningen var der kun — saa forekom det mig — flade, glatte, fugtige Klipper, og ikke Spor af nogen Vej; paa den anden, den høire Side af Dammen, var der en stærkt betraadt Sti. Jeg undersøgte begge Sider gjentagne Gange, og naaget det syntes at stride mod den Anvisning jeg havde faaet, besluttede jeg at vælge den største Vej eller Sti, der fremdeles gik paa høire Side af Vasdraget. Saalange den fulgte det mørke Tjærn, var den god og fremkommelig, men pludselig dreiede den af i en Retning, der i mine Tanter omtrent var den modsatte af den, jeg skulde gaa i, og tabte sig i et forvirret Net af Kreaturveie dybt inde i Skovens Dunkelhed. Ulykkelig træt af denne angstelige, vildsomme Sagen kastede jeg mig ned i den bløde Mose for at hvile et Dieblif, men Trætheden seirede over Skovensomhedens Vængstelser, og jeg ved ikke, hvor længe jeg blundede. Ved et vildt Skrig, hvis Ekko endnu klang i mine Øren, da jeg vaagnede, isprang jeg op; men jeg følte mig endnu trøstet ved Rodkjælkens Sang; jeg syntes ikke jeg var ganske forladt, saa længe jeg hørte Maaktrostens muntre Slag. Himlen var overisnet, og den dybe Skumring tiltagen i Skoven. Der faldt et fint Støvregn, som vakte fornøjet Liv i den hele Planter verden og foldte Luften med en frisk, frøddret Duft; men det syntes ogsaa at vække til Liv alle Skovens natlige Lyd og Toner. Mellem Toppene over mig hørte jeg en hul, metallisk Klang som af Jærernes Kvæken, og en skjærende Skloiten og Piben. Rundt om mig surrede hundrede Kofke: men det Rædsomme ved alle disse Toner var, at de i et Dieblif lod lige ved mit Øre, i det næste fjernt borte; snart afbrødes de ved faade, vilde Skrig under slagsende Vingeflag, snart ved fjerne Rodraab, hvorpaa der igjen indtraadte en pludselig Stilhed. Jeg blev greben af en ubeskrivelig Angst; det foer isnende gjennem mig ved disse Lyd, og Hædselen forøgedes ved

Stummelheden mellem Stammerne, hvori alle Gjenstande viste sig fortrukne, bevægelige, levende, udstrættende Tusinder af Hænder og Arme efter den vildsommne Vandrer. Alle mine Barndoms Eventyr fremmanedes for den opstrømte Fantasi og gjorde sig gjældende i de Former, der omgav mig; jeg saa hele Stoven opfyldt af Drolde og Alfer og gjækkende Dverge. I tankelos og aandelos Angst ilede jeg fremad for at undløbe Dæmonernes Stærer; men under Flugten viste sig endnu rædsommere, mere fordreiede Skikkelser, og jeg solte deres gribende Hænder. Pludselig hørte jeg tunge Skridt; der stred Nogen hen over de bragende Kviste. Jeg saa eller troede at se en mørk Mase, der nærmede sig med Par Fine, stimmende som glødende Stjerner. Haaret reiste sig paa mit Hoved; jeg troede Åren uundgaaelig, og itreg ubevidst for at opmunde mig:

„Er det Folk, saa sig mig Veien til Stubdal!“

En hul Brummen var det Svar jeg fik, og den Gaaende fjernede sig hurtig under Naa og Brag den samme Vei han var kommen. Jeg stod længe og lottede efter de tunge Skridt og mumlede ved mig selv: „Gud give det var lyst og jeg havde en Bosie, saa skulde Du saa en Mugle, Bamse, fordi Du stræmte mig!“

I dette Snite og denne barnagtige Trudsel svandt min Frygt, gik al Tanke om Åre op, og jeg stred igjen med Kollighed fremad i den bløde Mose. Nu var der intet Spor hverken af Vei eller Sti; men det lignede mellem Stammerne, Skoven blev mere aaben, og jeg stod paa Hædningen ved Bredden af en stor Sø, rundt omgiven med Barstov, som ved Søens fjerne Bred forsvandt i Nattens Taageflor. Den nordvestlige Himmels Purpurglod, som spejlede sig i Vandets mørke Klade, hvorover Slaggermus kredede og slagrede, medens store Augle stød pilmart hen over det høiere oppe i Luften med hin kvækkende Lyd og stjærende Aloiten, der for forekom mig saa rædsom, — viste mig, at jeg havde gaaet i nord-østlig Retning istedenfor mod Vest. Medens jeg grundede paa, om jeg skulde blive her, til Solen stod op, eller forløge paa at finde tilbage til Dammen, opdagede jeg til min ufælgelige Glæde paa denne Side af Vandet Skintet af en Ald imellem Træerne. Jeg ilede afsted, men erfarede snart, at den var fjernere, end den i Begyndelsen syntes; thi efterat have gaaet en halv Njerdingsvei, saa jeg mig iført fra den ved en dyb Dal. Da jeg med megen Møie havde banet mig en Vei mellem det Raas af Bindfald, der opfyldte dette Mænde, og var kommen op ad den bratte, borterste Vi, maatte jeg endnu gaa et droit Stykke hen igennem en aaben, høiløst Årems, hvor Træerne stod i Rader som ranke Søiler, og hvor Norden gav Maa under mine Stridt. Ved Munden af den silrede en liden Bæk, hvor Tr og Gran igjen søgte at have sin Plads, og paa en liden grøn Klet i Hældbakken paa den anden Side af denne Bæk blusiede og brandte et stort Baal, som vidt og bredt fastede et rødt Stjer bort mellem Stammerne. Foran Alden sad en mørk Skikkelse, som paa Grund af sin Stilling mellem mig og det flammende Baal syntes at være af en aldeles overnaturlig Storrelse. Kroastovens gamle Høverbistorier før mig pludselig igennem Hovedet, og jeg var et Sieblif i Begreb med at løbe min Vei; men da jeg fik Sie paa Barhatten ved Alden, de to Marle, som sad foran den, og de mange Offer, der var fasthuggede i Stubben ved Siden af en faldet Åre, blev det mig klart, at det var Tommerhuggere.

Den Gamle talte: jeg saa hans mørke Skikkelse bevæge Læberne; sin korte Pibe holdt han i Haanden, kun af og til førte han den til Munden for ved noale forstærkede Drag at

holde Alden vedlige. Da jeg nærmede mig, var enten Historien ude, eller ogsaa blev han afbrudt; thi han gjorde et Tag ned i den glødende Aste med sin udgaaede Pibe, rogte i Et øst og syntes opmærksomt at høre hvad en fjerde Mand, der nu kom til, havde at sige. Denne Person, der ogsaa maatte høre til Selstabet, thi han kom, uden Hue og kun iført en lang islandsk Bundingstroie, med en Botte Band fra Bækken, var en stor, rødhaaret Elust. Han saa forfræmt ud. Den Gamle havde vendt sig mod ham, og da jeg var gaaet over Bækken, og nærmede mig Selstabet fra Siden, saa jeg ham nu i det fulde Lys fra Alden. Det var en liden Mand med en lang, krum Næse. En blaa, rødbræmmet Tophue, han havde paa, formaade næppe at holde den stride, graasprængte Haarlug i Ave, og en fortlivet, sid Ringerisfskoite af mørkegraat Vadmel med afslidte Floielskanter gjorde Knaggens Rundhed og Krumning endnu mere iøjnefaldende.

Den Ankomne lod til at tale om Bjørnen.

„Skal tro det?“ sagde den Gamle. „Hvad skulde han der? Det har været en anden Brag, Du har hørt, for der vokser ikke Noget, han kan gaa efter paa tørre Furemoen — ja Bamse da“ — svarede han til. „Jeg tror mest Du ljuger jeg, Per! De siger for et gammelt Ord, at rødt Haar og Furefæg de trives ikke paa god Jord,“ vedblev han halv høit. „Harde det endda været i Bjørnehullet eller i Stugdalen. — Anut og jeg vi baade hørte og saa den der forrige Dagen — men her? — Nei, saa nær ind til Barmen kommer han vor Herre Død inte! Du har ifræmt Dig selv!“

„Nei, Dolen rende i mig, hørte jeg ikke han tuslede og bragede i Moen, min fjære Thor Verberg,“ svarede den anden, stod og vred over den Gamles Trivsel og Drilleri.

„Na ja, ja,“ fortsatte Thor i sin forrige Tone. „Det var vel en Buskebjørn, Gutten min.“

Jeg traadte nu frem og sagde, at det formodentlig var mig, han havde hørt, fortalte hvorledes jeg havde taget feil af Veien, hvilken Forfræffelse jeg havde udstaaet, spurgte om hvor jeg nu var, om en af dem vilde følge mig til Stubdal, og flagede jammerlig over Sult og Træthed.

Min Fremtræden vakte ikke liden Forundring hos Selstabet. Dog gav den sig mindre tilkjende i Ord end i den Opmærksomhed, hvormed de betragtede mig og hørte min Beretning. Den Gamle, som jeg havde hørt nævnes Thor Verberg, syntes især med Interesse at følge den, og da det lod til han havde den Bane at tænke høit, blev jeg ved enkelte Mittringer, som han af og til mumlede hen for sig selv, delagtig i hans Betragtninger, saasom:

„Nei, nei, det var gæli; der skulde han have taget over — ja, over Dammen da — det var Stubdalsvejen — han har traadt paa Wildgræs — — han er for ung — han er inte itogtan — aa, det var Rugden — det var Skveldsnarren — ja, det laater rart for den, som aldrig har hørt det — aa ja, Lommen han skriger fæst — naar det duffer da — Jaqu ham var Bjørnen i Vegen for — Det var Karl til Gut!“

„Naba,“ sagde jeg høit og gav mit vaagne Udgangsmød Lust omtrent i de samme Ord som Manden, der traf Bjørnen sovende i Solbækken: „Harde det været lust, og jeg havde været Skutter, og havde jeg haft en ladet Bøsse, og jeg havde faaet den til at gaa løs, ja min Sandten skulde ikke Bjørnen have ligget paa Slæffen da!“

„Det var greit det, ha, ha, ha!“ sagde Thor Zerberg med en fluffende latter, som de øvrige istemte: „det var greit, han havde ligget paa Klæppen, ha, ha, ha!“

„Men nu er han ved Storflaaten,“ sagde han, henvendt til mig, da jeg var kommen Ende med min Beretning: „det er det største Vandet paa Stogen her, og naar det liden paa Dagen, saa skal der nok blive Raad til at finde frem, for vi har Vaad, og naar han er kom men over, saa er det ikke saa langt, ja til Stubdal da. Nu kan han vel have Bo at hvare sig og saa i sig lidt Mad. Jeg har ikke Andet end Erteleise og traat Aleit, og det er vel uvand skønt for ham: men er han fulten, saa —. Na, kanste han kunde have Svit paa lidt Svit? Jeg har nu været her paa Aisting, og grum Træt har jeg faaet, — ja, i Vandet da.“ Da jeg taltede for dette Tilbud, bad han en af de Mænd om at tage en „Læffer Aist“ af Snippet og staae i den gloende Aldmorje.

Imidlertid udspurgte den Gamle mig, og da han var færdig dermed, og jeg med megen Appetit gav mig i Færd med mit Maaltid, viste det sig, at den Historie han fortalte ved min Ankomst, var endt: thi han opfordrede en af de Mænd til nu at fortælle, det han havde sagt havde handt hans Fader, da han laa paa Tommerbugst.

„Na,“ svarede denne, en svarlemmet Gut af et raast, uforfærdet Udseende, der ikke var meget over de Tyve, „det kan snart være fortalt. Han Fær var paa Svugt hos Manden paa Aist udi Vier, og saa bug han oppe i Aistmarken. Om Aivelden gik han til en Stue længer nede mod Buaden og boldt til hos Helge Mura — ja Du kjendte nok han Helge Du, Thor Zerberg? Men en Dag havde han hvilet for længe til Gistasverd, — der kom sig en tung Svøm over ham — og da han vaagnede, var Solen alt i Aasen. Men Navnen vilde han have fuld, for han sluttede, og han til at bugge. En Stund gik det baade godt og vel, og han bug, saa Aisten sloi om ham; men det blev mørkere og mørkere. Endda var der iagen en liden Gran, han vilde have med, men aldrig før havde han bugget det første Sugget i den, saa sloi Skien af Skafet. Han til at lede efter den; tilsidst fandt han den i et Murbul. Men allerbedst det var, tokte han, at En raabte Navnet hans; han kunde ikke isjonne, hvem det kunde være, for han Helge Mura havde ikke Noget i Marken at gjøre, og Andre var der ikke paa lang Lei. Han loede og loede, men han hørte ikke Noget, og saa tænkte han, han kunde have mishørt. Saa gav han sig til at bugge iagen, men ret som det var, saa rog Skien af Skafet paa nu. Langt om længe fandt han den den Gang ogiaa; men da han skulde til at staae paa Nordfiden, hørte han itjellig, at det raabte borti Bergvægen: „Salvor, Salvor! Tidlig kom Du, og seint aar Du.“ — — — „Men da jeg det hørte, ja’ han, var det mest, som jeg gik af i begge Sænerne, og jeg sit mest ikke Skien ud af Granlæggen, ja’ han; men da jeg kom paa Spranget, før jeg i et Kænd lige ned til Stuen hans Helge.“

„Na, det har jeg hørt før,“ sagde Thor Zerberg: „men det var ikke det jeg mente, det var den Gang han var til Brullups i Baarfjofet paa Kilebaffen.“

„Na den Gang, ja det var saaledes det,“ saa Gutten ufortroden til Orde. „Det var paa Baarfjofiden, riatig straks før Baaitetider i 1815, da han Fær boede paa Tppen Gie; Sneen var ikke borte endda. Men saa skulde han til Stogs og bugge og drage hjem noget Ved. Han gik op paa Aasen i Sellingen, som er bortimod Adalsveien. Der fandt han en Torfuru og til at bugge. Mens han bug paa den, syntes han det var Torfuru Alt han saa. Net som han stod og alaanste og undredes paa dette, kom der kjørende en Færd med elleve Heste, og alle var de musede: han syntes det saa ud som en Brudfærd.

„Men hvad er dette for Folk, som kommer farende denne Veien ovenfra Mosen da?“ siger han.

„Vi er her borte fra Østballe fra Ulsnabben,“ siger En af dem, „vi skal til Veien-Gaarden i Hjemkommerol; den, som kjører foran, det er Presten; de, som kjører efter ham, er Brudejokkene, og jeg er Værfare; Du faar staa paa Meierne med mig.“

Da de var komne et Stykke nedover, saa siger Værfare: „Vil Du tage imod disse to Sættene og gaa til Veien-Gaarden og maale i to Tønder Poteter, til vi skal hjem igjen?“ — „Kan saa det,“ sagde han Jar. Han stod bagpaa han, til de kom til et Sted, hvor han syntes han skulde kjende sig. Det var rigtig nord for Milebækken, der det gamle Vaarfjøset stod; Fjøset var der ikke, men en stor, gild Bygning, og der tog de ind. Saa mødte der frem Nogle ude paa Traakken, som skulde stjænke dem, og de vilde stjænke han Jar ogsaa. Men han sagde Reitaak han: jeg skal ikke have nogen Stjænk, sagde han, for jeg har bare paa mig en Hverdagsbrod; jeg kan nok ikke holde Selisab med slige Folk.“ Saa sagde En af dem: „Lad denne Gamlen være for den han er, tag en Hest og følg ham paa Hjemveien.“ Ja, saa gjorde de det; de tog og satte ham i en Slæde med en mulet Hest for, og En fulgte med. Da han kom et lidet Stykke frem til en liden Dal nord for Tøppenbagen — der er endda et Sandfald der — syntes han, at han sad mellem Dreene paa en Botte. Om en Stund var den ogsaa borte, og da syntes han først, han sansede sig rigtigt. Saa skulde han se efter Øien sin, og den sad i den samme Torfurnen, han havde begyndt at hugge paa. Da han kom hjem, var han saa rent fortunlet, at han ikke vidste, hvor mange Dage han havde været borte; men han havde ikke været borte længer end fra om Morgenen til om Aftenen, og han var ikke rigtig lang Tid efter.“ —

„Det gaar meget artigt til — ja paa Skogen da —“ tog Thor Verberg til Orde, „og jeg kan ikke sige mig fri for, jeg har seet Vidt jeg og — ja Spøgeri da — og har en Lust til at være længer oppe — saa skal jeg fortælle det, som er hændt mig — her paa Skovskogen da.“

Jo, de havde Alle Lust til at høre; i Morgen var det Søndagen; det var det Samme, om de ikke gjorde Noget da.

„Det kan vel være saa en ti, tolv Aar siden,“ begyndte han, „jeg havde en Kulmile inde paa Skogen ved Kampenbaug.

Om Vinteren saa jeg indpaa der, og havde to Heste og kjorte Kul til Bærumsværket. En Dag saa kom jeg til at blive lidt for længe ved Værket, for jeg traf nogle Kjendinger oventil Kingerike; vi havde nu lidt Snak mellem os, og Vidt drak vi ogsaa — ja Brændevin da —, og saa kom jeg ikke tilbage til Milen, for Kloffen var imod ti. Jeg fik gjort op en Kning i Mile-Kningen, saa jeg kunde se at læse paa, for det var stuggelig mørkt. Og læse maatte jeg om Kvelden; for Kloffen tre om Morgenen maatte jeg afsted igjen, naar jeg skulde raffe til Værket og tilbage i Løse, samme Dagen, ja til Milen. Da jeg havde faaet det til at fræse dygtig, gav jeg mig til at faa paa Læssene. Men i det samme jeg vendte mig mod Kningen igjen, og skulde til at gjøre et nyt Tag, kommer der vor Herre Død en hel Snefloke seilende, saa at hver Kul og Brand fræsede og sluknede, ja paa Kningen. Saa tænkte jeg ved mig selv: Jo vor Herre Død er hun Bergmor arg nu, for jeg er kommen saa sent hjem og uror hende i Kveld. Men jeg til at staa Varme igjen og faa gjort op.

Men hvordan det var eller ikke, saa var det ligeom Kisten ikke vilde slippe Kullene ud i Kurven; over Haloparten foer udenfor. Endelig havde jeg faaet paa Læstene og stulde til at gijre saa Hebene. Om Morgenens havde jeg sat nne Vidjer paa alle Hæterhalsene; men de røg vor Herre Dod den ene efter den anden — ja Vidjerne da. Jeg til at vride nne Vidjer, satte Hæterne paa iagen, og endelig saa fik jeg Læstene gijrede. Saa gav jeg Hæstene til Ratten, og frøb ind i Kojen og lagde mig. Men mener Du jeg vaagnede Klokken tre? Ikke før Solen var oppe, og endda var jeg tung og ør baade i Skrotten og Hovedet. Saa stulde jeg saa Noget i Livet og give Hæstene, men begge Spiltangene i Barituten var tomme, og borte var Hæstene. Da blev jeg findt og tog vor Herre Dod til at bande lidt, og saa beundte jeg at lede efter Sporene. Der var kommen lidt Røyn; til Bygds havde de ikke gaaet, og ikke til Bæret heller. Men jeg saa Slagfærdene efter to Hæste og to brede, smutte Rødblade nordefter. Jeg gik efter saa en halv Mil rent bort i Ulbrauten; der delte Slagfærdene sig: en Hæst havde gaaet i Ost og en i Vest, men Sporene af Rødblade var rent borte. Jeg maatte vasse efter den ene først en tre Njerdingsvei, saa fik jeg da endelig se den, han stod og knaggede. Saa maatte jeg først til Kojen og saa bundet og givet den, og saa afsted efter Blatten. Da jeg kom til Milen med den, var der Høghidsags, saa slap Hæstene at kjaafe til Bæret den Dagen; men jeg bad vor Herre tage mig paa det, at jeg aldrig stulde uro hende Bergmer saa sent mer, ja om Kvelden da.

Men det er artig med det En lover; om En holder det til Jul, saa er det ikke sagt, En holder det til Mikkelsmes. Før det andre Mæret efter, saa var det sent ud paa Høstfiden i den værste Bloden, jeg var i Kristian. Det drog alt sent ud paa Eftermiddagen, før jeg kom af Bnen; men jeg vilde gjerne hjem om Ratten, og ridende var jeg; saa tog jeg lige over ved Røstfad, Sørkedalsvejen, og over Skogen, for det er bedste Vejen, det ved A vel — ja til Nassjerdingsden da. Det var graat og ugent Veir, og det var alt i Skumringen, da jeg kom afsted. Men som jeg kom over den vestre Broen da, straks indenfor Hæggælien, ser jeg en Mand, som kom bent imod mig; han var ikke meget hoi, men forfræffelig droi; over Hæstene var han saa bred som en Raaveder, og hver Hæve var mest en halv Men tværs over. A den ene havde han en Skindjak, og gik og jabbede ganske imaat; men da jeg kom nærmere, saa gnistrede Tinene paa ham som Barmefrande, og store var de som Tintallertener. Hæret det stod som Grisebust, og Skjægget var ikke ligere, saa jeg rigtig imtes det var en forfræffelig ung Kænt, og gav mig til at læse det Beste jeg kunde. Med det samme jeg kom til: „Jesu Kavn, Amen,“ sank han Ende ned — ja i Jorden da.

Jeg red længer frem og imaatulrede paa en Salme; men ret som det var, saa jabbede Ratten imod mig iagen ovenfra Lien. Da gnistrede det baade af Haar og Skjæg og Tinene med. Jeg til at bede Rædervor iagen, og da jeg kom til: „Ærels os fra det Ende,“ saa ia' jeg Amen i Jesu Kavn, og saa var han borte. Men aldrig før havde jeg redet en Njerdingsvei, før jeg mødte Sugaen paa en sklop. Da gik der ligeom Umild ud af Tine og Haar og Skjæg, og saa ristede og stafede han Røsen, saa der foer blaa og gule og røde Møstmaer ud af den, og det ivrasede smat. Men saa blev jeg findt: „Na, saa far nu Ende bent til Hævedes Bol og Rine, Dit fordomte Bergetrold,“ ia' jeg, ja til Manden da, og borte var han med det samme. Men efterom jeg red, saa drog det efter med mig, og jeg var rød jeg stulde møde Kallen endda en Gang. Da jeg kom til Røvlien, vidste jeg der

faa en Kjending der, som skulde hugge Tommer. Jeg bankede paa og bad om at faa ligge der, til det blev lyst; men tror Du jeg kom ind? Han Per sagde det, at jeg kunde reise om Dagen som andre Folk, saa slap jeg at bede om Hus. Den Maad ved jeg selv, min kjære Per, sa' jeg, men der var ikke Udkomme med ham. Saa stjonte jeg, da Kallen havde været der og fortrængt ham og sat op ham, og jeg maatte afsted igjen. Men da sang jeg, saa det sjømede i Maierne: „Et lidet Barn, et lidet Barn saa lysteligt“ — og det varede og det raf, lige til jeg kom ned til Stubdal, der fik jeg Hus, men det var mest forbi med Natten da.“ —

Den Maade, hvorpaa han foredrog disse Fortællinger, var som hele hans Tale langsom og udtryksfuld. Han havde den Vane at „smakke attpaa,“ det er, hyppig at gjentage enkelte Ord eller Dele af Sætningen, eller at hænge bagefter en eller anden overflødig Forklaring. I Almindelighed anbragte han disse Oplysninger for Tilhørerne efter en eller anden Bestræbelse for at vedligeholde Alden i Piben, og de forekom mig af en saa komisk Virkning, at jeg i den lustige Stemning, hvori jeg var kommen efter min vel overstaaede natlige Vandring, ofte havde ondt ved at holde mig fra at le høit. Denne Omstændighed maa jeg vel ogsaa tilskrive, at hans Fortællinger ikke gjorde det Indtryk paa mig, som efter hvad jeg nys havde oplevet, kunde ventes.

Men under Thor Verbergs Fortælling kom der en Person frem af Barbyttens, som lod til at have ligget der og sovet. Jeg vidste ikke ret, hvad jeg skulde tro om ham; thi han kom virkelig den Forestilling, jeg havde gjort mig om Tusser og Haugebukke, nærmere end Noget jeg hidtil havde seet. Det var en liden tør, mager Mand med Hovedet paa Skafte, røde Tine og en Næse som et stort Pappegoienæb. Om Munden havde han et Træk, som om han vilde spytte Folk i Tinene. Han sad længe og stir Ansigter, gjorde Grimaser med sin stærkt fremstaaende Underlæbe, og hug eller nikkede til Siden med Hovedet, som om han misbilligende slog Taft til Thor Verbergs Fortælling. Da han lukkede Munden op og begyndte at tale, var ogsaa Forestillingen om hans Troldnatur funden; hvis man skulde antage ham for noget overnaturligt Væsen, maatte det være for en Nisse eller en gjækkende Skovaaand; han var imidlertid kun en Karrikatur af en Bondemand. Han klæbte eller læpede lidt, og endnu ivrigere end til Andres huggede han med Hovedet til sin egen Tale, hvori der herkede en saadan aandsfraværende Forveksling af alle Tal-, Vægt- og Maalsangivelsier, saadan en Forbytning og Ontumling med alle Begreber, saadan en evindelig Forinakkelse, at det, idetmindste i Forstningen, for den som ikke kjendte ham og hans Svævane, var meget vanskeligt at fatte hans egentlige Mening. Men dette uendelige Konfusionsmageri frembragte de latterligste Udsagn, og afgav et slaaende Bevis for, hvorledes den mest nogterne Forstand ved Hjælp af dette kan komme til at sige Ting, der flinger endnu fabelagtigere og utroligere end selve Overtroens. Hans Foredrag var overordentlig hurtigt, men haffende og stammende og for en stor Del saaledes bundet til Bondesprogets Egenheder, at det ved at tabe disse mistet en stor Del af sin Giendommelighed.

„Du maa vel for brændende Fanden tro vi er saa dumme, at vi isjønner dette er Legn og Kjærringrør?“ var det første Udbrud.

„Nagu tror jeg det rødt,“ svarede Thor Verberg med et lidet Grin til de Dvørg, som om han vilde sige: Nu skal I forit ret saa høre Loier og Historier.

„Næ kan nu for Nanden ikke stjerne paa det, at Du kan sidde her og sige, at Du har set Eliot selv — Du skal jo være en veltug Mand — men jaqu traaber Du fortære, end den svarte Marra min hjer,“ fortælle Tuslen ivrig.

De Dørige to men Thor, der lod til at være fuldkommen bekendt med hans Egenheder, tog ikke den ringeste Notis af hans Betjødning, men bragte ham med Et ind paa en anden Række af Forestillinger ved at spørge, om det var den samme lille gode Marren han havde nu, som da han blev gift.

„Du kan nu vel for brannande Nanden beta det, at en tandløs Mær kan inte leve, til hun blir reint aammal. Men Beste Svarta det var saa god Mær, som En vilde spænde for fire Sto og drage op over Bakka det, maatta.“

„Da maatte hun være god,“ sagde Thor Verberg under de Døriges latter. „Det var vel med den Du reiste til Branas og hentede den store Taffen paa Barumsværket? Du faar fortælle os den Reisen,“ vedblev han opfordrende.

„Na ja, vi har nu Eliot at gjøre og Eliot at føre her,“ svarede han, og begyndte, efterat have gjort et Dag i Aldorjen for at tænde den Snadde, han netop havde stoppet:

„I Forstningen jeg blev gift, havde jeg en liden god Mær jeg, maatta, og den skulde jeg reise til Branas med. Saa havde jeg lovet hende Sisle, Kjerringa mi, at jeg skulde kjøbe et Kjøletn til a — — ja, Du kjender vel Kjerringa mi, hu' Sisle, Du Thor? Det er hvor Kjerring til at bage; hun baate Havren hel og holden, som den var kommen fra Branas; ja hun baate 15 og 16 og 20 Brød paa det 7de Tjuget om Dagen. Men da de talte efter for Beta, have hun baat 15 og 16 og 20 Brød paa det 7de Tjuget paa det 4de Hundrede for Beta — — og dette Kjøletnet havde jeg lovet hende, radt siden jeg tog paa at fri til hende. Saa kjøbte jeg dette Kjøletnet da, maatta, og saa lagde jeg endda paa den svarte Marra halvfemfjendstve Skippunds Tugde, og saa reiste jeg om Barumsværket og kjøbte en Taffe, som var som Njerdinga paa Kant, og Taffen efter Bredden, saa som Tafferne skal være da, maatta. Saa reiste jeg opover, og kjorte op alle Nonsrubbakka, saa inte Marra pustede en eneste Pust. Dermed reiste jeg til han Cla i Galen, det er nu saadan en eiende inil Mand det, og Kjerringa hans ogsaa. Næ bandt Marra mi i Nærdestasiet jeg, maatta, som en Nærdesmand skal gjøre. Han Cla kom ud. „Gjør inte detta,“ sa' han Cla. Sæt ind Marra hans Du,“ siger han til Gutten sin. Du faar bli' med ind Du,“ siger han Cla til mig. Saa kom jeg ind i Kjøffenet jeg, og gif bort til Reisen og vilde varme mig, som en Nærdesmand pleier nu gjøre. „Nei, kom ind i Kammeriet,“ sa' 'n Cla til mig. Saa kom jeg ind i Kammeriet da, maatta, og satte mig borte ved Benen. Saa kommer Kjerringa med to store, diare Smørrebrød paa hver sin Side af en Tallerk og Brandevinsalasiet midt paa Tallerken da, maatta. Næ tog det ene og aad op det. „Du skal ha' det andre og,“ sa' Kjerringa. Saa siger 'n Cla: „Du faar la' os saa ind nokko varmt Dritte og,“ sa' han. Kjerringa kommer drivendes ind med en Døfter saa stærk, at den gif i Koppen da, maatta. Næ vilde til at reise jeg da, jeg. „Nei,“ sa' 'n Cla, „Du faar bli' til Middags nu,“ sa' 'n Cla. Næ sad nu der og undredes og undredes, hvad det skulde bli' til Middags da, maatta. Kjerringa kommer ind drivendes med en Grisumac paa et Bræt, som var steat hel og holden, med Klauver og En, affurat som han skulde være lys levandes. Net som det var, kom hun ind drivendes med to store Brædevinslaifer og

satte udmed, og saa satte hun sig beint for mig; hun satte sig ikke beint for Manden sin heller, saa som Kjerringa skal gjøre, maatta. Saa tog hun til at ifjære og ifjære, og saa gled Kniven ind i Haanden hendes, saa hun skar Stykket ud paa Gulvet. „Dette faar Du ha' det, Ola,“ sa' Kjerringa. „Nei, dette vil jeg ha' det,“ sa' jeg. Jeg maatte nu saa det, jeg som Fremmed var da, maatta. Saa aad vi da baade Griseftæg og Dn; og mens vi sad og aad, saa drak vi Dram om Dram, Dram om Dram. Han Ola blev klein, jeg aad; Alt han var klein, aad jeg. Jeg stod mig bra', jeg som klein var, men daarlig gif det ham, som aad. Saa sagde jeg Tak for mig jeg da, maatta, og saa gjorde jeg som Xanten og reiste fra Galen og rødt til Skarud i et Skjei, med det tunge Vasset og Skarubbakka attpaa, og Marra inte puffed' en eneste Pust.“

En Aftenstund i et Proprietærkjøkken.

Det var ret en trist Aften: ude feg det og sneede; inde hos Proprietæren brændte Lyset saa dofsigt, at man næsten ikke skimtede andre Gjenstande end en Klokketase med kinesisk Krimskrans, et stort Speil i en gammeldags forgyldt Kanne, og et arvet Solbrus. I Stuen var der ikke Andre end Proprietæren og mig. Jeg sad i det ene Hjørne af Sofaen med en Bog i Haanden, medens Proprietæren selv havde taget Plads i det andet Hjørne, fordybet i Tunderinger over en Pakke af „de baade sure og søde Statsborgere,“ som han kalder dem i sin Afhandling, betitlet „Forsøg med nogle velmente patriotiske Ytringer for Næderlandets Vel. For Bevidenheds Skuld af en Anonym.“

At det grundige Studium i denne Gulmgrube for hans Ideer udfældedes der, som man nok kan vide, mangehaande floktige Formeninger; at han selv i det mindste var overbevist om deres Fortræffelighed, imtes det siffige Blik at antyde, som han tilfæstede mig fra sine graa klippende Dine; der var heller ingen Mangel paa „velmente patriotiske Ytringer,“ om hvis Gehalt den bedst kan domme, som har havt Anledning til at fige i det ovenfor anførte Skrift eller hans store Afhandling i Manuskript om Tienden. Men al denne Visdom var spildt paa mig; jeg kunde den paa mine Fingre, thi jeg horte den nu for tre og tyvende Gang. Jeg er ikke udrustet med nogen Engletaalmødighed; men hvad skulde jeg vel gjøre? Tilbageetoget til mit Værelse var mig afstaaet; der var skuret til Helgen; det stod i en Damp. Efter at have gjort nogle forjæves Forsøg paa at fordybe mig i min Bog, maatte jeg saaledes lade mig føre af de bevægede Bølge i Proprietærens Veltalenheds Strøm. Proprietæren var nu paa sin hvide Hest, som man siger; den gamle rødslidte Skindlue havde han lagt ved Siden af sig i Sofaen, og bar sin italdede Pande og sine graa Haars Værdighed aabent til Skue. Han blev ivrigere og ivrigere; han reiste sig og fægtede med Hænderne; han gif op og ned ad Gulvet med hastige Skridt, saa Flammen i Lyset viftede hid og did, og den graa, fodsede Vadmelskjoles feiende Aflag bekræftede store Kredie, hver Gang han svingede rundt og havde sig paa sit lange Ben; thi som Turtæus og Per Solvold var han lavhalt. Hans bevægede Ord hummede om mine Dren som Oldenborrer i en Lindetop. Det gif los om Proecesser og Høiesteretspræjudikater, om Kranglerier med Overformynderiet, om Tommerbrotning, og Lufius, om Magthavernes Regjereri og Morskossens Udminering, om Korntolden og Næderens Opdrækning, om Industri og Centralisation, om Circulationsmidlets Utilstrækkelighed, om Bureaukrati og Embedsaristokrati, og om alle de Kratier, Arkier og Kier, som har eksisteret lige fra Kong Nebutadnezar til Per Solvolds Statsborgeri.

Det var ikke til at holde ud længer med Proprietærens Knot og affekterede Pathos. Fra Skjoffenet stralgede den ene Latterfalve efter den anden; Christen Smed forte Trødet derude; han havde just holdt op, og der lod paa nu en hjertelig Latter.

„Hei,“ sagde jeg og brød over toert, „nu vil jeg rigtig ud og høre Smedens Historier,“ løb ud og lod Proprietæren tilbage i Stuen med den matthjende Praas og sin egen forvirrede Tankegang.

„Barnevær og loognaftige Røgler!“ brummede han, idet jeg lukkede Døren efter mig; „det er Skam for lærte Følk; men velmente patriotiske Ytringer —“ Mere hørte jeg ikke.

Lys og Liv og Munterhed straalede ud i den høie, luftige Sal. Et Baal, der lynte op selv i de fjerneste Kroge, flammede paa Skorstenen. I denne, ved Siden af Skorstensstøtten, tronedes Proprietærens Madame med sin Hof. Skjont hun i mange Aar havde ligget til Hælds mod Vigten og forfæmlet sig mod dens Anfald i en Mangfoldighed af Statter og Troier, og som Udenværter udenom alle de øvrige anlagt et Alhre af en graa Badmelsføite, stinnede dog hendes Ansigt under Skautet som den fulde Maane. Paa Peiskanten sad Bornene og lo og knækkede Hodder. Rundt om sad en Kreds af Piger og Husmandskoner; „de traadte Koffen med slittige Hodder eller brugte de skrabende Karder.“ I Svælen trampede Træsterne Sneen af, kom ind med Høner i Haaret og satte sig ved Langbordet, hvor Skoffen bar frem Natverden for dem, en Mæskeringe og et Traug haardstampet Grød. Op til Skorstensmuren lænede Smeden sig; han rogte Tobak af en liden Snadde, og over hans Ansigt, der bar fodeede Spor fra Smedje-Essen, laa en tør alvorlig Mine, som vidnede om at han havde fortalt, og fortalt godt.

„God Aften, Smed,“ sagde jeg, „hvad er det Du fortæller, som vækker saadan Latter?“

„Hi, hi, hi,“ lo Smaagutterne med Sjæleglæde i sine Miner, „Christen fortalte om Aanden og Smeden, og saa om Guttén som fik ham ind i Hodden, og nu har han sagt, han skal fortælle om Per Samnum, som de Underjordiste holdt Hesten for i Asmør Bakken.“

„Ja,“ begyndte Smeden, „den Per Samnum var fra en af Samnumgaardene norden for Kirken. Han var en Signefall, og han blev ofte hentet baade med Hest og Slæde for at gjøre aat Følk og Fæ, ligei som gamle Berthe Duppenbaug her nede i Braaten. Men hvordan det var eller ikke, saa var han nok ikke flog nok, for en Gang havde de Underjordiste bundet ham, saa han maatte staa en hel Nat i Sjemhagen sin med Skjæften paa Skafte, og det gik ikke rigtig vel til den Gangen, jeg nu vil fortælle om heller. Denne Peren kunde aldrig forliges med Følk, affkurat ligei som — hm — hm — nu ja, han var en Krangefant, som havde Saa med Alle. Saa var det en Gang han havde en Sag i Stiftsretten i Kristian, og derinde skulde han være til Skoffen ti om Morgenen. Han tænkte han havde aad Tid, naar han red hjemmefra Kvelden i Nørveien, og det gjorde han ogsaa; men da han kom i Asmør Bakken, blev Hesten holdt for ham. Det er ikke rigtig der heller; for lange Tider siden har En hænnet sig oppe i Slangen, og der er Mange som har hørt Musik der, baade af Fæler og Klarinetter og Klokker og andre Blaafægreier. Ja, gamle Berthe ved nok at tale om det; hun har hørt det, og hun siger hun aldrig har hørt saa vakkert, det var affkurat som da den store Musikken var hos Lensmanden i 1811. „Var det ikke saa, Berthe?“ spurte Smeden.

„Jo, det er sandt, det er Gudsens Sandhed og det, Far,“ svarede Husmands-tjærringen, som sad ved Skorstenen og færdede.

„Nu, Hesten blev da holdt for ham,“ fortsatte Smeden, „og den vilde ikke røre sig af Plakken. Alt det han slog paa og alt det han hujede og skreg, saa dansede den bare i Ring, og han kunde hverken faa den frem eller tilbage. Det led med det skred, men det blev ikke anderledes. Saaledes gik det hele Natten, og det var tydeligt at se, at der stod En og holdt den, for alt det Sammen bandte og hujerte, saa kom han ikke videre. Men da det led ud paa Morgenens i Graalysingen, saa stod han af og gik op til Ingebret Asmyr-Haugen, og fik ham til at tage med sig en Varmesbrand, og da han var kommen i Sadlen igjen, saa bad han ham fyre over Hesten med den. Da kan det vel hændes det gik af Gaarde i fuld Firsprang, og Per havde nok med at hænges paa, og ikke stansede det, for han kom til Byen; men da var Hesten sprængt.“

„Dette har jeg hørt før,“ sagde gamle Berthe og holdt op at færd, „men jeg har aldrig villet tro, at Per Sammen ikke var flogere; men siden Du siger det, Christen, saa maa jeg vel tro det.“

„Ja, det kan Du,“ svarede Smeden, „for jeg har hørt det af Ingebret Asmyr-Haugen selv, som har Branden og fyrede over Hesten for ham.“

„Han skulde vel have seet gjennem Hulaget, Berthe, skulde han ikke?“ spurgte en af Smaagutterne.

„Jo, det skulde han,“ svarede gamle Berthe, „for da havde han faaet se, hvem det var som holdt Hesten, og da havde han maattet slippe. Det har jeg hørt af En, som vidste om Slikt bedre end Noget, det var En, som de kaldte Hans Arimodig hjemme paa Halland. I andre Bygdelaag kaldte de ham Hans med Skikkelighed, for han havde nu det til Mundheld: „Alting med Skikkelighed.“ Han blev indtagen af de Underjordiske og havde været hos dem i mange Aar, og de vilde endelig have ham til at tage Datter deres, som hang efter ham stød. Men det vilde han ikke, og da der blev ringet efter ham fra mange Kirker, saa tog de ham tilsidst og kastede ham ud fra en hoi Kulle langt ude i Bygderne, som jeg tror de kaldte Horte-Kollen, og da syntes han, han foer lige til Njords. Fra den Tid var han en Jaaling. Saa kom han i Vagd og gik fra Gaard til Gaard og fortalte mange underlige Historier, men bedst han sad, saa lo han:

„Hi, hi, hi, Mari Marina, jeg ser Dig nok!“ sagde han, for Muldrejenten var bestandig efter ham.

Mens han var hos de Underjordiske, fortalte han, saa maatte han bestandig være med dem, naar de var ude og forsynte sig med Mad og Mælk, for det som var forset over og signet med Jesu Navn, havde de ikke Magt til at tage, og saa sagde de til han Hans: „Du faar tage i her, for dette er der „kriffla paa,“ og han lagde nu saadanne Border i Meiserne til dem, at det var fæle Ting; men naar der kom Tordenlag, satte de afsted saa fort, at han ikke kunde følge dem. Hans var bestandig i Vag med en af dem, som hedte Baatt, og han var saa stærk, at han tog og bar baade Hans og Borden, naar der kom slikt Braaveir paa dem. En Gang modte de Auten fra Ringerike i en dyb Dal oppe paa Halland, saa gik Baatt bort og holdt Hesten for ham, og Auten skreg og slog paa og foer saa ilde med Hesten, at det var Sund at se. Men saa gik Skudsgutten frem af Meierne og saa gjennem

Kulaget; saa maatte Baati slippe, „og da kan det vel hende det gif," sagde Hans, „Skuds gutten var nær ikke kommen paa Slødemierne igjen, og vi slog op en Skrasiel, saa at Anten vendte sig i Sløden og saa tilbage." —

„Ja," sagde en af Husmændene, som var en Udbugding, „det har jeg hørt om en Præst i Vier ogjaa. Han skulde reise i Sognebud til en gammel Kjærring, som havde været et ugudeligt Menneiste, mens hun levede. Da han kom paa Skoven, blev Hesten holdt for ham; men han vidste Naad, for det var en raik Karl den Vierpræsten; i et Sprang var han fra Sløden oppe paa Hesteryggen og støttede ned gjennem Kulaget, og der saa han det var en ung gammel Mand, som holdt i Tommen — de siger, det var Handen selv."

„Slip kuns, Du faar hende ikke," sagde Præsten.

„Han maatte slippe, men med det samme gav han Hesten et Nap, saa den satte afsted saaledes, at det quistrede under Hovene og lyfte i alle Skootoppene, og det var ikke mere end Skudsgutten kunde holde sig bagpaa. Den Gang kom Præsten ridende i Sognebud." —

„Nei, om jeg isjømmer hvorledes det skal gaa med Kjorene ligesvel, Mor," sagde Mari Budeie, som kom staaende ind med et Mælkeispand, „jeg tror de sulter rent ibjel, her kan Mor se, hvor lidet Mælk vi faar."

„Du faar drage No fra Staldgulvet, Mari," sagde Gamlemor.

„Ja, det var sandt!" svarede Mari; „kommer jeg did, saa er Karlmandene og Kallen saa forfinte som vilde Gasser."

„Jeg skal give Dig et Naad, Mari," sagde en af Smaaagutterne med en polist Mine.

„Du skal fuge Kommeirod og sætte ud paa Staldlaaven om Torsdagskvelden, saa hjælper nok Nissen Dig at drage No til Højet, mens Gutterne sover."

„Ja, bare der var nogen Nisse her, saa skulde jeg nok gjøre det," svarede den gamle Budeie trostydlig; „men det er Anten ingen Nisse her i Gaarden, for de tror ikke Eliet Sjælvfolkene; nei, paa Næs hos Kapteinen, den Tid jeg tjente der, der var Nissen."

„Hvorledes kan Du vide det, Mari?" spurte Gamlemor. „Har Du seet ham?"

„Seet ham? Ja det har jeg rigtig ogjaa det," svarede Mari, „det er sikkert nok."

„Na, fortæl os det, fortæl os det!" raabte Smaaagutterne.

„Ja det kan jeg nok," sagde Budeien og begyndte:

„Det var nu den Tid jeg tjente hos Kapteinen, saa sagde Gaardsgutten til mig en Tordagskveld:

„Du er nok saa mild, at Du gir Hestene for mig i Kveld Du Mari, saa skal jeg altid gjøre Dig et Puds igjen."

„Na ja," sagde jeg, „jeg kan nok det," for han skulde gaa til Anten sin.

Da det led mod Tiden, at Hestene skulde have Kveldsfodret, saa gav jeg først de to og saa tog jeg et Hofange og skulde give Hesten til Kapteinen, og den var altid saa fed og blank, at En gjerne kunde speile sig i den; men i det samme jeg skulde gaa ind i Spilstauget, saa kom han faldende lige ned over Armene paa mig —

„Hvem, hvem? Hesten?" spurte Smaaagutterne.

„Na nei vist, det var Nissen: jeg blev saa forfærdet, at jeg slap Høet der jeg stod, og skændte mig ud igjen det forste jeg vandt. Og da Per kom hjem, saa sagde jeg: „jeg har givet Hestene for Dig en Gana, min kjære Per, men nei Gu' blir det ikke oftere da, og Bruken til Kapteinen den til ikke Nostraadet heller," sagde jeg, og saa fortalte jeg ham det.

„Na ja, det har ingen Rod med Brumen,“ sagde Per, „han har nok den som passer ham, han.“

„Svorledes saa Nissen ud da, Mari?“ spurgte en af Smaa-gutterne.

„Ja mener Du jeg kunde se det?“ svarede hun; „det var saa mørkt, at jeg ikke kunde se Hænderne mine, men jeg kjendte ham saa tydelig, som jeg tar i Dig; han var lodden, og det lyste i Diene paa ham.“

„Na, det var vist bare en Rætte,“ indvændte en af dem.

„Rætte?“ sagde hun med den dybeste Foragt. „Jeg kjendte hver Fingert paa ham; han havde ikke mere end fire, og de var lodne, og var det ikke Nissen, saa lad mig ikke komme levende af Klækken.“

„Jo, det var Nissen, det er vist,“ sagde Smeden, „for Tommelfinger har han ikke, og lodden skal han være paa Næverne; jeg har aldrig handtaget med ham; men saa skal det være, det har jeg hørt; og at han passer Hestene og er den bedste Husbondskarl, Nogen kan have, det ved vi alle det. Der er Mænge, som har stor Nytte af ham; men det er da ikke ham alene de har Nytte af, for oppe i Ullensafer,“ begyndte han igjen at fortælle, „var der en Mand, som en Gang havde ligesaa megen Nytte af de Underjordiske, som Andre har af Nissen; han boede paa Kogli. De vidste nu vel det, at Huldren var der og holdt til der, for det var en Gang han reiste til Byen saa i Klækneen om Vaaren, og da han kom ind til Skjællebak og havde vandet Hestene sine, kommer der ud over Bækken en Buxkap med brandede Kjør, saa store og fede at det var Moro at se dem, og Kogle af dem, som var med, kjørte med alle Slags Buxjorrel og Greier paa Kjærrer med vakkre fede Heste for; men foran gik der en svær Jente, som havde en drivende hvid Mælkekolle i Haanden.

„Men hvor skal I hen paa denne Marsen's Tid da?“ spurgte Kogli-Manden forundret.

„Na,“ svarede hun, som gik foran, „vi skal til Sæters i Kogli-Sagen i Ullensafer; det er Havn nok der.“

Dette syntes han var rart, at de skulde have i Sagen hans; og ingen Anden end han hverken saa eller hørte Noget, og alle dem, han mødte paa Veien indover, spurgte han; men Ingen havde seet en saadan Buxkap.

Hjemme paa Gaarden hos den Kogli-Manden gik det ogsaa underligt til iblandt, for naar han havde gjort noget Arbejde efter Soteglads Zeite, saa blev det altid odelagt om Natten og tilsidst maatte han rent holde op at arbejde, naar Solen var gaaet ned. Men saa var det den Gangen jeg vilde tale om, det var en Høst, han gik ned og kjendte paa Bug Løen om den var tør — det var sent ud paa Høsten — og han syntes den ikke var rigtig tør nok endda, men saa hørte han saa itjellig det sagde borte i en Haug:

„Kjør ind Løen Din Du, i Morgen snoger det.“

Han til at kjøre det Bedste han kunde; han kjørte til langt over Midnat, og han fik ind Løen; men Morgenen efter laa der over en Eko dyb Sne.“ —

„Ja, men det er ikke altid, de Underjordiske er saa snilde, Smed,“ sagde en af Smaa-gutterne; „Svorledes var det med hende, som stjal Brudbryllupskosten paa Eldstad og glemte igjen Løen sin?“

„Jo, det skal jeg sige Dig,“ sagde Smeden, som med Begjærthed greb dette Vink til at begynde en ny Fortælling.

„Paa Eldstad i Allensaker var der en Gang et Brøllup; men paa Brøllupsgaarden havde de ikke nogen Bagerovn, og derfor maatte de sende Stegene bort til Nabogaarden, hvor de havde Bagerovn, og itege dem der. En Kvelden skulde Gutten i Brøllupsgaarden kjøre hjem med dem. Da han kom over en af Meerne der, hørte han ganske itjellig, at det raabte:

„Hør Du, hør Du til Eldstad fram,
saa sig til hende Teld,
at Teld dat i Eld!“

Gutten slog paa og kjørte, saa det hvinede om Næsen paa ham, for det var foldt i Veiret og gildt Slædeføre. Og det samme raabte det efter ham flere Gange, saa han mindtes det vel. Han kom vel hjem med Roringen sin, og gik saa frem for Bordenden, hvor Tjenerne gik fra og til, som de havde Tid til, og fik sig Noget at leve af.

„Naa da Gut, har Nanden selv itndiet Dig, eller har Du ikke reist efter Stegen endnu?“ sagde en af Husens Følf.

„Jo, det har jeg,“ sagde han, „der ser Du den kommer ind gjennem Døren, men jeg slog paa og lod det gaa, alt det Marren orkede at ipande i, for da jeg kom paa Moen, saa raabte det:

„Hører Du til Eldstad fram,
saa sig til hende Teld,
at Teld dat i Eld!“

„Na, det var Barnet mit det,“ raabte det i Gjaæstebudsstuen, og saa foer der En affted som om hun var galen, hun rendte paa den Ene efter den Anden og slog dem paa Skallen Alle sammen; men tilfaldt Hatten af hende, og saa fik de se, at det var en Hulder, som havde været der; for hun havde rapiet med sig baade Aleik og Smør og Kage og El og Brandevin og alt som godt var; men hun var saa forfjamsket over Ungen, at hun glemte igjen en Solvkaupe i Elkarret og ikke iansede, at Hatten faldt af hende. De tog baade Solvkaupen og Hatten og gjemte paa Eldstad; og Hatten den var sliq, at den som havde den paa han kunde ikke sees af Noget dødeligt Menneiste, uden at han kanite var innen; men om den er der endnu, ital jeg ikke kunne siqe for viist; for jeg har ikke seet den, og ikke har jeg havt den paa heller.“ —

„Na, de Underjordiste er stemme til at stjale, det har jeg altid hørt,“ sagde gamle Berthe Tuppenbauq, „men værst ital de være i Sætertiden; det er ligesom en lang Noitid baade for Huldrer og Underjordiste; for mens Sæterjentene gaar og tænker paa Gutterne sine, glemmer de at forie over Mælk og Klode og anden Bumad, og da tager Huldrefølf alt det, de vil. Det er ikke ofte, at Følf faar se dem, men det hænder da iblandt, og det handte en Gang paa Heberg-Sæteren oppe i Almenningen her.

Der var nogle Sommerbyggere eller Bedbyggere oppe der og byggede. Da de saa itulde gaa frem til Heberg Vangen til Kvelds, saa raabte det til dem borte i Skoven:

„Hils hende Milde, at begge hendes Sommer foer ilde; de brændte op sig i Sodditiln.“

Da Byggerne kom frem til Sæteren, saa fortalte de Jenterne dette og sagde: „den Tid, vi itulde gaa hjem til Kvelds og vi havde faaet Skien paa Næffen, saa sagde det borte i Skoven:

„Hils hende Milde, at begge hendes Sommer feer ilde; de brændte op sig i Sodditiln.“

„Na, det var Barna mine det,“ ifreg det inde i Mælkebøden, og saa kom der farende ud en Mulder med en Rølle i Hæven, og den fastede hun, saa at Mælken skvot om dem.“ —

„Folk fortæller nu saa meget,“ sagde Smeden med en noget spodsig Mine, ret som om han nærede Tvivl om denne Fortællings Troværdighed. Imidlertid var der neppe Andet, som talte af ham, end Uergrelse over at være bleven afbrudt, da han havde faaet Munden saa godt paa Glid. Der fandtes neppe Nogen i hele Bygden, som var rigere paa de vidunderligste Fortællinger om Muldren og de Underjordiske end han; og i Troen paa disse Væseners hamlede han op med de stærkeste Troende. „Folk fortæller saa meget,“ sagde han, „En kan ikke tro det Alt. Men naar det er hændt i Ens egen Slægt, saa faar En tro det. Og nu skal jeg fortælle Noget, som har hændt Værfar min; det var en alvorlig og troværdig Mand, saa det nok var sandt, hvad han sagde. Han boede paa Skroperud paa Loddings-Gierne i Allensafer; han hedte Jo. Han havde bygget sig en ny Stue, han havde en to tre Kjør, fede og i god Stand, og en Hest som var udmærket fremfor alle Andre. Med denne Hesten foer han ofte i Skjds fra Mo til Trogstad, og naar det faldt sig saa, derfra til Skrimstad og tilbage til Mo igjen; og han brydte sig ikke om, hvordan han foer med Hesten, for den var og blev lige fed. Skytter var han ogsaa, og Spillemand med. Ofte var han ude og spillede, men hjemme kunde de aldrig saa ham til at røre Hælen; om saa hele Stuen var fuld af Ungdom, nægtede han lige fuldt at spille. Men en Gang var der kommet nogle Gutter til ham med Lommeblaaser og Brændevin. Da de havde faaet Kallen paa en Pijst, kom der flere til, og endda han sagde nei i Begyndelsen, saa fik han Hælen sat tilsidst. Men da han havde spillet en Stund, lagde han den bort, for han vidste, at de Underjordiske ikke var langt borte, og at de ikke syntes om saadant Spektakel; men Gutterne fik ham til at spille igjen, og saaledes gif det en to tre Gange; han lagde Hælen bort, og de fik ham til at tage den fat igjen. Til sidst hængte han den op paa Væggen og svor paa, at han ikke vilde gjøre et Strog med Buen mere den Kveld, og saa jagede han dem ud Allesammen baade Gutter og Jenter. Da han havde begyndt at klæde sig af og stod i Skjortærmerne borte i Skorstenen og skulde tænde Kveldspiben sin med en Brand, saa kom der ind et Følge af Store og Smaa, saa det prede i Stuen.

„Nu,“ sagde Jo, „kommer I nu igjen?“ Han troede det var dem, som havde været inde og danset; men da han fik se, at det ikke var dem, blev han ræd, tog Døttrene sine, som alt laa i Sengen, og slængte dem op paa Gulvet — han var en stor stærk Mand — og spurgte: „hvad er dette for Folk? kjenner I dem?“

Jenterne var sovntunge og fænsede ikke. Saa tog han Geværet ned af Væggen og vendte sig mod det Følget, som var kommet ind, og hittede til dem med Trompen. „Der som I nu ikke passer Jer, saa skal jeg“ — bandte han — „foise Jer saaledes ud, at I ikke skal vide, om I staar paa Hovedet eller Benene.“ De satte ud gjennem Døren og bukkede, saa den ene foer hovedstups over den Anden, og han syntes det ikke saa anderledes ud, end som en Hob graa Garmøster trillede ud igjennem Døren. Men da Jo havde sat fra sig Geværet og kom bort til Skorstenen igjen og skulde tænde paa Piben sin, som havde sluknet, saa sad der en gammel Mand paa Peisrækken med et Skjæg saa langt, at det rak helt ned til Bænkens, ja det var over en Alen langt; han havde ogsaa en Pibe, og foer frem og tilbage med en Brand ligesom Jo selv og skulde tænde paa den: ret som det var, saa sluknede den, saa tændte han paa igjen, og det blev ikke anderledes.

„End Du?“ sagde Jo, „hører Du til samme Xantefølget Du med? hvor er Du fra?“

„Jeg bor ikke langt borte jeg, Du,“ svarede Manden, „og jeg raa'r Dig til, at Du passer Dig og ikke holder ilig Styr og Varm herefter, ellers gjør jeg Dig til en arm Mand.“

„Haa, hvor bor Du da?“ spurgte Jo.

„Jeg bor her borte under Kjonen, og havde ikke vi været der, saa havde den nok strøget med for lange siden, for Du har lagt svært paa Varmen iblandt; det har været hedt der, og den er ikke frakere, end at den falder over Ende, deriom jeg sætter Xingeren min bort paa den. Nu ved Du det,“ sagde han, „og pas Dig efter denne Dag.“

Aldrig blev der spillet til Dans mere; Jo stille sig ved Xelen sin, og aldrig fik de ham til at røre nogen anden efter den Tid.“

Under den sidste Del af denne Fortælling havde Proprietæren holdt en svare Kumsfe- ring inde i Stuen; Skabøre bleve luftede op og igjen; der raslede med Solstoi og Kogle knipper; man kunde høre og vide, han var bestemt med at laase igjen for al vortlig Eiendom lige fra Solotruiet til Blotobaksdaalen. Netop som Smeden havde endt, glottede han paa Døren, stak Hovedet ud med Xuen paa det ene Dre og sagde:

„Er Du nu ude med Kæglerne Dine og lover igjen, Smed?“

„Xover?“ sagde Smeden meget stødt; „det har jeg aldrig gjort, for dette er sandt; jeg er jo gift med den ene af de Xenterne, og Xjærringen min, Dorthé, hun laa selv i Xen- gen og saa den gamle Skjæggelfallen; rigtignok var de Xenterne rare og ligesom halvxfjollede, men det kom af, at de havde seet Underjordiste,“ tilfoiede han med et harmfuldt Blik paa Proprietæren.

„Xfjollede?“ sagde Proprietæren, „ja, det tror jeg nok; det er jo Du ogsaa, naar Du ikke er paa en Xant, for da er Du rent bindegal. Kom, Smaagutter, og gaa op og læg Xer, og sid ikke her og hør paa hans Xoreri.“

„Det maa jeg sige er daarligt sagt af Xer, Xar,“ nttrade Smeden med Overlegenhed. „Sidst jeg borte der blev inaffet Xjollereri og Xor, var da X præfede paa Xeberg Xaugen den inntende Mai,“ foiede han til i samme Tone.

„Xorbandede Xludder!“ brummede Proprietæren og kom stampende gjennem Xjoffenet med Xniet i den ene Xaand og en Xalle Xfter og nogle Xviser under Armen.

„Ma, bi lidt Xar,“ sagde Smeden drillende, og lad Smaagutterne saa Lov at være her, saa ital X ogsaa raa høre en liden Xtub; X har ikke godt af at læse i Lovbogen stødt X heller.

Jeg ital fortælle Xer om en Dragon, som blev gift med en Xulder. Det ved jeg er sandt, for jeg har hørt det af Gamle Berthe, og hun er selv fra den Xnaden, hvor det hændte.“

Proprietæren itog bister Døren til, og man hørte ham trampe op ad Trappen.

„Na ja, siden Xallen ikke vil høre, saa saar jeg fortælle Xer den da,“ sagde Smeden til Smaagutterne, over hvem den bedrøffedertiae Mnndighed ikke længer udovede nogen Xagt, naar Smeden lovede at fortælle Eventyr.

„Xor mange Xar siden,“ begyndte han, „boede der et Xar gamle velftaaende Xolt paa en Xaard oppe paa Xalland. De havde en Xøn og han var Dragon, og en stor vaffer Xarl var han. Paa Xjeldet havde de en Xæter, og den var ikke som Xæterstuerne pleier

være, men den var pen og godt opbygget, og der var baade Skorstensmur og Tag og Vinduer i den. Her laa de hele Sommeren, men naar de reiste hjem om Høsten, havde Sommerbyggere og Sknttere og Ristere og Saadanne, som færdes i Skoven ved de Tider, lagt Mærke til at Guldrefolk flyttede ind der med Buisapen. Og med dem var der en Jente, som var saa naauvakter, at de aldrig havde seet hendes Mage.

Dette havde Sonnen ofte hørt Tale om, og en Høst de reiste hjem fra Sæteren, klædte han sig i fuld Mundering, lagde Dragonsadlen paa Dragonhesten baade med Pistolhulstrene og Pistolerne, og saa red han derop. Da han kom i Bangbredden, var der saadan Varme paa i Sæteren, at det lyfte ud igjennem alle Moesfarene, og da kunde han se, at Guldrefolket alt var der. Saa bandt han Hesten sin ved en Granløg, tog den ene Pistolen ud af Hulstret og listede sig saage op til Vinduet og skottede, og derinde i Sæteren saa han en gammel Mand og en Kjerring, som var frogede og rent struffede af Alderdom og saa urimelig stugge, at han aldrig havde seet noget saa Stugt i sit Liv; men saa var der en Jente der, og hun var saa deilig, at han syntes han ikke kunde leve, hvis han ikke kunde saa hende. Alle havde de Korumper, og det havde den vakre Jenten ogsaa. Han kunde se, at de nylig var komne, for det var netop ryddet op der. Jenten holdt paa at vasse Gamlestuggen, men Kjerringen gjorde Varme under den store Primfjedlen paa Peisen.

Net som det var, stodte Dragonen op Døren og skød af Pistolen lige over Hovedet paa Jenten, saa at hun tullede bort over Gulvet. Men i det samme blev hun lige saa fæl, som hun før havde været vakker, og en Næse fik hun saa lang som Pistolhulstret.

„Nu kan Du tage hende; nu er hun Din,“ sagde den gamle Manden. Men Dragonen var ligesom fjettret; der han stod der stod han, og han kunde ikke flytte sig et Skridt hrerken frem eller tilbage. Den Gamle begyndte da at vasse Jenten; saa blev hun noget ligere: Næsen mindede saagten til det halve, og den stugge Korumpen blev opbunden, men vakker var hun ikke, det var Synd at sige.

„Nu er hun Din, min staute Dragon, sæt hende nu paa Sadelknappen og rid til Bygden og hold Bryllup med hende. Men til os kan Du lage til i det vesle Kammeret i Storhæset; for vi vil ikke være sammen med de øvrige Brudfolkene,“ sagde den gamle Stugfanten, som var Far hendes; „men naar Skaalen gaar om, saa kan Du se ud til os.“

Han torde ikke gjøre Andet; han tog hende med paa Sadelknappen og lavede til Bryllup. Men før de gik til Kirken, bad Bruden en af Brudepigerne at staa vel bag hende, forat ikke Nogen skulde se, at Kumpen faldt af, naar Præsten lagde Haanden paa hende.

Saa drak de Bryllup, og da Skaalen gik om, gik den unge Manden ud i Kammeret, hvor der var laget til for de gamle Guldrefolkene. Den Gang saa han ingen Ting der, men da Bryllupsfolkene var reist, laa der igjen saa meget Guld og Solv og saa mange Penge, at han aldrig havde seet saa megen Rigdom før.

Det gik nu baade godt og vel i lang Tid; hver Gang der var Fremmedlag, lagede Monen til for de Gamle ude i Kammeret, og altid laa der efter dem saa mange Penge, at de tilsidst næsten ikke vidste, hvad de skulde gjøre af dem. Men stug var hun og stug blev hun, og kjed var han af hende, og det var ikke frit for, at han var lidt stem iblandt, saa at han bød til at staa og dænge hende.

En Gang skulde han til Bnen; det var paa Barfrosten om Høsten, og saa skulde han

lægge Sko under Hesten. Han gik da til Smedjen, for han var en dugtig Smed selv; men hvorledes han lagede det, saa blev Skoen enten for stor eller ogsaa blev den for liden, og aldrig vilde den passe. Han havde ikke flere Heste hjemme, og det led med det ifred, saa det blev Middag og det blev Gistasverdstid.

„Kan Du da aldrig saa laet under den Skoen?“ sagde skonen; „ikke er Du rar Mand, men Du er nok kleinere Smed. Der blir ikke anden Raad, end at jeg faar gaa i Smedjen og se; er den for stor, kan Du jo gjøre den mindre, og er den for liden, kan Du jo gjøre den større.“

Hun gik til Smedjen, og det første hun gjorde, var at tage Skoen med begge Hænder og rette den ud.

„Se her,“ sagde hun, „saa skal Du gjøre.“ Saa boiede hun den sammen, som om den havde været af Blø. „Hold nu op Benet,“ sagde hun, og Skoen passede saa akkurat, at den bedste Smed ikke kunde gjort den bedre.

„Du er nok stiv i Fingrene Du,“ sagde Manden og saa paa hende.

„Smes Du det?“ sagde hun. „Hvordan mener Du det var gaaet med mig, dersom Du havde været saa stiv i Fingrene? Men jeg holder for meget af Dig, til at jeg skulde bruge Skræfterne mine paa Dig,“ sagde hun.

„Næ den Dag var han en aparte Mand imod hende.“ —

„Nu synes jeg, vi kan have hørt nok for i Aften,“ sagde Gamlemor, da Fortællingen var til Ende, og reiste sig.

„Ja, vi faar vel til at rusle paa os, siden Kallen har furret sig,“ sagde Smeden og bad Gudnat, men han lovede Smaagutterne at fortælle mere næste Aften, og knyttede en Underhandling med dem om en Kvart Tobak.

Om Eftermiddagen da jeg var ude i Smedjen hos Smeden, ifraaede han stærkt, hvilket altid var et Mærke paa, at han havde drukket Brændevin; om Aftenen var han gaaet paa Bønden for at saa mere. Da jeg flere Dage efter saa ham igjen, var han mørk og ordfnap. Han vilde intet fortælle, naaet Smaagutterne lovede ham baade Tobak og Brændevin. Men Bøgerne mumlede om, at de Underjordiske havde haft fat paa ham og slaaet ham over Ende i Asmurbakken. Der havde en Kjører fundet ham liggende paa Morgensiden, og da talte han over sig.

Præsten og Kløfteren.

Der var en Gang en Præst, som var stiv en Borste, at han streg langt undaf, naar han saa Noget kom kjørende i Møde med sig i Afsveien: „Af Veien, af Veien, her kommer selve Præsten!“ En Gang han foer saa og bar sig, mødte han Kongen. „Af Veien, af Veien!“ streg han langt borte. Men Kongen kjorte, som han kjorte, og reiste frem, han, saa den Gangen maatte Præsten vige Hesten sin, og da Kongen kom jævnsides med ham, sagde han: „Å Morgen skal Du møde mig paa Støttet, og kan Du ikke løse tre Spørgsmaal, jeg vil give Dig, skal Du miste baade Kæppe og Krave for Din Hovmøds Skuld.“

Det var andet Slag, end Præsten var vant ved. Hanse og straafe og bære sig varre end Miat, det kunde han; men Spørgsmaal og Svar var ikke hans Nær. Saa reiste han til Kløfteren, som havde Ord for at være bedre i Kæppen end Præsten var. Til ham sagde

han, han ikke havde Hu til at reise, „for en Gæst kan spørge mer, end ti Vise kan svare,“ sagde han, og saa fik han Klokkeren til at fare isteden for sig.

Ja, Klokkeren reiste og kom til Slottet med Præstens Kæppe og Krave paa. Der tog Kongen imod ham ude i Svælen, baade med Krone og Spir, og var saa gild, at det lyfte og lavede af ham.

„Nu, er Du der?“ sagde Kongen.

Ja, han var da det, det var sikkert nok.

„Sig mig nu først,“ sagde Kongen, „hvor langt er der fra Øster til Vester?“

„Det er en Dagsreise, det,“ sagde Klokkeren.

„Hvorledes det?“ sagde Kongen.

„Joho, Solen gaar op i Øster og ned i Vester, og den gjør det nok saa mildt paa en Dag,“ sagde Klokkeren.

„Ja, ja,“ sagde Kongen. „Men sig mig nu,“ sagde han, „hvad mener Du vel, jeg er værd, sliq som Du ser mig her?“

„Na, Kristus blev takseret for tredive Solopenge, saa jeg tør vel ikke sætte Dig høiere end til ni og tyve,“ sagde Klokkeren.

„Naa, naa!“ sagde Kongen. „Siden Du er saa flog paa alle Slag, saa sig mig, hvad det er jeg tænker nu?“

„Na, Du tænker vel, det er Præsten, som staar for Dig, men Skam saa mig, tænker Du ikke feil, for det er Klokkeren,“ sagde han.

„Naa, saa reis — hjem med Dig og vær Du Præst og lad ham blive Klokker,“ sagde Kongen, og saa blev det.

Dumme Mænd og Trold til Kjærringer.

Der var en Gang to Kjærringer, som trættede, saa som Kjærringer gjør iblandt, og da de ikke havde Andet at trætte om, saa tog de paa at fjæbles om Mændene fine, om hvem der var den dumme af dem. Jo længer de trættede, des argere blev de; tilsidst var de nær ved at komme i Luggen paa hverandre, for En ved det, at „Ufred er lettere at nyde end at ende, og det er vondt, naar Bettet vanter.“ Den Ene sagde, der gaves ikke den Ting, hun ikke skulde saa Manden sin til at tro, naar hun sagde det var saa, for han var saa lettroen som Troldene; og den Anden mente det, at om det var aldrig saa galt, saa skulde hun saa Manden sin til at gjøre det, naar bare hun sagde, det skulde være saa; for han var sliq, at han hverken kunde finde Naal eller Røste.

„Ja, lad os saa prøve, hvem af os der kan saa narret dem bedst, saa faar vi se, hvem som er den dumme af,“ sagde de da en Gang, og det blev de forligte om.

Da saa Manden kom hjem af Skoven, sagde den ene Kjærringen: „Gud bedre mig for Dig! det er da altfor ilde, Du er vist sliq, om Du ikke er feiq.“

„Der vanter ikke Andet end Mad og Drifke,“ sagde Manden.

„Gud Bedre mig saa sandt!“ skraalede Kjærringen; „det blir nok værre og værre, Du ser mest ud som Lig i Snøet; Du faar lægge Dig! Na, dette kan aldrig vare længe.“ Saaledes holdt hun paa, til hun fik Manden til at tro, han var Døden paa det nærmeste nær, og fik ham til at lægge sig, folde Hænderne, lægge ihob Benene, og saa strakte hun

ham, lagde ham paa Ligstua og sat ham i Kisten; men for at han ikke skulde svamme, mens han laa der, havde hun faaet gjort nogle Huller i Sjælene, saa han baade kunde puste og lufte ud.

Den andre Kjærringen, hun tog sig et Par Skarver, og satte sig til at karde, men hun havde ingen Uld paa dem. Manden kom ind og saa dette Ubespillet. „Der er liden Hjælp i Kof uden Hjul, men Skarver uden Uld er bare Kjærringul,” sagde Manden. „Uden Uld?” — sagde Kjærringen; „jo jeg har Uld; men Du ser den ikke, for den er af det fine Slaget,” sagde hun. — Da hun have kardedet fra sig, fik hun Koffen frem og tog paa at spinde. „Nei, dette gaar rent paa Skade,” sagde Manden; „Du sidder jo og surrer og itjæmmer ud Koffen Din, naar Du ikke har Noget paa den.” — „Ikke Noget paa den?” sagde Kjærringen; „Traaden er saa fin, at der skal andre Dine til at se den,” sagde hun.

Da hun saa var færdig med Spindingen, saa bommede hun, satte Bæven op, rendte og spolede og vævede Toiet. Saa tog hun det ud af Bæven, stampede det og skar det til, og snede Klæder af det til Manden sin, og da de var færdige, hangte hun dem op paa Staburs loftet. Manden kunde hverken se Toiet eller Klæderne, men han var nu kommen i Trøen paa, at det var saa fint, at han ikke kunde se det, og saa sagde han: „Na, ja, naar det er saa fint, saa er det saa fint da.”

Men saa var det en Dag, Kjærringen sagde til ham: „N Dag faar Du gaa i Gravel; Manden Kord i Gaarden farer til Jorden i Dag, og saa faar Du have paa Dig de nye Klæderne.” Naar, han skulde gaa i Gravel, og hun hjalp ham at faa Klæderne paa, for de var saa fine, at han kunde rive dem iind, om han skulde hjælpe sig selv. Da han kom op i Gravelsgaarden, havde de alt drukkert baade stivt og stærkt der; Sorgen blev ikke større, da de fik se ham med de nye Kirkeklæderne, skal jeg tro. Men da det var aften til Kirkegaarden, og den Døde kikkede ud igjennem Pustebullet, slog han hele Vatterdøren op: „Nei, nu maa jeg storle,” sagde han; „Gaar ikke han Ole Sorigaarden iplitnogen i Gravel mit!”

Da Hølet horte det, var de ikke sene til at faa Laaget af Kisten, og den andre Manden med de nye Kirkeklæderne, han spurgte hvorledes det gik til, at hin saa i Kisten og pratete og lo, han som de holdt Gravel over; det var da ligere, om han græd. „Graad graver Angen op af Graven,” sagde den Anden, og hvorledes de snakkede da, saa kom det for Dagen, at det var Kjærringerne, som havde stelt det til. Saa gik Mandene hjem og gjorde det Klogeste, de nogen Tid havde gjort, og er der Nogen, som vil vide hvad det var, saa faar han spørge Birkefuten.

Gutten og Xanden.

Der var engang en Gut, som gik paa en Vej og knækkede Nodder; saa fandt han en orminusken en, og med det samme mødte han Xanden. „Er det sandt,” sagde Gutten, „hvad de siger, at Xanden kan gjøre sig saa liden han vil, og tvinge sig igjennem et Knappenaalsul?” — „Na,” svarede Xanden. — „Na, lad mig se det, og krøb ind i denne Nodden!” sagde Gutten igjen, og det gjorde Xanden. Da han vel havde frøbet igjennem Markbulet, satte Gutten i en Binde. „Nu har jeg Dig der,” sagde han, og lagde Nodden i Væmmen. Da han havde gaaet et Stkke, kom han til en Smedje; der gik han ind, og bad Smeden om han vilde staa itu den Nodden for ham. — „Na, det skal være let gjort,”

svarede Smeden, og tog den mindste Hammeren sin, lagde Hodden paa Ambolten og slog til, men den vilde ikke i Stykker. Saa tog han en lidt større Hammer, men den var heller ikke tung nok; han tog da en endnu større en, men den gjorde det heller ikke, og saa blev Smeden sindt og tog Storflæggen. „Jeg skal vel faa Dig i Stykker alligevel,“ sagde han og slog til alt, hvad han orkede; og saa gif Hodden i Knas, saa halve Smedjetaget fløi af, og det bragede, som om Høtten skulde ramle ned. „Jeg mener, Handen var i Hodden, jeg!“ sagde Smeden. — „Ja, han var saa,“ sagde Gutten.

Bamses Bra'far.

Der var en Gang en Bonde, som reiste langt op til Fjelds efter et Lovlæs til Kreaturerne sine om Vinteren. Da han kom til Lovladet, ryggede han Slæden med Hesten tæt indtil og gif op i Ladet og begyndte at vælte Lovfjærv ud paa Slæden. Men der var en Bjørn i Ladet, som havde lagt sig i Si der, og da den kjendte, at Manden begyndte at rumstere, saa sprang den ud, lige ned paa Slæden. Da Hesten fik Veiret af Bamsen, blev den ræd og satte afsted, som om den havde stjælet baade Bjørnen og Slæden, og det gif mange Gange fortere samme Veien ned end den havde kommet op. Bamsen har Ord for, at han ikke skal være sælen; men han var ikke vel noid med Skudsen denne Gangen, der han sad; han holdt sig fast det bedste han orkede, og glante stngt til imse Kanter, om han skulde kunne kaste sig af; men han var nok ikke vant ved at age, og saa syntes han, at der ikke var nogen Bon.

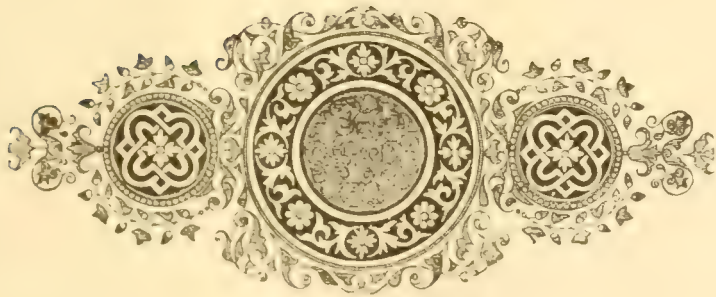
Da han havde aget et langt Stykke, modte han en Kræmmer.

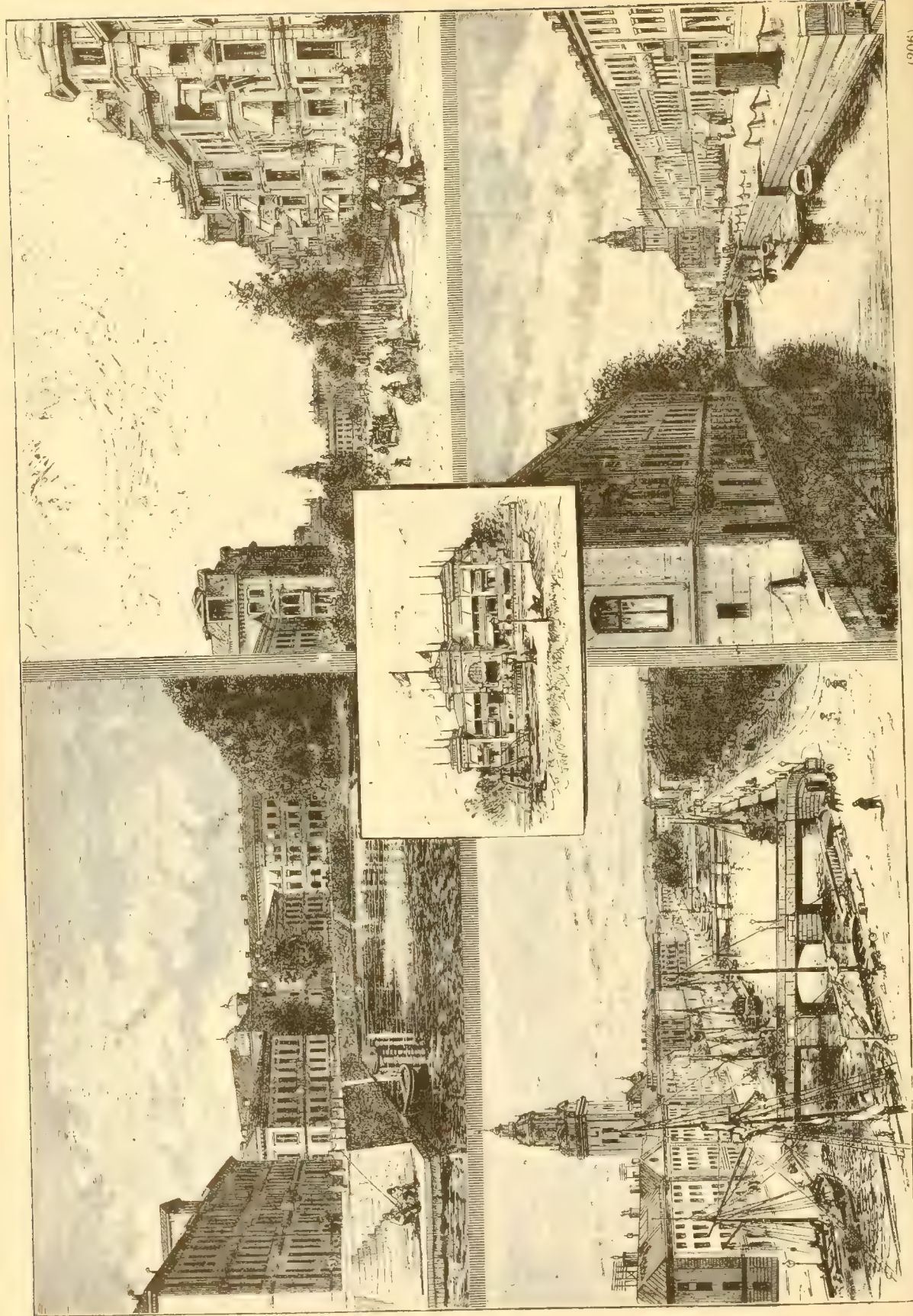
„Hvor i Guds Navn skal Ruten hen i Dag?“ sagde Kræmmeren; „han har vist knap Tid og lang Vej, siden han ager saa fort?“

Men Bjørnen svarede ikke et Ord, for han havde nok med at holde sig fast. Om en Stund saa modte han en Tattigtjærring. Hun hilste og nikkede med Hovedet, og bad om en Skilling i Guds Navn. Bjørnen sagde ingen Ting, men holdt sig fast og agede udover det forreste han vandt. Da han kom et Stykke lenger ned, modte han Mikkel Kæ. „Hei, hei, er Du ude og ager?“ ifreg Mikkel; „bi lidt, lad mig saa sidde bagpaa og være Skudsgut!“ Bamsen sagde ikke et Ord, men holdt sig vel fast, og agede saa fort som Hesten vilde rende. „Ja, vil Du ikke tage mig med, saa skal jeg ipaa Dig det, at om Du kjører som en Nimmutar i Dag, hænger Du i Morgen med Ryggen bar,“ ifreg Kæven efter ham. Bjørnen horte ikke et Ord af det, som Mikkel sagde; han kjorte lige fort. Men da Hesten kom paa Gaarden, satte den ind igjennem Staldøren i fuldt Dirsprang, saa den flædde af sig baade Sæle og Slæde, og Bjørnen slog Skallen i Dorstokken, og saa laa han død paa Slæffen.

Bonden han laa i Ladet og væltede og væltede Lovfjærv, til han troede, han havde fuldt Læs paa Slæden; men da han skulde til at gjure Læsset, havde han hverken Hest eller Slæde. Saa maatte han traife efter for at finde Hesten sin igjen. Om en Stund modte han Kræmmeren. „Har Du modt nogen Hest og Slæde?“ sagde han til Kræmmeren. „Nei,“ sagde Kræmmeren, „men jeg modte Ruten nedpaa her; han foer saa fort, han skulde vist bort og ilaa Nogen.“ Om en Stund saa modte han Tattigtjærringen. „Har Du modt nogen Hest og Slæde?“ sagde han til Tattigtjærringen. „Nei,“ sagde Tjærringen; „men jeg modte Præsten nedpaa her; han skulde vist i Soqnebud, for han foer saa fort, og Bonde-

skuds havde han." En Stund efter mødte Bonden Hæven. „Har Du mødt nogen Hest og Slæde?" sagde Bonden. „Ja," svarede Mikkel; „men Bamse Bra'kar sad paa og kjørte, som om han havde stjaalet baade Hest og Hedskab." — „Kanden fare i ham; han kjører vel ihjel Hesten min," sagde Bonden. — „Saa træk af ham Pelsen og steg ham paa Gloen," sagde Mikkel. „Men skulde Du saa iagen Hesten Din, saa kunde Du skyde mig over Hjeldet, for jeg kan fare sikkert," sagde Hæven, „og jeg skulde ogsaa have Lyst til at prøve, hvorledes det er at have fire Ben foran sig." — „Svad gi'r Du for Skydien?" sagde Bonden. — „Du kan saa Waadt og Tørt, hvad Du lyster," sagde Hæven; „altid faar Du lige saa meget af mig som af Bamse Bra'kar, for han pleier at være grov til at betale, naar han ta'r Skyds og henger sig paa Hesternggen." — „Ja, Du skal saa Skyds over Hjeldet," sagde Bonden, „naar Du vil møde mig her i Morgen ved dette Veite." Han skjonte, at Mikkel gjorde Nar af ham og var ude med Hævestregerne sine. Saa tog han med sig en ladet Bøsse paa Slæden, og da Mikkel kom og tænkte, han skulde saa fri Skyds, fik han en Haglladning i Skrotten, og saa traf Bonden Bælgen af ham, saa havde han baade Bjørnehud og Hævebælg.

Partier fra Göteborg.

Jontopping

8. Kapitel.

Fra Goteborg til Stockholm.

To af de vigtigste Bøer i Sverige er Hovedstaden Stockholm og Goteborg. De er bleven bragt i direkte Forbindelse med hinanden ved Hjælp af Gotalanalen, der danner en Vej tværs igjennem Landet, og hvorefter man slipper at reise omkring Sveriges Endkyst. En Rejsende faar først Se paa Sverige fra Dækket af et Hull-dampitib, som det langsomt seiler opover Skjærgaarden til Goteborg. Skjærgaarden er opfyldt med klippefulde Fjæle og overalt er der Spor af Landets store Sommertrafik. Bordomterne, de smukke Villaer og Smaahuse, de talrige Kartoier, der enten er fortoiede eller seiler nedover Elven, Bøens Spir og Bugninge, som de gradvis kommer tilsyne, alt bidrager til at danne et smukt og behageligt Billede.

Med Landstigning slaaes den Fremmede straks af Goteborgs hollandske Præg. Brede Kanaler løber gjennem de vigtigste Gader i Nærheden af Havnen, men Bugningerne ligner en franst Bø. Bøen anlaegtes af Gustav Adolf i 1619, og der var mange hollandske Kolonister blandt dens første Beboere. Goteborgs blomstrende Handel skrider sig fra Napoleon den Førstes Tid, da Bøen paa Grund af Afspærringen af Fæstlandet blev den vigtigste Havn for Englands Handel med Nord Europa. Gotalanalen har ogsaa gjort meget hertil ved at bringe det Andre af Landet i en let Forbindelse med Bøen. Goteborg

har mange smukke Gader og Boulevarder og er meget stor i Udstrækning. Den har mange vatre Parke og offentlige Pladse, og i Omegnen ligger der mange smukke, solid udsende Huse, der tilhører rige Kjobmænd. Folkene ser livlige og tilfredse ud, og saa Buer giver et saa godt Indtryk. Folkemængden beløber sig til omtrent 75,000.

Den Fremmede, der kommer i Land paa en Søndag, kan have en god Anledning til at studere Folkelivet, omend Lufningen af alle Butikker og Forretninger hindrer ham fra at se Goteborgs Handelstrafik. Næsten hele Byens Befolkning er ude og spadserer i den smukke Nya Allée, der er en deilig Spadservei med Trær paa begge Sider, eller henad Boulevarderne. Om Eftermiddagen er Musæet aabent for enhver og besøges af Hundreder af Mænd, Kvinder og Børn. I Parken er der ogsaa meget livligt, og alt tjener til at give den Fremmede et høist behageligt Indtryk.

Goteborgs System med Kontrollering af Brændevinstrafikken synes at gaa meget godt. Vinindighederne giver kun et vist Antal Butikker Ret til at sælge rent og uforfalsket Brændevin. Disse er i Hænderne paa et Samlag, der beregner sig 5 Procent paa den indsatte Kapital; Overitudet bliver givet til Byen og anvendes, saa at Skatterne formindskes. Bestyrerne af disse Forretninger har fast Lon, og har saaledes ingen Fordel af at saa sine Kunder til at drikke. Systemet indførtes i Stockholm i 1877. Det maa for en upartist Jagttager synes meget fornuftigt; det er ogsaa et Faktum, at Drukkenisken er aftaget, og der er heller ikke saa mange Udskjenkningssteder, som der pleiede at være. Alle Samlagets Butikker holder lukket fra Morgen til Aften klokken seks til klokken otte Mandag Morgen.

I Goteborg gjør den Fremmede først Beskjendtskab med den svenske „Smorgaas," der altid gaar forud for Dagens vigtigste Maaltid. Paa et Bord i Spisestuen er opdækket med en Mængde Høde med Brød, Kjøfs, Smør, Ost og saadanne Delikatesser som opstaaet Laks, Ansjos, Spegefild og forskjellige Slags Kjød. Desuden findes der Karaffeler med flere Slags Brændevin. Gæsterne staar omkring Bordet, hver smører paa et Stykke Brød og lægger paa, hvad han liker bedst, spiser saa dette, medens han skænker sig et Glas eller to af Brændevinet, hvorpaa han er færdig for Middagsmaden. Nogle ondskabssfulde siger, at det hele er en Undskyldning for et Glas Brændevin. De, som ikke drikker, synes ikke om Skikken, og for den Fremmede tjener ofte første Gang Lugten af Delikatesserne til at tage bort istedenfor at forøge Appetiten.

Der er flere Maader at naa Stockholm paa fra Goteborg: enten med Jernbane, ad Kanalen eller ad en Omvei ved at tage Dampskib til Kjøbenhavn og derfra via Malmö til Hovedstaden. Om man vælger den sidste Route, vil man finde Turen nedover Sundet meget behagelig. Man seiler hele Tiden mellem Sveriges klippefulde Kust og Danmarks flade, sandede Strand. Skibet passerer Helsingør med dets gamle Slot, paa hvis Brystværn Shakespeare lod Hamlets Faders Gjenfærd gaa.

Malmö er en traal By, og en af de vigtigste Fabriksteder paa hele den skandinaviske Halvø. Jernbanereisen til Stockholm er lang og kjedelig og foretages i Regelen om Natten. I Sommermaanederne er det meget lyst om Natterne, og den Rejsende, som ikke kan sove, vil være i stand til at betragte de vigtigste Punkter af Landskabet under Reisen. Den første Halvdel af Routen gaar gjennem en Provins, der hedder Smaaland, saa kaldt fordi

det hovedsagelig bestaar af smaa Klætter med opdyrket Land, der ligger spredte over en vild, klippefuld og øde Egn. Mil efter Mil farer Toget forbi Andøer, Skove, Klippemasser, Sumpe og Myre, medens der kun findes nogle faa spredte Agere af nogen Størrelse, passende for Havnegange eller Jordbrug.

Mange Tidsaldere tilbage var hele Skandinavien bedækket med Is og Sne, og denne Region synes at have beholdt flere og klarere Beviser paa Isens Virksomhed end mange andre. Klipper og Kullestene er blevene afrundede og nedtrukne ved de store Isbrævers voldsværme (Guidning i fjerne Tider; her og der er efterladt store Høbe af Grus; nogle Klipper, store Landstrækninger, der er for tyndt befolkede til at kunne opdyrkes, alt vidner om den tid-

Lunds Domkyrka.

ligere vedvarende Sne og Is. Landtabet er ensformigt og kjedeligt, som Toget farer forbi Time efter Time, men den Rejsende bliver interesseret i at iagttage de mørke Klunger af Grantrær, Andøerne og de smaa rødmalede Huse, der næsten er de eneste Tegn paa menneskelig Beboelse.

Jernbanen maa have været en kostbar Konstruktion og viser et dngtigt Ingeniørarbejde. Landet frembyder betændelige Banefæligheder, og Antallet af Broer, Gjennemfjæringer og Opdæmninger er meget stort. Mange Rejsende foretager paa denne Linje sin første Jernbanereise i Skandinavien. Vognene er ganske bekvemme, men Farten er meget langsom.

Det tager omtrent 15 Timer at reise fra Malmö til Stockholm, en Reise paa 383 Mile. Baade i Norge og Sverige gaar Jernbanetogene meget langsomt. Ingen synes at have Hastværk, og den Fremmede har Tid nok til at studere hver Station, der stoppes ved. I en Henseende staar skandinaviske Jernbaner langt over engelske. Dagstogene stanser for Middag og Aftentogene for Aftensmad ved visse udvalgte Stationer. Den Reisende kan i Spisecaféen faa et godt, kraftigt Maaltid bestaaende af flere Retter varm Mad. Han kan spise alt, han ønsker, finder The og Kaffe færdig paa et Sidebord, har tilstrækkelig Tid til at stille sin Hunger, og alt faaes til en høist rimelig Pris.

Det eneste Sted af betydelig Interesse, der passerer paa Veien er Lund, en By med 14,000 Indvaanere. I gamle Dage havde den en større Folkemængde; den er nu den anden Universitetsstad i Sverige og er hovedsagelig berømt for sin gamle Domkirke, der er en af de smukkeste i Skandinavien, og om hvilken Illustrationen giver en Forestilling.

Naar man har reist igjennem det triste Smaaland, viser Skjønheden af Landet sig saa meget mere slaaende. En, der er falden i Sovn efter at have betragtet saadanne Scener, som ovenfor omtalt, kan let undskyldes for at tro, at han har ombyttet en Odemærk med et Fjeld. Ingen By i det nordlige Europa kan maale sig med Stockholm i sin Beliggenhed. Dette skyldes for en stor Del, at den er bygget paa en Samling Øer, der er adskilte fra hinanden ved smale og brede Sund, og de fleste af Øerne er klippefulde, rigt bebojede med Skov og prydede enten med offentlige eller merkantile Huse eller med Masser af smukke Trær.

Stockholm har omkring 175,000 Indbyggere. Medens Byen i nogle Henseender med Rette kan gjøre Fordring paa at kaldes „Nordens Venedig,“ er den dog renere og i Naturskjønhed en mere tiltalende og malerisk By end sin Navne. Stockholms Grundlægning skyldes Birger Jarl, som anlagde en vel befæstet, af Vand omringet Stad paa de tre Holmer, Stadsholmen, Helgeandsholmen og Riddarholmen, der staar i Forbindelse med hverandre og med de øvrige Øer, hvorpaa Byen er bygget, ved Hjælp af Broer.

Det nuværende Stockholm bestaar af tre Hoveddele; Södermalm paa den sydlige Bred, den gamle Stad paa sine tre Holmer og Norrmalm paa den nordlige Bred. Norrbro, der fører til Stadsholmen, danner en af Byens smukkeste Pladse, idet den ved den ene Ende har Hotel Rydberg og det kongelige Slot ved den anden. Den ene Side optages af en Række gode Butikker og nede paa den anden Side er Strömparterren, en af de mest populære Cafeer i Byen. Slottet, der ligger paa en Høide, paabegyndtes i 1697, men fuldførtes først i 1753. Det er bygget efter Tegning af den berømte Nicod. Tessin den yngre og er et af de skønneste i Verden; det udmærker sig ikke alene ved sin Størrelse og sine harmoniske Proportioner, men ogsaa ved sin Beliggenhed. Det indeholder mange storartede Værelser, af hvilke det vigtigste er den store Spisecafé, der kaldes „det hvide Hav“ og er 135 Fod lang samt har en Bredde af 114 Fod. Kongen og Dronningens Værelser er rigt møblerede og indeholder mange interessante Malerier, Porcellænsgenstande, Kunststager og Gaver fra Europas forskellige Tyrker. Foruden Værelser for Kongefamilien indeholder Slottet, ogsaa et Kapel samt Kigsgaarden, hvor Kigsdagene aabnes og afsluttes. Redenfor Slottets østlige Floi staar Gustav den Tredies Billedstøtte, modelleret af Sergel. Paa Vestsiden af Stadsholmen ligger Riddarhuset og lige derved paa Riddarholmen ligger Riddarholmskirken med et af

Nærn itøbt Taarn, der er 290 Fod høit. Bygningen tilhørte oprindelig Franciscanermunkene og grundlagdes i det trettende Aarhundrede; men Aldebrande og Mandsfattelser har forandret den meget, og Spiret er bleven opført i de senere Tider. Kirken har for længe siden ophørt at blive brugt til andet end kongelige Begravelser. Paa Baggæn er Mindesmærker over nogle af de tidligste Konger. Gulvet er belagt med Gravstene, og mange berømte Mænd er begravne under disse. Den mest berømte Del er Gustav Adolfs Gravkapel, der byggedes i 1633, i Overensstemmelse med en Plan, der var tegnet af Kongen i 1629. Liget af den store Konge blev begravet her, efter at være ført af hans Soldater fra Rützen, og det hviler nu i den grønne Marmoriarkofag, der staar paa Endesiden af Alteret, men i hvilken det kun har ligget siden 1832. Sarkofagen blev forfærdiget i Italien efter Gustav den Tredies Bestilling, men den naaede først Sverige omkring Aar 1830. Karl Johan betalte den og anvendte den til dens nuværende Brug. I Koret er en Marmortavle, der bærer følgende Inscription til Minde om Gustav Adolf:

In angustiis intravit
Pietatem amavit,
Hostes prostravit,
Regnum dilatavit,
Suevos exaltavit,
Oppressos liberavit,
Moriens triumphavit.

Dette kan omtrentlig overfattes saaledes: „Han trodsede Fæder, elskede Fromhed, overvandt sine Fiender, udstrakte sit Kongedømme, gjorde sin Nation berømt, frigjorde de Undertrykte og triumferede i sin Død.“

Mange Medlemmer af den nuværende Kongefamilie er ogsaa begravne i denne Kirke. Det Sted, hvor man har den skønneste Udsigt over Stockholm er Mosebafke, der ligger paa Den Sodermalm. Den er ganske høj, men man slipper at anstrenge sig det mindste med at naa Toppen, da der er bygget en Elevator, med hvilken man for en liden Betaling bringes op og ned. En Cafe ligger paa Bakkens Top, og ved at betale lidt, faar man Adgang til et Punkt, hvorfra man har en Udsigt, hvis Værdi man ikke kan tænke sig. Udbredt for Diet ligger den store Hovedstad og en betydelig Del af det omringende Land. Lige i Forgrunden er Stadsholmen, hvorfra Slottet og Middarholmskirken rager op; bortenfor disse ligger Grand Hotel og det prægtige Nationalmuseum, i alle Retninger strækker der sig Vob, der er opfyldt af alle Slags Kunstværker, og hvor Diet vender sig, ser man et smukt Landskab bestaaende af Der, Klipper, Vand og Lovværk, friskt og smukt i den klare Sommerluft under den heilige Sommersol.

Stockholms Hoteller er udmærkede; det største er Grand Hotel, der har Udsigt over Havnen til Slottet. Det er et storartet Syn at staa i en af Vinduerne og paa en lys Sommeraften eller Maanedagsnat se, naar Dampskibene skuder frem og tilbage over Vandet, naar Lamperne er tændte i alle Dele af den store By og gjen spejles i det allestedes nærværende Vand, og paa Skuggen af det ubære sirkantede Palads lige overfor. Overalt findes der smukke offentlige Pladser og Cafeer. Den Fremmede faar det Indtryk af Folket, at det er oplyst, foraløst, høfligt og glad i Forholdene. Haverne er overfyldte til alle Tider om Eftermiddagen og Aftenen, og en stor Mængde af de Tilstedeværende synes ikke at have andet

at bestille end at sidde og høre paa Musikken og drikke Kaffe eller Vin. Et af de mest fremragende Fornoielsessteder er Hasselbacken, der ligger paa en Ø, som kaldes Djurgaarden. Skovklædte høie vakre Lunde, nette Villaer, Haver og Forlystelsessteder i Mængdevis og en speilende Vandflade rundt omkring danner her en Mængde vakre Landskabsbilleder. Her er hver Aften fuldt af Folk, og af Forfriskninger kan man faa lige fra en Kop Kaffe til en udsøgt og smukt serveret Middag. Paa det høieste Punkt er opreist det 110 Fod høie Udsigtstaarn Belvedere, hvortil der fører en smuk, buget Vej gennem Furuskove. Fra dette Punkt kan man paa en klar Dag faa en vid Udsigt over Stockholm og dets Omegn.

Ligesom andre europæiske Hovedstæder har Stockholm meget, der kan interessere de forskjellige Klasser af Besøgende. Det har pragtfulde Bygninger som Nationalmuseum, der er fuldt af Antikviteter fra Sten- og Bronsealderen, store Samlinger af gamle Kirkebleddskjæringer og andre Gjenstande, der nok kan vække Oldgranskerens Interesse; de, der interesserer sig for Literatur, eller vil studere Religion og Filosofi, kan tage en Udflugt til Emanuel Swedenborgs Hus og Studerværelse, hvis de har Lyst. En Beundrer af det maleriske kan se mangen en underlig Dragt paa Bønder fra de forskjellige Landdistrikter; og for dem, der besøger fremmede Lande for at finde Hvile for Legeme eller Sjæl, er der saa Buer, der fremviser Scener og Folk, som er mere interessante, og som vil vække

Storkirken, Stockholm.

saadan Opmaerksomhed, som „Österboens Dronning.“ I Stockholms Ömgen kan man gjøre en stor Mængde Udflugter enten til Steder af kjelden Naturskjønhed eller af historisk Interesse. Man kan gjøre korte Ture til Slotte som Drottningholm og Ulriksdal, eller længere opover Mälaren eller til Den Gotland. Af særlig Interesse er en Tur til Upsala, Nigets gamle Hovedstad. Den ligger ved Årvisaa og har været vel kjendt fra de ældste Tider; sit nuværende Navn og sin store Anseelse fik Byen i Slutningen af År 1200, efterat Erik den Helliges Ben blev slottede did. Upsala har 14,000 Indbyggere og er Sædet for Sveriges mest berømte Universitet. Upsalas fornemste Mindre fra gamle Dage er Slottet og Domkirken.

Elevatoren til Moseballe.

De fleste Besøgende besier først Domkirken, som er den største og smukkeste i Landet. Den er bygget i Epidsbuestil af Frankmanden Etienne de Bonmuel, paabegyndtes i 1289 og fuldførtes i 1435. Ligesom de fleste skandinaviske Bygninger har denne ogsaa lidt meget under Alderbrande, og i 1702 blev den haardt beskadiget. Lynet slog ned og ødelagde de tre gamle Taarne, der var fire Hundrede Fod høje. Bygningen er meget smuk i arkitektonisk Henseende og bestaar af et Midstib med Sidesibe, et Tverstib og et Kor. Af storst Interesse er dens Monumenter. Paa Nordsiden af Alteret er en Sarkofag, der skal indeholde Erik den Helliges Ben. Bag Koret er Gustav Vasas smukke Begravelseskapel, der er pry-

det med Kalkmalerier, som skildrer Scener af den store Konges Liv. Her er han og hans tre Gemalinder begravne. I en af Kapellerne paa Nordsiden er et tarveligt Porfyrmonument over Linné, der er bleven begravet i en anden Del af Kirken. Prædikestolen, der staar i Midtstikbet og er efter en Tegning af Tessin, er høist mærkelig, og Sakristiet indeholder en rig Samling af Relikvier, kirkelige Juveler og Prydelser, Kroner, Septre og Messedragter.

Universitetet grundlagdes i 1477 og udstyredes af Gustav Adolf. Der er nu femti Profesjorer, og Antallet af Studenter er hvert Aar omkring 1,500. Det har ogsaa Sveri-

Uppsala Domkyrka.

ges største Bibliotek med 200,000 Bind og 7,000 Manuskripter. Blandt disse er det mest interessante "Codex Argenteus" der indeholder en Del af Evangelierne oversatte paa Gotisk af Biskop Ulfilas omkring

Aar 450. Den bestaar af 188 Folioart Pergament og Bogstaverne er skrevne i Guld og Rødt. Sverige kom i Besiddelse af dette Manuskript under Trediveaarskrigen, og Gustav Adolfs Datter, Kristina, gav det til sin Bibliotekar, der solgte det til en af Universitetets Kanslere for 400 Kroner. Foruden dets Værdi som en af de mindre Vidnesbyrd om Evangeliernes tidlige Tekst, indeholder det ogsaa omtrent alt, hvad der vides om det ældste gotiske Sprog.

Paa en Høide, hvorfra man har Udsigt over Byen, ligger Slottet, en tarvelig, lidet tiltrækkende Bygning, der paabegyndtes i 1548 af Gustav Vasa, men aldrig blev fuldført efter den oprindelige Plan. Mange af Sveriges interessante og vigtige Begivenheder har

ber tildraget sig, deriblandt Mordet paa Nils Sture paa Erik den Fjortendes Befaling og Gustav Adolfs Datter, den ekcentriske Dronning Kristinas Tronafsigelse i 1654.

Blandt Merkværdighederne i Smegnen af Upsala er Gamle Upsala med sine Gravhøje. Tre af disse, der kaldes Kongshøje, hvoraf hver er 58 Fod høj og 225 Fod i Diameter, kaldes Tor, Odin og Arem. I Nærheden af dem er en anden, 39 Fod høj, der kaldes Dingshøj. Fra denne Høj plejede Sveriges Konger fra de tidligste Tider ned til Gustav Basas Tid at tale til sine Underaatter.

Alle, som ønsker en behagelig Tur paa Vandet og samtidig vil se noget af Sveriges bedste og smukkeste Sceneri, burde rejse paa Gotakanalen med en af Kanaldampstibene. Noget siger det ikke lønner sig at foretage den lange Tur, der tager to og en halv Dag, for Naturens Skyld. Bistnok er Baadene ikke syn- derlig store, da de kun har en Længde af 106 Fod: Eluserne, hvorigjennem de maa passere, vil nemlig ikke tillade dem at være større. Rejsene giver heller ikke mere Kun end absolut nødvendig. Dog er de ganske gode, Maden er udmærket og Passagererne er i Regelen meget behagelige. Svenskerne er meget gode Sprog- mænd og er særdeles hoslige og forekomne mod Fremmede, saa at en Udlænding vil næsten altid finde Folk ombord, med hvem han kan tale, selv om han ikke forstaar et Ord Svensk. Des- uden faar den Rejsende paa denne Tur Anled- ning til at se en af Europas største og nyttigste Ingeniørarbejder. Han kan føres fra Trefund til Österboen, enten fra eller til Goteborg eller Stockholm, seile over Vanern og Vettern og un- dervejs se mange smukke og behagelige Scener.

Forfatteren forlod Stockholm ved Middags- tiden en dejlig klar Junidag paa Dampstibet Baltzar von Platen. Kuddarholmsfirkens Spir og Hovedstadens Taarne, Kupler og Bagnin- ger begyndte snart at tabe sig i det Fjerne og forsvandt tilslut ganske bag Mälarens Ser. Denne Andis er omkring 75 Mile lang og skal indeholde omkring 1,400 Ser. Undertiden er disse store og skovbevoksede med smukke Landsteder og Anlæg; undertiden er de bedækkede med Granitove, og det eneste Tegn til Liv er en Arbejders Hytte eller en liden Brugge, hvorfra Tommeret bliver udskibet; ofte er de ogsaa nogle Klippemasser. Men i det klare Solstis, oplivet af de forbigaende Dampstibe og Baade er Andisøen en af de mest henrivende Regioner i Europa.

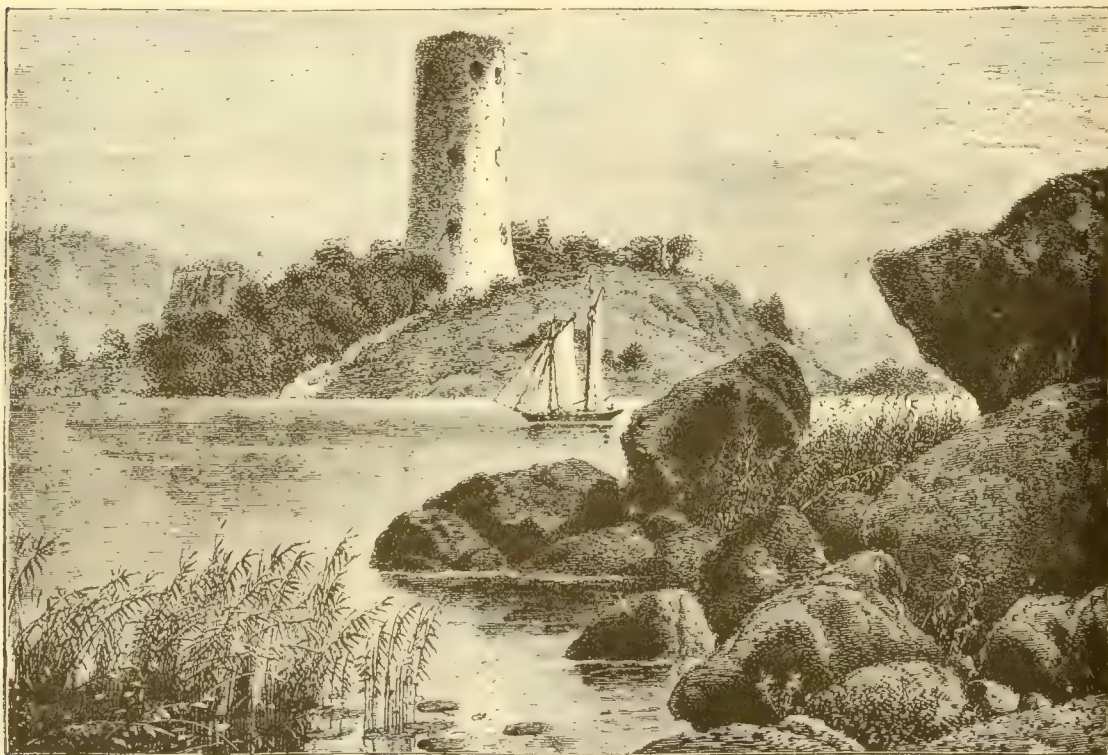
Med Dampstibet var der omkring tove Kabuts og femti eller seksi Dækspassagerer. Næsten alle de Sidstnævnte var Ximmer, der stulde til de Forenede Stater via Goteborg, Hull og Liverpool. De er en meget smukkere Race end Lapperne, da de ser større og stærkere ud.

Carl von Linné

Umaadelig store Stovler dannede den mest fremtrædende Del af Mændenes Dragt, og Kvinderne passer altid paa at have i det Mindste et rodt Klædningsstykke. De syntes særlig at lide denne Farve. En af dem spillede noget, der hortes ud som melankoliske Viser, paa Træspil, og man kunde have taget dem for Klagefange over, at de skulde forlade sit Fædreland, hvis ikke deres Lystighed og Latter havde gjort en saadan Tanke umulig.

Efter nogle Timers Fart henover Jndsoen vender Skibet sydover og gaar gennem Sodertelje Kanal ud af Mælaren og ind i en af Östersjöens utallige Arme. Denne Bugt er femten eller tyve Mile lang og fremviser Scenerier, der ikke er ulige en Række skotske Jndsoer, halv skjulte i et Netværk af lave Høie istedetfor Bjerge. I alle Retninger aabner

Stegeborgs Slot.

der sig smaa Sund, der tidligere eller senere indesluttet af klippesfulde Smaasøer. Enkelte af Derne er kun nogle Stenmasser, med nogle faa haardføre Trær, der gror hist og her i Klosterne. Andre var fuldstændig bedækkede med tat Skov, og Lovværket lyste saa smukt og grønt i Østermiddagsolen. Genimod Bugtens nedre Ende reiser man forbi Morko, hvorpaa Slottet Horningsholm ligger, der er bygget paa Tomten af et gammelt Slot, der engang tilhorte den mægtige Sturefamilie. Det gamle Slot afbrændtes af Russerne i 1719.

Fra Morko seiler Skibet i flere Timer i en sydvestlig Retning og snor sig frem gennem det Netværk af Der, der her ligesom overalt i Skandinavien findes foran Kysten. Derpaa kommer man ind i Slatbaken, en mod Vest løbende Arm af Östersjön, hvor Naturomgivelserne er meget maleriske. Naar man ser dem i deilig Solskin, er Birkningen særdeles

imul. Man passerer Ruinerne af det gamle Slot Stegeborg og reiser videre gennem en Række Landtæber af vekslende Skjønhed, indtil man kommer til Mem, hvor man møder den anden af de 75 Sluier, Dampitibet maa gaa igennem, inden det kan naa Goteborg og Kattegats Kade. Disse Sluier er godt og solid byggede og forekommer med uregelmæssige Mellemrum langs Kanalens hele Længde. Alt i alt hæver Dampitibet sig 308 Fod over Österboens Kade paa sin Reise gennem Landet.

Ved den første Sluie bærer en Marmortavle følgende Insription: „Hvis ikke Herren bygger Huset, da arbejder de forgjæves, som bygger derpaa,“ et velvalgt Motto for et saa stort Foretagende som Gotakanalen. Ligesom andre store Foretagender var den ogsaa et Haab og en Plan, før den blev til Virkelighed. Da der var saa mange store seilbare Indføer som Malaren, Vanern og Vettern, kom Biskop Braß af Ljnföping paa den Tanke, at

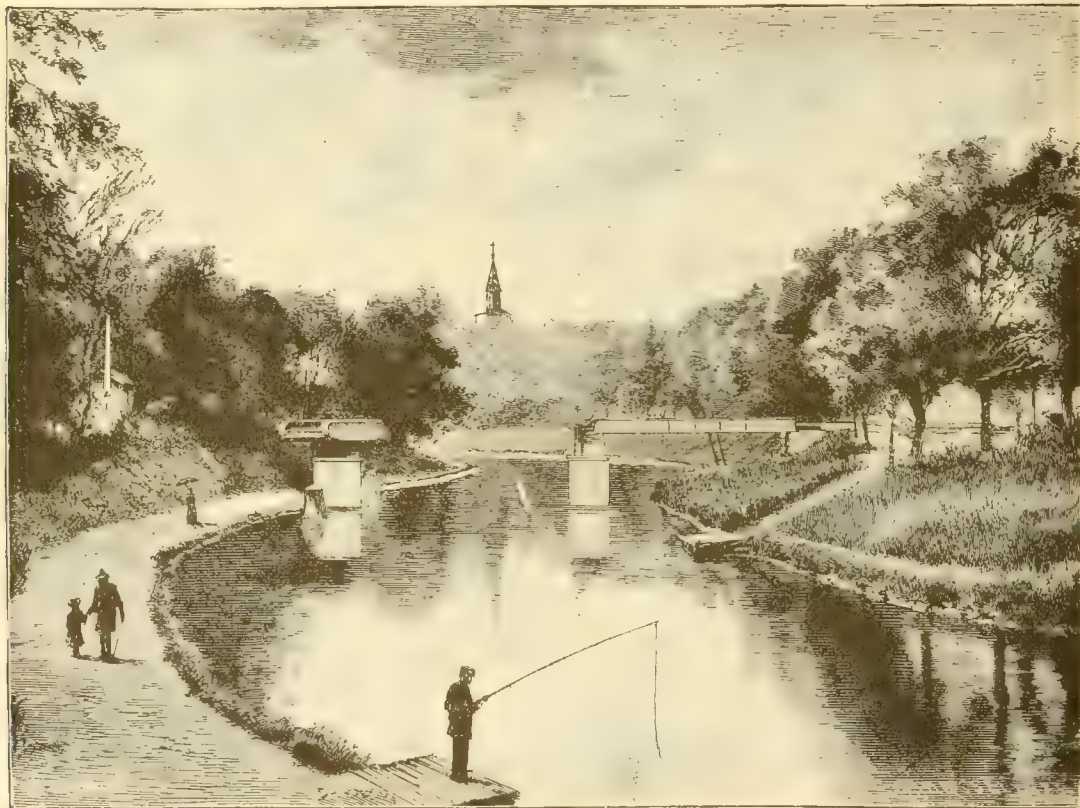
Ljnföping.

det maatte gaa an at danne en seilbar Route gennem Hjertet af Landet. Gustav Vasa og Karl den Niende var begge gunstigt stemte for Planen, men det var først i det attende Aarhundrede, at der gjordes forstjellige Forsøg paa at konstruere de forstjellige Arbejder. I 1716 gjorde Swedenborg og Polhem og i 1753 Piman kraftige Anstrengelser for at overvinde Vanstielighederne ved Trollhætta; men først i Aar 1800 blev, hvad der nu kaldes de aamte Sluier ved Mafersväs, aabnede, og Veien gjort klar, saa at Skibe kunde seile fra Öresund til Vanern.

Da den største Vanstielighed heldig var overstaaet, paaafundedes straks Arbeidet med at forbinde Vanern med Österboen, hvortil man allerede havde foretaget Opmaalning. Baron Baltzar von Platen udførte med Understøttelse af den engelske Ingeniør Thomas Telford de endelige Planer, og Konstruktionen af det Vob, der nu af et Dampitib kan tilbagelægges i to Dage, har taget 22 Aar, fra 1810 til 1832, og koster 1,260,000 Dollars. Naar man

regner Volbems Korfog i 1716, den første virkelig kraftige og lovende Anstrengelse for at udføre Arbeidet, har det taget 116 Aar. Men da det endelig blev gjort, blev det godt gjort, og for det uindviiede Sie ser det ligesaa stærkt ud nu, som da det først aabnedes for seksti Aar siden.

Efter at have passeret tre Sluser kommer Skibet til Soderfoping, en By med 2,000 Indvaanere, og som synes at have været af større Vigtighed i det fjortende end i det nittende Aarhundrede. Mellem denne By og Korsholm er der ikke mindre end otte Sluser. For hver Sluse tager det femten eller tyve Minutter, selv om Dampskibene finder dem tomme og ikke maa vente paa sin Tur.

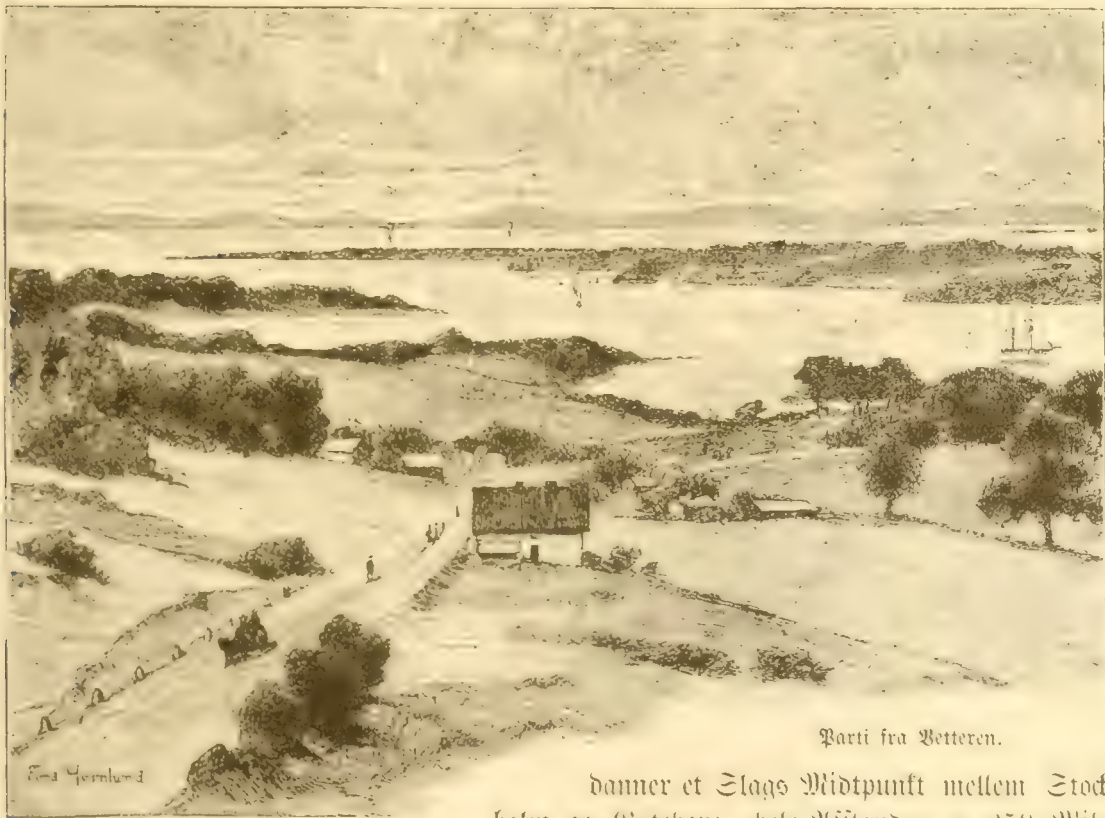

Göta Kanal i Norrbyen af Notala.

Korsholm ligger ved Østenden af Indsoen Kogen, der er omtrent sytten Mile lang, og ved den vestlige Bred er den lille Landsby Berg. Her dammer Sluserne en kjæmpemæssig Trappe. Der er ikke mindre end seksten Sluser, hvorved Dampskibet løftes op 120 Fod. En Tiltrækning ved denne Tur er, at ved Steder som Berg og Trollhatta kan man med Sikkerhed forlade Dampskibet og foretage Ture paa Landet paa en, to eller tre Timer, eftersom man har Lyst. Vi besøgte Breta Klosterkirke, der ligger i meget smukke landlige Omgivelser, og som har mange underlige gamle Monumenter. Nogle Mile i End for Berg er Linköping, der allerede er bleven omtalt. Som man ser af Billedet, har Byen en meget smuk Beliggenhed.

Herfra seiler Skibet gennem en Del af Kanalen, der er bygget noget over Landets Klade, og her seiler man afsted høit over en vid og flad Strækning af smukt Land. Andsoen Boren, der er næsten ti Mile lang, befares derpaa og danner en af Rejsens smukkeste Punkter. Ved Borensbult er der fem Sluser, der haver sig 49 Fod og giver dem, som ender lidt Motion, Anledning til at spadserere til næste Stoppested Motala. Paa Veien passerer man Motalas mekaniske Værksted, der er det største i Sverige og ligger ved Kanalens Bred. Baron von Platen ligger begravet her ved en af de mest interessante Dele af den store Konstruktions, som han ofrede mange af de bedste Aar af sit Liv.

Motala er en By af nogen Betændenhed og har en meget smuk Beliggenhed. Den

Parti fra Betteren.

danner et Slags Midtpunkt mellem Stockholm og Goteborg; hele Afstanden er 259 Mile.

Her kommer gamle Kvinder ombord med smukke svenske Ankiplinger, og forskellige Slags Handlende forsøger at sælge sine Varer, medens Skibet ligger ved Bruggen.

Omkring en Times Rei fra Motala ligger Vadstena ved Andsoen Bettern. Nægt ved Landingsstedet ligger Betterborg, et smukt, gammelt Slot, der byggedes af Gustav Basa i det sekstende Aarhundrede. Vadstena var for berømt for sit Kloster, der var anlagt af Sveriges overste Helgen, den hellige Birgitta. Vadstena Kloster var bekjendt over hele Europa, og en Mængde Menneister valfartede did. Det var Moderkloster for flere andre, som indrettedes ikke blot i Sverige, men ogsaa i Finland, Norge, Danmark, Tyskland og England. Birgittinerordenen er den eneste Kloster-Orden, som er udgaaet fra Norden. I den tidligere Klosterkirke gjemmes Birgittes jordiske Levnninger; der hviler

ogsaa Gustav Vasas Søn Magnus, der i et Anfald af Sindssyge styrtede sig i Vettern fra et af Vinduerne i Slottet. Søndensfor Vadstena ved Foden af Omberg ligger Alvastra Klostersruin.

Jordsøen Vettern er en meget smuk Strækning Vand, otti Mile lang og omkring tolv Mile bred. Bredderne er meget vakre og Vandet meget klart, men den har ikke noget videre godt Ord paa sig. Der opstaar let voldsomme Storme, der ofte gjør det høist ubehageligt for den Rejsende. Jönköping, en By med over 15,000 Indbyggere, har en meget vakker Beliggenhed ved Jordsøens sydligste Ende. Egnen lige i Nøst for Jönköping er ualmindelig naturistisk med bratte Høider og dybe Dalrevner, over hvilke Jernbanen gaar frem. Her ligger Husvarna Geværfabrik ved et vakker Vandfald. Paa en Odde i Vettern ligger Karlsborg, en Fæstning, der paabegyndtes i 1820, men aldrig er bleven fuldført. Her kommer man atter til Kanalen, og Kontrasten mellem den store Strækning Vand, man netop har fryndet, er meget interessant. Efter at have passeret en enkelt Sluse, den syv og tredivte fiden Udgangspunktet, kommer Dampskibet ind i den maleriske Jordsø Viken, det høieste Punkt over Søen paa hele Routen.

Ved den østlige Ende af denne Jordsø begynder Nedstigningen mod Sundet. Med Undtagelse af Trollhättas er den vestlige Halvdel af Kanalen meget mindre interessant end den østlige.

Ved Toreboda fryndes Jernbanelinjen mellem Gøteborg og Stockholm, og nogle Mile længere borte kommer man i Berørelse med den store Jndlandsso Väneren. Man kan her faa Indtryk af at være ude paa Havet. Paa tre Sider er der intet Land i Sigte og langt borte mod Sydvest ser man kun et svagt blaat Omrids i det Fjerne. Jordsøen er 100 Mile lang og paa det bredeste, hvor Kanalen løber ind, 50 Mile bred. Den har et Afløbsindhold af 2,200 Kvadratomile og ligger 143 Fod høiere end Havet. De store Elve i det Jndre af Sverige falder ud i den, og Sommeret flødes ned i store Aalder til Vänersborg og derfra gennem Götälven til Havet. Vandet er her meget oprørt, saavel i Storm som i Stille, og hvis den Rejsende har Anlæg for Søsyge, bliver han det i Almindelighed her.

Derefter kommer man til Vänersborg, en By med omkring 6,000 Indvaanere, der ligger ved Jordsøens sydlige Ende, hvor denne strømmer ud og dammer Götälven. Her er et Midtpunkt for Dampskibstrafikken paa Kanalen og Jndsoerne, og den er en meget livlig liden By. En kort Tur nedover Afløden bringer Dampskibet til Trollhättas. Jo mere man ser af dets Undere og Skjønheder, desto mere henrives man af dem. Faldene viser intet, der kan sammenlignes med Skjæggedalsfossen i Vandmængde, heller ikke styrter de ned fra nogen usædvanlig Høide. De bestaar af en Række voldsomme Strøg, der er udbredte over en Strækning af omtrent to Hundrede Nards. De giver et Indtryk af en skrækkelig, vimodstaaelig Styrke. Som den vilde Strom farer forbi med en skrækkelig Larm, faar man en Følelse af, at intet andet end Almagt kunde stanse den i dens rasende Løb.

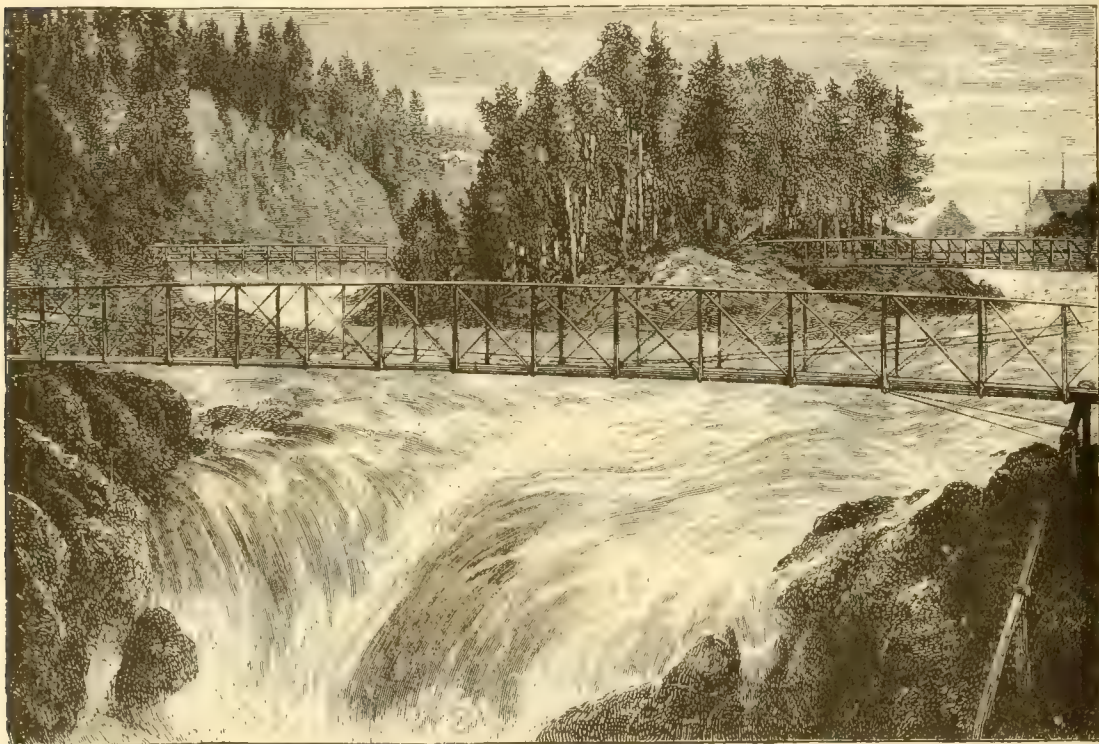
Det første Fald er kun tre og tyve Fod høit, men er visseelig ogsaa et af de mest storartede. Langs med Faldets østlige Bred ligger Sagbrug og Værksteder, hvis Maskineri drives med Vandkraft. Fra en Platform, der er bygget ud fra en af disse, kan man naa et Punkt, der kun ligger nogle faa Nards fra den vilde Strom. Naar man ser opad Strommen, ser man Götälven, der for en, som ikke ved, at den i det Fjerne faar Tilstrømning fra Jordsøen Vänerens uundtommelige Vandmængde, synes mere betydelig end den virkelige er.

Parti fra Smøland.

Den er ved dette Punkt en smuk, bred Elv. Dens Flade er glat, Strømmen løber med en stræffelig, voksende Styrke, dens Farve er klar lysegrøn og affurat der, hvor Platformen er stille, begynder Klippen at skræne nedover. Vandmassen, der ser ud som Glas, som pludselig er blevet boieligt, falder i en glat Flade over de første fire eller fem Fod af Faldet og bryder derpaa med en tordnende Larm ud i et vildt Hav af Skumproit og brusende Bolger. Midt i Faldet ligger Gullø, og Vandet slaar mod denne Ø, som om det vilde feie den bort, og da dette ikke lykkes, bruser det bort paa begge Sider og farer tordnende frem til det næste Fald. Man kan ikke tænke sig noget mere henrivende end den sig hurtigt bevægende, uafbrudte Flade af klart Vand, der boier sig over Kanten af Faldet.

Efter at have gaaet gennem et Sagbrug og betalt en liden Afgift, faar den Besøgende

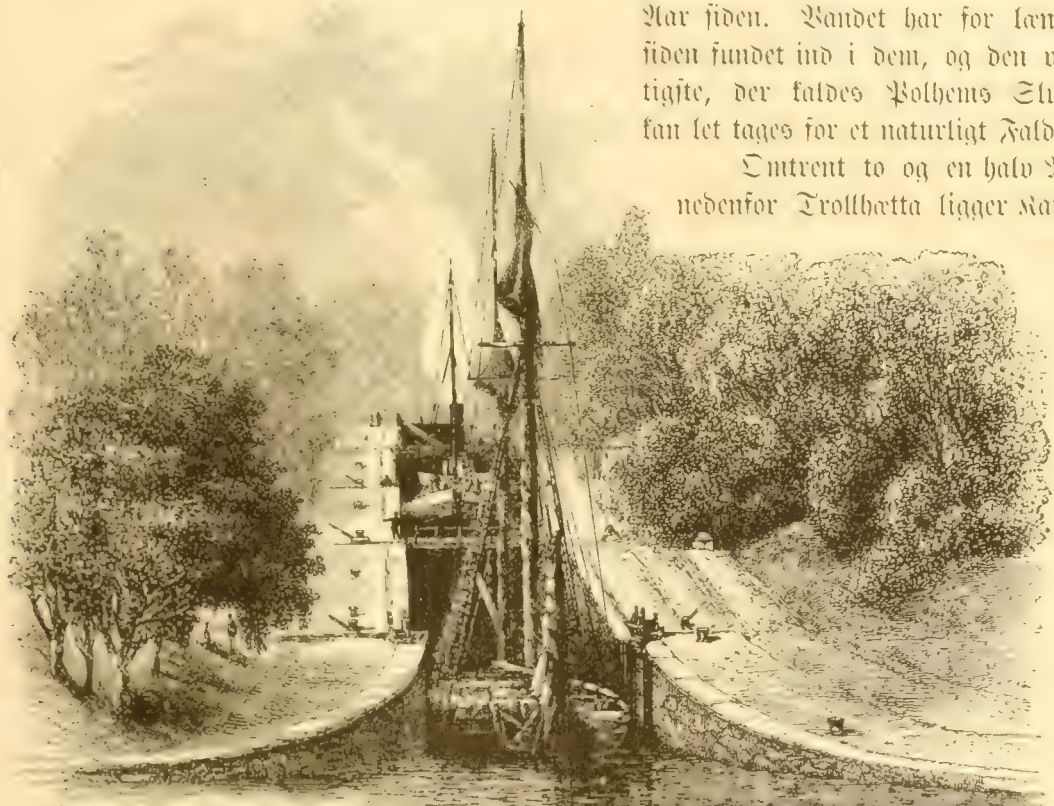

Toppofaldet.

Tilladelse til at gaa over en smal Bro, som spænder over det andet Jossesfald, og hvorved han kommer til en liden Ø, som hedder Toppø. Man maa virkelig være i Besiddelse af stærke Nerver for at kunne staa paa Midten af Broen og nyde den vilde Scene. Som man kan se af Tegningen, farer Vandet frem med en frygtelig Hæft. Lige under Broen falder Vandet til en Dybde af 42 Fod. Larmen er oredøvende, og Visheden om, hvilken Ekjæbne der vilde blive den til Del, der faldt fra Broen ned i det sydende Vand, gjør Jagttageren urolig for, at Broen, der slet ikke ser stærk ud, skal give sig under ham, medens han staar paa den. Gullø er synlig i Baggrunden og paa de to længere borte liggende Broer kan man komme over til Maserne paa den høire Bred, hvorfra man har en smuk Udsigt over Faldenes hele Udstrækning.

Vandet danner vilde, brufende Fosse paa hver Side af Gullö og Toppö og styrter derpaa videre i en Kætte mindre Fald, indtil Elvens Flade naaes. Længs med Elvens venstre Bred er der en meget smuk Spadservei, og det er vanstelig at tro, at den langsomme og rolige Elv er dannet af det Vand, der netop har styrtet sig i rasende Hægt nedover Strængene. Veien bugter sig ind igjennem Gran- og Furutrær med smukke Udsigter her og der. Lige ved det største Fald kan man endnu se de gamle halvfærdige Sluser, der paabegyndtes af Polhem for omtrent 150 Aar siden. Vandet har for længe siden fundet ind i dem, og den vigtigste, der kaldes Polhems Sluse, kan let tages for et naturligt Fald.

Omtrent to og en halv Mil nedenfor Trollhättas ligger Mana-

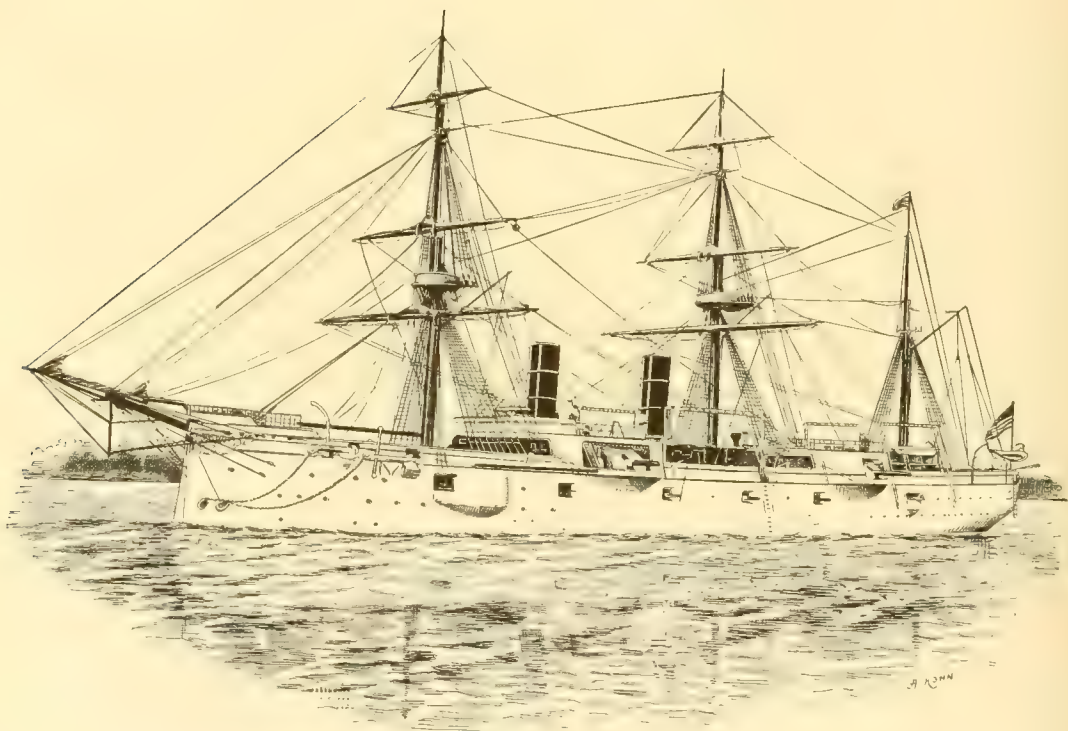

De nye Sluser ved Mänersvass.

lens sidste Kætte af Sluser ved et Sted, som kaldes Mänersvass. Det er et smukt Sted, beboet, med smukke Villæ her og der, og med Floden, der altid fløder forbi paa sin Vej til Søen. Her blev det Problem at konstruere Kanalen praktisk løst ved Andförelsen af de Sluser, som lætte Skibe istand til at passere det skræddende Trollhättanfald.

De første Forsøg gjordes høiere oppe i Floden men mislykkedes. 3 Aar 1800 byggedes derimod en Kætte af otte Sluser, og disse bruges endnu, men er kun hensigtsmæssige for smaa Skibe. Mellem Aarene 1836 og 1844 byggede Grifson elleve store Sluser, der nu

er i dagligt Brug for Dampskibene og andre store Skibe. Paa en smuk Eftermiddag er der ikke mange Steder i Sverige, hvor det er saa behageligt at spadiere som her. Dette Ingeniørarbejde er vel værd en noiagtig Undersøgelse. Det er interessant at se, hvorledes Skibene stiger op og ned. Reien langs med Bredden op til Toppen af Opstigningen er meget smuk. Udsigten er henrivende og Turen tilbage til Trollhætta henad Kanalens Bredder hoist behagelig.

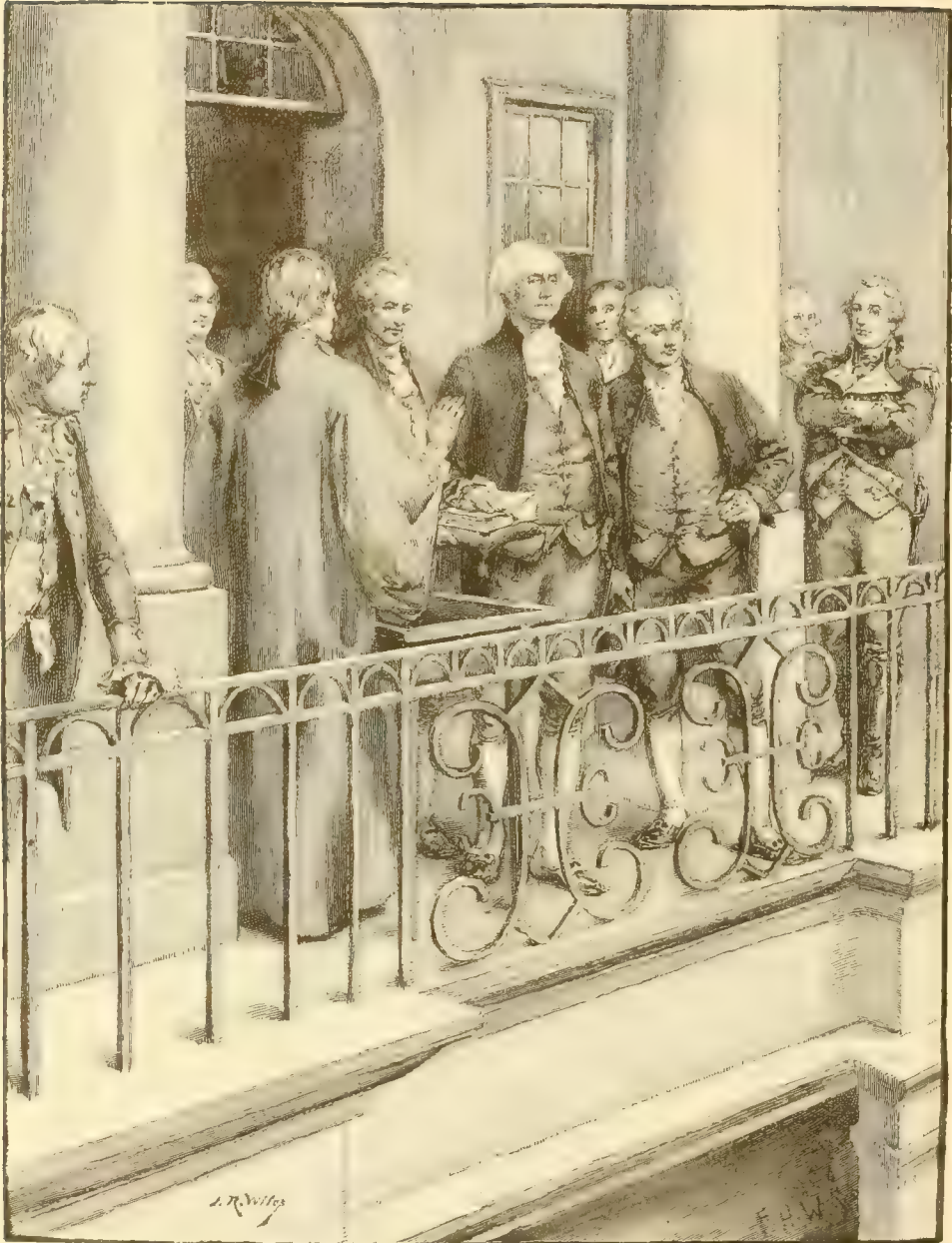

Chicago, et af de Forenede Staters nye Krigsskibe.

De Hjem vi fandt

eller

Det maleriske Amerika.

Washington afstegger Ed som President.

Gammel Port v. d. St. Augustine, Fla.

1. Kapitel.

Opdagelse og Erobring af den nye Verden.

Blev Amerika opdaget af Nordmandene? Dette har længe været et omtvistet Spørgsmaal. Skandinaviske Lærde har altid holdt paa Opdagelsen; Lærde, der har seet paa Sagen udenfra, har derimod bestredet denne Paaastand. En af de vigtigste Kjæder i Beviset, der hidtil er bleven givet, har man i de gamle norske Sagaer, Kortellinger, der bestaar af Natta blandede med Fabler og Myter. Men man har havt Mistro til disse Sagn og indtil de sidste Tider har de fleste Vidnesbyrd inderligere været imod den islandiske Paaastand. Men senere er der bleven bragt nye Bevis for Sagen, der synes ganske at begrunde den Kjendsgjerning, at Amerika blev opdaget af Nordmand fra Island omkring Aar 1000. Hvis man vil anføre Sagens Bevis, kan et af de Vidnesbyrd, den giver, være tilstrækkeligt. *Eirbyggja Saga* — det ældste nu bevarede Manuskript, af hvilket enkelte Dele skrives sig fra Aar 1300 — meddeler følgende: „Efter Forløsningen mellem Steinbor og Rolfet i Alpta-firth reiste Thorbrands Sommer, Snorri og Thorleif, til Grønland. Snorri reiste til Vinland det Gode med Karlsefni; og da de kjæmpede med Skreillingerne der i Vinland, blev Thorbrand Snorrafon, en meget tapper Mand, dræbt.“ I de islandiske Annaler, af hvilke den ældste skal være skreven i det indlige Island omkring Aar 1280, omtales ogsaa Vinland. Det berettes, at i Aar 1121 sogte Biskop Grif Uppfi Vinland. Dette er ogsaa nedskrevet i de kronologiske Lister. Disse synes at give yderligere Bevis paa Nordmandenes Opdagelse af Amerika, idet de er affattede paa en Maade, der synes at vise, at Kundskaben om dette Natium var vidt udbredt.

En af de mest interessante Beretninger, der er tagne fra de norske Optegnelser, er en, som fandtes paa et Stykke Pergament, der opdagedes i et Klosterbibliotek paa Alato, og som blev sendt ned til Kjøbenhavn og givet Professor Rafn og andre bekendte islandiske Lærde

til Undersøgelse. Professor Rafn gengiver Optegnelsen i sit Værk „Antikviteter.“ Fortællingen lyder saaledes: „I Aar 996 blev Biarne Heriulfson, medens han seilede fra Island til Grønland, dreven sydover af en Storm, da de fik se et Land, som de aldrig før havde seet. Biarne forsøgte ikke at lande, men vendte sit Skib og naaede tilslut Grønland. Fire Aar senere i Aar 1000 seilede Leif, Søn af Erik den Røde fra Brattahlid for at søge det Land, som Biarne havde seet. Dette Land opdagede Leif snart; han landede, som man tror, paa Kysten af Labrador, som han kaldte Helluland paa Grund af de mange flade Stene som fandtes der, efter Ordet „Hella,“ en flad Sten. Da han fandt Stranden ugjæstmild, heiste han atter Seil og naaede en Kyst svarende til Nova Scotia. Denne kaldte han Markland (Skovland). Leif stak i Soen for tredje Gang og landede efter to Dages Forløb i Mount Hope Bugt, i Rhode Island, efter hvad man antager. Her overvintrede Eventyrerne og mærkede sig, at paa den korteste Dag gik Solen op Kloffen 7.30 om Morgenens og ned Kloffen 4.30 om Eftermiddagen. Efter at have kaldt det netop opdagede Land Vinland paa Grund af den store Mængde vilde Druer, som fandtes der, vendte han den følgende Aar tilbage til Grønland.“

Mr. Justin Winsor, den bekjendte Historiker, synes uwillig til at indrømme Paa- lideligheden af Beretningerne om de gamle Nordmands Reiser til det saakaldte Vinland.

Men en senere Forfatter, Mr. Arthur Middleton Reeves, der er vel bevandret i den skandinaviske og islandiske Literatur, er nylig fremtraadt for at hævde Virkeligheden af den Opdagelse, der tilskrives Nordmandene, og har fremholdt en imponerende Række Vidnesbyrd og Argumenter for at støtte sin Paaastand. Mr. Reeves finder ikke alene fine Beviser i Sagaerne, som Winsor forkaster, men han har ogsaa samlet sammen de tidligere Hentydninger til Vinlandsreisen, hvilke er spredte mellem Islands tidligere Historie. Fra disse sidstnævnte Oplysninger synes det klart paavisseligt, at Opdagelsen af Amerikas Fastland fandt Sted, som man har gjort Krav paa, omkring Aar 1000 og var bekjendt paa Grønland og Island længe inden nogen af de tre Sagaer, der omhandler Temæet, blev skrevne, thi der er dokumentariske Beviser, der strækker sig saalangt tilbage som til omkring Aar 1100.

Blandt de Beviser, der er fremsatte, er Historien, som den fortælles af den islandiske Videnskabsmand Ari den Lærde, der blev født paa Island i Aar 1067 og døde i 1148. I Aris Bog, der fortæller om Kolonisationen af Grønland, siger han, at Nybyggerne antog fra Boligerne, Levniger af Baade og de Stenredskaber, som fandtes der, at det Folk, som beboede Vinland, havde været der, og disse kaldte Grønlanderne „Skrellinger.“ Endvidere berettes der i „Udvalg af middelalderisk Visdom,“ et Manuskript, der er skrevet dels paa Islandsk og dels paa Latin mellem Aarene 1400 og 1450, at mod Syd fra Grønland er Helluland; derpaa kommer Markland og saa er det ikke langt til Vinland det Gode. Leif den Heldige fandt først Grønland.“ I et andet historisk Pergamentshaandskrift heder det „at fra Grønland ligger mod Syd Helluland, derpaa Markland, og saa er det ikke langt til Vinland;“ og i et andet Manuskript fra Aar 1400 berettes det, at „Syd fra Grønland ligger Helluland, derpaa Markland og derfra er det ikke langt til Vinland.“ Atter berettes—og med dette Citat maa Vidnesbyrdene slutte — i et gammelt Manuskript, der ifølge en islandsk Lærd, Dr. Vigfasson,

er skrevet saa tidligt som mellem Aarene 1260—1280: „Vinland det Gode fundet. Den Sommer (Aar 1000) sendte Kong Olaf Leif til Grønland for at forkynde Kristendom der. Den Sommer seilede han til Grønland. Han fandt paa Egen Mænd paa et Brag og hjalp dem. Der fandt han ogsaa Vinland det Gode og kom om Høsten til Grønland.“

Der er bleven indvendt mod Amerikas Opdagelse af Nordmandene, at ingen Runehest er bleven funden i nogen Del af Nord Amerikas Kontinent. Men Svaret herpaa er, at Nordmandene aldrig gjorde Nordring paa at have koloniseret Vinland; de berettede kun om sin Opdagelse af Landet og om sine frugtesløse Forsøg paa at kolonisere det. Runehest og andre arkeologiske Levninger kan derfor ikke ventes i et Land, hvor der ikke dannedes nogen varig Kolonisation.

Vi forlader nu Nordmandene og deres Opdagelser og kommer til

Historien om Kolumbus.

Det var Italien forbeholdt at frembringe de største af den nye Verdens Opdagere. Ikke alene Kolumbus, men Vespucci (eller Vesputius), Caboterne og Verazzani blev fødte under Italiens Himmel; og dog skulde mærkelig nok, ikke Cæsars Land faa en Kvadratiød for sig, hvor andre Nationer delte majestætiske Kontinenter mellem sig.

Kristofer Kolumbus (paa Italiensk „Columbo“) blev født i Genua omkring Aar 1435 eller 1436 og var Son af Dominico Columbo og Susanna Montanarosa, hans Kone. Faderen var Udfarter, en Forretning, som synes at være drevet af Familien gennem flere Generationer. Kolumbus var den ældste af fire Børn, tre Gutter og en Pige. Om de tidligere Aar af hans Liv vides lidt. Nogle siger, at Kolumbus var Udfarter, der i de Dage ikke var nogen ringe Bestjæftigelse, og at han ikke var Sømand. Paa den anden Side paastaes det derimod, at enten Kolumbus lod sig

Kristofer Kolumbus.

hværve til Tog mod Venetianerne og Neapolitanerne eller ikke, saa viste han dog tidlig en afgjort Tilboielighed for Solivet; hans Opdragelse blev for en stor Del rettet efter hans Smag og indbefattede saadanne Ting som Geografi, Astronomi og Navigation. Sikker er det i alle Fald, at da Kolumbus kom til Lissabon, var han en af sin Tids bedste Geografer og Kosmografer.

De bedste Autoriteter angiver Kolumbus's Ankomst til Lissabon til omkring Aar 1470. Kolumbus var sandsynligvis af Omtale kjendt af Kong Alfonso V af Portugal. Han blev uden Tvivl lokket til Portugal af den Opdagelsestust, som da var herskende over hele den iberiske Halvø, og af hvilken man netop da begyndte at høste Frugterne. I Lissabon

blev Kolumbus gift med Felipa Monís de Perestrello, Datter af Bartolomæus de Perestrello, en dygtig men fattig Søfarende. Felipas Fader døde snart, og Kolumbus flyttede derpaa med sin Kone og hendes Moder til Porto Santo, hvor en Søn blev født, som fik Navn af Diego. Felipa forsvinder nu fra Historien; der er ingen yderligere Beretninger om hende.

Imidlertid indfugede Kolumbus til fulde den Opdagelsesaand, der havde grebet saa stærkt om sig. Det var ikke, som det er bleven sagt, hans Kone, som saa væsentlig hjalp ham i denne Tid, men hans Svigermoder, som, da hun mærkede hvor dybt Kolumbus interesserede sig for Undersøgelser og Opdagelse, gav ham alle de Manuskripter og Karter, som hendes Mand havde udarbejdet, hvilke, tillige med hans egne Reiser til nogle nylig opdagede Steder, bidrog til at forme hans brændende Nifer efter Forskninger og Opdagelser.

De Beretninger, han fik høre, medens han boede i Santos, styrkede kun hans Overbevisning om, at der eksisterede et mægtigt Rige mod Vest. Han hørte om store Kor og et Stykke underligt udstående Træ, som man havde seet flyde paa Soen fra Vest; og til forskjellige Tider hørte han ogsaa løse Ringer om „underlige Lande“ i Atlanterhavet, hvis vestlige Regioner alle var ukjendte. Kolumbus iagttog med den største Nysgjerrighed alt dette. Han læste i gamle Bøger for at faa fuldstændig Underretning om, hvad de Gamle havde skrevet eller de Nyere opdaget. Alt dette tjente til, at han havde Gjenstanden i friskt Minde, og hans Overbevisning styrkedes stadigt af samtidige Forskere. Toscanelli, en italiensk Matematiker, havde paa Kong Alfonsos Opfordring udarbejdet Forskrifter for en vestlig Route til Asien. Med ham begyndte Kolumbus at korrespondere, hvilket meget bekræftede hans Grundsatninger.

Kolumbus og Kongen af Portugal.

Tilslut fik Kolumbus Anledning til at forelægge Kongen af Portugal sin Plan. Men de kongelige Raadgivere ansaa Forsøget paa at sætte over Atlanterhavet som uforsigtigt og farligt og de Betingelser, Kolumbus satte, som ublue. Den eventyrlige Kong Johan II — Alfonso var død i 1481 — havde mer Tiltro til Planen end de vise Mænd, og med en Nærighed, der ikke var til nogen Hæder for ham, forsøgte han paa den Tid at høste Fordel af Kolumbus's Studier og Planer ved at sende ud en Ekspedition af sine egne Folk i den Retning og paa den Maade, der var mærket paa Kolumbus's Karter. Men Kolumbus's Dygtighed og Mod manglede, og ved Soens første Urolighed søgte Ekspeditionen Sikkerhed ved at begive sig paa Flugt. Den vendte tilbage til de Kap Verdiske Der, og Officererne tog Hævn over sin Skuffelse ved at latterliggjøre Kolumbus's Plan som en Drømmers Sner. O, tapre Rejsende! — Nye Verdenser opdages ikke af saadanne Mænd som du!

Kolumbus's Broder Bartolomæus havde omkring denne Tid forsøgt at interessere de britiske Monarker for Planen, men den første af Tudorerne havde for meget at bestille med at dæmpe Oprør i sit Land og at skaffe sig Indtægter ved ulovlige Midler, til at anvende Penge paa usikre Planer. Henrik den Tredie vilde ikke have noget med det at bestille.

Kolumbus blev imidlertid ærgerlig over den Behandling, han udsattes for, og da der efter hans Kones Død ikke var mere, som bandt ham til Portugal, besluttede han at rive sig løs derfra og forsøge ved Hoffet i Spanien. Han vilde straks reise til Cordova, hvor

det spanske Hof dengang var. Han forlod hemmelig Lissabon i Slutningen af Mar 1484 og beiluttede at følge Solvsten til Palos istedenfor at tage den direkte Wei indenlands, hvilket var meget heldigt; thi herved skulde han faa en Ven og en meget vigtig Forbundsfaelle. Udmattet af Reisen kom han endelig til Palos, der dengang var en liden Havn ved Atlanterhavet ved Munden af Tinto i Andalusien; her tvang Svinger og Mangler ham til at søge Hjelp hos Munkene, og idet han steg op ad den bratte Fjeldvei til Franciskanerklosteret Santa Maria de La Rabida, mødte han den fromme Prior, Xader Juan Perez, som blev faaet af hans imponerende Mdre, tiltrods for hans daarlige Forfatning, og gav sig i Sam-

Kolumbus's Ankomst til Klosteret La Rabida.

tale med ham. Eftersom de blev mere interesserede i hinanden, kom Kolumbus til at meddele Prioren sin store Plan. Prioren hørte paa ham med stigende Forbauselse, for i Palos var Opdagelsesaanden ligesaa herkende som i Lissabon. Kolumbus blev indbudt til at tage Ophold paa Klosteret, en Andbudselse, han med Glæde modtog. Derpaa sendte Xader Perez Bud efter sin Ven, en bekjendt Geograf i Palos, og hoilig interesseret i alt, som angik Forfatning og Opdagelsen af nye Lande, tog nu disse tre Sagen under noiaagtig Overveielse. Det varede ikke lange forend Xader Perez blev stærkt interesseret i Kolumbus's Planer. At forherlige Gud er det hoieste Maal, man kan sætte sig. Denne Følelse var meget stærk hos Xader Perez, og hvorledes kunde han bedre forherlige ham end ved at hjælpe til at

opdage nye Lande, hvor Kristendommen kunde udbredes? Opfyldt af denne Jølelse fik han Kolumbus til straks at rejse til Hoffet i Cordova, og gav ham Penge til Reisen og et anbefalingsbrev til sin Ven, Prioren af Klostret El Prado, Fernando de Talavera, Dronningens Skriftefader, og en Person, der havde stor Indflydelse ved Hoffet.

Da Kolumbus kom til Cordova, fandt han Byen en stor Leir og hele Spanien vakt i en sidste Anstrengelse for at uddrive Maurerne. Fernando, Dronningens Skriftefader, var ganske forfjællt fra Perez og istedenfor at behandle Kolumbus med Venlighed, modtog han ham koldt og hindrede ham i lang Tid fra at træffe Kongen.

Endelig lykkedes det Kolumbus gennem hans Venner de Quintanilla, Kontrollør af det kastilianiske Skattekammer, Geraldini, Paven's Sendebud, og hans Broder Alessandros, der var Lærer for Ferdinand og Isabellas Børn, at gjøre Beskjendtskab med Kardinal Mendoza, der præsenterede ham for Kongen. Ferdinand hørte taalmodigt paa ham og fremførte hele Sagen for et Raad af lærde Mænd, der hovedsagelig bestod af Geistlige, med Skriftefaderen til Præsident. Først i 1491, efterat Kolumbus havde været i Spanien seks Aar, afgjorde Raadet, at Planen var „daarlig og umulig og ikke passende for store fyrster at indlade sig paa med saadanne ringe Grunde, som var bleven anførte.“

Raadets Indberetning syntes at give Kolumbus's Haab Dødsstødet. Skuffet, hjertesig og forarget over seks Aars Opsættelse, vendte han Spanien Ryggen. Bestemt paa at fremlægge sine Planer for Karl VIII af Frankrig reiste han og opholdt sig for en Tid i det lille Kloster La Rabida, fra hvis Prior, Juan Perez, han seks Aar for stiltes saa forhaabningsfuld.

Den gode Munk blev dybt rørt. Han besluttede da at gjøre en sidste Anstrengelse. Perez henvendte sig denne Gang direkte til Dronningen med det Resultat, at en Sammenkomst blev bragt istand, hvor Isabella var tilstede. Kolumbus's Forslag vilde straks være bleven antagne, hvis han ikke havde forlangt en Magt, som selv de Talavera kaldte „vilkaarlig og anmassende,“ endskjønt han ikke forlangte mere end hvad Portugal indrommede Vasco di Gama. Forbitret over Afvisningen af hans Vilkaar, der beroede paa hans Held, forlod Kolumbus straks det kongelige Slot og begav sig, efter at have taget Afsked med sine Venner, paa Veien til Frankrig, bestemt paa at tilbyde Ludvig XII sin Tjeneste.

Isabella kommer til Beskuffelse.

Men ikke før var Kolumbus gaaet, før Dronningen hurtig sendte efter ham et Bud, der indbødte ham, da han var to Mile borte, og bragte ham med sig tilbage.

Endskjønt Ferdinand var mod Planen, besluttede dog Isabella at gaa ind paa Kolumbus's Betingelser og indvilgede i at udbetale ham Beløbet, 14,000 Floriner, omkring \$7,000, af sine egne Indtægter, og saaledes fik Spanien Herredomme over en ny Verden. Den 12te Maj tog Kolumbus Afsked med Kongen og Dronningen for at tilse Udrustningen af Ekspeditionen i Havnen ved Palos.

Efter tre Maaneders Forløb var Ekspeditionen færdig til at seile. Kolumbus's Mod i at seile paa ukjendte Lande fremgaar endnu tydeligere, naar man tænker paa Storrelsen af de Skibe, hvoraf den lille Ekspedition bestod. Der var i alt tre Skibe; det største af dem, Santa Maria, var kun nitti Fod langt, altsaa omtrent saa stort som vore moderne Kapseilings-

baade. De andre to, Pinta og Nina, var smaa Kraveller, der meget lignede vore Ristejakter uden noget Dæk til at holde Vandet borte. Santa Maria havde fire Master, af hvilke to var riggede med Maaseil og to med Latinsail, der bruges paa Ilbbaadene. Dette Skib anførte Kolumbus. Martin Alonso Pinzon anførte Pinta og hans Broder, Vincente Nañez Pinzon, Nina. Flaaden var nu ganske færdig til at stikke i Søen; men for Af-

sejlingen skriftede Kolumbus og de fleste af hans Officerer og Mandskab for Munkene Juan Perez og tog Sakramentet. Da saadant et Foretagende behøvede vistnok Himmelens Besignelse, om noget gjorde det.

For Solopgang Fredag Morgen den 3die August 1492 seilede Kolumbus med 30 Officerer og Eventyrere samt 90 Semand, ialt 120 Sjæle, ud fra den lille Ø Saltes. De som er overtroiske med Hensyn til Fredag, gjør vel i at bemærke, at det var paa en Fredag Kolumbus seilede fra Palos; det var paa Fredag den 12te Oktober han landede i den nye Verden; paa en Fredag, han seilede hjemover; atter paa Fredag den 15de Februar 1493 signaliseredes Land paa hans Tilbagereise til Europa, og Fredag den 15de Marts

Kolumbus og Budet.

kom han tilbage til Palos. Historien om denne betydningsfulde Rejse har aldrig ophørt at henrive Verden og vil heller aldrig, saalange Snillets Triumfer og modige Bedrifter har Interesse for Menneskeslægten.

Det var Kolumbus's Hensigt at styre indvestlig mod de kanariske Der og derpaa sætte Kursen mod Vest, hvilket skuldes en seilagtig Opfatning paa Grund af den Tids urigtige Kartter. Paa den tredje Dag befandtes Pintas Kor at være beistadiget og Hartoiet løst, hvilket uden Tvivl skuldes Eieren, der var bleven tvungen til at opgive Skibet og paa denne Maade tænkte at sikre sig dets Tilbagevenden. Men Kolumbus fortsatte Rejsen og besluttede at anløbe de kanariske Der, som han naaede den 9de. Her blev han opholdt i nogle Uger, indtil han horte af et venligsindet Skib, at man havde seet tre portugisiske Krigsskibe, der laa omkring Den Gomera, hvor de tog ind Ved, Vand og Proviant. Da Kolumbus frøgtede, at Hensigten var at tage hans Skibe, spildte han ingen Tid med at stifte i Soen.

Det var tidligt om Morgenen den 6te September, at Kolumbus atter hejste Seil og styrede mod Vest paa et ubekjendt Hav. Som de sidste Spor af Land tabtes af Synne, begyndte Mandifabets Rød at svigte dem. De skulde rejse, de vidste ikke hvor. Vilde de nogensinde komme tilbage? Nu fulgte Daarer og høie Klager, og Kolumbus og hans Officerer ophød sit yderste for at berolige Mændene. Efter Afreisen fra de kanariske Der var Vinden let og ustadig, men altid østlig. Den 11te September, da de var omkring 450 Mile i Vest for Ferro, saa de en Del af en Maast flyde forbi, hvilken, af Størrelsen at dømme, havde tilhørt et Skib af omkring 120 Tons Drægtighed. For Mandifabet imtes dette at spaa om Undergang; deres Frygt blev endnu mere forøget.

Kolumbus tog Observationer af Solen hver Dag med et Astrolabium og holdt to Logbøger hver Dag. En af disse, som han brugte i al Hemmelighed, indeholdt den rigtige Optegnelse af den daglige Fremgang; den anden, der viste mindre Fremfritiden, var for Mandifabet, hvorved de holdtes i Uvidenhed om, hvor langt de var fra Spanien.

Kolumbus's Maade.

Tegn til Land.

Den 14de September opdagede de Rejsende en Linerle og en Heire, der svævede over Skibene, Tegn, der toges som Antydning paa, at der var Land i Nærheden, og som glædede Sofolkene meget. Den 15de faldt et Meteor ned lige ved Santa Maria. Den 16de kom Skibene ind i Passatvindenes Region; med denne gunstige Vind lige agter seilede de tre Skibe hurtigt over et roligt Hav, saa at i mange Dage ikke et Seil blev skiftet. Kolumbus omtaler stadig disse balsamiske Vinde i sin Dagbog og bemærker, „at Luften var saa mild, at kun Rattergalens Sang manglede for at det skulde være som i Andalusien i April.“ Den 18de September var Havet, efter hvad Kolumbus fortæller os, „saa roligt som Guadalquivir ved Sevilla.“ Baade Luft og Hav vedblev at give Vidnesbyrd om Liv og Tegn

paa Land, og Pinzon paa Pinta, som, da det seilede hurtigt, altid holdt sig foran, forsikrede Admiralen, at der var Antydninger til, at man vilde se Land den næste Dag. Den 19de maalttes Dnbben, og der fandtes ingen Bund paa to Hundrede Favne. Den 20de kom der flere Augle til Ekibene; det var imaa Sangaugle, der ikke kunde være langveis fra. Alt dette var meget opmuntrende.

Lidt efter Solnedgang den 25de, medens Kolumbus og hans Officerer holdt paa at undersøge sine Kartter og samtale om den antagelige Beliggenhed af Den Cipango, som Admiralen havde paa sit Kart, hortes fra Pintas Dæk Raabet: „Land! Land!“ Kolumbus faldt straks paa Kna og opsendte en Takkebon til Himmelen. Han befalede nu, at Ekibets Kurs skulde sættes mod det formentlige Land. Med Utaalmodighed ventede Mandene paa Daggry; men da Morgenen kom, var alt forvundet. Skuffelsen var ligesaa stor som Glæden; taue adlød de Admiralsens Ordre og vendte Ekibenes Stævne mod Vest igjen.

Der hengik en Uge, der udmærkede sig ved nderligere Variationer af Magnetnaalen og ved Skarer af Augle. Den første Dag i Oktober oprandt med saadant et duftende Veir, som er almindeligt paa Atlanterhavet i denne Maaned. Lodsen paa Kolumbus's Ekib meddelte bedrovet, at de nu var 520 Leagues eller 1,560 Mile fra Ferro. Han og Mandskabets havde liden Anelse om, at de havde tilbagelagt 707 Leagues eller næsten 2,200 Mile. Og Kolumbus havde en god Grund for sit Bedrag; for havde han ikke ofte fortalt dem, at hele Rejsens Længde skulde blive 700 Leagues? Havde de vidst, at disse allerede var tilbagelagte, hvad kunde de ikke saa have gjort? Den 7de Oktober gav Nina Signalet for Land, men istedenfor Land, forvandt, eftersom de kom frem, Visionen, og deres Haab blev atter skuffet.

Ekibene havde nu seilet 750 Leagues og endnu viste intet Land sig. Muligens havde Kolumbus begaaet en Feiltagelse i sine Beregninger, og da han saa Augle flyve mod Syd, forandrede han Kursen og fulgte Auglene, idet han, som han fortæller i sin Dagbog, huftede, at det var ved at følge Auglenes Flugt, naar de sloi til sine Neder, at Portugiserne havde været saa heldige med sine Opdagelser. Mandag den 8de var Havet roligt med en Overflod af Fisk, der hoppede omkring overalt; Skarer af Vildender og andre Augle passerede. Tirsdag og Onsdag var der en stadig Forbidragen af Augle. Om Aftenen samme Dag, medens Ekibene seilede tæt indtil hverandre, udbrød der pludselig Møtteri. Mandene vilde ikke længere stole paa Tegnet. Med Eder og Forbandelser erklærede de, at de ikke vilde gaa videre ind i Undergang, og forlangte at vende tilbage til Spanien. Da viste Kolumbus, hvilket Mod han var i Besiddelse af. Han og de, sagde han, var der for at adlyde deres Suveræners Befalinger; de maatte finde Indien. Med den største Mo befalede han, at Rejsen skulde fortsættes.

Torsdag den 11te gav Møtteristemningen Rum for en ganske forfjællig Røstelse, thi der viste sig flere og flere Antydninger til Land. De saa en grøn Fisk, som vides at søge sin Marina paa Klipper, derpaa stod en Gren med Bar paa, tilsnælodende noliq ifist fra et Træ, forbi dem og fremfor alt saa de en grovt udseende Stof. Atter forvandlede Mismod og Møtteri til sanqviniske Forbaabninger. Da alt tndede paa, at Land vilde naaes samme Aften, stod alle Ekibene ud til Vest, og Kolumbus forsamlede sine Mænd og tiltalte

dem. Han troede, at Land kunde naaes samme Aften, paalagde dem at holde skarpt Udsig og befalede, at der skulde sættes dobbelt Vagt. Han udlovede en Silketrøje foruden den Pension, der var garanteret af Kronen, til den som først saa Land.

Land!

Den Nat, den mindeværdige Torsdags Nat, der førte til Fredag Morgen den 12te Oktober, sov ikke en Sjæl ombord paa noget af Skibene. Søen var rolig og en god Vind fulgte Seilene og førte Skibene afsted med en Hurtighed af tolv Mile i Timen; de var forud for en Begivenhed, som Verden aldrig havde seet og aldrig vil faa se igjen. Bolgernes melodiske Skulpen og Knirkningen af Tougværket var al den Lyd, som hørtes, thi Suglene havde begivet sig til Ro. Timerne gik langsomt hen. Det var netop over Midnat, da Admiralen med sovnløse Dine forsøgte at gjennemtrænge Mørket. Da fik han se et Lys i det Fjerne. Da han kaldte Guiterrez, en Officer, saa denne det ogsaa. Klokken 2 om Morgenen meldte et Kanonstød fra Pinta, der var forud for de andre Baade, at Land tilslut var fundet. En ny Verden var virkelig bleven opdaget. Det var Rodrigo de Triana, en Somand, der først saa Land, skjönt han desværre hverken fik den udlovede Trøje eller Pensionen.

Morgenen brød frem og idet den løftede det Elor, der havde skjult Gjenstanden for deres Forhaabninger, aabenbarede den en lav, skjön O, ikke fuldt femti Mile lang og knapt to Leagues borte. Kolumbus gav Signalet til at kaste Anker, sænke ned Baadene, og at Mandene skulde bevæbne sig. Klædt i en rig hoirodt Dragt og med den kongelige Fane, hvorpaa der var malet Billedet af den korsfæstede Kristus, gik Kolumbus i Spidsen fulgt af de to Kapteiner Pinzon og Mañez. Kolumbus steg først i Land, og saasnart han berørte Marken, faldt han paa Knæ, kyskede den „velsignede Jord“ tre Gange og takkede Gud for den store Naade, han havde vist ham. De andre fulgte hans Eksempel; og idet han erkjendte Forsynet, som havde kronet hans Anstrengelser med Held, gav han den opdagede O Navnet Frelseren — San Salvador; de Indfødte kaldte Den Guanahani. Og Mandstabet, som nogle Dage i Norgeien havde revet ned paa og forbandet Kolumbus, samlede sig nu om ham og bad om Tilgivelse for sin Opførsel samt lovede ubetinget Lydighed i Fremtiden.

Kolumbus troede, at han endelig havde naaet Indiens rige Land, og kaldte derfor de Indfødte Indere. Men det var en O, ikke et Fastland eller et asiatiskt Rige, han havde fundet; en O, „meget stor og flad, beklædt med de friskeste Trær, vel forsynet med Vand, med en stor Indsø i Midten og ingen Fjælde.“

Man fandt de Indfødte paa Den at være veldannede, smukke Folk, tarvelige i sin Levevis, venlige, omend noget stn, og de var ganske nøgne. De ansaa de store Skibe for Uhyrer, der var opstaaede af Havet, eller Guder, der var komne ned fra Himmelen. Man vekslede Gjenstande med dem deriblandt Guldarmbaand, som de Indfødte havde paa sig. Man spurgte dem, hvor Guldet kom fra. Til Svar pegte de Indfødte mod Sydvest. Kolumbus forsøgte paa at overtale nogle af de Indfødte til at gaa med ham og vise ham, hvor Landet med Guld var at finde. Men dette vilde de ikke gjøre. Den næste Dag (Søndag den 14de) tog han med Magt indv. Indfødte ombord for at lære dem Spanisk og gjøre dem til Folke, hvorpaa

han heiste Seil for om muligt at opdage, hvor Guld kunde findes i saadan Mængde, hvilket Sted han troede maatte være Cipango.

Han var naturligvis midt blandt Bahama øerne og behøvede ikke at seile langt før han opdagede en anden Ø. Den 15de opdagede han Den Conception. Den tredje Dag gjentog han sine Landgangsceremonier og tog Den i Besiddelse, hvilket han ogsaa gjorde den 16de, da han opdagede en Ø, som han kaldte Fernandina, den Ø, man nu kalder Gruma. Den 19de opdagedes en anden Ø, som Kolumbus kaldte Niabella, og som han ansaa for at være „den stjernefaste af alle de Øer,“ han have seet. Vinden medbragte en Duft saa frødret som fra Arabien; Palmetrær viftede sine frændede Bannere for Vinden og Flokke af Papegoier slagrede omkring overalt.

Men Overblikket over de følgende Begivenheder maa være hurtigt. Fra den 28de Oktober til den 12te November undersøgte Kolumbus Den, idet han gik langs med Stranden i en vestlig Retning. Han opdagede herunder Tobak, som han ikke satte underlig Pris paa, men som, mærkelig nok, viste sig at være mere indbringende for den spanske Krone end det Guld, som han søgte, men ikke fandt.

Den 20de November blev Kolumbus forladt af Martin Pinzon, hvis Skib, Pinta, kunde seile hurtigere end de to andre. Martin vilde finde Guld for sig selv. Dette var et Slags Forræderi, der kun altfor ofte forstyrrede Historien om Spaniernes Forskninger i den nye Verden.

Å to Uger efter Pintas Komning seilede Kolumbus langsomt langs med Kysten af Kuba østover, indtil han havde seilet omkring Nørhjørnet. Havde han kun holdt, hvad der nu er en vestlig Kurs, vilde han have opdaget Mexiko. Men det skulde ikke ske. Før han seilede, lottede han ombord seks Mand, syv Kvinder og tre Børn, en Handling, som intet kan retfærdiggjøre. Idet han tog en indvestlig Retning opdagede han Onsdag den 5te December Haiti og San Domingo, som han kaldte Hispaniola eller Lille Spanien. Næste Dag opdagede han Den Tortuga, hvorpaa han atter vendte tilbage til Haiti og undersøgte Den. Paa Grund af Udiagthed mod Kolumbus's Befalinger løb Søndags Morgen Santa Maria paa en Sandbanke nær det nuværende Port au Paix.

Stillingen var nu kritisk. Pinta med sin oprørske Kaptein og Mandskab var borte; Santa Maria var et Brag. Et lidet Skib var tilbage, det lille Nina, der var uden Dæk.

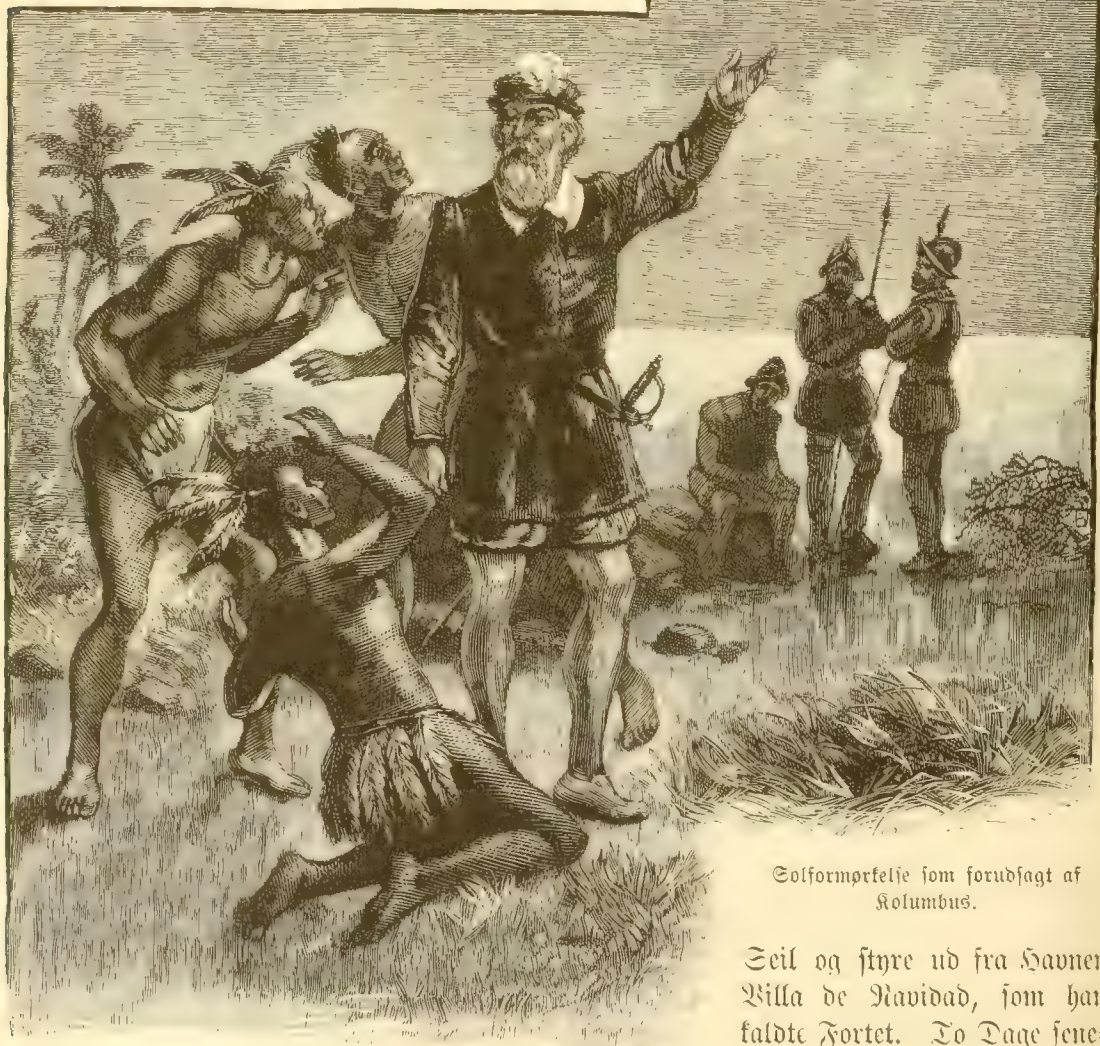

Una Indianerpige ifærd med at spinde.

Sæt, at det ogsaa skulde gaa tabt, hvorledes skulde saa Spanien nogensinde saa vide om hans store Opdagelser? To Ting var nødvendige for ham at gjøre; han maatte straks begive sig paa Tilbagereisen og nogle Mænd maatte lades tilbage. Det første han gjorde, var ved en Bugt, der nu kaldes Caracola, at bygge et Fort, hvortil han brugte Tommeret af den odelagte Santa Maria. Her efterlod han 39 Mænd.

Kolumbus vender tilbage til Spanien.

Forst Fredag den 4de Januar 1493 var Veiret saa gunstigt, at Kolumbus kunde heise

Solførbrændelse som forudsagt af Kolumbus.

Seil og styre ud fra Havnen Villa de Navidad, som han kaldte Fortet. To Dage senere mødte han Pinta. Saa-

snart der var Anledning kom Pinzon ombord i Nina og forsøgte, om end til liden Nytte, at forklare sin Komning og undskulde sig for Admiralen. De to Skibe løb ind i Havnen

ved Den Ruba for at repareres og seilede saa videre langs Kysten, hvor de nu og da gik i Land. Onsdag den 16de Januar jagde de Karvel til Antillernes Dronning, og saa vendte Nina og Pinta, der nu seilede langsommere paa Grund af en daarlig Waft, sine Stævne mod Spanien, der saa 1,450 Leagues borte.

Freddag den 15de Marts 1493, altvart syv Maaneder og tolv Dage efterat Columbus havde forladt Palos, landede han Anter i Narheden af Den Saltes. Først i Midten af April kom han til Barcelona, hvor det spanske Hof opholdt sig. Da han gik op til Hofset, saa hans Procession, som den gik henover Gaderne, meget imponerende ud; hans Indere gik i Spidien med Augle i straalende Hjerbelladning, Skind af ufsjendte Dyr, underlige Planter og de merte Andfødtes Prædellier, der itumede i Solen. Da han kom til Alcazar, eller de mauriske Kongers Palads, hvor Ferdinand og Isabella sad paa sine Troner, rejste Heenterne sig og modtog ham staaende. De befalede ham derpaa at sætte sig og fortælle om sin Opdagelsesreise. Kongen og Dronningen stadfæstede paa Stedet alle de Værdigheder, de for havde stænket ham.

Glæden over de gode Tidender spredtes overalt, og Columbus var den civiliserede Verdens Helt. Ferdinand og Isabella begav sig straks ifærd med at bevare og udvide sine Erobring, og en Flaade paa sytten Skibe og femten Hundrede Mand gjordes istand for at udføre andre Opdagelser. Den 25de September 1493 drog Columbus ud med sin Flaade. Den tredie November fik de Land sigte, en liden bjergfuld O, som Columbus kaldte Dominica efter den Sondag, da den blev opdaget. Derpaa seilede de atter videre og opdagede to Uger senere flere Der i det karaimiske Hav. Først den 27de November ankom Columbus til La Navidads Havn.

Efterat Columbus havde opdaget Suvarthøerne, Jamaica og Porto Rico, grundede han en ny Koloni paa Hispaniola (Saiti eller San Domingo), som han kaldte Isabella til Ære for sin Dronning. Den 2den Februar 1494 sendte Columbus tilbage til Spanien tolv Skibe under Anførsel af Antonio de Torres, medens han beholdt de andre fem for at bruge dem i Kolonien, hvor han blev tilbage. Skibene bragte Prover af Guld og nogle af de sjældneste og mest mærkværdige Planter.

Desuden medførte Skibene til Spanien fem Hundrede af de Andfødte, der, skriver Admiralen, kunde sælges som Slaver i Sevilla — en Handling, der sætter en uudslettelig Plet paa den store Admirals Navn.

At de Besværligheder, som nu fulgte, er det umuligt at give en udførlig Beskrivelse. Mand, som vendte tilbage, ituffede over ikke at finde sig berigede, klagede over, at Columbus var en Bedrager: han anklagedes ogsaa for Grusomhed, og der var i det Hele taget neppe en Forbrudelse, der ikke tillagdes ham. Tilstanden forværredes, og Kolonien blev svagere ved at denne Splittelse. Endelig ankom fire Skibe fra Spanien til Isabella i Oktober 1495 med velkommen Tilførsel. Disse var anførte af Torres, der ledsagedes af en kongelig Kommissionær, Aguado, der havde Fuldmagt til at foretage noiaetige Underfogelser af de Klager, der var anførte mod Columbus. Denne forstod, at han burde itunde sig at vende tilbage til Spanien for at forklare sig for sine Suveræner. Saaledes rejste Columbus om Vaaren 1496 tilbage til Madrid, hvor han ankom den 11te Juni 1496. Han blev vel modtaget, og det lykkedes ham at forsvare sig mod de mange Anklager og de Skrig, der var rejst

mod ham. Der blev lovet ham Skibe til en tredje Rejse, men det var først sent paa Vaaren 1498, at Ekspeditionen blev færdig til at seile.

Kolumbus drager nd paa en tredje Ekspedition.

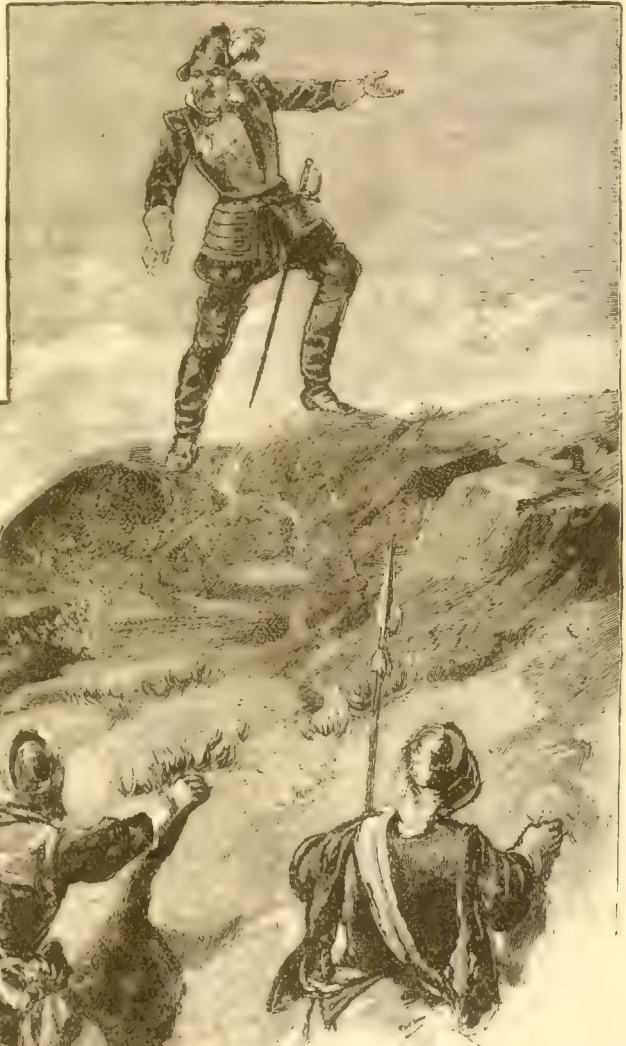
Den 30te Mai drog Kolumbus paa sin tredje Rejse med seks Skibe og to Hundrede Mand foruden Sofolkene. Kolumbus tog nu en mere indlig Ketning og opdagede Mundingen af Orinoko, som han troede var den store Flod Gihon, der omtales i Bibelen som Paradisets anden Flod. Saa sørgelig var det bevendt med Kolumbus's Geografi og Topografi. Han opdagede ogsaa Kysten af Para og Derne Trinidad, Margarita og Cabaqua, hvorpaa han seilede afsted til Hispaniola. Her ventede ham store Skuffelser. Han fandt Kolonien mere

Kolumbus i Lænker.

splittet end nogensinde. I over to Aar gjorde Kolumbus alt for at ophjælpe Kolonien. Tilslut udbrod der Oprør. Det var nødvendigt at handle hurtigt og bestemt. Nye Oprørsstiftere blev hængte og fem andre domte til Døden. Paa denne Tid blev hele Kolonien overrasket ved Ankomsten til St. Domingo af Francisco de Bobadilla, der var udsendt af Ferdinand og Isabella som Guvernør og med Myndighed til at modtage af Kolumbus Overdragelsen af Fæstninge og offentlig Eiendom. Bagvaskelsen havde gjort sit Værk. Bobadilla frigav derpaa de fem Mand, der var domte til Døden, og da tilslut Kolumbus og Bartolomeus kom til St. Domingo, lod Bobadilla dem begge lægge i Lænker for at sendes til Spanien. Der er sjelden forekommet et grusommere, mere rørende og patetisk Billede i Verdens sørgelige Historie om Grusomhed og Uret.

Skibsføreren var rustet ved Synet af Kolumbus i Lanter og vilde have taget dem af ham, men Kolumbus vilde ikke tillade det; de Armbaand skulde ikke komme af ham, uden paa hans Høiastes Befaling. Det var tidligt i Oktober Aar 1500, at Skibet med sine tre Hænger, Kolumbus, Bartolomæus og Diego forlod Niabella. Efter en usædvanlig behagelig Reise lob Skibet ind i Havnen ved Madir. Synet af den ærverdige Kolumbus i Lanter, som han gik gjennem Madir's Gader, hvor han før var bleven hilset med alt en Erobrers Bisald, var mere end Folket vilde taale, og der protesteredes paa det kraftigste mod saadan

Balboa opdager det Stille Hav.

Behandling. Da Niabella fik Underretning om Tingenes Tilstand, blev der i al Hast udsendt et Bud til Madir, om at han straks skulde losgives.

Da den stakkels nedbrudte

Admiral kom til Dromningen, kunde han ikke holde Taarene tilbage, medens han, angreben af dette Syn, kastede sig ned for Majestaternes Fodder og brød ud i Taarer og Sukke — og dette var Kolumbus's Belønning for Opdagelsen af en ny Verden.

Hans sidste Rejse.

Reisen er inart fortalt. Den elendige Bobadillas Handlinger blev strafs misbilligede, og han blev tilbageholdt, men druknede paa Hjemveien. Kolumbus skulde imidlertid ikke mere komme tilbage til Hispaniola, men seilede efter to Mars Forløb fra Cadix den 9de Mai 1502 med fire Skibe og 150 Mand for at søge efter en Passage gjennem den Sø, der nu kaldes den mexikaniske Golf. I Midten af Juni ankom Kolumbus til St. Domingo, hvor det ikke blev ham tilladt at lande. Han drog atter afsted og førtes af Strømmen til i Nærheden af Stuba. Her kom han til den lille Ø Guanaja ligeoverfor Honduras og seilede langsmed Moskitokysten, efter at have opdaget Jaktlandet, som han tog Besiddelse af. Efter at have lidt Hunger og anden Nød, reiste han til Jamaica og tilbragte et skrækkeligt Aar paa Dens vilde Kyst. I Juni 1504 blev der gjort Foranstaltninger til at vende tilbage til Spanien, og den 7de November samme Aar landede Kolumbus efter en stormfuld Rejse ved San Lucar de Barrameda, hvorpaa han reiste til Sevilla. Han mistede nu sin bedste Ven og Beskytter, thi Isabella laa da paa sit Dødsleie. Ritten Dage efter døde hun. Ferdinand vilde intet gjøre for Kolumbus. Nu fulgte 1½ Aar i Fattigdom og Skuffelse, da hans bedste Ven Døden kom til hans Hjælp og hans Sorger var til Ende.

Vasco di Gama, efter Pedro Baretto de Mendosas Manuskripter.

Kolumbus døde paa Kristi Himmelfartsdag den 20de Mai 1506 i Valladolid med Ordene: "Pater, in manus tuas depono spiritum meum" — „Herre, i dine Hænder befaler jeg min Aand." Med Døden endte imidlertid ikke hans Rejser. Hans Lig, der først hvilede i St. Francis's

Møster, blev i 1513 overført til Kartuserklosteret i Las Cuevas. I 1536 blev Kolumbus og hans Søn Diegos Lig flyttede til Hispaniola og stillede i San Domingos Domkirke, hvor man tror de nu lig er bleven opdagede. Der synes ikke at være nogen tilstrækkelige Beviser paa, at de nogensinde er bleven flyttede til Havana.

Opdagelsesrejserne efter Kolumbus's Tid.

Ikke før havde Underretningen om Kolumbus's Held naaet Spanien, førend den gik som en Lobeild over den da civiliserede Verden. De tre øvrige store Rommagter — Portugal, England og Frankrig blev iær ivrige efter om muligt at opdage Land for sig selv. Paa den

ene Side var Ferdinand og Isabella, som var bestemte paa at erhverve sig og beholde de „underlige Lande mod Vest,“ hvis Besiddelse Paven havde garanteret dem. Paa den anden Side var de tre andre store Magter, der ikke nærede mindre Tvivl om Erobring og Herredomme end Spanien. Disse Nationer var fast bestemte paa at gjøre, hvad der stod i deres Magt for at skaffe sig Herredomme; Vanfærligheder, der muligens kunde opstaa med Spanien, kunde senere afgjøres.

Americus Vesputius og hans Reiser.

Mar 1500 var af stor Betydning i Tællelsen af en ny Verdens Historie. Spanierne og Portugalserne havde allerede afgjort sine Tvistigheder over Delingen af Landomraade, da Paven, hvem alle gode Katolikere i de Dage var ubetinget lydige, havde givet Spanien alt Land, der var opdaget vestenfor en vis Meridian, og Portugal alt, som laa østenfor. Paa denne Maade fik Portugal Brasilien, og det gjorde ogsaa Nævning paa Ny-Holland. Men det store Element, Tiden, havde netop begyndt sit Værk. Det var Kæmpens Vilje, at Spanien og Portugal skulde gjøre Erobring, men ikke beholde dem. Angelsakserne var da bare en Mulighed; deres Størhed laa i Fremtiden. De skulde dog fare hen over Atlanterhavet og tilslut nedsætte sig paa den stormfulde Kyst mod Vest og lægge Grunden til et stort Rige, der skulde gjøre det muligt at berette den eiendommelige Historie om Amerika.

Cabot ved Kysten af Labrador.

Vi kommer nu til Americus Vesputius, der mærkelig nok uden selv at have tænkt paa det skulde give sit Navn til et Land, som med Rette skulde bære Navnet Kolumbia. Og dette skulde han gjøre, endda han bare stod i Spidsen for en Ekspedition. Historien kan berettes i Korthed.

Vesputius var en Florentiner — nok en Illustration af den Kjendsgjerning, at han, ligesom Kolumbus, skulde gjøre Opdagelser, men at Italien ikke skulde høste nogen Fordel deraf. Han skulde i Virkeligheden seaa Sæden, medens Andres stærke Arme skulde høste Frugterne. Vesputius blev født den 9de Marts 1451 i Buon Florents. Han var af en

adelig, men ikke rig Familie, fik en god Opdragelse og lagde sig især efter Astronomi og Kosmografi. Forretninger førte ham til Sevilla, hvor han kom i den mægtige Medicifamilies Tjeneste. I 1490 blev han kjendt med Kolumbus og tog Del i Udrustningen af fire Skibe til Opdagelsesrejser; han tog ogsaa ivrig Del i Forberedelserne til Kolumbus's anden Opdagelsesrejse. Efter Vesputius's Udsagn, som vi maa anse for korrekt, seilede han i 1497, antagelig som Astronom, med en af de mange Ekspeditioner, som Kolumbus's Held havde frembragt, og forlod Cadix den 10de Maj samme Aar. Efter at have seilet i syv og tyve Dage, naaede Flaaden, der bestod af fire Skibe „en Kyst, som vi troede horte til et Fastland,“ hvorpaa de efter at have gennemreist dette, befandt sig i „den prægtigste Havn i Verden.“ Hvilken Havn det er, er umuligt at sige. Nogle Forfattere har antaget den saa langt Syd som Kampechebugten; Chesapeake-bugten er ogsaa bleven angiven med Kap Charles som Indseilingspunkt. Paa Grund af Vesputius's usammenhængende Maaede at skrive paa er det imidlertid umuligt med Sikkerhed at angive Stedet. Men han beretter, at han seilede omkring Kap Sable, det sydligste Punkt af Halvoen Florida. Vesputius beretter, at medens han befandt sig i „den prægtigste Havn,“ der for er bleven omtalt, behandlede de Indfødte ham meget venligt og bad om de Hvides Hjælp paa et Tog mod en vild Kammiballrace, der til forskjællige Tider havde gjort Anfald paa deres Kyster og bortført med sig Mennesker, som de ofrede i Snesedvis. Den omtalte D horte til Bahamaerne et Hundrede Leagues borte. Flaaden drog altsaa afsted med Spanierne ledsagede af syv venligsindede Indianer. Spanierne ankom til en D kaldet Iti og landede.

Der traf de paa vilde Kammiballer, som kæmpede tappert men uden Held mod Skudevaaben. Over to Hundrede af dem blev tagne til Fange, og syv af dem blev givne til de syv Indianerførere. Der var næsten hængaaet et Aar, siden de forlod Cadix. Skibene var læf og det var Tid at vende om. Efterat de altsaa havde forladt en eller anden Del af de Norende Staters Kyst, naaede Flaaden Cadix den 15de Oktober 1498 med 222 Kammiballfanger som Slaver; her blev de godt modtagne og solgte sine Slaver til en god Pris.

Svorledes Amerika fik Navn.

I et Brev skrevet fra Lissabon i 1504 til Hertug René af Lothringen giver Vesputius en Beskrivelse af fire Reiser til Vestindien og siger, at den første Ekspedition, hvori han deltog, seilede fra Cadix den 20de Maj 1497 og vendte tilbage i Oktober 1498. Dette Brev har givet Anledning til uendelige Diskussioner blandt Historikere angaaende den første Opdagelse af Amerikas Fastland, og Vesputius er bleven befuldt for, efter sin første Reise til Brasilien, at have udarbejdet et Kart over og givet sit Navn til den Del af Landet. Det er paa hoi Tid, at Vesputius's Navn befries for denne Plet. Det synes at være bekræftet, at Hertug René af Lothringen, en studeret Mand og meget interesseret i Tidens Opdagelser, paa den Tid lod et Kart udarbejde for sig af en slynk ung Geograf ved Navn Waldseemüller, der, uden at tænke videre derover, satte Navnet Amerika paa Brasilien. Paa denne Maaede opstod Navnet, der tilslut ogsaa benyttedes af andre. Det var først tredive Aar senere — i 1535 — at Vesputius hoist uretfærdig blev befuldt for at ville bringe Kolumbus i Miskredit ved at sætte sit eget Navn istedetfor Kolumbus's. Efter senere Tidens Mening frifindes Vesputius for denne Befuldning, og med denne Kjendsgjerning fastslaaet, skulde

En Indianer i Kambalbovding ofrer et menneskehat Bælen til Solen.

den nu, ved Tiden for den columbiske Marsfest, ikke mere bringes mod den berømte Søfarende, hvis Opdagelser var vigtige, om han end ikke fik udført alt, hvad man ventede, hvilket ikke var hans Skyld.

Vespucius døde i Sevilla den 2den Februar 1512, seks Aar efterat hans Forgjænger, den første Admiral, var død.

Fernando De Soto var en spansk Eventyrer, som, efter først at have gjort en Ekspedition til Central-Amerika og senere fulgt Pizarro under Erobringen af Peru, seilede fra Spanien i April 1538 i Spidsen for en Ekspedition, som var afsendt for at erobre Florida. I Maj 1539 ankom han til, hvad som nu kaldes Tampa Bay og foretog en Marsch til det Indre. Efter mange Besværigheder og Eventyr kom han til Mississippis Sommeren 1541. Idet han drog endnu længere mod Vest og forsøgte at gaa ned langs med den store Flod, han havde opdaget, paadrog han sig en Feber, som endte hans Liv. For at holde hans Død hemmelig sankede hans Følge ved Midnatstid hans Lig ned i Floden. Langsomt og under mange Lidelser samt betydeligt formindskede i Antal vendte hans Mænd tilbage fra Wildmarken over Mexiko.

De Sotos Begravelse.

En An-England Raver ifærd med at spole

2 Kapitel.

Kampen for Frihed og Selvførelse i Amerika.

Amerikas Kolonisation af Engelmændene skeede efter to Systemer, som et Handels- og et religiøst Foretagende. Handelsystemet viste sig i Virginia, det religiøse Foretagende i An-England. Sir Walter Raleigh havde faaet den Ide at grunde en Koloni i Nord- og Syd Karolina; men hvis dette havde lykkets ham, vilde denne Koloni bare være bleven et andet engelisk Amt med de samme Indskrænkninger i det daglige Liv, Indskrænkninger af Eiendom og Rettigheder, hvilke fulgte med det engelske Liv i Slutningen af det sekstende Aarhundrede. Forimmet bevarede Amerika til større Foretagender, og skjønt Raleighs Ideer laa til Grund for det første Virginiaforetagende, gav dog Rettighedsbrevet i 1606 større Privilegier til Eventyrerne end Raleigh eller Gilberts Rettighedsbrev indeholdt næsten et Fjerdedels Aarhundrede i Forveien. Det første Krig i Virginia viste, at en ny Tid var kommen, thi Livsbetingelserne i Edemarken tillod ikke Indførelsen af Lensystemet, og Foretagendet mislykkedes, fordi der manglede Mand og Kvinder, som var villige til at arbejde og skabe sig hjem.

Det andet Rettighedsbrev, der udstedtes tre Aar senere, gjorde meget for at Foretagendet skulde lykkes, men gav liden Garanti om Privilegier til Personer, som vilde friste Lykken i Virginia. Det varede endnu to Aar inden Kong Jakob udstedte det tredje Rettighedsbrev, der gav den lille Koloni i Jamestown Magt til Selvførelse. Der blev sammenkaldt et lidet Parlament i Virginia, og denne Forsamling af omkring et Snus Mand begyndte den lange Historie om fri Lovgivning, som tiltrods for mange Hefttagelser har givet Udtryk for Sniser, der næredes af Millioner af Amerikas Mand, som har arbejdet paa dets Ager og i dets Fabrikker, lært i dets Skoler, ledet dets Armerier, bestyret dets Handel, udviklet dets Miner og udbredt dets Institutioner mod Vest over Kontinentet.

Det engelske Folks gamle og utvivlsomme Rettigheder gav Indvaanerne i hver Bydel

Ret til at være repræsenterede i Parlamentet, og Kolonierne i Virginia, der var de første Anter i den nye Verden, blev ogsaa indrettede paa samme Maade. Kolonisterne valgte Repræsentanter til at møde i Koloniens samlede Raad for at tage under Behandling de forskjellige Koloniers Behov, men især for at paalægge saadanne Skatte, som maatte ansees nødvendige for det almene Bedste. Den lange Kamp for Frihed i Amerika begyndte, da Repræsentantskabet i Virginia paatog sig Retten til at bestemme Koloniens Skatte, bevilge Penge til Guvernoren og bestyre Koloniens Finanser.

Ny-Englands Kolonier, der fulgte lige efter Kolonierne i Virginia, begyndte Selvstyre efter samme Model. Kolonisterne i Salem og Boston havde, da de ankom med John Winthrop, bragt med sig et stort Kættighedsbrev, hvorved Regjeringen overførtes fra England til Massachusetts, og her omdannedes Regjeringen til en repræsentativ Republik. Virginias Indvaanere havde ingen Ret til at vælge sin egen Guvernør, med Undtagelse af en kort Tid, medens Republikken varede i England; i over et halvt Aarhundrede havde imidlertid Folkene i Massachusetts valgt sine egne Embedsmænd og givet dem sine egne Ordre.

Befolkningen raabte stadig efter flere Penge og efter Udstedelsen af et lovligt Betalningsmiddel. Massachusetts havde i Midten af det syttende Aarhundrede opiat en Mynt, der muntede en forholdsvis liden Mængde Shillings; men Mynten var et Indgreb i Kongens Kættigheder og var saaledes ulovlig. Kolonisterne forsøgte derfor snart paa at faa istand noget, som kunde erstatte Penge. Papirpenge i alle mulige Skikkelser var bleven udstedte af Kolonisternes Forsamlinger og de var hovedsagelig bestemte for Circulation paa Stedet. Papirpengene i Ny-Jersey var gangbare i Ny-York, Pennsylvanien og Delaware, med mindre Værdi jo længere Afstanden var fra Ny-Jersey. Ny-Englands Penge var lidet kjendte i de sydlige Kolonier, og Nord- og Syd-Karolinas Papirpenge saaes sjelden i Ny-York. Der var intet Bekjendtskab, ingen Overenskomst mellem Kolonierne, og endstjont der gaves strenge Love for Beskættelsen af Papirpenge, har man dog Beviser for, at falske Penge var ligesaa almindelige som lovlige Penge.

Saa længe Udstedelsen af Papirpenge var begrænset og den Koloni, som udstedte dem, havde fuld Tiltro til deres Værdi, havde de Umisatning, endstjont deres Værdi stadig faldt i Kolonien; men der var ingen Enhed i Maal, intet bestemt Maal for Værdier, og det var aldeles umuligt at bestemme Værdien af Pengene i en Koloni efter en andens. Efter den amerikanske Revolutions Afslutning var der altfor mange Papirpenge, medens der ingen Guld- eller Sølvpenge var til at indløse dem. Der var liden Udførsel af Handelsartikler, som indbragte Mynt, og de forskjellige Staters Lovgivning var nødt til at udstede Love, der tjente til Vedligeholdelsen af et virkelig værdifuldt lovligt Betalningsmiddel.

Et andet stort Spørgsmaal var imidlertid sprunget op, nemlig Kommunens Forhold til den fælles Størelse. Allerede i 1643 havde Kolonierne i Ny-England dannet et Forbund til Forsvar og fælles Vælfærd, og de Grundsætninger, der førte til dette Forbund var de samme, som et Hundrede og tredive Aar senere førte til den mere fuldkomne Forening. Hvis der skulde indtræde nogen Forandring i Kolonierne, hvorved Folket skulde blive ligefindet, saaledes som Indvaanerne i Ny-England var i 1643, da var en Forening af Koloniernes Befolkning mulig. En af de Ariager, der førte til den amerikanske Revolution,

var denne skjulte men mægtige Tilboielighed i Kolonierne til at faa en fælles Hørstaaelse af deres Karakter, Tilstand og Behov.

Det er en Aeiltagelse at tro, at Koloniernes hele Befolkning var enige om at fordrø Uafhængighed, eller at Moltallet af dem understøttede denne Tanke eller, man kan fige, nogenfinde forstod dens virkelige Betydning. De tretten Kolonier begyndte Kampen paa en Tid, da de forenede Kongeriger var ude af Stand til at tvinge dem til at underkaste sig Parlamentets Lovgivning. England havde ingen dygtige Soldater, som kunde anføre Hæren i Amerika; Kolonierne kunde derfor paa Grund af sin Afsondring itaffe sig et stærkt Selvforivar. Koloniernes Lovgivning havde affondret dem, de ufuldkomne Kommunikationsmidler affondrede dem, og den hele Tendens i Koloniernes Institutioner styrkede dem i denne Afsondring.

Underhusets Overtagelse af Bestatning i de forskjellige Kolonier og dets vedblivende Udovelse i over et og et halvt Aarhundrede bragte nødvendigvis Parlamentet og Hørsamlingerne i Kollision. Navigationsakten og Stempelloyen var finansielle Hørholdsregler tagne af Parlamentet for at reise Statsindtægter i Kolonierne. Man faar en klarere Ide om Grundene til Fiendtlighederne mod disse Parlamentets Hørholdsregler, naar man betænker, at almindelig Skattebelægning var ganske ukjendt for Kolonisterne. De kunde ikke tænke sig en kontinental Maagt, som kunde paalægge Skatte for et kontinentalt Brug, og de vilde have modiat sig et Hørslag, udgaaet fra deres egne Kolonier, om kontinental Skattebelægning ligesaa hurtigt, som de modiatte sig Parlamentets Hørslag om at lægge Told paa The. Man kan saaledes se, at Stempelloyen og Tolden paa The bidrog til at tvinge Kolonierne til at forene sig, hvilket de efter al Sandsynlighed aldrig vilde have gjort, hvis der ikke var bleven anvendt Tryk udenfra.

Beltningen overbord af Tbeladningen i Boston Havn er en karakteristisk Begivenhed i Amerikas Historie, fordi den danner Grundprincippet i de amerikanske Retligheder — Skattenderens Ret til at bestemme Skatte gjennem sin Repræsentant.

Fra et finansielt Synspunkt er det klart, at Amerikanerne ikke var saa uwillige til at betale en ubetydelig Told paa The, retslige Dokumenter og paa Hørvejager, som de var til at indvilge i det britiske Parlaments Ret til at paalægge Skatten. Havde Hørslaget om at bestatte Amerika gjort en Bestemmelse om, at Skatten skulde afgjores af Koloniernes Lovgivning, vilde det kanske have været længe, inden den amerikanske Revolution var udbrudt.

Tiden fra Oprøret mod Stempelloyen i 1775 til Indførelsen i 1789 af den Høllefinrelse, hvorunder vi nu lever, er bleven kaldt den fritiske Periode i Amerikas Historie. Det var et Tidsrum, der viste hele Amerikanernes Ustikkethed i finansiell Henseende. Amerikanerne begyndte Krigen uden nogen Slags Hørberedelse, de førte den paa Kredit og efter fjorten Mars Hørlob var tre Millioner Menneffer i en Gjæld af fem Hundrede Millioner Dollars. Det virkelige Beløb kan aldrig afgjores. Kongressen og Stats Lovgivningsmagten udstedte Papirpenge i ubegrænset Mængde og uden at have nogen Sikkerhed. Amerikanerne var opfyldte af den Ide, at deres Produkter var nødvendige til Europas Velfærd, og at alle Europas Magter hurtigt vilde træde i Underhandling med dem for at kunne raade over den amerikanske Handel. Man maa fige, at Amerikanerne ganske overvurderede sin Vigtighed i Verden paa den Tid; de troede, at det at afstjære England fra Amerikas Handel

vilde ruinere England; de troede fremdeles, at Overdragelsen af deres Handel til Frankrig vilde berige Frankrig i saa høj Grad, at den franske Konge for en saa værdifuld Forret, nok kunde laane dem, ja, endog give dem Penge.

Væren om Mennekerettighederne løb græs i Amerika. Papirpenge blev Tidens Forblindelse. Man troede, at Papirpenge kunde tilfredsstille alle Krav paa Penge, at de vilde skaffe Amerika Uafhængighed. Selv en saa praktisk Mand som Franklin, der dengang var i Frankrig, sagde: „Denne Papirpengenes Virkning forstaaes ikke paa denne Side Oceanet, og i Virkeligheden er det hele et Mysterium selv for Politikerne, hvorledes vi i fire Aar har været i Stand til at fortsætte en Krig uden Penge, og hvorledes vi kunde betale med Papir, uden at have noget i Norge fastsat Fond til at indløse det med. Disse Penge er, saaledes som vi behandler dem, en underlig Indretning; de gjør sin Tjeneste, naar vi udsteder dem; de betaler og klæder Tropper, skaffer Levnetsmidler og Ammunition, og naar vi er tvungne til at udstede en større Mængde, betaler de sig selv af ved Forringelse i Værdi.“

Det har længe været almindeligt at beskrive den amerikanske Revolution som et mis-handlet Folks retfærdige Opstand mod en grusom Despot; vi lærte i Skolen at Skattepaa-lægning uden Repræsentation var Tyranni, og at vore Fædre førte Krigen paa disse Grundsatninger. En stor Del af denne Antagelse er korrekt, men den amerikanske Uafhængighed var ikke fuldkommen vunden, indtil Amerikanerne havde givet sine Repræsentanter i Statens lovgivende Magt og i de Forenede Staters Kongres Ret til at opretholde den Værdighed, som Friheden havde givet, ved Indførelse af et passende Skattesystem. Vi anser nu den amerikanske Revolution som Indledningen til amerikansk Nationalitet.

Inden 1830 havde Folket sluttet vestover og var kommet over de appalachiske Bjerge, hvis Skove saa længe havde hindret Folkets Fremtrængen, og da de havde naaet til den østlige Ende af den store centrale Prærie, spredte de sig hurtigt over det nordvestlige Territorium og dannede efter Haanden de fem store Stater som grundedes nordenfor Floden Ohio. Denne store Udvandring af ikke mindre end fem Millioner Menneker førte vestover Ny-Englands Regjeringsform, omdannet af de Ideer, der herskede i Ny-Jersey, Pennsylvania og Ny-York. Længs med den Landvei, der fører fra Boston til Chicago, sprang der op en Række af blomstrende Byer, der senere er bleven store og magtige. Skolehuset, Kirken og Bogtrykkerpressen laa til Grund for den borgerlige Bygning.

Skovene i den vestlige Del af Ny-York blev i de første Aar af Aarhundredet brændte for at rydde Landet, og fra Afsen tilberedtes Potaske, som efter store Anstrengelser blev leveret i Kanada eller Pittsburg, og de Solpenge, der blev givne i Betaling, anvendtes til Skatte og til Betaling af Hjemstedet. En Generation senere blev Jernskovene ikke længere brændte i Ny-York, men mellem dem byggedes utallige Sagbrug, som hurtigt omdannede dem til Sommer, der flød ned over Genesee-floden, fandt et Udlob i Eriekanalen og et Marked i Ny-York By. Den store Kanal af 1826 mellem Albany og Buffalo bragte Nordvesten i Forbindelse med Markedet ved Atlanterhavets Kyst og forhøiede Værdien af Land, af Arbejde og af alle Produkter fra de nordlige Stater.

Paa denne Tid havde ogsaa de gamle Staters Born draget over Fjeldene og taget Kolonierne i Kentucky og Missouri i Besidelse, og Territoriet søndenfor Floden Ohio var optaget af blomstrende Byer.

Benjamin Franklin.

Men Friheden var ikke fuldstændig saa længe Stemmeretten var indskrænket til den „frie mandlige hvide Borger.“ Historien om Bindingen af almindelig Stemmeret er de Forenede Staters Historie til den 30te Marts 1870, da Ketten hos de Forenede Staters Borgere til at stemme, en Ket, som ikke kan benægtes eller beroves dem af de Forenede Stater eller af nogen Stat paa Grund af Race, Farve eller tidligere Tjeneste, erklæredes guldig af Hamilton Fish, Statsminister under Præsident Grant. Almindelig Stemmeret, mod hvilken mange ivrige Patrioter engang hævdede sin Kæst, blev tilslut almindelig i Amerika. Frihedskampen i 1776 var ikke afsluttet som et Forsøg paa at virkeliggjøre „Menneskets politiske Rettigheder“ for i 1870.

Paa nogle faa Aar er Unionen bleven til en Forening af fire og firti Stater. Den Folkemængde, som har udviklet denne Union, har bevæget sig i tre store Strømninge; den nordlige fra Ny-England, Ny-York og Pennsylvania langs med den to og firtiende Parallelcirkel. I Begyndelsen af Aarhundredet var denne Retning en Sammentobning at mindre Strømninge fra forskjellige Dele af Ny-England til Albany, derpaa mod Vest langs med Riveveien til Utica, Syracuse, Rochester, Buffalo, Erie, Cleveland og Chicago. „Hovedveien“ fra Boston til Chicago er denne Strømnings oprindelige Retning, i hvilken der paa Grund af den store Tiltagen af Handel og Befordring efterhaanden er opstaaet Eriekanalen, Seil- og Dampskibs Linjer paa de store Indsøer og senere flere Jernbanelinjer. Bredden af denne nordlige Strømning er tydelig afmærket af de Forenede Staters nordlige Grænse og af de afvælsende Linjer af Kolonier ved den sydlige Grænse, af hvilke de vigtigste er fra Trenton, Ny-Jersey til Franklin i Pennsylvania; Columbus, Ohio; Indianapolis, Indiana; Springfield, Illinois; den sydlige Grænse for Iowa, Kansas City; og derfra vestover i spredte Kolonier, indbefattende en Del af det nordlige Kalifornien, det nordlige Oregon og det nordlige Washington. Alle Stater inden dette Areal er bleven koloniserede af Folk fra de ældre østlige Stater, især fra Ny-England, Ny-York, Pennsylvania, Ohio, Indiana og Illinois.

Den anden Folkestrømning, som kan kaldes den virginianske, drog mod Vest og Syd over det Areal, der udstrækker sig fra Potomac-floden og Nord-Karolinas nordlige Grænse paa Østsiden og udvidede sig, eftersom den tog Retningen mod Vest til Floden Ohio paa Nordsiden, indbefattende Staten Missouri, den sydlige Del af Kansas og Kolorado, og derfra til det Stille Hav, udelukkende den største Del af det nordlige Kalifornien. Den sydlige Grænse for denne Strømning strakte sig fra Nord- og Syd-Karolina mod Endvest, men indbefattede den største Del af Georgia, Alabama samt Staterne og Territorierne lige i Vest for den 83de Meridian (Pittsburg) og fra den 31te til den 41de Parallelcirkel.

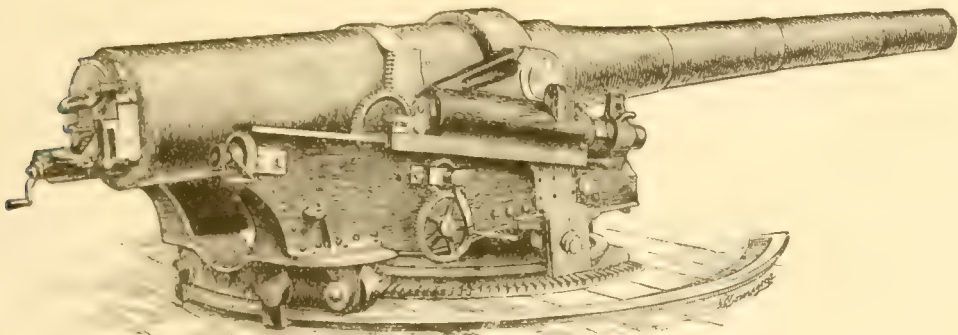
Den tredie og sidste Strømning har været langs med Atlanterhavet, idet den begyndte ved forskellige Havne langsmed Kysten, men især, hvor der kom ind en stor Mængde Indvandrere, fortsatte fra N til N langs Kysten fra Portland, Maine, til New Orleans og Floridas østlige Bælt samt Galveston og Austin, Texas, og derfra mod Nordvest ind i Oregon, Washington og Montana. Denne Linje af Folkets Strømning har været afmærket siden 1865 og er bleven forstærket og udvidet ved den hurtige Konstruktion af Jernbaner.

Langs med den nordlige eller Ny-England Linje af Kolonier er ogsaa draget Millioner

af Emigranter fra Europas Lande under den tilsvarende Breddegrad, fra Skandinavien, fra Østerrige, fra Rusland og fra de britiske Øer. Langs med den mellemste eller virginianiske Linje drog en Befolkning af Landets egne Born, hovedsagelig fra de ældre Endstater, og nedtatte sig ved Foden af Rocky Mountains's østlige Skraaninge. Virginias Strømning kom efter N England's i Størrelse. Den sidste Røststrømning har forenet baade de nordlige, indlige og fremmede Elementer, og idet den naar Washington og Montana, viser den for første Gang i vor Historie en Forening af nordlige og indlige Elementer nordenfor Kanias's Breddegrad.

Kampen for Frihed vil aldrig ophøre, thi med Civilisationens Fremfærd dannes der stadig nye Bestemmelser om Folkets Fornødenheder. Sele det amerikaniske Folks Bevæggrund under dets Størrelse, lige fra den simple Beqvæmhed med repræsentativ Størrelse i Virginia, da det lille Parlament sammenskaldtes, indtil nu, da Rationaliteten er opøiet og magtige Stater er blevne til Dele af den „mere fuldkomne Forening," har været en langsom men sikker Virkeliggørelse af Folkets Nødvendigheder og Frihed. Oplysningen, for hvilken ingen Stat gjorde nogen passende Bestemmelse for et Aarhundrede siden, er nu Statens første Omfæng. Let og hurtig Befordring, der var ganske ukendt for vore Fædres Tid, er nu en nødvendig Betingelse i det daglige Liv. Handelen er blomstrende, og Landets op samlede Rigdom beløber sig til iestti Billioner Dollars. Aviser, Magasiner, Bøger og Brochurer er nu saa talrige, at det er umuligt at have dem alle samlede i et Bibliotek, og Amerika har den største Klasse Læsende i Verden.

For et Hundrede Aar siden var der kun seks Byer med over otte Tusind Indvaanere i Landet; Antallet er nu 443. Tre Millioner Menneſter er bleven til sytti Millioner. De oprindelige Forenede Staters Aflædeindhold har udvidet sig fra 830,000 Kvadratmile til fire Gange saameget. Med Udvidelsen og Forbedringen af Livsbetingelserne er Størrelsens alvorlige Opgave bleven forklaret for Folket af Statens Ledere, af Geistligheden, af Lærere i Skoler og Universiteter og af Presiden.

24-tommers Kanon med Løbet paa et amerikansk Krigsskib.

Sovebygningen ved Udstillingen i Philadelphia i 1876.

3. Kapitel.

Revolutionen eller Kampen for Amerikas Uafhængighed.

I det foregaaende Kapitel er bleven omtalt nogle af de Grunde, som førte til, at de tretten Kolonier, der senere blev de tretten oprindelige Stater, forlangte Adskillelse fra Moderlandet. Længe før Revolutionen herskede der stor Misforholdelse i Kolonierne. Mange af de Guvernører, der sendtes over, var tyranniske og uerlige. Amerikanerne imtes ikke om Overførselen af Forbrændere, heller ikke om den Handling af den britiske Regjering, der ophævede de Love, der var vedtagne for at holde Slaverne ude. De var ogsaa meget ulejlige ved de engelske Love, der hindrede dem i at sende Uldvarer, Hætte og Jernvarer af deres egen Tilvirkning fra en Koloni til en anden. Mest af alt afstyrede de Navigationsakten, der havde til Henfikt at tvinge dem til at drive sin meste Handel med England.

Endtjont der stadig havde været Uenigheder mellem England og Kolonierne, havde de dog aldrig tænkt paa at stilles. Adskillelsen vilde sandsynligvis være kommen, naar Kolonierne blev for store til at være afdannede, men dette kunde kanske være bleven udiat i det mindste to eller tre Generationer, hvis de Mand, der herskede i England, ikke havde forsogt at beskatte de amerikanske Kolonier. Parlamentet vedtog i 1765 den saakaldte „Stempellov.“ Denne Lov fordrede, at alle Regninger, Ræksler, Kontrakter og mange andre saadanne Dokumenter, der anvendtes i Kolonierne, skulde skrives paa stemplet Papir, der skulde sælges af Embedsmænd til Priser, der vilde bringe den engelske Regjering en Indkomst. Der forlangtes, at alle Aviser skulde trykkes paa stemplet Papir.

Samtidig vedtog Parlamentet ogsaa en anden Lov, der hævdede Retten til at beskatte Kolonierne. Der forsogetes nye Maader at skaffe Statsindtagter paa i Amerika uden Folkets Samtykke. Tropper blev indkvarterede i Kolonierne og der forlangtes, at Folket skulde betale Udgifterne. Dette nægtede Kolonierne at gjøre. I 1770 fandt en Kollision Sted mellem britiske Tropper og nogle af Bostons Indvaanere. Tre af de sidste blev dræbte. Dette kaldtes „Bostons Blodbad.“ Dette vakte stor Ophidselse i alle Kolonierne, og Samuel Adams, Lederen af Bostons Bymode, tvang Guvernøren til at tilbagekalde Tropperne fra Bnen.

Skatten blev tilslut taget bort fra næsten alle Ting undtagen The. Ved at tage bort en Del af den engelske Told paa den The, der sendtes til Amerika, ordnede Guvernoren det saaledes, at Amerikanerne, efter at have betalt en Skat i Amerika, vilde faa sin The billigere end før. Amerikanerne kjæmpede ikke for nogle Penge, men for et Princip, og de nægtede at modtage Theen. De begyndte at drikke The lavet af Sasiarassrødder, Salvie, Bringe-bærblade, en Slags Kristtorn og andre amerikaniske Planter. Den engelske Regjering sendte over Ladninge med The til de vigtigste Havne. I Boston Havn gik en Skare af femti Mænd forklædte som Indianere ombord paa Skibene og tomte 342 Kasser The i Vandet. Dette kaldes „Bostons Thefejlskab.“ I Ny-York tomte Befolkningen en privat Ladning The i Vandet, og de Skibe, der var sendte af Regjeringen, tvang de til at vende tilbage til England. Philadelphia sendte ogsaa Thefibene tilbage igjen. I Charleston blev Theen tagen i Vand, men med Forsæt opbevaret i fugtige Kjeldere, saa at den raadnede, og ved Annapolis blev et Skib, der havde betalt Told paa en privat Ladning The, brændt i Havnen.

Det engelske Parlament straffede Boston ved at lukke dens Havn, indtil den The, der var kastet overbord, var bleven betalt for. Den Handling fremkaldte stor Forstyrrelse i Boston, idet den odelagde Byens Handel og gjorde Arbejdskraftene ledige. Men den vakte Medfølelse i de andre Kolonier, der sendte Hjælp til dens Folk og besluttede at understøtte den. En Komite i Ny-York foreslog straks, at Massachusetts skulde sammenkalde en Kongres, og saaledes dannede Kolonierne tilslut en Union mod Moderlandet.

Sin egentlige Begyndelse tog Revolutionskrigen ved Lexington og Concord, to Byer nogle Mile i Vest for Boston. Massachusetts havde samlet noget Krigsforraad ved Concord, der laa længst borte af de to Byer. General Gage besluttede at odelægge det, og Natten til den 18de April 1775 sendte han hemmelig en Afdeling Tropper did. Hensigten blev aabenbaret og Advarselen givet af Paul Revere, som red ud fra Boston og alarmedede Beboerne langs med hele Veien. „Minutmændene“ som en Del af Tropperne i Kolonien kaldtes, og som skulde være færdige for saadanne pludselig indtræffende Tilfælde, greb til Vaaben. Da de britiske Tropper kom til Lexington, blev der vekstet Skud, og her blev den 19de April Revolutionens første Blod udgødt. Oberstlojtnant Smith kommanderede Invasionshæren. Han trængte videre frem til Concord, og det lykkedes ham at odelægge nogle af Oplagsstederne; men han blev tilslut tvungen til at trække sig tilbage og led meget under Tilbage-toget til Boston. Hans Tab var næsten 300 Dræbte og Saarede.

Med Slaget ved Lexington og Concord ophørte alle Forventninger om en fredelig Afgjørelse af Uenlighederne mellem de amerikaniske Kolonier og Storbritannien. Der blev straks besluttet at reise en Hær i Ny-England paa 30,000 Mand; Massachusetts's Del skulde være 13,000. Den 1ste Maj var 20,000 Mand leirede omkring Boston, hvorved Briterne saa at sige blev indelukket i Byen. General Ward kommanderede Massachusetts-tropperne, General Stark Ny-Hampshires, General Greene Rhode Islands og Generalerne Putnam og Spencer Connecticuts Tropper.

Medens Kontinentalhæren holdt paa at samles, marscherede en Styrke af Connecticut- og Vermontfrivillige, anførte af Benedikt Arnold og Ethan Allen, til Forterne Ticonderoga og Crown Point ved Foden af Jndsoen Champlain; begge disse vigtige Forter blev tagne med alle sine værdifulde Forraad. Under alle disse Måbningsbataljer havde Indvaanerne

i Virginien, Nord og Syd Carolina og Georgia samme Følelser som An Englands Kolonister.

Den anden Kontinentalkongres forsamledes i Philadelphia den 10de Maj 1775. Foruden de fremragende Medlemmer af den tidligere Forsamling var tilstede Benjamin Franklin og John Hancock. Der blev afsendt nok en Adresse til Kongen, hvori noget Snike om at

iftalles fra England benægtedes, idet man kun bad ham at afbjelpe deres Besværgelser. Samtidig blev det bestemt at danne et Forbund, der toges Forholdsregler til Dannelsen og Udrustningen af en Hær og Flaade og George Washington blev udnævnt til Overstbefalende.

Det første virkelig vigtige og fanke mest berømte af Revolutionens Slag udfjæmpedes den 17de Juni 1771 paa Bunker Hill i Charlestown nu en Del af Boston. Det endte i et Nederlag for Amerikanerne; men det var et Nederlag som mente mere og bedre for dem end de fleste Seire. Kampen opstod efter et Forsøg af Amerikanerne paa at hindre Engelskmændene i at befæste Høien og saaledes gjøre sit Hold paa Boston fastere. Amerikanerne drog ud om Natten og opstaktede Forsikringsninge, som

Monument paa Bunker Hill.

Briterne angreb næste Dag. Den angribende Styrke talte 3,000 Mand, idet der var to Engelskmand for hver Amerikaner; men de blev to Gange drevne tilbage, forinden de tilslut gik af med Seiren. Deres Tab var omkring 1,000 Dræbte og Saarede. Det haardeste Slag for Amerikanerne var, at Doden bortrev General Joseph Warren, en fremragende Læge i Boston og en ivrig og virksom Patriot, som netop var bleven udnævnt til Brigadegeneral i den amerikanske Armee. Han blev dræbt paa Stedet af en Kugle i Panden.

Nu overtog Washington Kommandoen over Hæren. Denne vigtige og interessante historiske Begivenhed foregik den 3die Juli under et stort Træ ved Cambridge Almending. Træet staar endnu den Dag idag og kaldes „Washingtons Alm.“ Generalerne Lee, Schunler, Ward og Putnam blev Washingtons vigtigste Medhjelpere. Hans første Arbejde

Independence Hall, Philadelphia.

var en gjennemgaaende Organisation og Undervisning af Hæren, som indtil den Tid havde været i en temmelig sorgelig Forfatning i alle Henseender med Undtagelse af Mod.

Den 17de Marts 1776 rømte Engelskmændene Boston, og over 1,000 Amerikanere, der var Kongen tro, fulgte med. England havde imidlertid ikke opgivet Kampen, men forberedte sig paa at drive den kraftigere end før.

Den 7de Juni indførte Richard Henry Lee følgende Beslutning i Kongressen:

„At disse forenede Kolonier er og med Rette bør være frie og uafhængige Stater; at de er løste fra al Lydighed mod den britiske Krone; og at al politisk Forbindelse mellem dem og Storbritannien er og bør være fuldstændig opløst.

„At det er hemmelighedsmæssigt ufortøvet at tage de kraftigste Forholdsregler for at danne fremmede Forbindelser.

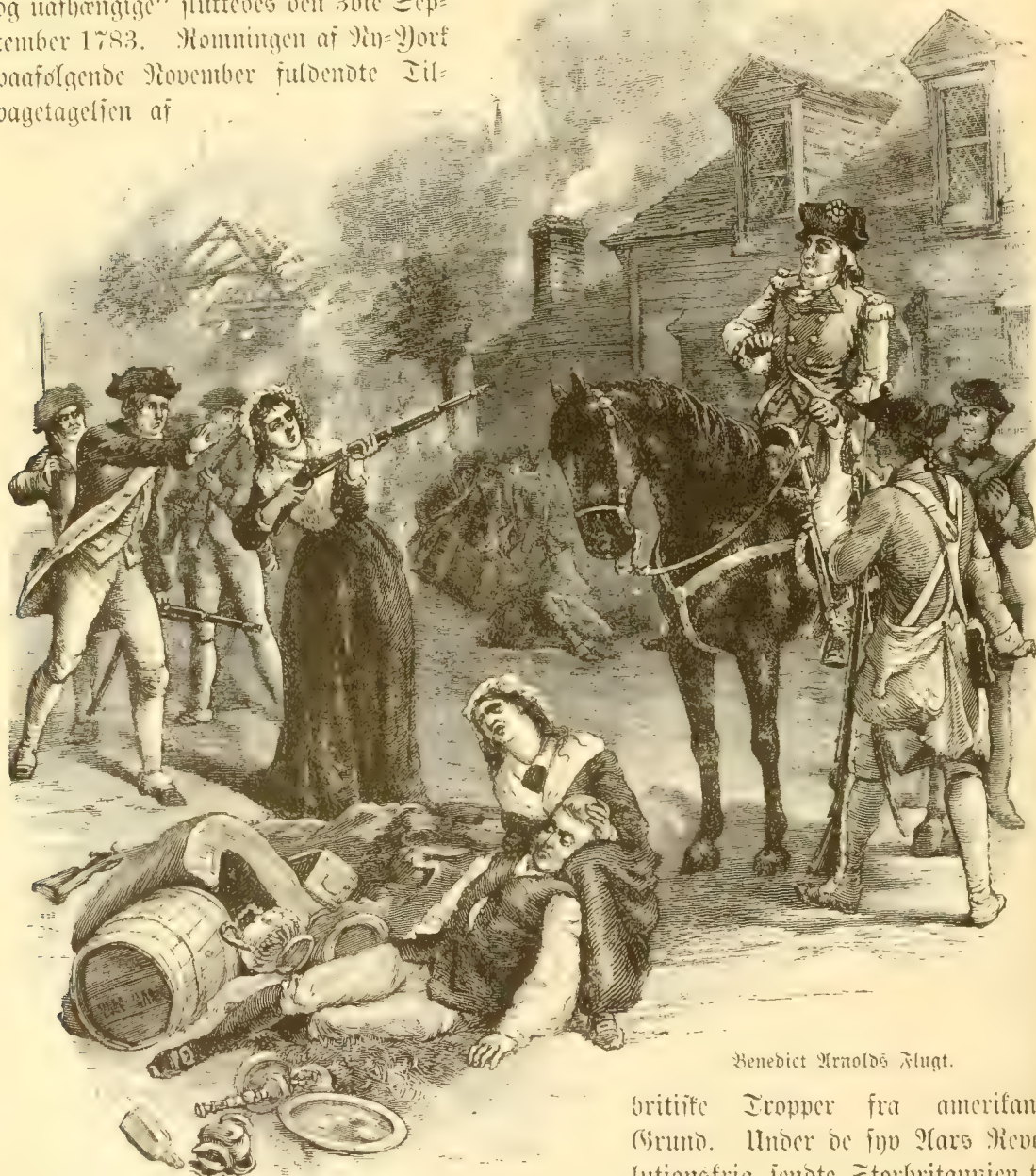
„At der udarbejdes en Forbundsplan, der overføres de respektive Kolonier til Efterseelse og Bifald.“

Disse Beslutninger frembragte en livlig og langvarig Diskussion, men førte til Udnævnelsen af en Komité, der skulde udarbejde en mere formrigtig Erklæring i Overensstemmelse med ovenanførte Beslutninges Tankegang. Denne Komité bestod af Thomas Jefferson fra Virginien, John Adams fra Massachusetts, Benjamin Franklin fra Pennsylvanien, Roger Sherman fra Connecticut og Robert H. Livingston fra N.York. Den Erklæring, som udarbejdedes af denne Komité, var for Storteparten skrevet af Thomas Jefferson.

Dokumentet selv blev høitidelig antaget af Kongressen den 4de Juli 1776 med Enstemmighed. Saaledes samlede de tretten Kolonier sig til Amerikas Forenede Stater, og dette er den Begivenhed vi fejrer aarlig den 4de Juli. Det Sted, hvor Kongressen var forsamlet, var det gamle Stadsbus i Philadelphia, hvilket nu kaldes „Independence Hall.“ Der var der stor Jubel.

Da Kolonisterne nu havde erklæret sin Uafhængighed, maatte de ogsaa tilfæmpe sig den og godtgjøre sin Erklæring. Der fulgte nu en Mars stadige Kamp. De unge Stater opbød sine nderste Kræfter. Engelistmandene leiede næsten 30,000 tyske Tropper foruden sine egne. Blandt deres Anførere udmærkede sig især Lord Howe, Lord Cornwallis og General Burgoyne, medens man til Navnene paa de amerikanske Anførere, som er bleven omtalte, sammen med Marion og Sumter maa føie saadanne Navne som Lafayette, Rochambeau, Mifflin, De Kalb, Pulaski og Steuben, høitstaende Udlandinge, der kom over for at hjælpe Kolonisterne i deres Kamp for Friheden. Mange af de vigtigste Slag stod i N.Yerrien, endstjønt Nord og Syd Carolina ogsaa var Skuepladsen for et Felttog, og der kæmpedes ogsaa langs Grænserne af Vermont og N.York. Krigen udmærkede sig ved de vanlige Umistelser. Amerikanerne vandt ganske betydelige Slag ved Trenton, Princeton og Springfield, N. J.; Bennington, Vt.; Saratoga og Stony Point, N. Y., og Compens og Entaw Springs i Nord og Syd Carolina. Paa den anden Side led de store Nederlag ved Germantown, Pa., og ved Camden og Charleston, S. C. En Tid var de nedtrykte over Benedict Arnolds Forræderi. Arnold var en tapper Soldat og en dygtig Anfører, men i alle sine Handlinge viste han sig betydeligt skuffet. Efter sit Forræderi flygtede han til den britiske Armee, hvori han kæmpede med stor Hævnagerrighed mod Amerikanerne. Senere boede han i England afsnøet af alle som en Forræder. En anden Gang var de henrakte over Underhandlingen om en Traktat med Frankrig. Dette sidste Skridt udførtes af Benjamin Franklin og andre i 1778 og skaffede den unge og kæmpende Nation tilstrækkelig Hjælp. En Vinter tilbragte Hæren under stor Nød og Glendighed i Vallen Fjerge i Nærheden af Philadelphia. Felttoget i Nord og Syd Carolina udmærkede sig ved stor Modgang. Paa Voen var der mange mindeværdige Følger. Begyndelsen til Afslutningen kom ved Yorktown, Va.,

hvor den 19de Oktober 1781 Lord Cornwallis og hans hele Styrke paa 8,000 Mand overgav sig til Washington. Det paafølgende Aar besluttede den britiske Regjering at opgive Kampen. Der blev sluttet en foreløbig Fred i November 1782, og en endelig Fred mellem de to Lande, ved hvilken Storbritannien anerkjendte de Forenede Stater som „frie, suveræne og uafhængige“ sluttedes den 3die September 1783. Komningen af Ny-York paafølgende November fuldendte Tilbagetagelsen af

Benedict Arnolds Flugt.

britiske Tropper fra amerikansk Grund. Under de syv Aars Revolutionskrig sendte Storbritannien til

Amerika ialt omkring 112,000 Landtropper og 22,000 Sømand. Kolonierne reiste ialt omkring 280,000 Mand, over 50,000 Militis indbefattet. Men Antallet af de Tropper, der kjæmpede ad Gangen, var forholdsvis lidet; ubetvælsomt i Forhold til det, som kjæmpede i enkelte af Borgerkrigens Slag.

Træk af og Begivenheder under Revolutionstrigen.

Ved Revolutionens Udbrud havde de amerikanske Kolonier ingen Flaade. Det var dem aldeles umuligt at staa sig mod Englands, der var den bedste i Verden. Men den Tids Amerikanere var et Sefststøt, som gjorde næsten al sin Handel og sine Reiser til Vands. De udrustede hurtig nogle Skibe, som anstillede stor Tdelæggelse. Ved Krigens Udbrud manglede den amerikanske Armee Krudt, Vaaben og Klæder. Medens der byggedes Krudtmøller, reiste dristige amerikanske Sømand baade i Nord og Syd ud paa Søen og tog Krudtforraad fra britiske Skibe. I 1776 blev der taget 10,000 Vinteruniformer, som var paa Veien til Burgonnes Armee. Disse sendtes for at klæde de fattige amerikanske Soldater.

Men den lille Flaade gjorde andre og vigtigere Tjenester. Kaptein Nicholas Biddle vandt stor Berømmelse ved sit store Held i et lidet Skib. John Paul Jones, en Skotte, var traadt ind i den amerikanske Marine, og han viste sig snart som en af de bedste Sømand og en af de mest uovervindelige Stridsmand, der nogensinde seilede paa Søen. Han streifede om langs med den engelske og irske Kyst og var en Skræk baade paa Sø og Land. Med sit Skib Bonhomme Richard stødte han paa det engelske Krigsskib Serapis, og da han ikke fandt nogen anden Udvei til at beseire det, seilede han langsmed Kienden og bandt de to Skibe sammen. Efter et blodigt Slag, der varede i to Timer, maatte det engelske Skib overgive sig. Men Bonhomme Richard var saa aldeles sønderstaaet, at Jones var nødt til at overføre sit Manuskript til Serapis, medens hans eget Skib sank.

"Liberty Bell," den Kloffe, ved hvis Ringning Antagelsen af Uafhængighedserklæringen blev kundgjort.

En stor Del Tdelæggelser tilføjedes den engelske Handel af Kaperiskibe — Krigsskibe udrustede af private Personer. Den Vinding, som selv almindelige Sefolk havde af Prisrer, tagne i denne Slags Krig, loffede mange Mænd ind i den og hindrede Hvervningen i Armeen. Det var altid store Vanikelihooder med at reise Tropper, da de led meget paa Grund af de knappe Livsforhold. Desuden var en privat Soldat paa den Tid udsat for at straffes med Damp og andre Redværdigheder, som de fleste Amerikanere ikke havde sunderlig

Smag for. Men en stor Del af Folket var altid villig til at kjæmpe paa en uregelmæssig Maade. Hærene blev ofte adspredte, men Folket blev ikke nedtrykt. Bondehæren brugte i Almindelighed brune Strieftjorter og bar lange Haglbosser. De bar sin Ammunition i et Krudthorn og en Haglpung.

Paa Bajonetter var der ofte stor Mangel. I Slaget ved Saratoga havde en Afdeling af Amerikanerne kun en Bajonet for hver tredie Mand. Der fortælles, at de ofte lagde en Kugle og to grove Hagl sammen i et Gevær. Der var blandt Amerikanerne mange Mænd, hvis Sigte var meget dødeligt. Skarpskytterne fra Grænsen var istand til at træffe med den utroligste Sikkerhed. Dobbeltlob var næsten, om end ikke ganske, ukjendt paa den Tid, Kængbatten var endnu ikke bleven opfundet, men de gamle Luntebosser var ganske af Brug. Haandskudsvaabnene var sandsynligvis alle Flintbosser—Geværer og Pistoler, der gik af ved, at en Flint slog mod et Stykke Staal. Der fandtes ingen Bagladevaaben og ingen Revolvere. Affyringen var langsommere og mindre virkningsfuld end nu. Bajonetten var vigtigere da, end den er i Nutidens Krig.

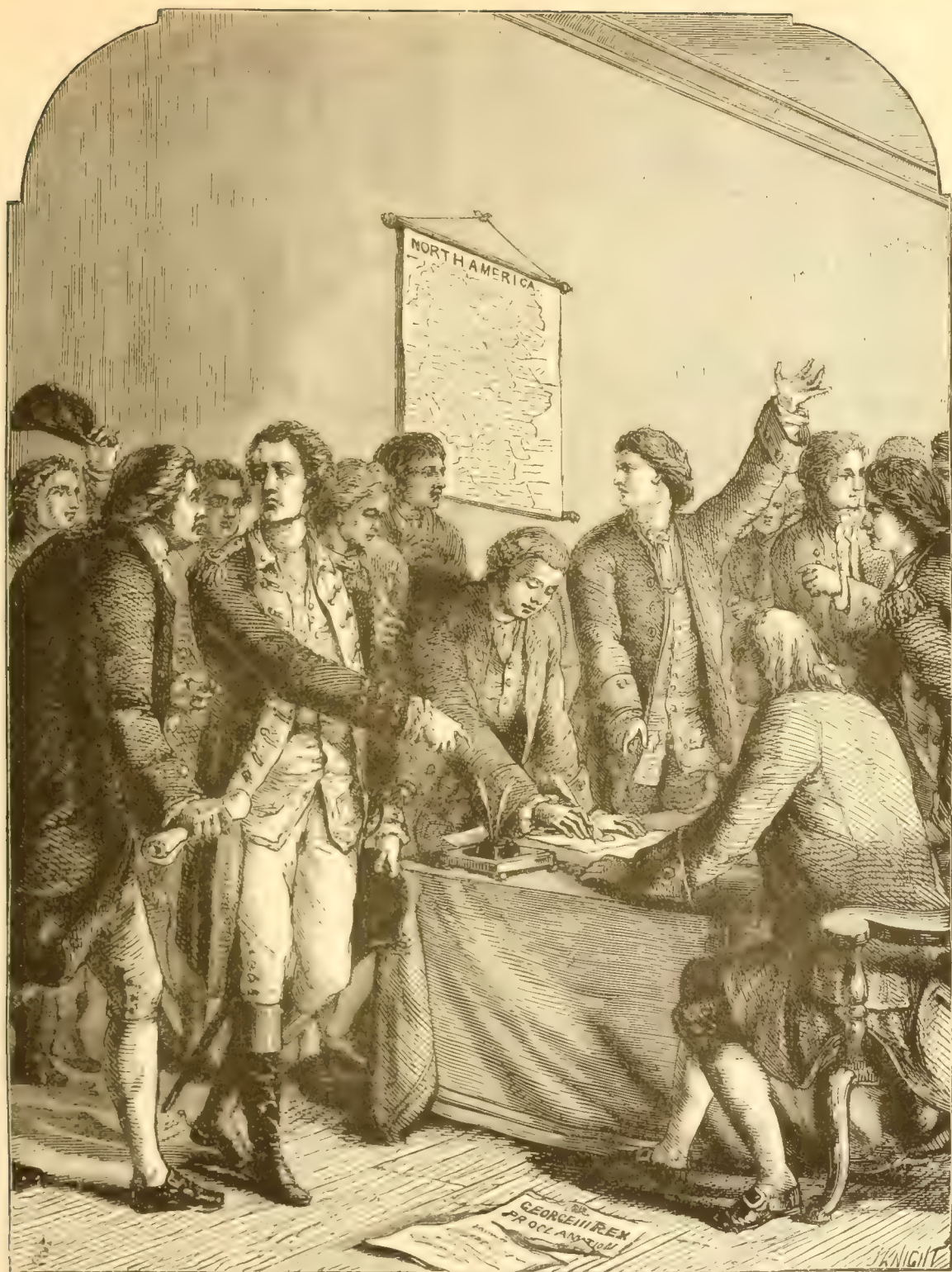
De amerikanske Dropper led mange Savn. De Papirpenge, Kongressen havde udstedt til Betaling af Soldaterne, forringedes i Værdi, indtil de blev ganske værdiløse. I mere end et Felttog efterlod Soldaternes bare Ben Blodflækker, hvor de marcherede. For at lindre Soldaternes Nød samlede patriotiske Kvinder Uldtepper og sendte dem til Armeen.

Da Revolutionen udbrød, var der næsten tre Millioner Indvaanere i de amerikanske Kolonier. Under Krigen tiltog Folkemængden og trods Afbrudelsen af Forretninger og Udslagelsen af Giendele, tiltog ogsaa Rigdommen. Tabet af Kreditten og Armeens Lidelser skyldtes hovedsagelig Regjeringens Holdningsløshed. Der var tretten Stater meget løseligt bundne sammen. Kongressen vidste ingen Udvei til at faa hver Stat til at betale sin Del af Krigsomkostningerne, og derfor ventede den ene Stat paa den anden. Det var først nogle Aar efter Freden, at der dannedes en kraftig Regjering.

Utdrag af Konstitutionen.

Ved Revolutionens Begyndelse blev de forskjellige Kolonier regjerede under Retslighedsbreve af en eller anden Slags udstedte af Kongen i England. Efterat Krigen var begyndt, antog de fleste af dem Konstitutioner, som indrettede Regjeringer, der meget lignede dem, de før havde været vant til. Den væsentligste Forskjel var, at Kongens Overhoied ikke vedkjendtes i den nye Regjering.

Koloniernes Kongres var endnu kun en Kongres af Mænd, der repræsenterede tretten forskjellige allierede Lande, thi hver Stat paatog sig at handle som en uafhængig Nation. Der blev derfor foreslaaet at danne et Forbund, som omfattede alle Staterne til en Regjering i Krigs- og Handels- og Ordningen af Handelen. Forbundsartiklerne blev ikke antagne af alle Kolonierne før i 1781. Dette Forbund lod hver Stat være uafhængig med Hensyn til Skatte. En stor Del af den amerikanske Hærs Lidelser under Revolutionen skyldtes Kongressens Mangel paa Magt til at paalægge en Skat uden Staternes Samtykke. De største Stater havde kun en Stemme hver i Kongressen; de mindste havde samme Antal. Dette gjorde en meget svag Regjering, som snart blev ringeagtet baade hjemme og i Udlandet.

Undertegneten af Uafhængighedserklæringen.

Men denne svage Regjering fortsatte i flere Aar efter Revolutionens Afslutning, da den blev uindholdelig. I 1787 kom en Forsamling sammen i Philadelphia for at danne en Konstitution, der var bedre istykket til at give Nationen Styrke. George Washington, der havde truffet sig tilbage til Privatlivet, da Krigen var over, blev valgt til Præsident for denne Forsamling.

Den Konstitution, som Forsamlingen antog, og som med nogle faa Endringer er den samme, vi nu lever under, skulde ikke træde i Kraft, førend ni Stater havde antaget den. Der var et stærkt Parti mod Konstitutionen og først i Juni 1788 stemte den niende Stat for dens Antagelse. Rhode Island var den sidste af de tretten til at antage den, hvilket den gjorde i 1790.

For Revolutionen var Englands episcopale Kirke Statskirken i de sydlige Kolonier, medens Independentkirken var understøttet af Loven i alle Ny-Englands Kolonier undtagen Rhode Island. Under Revolutionen fremsatte Thomas Jefferson et Forslag om fri Religionsøvelse. Nu er der ingen Statskirke i nogen Del af Landet, og enhver kan have sin egen Religion. Konstitutionen bestemmer, at Kongressen ikke skal modsætte sig Religionsfrihed eller Tale- og Trykkefrihed.

Gammel Kriger med Luntebøsse fra det sekstende Aarhundrede.

4. Kapitel.

Amerikas Præsidenter og deres Administration.

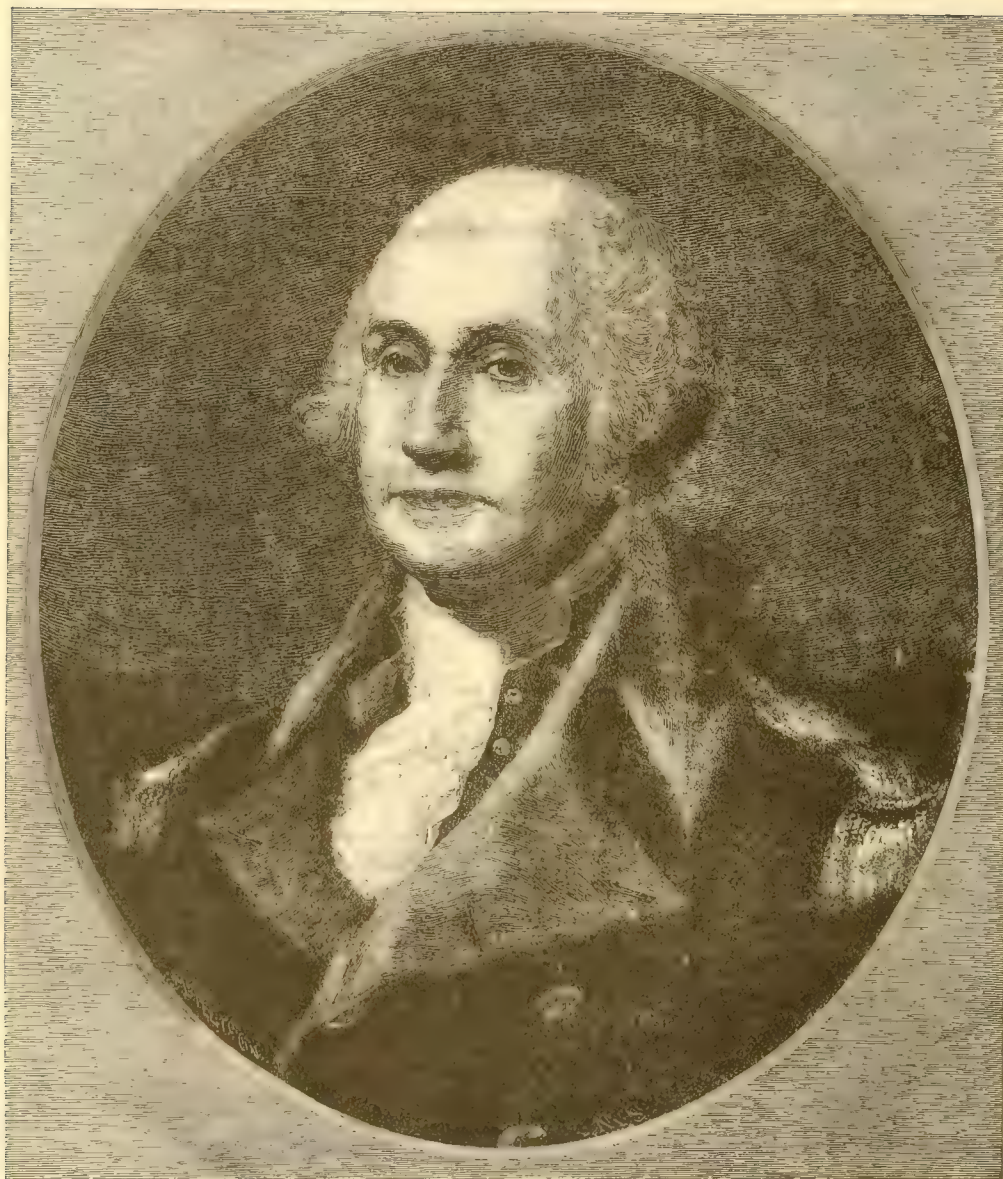
Da Præsidentembedet første Gang skulde besættes, var der mange alvorlige Spørgsmaal at tage Hensyn til. Uafhængighedskampens Rod og Ydelier var endnu alle i friskt Minde. Den daarlige Regjering, der var indsat ved Forbundsartiklerne, havde nødvendiggjort et Forsøg paa at „danne en mere fuldkommen Union;“ den civiliserede Verden havde Blikket fæstet paa det kjæmpende Folk, og for Mand, som ikke havde en fast Tro paa de Grundsætninger, for hvilke Revolutionens Kampe var bleven udtjæmpede, syntes det, som om Forsøget paa et Folkestyre skulde ende med en tidlig, fuldstændig og tilbørlig Undergang.

Under saadanne Omstændigheder var det godt, at Folkets Mod var saa stor og indtrængende, at den gjorde Mand villig til at glemme sine Tvistigheder og optænke Midler til det almene Bedste; og især var det vel for Landets Fremtid, at der fandtes en Mand, som alle ansoo for at forene i sig den Skønskab, Maadehold, Erfaring og Værdighed, der krævedes af de Forenede Staters første Præsident.

George Washington er den eneste Mand, der nogensinde enstemmig er bleven valgt til Præsident. Han paatog sig den høieste Forpligtelse med et fuldkomment Kjendskab til deres Betændthed og Vanfærlighed, men med det Mod og den Opoffrelse, der udmærkede alle hans Handlinge. Han indvalgte i sit Kabinet Mand af vidt forskellige politiske Ansigter, hvis Navne ikke var nye for Amerikanerne, Mand, hvis tidligere Tjenester tændte paa, at de vilde finde Midler til at føre sit Land ud af alle Vanfærligheder og sætte Regjeringens Affærer paa sikker Grund. Jefferson, Hamilton, Knox og Randolph var vel skikkede til dette Arbejde.

Washingtons andet Valg skede, ligesom det første, uden Modstand, og i atter fire Aar fortsatte han at lede Regjeringen. En Nationalbank var bleven oprettet tidlig i hans første Termin, og Philadelphias Mint og Landets Pengeaffærer kom nu ogsaa paa en ganske tilfredsstillende Grund; en Folkeoptælling var foretaget i 1790 og viste, at Landet allerede var begyndt at tiltage i Folkemængde, og Udgifterne var langt gunstigere end fire Aar i Forveien.

Ved Underretningen om Washingtons Afsked beredte sig de to Partier, der gradvis havde organiseret sig, paa at strides om Valget af den anden Præsident. Hode-

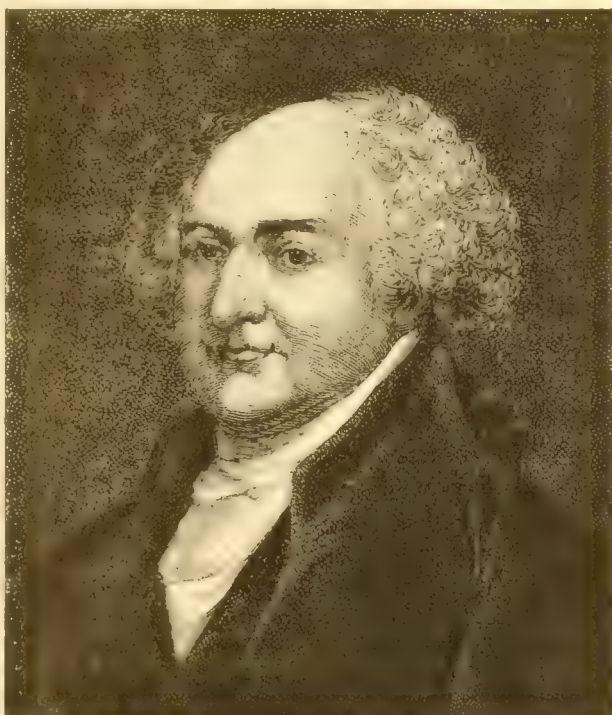
(266)

George Washington, 1732—1799.
To Terminus 1789—1797.

ralisterne, der udtalte sig for en stærk Centralregjering, begunstigede John Adams, og Republikanerne, der „gjorde Forderung paa at være Venner af Frihed og Menneskerettigheder, Fortjæmpere for Økonomi og Staternes Ret,“ ønskede Thomas Jeffersons Valg. Føderalisterne havde Overvægten, og Mr. Adams blev valgt. Han var fra Massachusetts og havde taget ivrig Del i Kampen for Uafhængighed og Regjeringens Udvikling. Han var en af Anførerne i Massachusetts i Opstanden mod de truukkende Forholdsregler, der frembragte Revolutionen. Han understøttede Beslutningen om Uafhængighedserklæringen og var med i Affattelsen af dette mærkelige Dokument: med Franklin og Han sluttede han den Traktat, der bekræftede Uafhængigheden. Han havde repræsenteret Amerika som Minister i Frankrig og Holland, og han var de Forenede Staters første Minister i England. Han havde været Vicepræsident under Washingtons to Administrationer og skulde nu overtage Embedet som den anden Præsident.

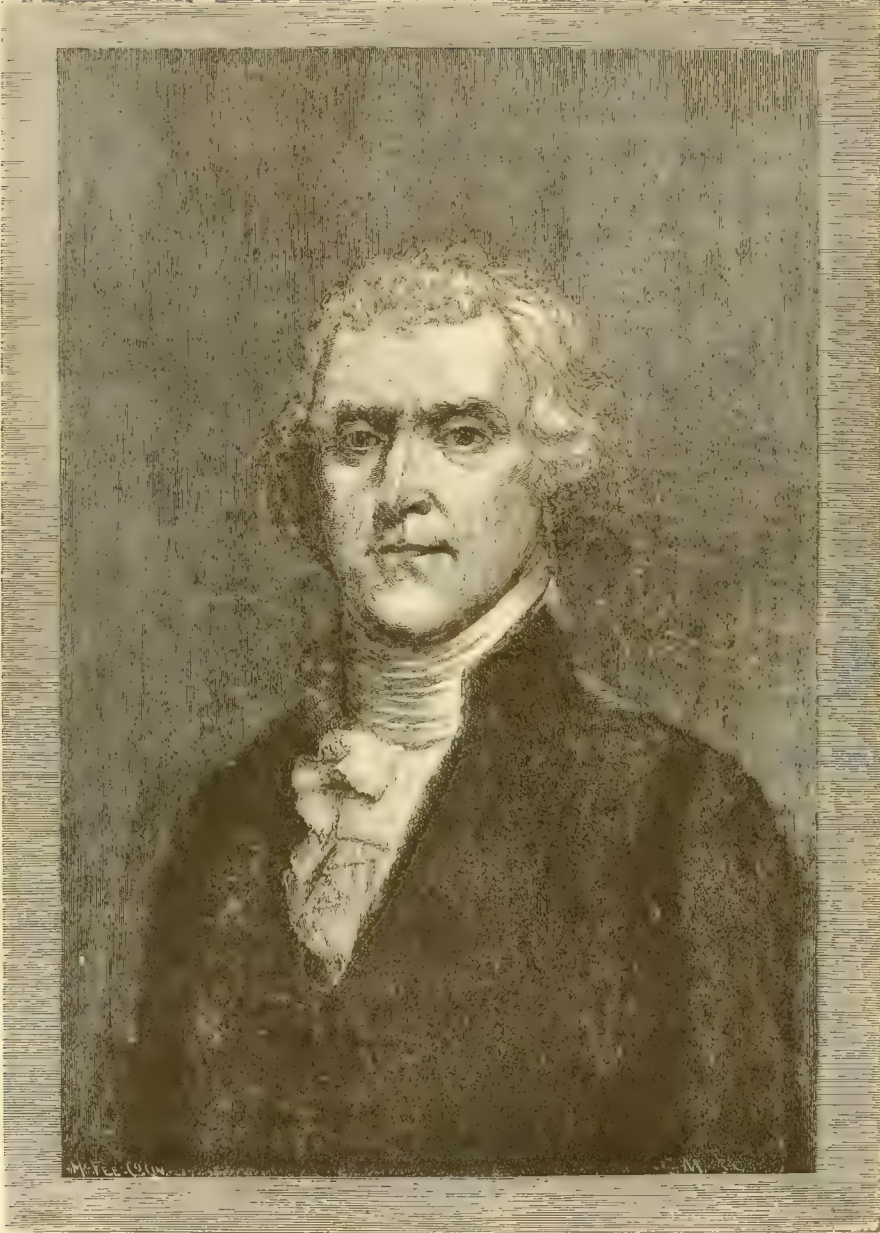
Hans Præsidentkab begyndte med alle mulige Udsigter til en Krig med Frankrig. Dette Land følte sig fornærmet, fordi Amerika holdt sig neutralt under Krigen med England. Franskmandene begyndte i Birkeligheden ogsaa Krig ved at opbringe de amerikanske Kjøbmandsskibe, og den franske Direktorialregjering nægtede at modtage de Forenede Staters nye Minister samtidig med at tre Kommissionærer, som udsendes for at gjøre et sidste Forsøg paa at bilægge Tvistighederne, blev fornærmede. Under Indflydelsen af den saaledes vakte Krigsaand vedtog Føderalisterne i Kongressen to Love, Udlandings og Eksportsloven, der bevirkede, at Partiet faldt. Den første Lov gav Præsidenten Ret til at sende ud af Landet enhver Fremmed, som han ansaa farlig for dets Belfærd, og den sidste havde til Hensigt at undertrykke Sammenløb og Angreb paa Regjeringen. Disse Love vakte stor Modstand og blev næsten øieblikkelig inddragne. Krigen var allerede kommen til en Afslutning, da Napoleon Bonaparte kom til Magten i Frankrig.

Mr. Adams blev ikke gjenvalgt, hvilket for en stor Del havde sin Grund i de delte Meninger angaaende den franske Krig. Hans stærke Patriotisme, store moralske Mod og hans Engstighed som Statsmand forstørredes noget ved en underlig Mangel paa Taft og en umaadelig Forsængelighed, der undertiden gjorde ham latterlig; men hans Landsmand kunde nok glemme disse mindre Feil og kun erindre hans mangfoldige Tjenester i deres fælles Sag. Han efterfulgtes af en Mand, der ikke var mindre stor. Thomas Jefferson var Søn af en

John Adams, 1735—1826.

En Termin 1797—1801.

(268)

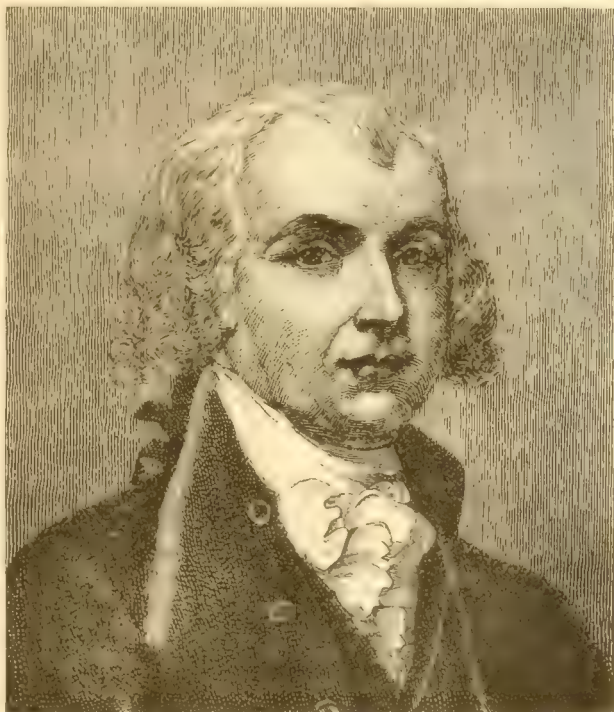
Thomas Jefferson, 1743—1826.

To Terminer 1801—1809.

Plantageeier i Virginien, fik sin Uddannelse ved William og Mary College, studerte Lovkundskab og drev siden Sagførerforretning. Han besluttede ved Andtrædelsen i det offentlige Liv aldrig, medens han indehavde et offentligt Embede, at indlade sig i noget Slags Foretagende til Forbedringen af hans Formuesomstændigheder eller at paatage sig andet end en Landmands Karakter. Da han blev Præsident, skyldte Landet ham meget. Som Medlem af Kontinentalkongressen gjorde han Udkastet til Uafhængighedserklæringen; ved sin Tilbagekomst til Virginien indførte han et forbedret Lovsystem der i Staten, og da han blev Guvernør, ydede han Hærene en uvurderlig Hjælp under Revolutionens sidste Krig; sammen med Guvernør Morris havde han Æren af at opfinde vort Decimalsystem af Penge. Han fulgte efter Franklin som Minister til Frankrig og blev ved sin Tilbagekomst underrettet om, at Washington havde valgt ham til første Statsminister. Han vilde gjerne have trukket sig tilbage fra det offentlige Liv, men „En Person kan ikke vælge sin Post,“ sagde han til Præsidenten, „De skal føre os, som De anser det godt for det almene Bedste.“ En Forskjel af tre Stemmer gjorde Adams til Præsident og Jefferson til Vicepræsident, men i 1800 forandrede en politisk Revolution Majoriteten og gjorde ham til den tredje Præsident. Endskjønt han var Lederen af et Parti, anstrengte han sig dog for at dæmpe Partibid, og han nægtede bestemt at give sine politiske Venner Stillinger ved at afskedige Mænd, hvis eneste Forbrudelse var en forskjellig politisk Anskuelse.

Jefferson blev gjenvalgt af en stærkt forøget Majoritet. Under hans Administration blev Territoriet Louisiana kjøbt fra Frankrig. Lewis og Clarkes berømte Ekspedition reiste afsted for at undersøge dette nye Aige; Indførselen af Slaver blev forbudt; Soroverne fra Tripolis og Algier blev undertrykte; det første Dampskib begyndte at gaa paa Hudsonfloden, og den tiltagende Venighed med England og Frankrig bevirkede Vedtagelsen af to Love, der havde til Hensigt at tvinge dem til at respektere vor Neutralitet ved at afskjære vor Handel med disse Lande. Disse to Love var ikke heldige, da de medførte stor Nød for Amerika og blev ophævede, før de kunde have videre Virkning i Ulandet.

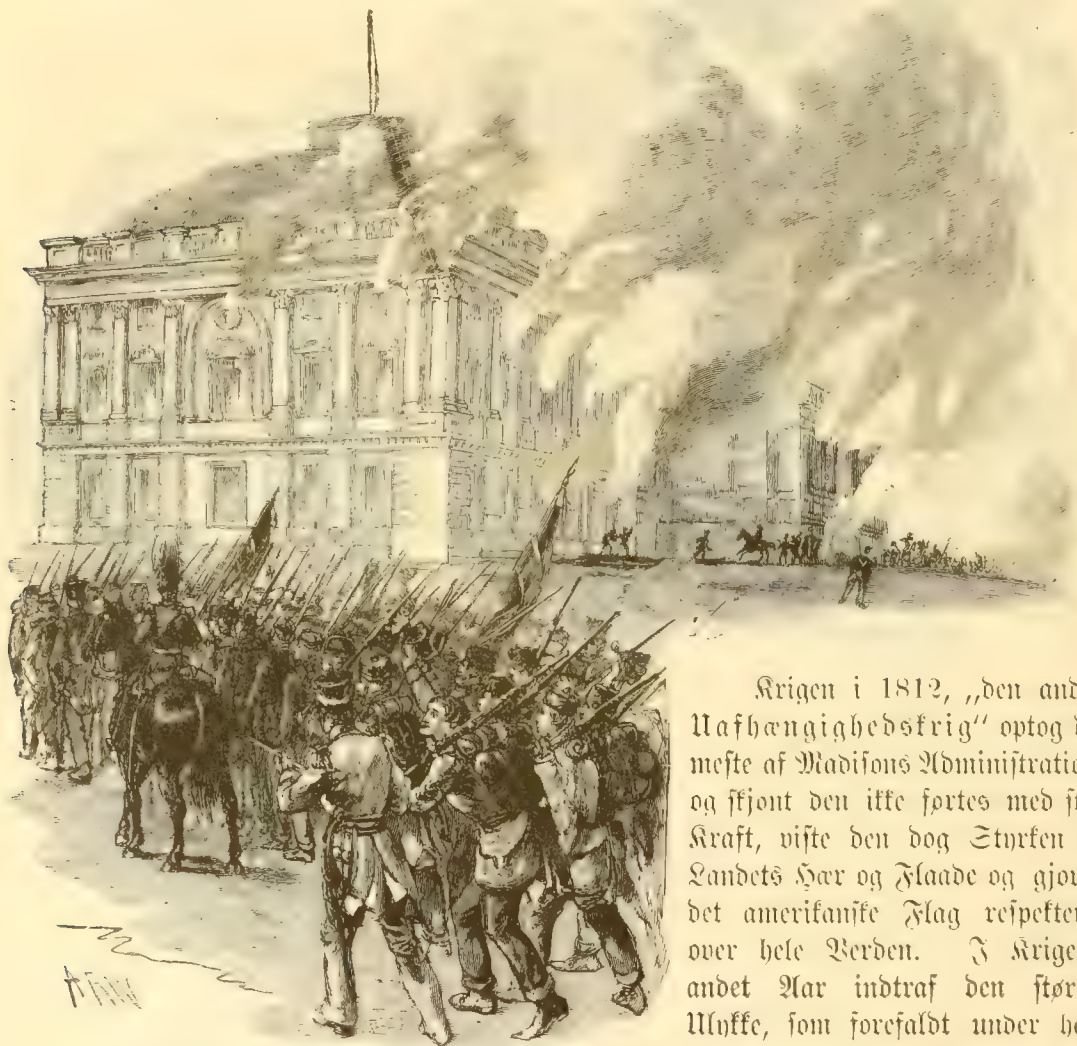
Da James Madison blev den fjerde Præsident, var endnu Venighederne med England og Frankrig uafgjorte. Da disse Lande var gamle Fiender og næsten stadig i Krig med hinanden, var det omtrent umuligt at være venlig med en uden at blive Uvenner med den

James Madison, 1751—1836.

20 Terminer 1809—1817.

anden. Intet af dem vilde godtgjende vore Rettigheder som en neutral Nation; hvert af dem pleiede at gribe og sælge vore Skibe og Varebeholdninge, der var bestemte for det andets Havn, og England paatog sig desuden Rettigheden til at undersøge vore Skibe, forhøre Mandstabet og tvinge enhver Somand, der havde været engelsk Undersaat, til at indgaa i dets Tjeneste. Disse Uenigheder var ikke nye. Hans Traktat i 1795 havde forgjæves forsøgt paa at bilægge nogle af dem, og efter som vort Land voksede i Styrke, blev det lidt efter lidt umuligt for Folket at underkaste sig længere.

Åbrændingen af Washington under Krigen i 1812.

ton over Chesapeake, og efter en Skærmydsel med de amerikanske Tropper ved Bladensburg indtog den Washington og brændte Præsidentens Hus, Kapitoliet og andre offentlige

Krigen i 1812, „den anden Uafhængighedskrig“ optog det meste af Madisons Administration, og skjønt den ikke førtes med stor Kraft, viste den dog Styrken af Landets Hær og Flaade og gjorde det amerikanske Flag respekteret over hele Verden. I Krigens andet Aar indtraf den største Ulfke, som forefaldt under hele Krigen. En britisk Styrke paa 5,000 Mand drog mod Washing-

Bugninge. Et derpaa følgende Angreb paa Baltimore blev slaaet tilbage. Ved Aarets Udgang blev der sluttet en Fred i Gent, hvor John Quincy Adams, Henry Clay og andre handlede paa de Forenede Staters Vegne.

Mr. Madisons Præsidentitab er ikke den Del af hans Liv, hvor han vandt Berømmelse; de store Tjenester, han gjorde sit Land, var som en ordnende Statsmand. Sammen med Hamilton havde han Vren af at danne Konstitutionen og at bevirke dens Antagelse. Han var utvivlsomt tilfreds, da han, efter sin anden Administration, kunde trække sig tilbage til sin Eiendom i Virginien og tilbringe de øvrige tyve Aar af sit Liv i Ro.

Madison efterfulgtes af en anden Mand fra Virginien, en af Revolutionskrigens skjætte Soldater, der havde lagt bort sine Bøger ved William og Mary College for at fuldende sin Opdragelse i den kontinentale Armee.

James Monroe var atten Aar gammel, da han deltog i Slaget ved Trenton, og han viste sig at være fuldt berettiget til den Tiltro, som hans Landsmand overalt havde til ham. I sin Indvielses-tale tog han som Symbol paa Unionens Varighed Grundvolden af Kapitoliet, nær hvilket han stod og holdt sin Tale, og hvilken var det eneste, der var tilbage af den smukke Bugning, der netop var afbrændt af Engelskmændene. Saa populær var Præsident Monroe, og saa viselig styrede han Statens Anliggender, at der ved hans Gjenvalg ikke var nogen anden Kandidat mod ham, og der manglede kun en Stemme paa hans enstemmige Valg. Denne Stemme blev afgivet for John Quincy Adams, „kun for at ingen senere Dodelig skulde gaa i Washingtons Fodspor“ ved at blive enstemmig valgt. Monroes to

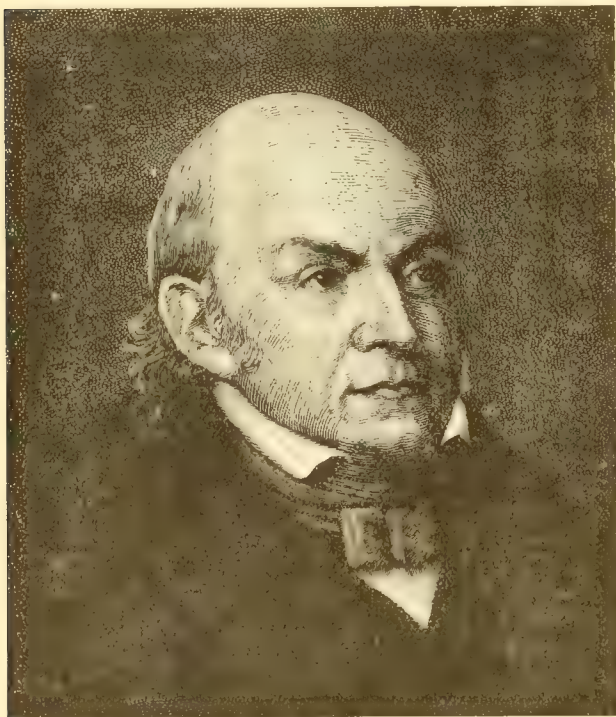
James Monroe, 1758—1831.

2e Terminer 1-17 1-25.

Terminer omfatter en betydningsfuld Periode i vor Historie; Regjeringen tilstod Revolutionens Soldater og deres Enker Pension og forbrugte i alt 65 Millioner Dollars paa dette noble Værk; Florida blev kjøbt fra Spanien; den nationale Wei paabegyndtes ved Cumberland, Md., og den skulde tilslut naa til Illinois og blive af uuvurderlig Nytte ved Nabningen og Udviklingen af Vesten; men det Emne, der særlig bestræftede Folk, var Spørgsmaalet om Udvikelsen af Slavehandelen. Der var delte Meninger om Slaveriet skulde udstrække sig til den nordlige Del af Territoriet vestenfor Mississipp. Spørgsmaalet reiste sig saa pludseligt og blev saa voldsomt debatteret over, at Jefferson erklærede, at det forfærdede ham „som en Brandklokke om Ratten,“ og han frsagtede alvorlige Tvistigheder mellem Staterne; men Udbruddet blev udiat ved en Del

Overenskomster i et Tidsrum af fjirti Aar, og Henry Clays Missouri-Kompromis, som satte en Hindring for Slaveriet nordenfor den 36° 30', nednysjede Uenighederne i omkring fem og tyve Aar.

Præsident Monroe er kanske bedst kjendt som Forfatteren af „Monroes Løsesætninge“ om, at ingen europæisk Nation har Ret til at blande sig i nogen amerikansk Stats Affarer, en Løse, efter hvilken vor Regjering stadig har holdt sig. Det er interessant at bemærke, at den Mand, som havde tjent sit Land saa vel i sin høie Stilling som dets overste Embedsmand, var villig til, da han efter anden Termin nedlagde sit Embede, at modtage en ringe Post som Fredsdommer og saaledes forblive en offentlig Tjener; men det er sørgeligt at berette, at Mr. Monroe ved sin store Gæmildhed og Dødsvillighed paa sine gamle Dage kom i Gjæld og var nødt til at opgive sin Eiendom Oak Hill i Virginien og ende sine Dage hos en Svigerfælle i New-York.

John Quincy Adams, 1767—1848.
En Termin 1825—1829.

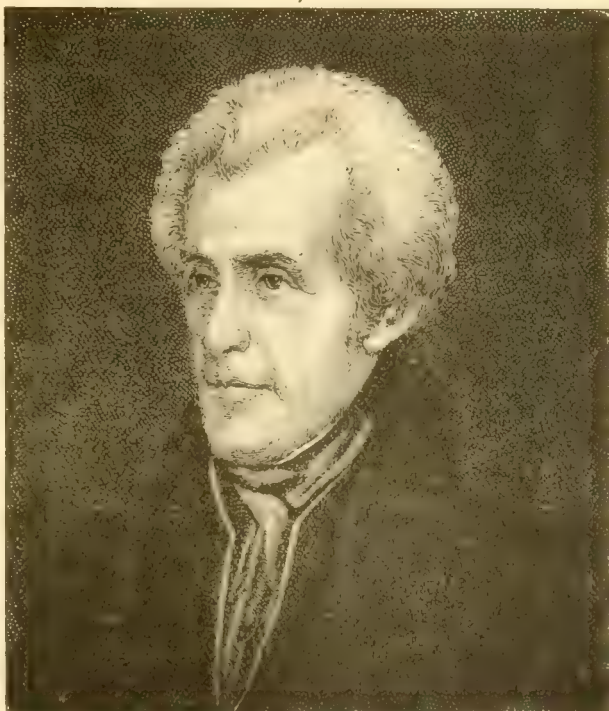
Efter Monroes Administration blev der stemt for fire Kandidater til Præsidentfædet, men John Quincy Adams blev tilslut valgt som den sjette Præsident. Han var kanske saa vel skikket til Stillingen, i det mindste hvad angaar Oplysning, Kjendskab til Statsstyrelse og Ovelse i politiske Affarer, som nogen Mand, der nogeninde har indehavt den. Ved Tæntenaarsalderen var han Sekretær hos Ministeren til Rusland; efter at have studeret ved Harvard og drevet Sagførerforretning i nogle Aar, blev han de Forenede Staters Minister i Haag og senere i Berlin, St. Petersburg og London; han havde repræsenteret Massachusetts i det nationale Senat og været Stats-

minister under Præsident Monroe. Hans Administration udmærkede sig ikke ved nogen Hændelse af speciel national Betydning, men er mærkelig som den Tid, hvor en Mængde Planer for Kommunikationens Fremme tiltrak sig den Opmærksomhed som de fortjente.

Vi har allerede omtalt den nationale Veie. Den var ikke af større Vigtighed end Grækanalen, som aabnedes i 1825; og Eksperimentet med „Dampvoagne“ bevirkede i 1828 Aabningen af en Jernbanelinje, der nu er en Del af Baltimore og Ohio Systemet. Den første Spade Jord blev kastet af den ærværdige Charles Carroll fra Carrollton, den eneste Gjenlevende af de Mand, der undertegnede Uafhængighedserklæringen, og han bemærkede i det han gjorde forstævnte Handling, at han ansaa denne som en af sit Livs vigtigste, „der kun kunde overgaaes af Undertegningen af Uafhængighedserklæringen, om den i det hele taget stod under denne.“

Det maa ogsaa bemærkes, at dette Tidsrum danner Begyndelsen af den Samfundsbevægelse, der i mindre end fem og firti Aar har bevirket en saa udpræget Forandring i Amerikanernes Mutuelle angaaende Brugen af berusende Drikke.

Andrew Jackson, den inbende Præsident, var den første, som ikke var Borger af Massachusetts eller Virginien. Han var ogsaa den første, der ikke allerede var bekendt blandt sine Landsmænd som en udmærket Statsmand. Han var imidlertid meget populær paa Grund af sin Militærtjeneste og sin energiske, ærlige og frugtlose omend noget stride Karakter. Han havde ført et mærkeligt og begyvningsfuldt Liv. I sine Gutterdage havde han følt alle Rættighedsommens Savn og Besværligheder; da han var fjorten Aar gammel, blev han tagen til Fange af Briterne, der næsten jultede ham ihjel. Han studerte siden Lovkundighed og udvandrede fra Nord-Karolina til Tennessee. Da dette Territorium blev Stat, repræsenterede han denne i Kongressen og i kort Tid i Senatet. Han laa stadig i Trætte, duellerede flere Gange og skabte sig mange bitre Fiender saavel som mange gode Venner. Hans Hæd med at anføre Tennessees Tropper mod Indianerne skaffede ham den Berømmelse, der bevirkede hans Udnævnelse til Overstkommanderende i Sydvesten under Slutningen af Krigen i 1812, og hans udmærkede Forsvar af New Orleans gav „Old Hickory,“ som han kaldtes, en Anseelse, der bevirkede hans Valg til Præsident efter John Quincy Adams; og hans Engstighed og Retsfærdighed var saa aabenbar, at han blev genvalgt i 1832.

Andrew Jackson, 1767—1845.

To Termini 1829—1837.

Jugen Periode af vor Historie er mere interessant end de otte Aar af Jacksons Administration. Han var den første Præsident, der afsædte store Mængder af Embedsmænd for at indsætte i deres Pladse sine egne Partifæller. Bevægelsen for Afkæmpelsen af Slaveriet begyndte da at antage bestemt Form, William Lloyd Garrison begyndte at udgive den berømte „Liberator,“ og amerikansk Litteratur begyndte at opstaa.

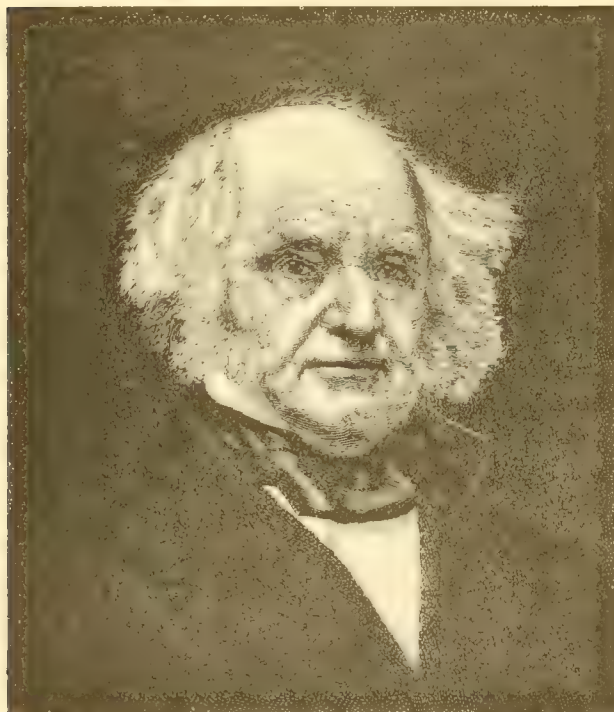
Paa denne Tid truede den første egentlige Fare med et Brud mellem Staterne. Det opstod af Tarifloven, som Syd-Karolina under Ledelse af John C. Calhoun paatog sig at erklære uagldig. Der nægtedes at betale Told, men Præsidenten sendte General Scott til Charleston for at paaie Lovens Overholdelse, og efter Henry Clays Raad blev der antaget en nu og mere tilfredsstillende Tarif. Denne Vansteliqhed og Jacksons bestemte Opposition mod de Forenede Staters Bank, der bevirkede dens Undergang, er de Begivenheder under

denne Administration, som havde den mest udprægede og varige Virkning paa Nationens Udvikling. Ved Slutningen af sin anden Termin traf Jackson sig tilbage til sit Hjem, den berømte „Hermitage“ i Nærheden af Nashville, hvor han boede indtil sin Død otte Aar senere.

Martin Van Buren havde neppe tiltraadt sit Embede som Præsident, for den store Panik af 1837 udbrød. Den havde sine Grunde i forskjellige Aarsager, blandt hvilke maa nævnes den store Mængde daarlige Banker, der opstod efter Nedlæggelsen af de Forenede Staters Bank, den tiltagende vilde Spekulation, især i Land, og Regjeringens Forlangende om, at Bankerne skulde tilbagebetale Indskuddene i Mynt. En god Følge af denne store offentlige Ulfte var Oprættelsen af et Skatkammer for de Forenede Stater, hvilket var uafhængig af nogen Bank eller Banksystem. Det var under denne Administration, at

Mormonerne oprettede sin Koloni i Nauvoo, Illinois, og i 1840 blev der bragt istand en regelmæssig Dampskibsfart mellem Liverpool og Boston.

Mr. Van Buren var fra New-York, havde indehavt flere Tillidshverv i Staten, deriblandt som dens Guvernør, havde været dens Repræsentant i de Forenede Staters Senat, Minister til England, Statsminister under den største Del af Jacksons første Administration og Vicepræsident under hans sidste. Han vedblev i flere Aar efter sin Afgang som Præsident at tage ivrig Del i Politikken, og i 1848 var han Præsident-Kandidat for Antislaveri-Demokraterne eller „det frie Demokrati,“ hvorefter han ingen Del tog i det offentlige Liv, endstjønt han boede paa sit Fødested i Columbia County, New-York, næsten lige til Midten af Oprørskrigen.

Martin Van Buren, 1782—1862.

En Termin 1857—1861.

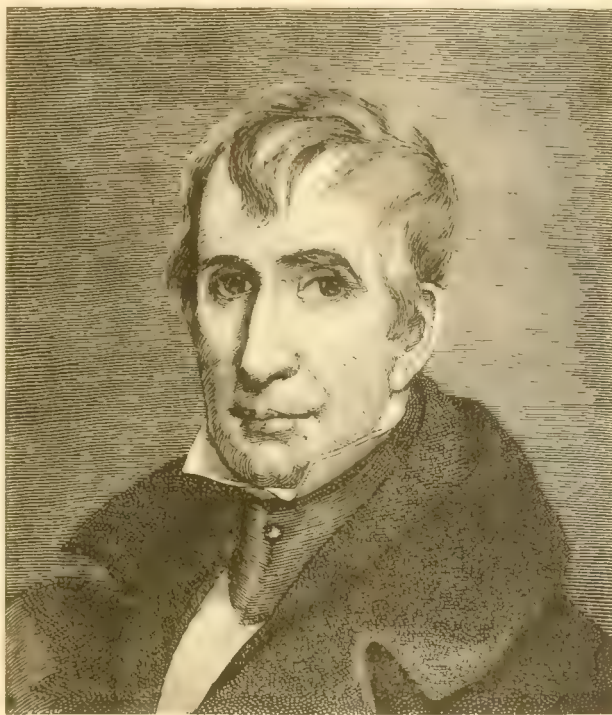
Åfirti Aar havde nu Demokraterne været ved Roret, men Van Burens Administration havde ikke været populær, og Forandringen i den offentlige Mening var saa stor, at han ved Valget i 1840 faldt for General William Henry Harrison, som havde været den overvundne Kandidat fire Aar i Forveien. Dette Valg var det mest spændende, som nogensinde havde været, og der var stor Entusiasme for Whigkandidaten.

Den heldige Kandidats Karakter berettigede til store Forhaabninger om hans Administration. Da han i en ung Alder var bleven overladt til sig selv, gik han ind i Armeen og udmærkede sig under General Wayne i Indianerkrigene. Hans Navn havde længe knyttet sig til Udviklingen af, hvad der nu kaldes Indiana og Ohio; han havde repræsenteret Ohio i de Forenede Staters Senat og indehavt flere andre Embeder af større eller mindre

Vigtighed og boede, da han blev valgt, paa sin Gaard ikke langt fra Cincinnati. Han udvalgte dygtige Mænd til sit Kabinet, men inden en Maaned efter Tiltrædelsen af Embedet, og inden nogen bestemt Politik var antaget, døde han efter et kort Englelie, sandtmodigvis foraarjaaget af Udmattelsen og Spændingen ved Valget.

John Tyler var den første Vicepræsident i de Forenede Stater, som blev Præsident. Han var bleven opstaaet som Whigkandidat for en stor Del af politiske Grunde, da han havde været en ivrig Demokrat og som Medlem af dette Parti var bleven valgt til Guvernør i Virginien og havde repræsenteret denne Stat i de Forenede Staters Senat. Han havde imidlertid været Modstander af baade Jackson og Van Buren og i nogen Tid sluttet sig til Whigkerne. Han blev imidlertid snart uenig med Whigkongressen angaaende den

forslaaede Gjenoprettelse af de Forenede Staters Bank. Denne Strid fortsattes under hele Præsidentisabet til stort Skinder for offentlige Anliggender. To Begivenheder, der betegnede et nyt Tidspunkt, den ene i vore Kommunikationsmidler, den anden i Vindringen af menneskelig Videlse, tildrog sig paa denne Tid: disse var Opfindelsen af den elektriske Telegraf og Brugen af Hæter under Operationer. Underretningen om Mr. Polks Valg til Præsident var den første Depesche, som blev sendt pr. Telegraf i de Forenede Stater. Den sendtes paa en Telegraftraad, som var opreist mellem Baltimore og Washington og som opfandtes af Prof. S. F. B. Morse. Begivenheder af stor politisk Vigtighed var Afgjørelsen gennem Ashburtons Traktat af en besværlig Twist med Storbritannien angaaende de Forenede Staters nord

William Henry Harrison, 1773—1841.

En Maaned 1841.

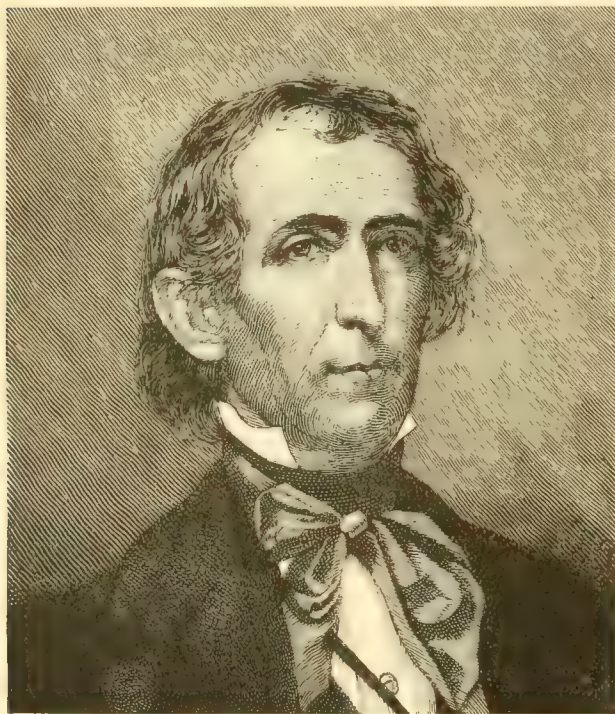
østlige Grænse, og ved Slutningen af Tylers Administration Indlemmelsen af Texas. Dette var et Skridt, som lange havde været under Behandling, idet det blev støttet af Endstaterne som et Middel til at fremme Slaveriet, og bejæmpet af Antislaveripartiet. Texas havde gjort sig uafhængigt af Mexiko og ønskede nu at blive optaget i de Forenede Stater, hvilket ogsaa skeede. Mr. Tyler trak sig tilbage til Privatlivet efter sin Afgang som Præsident og tog liden Del i det offentlige Liv indtil Borgerkrigens Udbrud. Ved sin Død var han Medlem af Konföderationskongressen.

Demokraterne havde atter Held med sig i 1844, og den fjerde Marts 1845 blev James K. Polk den ellefte Præsident. Han var fra Nord-Karolina, men var som Gut sluttet med sin Fader til Tennessee. Han havde en udmærket Opdragelse og vandt stort An som

Sagfører. Han var i fjorten Aar Medlem af Kongressen og var Ordfører i Repræsentanternes Hus i fem paafølgende Sessjoner. Da han afsløg at blive gjenvalgt til Kongressen, blev han valgt til Guvernør i Tennessee og var som Kandidat for Præsidentstabet i 1844 saa heldig at vinde de stridende Partier af Demokraterne. Han blev Præsident under en fritstj. Periode. Optagelsen af Texas havde indviklet Landet i Ranskeligheder med Mexiko, og Spørgsmaalet om den nordlige Grænse vestenfor Rocky Mountains truede med at ødelægge det gode Forhold, der herskede mellem England og de Forenede Stater. Det sidstnævnte Spørgsmaal blev afgjort ved at antage Paralleleirkelen ved ni og firti Graders nordlige Bredde som Grænsen, der saaledes blev sammenhangende med Grænsen paa Østfiden af Bjergene; Tvistighederne med Mexiko endte med en Krig, der i mindre

end to Aar havde Erobringen af dette Land til Følge. Kalifornien og Ny-Mexiko blev overdraget til de Forenede Stater mod en Sum af femten Millioner Dollars og ved at betale noget af Mexikos Gjæld. Det var netop paa denne Tid, at Guld blev fundet i Kalifornien og den umaadelige Udvandring til dette Territorium begyndte. Mr. Polk levede kun omkring tre Maaneder efter sin Afgang som Præsident.

Folkstemningen havde atter vendt sig til Whiggernes Gunst, og deres Kandidat blev valgt til den tolvte Præsident. General Zachary Taylor var opvokset i Kentucky under alle Grænselivets Savn og Besværligheder. Ved den daværende Statsminister Madisons Indflydelse blev han udnævnt til Løjtnant i de Forenede Staters Armee og udmærkede sig meget i Indianerkrigene, som da førtes ved Grænsen. Paa den Tid da Texas

John Tyler, 1790—1862.
En Termin 1841—1845.

blev indlemmet, havde han Kommando over Hæren i Sydvesten med Rang af Brigadegeneral. Han viste stor Klogskab i sin Forvaltning af Affærerne under den Tid, som gik forud for den mexikaniske Krig, og hans udmærkede Anførsel af Abningsfelttoget skaffede ham stor Popularitet og bevirkede hans Valg til Præsident af Whiggenes til stor Ergrelse for nogle af Partiets Ledere, der saa sine egne Forhaabninger stufede og nærede Mistro til en Kandidat, der ikke havde nogen Erfaring i lovgivende eller udøvende Sager. Denne Mistro er imidlertid ikke bleven delt af Majoriteten af Folket hverken i dette Tilfælde eller til andre Præsidentkandidater med kun militær Berømmelse, og en saadan Kandidat har i Almindelighed været sikker paa Held.

Spørgsmaalet om Slaveriets Udbredelse blev atter alvorligt drøftet og imtes atter

at skulle vække Splittelse i Landet. General Taylor levede kun omkring iekften Maaneder efter sin Indsættelse og døde, førend Debattens Hede i Kongressen havde lagt sig.

Den Vicepræsident, som ved General Taylors Død blev Landets overste Embedsmand, var Willard Willmore fra N.Y.-York. Han var en ægte Type paa en amerikansk Borger, og denne høie Stilling skuldes saavel hans egne erhvervede Talenter som hans Anstrengelser. Han fik ingen Pengeunderstøttelse efter sit fjortende Aar med Undtagelse af et lidet Laan, som han punktlig tilbagebetalte. Med meget faa Forskudtaber begyndte han i Mittenaarsalderen at studere Lovkundighed, med hvilket han fortsatte under meget ugunstige Omstændigheder men med saa stort Held, at han stillede sig i første Række blandt Staten N.Y.-Yorks Advokater. Han var i flere Aar Medlem af Underhuset i Kongressen, hvor han udmærkede sig som en klog, retfærdig og ærlig Lovgiver. Han var Formand i Budgetkomiteen, der bragte istand Tariffen af 1842, og endtjont han ikke gjorde Fordring paa nogen Originalitet i de Principer, hvorpaa den var grundet, er han dog berettiget til at ansees som dens Forfatter.

Hans Præsidentkab udmærker sig særlig ved en Debat i Kongressen om Udbredelsen af Slaveriet i det Territorium, der var vundet ved den mexicanske Krig; den endte i Antagelsen af det Kompromis, der var foreslaaet af Henry Clay og indbefattede Loven om flygtende Slaver. Denne Lov, der gav Eierne af bortkomne Slaver Ret til at paatalde alle Borgers Hjælp i at arrestere og bringe dem tilbage, var meget upopulær i Norden og gjorde meget til at hindre Mr. Willmores Gjenvalg og forøge Antislaverisølelsen.

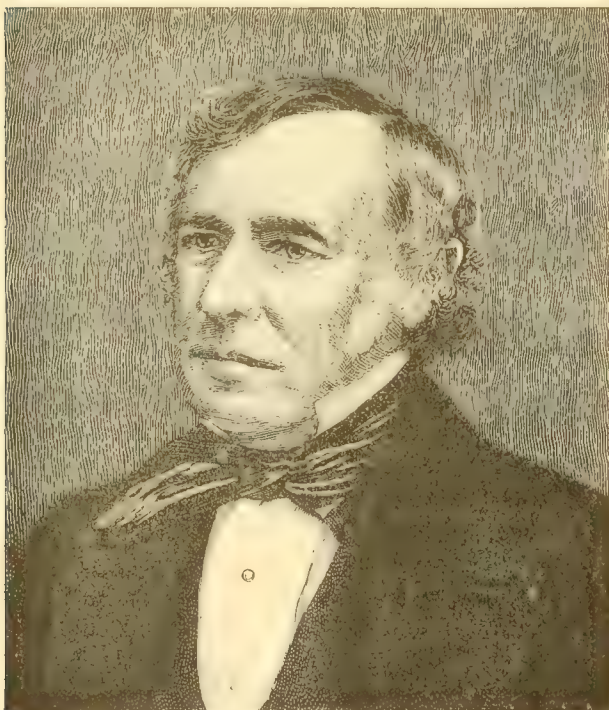
James Knox Polk, 1795—1849.

En Termen 1845—1849.

Mrs. Stowes berømte Bog „Onkel Toms Hytte“ udkom i 1852 og havde stor Indflydelse i at paastynde den truende Kamp. Ved Slutningen af sit Præsidentkab trak Mr. Willmore sig tilbage til Buffalo, hvor han boede indtil sin Død i 1874.

Atter maatte Whiggene opgive sin Kontrol over Regjeringen og en demokratisk Præsident blev valgt. Franklin Pierce havde hele sit Liv boet i N.-Hampshire. Han havde studeret ved Bowdoin College, var vidt bekendt som en dugtig Jurist, og omend hans Navn ikke er særlig knyttet til noget stort Foretagende, havde han dog repræsenteret sin Stat i beaage Aare i Kongressen. Han udtalte i sin Indtrædelsestale den Tro, at alle Spørgsmaal angaaende Slaveriet kunde ansees som afgjorte ved Kompromisiet af 1850, og det Naab, at „ingen provinfiel eller heritisk eller fanatisk Uro igjen maatte true vore Institutioners Variqhed og formørte vor Velmagts Lys.“

Blandt mærkelige Begivenheder under hans Administration maa nævnes den internationale Udstilling i „Krysstal Paladset“ i N^y-York i 1853, hvor Amerikanernes Forrang i Opfindelsen af arbejdsbesparende Maskineri blev lagt for Dagen; Kommandør Perrys Ekspedition til Japan, der bevirkede Nabningen af dette interessante Lands Havne for amerikanse Skibe, hvor ingen Udlandinge før havde haft Adgang; ligeledes Afgjørelsen af en Strid med Mexiko angaaende den vestlige Del af Grænsen mellem de to Lande, hvilken sluttede med, at de Forenede Stater købte et betydeligt Landomraade, der nu indbefattes i Territorierne Arizona og N^y-Mexiko. Men hvad som særlig karakteriserer denne Administration er den ubetingelige Kamp om Slaveriet. Kansas-Nebraska Loven i 1854, ophævede Missourikompromisiet og overlod Spørgsmaalet om Slaveriet i alle Territorierne

Zachary Taylor, 1784—1850.
En Del af en Termin. 1849—1850.

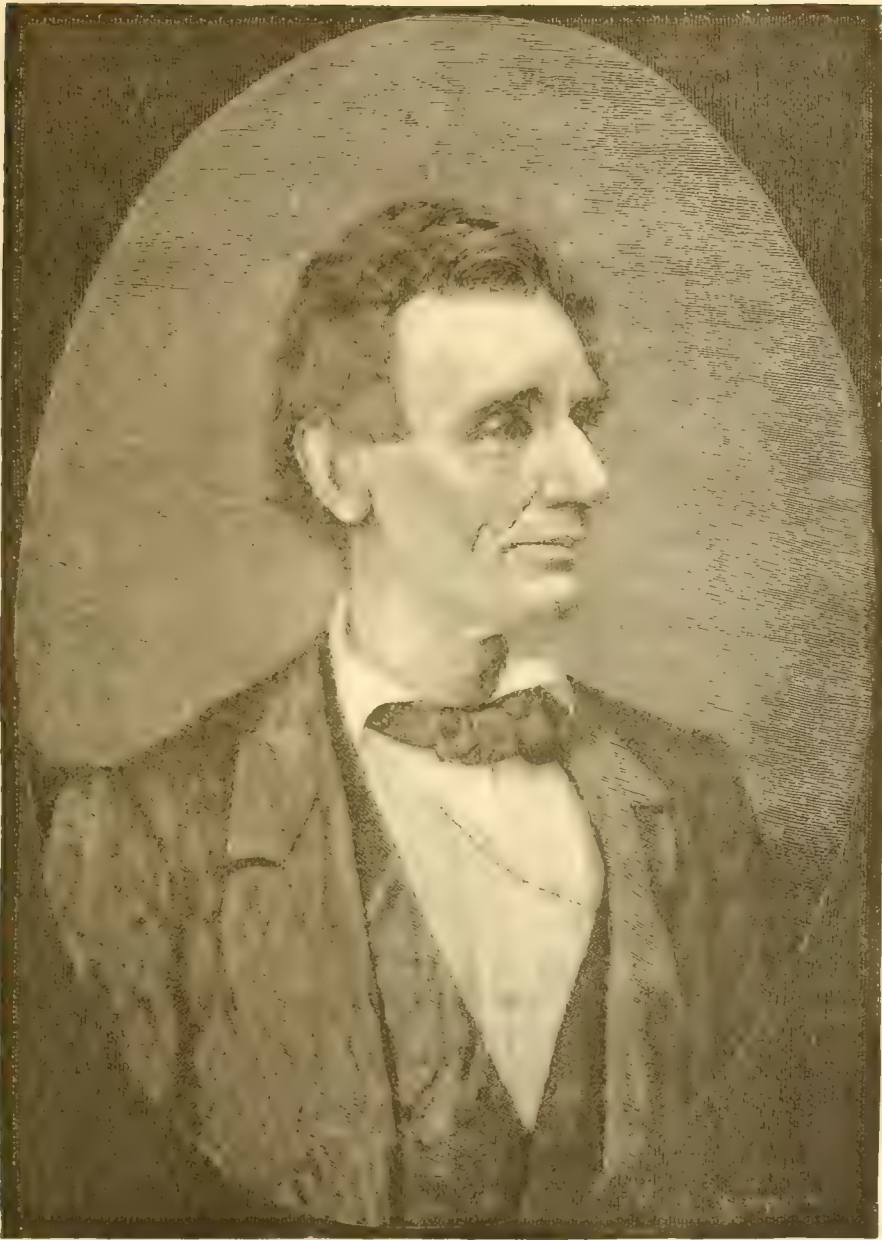
til de i Territorierne boende Folks Valg, saaledes som det var bleven gjort i Kompromisiet af 1850 med det Territorium, som blev overdraget af Mexiko. Vedtagelsen af denne Lov gav Anledning til stor Misfornøielse og store Anstrengelser baade fra de nordlige Staters Forkjæmpere for Slaveriets Afstæffelse og fra Sydens Slaveholderes Side for at opmuntre Udvandringen af sine Tilhængere til Kansas for at kunne faa Magt over Afgjørelsen angaaende Slaveriet. Striden mellem disse modsatte Partier blev saa alvorlig, at den havde meget Blodtab til Følge, og fra 1854 til 1859 fortjente dette Territorium Navnet „det blodende Kansas,“ og under meget af denne Tid laa det i indre Stridigheder.

Mr. Pierce tog ingen fremstaaende Del i Politikken efter sin Afgang som Præsident. Whigpartiet var nu ganske

forfundet, og ved Valget i 1856 vandt atter Demokraterne.

James Buchanan var en Sagfører fra Pennsylvania, Student fra Dickinson College og saa fremragende i sin Stilling, at hans Navn forekommer i „Pennsylvania Reports“ mellem 1812 og 1831 hyppigere end nogen anden Sagførers. Han havde været ti Aar i Kongressen, havde repræsenteret sit Land som Minister til Rusland og til England og havde som Statsminister under Præsident Polk havt med at ordne alvorlige og høist vanskelige Sager.

Under Præsident Buchanans Administration naaede Slaveritvistighederne sit Høidepunkt. Det var paa denne Tid at Tanen udtalte sine bekjendte Ansættelser, om „at Regerne ikke havde nogen Retigheder, som de Hvide behøvede at respektere.“

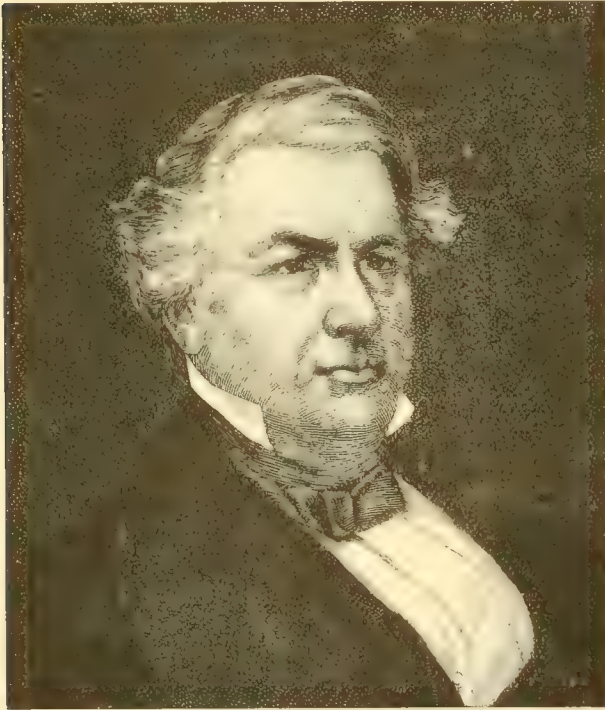

Abraham Lincoln, 1809—1865.
De Termine 1861—1865.

(279)

I Oktober 1859 bemægtigede John Brown fra Kansas sig de Forenede Staters Arsenal ved Harpers Ferry, og dette var det første Skridt til at bevæbne og frigjøre Slaverne. Han havde kun en Haandfuld Mænd til sin Raadighed og blev hurtig overmandet. Halvparten af hans Følge blev dræbt, Brown selv blev den paafølgende December Maaned dømt for Forræderi og hængt. Denne Begivenhed vakte en ubørt Ophidselse over hele Landet. I Syden betragtedes den som et Tegn paa de nordlige Staters Hensigt at befri Slaverne.

En stor Forretningspanik kom op i 1857 og Opdagelsen af Guld i Nevada og Kolorado blev gjort det følgende Aar; den ikke mindre vigtige Opdagelse af Petroleum og naturlig Gas i Pennsylvania forefaldt i 1859.

Millard Fillmore, 1800—1874.

En Del af en Termin 1850—1853.

Tilbageblik paa Negerslaveriet i Amerika indtil Borgerkrigen.

Spørgsmaalet om Negerslaveriet i Amerika har havt saa meget at gjøre med Landets Historie, at det kan ansees at være paa sin Plads at stanse her og kaste et Tilbageblik paa Slaveriet. Da for over 270 Aar siden nogle saa stakkels Negere blev bortbyttede for Livsfordenigheder af et hollandsk Krigsfartoi, som laa ved Virginien's Kyst, vilde det have syntes utroligt, at i 1890 Negerbefolkningen i Sydstaterne alene skulde stige til et Beløb af 7,000,000 Sjæle.

Slaveriinstitutionen, som indførtes i Virginien, voksede i Begyndelsen meget langsomt. 25 Aar efter de første Slavers Landstigning var Koloniens Negerbefolkning kun 300; men Jordbrugets og Klimatets Beskaffenhed var saadant, at, efterat Slaveriet engang var kommet i Gang, det spredte sig med

stadig stigende Hastighed. Vi finder, at Kolonialforsamlingen vedtog en Række Love, som mere og mere ubarmhertigt fastsatte Negerslavens Vilkaar.

I nogle af de nordlige Kolonier syntes Slaveriet at fæste Rod ligesaa villigt og blomstre ligesaa hurtigt som i Syden. I Ny-York indførtes et mildt Slags Negerslaveri af Hollænderne. Men efterat Engelskmændene var komne til Magten blev denne Institution officielt erkjendt og endog opmuntret. Slavehandelen tiltog i Størrelse; og her finder vi atter en Række af trykkende Love. I Begyndelsen af det attende Aarhundrede opstod der Ængst for Oprør, og denne Ængst naaede sit Hødepunkt i 1741 ved den Begivenhed, som er bleven kaldt Negeranslaget (The Negro Plot). Resultatet heraf var Vedtagelsen af nogle endnu strengere Love, som nderligere indskrænkede Negerens Rettigheder. Da Revolutio-

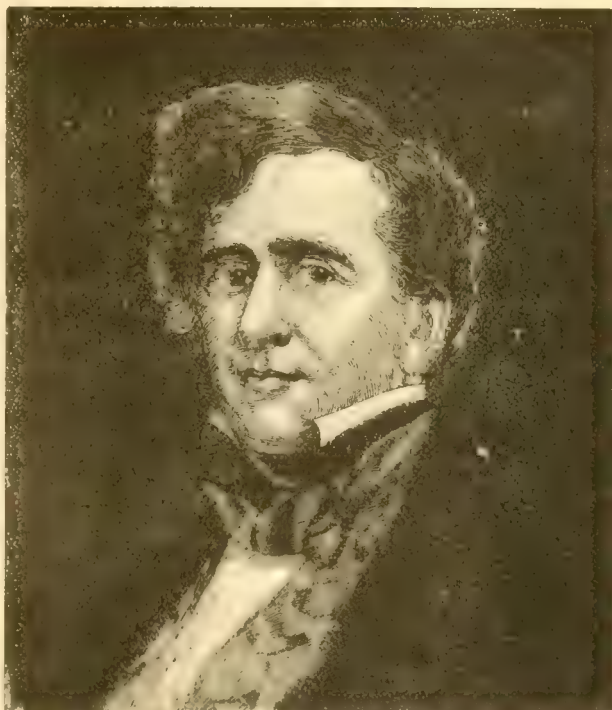
nen brød ud, fandtes i N.York ikke mindre end 15,000 Slaver, et Antal som langt oversteg det, som fandtes i nogen anden af de nordlige Kolonier. Massachusetts var lige fra Begyndelsen af indtil Krigen med Storbritannien et Arnested for Slaveriet. Bistnok bod i 1645 Metten i Massachusetts, at nogle rovede Slaver skulde sendes tilbage til sit eget Land, men dette var ikke fordi de var Slaver, men fordi de var bleven stjaalne fra andre Herrer. I de øvrige Kolonier var Tilstanden den samme som i N.York og Massachusetts. I 1776 var Slavebefolkningen i de tretten Kolonier næsten en halv Million, af hvilken ni Tiendedele befandt sig i Endstaterne. Under Oprørskrigen vakte Spørgsmaalet om Regernes Bevæbning stor Modstand. Tilslut blev nogle saa indrullerede, og man har maattet medgive, at de kjæmpede trofast og tappert.

Under Kolonialperioden kunde man med en vis Ret holde Moderlandet ansvarligt for Slavehandelen. Men fra den Dag, da Uafhængighedserklæringen udtalte, „at alle Mennesker er fødte lige,“ maatte de nye, selvstændige Stater indse, at Ansvaret laa paa dem. Anti-slaverisølelsen var herskende i Syd saavel som i Nord. Alle de nordlige Stater afskaffede Slaveriet; de begyndte med Vermont i 1777 og endte med N.Yerien i 1804.

De første 25 Aar efter Konstitutionens Antagelse udmærkede sig ved en forholdsvis Rolighed angaaende Slavernes Fremtid. Den første store Kamp forefaldt i 1820 over det saakaldte Missouri-kompromis. Stat paa Stat var bleven indlemmet i Unionen, men der havde været en Afveksling af Slave- og frie Stater, saa at den politiske Ligevægt var bleven vedligeholdt.

Den sidste Stat, der var bleven indlemmet var Alabama, som var Slavestat. Der blev nu givet et Forslag om at optage Missouri, og for fremdeles at bevare Ligevægten i den politiske Magt strædes der om, at Slaveriet skulde forbides inden denne Stats Grænser. Endstaterne vilde ikke for et Dieblik taale det foreslaaede Forbud mod Slaveriet i den nye Stat Missouri. En voldsom Debat forefaldt under to af Kongressens Moder, og tilslut blev det bestemt at ophæve Forbudet mod Slaveriet i Missouri, men absolut at forbyde det for bestandig i det Territorium, der laa nordenfør 36° 30' Bredde.

I Enden fæstede imidlertid Slaveriet mere og mere Rod. Korfjæmperne for Afkæmpelsen af Slaveriet betragtedes i Enden med det bitreste Had. Endskjønt Viljen i Norden mod Slaveriet tiltog, berispede der dog den fælles Tro, at et aabent Brud med Enden mente

Franklin Pierce, 1804—1868.
En Tæmme 1863—1867.

kommerciel Undergang; og Antislaverisølelsen trængtes noget i Baggrunden ved den stærkere Sølelse, at Unionen under alle Omstændigheder maatte bevares. Indlemmelsen af Texas var en tydelig Binding for Slavemagten. Den virkelige Tilstand blandt de Negere, om hvilke der fortæltes saadan Strid, var høist foritzjellig i de forskjellige Dele. Paa de store Bomuldsplantager i Mississipp og Alabama blev Slaven ofte overanstrengt og haardt behandlet; men paa den anden Side blev han i det hjemlige Liv i Virginien som Regel behandlet venlig, og der opstod ofte en inderlig Hengivenhed mellem ham og hans Herre.

Med denne Tingenes Tilstand var det med forøget Bitterhed, at Spørgsmaalet om Slaveriet i nye Stater atter blev debateret i Kongressen af 1850. Frihedspartiet, som holdt

paa at Slaveriet kunde afskaffes under Konstitutionen, havde slaaet sig sammen til „Free Soil“ Partiet, hvis Hovedgrundsaetninger var „at sikre et frit Folk fri Jord“ uden Indblanding i Slaveriet i de Stater, hvor det var; men Partiet forlangte dets Udelukkelse fra Territorier, hvordet ikke endnu var indført. Missourikompromisjet havde ingen Indflydelse paa den paataente Indlemmelse af Kalifornien.

Suart gik Striden over til en anden Del af det vestlige Territorium, der nu begyndte at vokse saa hurtigt, at der krævedes Dannelsen af nye Stater. Kansas-Nebraskaloven, der indførtes af Douglas, var i Virkeligheden en Ophevelse af Missourikompromisjet deri, at den overlod Spørgsmaalet om Slaveriets Indførelse i de nye Territorier til Nybyggernes egen Afgjorelse. Som Folge heraf foretoges Indvandring til

James Buchanan, 1791–1868.
En Tæmning 1857–1861

Kansas baade af Antislaveri-Fortjæmperne og af det for Slaveriet stemte Parti. Derpaa begyndte en Række Voldsomheder, som næsten blev til Borgerkrig. Udfaldet af Legislaturens Valg gav Kansas Præget af at være en Slavestat, men en stor Del af Folket nægtede at finde sig i denne Afgjorelse; der holdtes derfor en Sammentkomst i Topeka, hvor det besluttedes, at Kansas skulde være fri, selv om de Love, der gaves af Lovgivningsmagten, skulde „gjøres Modstand mod med et blodigt Udfald.“ Begivenheder af største Vigtighed for Negernes Fremtid fulgte nu hurtigt paa hinanden — den endelige Afgjorelse af Kanastvisten ved, at det blev en fri Stat; det republikanske Partis Dannelsen og hurtige Fremvækst; det demokratiske Partis Deling i nordlige og indlige Partier; Abraham Lincolns Valg; Syd-Karolinas Udtrædelse af Unionen og tilslut den største Borgerkrig Verden har seet.

5. Kapitel.

Borgerkrigens Periode.

Efter Præsidentvalget i 1860 blev det klart, at Syden ikke med No vilde tage imod det Nederlag, den havde lidt, og Syd-Karolina med seks andre Sydstater antog „Forordninger om Udtrædelse,“ hvilke paatog sig at opløse Unionen med de andre Stater og erklærede sig for frie og uafhængige Nationer. Præsidenten tog ingen Forholdsregler for at hindre Udtrædelsen, og de fleste Forter, Arsenaler og anden national Eiendom inden disse Stater blev tagne. Mr. Buchanan trak sig tilbage til Privatlivet efter sin Fratræden fra Præsidentembedet.

Af alle Mænd, som efter Washington har været Præsidenter af de Forenede Stater, er Abraham Lincoln den,

for hvem Folket har den største Hengivenhed. Hans lave Herkomst, hans tidlige fattigdom og Mangler, den aldrig svigtende Venlighed, hvormed han gennem hele sit Liv behandlede alle Klasier af Menneſter, den Livlighed, han bejød, og hvorved han oplivede Diskussioner af alvorlige Statsanliggender, saavelſom hans venlige Samtaler, gav ham en Plads i Almuens Hjertes, saaledes som ingen Amerikaner endnu havde haft, medens hans ualmindelige Menneſketundſkab, hans Engſtighed til at rede sig ud af uforudſeede Vanſkeligheder, hans gode Forſætter og fuldkomne Œrlighed tilligemed hans praktiſke Anlæg, itjenkede ham ikke alene Reſpekt og Aſtætte af enhver, som lærte ham at kjende, men ſtiller ham blandt de ſtorſte Statsmænd ikke i Amerika alene men i alle Lande til alle Tider.

Han var født og opdraget ved de veſtlige Œrifove med intet i Œmgivelſerne, der kunde vække hans Œrgjerrighed: han huggede Ved, fløvede Gjerdeſtave, lærte at læſe i ABGen og Bibelen, ſad oppe halve Natten for at læſe „En Pilgrims Vandring“ og ŒŒops Œabter „ved Luen af den Kubbe, hans egen Fæ havde fløvet“ og vokſte ſaaledes op med liden Œrdom men med en udmærket Œelbred og en Œjæmpeſturke. Da han var fem og tyve Aar

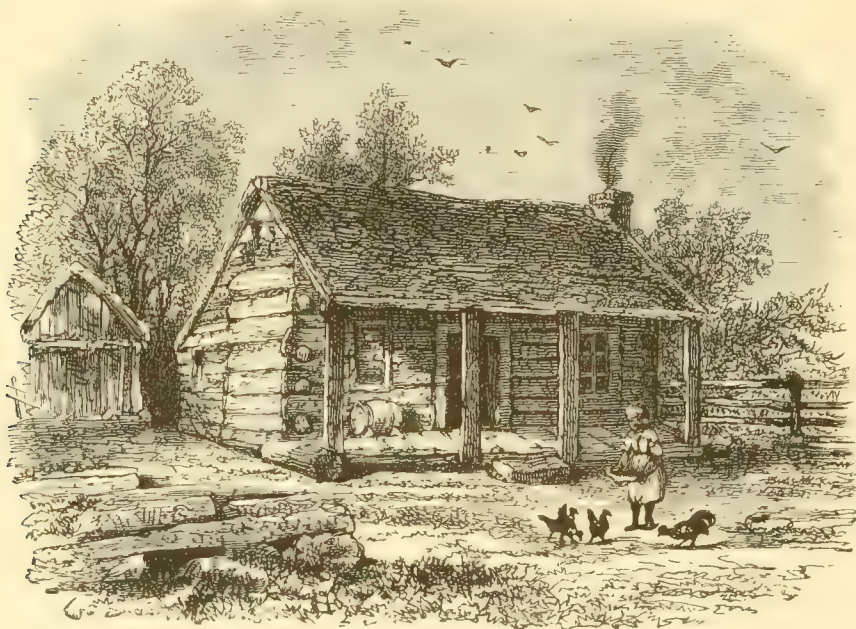

En Tiratser.

gammel begyndte han at studere Lovkyndighed og tidlig at tage Del i politiske Bevægelser. Han havde repræsenteret sit Distrikt i Kongressen, men var paa den Tid, han blev opstillet som Kandidat til Præsidentembedet, ikke meget kjendt udenfor Illinois.

Han blev Præsident under mange ugunstige Omstændigheder. Med Udtrædelsen af syv Stater, til hvilke Grænsestaterne tilsmælende vilde slutte sig, med Hovedstaden omringet af en fiendtligsindet Befolkning og uden Tiltro blandt Lederne af sit eget Parti, saa hans Arbejde i Sandhed vanskeligt ud. Hans første Forholdsregler var bestemte til at overbevise Endens Folk, hvis de vilde lade sig overbevise, om at han ikke havde nogen fiendtlige Hensigter, men at han samtidig vilde „bevare, beskytte og forsvare“ Unionen og bibeholde Regjeringens Rettigheder og Autoritet.

Ved Præsident Lincolns Valg kom det tydeligt for Dagen, at Folket ikke var interes-

Abraham Lincolns Barndomshjem.

feret i noget saa meget som i Slavespørgsmaalets Afgjorelse. Man var nu naaet til et Punkt, hvor den heftige Strid mellem Norden og Enden maatte bryde ud i en lang og forfærdelig Krig. Fra det Dieblit Lincolns Valg blev bekjendt gjordes der, som før er vist, kraftige Forberedelser i de saakaldte „Bomuldsstater“ eller End-Karolina, Georgia, Florida, Alabama, Mississipp, Louisiana og Texas til at opløse Staternes Union.

Allerede fra Unionens Begyndelse havde to Meninger været gjældende angaaende de særskilte Staters Magt. Föderalisterne holdt paa, at næsten al Regjeringsmagt laa hos de Forenede Staters Myndigheder, men de saakaldte Jefferson-Republikanere mente, at en Stat bibeholdt en betydelig Uafhængighed. Denne Anskuelse om Staternes Rettigheder havde vundet en hel Del Tilhængere i Enden, og under den nærværende Ophidselse paaftod de sydlige Stater, at de paa Grund af denne Staternes individuelle Rettighed kunde lovlig

udtræde af Unionen. End-Karolina var den første Stat, som vedtog en Resolution om Udtrædelse den 20de December 1860, og den 1ste Februar det paafølgende Aar havde hver af Bomuldsstaterne erklæret sig itilt fra Unionen og uafhængig. Nu var alt i Norden, Tvist og Forvirring i denne forfærdelige Vinter, under hvilken en Storm trak op, hvis Boldsomhed og Udstrækning ingen kunde forudsie.

Alles Bine vendte sig mod Charleston Havn, hvor Tusindvis af oprørte Sydlændinge stod mod en liden Garnison under Kommando af Major Robert Anderson. Anden Juledags Aften slttede Anderson under Skjul af Mørket sin Garnison fra det svage Fort

Fort Moultrie med Fort Sumter i Baggrunden.

Moultrie til det stærkere Fort Sumter. Det Kartoi, som var bleven sendt med Forraad og Forstærkning blev af Syd-Karolinas Batteri tvunget til at vende tilbage.

Den fjerde Februar kom i Montgomery, Alabama, en Forsamling af Repræsentanter fra de udtraadte Stater sammen, og denne Forsamling dannede nu en ny Regjering under Navn af „Amerikas konfedererte Stater;“ Jefferson Davis fra Mississippi valgte til Præsident.

Den fjerde Marts indstattes Abraham Lincoln i sit Embede som Præsident.

Der blev straks gjort Foranstaltninger til at sende Hjælp til Fort Sumter; men de afsejlede Skibe opholdtes af en Storm, og saamart deres Ankomst blev bekjendt, aabnede alle de Konfederertes Batterier Ald mod Fort Sumter, hvilken besvaredes derfra. Efter 36 Dagers Bombardement maatte Major Anderson, hvis Forraad var næsten udtomte, romme

Fortet. Dette forandrede Stillingen helt og holdent. Tviolen var paa begge Sider til Ende. Virginia, Nord-Karolina, Tennessee og Arkanjas blev nu tvungne til at slutte sig til en af Siderne og forenede sig snart med de Konfodererte. Paa den anden Side var Nordstaterne nu ogsaa af et Sind. Som Svar paa Præsidentens Kaldelse lod næsten et hundrede Tusind Mand i Løbet af tre Dage indrullere sig i Nordstaternes Armee. Jernbanetog lastede med Frivillige afgik til Washington, Penge og Skibe tilbodes uden Indskrænkning af de Rige. Sydstaternes Tilhængere var ligeledes entusiastiske. Tusinder af unge Mænd strømmede ivrigt til Virginia. Den vældige Borgerkrig var i alt sit Raseri brudt løs over Landet.

Vi maa komme ihu at omend Krigen var forarsaget af Slaveriet, saa var alligevel ikke dette, men Udtrædningsrettigheden Hovedspørgsmaalet. „Vore Stater er suveræne og har Ret til at udtræde, naar de har Grund dertil,“ dette var Sydstaternes Anskuelse om Sagen. „Å er en Del af Unionen, som danner kun en Nation, og at bryde Unionen er Oprør,“ dette var Nordstaternes Mening. Ingen af Siderne drømte om den lange og blodige Krig, som skulde paafølge. Hver af dem ventede at afgjøre Sagen i to eller tre Slag. Begge fik erfare, hvilket haardnakket Arbejde det er at stride mod Amerikanere.

Sydstaternes Mænd var naturligvis mere krigsdygtige end Nordstaternes; de var i Almindelighed vant til Sadelen og Brugen af Skudevaaben. Mange af Nordens Krigere, især de fra de østlige Stater, maatte lære sig at lade og affynde et Gevær efterat de var komne til Hæren. Med Henim til Penge, Lethed ved at tilveiebringe Vaaben, Skibe, Klæder og andre Krigsfornödenheder var Nordstaterne overlegne. Norden havde ogsaa Fordelen af at besidde et større Antal Folk; Syden af at stride til Forsvar for sine Hjem.

Krigens Gang og de vigtigste Begivenheder derunder var i Korthed følgende. Fiendskaberne aabnedes med, at Sydstaterne bemægtigede sig Forter, Arsenaler og anden af de Forenede Staters Eiendom tilligemed store Mængder af Vaaben, Ammunition og andre Krigsforraad, af hvilket meget i Norgeen var bleven sluttet fra de nordlige Stater. General McDowell drog mod Richmond, og den 21de Juli 1861 udfjæmpedes Slaget ved Bull Run eller Manassas. Striden var meget heftig og Tabet stort, men de Konfodererte fik i rette Tidlik Forstærkning, og Nordstaternes Armee blev tilslut ganske splittet og flugtede i Forvirring tilbage til Washington.

Den første vigtige Begivenhed efter Bull Run var det Felttog, som brod de Konfoderertes Vinje i Vest. Ulysses E. Grant drog mod Fort Henry ved Tennesseefloden og i Forbindelse med Kanonbaadsflaaden under Kommandør Foote erobrede han Fort Henry og straks derpaa, efter en haardnakket Strid, Fort Donelson. Dette tvang de Konfodererte til at trække sig tilbage fra Nashville og andre Punkter. Efter en blodig Kamp ved Pittsburg Landing, hvorfra de Konfodererte tilslut maatte trække sig tilbage, og efter at Corinth var bleven indtagen, var hele Mississippifloden saa langt ned som til Vicksburg i Unionshærens Hænder.

Derpaa fulgte en Række blodige, uheldige og fordærvbringende Kampe paa Salvoen mellem York- og Jamesfloderne. Disse er kjendte under Navn af de syv Dages Kamp foran Richmond, og Følgen var, at Unionsarmeen under Anførsel af General McClellan maatte trække sig tilbage. Opmuntrede over denne Fremgang gik de Konfodererte under General

Slaget ved Gettysburg.

Lee over Potomac ind i Maryland, indtog Harpers Ferry og Frederick City og mødte endelig Unionshæren ved Antietam, hvor en af de blodigste Slag under hele Krigen udfjæmpedes. De Konfödererte under General Lee blev slagne, men McClellan, Unionshærens General, forjæmte at forfølge Seieren, og det lykkedes de Konfödererte at trække sig tilbage over Potomac. Nu fulgte en blodig Strid ved Fredericksburg, hvor Unionsarmeen under General Burnside maatte trække sig tilbage efter at have lidt et stort Tab. Paa Vaaren 1863 gik de Konföderertes Anfører General Lee atter over

Bombardement af Charleston.

Potomac. I
Nærheden af
Gettysburg,

Pennsylvanien, mødtes begge Hære den 1ste Juli samme Aar, og her indtraf nu det mest mindeværdige Slag under hele Krigen. General Meade kommanderede Nordarmeen.

Slaget sluttede med, at Lee maatte trække sig tilbage efter Tabet af Trediedelen af sin Styrke, medens Nordarmeen havde tabt over Fjerdedelen af sin. Alt i alt var omkring 48,000 Mand bleven dræbte eller tagne tilfange i dette skrækkelige Slag.

Tilføs var der ogsaa indtruffet flere vigtige Begivenheder. De Konfödererte havde

tilegnet sig en stor Del af den fælles Flaade og kunde derfor tilføie Nordstaterne en betydelig Skade; naar anstille de med Dampfrigatten Merrimac, som de havde omdannet til et stærkt Panserfartoi, stor Odelæggelse. Men Ratten til den 9de Marts 1862 ankom helt uventet fra New York et lidet Jernstib, som hed Monitor, og som var bygget efter en ny Model af Speniten John Ericson. Følgende Morgen stødte de to Skibe sammen med den Følge, at Merrimac, som i Monitor havde fundet sin Overmand, efter en heftig Kamp maatte trække sig tilbage. Dette Søslag paa Hampton Roads var af den største Betydning saavel for Krigens Udfald som ogsaa derved, at det frembragte en Forandring af Krigsfartøier over hele Verden; det viste nemlig, at Træskibe var af ingen Nytte mod jernklædte Panserfibe.

Et glimrende Felttog i Endvest anført af General Grant sluttede med Overgivelsen af Vicksburg, hvor den halvt udbugrede Konföderertes Garnison Dagen efter Slaget ved Gettysburg maatte overgive sig til General Grant. Disse to, Gettysburg og Vicksburg, dannede Høidepunktet i Borgerkrigen. Fra nu af sluttede Unionshærene sig langsomt men sikkert sammen om de Konfödererte.

Efter flere andre betydelige militære Tildragelser fattede Grant i Epidien for alle Unionens Hære. Han overgav Kommandoen af den vestre Armee til Sherman, medens han selv sammen med Meade opstog sit Hovedkvarter foran Washington. Under Grant og Meade drog Potomac hæren frem mod Richmond. Den mødte Lees Hær i en tæt Skovtrakt, som er bleven kaldt Edemarken. I iksitten Dage kjæmpede nu uophørlig begge Hære paa Liv og Død i denne øde Trakt; i denne Tid tabte Unionshæren 37,500 Mand, og Lees Tab var, omend meget mindre, dog ganske anseeligt.

Under afvekslende Kampe og Maricheringer stod begge Armeer i ni Maanedes truende mod hinanden lige til nogle Dage for Krigens Afslutning.

I alle disse Krigens Aar havde et mindre Felttog fundet Sted i Virginiadalen, og blandt de mange Slag, som der udkjæmpedes, var Slaget ved Cedar Creek, hvor det lykkedes Unionstropperne under General Sheridan at jaa de Konfödererte paa Flugten, det vigtigste

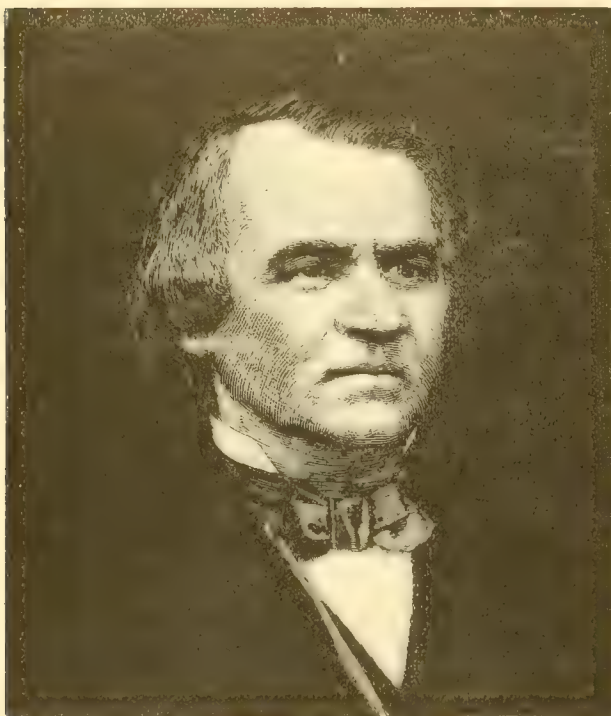
Som ovenfor omtalt blev General Sherman givet Anførelsen af Unionens vestlige Tropper. Efterat han havde erobret Atlanta, besluttede han at tage et afgjørende Skridt. Han efterlod Tropperne i Tennessee under General Thomas's Befaling og begav sig med Hæften af sin Armee paa en Marich mod Enden gjennem Hjertet af de Konföderertes Omraade. Hans Mand odelagde de Forraad, som skulde have opholdt Lee i Richmond. Jernbaner af den største militære Betydning blev aldeles oprevne. Intet kunde mere bidrage til Krigens Afslutning end denne Odelæggelse af Jernbanerne, hvorpaa Soldater og Forraad skulde transporteres. Efter en Maanedes Marich kom Sherman frem til Savannah, som de Konfödererte tilslut maatte overgive i hans Hænder. Fra Savannah drog Sherman under mange Vanskeligheder mod Nord gjennem End- og Nord Karolina, indtog Columbia og fortsatte derpaa efter at have kjæmpet et par Slag med de Konfödererte til Raleigh. Nordstaterne, som hidtil tappert havde udstaaet saa megen Nød, var nu nedslagne. Lee begyndte at trække Ansatte til Tilbagetog, men Grant hindrede ved kloge og kraftige Forholdsregler Lees udmattede Armee fra at komme undaf.

Efter flere mislykkede Forøg paa at trække sig tilbage og efter at have fundet sig af

stængt paa alle Hold, maatte Lee overgive sin Armee til General Grant ved Appomattox den 9de April 1865. De mindre Afdelinger af de Konföderertes Hær opgav straks efter den nu frugtesløse Strid, og de fire stræffelige Krigsaar var til Ende. Soldaterne paa begge Sider vendte tilbage til sine Hjem. En saa vidt omfattende Krig har de mere Tider aldrig været Vidne til, og taprere Mand har aldrig kæmpet mod hverandre.

Krigen havde afgjort to Spørgsmaal, hvorom der længe havde været Strid i Landet. Spørgsmaalet om Staternes Suveranitet og Slaveriet.

Afsæet fra de særlig militære Træk af Krigen, var den mest mærkelige Begivenhed under Vincolns Administration Slavernes Friagjorelse, der saaledes ved Friagjorelses-Proklamationen den første Januar 1863 endelig godtgjorde i Landet Uafhængighedserklæringens Ord, at „alle Mennesker er skabte lige.“

Andrew Johnson, 1808—1875.
En Del af en Termin 1865—1869.

Det kan med fuld Berettigelse siges, at Præsident Vincolin paa denne urolige Tid har Regjeringens Administration ikke alene som en Bægt paa Hjernen, men ogsaa som en Byrde paa Hjertet. Et forenet Land var, hvad alle hans Bestræbelser gik ud paa, og da han en Maaned efter sin anden Indtrædelse i Embedet blev myrdet af en misledet Person, der sympatiserede med Syden, bortrev Morderens Kugle saa sand en Ben som Syden eiede. Krigen var allerede til Ende, og havde Vincolin levet til at gjenopbygge og ombygge den Union, han havde frelst, kunde mange af Vanskelighederne i Omdannelsens Tid være bleven afværgede — Vanskeligheder, hvis onde Virkninger endnu ikke er forsvundne fra vor Nationalpolitik.

Intet Faktum i vor Historie beviser mere fuldstændigt Fuldkommenheden

ved vort Regjeringssystem og det Hold, det har paa Folkets Tiltro, end den rolige Omstiftning af Præsident ved Slutningen af hver Termin. Fire Gange i vor Historie har Døden forårsaget denne Omstiftning, og nu da den elskede Præsident var bleven myrdet, da hele Landet var ophidset og fortrættet, da alvorlige Spørgsmaal var under Forhandling og Sager af den nderste Vigtighed krævede Afgjorelse, overtog Vicepræsidenten rolig Embedet, og Regjeringens almindelige Forretninger fortsattes som før.

Andrew Johnson var født i Nord-Karolina. Han var Søn af fattige Forældre, og efter at have lært Skrædderprofessionen, ernærede han sig i mange Aar som Skræddersvend. Han havde lært sig selv at læse, og efter at være flyttet til Tennessee, lærte han af sin Kone at skrive og regne. Han repræsenterede sit Distrikt i flere Aar i Kongressen og blev valgt

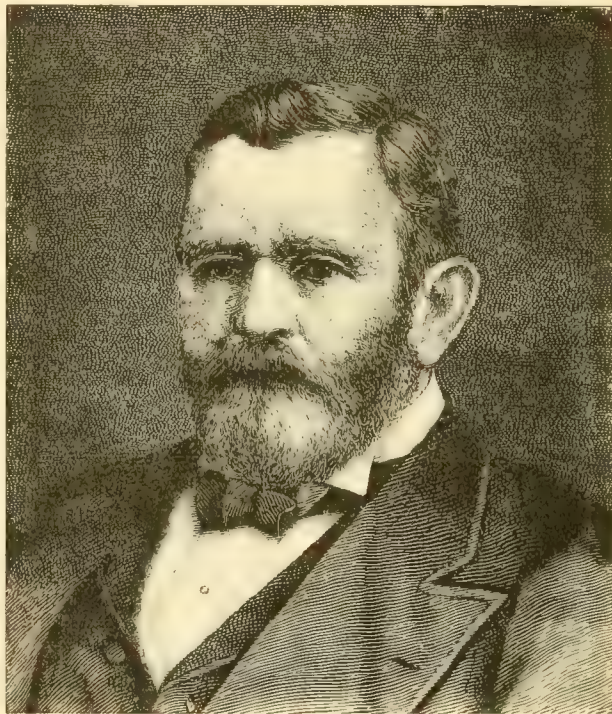

General Lees Evergivelse.

til de Forenede Staters Senator i 1857. Han opstilles som Kandidat for Vicepræsident af Republikanerne i 1864 hovedsagelig for at skaffe Stemmer fra det modsatte Parti, da han indtil Krigen havde været ivrig Demokrat. Uheldigvis var han ikke enig med de ledende Republikanere i Kongressen i Spørgsmaalet om den Waade, hvorpaa de Stater, der netop havde været i Oprør, skulde indtage sine Pladse i Regjeringen, og Meningsforstjellen blev til en voldsom Trætte, der varede indtil Slutningen af hans Termin og havde til Folge Kongressens Anklagelse af Præsidenten i 1868. Han blev imidlertid friskjendt, da der i Senatet manglede en paa de to Trediedele af Stemmer, der var nødvendige til at domfælde. Administrationens vigtigste politiske Begivenheder var Gjenoptagelsen af seks af de løsrivne Stater og Antagelsen af tre Tillæg til Konstitutionen — den trettende Artikel, der ophævede Slaveriet; den fjortende, der gjorde Negeren til Borger og den femtende, der gav ham Stemmeret.

Paa denne Tid begyndte Regjeringen ogsaa at afbetale sin Krigsgjæld, den første Atlanterhavskabel blev lagt og Alaska blev føjet til vore nationale Besiddelser.

Det Held, der havde fulgt Unionens Hære, efter at General Ulysses S. Grant havde faaet Kommando over dem, gjorde ham til den populære Afgud og oienfaldig den hensigtsmæssigste Kandidat for Præsidentembedet. Han var fra Ohio, havde taget Eksamen ved West Point og havde tjent i den mexikanske Krig, hvor han blev forfremmet for fortjenstfuld Opførsel. Ved Udbruddet af Borgerkrigen reiste han et Kompagni Frivillige i Illinois, af hvilken Stat han den Gang var Borger, blev snart Brigadegeneral, og fra den Tid er hans Livs Historie en Del af Krigens Historie.

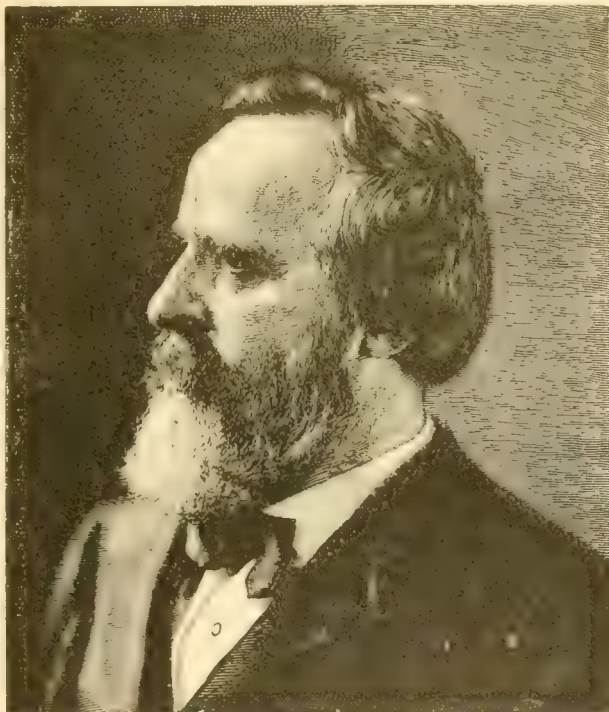

Ulysses Simpson Grant, 1822—1885.
To Terminer 1869—1877

General Grant var Gjenstand for saa mange Vresbevisninger fra fremmede Fyrster og Regjeringer, som aldrig er bleven bevist nogen anden amerikansk Præsident. Hans Berømmelse som General var stor over hele Verden, og endstjont han ingen Erfaring havde i civile Affærer, viste han dog den Taft at tage ind i sit Kabinet Mænd af stor Dugtighed, og om han end undertiden kan være bleven vildledet af beregnende Mænd, var dog hans Administration saa populær, at han blev gjenvalgt med en forøget Majoritet og vilde kanske være bleven valgt for tredje Gang, om ikke den offentlige Mening havde været saa imod at bryde den Skik, der var bleven indført af Washington, ikke at give nogen Præsident mere end to Terminer i Embedet. Under denne Tid blev den første Stillehavsbane fuldført; Repræsentan-

ter fra alle de øvrige løsrivne Stater fik Adgang til Kongressen; en Traktat blev afsluttet med England, hvilken bestemte Afgjørelse ved Voldgift om Alabama og andre Fordringer, som til en Tid syntes at skulle indvifle de to Lande i Krig; de store Aldebrande i Chicago og Boston ødelagde Eiendom til en Værdi af mange Millioner; en ualmindelig voldsom Panik opstod i 1873, og Verdensudstillingen i Philadelphia fandt Sted. Efter sin Afsættelse som Præsident foretog General Grant en Tur rundt Jorden og blev overalt modtaget med de største Gæsbetvisninger. Derefter boede han i N. York, indtil han blev angreben af den Sygdom, der endte hans Liv paa Mt. MacGregor i 1885.

Det har ofte handt, at naar flere rivaliserende Ledere af samme politiske Parti har været Præsidentkandidater, Konventet da har fundet det klogest at opstille en mindre fremstaaende Mand. Dette var Tilfælde, da General Grants Eftermand skulde vælges. Endtjont Rutherford B. Hayes havde været Brigadegeneral i Unionshæren og to Gange havde været valgt til Guvernør af Ohio, var han dog ikke særlig fremragende som en Nationalleder. Der var stor Misfornøielse med de Mænd, som havde faaet Kontrol over det republikanske Partis politiske Mastineri, og Valget beroede paa Optællingen af Stemmerne i Louisiana og Florida. For at afgjøre Guldigheden af disse Stemmer udnævnte Kongressen den berømte Valgkommission, der afgjorde Sagen til Fordel for General Hayes mod hans Modstander Samuel J. Tilden. Den rolige og fredelige Afgjørelse af denne Tvist er en af vort Regjeringsystems største Triumfer. Det republikanske Parti havde indehavt Embedet i fire Terminer og havde med

Rutherford Burchard Hayes, 1822 —

En Termin 1877 — 1881.

Tvægtighed bestyret Nationens Anfærcer under Borgerkrigen og Udmættelsens farlige Perioder. Mange af de Skridt, som var tagne i denne Tid, var paa det Kraftigste bleven modarbejdede af Demokraterne. Under disse Omstændigheder betragtede Republikanerne Muligheden af, at Demokraterne skulde komme til Magten, med en vis Skræk, som senere har vist sig at være uberettiget. Hvert Parti paastod, og kanke ogsaa troede, at dets Kandidat var bleven valgt, og hvert af dem holdt paa sine Retligheder under Konstitutionen. Saadan en Strid i et Land, hvor Mennekenes Passioner staar mindre under Fornuftens Kontrol vilde uundgaeligt have ført til Borgerkrig. De to Huse i Kongressen var af forfæjellige politiske Ansættelser, og deres Enighed om, hvad der syntes en retfærdig Maade at ordne Tvisten paa, tilligemed alle Partiers Underkastelse af Kettens Afgjørelse,

er et mærkeligt Eksempel paa vore Institutioners Anvendelighed og gjør meget til at styrke Troen paa deres Varighed. General Hayes var en dygtig Jurist og havde boet i Ohio hele sit Liv, og endstjont hans Administration vakte Forargelse blandt mange politiske Ledere, var den i det Hele taget tilfredsstillende for Folket. Efter at hans Tid var ude, vendte han tilbage til sin egen Stat, hvor han fremdeles bor.

De vigtigste Begivenheder under hans Præsidentkab var: hans Tilbagekaldelse af Tropper fra Znden, hvorved han overlod til Folket der at afgjøre sine egne Spørgsmaal paa sin egen Maade; den store Jernbane- og Kulstrife, hvor de Forenede Staters Tropper maatte kaldes ud for at dæmpe Voldsomhederne ved Pittsburg, og endelig Gjenoptagelsen af Værbetalingen i 1879.

James Abram Garfield, 1831—1881.
En Del af en Zeimun 1881.

Den tyvende Præsident var ogsaa fra Ohio. James A. Garfields tidligere Liv var noget ligt Abraham Lincolns. Garfield havde imidlertid tidligere den Fordel at komme sammen med dannede Mennesker, og endstjont han en Tid kjørte Mølæsler langs med en Kanals Trækvei og betalte for sin Undervisning ved at være Pedel ved Skolen, havde han dog Anledning til at faa Lærdom, og han benyttede sig deraf til det yderste, idet han betalte for sig selv gennem Skolen og tilslut blev Student fra Williams College. Ved Krigens Begyndelse gif han ind i Unionsarmeen og blev forfremmet for sin Tjeneste i Slaget ved Chickmauga til en Generalmajors Rang. Han forlod Armeen for at træde ind i Kongressen, hvor han spillede en fremragende Rolle og blev valgt til Senator for Ohio, men blev

valgt til Præsident, for han indtog sit Sæde. Han omgav sig med dygtige Raadgivere, og der naaredes store Forhaabninger om en særlig udmærket Administration, da han blev skudt af en misfornøiet Embedsansøger og døde to Maaneder senere efter store Lidelser, under hvilke Folkets Sympati paa en overordentlig Maade lagdes for Dagen.

Den eneste Begivenhed, ved hvilken de faa Maaneder af hans Præsidentkab udmærker sig, er Striden mellem Præsidenten og Senator Conkling fra Ny-York angaaende nogle af Forbundsembederne i den Stat. Senatoren fra Ny-York tog Afsted, og Banstelsighederne var ikke afgjorte ved Præsidentens Død.

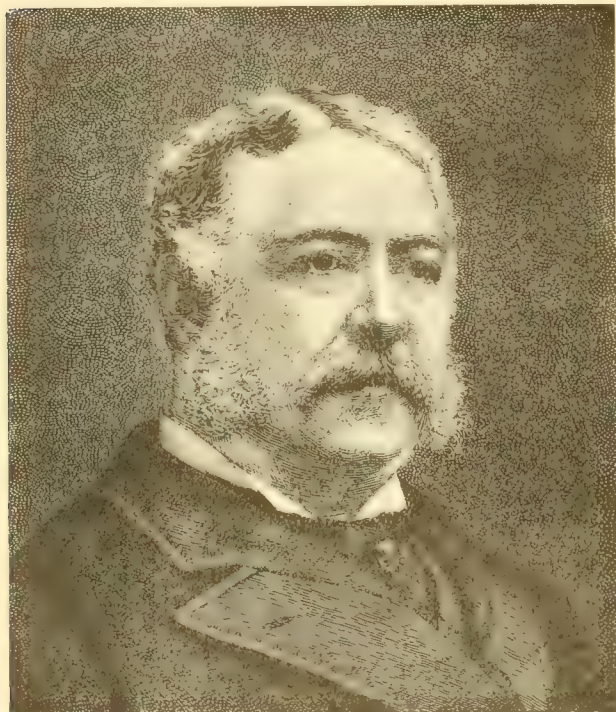
Den Vicepræsident, der valgtes sammen med Garfield, var Chester A. Arthur fra Ny-York. Han var ikke videre kjendt udenfor sin egen Stat før sin Udnævnelse, og han blev opstillet som Kandidat, for at man skulde blive i Gunst hos en stor Del af det republi-

Rampen mellem Monitor og Merrimac paa Hampton Roads.

kanke Parti i Ny-York, hvilket havde onsket en anden Kandidat og man frygtede, at Staten ellers ikke vilde understøtte Garfields Valg.

Mr. Arthur havde stor Erfaring som politisk Leder, men kjendte lidet til den Maade, hvorpaa Regjeringen skulde føres; han viste sig imidlertid som en omhyggelig, samvittighedsfuld Præsident, og Landet var vel tilfreds med hans Administration. Da han havde været en Tilhænger af det politiske Parti, med hvilket Garfield ved sin Død laa i Strid, kom han i en yderst vanitelig Stilling, og mange udtalte alvorlig Krøgt for, at der vilde ske en Tilbagegang. Men den nye Præsident skilte sig fra Vanitelighederne med en Værdighed og Taft, der forbausede selv hans bedste Venner, og som vandt for ham hele Landets Agtelse.

Chester Alan Arthur, 1830—1886.

En Teen 1881—1885.

Under Præsident Arthur vedtog Kongressen Civil-Serviceloven, der bestemte Udnævnelsen af Regjeringens underordnede Funktionærer mere for deres Fortjeneste end for politisk Indflydelse; Tildelingen af den store East River Bro forenede Byerne Ny-York og Brooklyn, og det nye Byens umadelige Opvækst og Velstand berettigede til de lyseste Forhaabninger for denne Dels Fremtid.

Det republikanske Parti havde nu haft Kontrol over Regjeringen i fem og tyve Aar, og Grover Cleveland var den første demokratiske Præsident siden Buchanans Tid. Endstjønt han er født i Ny-Jersey, har han dog siden sin Barndom boet i Ny-York. Han begyndte at studere Lovkyndighed i Buffalo, da han var atten Aar og tog tidlig ivrig Del i det politiske Liv. Efter at have beklædt

flere lokale Embeder blev han i 1882 valgt til Guvernør af Ny-York med en ganske enestaaende Majoritet og blev i 1884 valgt til Præsident.

Overførelsen af Regjeringen fra et politisk Parti til et andet medførte ingen Forstyrrelse i Folkets Forretnings- eller sociale Forhold, og endstjønt en stor Del Embedsmænd blev afsat og erstattede med Mænd af modsatte politiske Anskuelser, gik dog Regjeringens Afgørelser i sin vante Gjenge.

Under Cleveland's Administration vedtoges Love, der bestemte, at Præsidentembedet skulde gaa efter Tur til de forskjellige Medlemmer af Kabinettet i Tilfælde af Præsidenten og Vicepræsidentens Død eller Udgaaethed. Regler fastsattes for Oplællingen af Valgstemmerne, hvorved den eiendommelige Mangel ved Konstitutionen i denne Retning erstattedes; Mellemstaternes Handel ordnedes og kinesiske Arbejdsfolk blev nægtet Adgang til

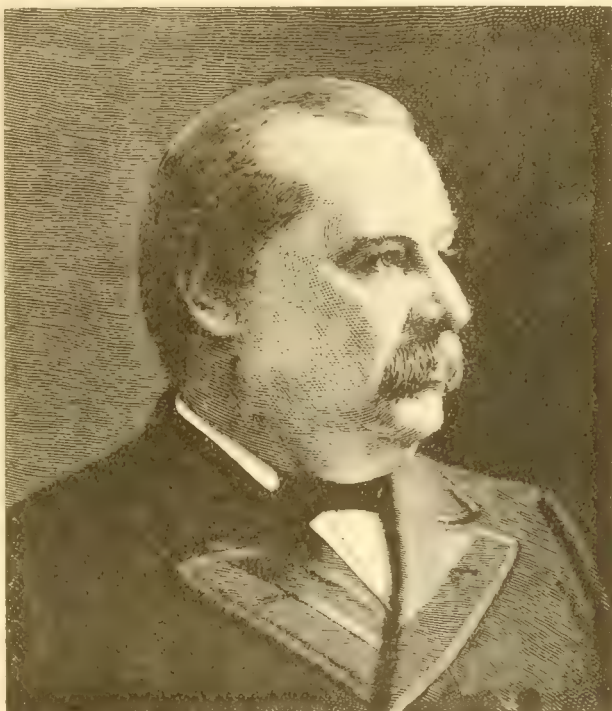
Riget. Begivenheder af stor Vigtighed var de betydelige Jernbanestrifter, som forefaldt i 1886 og Anarkistoprøret i Chicago i Maj samme Aar. Endtjont Mr. Clevelands Administration havde været meget tilfredsstillende for Landet i det Hele taget, blev han dog ikke genvalgt, idet Hovedstridspunktet var Beskuffelsestaxen. Han forlod Washington for at nedlægge sig som Advokat i New York City.

Mr. Cleveland efterfulgtes af General Benjamin Harrison, der fik 233 Valgstemmer mod 168, der afgaves for Mr. Cleveland. Mr. Harrison er Sonnefon af den niende Præsident og Sonnefonson af en af dem, som undertegnede Uafhængighedserklæringen. Han er født i Ohio, har faaet en god Opdragelse og var i mange Aar en af de mest fremragende Jurister i Indiana. Han gik ind i Unionsarmeen i 1862 og blev forfremmet, indtil han benimod Krigens Slutning blev udnævnt til Brigadegeneral. Han blev Senator i 1880 og var vel istiftet til at udføre de Plaster, der paalaa ham som Præsident.

Under hans fire Aars Embedstid har der hændt mange Begivenheder, som vil have stor Indflydelse paa Landets Fremtid. En Kongres af de amerikanite Republikker samledes i Washington i 1889 og tog Forholdsregler, hvorved det er Haab om at bringe istand en nærmere Handelsforbindelse mellem de forstjellige Dele af Amerikas Fastland: iets nye Stater er bleven indlemmede i Unionen; Tariflovene er bleven omdannede og skattefuler tilføiede, der giver de Nationer, der tilbyder os lignende Fordele, fri Indførsel af visse af deres Eksporter; Landet bliver hurtig forsynet med en ny og udmærket Flaade; den langvarige Strid med England angaaende Sælfisteriet i Behringstrædet er bleven ordnet ved en Traktat, der bestemmer Afgørelse ved Voldgift, og ubehagelige Panitligheder med Tyskland, Italien og Østerrig er alle bleven tilfredsstillende ordnede.

De tre og tove Mand, som har indehavt Præsidentembedet, har vist sig forstjellige i Evne: de har repræsenteret alle Alasler af det amerikanite Folk og været af vidt forskellige politiske Anskuelser, men i deres samlede Embedstid, der omfatter et Aarhundrede, har intet Land i Verden været bedre regjeret.

Der fandtes intet radikalt Demokrati i dette Land for lange efter Revolutionen, og havde den Tids Statsmand indseet Strommenes dubere Retning, vilde de med Forfærdelse været vegne tilbage for Udarbejdelsen af den demokratiske Aade. Deres Hensigt var at

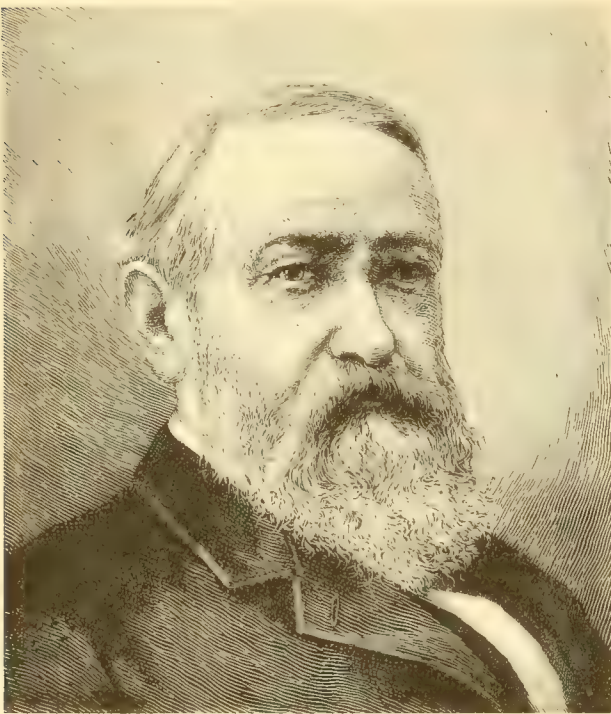

Stephen Grover Cleveland, 1837—

En Termus 1881—1885.

lægge Styrelsen i Hænderne paa den i intellektuel og social Henseende mest begavede; de ventede at Ledelsen af Affærerne skulde forblive hos Mænd med Erfaring i det offentlige Livs Anliggender. Jefferson og nogle faa andre Mænd med klarere Indsigt saa mere rigtig og vidtstrakt, men selv de kunde ikke forudsæ, hvor gjennemgribende det demokratiske Eksperiment i dette Land skulde blive, og hvilken forfærdelig Spænding de Institutioner, som de gjennem sin Visdom grundede, skulde blive udsatte for.

Thi Landets Styrelse er gaaet ud af Hænderne paa de faa udvalgte over i Hænderne paa Mængden, som bærer Tyngheden og Heden af Livets haarde og tunge Arbejde. Der gik en Væksning gjennem politiske Kredse, da Jacksons Tiltrædelse af Præsidentskabet bragte til Washington en Klasse Folk, som hidtil havde holdt sig i Baggrunden. Alle politiske Systemers

Benjamin Harrison, 1833—
En Termin 1889—

Maal bør være at føre de bedste Mænd frem i Spidsen, men Begrebet „den bedste Mand“ har undergaaet stor Forandring og Indskrænkning. Den bedste Mand i et demokratisk Samfund kan være en Mand ganske forskjellig fra den bedste Mand i et aristokratisk Samfund og dog være en dugtigere Mand. Mr. Lincoln indtager en meget større Plads i den nyere Historie og er i enhver Henseende en noblere Figur end Lord Salisbury. Vanens Magt og Traditionens Styrke gjorde det en Tid let for øvede Mænd at bibeholde Ledelsen, men de ikke tænkende Klasser blev mere og mere til tænkende Klasser, og den store Mængde, som havde været tilfreds med at overdrage Magten til dem, vaagnede lidt efter lidt til Bevidstheden om, at de var Eiere af denne Magt, og til Beslutningen om at udøve den direkte. Som Følge heraf vil vi opnaa en virkelig

Styrelse „af Folket for Folket.“ Den dannede Mand er ikke forsvunden fra det offentlige Liv, men han har ikke længere Kontrol derover; den uvidende gjælder lige meget som den intelligente Stemmeberettigede, og den, som ikke eier en Skilling, lige meget som den Rige.

Washington, Pennsylvania Avenue med Kapitoliet i Baggrunden.

6. Kapitel.

Hvorledes det amerikanske Folk styrer sig selv.

De Forenede Staters Regjering er eiendommelig i tre Henseender: Den er det største og mest vellykkede Demokrati, som nogeninde har bestaaet, den er et Forbunds-system, og den har en itreven Konstitution. Den maa kanke ogsaa kaldes enstaaende i sine Metoder, thi ingen Regjering bestaar af tre forskjellige og dog lige Afdelinger, der hver enkelt i en hvis Forstand danner Regjeringen, men som alle er nødvendige for nogen fuldstændig Handling af Nationen: og dog har disse Afdelinger, den lovgivende, den udøvende og den dømmende, hver sine egne og udmærkede Træk. Lovgivningen er repræsentativ og ikke demokratisk. Den udøvende Afdeling er ikke alene pligtig til at se Lovene overholdte, men den har ogsaa Magt til at modrette sig dem, og Høiesteret staar alene i hele Verden med Henim til Plads og Betændhed.

De Forenede Staters Regjering er, udtrykt med Abraham Lincolns Ord, „en Regjering af Folket, gjennem Folket og for Folket.“ Det er dette, som er Nationens store Ære, og det maa ikke glemmes under Sammenligningen med andre. Der paastaas ofte, at England i Virkeligheden er mere demokratisk, og at Tyskland sørger bedre for sit Folks Behov. England og Tyskland holder begge paa, at Magten kommer fra Tronen, og at dens forbeholdne Rettigheder forbliver ved Tronen. Men enhver Amerikaner tror, at Magten kommer fra Folket, den udøvende Magt er i en hvis Forstand kun en Agent, og at den forbeholdne Ret bliver hos Folket. Denne Forskjel er ikke alene et Grundtræk, men deraf flyder ogsaa mange Løseførelser og Forhold, der gaar gjennem hele Systemet. Ingen overfladisk Kærlighed som i England eller midlertidig Fordel som i Tyskland kan erstatte denne store Udmærkelse,

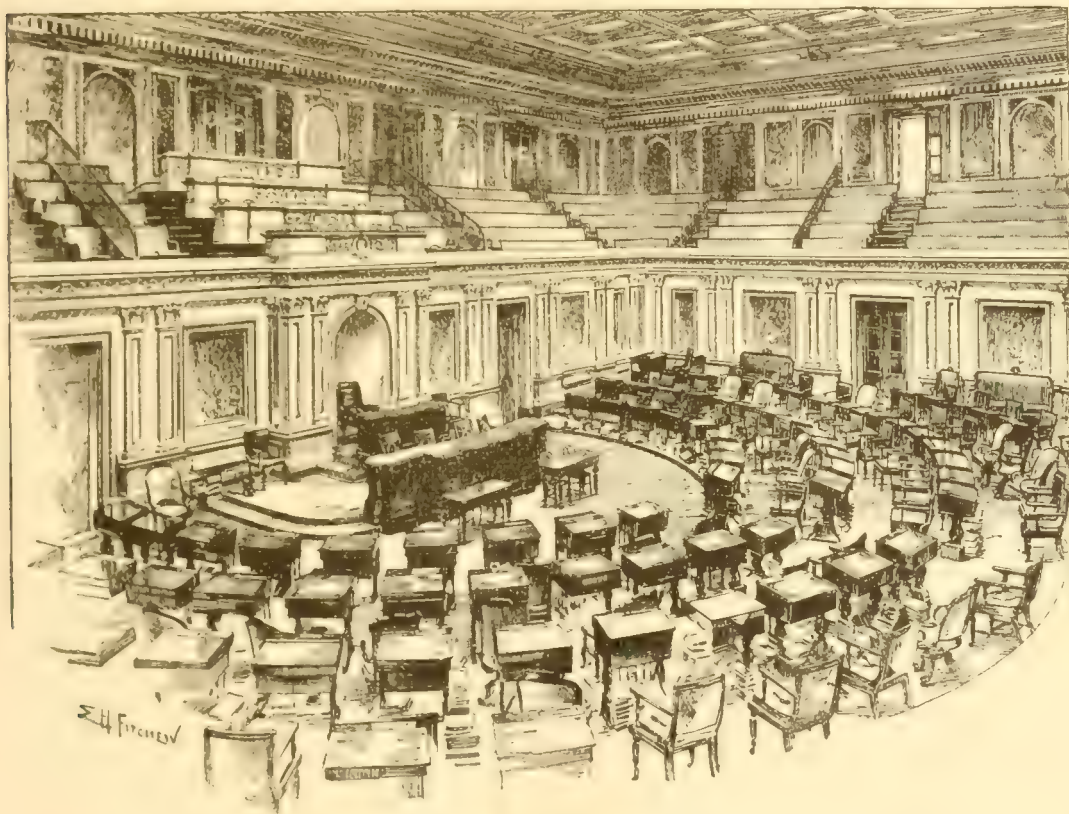
denne Tiltro til og Afhængighed af Folket. Amerikanerne har ogsaa to Slags Love, de, der gives af Kongresien, efter som Tiden forlanger det, hvilke Love efter væslende Omstændigheder kan forandres, og den store permanente Konstitution, som alene Folket og Staterne i Rædsestak kan forandre efter lange og omhyggelige Forhandlinger, og med hvilken alle andre Love maa stemme overens. Denne Konstitution er umægtelig Frihedens Bolværk; ingen pludselige Udfald eller foranderlige Følelser kan berøve os de Grundrettigheder, den garanterer os, Krigens Storme har vist den stærk nok til at modstaa alle Angreb. Det synes virkelig, som om Forfædrene havde faaet en overmenneskelig Visdom. Formet af Hamilton, Franklin, og de begge Adams, Madison, Ellsworth og mange andre store Mænd, fik den sin Inspiration fra franske Filosofer og hollandske Metoder samt den blandede Kjærlighed og Had til de engelske Skikke. Styrrelsen af en liden Baptistkirke i Pennsylvanien, Bymødet i Connecticut og de forfjællige Sektioners stridende Interesser samt mange andre Elementer bidrog til at gjøre dette store Instrument til, hvad det er. Under det har Amerikanerne levet i et Hundrede Aar og har udstrakt sine Grænser fra et Ocean til et andet fra den arktiske Regions tilfrosne Have til Golfens tropiske Bælte. De har udholdt tre Krige og er bleven saa stærke, at Europas store Magter betænker sig paa at sætte sig op mod dem. De er bleven mellem seksti og sytti Millioner Mennesker, og deres Rigdomme sættes ved Siden af Keiserdommers Skatte, men Døren staar altid aabne for Arbeideren, der gives alle Fordele, indtil han kan staa ved Toppen, om han onsker det. Den rige og den fattige Mænd Side om Side, den lærde og den ulærde, den overste blandt os og den laveste af alle har alle den store Ret til at regjere og vi regner hver af dem for en Mænd, og hele denne store og herlige Bygning hviler paa Konstitutionens faste og solide Klippe.

Regjeringen føres ifølge Konstitutionens Bestemmelser af tre Afdelinger: Kongresien, der giver Lovene; den dommende Magt, der tolker disse Love og afgjør om de stemmer overens med Konstitutionen; og den udøvende Myndighed, der fuldbyrder Lovene. Da dette er en Regjering af Folket, er Kongresien, der repræsenterer Folket og udtrokker dets Vilje, det Midtpunkt, om hvilket den hele Regjering dreier sig.

Kongresien bestaar af to Huse, Repræsentanternes Hus og Senatet. Repræsentanternes Hus vælges hvert andet Aar, og hvert af dets Medlemmer repræsenterer noget over 150,000 Mennesker. Hver Stat sender saa mange Kongresmænd, som der behøves for at repræsentere dens hele Folkemængde, idet den er delt i Distrikter, der hver har en Befolkning paa 150,000, fra hvilke Kongressens Medlemmer vælges. Det forlangende, at Repræsentanten skal bo i den Stat, han repræsenterer, er en vigtig Forskjel mellem vort System og det engelske. En engelisk Bydel kan vælge en Repræsentant til Parlamentet fra hvilken som helst Del af Nationen, og saaledes tror man, at Underhuset skal blive sammensat af de bedste Mænd i Landet; men i Amerika repræsenteres hver Del af Landet, og derfor fordres der, efter en udfreven Lov, som aldrig er bleven upaaagtet, at hver Kongresmand skal bo i det Distrikt, hvorfra han vælges. Paa denne Maade bliver saavidt mulig hver Mænd i Landet repræsenteret. Det maa imidlertid ikke glemmes, at de Forenede Staters Regjering ikke er et rent Demokrati, men en Republik. Den er først og fremst en repræsentativ Styrrelse. Paa alle mulige Maader forsøges der paa at faa hver Mænd repræsenteret, men han maa handle gennem en Repræsentant. Tjenestens korte Tid er Sikkerhed for, at disse

Repræsentanter skal gengive Folkets stiftende Siner, og er et Raad for alle uretfærdige eller daarlige Handlinge. Den, der klager over Regjeringens Tyranni i de Forenede Stater, viser en fuldkommen Uvidenhed om det hele System. Repræsentanternes Hus er den overste Regjeringsmagt, og da det stadig omdannes af Folket hvert andet Aar, beherfkes det stadig af Folkets Vilje.

Dette at Repræsentanternes Hus saa let kan forandres og altid vil gengive hver Omkiftning af Folkets Hølelser, gjorde det nødvendigt og ønskeligt at give Kongressen et mere permanent Element. Af denne og andre Grunde blev Senatet dannet. Senatorer vælges hvert sjette Aar og repræsenterer en hel Stats Folk. Da saaledes en Senator er mere

Senatets Forsamlingsstole.

permanent og vælges af en større Valgfreds, repræsenterer han de mere faste Elementer i Politikken, ikke saa meget Tilblikkets forbigaaende Hølelser som en stor Mængde Folks dybe underliggende Meninger og Siner. Da desuden Senatet er ordnet saaledes, at kun en Senator fra en Stat vælges ad Gangen, og kun en Trediedel af Senatorerne gaar fra Embedet i et givet Aar, bliver det paa en hvis Maade en fast Forsamling, der virker hemmende paa de Cybidielser og den Mangel paa Mlogitab, der er naturlig for en Forsamling som Repræsentanternes Hus.

Endnu en anden Grund af stor Bigtighed betegner Senatets Værd for Folket. Det er i Virkeligheden mere nødvendigt for Konstitutionens Uretholdelse end Repræsentanternes

Hus. Senatorerne repræsenterer Staterne direkte, og hver Stat har to Senatorer, hverken mere eller mindre. Dette stiller hver Stat paa lige Fod med hverandre, et Resultat, der isensynlig er et vigtigt Element i Landets politiske System og af den største praktiske Vigtighed for Friheden. Paa Grund af denne Bestemmelse i Konstitutionen har Delaware og Rhode Island ligeaa stor Magt i Senatet som Texas eller N.York. Hvis Senatet, lige som Repræsentanternes Hus, repræsenterede Befolkningen og ikke Staterne, vilde hurtigt Kongressen komme under de store Byers eller de store Staters Kontrol. Tyranniet af N.York eller Chicago vilde give Plads for Kaliforniens eller Texas's. Disse Staters umaaelige Folkemængde vilde da altid kontrollere Landet. De smaa Staters ligestore Magt i Senatet gjør meget til at forebygge dette Resultat og at bevare Regjeringen af hele Folket et Demokrati i Virkeligheden saavel som i Navnet. Senatet er ganske nødvendigt for Landet, og det er en falsk Ven, som vilde overtale Landet til at undergrave det eller odelægge dets Forhold til Staterne ved at gjøre det til Folkeforsamling. Saa vel blev dette forstaaet af de Mænd, som udarbejdede Konstitutionen, at der affattedes en Bestemmelse, der forbydte nogen Forandring, der vilde berøve Staterne deres lige Repræsentation i Senatet uden deres eget Samtykke.

Kongressen har Magt til at rejse Penge for Folkets Behov gennem Skattepaalægning, at laane Penge om fornødent, at oprette Postkontorer, at mynte eller trykke Penge, at ordne Udenrigsaffærerne, at begynde Krig, at kontrollere mange andre Sager og at give alle de Love, der staar i Forbindelse med disse Anliggender.

Der fordres, at begge Kongressens Huse skal vedtage de Love, der gives. Et Lovforslag har sin Oprindelse enten i Repræsentanternes Hus eller i Senatet ifølge dets Bestaffenhed, bliver debateret og vedtaget af denne Forsamling, sendt til den anden, debateret og vedtaget der, og saa sendt til Præsidenten, der undertegner det, hvorved det bliver Lov. Hvis nogen af disse Betingelser slaar feil, falder Forslaget igjennem. Hvilket som helst af de to Huse kan nægte at vedtage et Forslag, og Præsidenten kan nægte at undertegne det eller nedlægge sit Veto. Men eftersom Folkets Vilje er den øverste Magt kan i saa Tilfælde det nægtede Forslag atter vedtages, hvis to Trediedele af begge Forsamlinge kan bringes til at stemme for det. Alle Pengeforslag maa have sin Oprindelse i Repræsentanternes Hus, for at Folket derigjennem end yderligere kan have Kontrol over Regjeringen. Senatet har paa den anden Side Magt til at afslutte Traktater og ogsaa Ret til at bekræfte eller afslaa alle Udnævnelser af nogen Vigtighed.

Embedsmændene i Repræsentanternes Hus er en Ordfører, der vælges blandt Repræsentanterne og præsiderer over Forhandlingerne, en Kontorist, en Politimester, en Dørvogter og flere mindre Bestillingsmænd, der er nødvendige for at drive Forretningerne. Senatet præsideres over af de Forenede Staters Vicepræsident og i hans Fravær af en af Senatorerne, der vælges af dem og kaldes Præsident pro tempore. Denne Forsamling har ogsaa en Kontorist, en Politimester og mindre Embedsmænd. Kongressens Forretninger udføres for en stor Del af dens Komiteer, der behandler alle vigtige Sager, før de kommer ind i noget af Husene. Disse Komiteer udnævnes af Ordføreren for Repræsentanternes Hus, og i Senatet vælges de af en Komite af Senatorer. Hver Kongres varer to Aar, endstjønt den ikke er samlet den hele Tid. Kongressen samles i Kapitolium i Washington

den første Mandag i December hvert Aar. Det første Aar varer Samlingstiden, indtil begge Huse bliver enige om at udsætte Forhandlingerne, hvorved der gives Tid til en fri og tilstrækkelig Diskussion af enhver Sag. Disse „lange Sessjoner“ varer i Regelen til Juli eller August og undertiden til Oktober. Hvert andet Aar skal Kongressen ifølge Konstitutionen gaa af den fjerde Marts, hvorved Huset paa at gjøre en Kongres permanent forhindres. Alle Kongresmand har Løn, forat fattige Mand skal have samme Udgifter som de rige. Lønnen er \$5,000 baade for Senatorer og Repræsentanter med Undtagelse af Ordføreren og Senatets Præsident, der hver har \$8,000. Ingen Kompetensbetingelser af religiøs Art kræves, og enhver Mand kan bære til hvilket som helst af de to Huse, naar han er Børgere af de Forenede Stater, bor i den Stat, der vælger ham, og er af passende Alder, nemlig mindst fem og tove Aar i Repræsentanternes Hus og tredive Aar i Senatet.

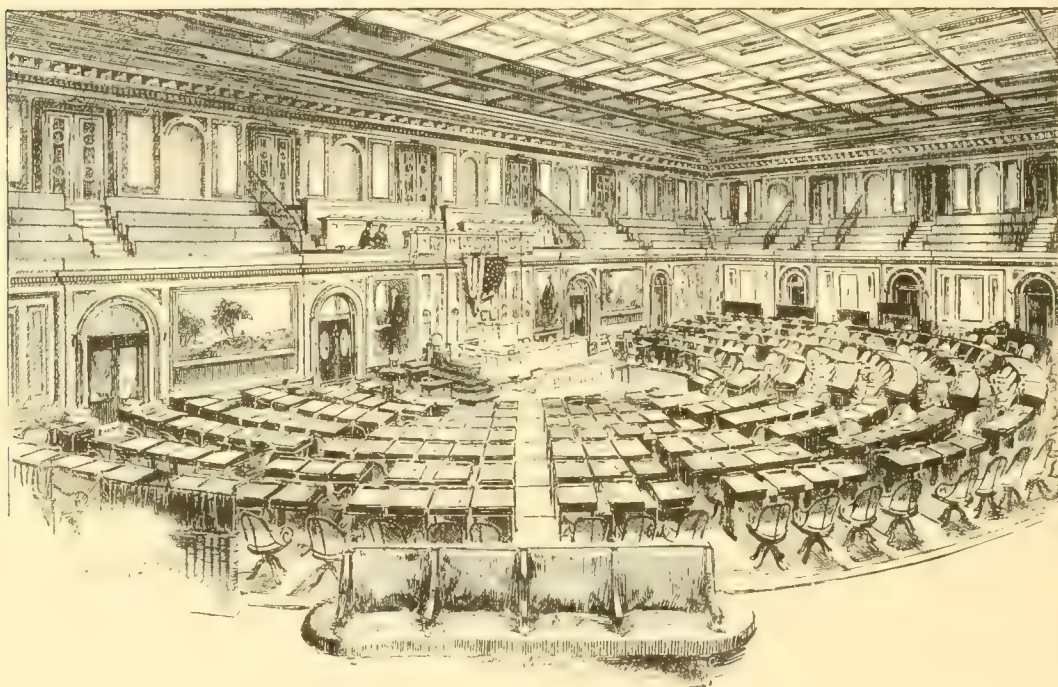
Naar Lovene er givne, maa de udøves, og dette er Regjeringens udøvende Departements Forretning. Præsidenten er den øverste udøvende Embedsmand i Nationen, og er som saadan den første Person og øverste Embedsmand i Landet. Det er ingen Heiltagelse at kalde ham de Forenede Staters „øverste Hæder“, thi omend Folket er den eneste Hæder, beriter det dog gjennem og ved Hjælp af Præsidenten og Kongressen og bekræfter saaledes ham til at berite over sig for den nærværende Tid. Præsidenten er kun i en vis Grad Folkets Agent, men han er dets udvalgte, omend midlertidige Hæder, der skal haandhave Lovene.

Præsidenten og Vicepræsidenten vælges hvert fjerde Aar af Folket, der stemmer i hver sin Stat og ikke direkte som en Nation. Over Stats Borgere stemmer for en Forsamling af Mand, der kaldes Valgmænd, i samme Antal som deres Kongresmand, og disse Valgmænd vælger da Præsidenten nogle Aar senere. Omend Metoden er noget ubehandlig, er den dog en Nødvendighed. I alle Sager maa der saavidt muligt vedblives at handle statvis. Kun saaledes kan Forbundssystemet bevares og deri ligger Folkets Sikkerhed og Velvære.

Betingelserne for at blive Præsident er, at han skal være en indfødt Amerikaner, som har været bosiddende i Landet i fjorten Aar, og som er mindst fem og tredive Aar gammel. Han indviættes med stor Pomp og Praegt den fjerde Marts hvert fjerde Aar og bor i det Hvide Hus i Washington under sin Embedstid. Han har en Løn af \$50,000 om Aaret, for at han kan være istand til at holde et passende Hus som Nationens øverste Hæder. Hvis han gjør sig skyldig i Korradteri eller andre „store Forbrudelser og Forleer“ af saadan Artighed, at hans Fortættelse i Embedet er farlig for Friheden, kan han blive anklaget af Repræsentanternes Hus, forhort af Senatet og, hvis han befindes skyldig, afsat, i hvilket Tilfælde hans Embede gaar over paa Vicepræsidenten. Der blev gjort et Forsøg paa at anklage Præsident Johnson i 1866, men da der ikke var tilstrækkelige Beviser, blev han frifjendt.

Den udøvende Udøvelses Magt er for det meste forbundne med Lovenes Haandhævelse. Præsidenten er Hærens og Flaadens Overbefalende, og han repræsenterer ogsaa Nationen i Forholdet til fremmede Magter. Til den Ende udsender han Ministre til andre Lande og Konsuler, der skal tage sig af Landets Forretningsanliggender i fremmede Lande. I samme Hensigt har andre Lande sendt en stor Forsamling af Ministre, der bor i Washington, og omkring i Byerne er spredte udenlandske Konsuler, der skal besørge Forretningsanliggender.

Præsidenten raadforer sig i alle Anliggender med sine Raadførere, der danner Kabinettet. Dette bestaar af otte Embedsmand med hoi Myndighed, hvilke Præsidenten selv vælger og udnævner, og som hver har Kontrol over Guvernementets Affærer i sit særskilte Departement. Statsministeren bestyrer udenlandske Anliggender, desuden er der en Finansminister, en Krigsminister; Regjeringsadvokaten er Guvernementets eksekutive Embedsmand; Generalpostmesteren bestyrer Postvæsenet; Marineministeren har med Marinen; Justitsministeren befatter sig med Patenter, Indianernes Affærer, det offentlige Land og mange andre vigtige Sager; og Agerbrugsministeren fremmer Landets Jordbrug. Hver af disse Ministre har sit Kontor i Washington, hvor han bestyrer sit Departements umaadelige Forretninger. Under ham staar et stort Antal Bestillingsmand, der alle er

Repræsentanternes Hus.

udnævnte enten af Præsidenten eller af Chefen for Departementet forat udføre Regjeringens Arbejder. Hvert Departement er inddelt i Kontorer, og meget af Arbejdet er af storste Vigtighed og Værdi.

I Tilfælde af Præsidentens Død eller Udgaaethed hviler hans Arbejde paa Vicepræsidenten, og vilde efter ham falde paa Kabinettets Medlemmer efter Tur, saaledes som de er bleven nævnte. Men hvis noget Medlem af Kabinettet skulde blive nødt til at overtage Embedet, vilde han kun beholde dette, indtil der kunde holdes et nyt Valg.

Amerika har havt en lang og mærkværdig Række af Præsidenter, der tog sin Begyndelse med George Washington selv. Der har i alt været tre og tyve forskjellige Præsidenter, der ved et underligt Træk har beklædt Embedet i fire og tyve Terminer og er tagne fra forskjellige politiske Partier. Mange af dem har været Mand af usædvanlig Dugthighed. De har

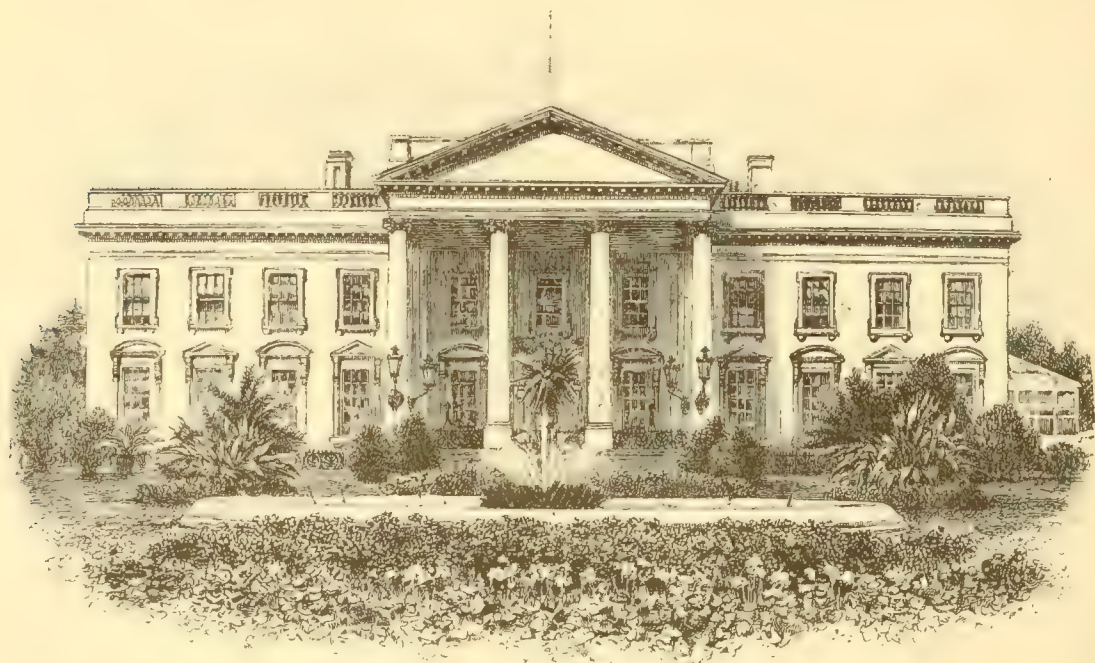
repræsenteret de foritjellige Klasser, idet nogle, som f. Eks. Washington og Adams horte til Aristokratiet, medens andre, saasom Jackson, Lincoln og Garfield var stolte af at stamme fra de fattigste blandt Folket. To Gange har Efterkommere af en Præsident beklædt dette høie Embede nemlig John Quincy Adams, der var en Søn af John Adams, og Benjamin Harrison, Sønnesøn af Wm. Henry Harrison. To Præsidenter har fort smukke og elst værdige Brude til det Hvide Hus under deres Embedstid nemlig Præsident Tyler, der ægtede Miss Julia Gardner, og Præsident Cleveland, som ægtede Miss Frances Folsom. Mange foritjellige Stater har gjort Ædring paa Væren af Præsidentkabet, men der har endnu aldrig været en Præsident fra de store Stater i Vesten. Flere Præsidenter er bleven gjenvalgte, men ifølge en utreven Lov indeholder aldrig nogen Embedet mere end to Terminer. Fire Præsidenter er døde i sit Embede, deriblandt Lincoln og Garfield, som blev myrdede. Der har været mange store og mange vise Mænd i dette Embede, men af alle er der tre, der særlig udmærker sig fremfor de Øvrige — George Washington, der grundlagde Republikken, Abraham Lincoln, den største af alle Amerikas store Mænd i alle Tider og Ulysses S. Grant, den første af Nationens Generaler.

Et udstrakt Retsystem danner det nationale Retsvæsen og sikrer Borgerne Beskyttelse og Retfærdighed. A enkelte Henseender er en af Regjeringens største Eiendommeligheder Høieste, der er mærkelig i sin Magt og Betændenhed. Det er denne Domstols Korretning at udlægge Lovene, at afgjøre om de stemmer med Konstitutionen, at afgjøre Spørgsmaalet om Konstitutionen er bleven overtrædt, at afgjøre Retslager mellem Staterne og Nationen og at bestemme Lovspørgsmaal mellem dette og andre Lande. Den er sideordnet med Kongressen og den udøvende Magt og dog den høieste Magt i Landet, thi begge de andre retter sig efter dens Afgjorelse. Lov og Retfærdighed er i dens Varetægt, forat ikke nogen af de to andre store Afdelinger af Regjeringen skal tilvende sig Magten eller overtræde Konstitutionen. Enhver Lov, hvis Guldighed er tvivlsom, kan bringes for denne Domstol, og dens Afgjorelse er bestemmende, idet den enten stadfæster Lovens Guldighed eller erklærer den uden al Kraft og Virkning. Denne Ret bestaar af ni Dommere, der udnævnes for Livstid af Præsidenten med Senatets Samtulle. De har \$10,000 i Lon om Aaret med en Pension, naar de bliver for gamle til at være i Embedet. Domstolens Overste eller Justitiarius edfæster Præsidenten ved dennes Indfættelse og staar ofte næst ham i Rang og Stilling. Der kan viselig intet bedre Bevis gives paa Lovens Kraft og Majestæt end denne Domstol, for hvilken saavel Præsidenten som Folket maa bøie sig til Tegn paa at Retfærdighed er større end Magt.

Engen Beretning om Regjeringen vilde paa nogen Maade være fuldstændig eller i det hele taget forstaaelig, om den ikke omtalte Forbundssystemet. Hele Landet er delt i Stater, og hver Stat har sin egen Sturelse, der har Kontrol over dens indre Affærer og er ansvarlig til dens Folk. A alle vigtige Sager, som angaar hele Landet, forener den sig med de øvrige Stater til en fælles Regjering, men dennes Magt kommer fra Staterne. Staterne faar ikke mere eller mindre Magt af de Forenede Stater, men Staterne giver mere eller mindre Magt til de Forenede Stater og beholder de andre Rettigheder for sig selv. De Forenede Stater har imidlertid den øverste Kontrol over alle Sager, der angaar Nationen, og vil ikke lade nogen Stat gjøre Indgreb i en anden Stats Rettigheder eller

satte dens Frihed i Fare. Af samme Grund tillades heller ingen Stat eller Stater at træde ud af Unionen, thi denne afhænger af alle Staters Samarbejde. Vi er Stater forenede til en Nation, men en hel og uoploselig Nation.

Landets Historie forklarer disse Forhold. Tretten Kolonier, anlagte af forskjellige Folk af forskjellige Stamme og med vidt forskjellige Hensigter, forenede sig med hverandre for almindelig Sikkerhed og national Velstands Skyld. Både praktisk Nødvendighed og politiske Hensyn bød, at indre Affærer skulde forblive under hver Stats Opføgt, medens Sager af fælles Interesse skulde afgjøres af alle tilsammen. I den Hensigt opgav hver Koloni sine almene Rettigheder til Nationen, men beholdt Kontrol over sine indre Affærer. Det er dette Forbunds-system, og dette alene, som sætter en demokratisk Styrelse i stand til at herske over et

Det Hvide Hus.

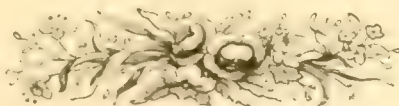
saå stort Land. Derfor maa vi, om vi end giver Fællesstyrelsen den øverste Myndighed, mere og mere henvise provinssielle Anliggender, hvor vigtige de end kan være, til Staten; og vi maa forebygge Samlingen af vore Affærer i den nationale Styrelses Hænder, hvormeget det end kan være til vor midlertidige Fordel.

Hver Stat har sin egen Guvernør, lovgivende Forsamling og Høiesteret, af hvilke Guvernøren og den lovgivende Forsamling, i enkelte Stater ogsaa Høiesteret, vælges af dens egne Folk. De forskjellige Stater stiller forskjellige Fordringer til sine Stemmeberettigede; i nogle Stater maa en Mand kunne læse og skrive, i andre have en vis Eiendom; i en Stat er der ingen Forskjel mellem Mænd og Kvinder, og forskjellige andre Betingelser findes ogsaa. Det, som gjør en Mand stemmeberettiget i sin egen Stat, giver ham ogsaa Stemme i samme Stat under nationale Valg.

Staternes Embedsmands Tjenestetid er meget forskjellig, idet nogle holder sin lovgivende Foramling aarlig, andre hvert andet Aar; nogle Guvernører vælges for et Aar, andre for et længere Tidsrum. Alle disse sine egne Anliggender har Staten den overste Myndighed. Alle har sine egne Retter under Høiesteret til Retfærdighedens Udøvelse. Stedlige Anliggender bestyres ogsaa høist forskjelligt af Distrikter, Amt, Sogn og andre Underafdelinger, af hvilke mange er meget forældede, og paa samme Maade stures ogsaa Børne paa forskjellig Maade. Al denne Forskjel i Enheden tjener til at danne en ensartet Nation af denne uensartede Mængde af mellem seksti og sytti Millioner Menneister.

De oprindelige tretten Stater, der lidet drømte om det store Territorium, over hvilket de Forenede Staters Aag saa stolt skulde vaie, havde ingen smaa Tanter om en Nation og forgede for dens Udbredelse bedre end de vidste. Det fælles Land, der tilhører Nationen og for en stor Del er ubebygget, holdes af Fællesskystrelsen i Territorier. Disse bestyres af Embedsmand, der udnævnes af Præsidenten og er kun underkastede de Forenede Staters Love. Deres egne lovgivende Foramlinger bestyrer deres stedlige Anliggender, og hvert af dem sender en Deleгат til Kongressen for at tage sig af dets Affærer, men Loven tillader ham ikke at stemme. Saasnart et Territorium faar en tilstrækkelig Folkemængde indtages det af Kongressen i Unionen som en Stat med alle de ældre Staters Rettigheder og Privilegier, Præsidenten melder denne Begivenhed til Verden, og Optagelsen mærkes ved en ny Stjerne i det Aag, vi arer. Saaledes har vi seet den ene efter den anden af en og tredive nye Stater foiet til den lille Forening af tretten, og mange af dem er store og mægtige Riger mange Gange saa store som den hele Nation ved dens Begyndelse.

De Forenede Stater er virkelig et Frihedens Land, og Konstitutionen beskytter selv Borgernes Frihed. Metten til at tilbede Gud, som man vil, til at forsamles hvor og naar man vil, Frihed i Tale, Presse og Andragender, alle disse store Gaver giver de Forenede Stater til enhver inden deres brede Grænser. Dette er heller ikke alt; vore Huse bevares ufrænkede af Underfogelse og Bestagelæggelse, og Lovens Skjold er altid over vor Person og vore Eiendele. Hvis man bliver anklaget for Forbrudelse, sikrer Loven os Retfærdighed, thi ved Metten til at blive domt af Jury og mange andre gode Bestemmelser, beskytter Loven baade Person og Eiendom, og ved de fide og store Artikler i det store Frihedsbrev — Artikler, paa hvilke der ofredes saa meget Blod og Bænge — forbydes alt Slaveri inden Landets Grænser, og enhver Borger garanteres Stemmeret uden Henfyn til Race, Farve eller tidligere Tjenestevilkaar. Thi dette er den Pligt, som de Forenede Stater forlanger af enhver Mand, at hjælpe med Selvføret. Dette er hans store Privilegier — at vælge Landets Embedsmand, at have Opfyn med dets Politik, at opretholde Lovene og at give disse gjennem sine Repræsentanter, at udvikle Nationen og frelse den. Dette er, hvad det vil siige at have Stemme i Amerikas Forenede Stater.

Kremont, den store Vanebryder, taler til Indianerne.

7. Kapitel.

Banebrndere og Pionere.

Daniel Boone.

Gammelt Billede.

Boones Navn var et af de mest fremragende og hans Liv et af de mest spændende saavel som mest nyttige blandt de første Pionere. Hans Navn er uløseligt forbundet med Kentucky. Boones Fader udvandrede fra Bucks County, Pennsylvania, til Nord-Karolina, da Daniel var Gut. Da han blev voksen, giftede han sig med Rebecca Bryan, og disse to tilbragte sit Liv, som det var Skik blandt den Tids Pionere. En ung Mand, som giftede sig da, begyndte ikke med store Indtægter. Boone tænkte ligesom David Crockett, at naar han havde budt sin Udvalgte en stærk Arm og et trofast Hjerte, havde han givet hende nok at begynde med. Husgeraad var af saa simpel Konstruktion, som det var muligt at gjøre det med Træ og Læder, medens Klæderne var hjemmewavede eller dannede af Dyreskind, der var farvede med Guldris og Paranoeder. En Kvindes Stadsklædning var forfærdiget af hende selv, og en Mandes bedste Klæder havde i Norge været brugte af et Dyr.

Boone havde en Fortøber i Dr. Thomas Walker, fra Virginien. Denne Herre, der var bleven opflammet ved Jægeres Beretninger om Vestens Lande, nu Staten Tennessee, reiste i Følge med Herrerne Woods, Patton, Buchanan og en Mængde Jægere og andre, ud paa en Opdagelsestur. Disse stundes Navnene paa Cumberland-Bjergene, Skaret og

Floden, der med en eneste Undtagelse er de eneste Navne af ren engelsk Oprindelse i Tennessees tidlige Geografi. Tennessee antoges den Tid for at være en Del af Virginien. Tolv Aar senere drog atter Dr. Walker over Clinch og Powell's Floderne og trængte ind i den Del, der nu kaldes Kentucky. Andre fulgte i hans Fodspor saa langt som til Tennessee og nogle antagelig ind i Kentucky. At Daniel Boone var med paa en af disse Ekspeditioner saa langt tilbage som i 1760 ansees bevist ved Opdagelsen af hans Navn ridset tilligemed Datoen i et gammelt Træ nær Diligenceveien mellem Jonesboro og Blountsville i Dalen ved Boones Creek, der er en Biflod til Watauga. En Jæger ved Navn Finlen trængte ind i Kentucky nogen Tid efter og bragte med sig tilbage glødende Beskrivelser af det Jægerens Paradis, han fandt der. Boone besluttede at rejse til dette nye Land. Forberedelserne til Afreisen tog nogen Tid. Selv det hjemmevævede Tøj og Skindet maatte gøres istand; de nødvendige Penge til Familiens Ophold maatte tilveiebringes, og da tilslut alt var i Orden, tog Boone sin Rifle og satte afsted med John Finlen, John Stewart, Joseph Holden, James Moncey og William Cool for at gennemstreife en bjergfuld Odemark paa flere Hundrede Mile. Vor Pioners Konstitution var paa den Tid fuldkommen. Han beskrives som en fuldvoksen Mand, haardfør, kraftig og ienestærk med milde brune Dine.

Efter talrige Gjenvordigheder, som af Mangel paa Plads ikke kan gjengives, stod Pionerne tilslut paa en fremspringende Højdedaak, hvorfra man havde Udsigt over de frugtbare Dale, der vandes af Kentucky Floden. Der saa de Flokke af Bøffeler og Hjorte, og der var overalt Tegn paa Overflod af Vildt. Landet var næsten over al Beskrivelse rigt paa Plantevækst og det syntes i enhver Henseende at være som Finlen havde beskrevet det „et Jægerens Paradis.“ Fra Hørfattene paa Flodens Bund til de Skove, der klædte Aaserne, syntes det at være et Fredens og Overflodighedens Land. Og dog havde det selvsamme Territorium blandt Indianerne et ildevarslende Navn; det kaldtes „den mørke og blodige Mark.“ Ikke en eneste Stamme gjorde denne Dal til sit Hjem, endstjont Cherokeeerne gjorde Hordring paa den; men baade Cherokeeer, Shawnee og Chickasaw Stammer jagede undertiden her, og den var Scenen for mange blodige Fejder og Sammenstød.

Et første Glimt af Kentucky.

Boone og hans Følge slog sig ned med al denne Naturens Skønhed og Rigdom for sig i en Klippefløjt, over hvilken der var faldt et Hjempetræ. Denne Veir forbedrede og udvidede de fra Tid til anden, da den blev deres Hovedkvarter i den paafølgende Sommer og Høst. Under hele denne Tid streifede de meget omkring og jagede, og de fandt Vildt i Overflod, undersøgte Landet nøiagtigt, men traf ikke paa nogen rød Mand.

Høsten 1760 forlod Boone og John Stewart en Dag sit Følge og drog ind i Skoven for at foretage en noget længere Udflugt end sædvanligt. Man kan let forestille sig, hvorledes det paa den Tid af Aaret maa have været i Risikoen. Plantelivets uinaadelige Rigdom og den store Mængde Vildt maa have gjort et stærkt Indtryk paa disse Jægere, hvis Følelse af Sikkerhed endnu ikke var bleven forstyrret ved nogen Sammenstød. Af al denne Herlighed havde de indtil da været i fredelig Besiddelse. Pludselig forstyrredes deres Fred ved Tilsynet af en Flok Indianere, som overraskede Boone og Stewart saa fuldstændig, at der ikke kunde være Tale om at gjøre Modstand, og de blev tagne tilfange.

Paa den lyvende Nat efter Tilfangetagelsen leirede Indianerne sig i et Korftrat og gjorde op Ald. Anstrengelsen ved en lang March gjorde fanite, at de var mindre agtpaa-givende end ellers: imidlertid saa Boone, der altid var aarvaagen, Leilighed til at befri sig fra dem og undslu, medens de sov omtræng Alden. Da han imidlertid ikke vilde forlade sin Kammerat, kjønt han vidste, at den Risiko, han løb ved at vække ham, var meget stor, da den mindste Stoi vilde vække Indianerne, gik han hen til Steuart og var saa heldig at saa ham vaagen uden Stoi. Om Morgenens var Jagerne langt borte paa Vej til sin Leir, til hvilken de ankom, uden at blive indbente, men kun for at finde, at Xinken og de andre var forvundne. Man horte aldrig senere noget til disse.

John Steuart, Boones trofaste Vens, Død.

Tidlig det næste Aar ankom Squire Boone, Daniels Broder, med en Kammerat. Ved Ankomsten til Leiren fik de først en skarp Modtagelse, da de ikke straks blev gjenkjendte: men Modet var naturligvis meget hjerteligt, da Gremmitterne saa, hvem de Besøgende var. Under sit lange Fravær fra Hjemmet horte nu Boone for første Gang noget fra sin Familie, fik Bud fra sin Kone og fik vide, hvorledes hans Sommer bestræde den lille Gaard. Ikke længe efter Squire Boones Ankomst blev Boone og Steuart atter anfaldne af Indianere, og denne Gang blev Steuart dræbt. Derpaa kom Squire Boones Vedjager bort fra Leiren og

vendte aldrig tilbage. De to Brødre var nu ganske alene, og da Ammunitionen begyndte at slippe op, bestemte den Tidstkomne sig til at vende hjem og skaffe det fornødne Forraad. Vi ved ikke, hvem der mest er at beundre, enten den Mand, der vilde udstaa Faren ved en Tilbagerejse alene, eller den, som havde Mod nok til at blive tilbage i det vilde Land, der var opfyldt med hans Fiender, og hvor han i tre Maanedere stadig stiftede Leir for ikke at blive opdaget. Fra hans egen Beretning om denne Del af hans Liv ser vi imidlertid, at den Tid, som han tilbragte alene blandt Kentuckys vilde Skove, afhængig af sin egen Dygtighed og Marvaagenhed, undvigende sine Fiender og paa Jagt efter deres Wildt, var langt fra at være den mindst behagelige i hans Liv. Efter tre Maaneders Forløb vendte Squire Boone tilbage og sammen gjenoptog Brødrene atter sit Kald, indtil tilslut Daniel Boone vendte tilbage med en noiagtig Kjendskab til Landet og dets Midler til sin Familie i Nord-Karolina.

Boones Beretning om, hvad han havde seet, om Wildtet, Jordens Frugtbarhed, Bjergenes og Flodernes Skønhed og alt, som havde gjort Indtryk paa ham, skal have opflammet hele Nord-Karolina.

Og medens nu Opdageren gjorde Forberedelser til nok en Tur, vil vi forklare Hensigten med disse Ekspeditioner. Som allerede omtalt, hørte Kentucky — det vil sige den indlige Del — nominelt til Cherokeeerne. Der gjordes Fordring paa det af Virginien, Nord-Karolina og senere af Tennessee. En af den Tids bekendte Personligheder, Oberst Henderson, med flere andre Herrer gjorde op en Plan om at indkjøbe alt det omtalte Land af Cherokeeerne og grunde en uafhængig Stat eller Republik, der skulde kaldes Transylvanien. Der er neppe Tvivl om, at Boones første Ekspedition til Kentucky og lange Ophold der blev foretaget for Oberst Henderson og hans Landkompani.

Den anden Rejse blev utvivlsomt foretagen i den Hensigt at underhandle med Indianerne og gjøre alle Foranstaltninger til Kjøbet af Landstykket. Hvis hans Beretning om Landets Beskaffenhed bevirkede Oprettelsen af Landkompaniet, var han heller ikke mindre heldig med den anden Del af Forretningen. Da han havde ordnet Betingelserne med Cherokeeerne, kom Oberst Henderson til ham ved Watauga for at slutte Kontrakten. Der mødte han Indianerne i en høitidelig Forsamling, tog Del i deres Maadslagning, røgte Piben og betalte med Varer Kjøbesummen for Kentucky, samt modtog af Indianerne et Skjøde herpaa.

Kolonisation var det næste Skridt, og Boone paatog sig med en Del Folk at aabne en Vej fra Holstenfloden til Kentuckyfloden og at oprette Stationer og Høtter. Man samlede i den Hensigt sammen en Del Mand, og den 1ste April lykkedes det dem, efter en anstrengende March gjennem Wildnisset, under hvilken de mistede flere Mand, at ankomme til det Sted, hvor Boonesborough nu ligger. Der slog de Leir og lagde Grunden til en Fæstning. Nogle Dage efter Paabegyndelsen af Fæstningen blev en til af Elisabet dræbt under et Anfald af Indianere, men derefter var der i længere Tid ingen Forstyrrelse. Dette var Begyndelsen til Kolonisationen af Kentucky. Den paabegyndtes naturligvis under den Forudsætning, at Cherokeesernes Salg var lovligt, men Skjødets Gyldighed blev straks nægtet af Guvernøren af Nord-Karolina og ogsaa af Virginien og Tennessees Regjering. Hver Stat tilstod imidlertid Landkompaniet store Stykker Land paa samme Territorium,

faa at om det end ikke lykkedes Oberst Henderson at danne en uafhængig Republik, blev dog han og Kompaniets øvrige Medlemmer meget rige. I lang Tid vidste ikke de, som gjorde Arbejdet ved Grænsen og udstød alle Beiværlighederne, at der var opstaaet et Spørgsmaal om Skjodets Guldighed, og de troede sig fremdeles ifærd med at grunde en Stat.

Et Kentuckyfort.

Et Fort i de Dage var en Bygning af en meget primitiv Konstruktion. Butler siger i sin Historie om Kentucky: „Et Fort i de Dage bestod af Stykker af Tommer, der var tilspidiede i begge Ender og godt fæstede i Jorden. Klækker af disse Pæle omsluttede det forønskede Rum, hvor Indvaanernes Gutter befandt sig. Et eller flere Blokhuse af særskilt Styrke med Udflugt over Østens Sider dannede Befæstningerne eller Stationerne, som de kaldtes. I Almindelighed dannede Siderne af de indre Gutter Fortets Sider.“

Omkring tredive eller fjirti Nybyggere kom til Boonesborough med Oberst Henderson, til hvem Boone havde skrevet. Hidtil havde alle Nykommere været Mænd. Inden længe vendte imidlertid Anføreren tilbage efter sin Familie og andre, ialt seks og tyve Mænd, fire Kvinder og et halvt Dussin Gutter og Piger, hvilke fulgte ham tilbage gennem Cumberlandfloden. Før Ankomsten til Boonesborough skiltes den lille Karavane ad, og en Del af den nedsatte sig paa et andet Sted, hvor de byggede sit eget Fort. Mrs. Boone og hendes

En Pioner slænde for Indianerne.

Døtre var de første hvide Kvinder, der ankom til Boonesborough for at nedlatte sig der. Andre Nybyggere fulgte med nye Kolonier, og de begyndte at gøre Kentucky til sit Hjem. En af Stationerne kaldtes „Harro's Old Cabin," en anden Logan. Blandt de mere fremragende Mænd var Simon Kenton, John Floyd, Oberst Richard Callaway, og andre Navne, der atter og atter træder frem i Landets tidligste Historie.

Indianernes Tægt.

Indianerne, der var opvakte af Engelsenmandene, gjorde under Udbruddet af Revolutionskrigen stor Fortvivlelse blandt Nybyggerne, og mange af disse blev rædde eller modløse, opgav det lovede Land og rejste tilbage til Nord-Karolina. I 1775 havde Nybyggerne

fremdeles Tro paa Guldigheden af Cherokiseerjobet, og de tog Forpagtning fra Kompaniet, oprettede Domstole og gav gjennem en Kongres, som samledes i Boonesborough, Love samt forgede for en Ordning af Hæren. Denne Kongres var den første i sit Slags, der nogensinde var bleven holdt i Vesten.

Blandt de spændende Tildragelser under de første Aar i Kentucky var Indianernes Bortførelse af en af Boones og to af Callawans Dotre. Den ældste af disse Piger var omtrent tyve og den yngste fjorten Aar gammel. De sad i en Kano under nogle Trær, som hang over den modfattede Flodbred. Her blev de overraskede af Indianerne og tagne bort, førend deres Venner paa Høret opdagede den Hare, hvori de var. Det bandte saa nær Rattens Frembrud, at det var umuligt at forfølge dem, men om Morgenens satte Boone og Alond efter dem. De overraskede Indianerne samme Dag, medens disse holdt paa at fuge, og idet de dræbte en eller to, drev de de Øvrige bort. De folte sig ikke stærke nok til at følge efter, de var glade over at vende tilbage med de næsten sønderknuste unge Piger. Beretningen herom, der var et Bevis paa de Vildes fornuvede Fiendtlighed, bragte tre Hundrede Menneſker til at vende tilbage til sine Hjem i de paafølgende Maaneder.

Kentucky bliver Stat.

Vi kan ikke følge Kolonisternes vekslende Held eller give en udførlig Beretning, hvor interessant den end vilde være, om Gransekrigenes Tildragelser. I lang Tid var Kentucky ikke anseet som en fri Stat, og dens Folk ikke betragtet som Borgere. Virginien gjorde fremdeles Fordring paa Territoriet, men da General George Clark sendtes som Repræsentant til Virginien Kongres, blev han alligevel afvist. Da det ikke lykkedes Clark at blive anerkjendt, forsøgte han paa at skaffe Kentucky Frihed som en Stat. Det lykkedes ham ogsaa tilslut, ſkjont han havde Oberst Henderson og andres Opposition. Kentuckys Stilling i politisk Henseende var først som et „County“ af Virginien. Det var Virginien Bolværk under Indianerurolighederne, og General Clark fik Tilnavnet Vestens Hannibal. I 1786 vedtog Virginien Lovgivning de nødvendige Bestemmelser for at tillade Kentucky at antage Stillingen af en ſariftelt Stat paa den Betingelse, at de Forenede Stater ſkulde indlemme den, og Indlemmelsen ſkede i 1792.

Boone taber ſit Land.

Daniel Boone tabte al ſin Eiendom i Kentucky ved Skjodesløshed eller Uvidenhed i Loven, og efterat den nye Stats Velſtand og Væſt var fuldstændig ſikret, reiste han til Virginien og begyndte ſit Liv paany. Der blev han indtil Beretningerne, der bragtes fra Miſſouri om dette rige Land og den gode Jagtarund atter vakte hans Pioneraand, og han reiste derpaa og nedſatte ſig paa ſpaniſk Territorium. Han boede i Nemme Osage Diſtriktet, over hvilket han inden længe blev militær Anfører med et Patent fra den ſpaniſke Regjering. Ved de Forenede Staters Erhvervelse af Miſſouri fandt vor Pioner ſig berøvet ſin Eiendom. Den Regjering, hvorunder han ſidſt havde tjent, havde givet ham ti Tusind Arpents Land (en Arpent er $\frac{1}{100}$ af en Acre), paa hvilket han havde forſomt at ſikre ſig noget Skjode. Ved Kentuckilovgivningens Mellemkomſt i de Forenede Staters Kongres kom Boone tilſlut i lovlig Beſiddelse af Landet.

Kun en Gang vendte den store Monticampioner tilbage til det Land, han havde gennem-
forsket og koloniseret, og hvor han, efter hans egen Beretning, havde tabt saa meget. Han

Et Feuot Blodbad

siger: „Jeg maa sige, at jeg har faaet sande
den gamle Indianers Ord, da han under-
tegnede Oberst Henderions Skjode. Idet
han ved Afleveringen tog mig i Haanden, sagde han: „Broder, vi har givet Eder et godt
Land, men jeg er ræd, I vil have stor Banfelighed med at bebygge det.“ Mine Fodspor

er ofte bleven mærkede med Blod, og derfor kan jeg med Rette bibeholde dets oprindelige Navn. To elskede Sønner og en Broder har jeg tabt ved de Vildes Hænder, der ogsaa har taget fra mig firte værdifulde Heste og en stor Mængde Kvæg. Mangen mørk og søvnlos Nat har jeg holdt Ualerne med Selvtab, adskillt fra Mennestenes oplivende Nærværelse, brændt af Sommerens Sol og trøkket af Vinterens Kulde, et Kedskab til at bebygge Vildnisset."

Boone døde i 1820 i sit Hjem i Missouri. Han var da i sit seks og ottiende Aar.

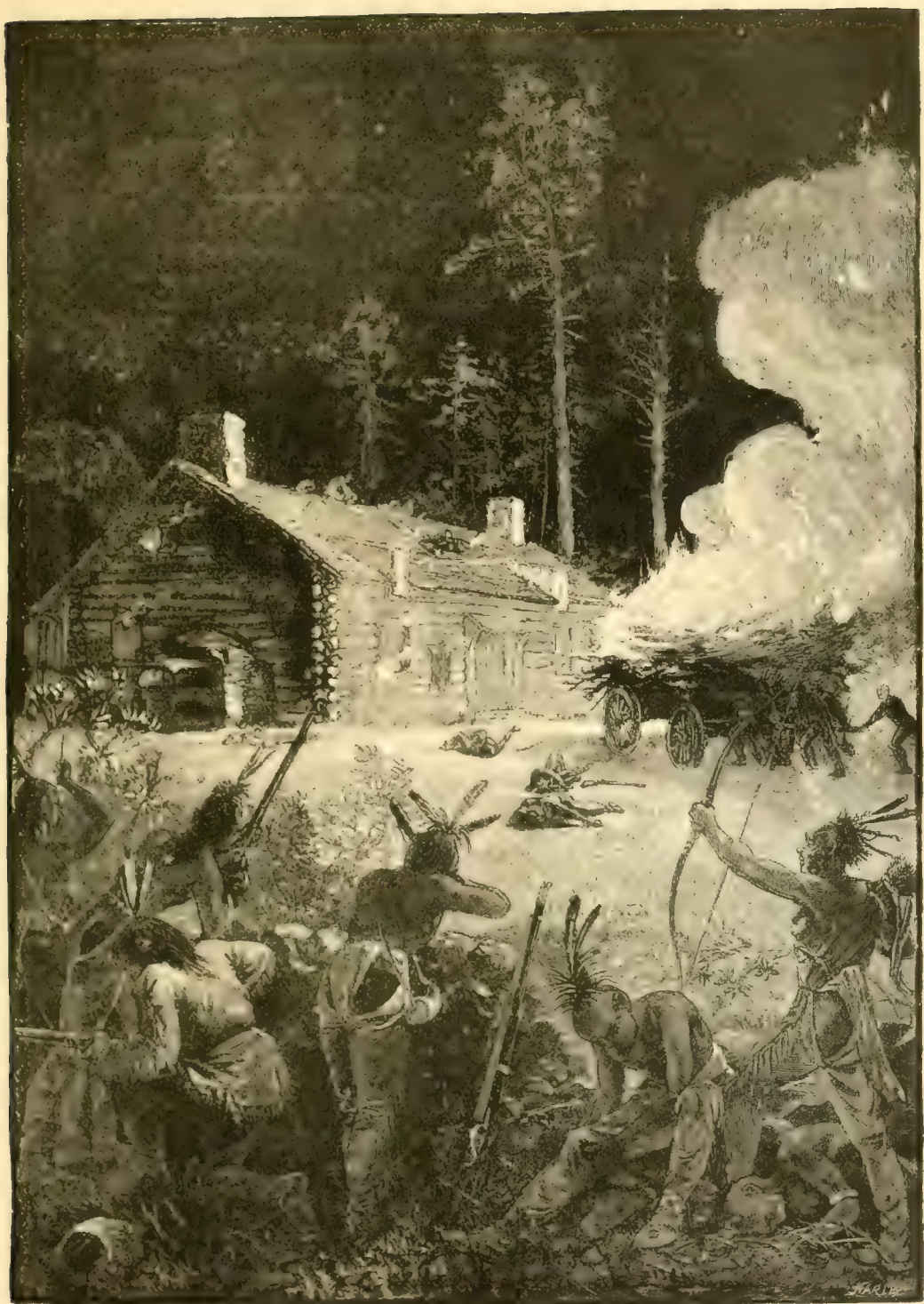
David Crockett, som døde sidst af dem, som forsvarede Alamoen i Texas, er en af den amerikanske Histories maleriske Figurer. David, eller som han i Almindelighed kaldtes „Davy" Crockett, blev født i 1786 af irsk-amerikanske Forældre. Han tilbragte sin Barndom i Faderens Hytte i Tennessee, hvorfra han løb bort, og efter flere Omviftelser kom i Tjeneste hos en Kvæker, hos hvem han blev indtil sit Giftermaal. Efter flere besværlige Aar sluttede han derpaa til Landet ved Elk-Floden, og da Creek-Krigen udbrød, boede han i Nærheden af Winchester, Tennessee. Han blev bekendt som Indianerkjemper, og en af hans tidligste Bedrifter var, da han i 1813 ved Beattys Spring af sin Kaptajn blev valgt til at være Spion og med Major Gibson gaa ind i Creekerlandet og undersøge dette. Paa den første Dag af Rejsen kom han bort fra Majoren, men trængte videre frem med fem Vedslagere fem og seksti Mile ind i Fiendens Land, hvorfra han bragte tilbage med sig vigtige Anheder. Garnisonen blev hurtig forstærket og General Jackson faldt did med Ekspres. Vi vil ikke forsøge at følge Enkelthederne i denne Krig. Crockett var Vidne til mangan en haard Dyst, var tilstede ved Afbrændingen af en Indianerlandsby, (om hvis Rædsler han fortæller i sin Selvbioграфи tilsmældende uden Spor af Samvittighedsnag), var sammen med Major Kussels Spioner, og da han vendte tilbage til sit Hjem i Tennessee, havde han Berømmelse som en Indianerkriger.

Efter Creek-Krigen var Crockett en af dem, som forsøgte at bringe Orden i den kaotiske Tilstand, hvori Tennessees Samfund dengang befandt sig. Crockett blev gjort til Magistrat, da den midlertidige Regjering dannedes. Senere blev han Medlem af den lovgivende Forsamling, endstjont en af hans Biografer beretter, at han paa denne Tid knapt kunde læse en Avis. Senere i Livet viste han, at han havde erhvervet sig mere boglig Værdom, og den bedste Beretning om hans Liv og Eventyr findes i den Selvbioграфи, som han efterlod. Den Lykke, han først gjorde som Politiker, skuldes hovedsagelig hans Humor, hans Evne til at fortælle gode Historier og hans store Skuefærdighed, en Sammensætning, der altid vil staa an hos Anbrudsmænd.

Crockett var i Kongressen i to Terminer og vandt national Berømmelse og Popularitet. Hans Karrière i Washington kom til en Afslutning efter en Trætte med General Jackson, til hvis Parti han først havde hørt. Han kom derpaa sammen med dem, som kjæmpede for Texas's Uafhængighed og døde, som for omtalt, sammen med Travis og Bowie ved Alamo.

De Ekspeditioner, som foretoges af dem, der fandt en Vej gjennem de store Fjelde, og var Forløberne for dem, som senere skulde bebygge Stillehavskysten, danner en interessant og vigtig Del af de Forenede Staters Historie.

Blandt de tidligste Opdagere i Rocky Mountains var Lewis og Clark, som i 1804 blev sendt for at anføre en Ekspedition, der skulde søge Kolumbiaslodens Udspring og mærke dens

Et Overfald af Indianere.

Lob. General Clark var en Broder af George M. Clark. Familien var fra Virginien, men var bleven knyttet til Kentucks tidligste Historie, og William Clark var fra Ungdommen af bekendt som en Indianerkriger. Atten Aar gammel blev han Sekondlojtnant, og i 1792 blev han Lojtnant i Infanteriet og i det paafølgende Aar Adjutant og Kvarttermester. Han gjorde Tjeneste ved Grænsen indtil 1796, da han tog Afsted paa Grund af daarlig Helbred og rejste til St. Louis for at bo der. En Aar senere tilbød Præsident Jefferson ham Rang af Sekondlojtnant i Artilleriet for med Meriwether Lewis at overtage Kommandoen af Ekspeditionen til Kolumbiasfloden.

Lojtnant Lewis var ogsaa fra Virginien, og hans første Tjeneste havde været at dæmpe Whiskenoprøret i det vestlige Pennsylvanien i 1794. Da han senere gik ind i Armeen, blev han Kaptein, var derpaa Privatsekretær hos Præsident Jefferson og vandt i den Grad Præsidentens Agtelse og Gunst ved sine store Aandsevner, at han blev udnævnt til at føre den videnskabelige og overste Kommando over den Ekspedition, vi netop har omtalt.

Lewis og Clark forlod St. Louis Sommeren 1803. De leirede sig for Vinteren ved Bredden af Mississippiligeoverfor Mundingen af Missourifloden. Kompaniet indbefattede ni Kentuckiere, som var vant til Indianerstikke og Livet ved Grænsen, fjorten Soldater, to kanadiske Baadmænd, en Tolk, en Jæger og en fort Baadmand. Desuden blev en Korporal og Vagt med ni Baadmand engagerede til at følge med Ekspeditionen saa langt som til Mandanterritoriet.

I Indianernes Land.

Selskabet bragte med sig de sædvanlige Artikler, hvormed de skulde handle med Indianerne, saasom Speil, Perler, forstjellige Smaasager, Skier, etc. tilligemed saadanne Levnetsmidler, som var nødvendige til dettes eget Ophold. Medens Størsteparten af Ekspeditionen satte afsted i en Flaade bestaaende af tre store Kanoer, tog Jægerne og Pakbestene Veien langs med Stranden. Paa denne Maade begyndtes om Aaaren 1804 Toget oppefter Mississippil. I Juni naaedes Jagernes Land, derpaa det Land, som beboedes af Ottawastammerne og tilslut paa Kysten Siourindianernes Jagtgrund. Her lod Ekspeditionens Anførere Hunter opreise og leirede sig for Vinteren blandt Mandanerne ved 27° 21' N. B. I dette Land fandt de nok af Vildt, en Overflodighed af Bøffeler og Hjorte; men Veiret var umaadelig koldt, og Ekspeditionen var neppe forberedt paa et saa strengt Klima, hvorfor dens Medlemmer led meget ondt.

I April satte de atter afsted og opover Missouri, hvis store Fald de naaede i Juni. Her gav de Bifloderne Navne og rejste opad den nordligste, som de kaldte Jefferson Flod, indtil det var umuligt at trænge videre frem; derpaa efterlod Kaptein Lewis med tre Ledsagere Ekspeditionen i Leiren og satte afsted tilfods henimod Bjergene for at søge efter de ventligsindede Shoehoner, fra hvem han ventede Hjælp paa sin paatænkte Reise over Fjeldene.

En Flod, som løb mod Vest.

Den tolvte August opdagede han Kilderne til Jeffersonsfloden i et Pas i Rocky Mountains og satte over den Høiderne, der adskilte den, og paa hvis anden Side hans Dine frændes ved Opdagelsen af en liden Bæk, der løb mod Vest. Den uforfægtede Opdager saa med

Glæde, at denne lille Elv flød ud mod den nedgaaende Sol mod det Stille Ocean. Efterat Kaptein Lewis havde modt en Skare Shoshoner og overtalt dem til at ledsage sig paa Tilbageveien til Ekspeditionens Leir, opfogte han atter sine Ledslagere. Kaptein Clark gik derpaa foran for at bestemme den Retning, hvori de skulde gaa, og idet han kom til den Flod, som hans Ledslagere havde opdaget, kaldte han den Lewis-Floden.

En Mængde Indianerhæste skaffedes dem af deres rødhudede Venner, og Opdagterne satte afsted henimod den vestlige Skraanings brede Sletter. Den sidste Del af deres Fremtrængen over Bjergene havde været langsom og besværlig paa Grund af det tidlige Snefald, men Sletterne havde hele den tidlige Høsts Skjønhed. I Oktober naaede de Kaskaskia Flod, og idet de efterlod Hestene og den Bagage, de kunde undvære, hos Indianerne, rejste de i Kanoer nedad Kolumbiafloden, paa hvis indlige Bred de tilbragte sin anden Vinter, fire

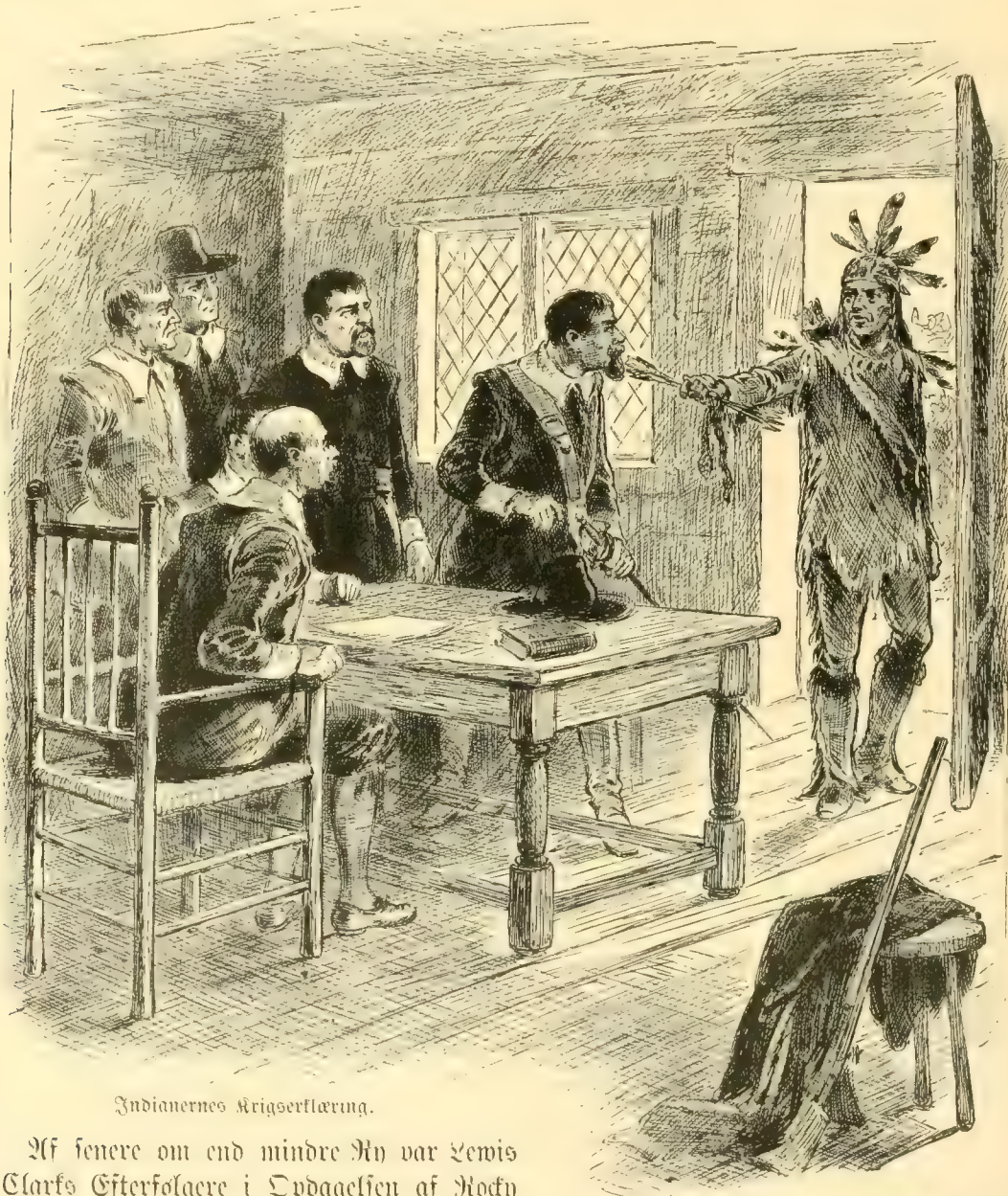
Bonelljagt i Montana i 1761.

Hundrede Mile fra det Sted, hvorfra de gik ud. En stor Del af Tilbagereisen optoges af Kampe med fiendtlighedsindede Indianere, og Veien befandtes at være langt vanskeligere end da de gik mod Vest. Lewis blev saaret for han naaede hjem, ved et Vaadeisud fra en af hans egne Mænd.

Lewis og Clarks Tilbagekomst.

Efter to Mars Araver vendte endelig Ekspeditionen tilbage; Anførerne kom til Washington, medens Kongressen var samlet, og Stykker af Land tilstodes straks dem og deres Underordnede. Kaptein Lewis blev ogsaa Guvernør af Missouri. Clark blev udnævnt til Brigadegeneral for Øvre Louisiana og i 1813 til Guvernør af Missouri, hvilket Embede han beholdt, indtil det Territorium blev Stat, hvorefter han trak sig tilbage til Privatlivet

indtil 1822, da Mr. Monroe gjorde ham til Superintendent for de indianste Anliggender, hvilket Embede han indehavde til sin Død. Lewis fik et sorgeligt Endeligt. En medfødt Tilboielighed til Melankoli udviklede sig mere og mere hos ham og bragte ham til efter et langt og nyttigt Liv at begaa Selvmord.

Indianernes Krigserflæring.

At senere om end mindre end var Lewis og Clarks Efterfølgere i Opdagelsen af Rocky Mountains og Sletterne nedenfor. Vi figter her til General Fremont og hans berømte Spion Kit Carson. Man kan uden Overdrivelse sige, at efter al Sandsynlighed havde den Berømmelse, som den unge Lieutenant og hans Underordnede opnaaede, sin Grund i en Kjærlighedshistorie.

General Fremont.—En Kjærlighedshistorie.—Kit Carson.

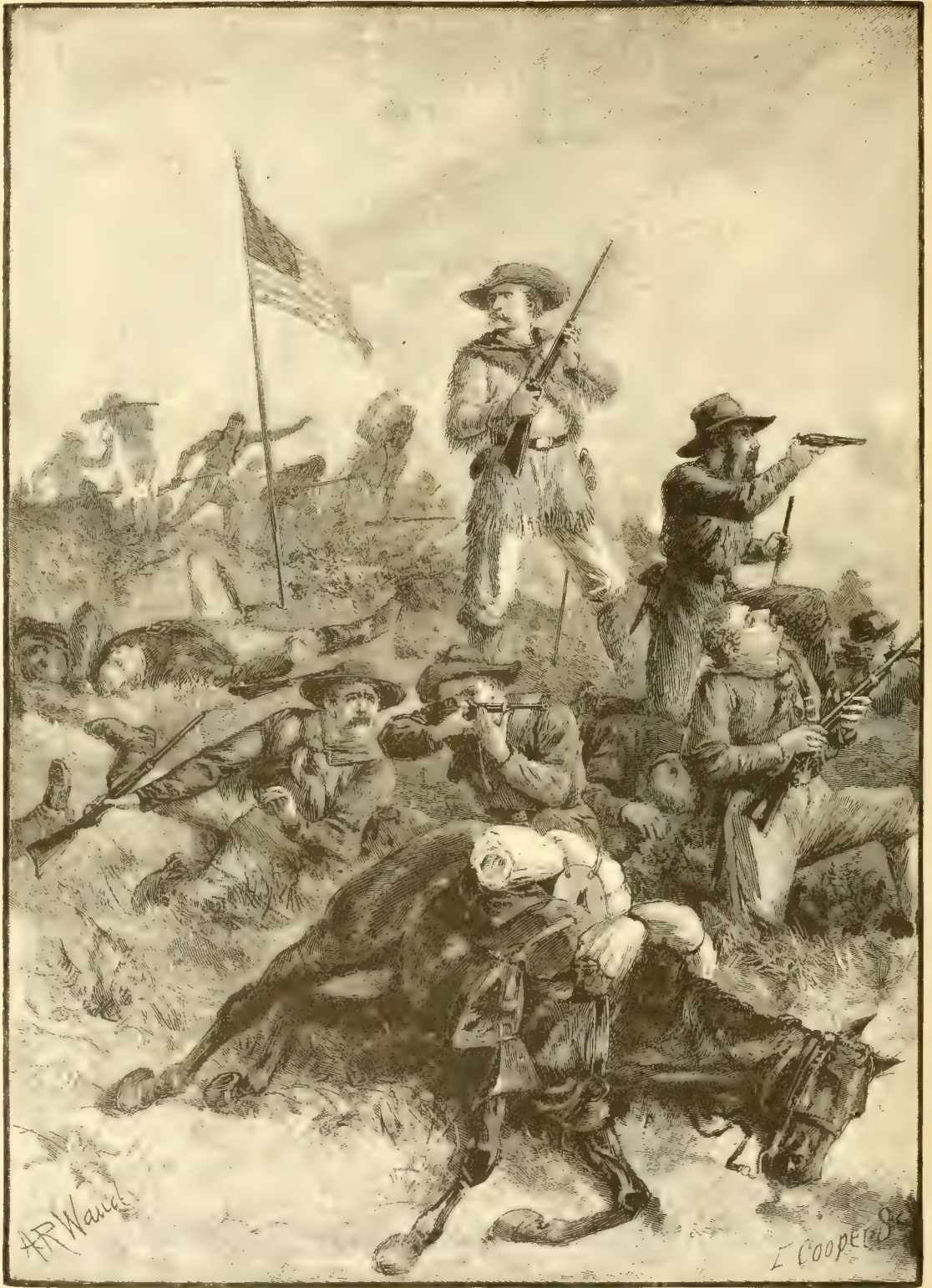
Da General Fremont var Sekondlojtnant, blev han i 1840 kaldt til Washington, hvor han traf sammen med og blev forelsket i Jessie, Datter af Thomas S. Benton. Oberst Benton syntes godt om den unge Lojtnant, men syntes, at en femtenaarig Pige var altfor ung til at binde sig, og da alle hans Bestræbelser for at hindre det var forgjaves, ital han have udvirket den Befaling fra Krigsdepartementet, hvilken sendte Fremont paa en Underfogelse af Rock Mountains. Oberst Benton havde paa den Tid en meget stor Indflydelse i Washington. Det Svært, der var overdraget Lojtnant Fremont, blev udført faarst hurtigere end under andre Omstændigheder og ved hans Tilbagekomst blev de Eltende hemmelig gifte; men Smagen for Eventyr og Underfogelse var bleven itjærpet, og den fremtidige Banebrøder udtænkte en Plan til at undersøge hele det vestlige Land, at studere Topografien, Hjælpenidler, etc. Som en Del af denne Plan blev han paa sit eget Forlangende overdraget at gjøre en geografisk Opmaaling af Rock Mountains især det indlige Pas.

Medens han var beistjæftiget med dette Arbejde, mødte han Kit Carson, en professionel Jæger og Bæverfanger, som i otte Aar havde været Jæger for Bent's Fort. Fremont anfatte ham straks som Jæger og Spion. Mange, som gjerne vil tale nedslættende om den Forites Berømmelse, har erklæret, at Gien for de Opdagelser, som gjordes, stuldes hovedsagelig Carson; men det Faktum, at barometriske Observationer, topografiske Data og andre videnstabelige Optegnelser, der stod over Carsons Gvner, gjordes, og ikke det alene, men ogsaa vakte saavel fremmede som amerikanske Autoriteters Beundring og Opmærksomhed, viser en saadan Paastand at være uden Grund. Dog vil Navnet paa den senere Kandidat for Præsidentfabet altid været knyttet til hans ringere Ledjagers, hvis Kjendskab til Grænsen gjorde, at mange af deres Foretagender fik et saa heldigt Udfald.

Carson blev sendt til Washington som Overbringer af foritjellige Skrivelser i 1847 og blev her udnævnt til Lojtnant i de Forenede Staters Skytterforps. Han blev senere udnævnt til Indianeragent, en Post, hvortil hans store Erfaring gjorde ham særliq itiffet.

At Mangel paa Plads kan vi i dette Kapitel ikke omtale andre af Vestens Opdagere og Banebrødere. Vi har kun itildret nogle af de mere Fremragendes Liv og Gjerninger, hvilke viser, hvorledes Vesten blev aabnet for de Millioner, der senere fulgte efter. Vi hadrer de tapre Mand, der vovede alt og ofrede alt for at bane Veien, og kan ikke andet end tro, med Daniel Boones Ord, at de var „Redstaber til at bebugge Vildnisset.“

8. Kapitel.

De amerikanske Indianere.

Indianerkvinde med sit Barn.

Da vore Fædrene først landede ved disse Kyster, fandt de Indianerne der. Ved Plymouth og Jamestown saavel som ved Mundingen af Hudsonfloden og i Florida var deres første Velkomsthilsen altid fra den røde Mand. Sam tilhorte Landet og fra ham fik den hvide Mand det, undertiden tilfjæbs, undertiden som Erobring, men endnu oftere ved simpelthen at fætte sig i Besiddelse af det som Nybygger. Som oftest fandt Indianerne sig heri i Begyndelsen. Den hvide Mand og hans Skikke var noget nyt, underligt og frugtindgavende for disse Skovenes Born, og de syntes det var bedst at stemme en saa farlig Modstander gunstigt. Men de første Nybyggere var Mand af Blod og Jern, og de kjendte kun lidet til en Høflighed som Barmhjertighed. Fra Nybyggernes Side blev Indianerne overalt behandlet saaledes, at Venkabet blev til Fiendskab, og paa begge Sider forenede en Høflighed af Frugt sig med Hadet. Undertiden kunde en Anfører,

der var mere høifindet end de øvrige, Mand som Miles Standish eller John Smith, behandle den røde Mand med Respekt, og knyttede derved Foreninger, som bestod endog under Krigen; men i Begyndelsen ligesom nu i vor Tid fragtede den hvide Nybygger efter Land og drev Indianerne bort derfra for at kunne bo der i Fred.

Første Forhold til Indianerne kan løselig inddeles i fortløbende Perioder, der omfatter Tiden fra den første Landgang paa Amerikas Kyster indtil omkring Aar 1830; og saa atter i andre Perioder fra den Tid til nu. Den første Afdeling kan inddeles i Opdagelsens Periode, da den Vilde modtog Ankommeren med Forundring og et Velkomment, og da den Indtrængende plundrede den vilde og tog ham til Slave; Kolonialperioden, da den Vilde var bleven klogere og mere listig samt ventede for at se Nybyggernes Henfald, før han underhandlede med dem, idet han undertiden boede fredeligt ved Siden af dem, og undertiden forenede sig med andre i en frugtesløs Bestræbelse efter at drive dem bort;

men han traf altid det korteste Straa; og Nationalperioden, da Indianerne var den unge Nations svorne Fiende eller dens midlertidige Forbundsfælle.

Da Pilgrimmene landede i Plymouth i 1620 eller Kaptein John Smith og hans

Miles Standish underhandler med Indianerne.

Følge nedlatte sig Jamestown i 1607, var de imidlertid ikke de første, som stod i Forbindelse med Indianerne. Der var hengaaet over et Hundrede Aar siden Kolumbus, der tog Amerikas Kyster for Ostindiens, kaldte de vilde Indvaanere Indianere. Paa den Tid havde

den ene Opdager efter den anden steget i Land paa Amerikas Kyster og taget et eller andet Landstykke i Besiddelse i sit eget eller sin Konges Navn og beholdt det eller glemt det, eftersom Tilfældet nu kunde være. Men enten det var Franske eller Engliske, Spaniske eller Hollandiske blev de altid mødt med samme Venlighed, Gæstfrihed og Venkab, og ligeaa ofte fik de Vilde Grusomhed til Gjengjæld. Indianerne levede i Ro og Fred i spredte

Zandsbner. Deres Føde bestod af Vildt, Fisk, nogle simple Grønsager, deriblandt Mais og vilde Rodder. Gjæstfrihed mod Venner og Fremmede ansaaes som en Pligt og at nægte Hjælp som en Forbrudelse. De havde ingen Lust til at efterligne den hvide Mands Skikke, der for dem syntes langt fra menneskelige. Heller ikke var dette noget Under, thi de Kwantomne bedrog og narrede den lettroende Indianer eller afbrændte, naar Leiligheden tillod sig, ofte og længe uden Leilighed, hans Landsby og dræbte Indvaanerne; der sejlede aldrig et Skib fra den nye Verden uden en Ladning af røvede røde Mænd, der fortes over Havet for at bruges som Slaver. Spanierne og Portugiserne i Syd under Cortereal og Coronado, De Zoto og andre, Frantimandene og Engeltimandene i Nord under Cartier og Cabot og deres Følge, alle kom for at søge Guld og behandlede Indianerne paa samme Maade.

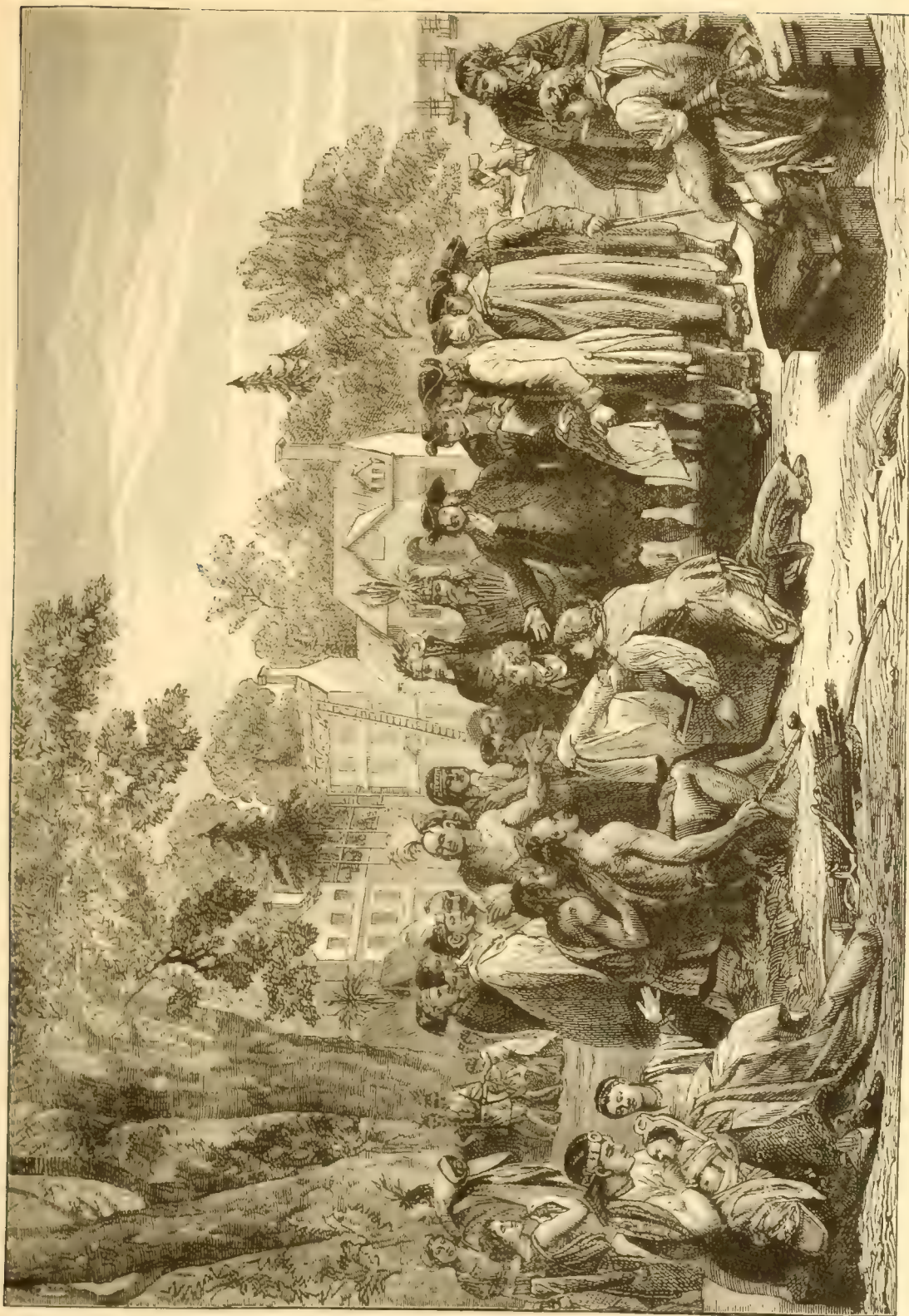
Med Aar 1600 opstod en ny Tid i Amerika — Koloniernes Tid — Hjemmenes og Zandsbneres Tid, og det nye Spørgsmaal opstod, om de to Racer kunde bo sammen i Ro og Fred. Alle tidligere Erfaringer bevarede endnu i den røde Mands gode Husfærdighed. I Nord Carolina var Sir Walter Raleigh's romantiske Forsøg paa at kolonisere Roanoke Øsland bleven til intet og efterladt sig Mindet om et uberettiget og grusomt Blodbad, udført af de mistænksomme Engeltimænd. Trods alt dette forsøgte fremdeles Indianerne forgæves at udvise Venlighed. Da i 1607 en Koloni blev anlagt i Jamestown, lod den store Krieger Powhatan, hvis Land var bleven gjort Indfald i af Carolinas Koloni, Engeltimændene „venlig underholde,“ idet han trafterede dem med Brød, Bær og Fisk, medens hans Folk dansede for at more dem. Da Powhatan imidlertid snart efter blev forvislet om, at Engeltimændenes Beboelse ikke spaaede godt for hans Folk, idet „Indianernes Hæftigheder blev lidet respekterede,“ og Engeltimændene ikke lod sig afholde fra at tilvende sig ved Erobringer Appomattoxflodens Nord, Sytter og Kornoplaagssteder, besluttede han at beskutte sit Folk og forsøgte paa alle Maader at fradrifte Engeltimændene deres Erobringer. Den frættede Kaptein John Smiths Dugtighed og Mod var formeget for ham, og der blev, omendstjont med adskillig Vanskelighed, opretholdt en nøre Fred. En Gang blev Kaptein Smith selv tagen til Fange og hans Liv var i Fare; og der fortælles en romantisk Historie om, at han reddedes af en Indianerhøvding's unge Datter Pocahontas. Det er imidlertid mere sandsynligt, at han skulde sin Skæbne til, endstjont en saadan Redning mange Aar forveien havde været en tidligere Svadgers lykkelige Skæbne. Den smukke Pocahontas ægtede John Rolfe, hvilket bidrog til stærkere at knytte Kolonisterne og Indianerne til hinanden. Men selv denne nøre Venlighed var ikke af lang Varighed, thi straks efter Powhatans Død blev der et utræffeligt Blodbad af de Hvide, og i tre Aar efter var der stadig Strid mellem begge Racer i de Egne.

I Nu England var Forholdet omtrent det samme. For Pilgrimmene naaede Nu England havde Indianerne i Maine lidet meget, og Engeltimændenes Navn var allerede frættet og hadet. Af den Grund var det, at en Regn af Fiske var den første Hilsen, der mødte den hvide Mand i Massachusetts. Men nogle Maaneder senere kom en Indianer, Samoiet, ind i Plymouth og saade: „Velkommen, Engeltimænd!“ og han var den første af en Gruppe berømte røde Mænd, som blev Rudsagernes Venner. Squanto, Hobamok, Massasoit, Canonius, Uncas, Miantonomah er Navne, der er vel kjendte i Nu-Englands

Historie, de fleste af dem store Krigere, Mand, som var tro mod sine Forbundsfæller. Men efterhvert som Tiden gik og de uundgaelige Resultater af de nye Besiddelser blev synlige, blev Indianerne mere og mere uwillige til at give op sit Land og gjorde nu og da Modstand for at kunne beholde det. Derpaa fulgte stræffelige Krig, blodige og frugtelige, som kun vilde Krig kunne være, og de blev ofte end mere indviklede ved de forskellige Stammers Skinsuge og arvelige Fiendskab. Hvis saaledes Miantonomah og Narragansetts Stammer var Nybyggernes Venner, var Uncas og hans Mohikanere deres Fiender. Tidlig i det sekstende Aarhundrede gjorde Sasacus og Pequots stolte Stammer forgaves et Forsøg paa at odelægge de Indtrængende, men blev fuldstændig udrøddede. Det er ikke let at sige, hvilke var de mest grusomme, Kolonisterne eller Indianerne; begge afbrændte forsvarsløse Landsbyer, begge myrdede de Kvinder og Børn. Fæmti Aar senere gjorde en af de største af alle indianske Krigere, Kong Killip, et sidste Forsøg paa at gjenvinde sit Land. I et og et halvt Aar lykkedes det ham at modstaa Engelsen, i det han afvekslende viste sig i Massachusetts, Rhode Island og Connecticut og kjæmpede saavel med Gevær og Rugler som med Tomahawk og Skalperingskniv; han var umaadelig tapper og ligesaa grusom. Kolonisterne maatte udstaa store Lidelser og Indianerne endnu større; thi disse saa tilslut, at deres Magt var tabt, og at deres Race forsvandt fra den Jord, de saa længe havde elsket.

I New-York og vestenfor dette herskede imidlertid de store forbundne Stammer af Iroqueserne eller de „seks Nationer“ over hele det omgivende Land. Nordover mod Quebec, sydover mod Maryland og Vestover mod Illinois og Michigan beherskede de de underordnede Stammer, og ved sin politiske Dugtighed, sit Mod og sin Magt blev deres Herredomme daglig mere og mere grundfæstet. Mohokser, Onondagaer, Canugaer, Oneidaer, Senecaer og Tuscaroraer dannede et Forbund, og med en vel udarbejdet Statsforfatning, befæstede Byer og Feste troede de sig uindtagelige. Deres Byer var vel forsvarede, og deres Fælsader viste sig at kunne modstaa selv de frugtede Rugler og Krudt. I over et Hundrede Aar kjæmpede Iroqueserne mod Franskmændene i Kanada eller forsvarede sig mod de Franskes Indtrængelse i New-York. Tilslut var Iroqueserne saa haardt medtagne af Frontenac, at deres Magt blev brudt. For en stor Del havde dette imidlertid sin Grund i den overordentlige diplomatiske Dugtighed, der udviste af Hovdingen for Huronstammen, deres Arvesøn; med en Tallenrands Dugtighed, behandlede han baade Franskmænd og Engelsen saaledes, at Krigen meget forlængedes.

I Pennsylvania alene var der Fred, William Penn, der kom over i den sidste Halvdel af det syttende Aarhundrede, førte med sig Kvækergrundsatninge og Kvækerisikke. Fra første Gang Pennsylvanierne havde sat sig i Forbindelse med Urindvaanerne begyndte de ikke alene med Respekt, men holdt ved med at vise den. Penn købte Landet med en stor Mængde Varer og behandlede derefter den røde Mand som den hvide. Der var hverken Krig eller Blodbad, og i Indianernes mørke Historie skimter denne Traktat med Respekthedenens Lys. Paa Stillehavskysten var der ogsaa en kort Fredstilstand. Der landede Sir Frans Drake i den „smukke og gode Bugt“ ved San Francisco i 1579, og han vandt i den Grad de Vildes Hengivenhed, at de gjorde ham til Konge, og græd bitterlig ved hans Afreise; men dette var kun et enkelt Tilfælde. Det var først i 1528, at nogen tænkte paa, at disse Vilde havde Sjæle, men senere manglede der aldrig paa kjække og fromme Præster,

William Penn underhandler med Indianerne.

som trodsede ufsendte Farer og udholdt alt muligt for at kunne forkynde sin Lære til nogle faa. Franciskanere, Dominikanere og Jesuiter var lige ivrige i sit Arbeide i Florida og Nymexiko, medens Fortællingerne om Jesuiternes Heltebedrifter i Nord og Vest er af en rent romantisk Natur.

De Bevilgninger, hvorunder de engelske Protestanter tog sit Land i Besiddelse, havde meget at sige om det ædle Arbeide at bringe Civilisation og Kristendom til „de Vantro og Vilde, som boede i de Egne,” og Virginien gjorde tidlig Forsøg paa at oprette Skoler og overtale „disse Barbarers Børn” til at lære „Litteraturens Begyndelsesgrunde” og „den fristne Religion,” men vi hører kun lidet om praktiske Resultater til den Dag, da den røde Mands Apostel, John Eliot, først underviste Indianerne i Massachusetts og Connecticut. I tredive Aar boede han hos dem og lærte dem at læse, at arbejde og at bede. Han gav dem en Bibel paa deres eget Sprog, og med meget Arbeide og mange Farer lykkedes det ham og hans trofaste Medhjælper, Thomas Mayhew, at samle blandt disse jagede og fjæmpende Indianere seks Menigheder, hvis over et Tusind „bedende Indianere” gjentagne Gange stod fast imod store Fristelser og blev en sikker Støtte for sine hvide Naboer.

Medens Kolonisterne blev stærkere i Nord og Omstændighederne snart skulde forandre det indianske Spørgsmaal, begyndte Indens røde Mænd paa en Bane, der var ualmindelig i vor Historie, eftersom den fortlætted uafbrudt lige til nu. Indianerne er forsvundne fra Ny-England og det mellemske Vesten; Iroquesernes store Forbund bestaar nu kun i de lovlige Rættigheder, der endnu tilstaaes de faa Efterlevende af de seks Nationer; Sletternes Krigere har neppe nogen Forbindelse med Powhatan eller Pontiac; men Cherokejerne og Seminolerne er fremdeles Indianernationer, der fremdeles underhandler med os og fremdeles holder sig stolt paa Afstand, som deres Forfædre gjorde. Langt tilbage i Tiden udbredte Cherokejere, Chickasawer, Seminoler, Creeker og Choctawer sig over Enden fra Carolinas Naser til Sletterne i Texas. Her fandt Spanierne og Franskmændene dem. Choctawerne forbandt sig med Franskmændene for at dræbe og udrydde sine Naboer, de udmærkede Natchez; Chickasawerne slog de indtrængende Franskmænd, der var i Forbund med Choctawerne, tilbage og vilde ikke erkjende nogen som sine Herrer. Cherokejerne gjengjældte det Vensteb, som visttes dem af Guverner Oglethorpe i Georgia, med samme Trosteb og Venlighed, men gjengjældte Forraderi og Blod i Carolinaerne med samme Forraderi og Blod, indtil der var anvendt mange Tropper og meget Blod paa at overvinde dem. Creeker og Seminoler holdt sig langs med Ohiofloden, i Georgia og Florida, og under deres nordligere Brødres veksellende Stjæbne levede de mere som før end, hvad der var muligt i Nord.

Krigen mellem Frankrig og England om Besiddelsen af den nye Verden i Amerika medførte nye Betingelser for Indianerne. Det er fra nu af ikke længere Stridigheder mellem de forskellige Stammer og deres hvide Naboer, vi har at betragte, men Slag, som var Dele af en større Plan, og Angreb, der havde en forstjellig Bevæggrund. Beretningen bliver herefter ikke saa meget Historien om store Hovdinge og Kampe for de enkelte Stammers Bestaaen, men Indianerne „blev drevne hid og did af de stridende Parter, brugtes som Svøber og foragtedes altid som Ligemænd.” I næsten femti Aar gjorde Franskmændene og deres Allierede, Algonquinstammerne, stadige og blodige Streiftog langs med den engelske Grænse

der forsvaredes af Irofeerne. I det mellemste N.-York, Massachusetts, det indlige N.-Hampshire og Maine var der ingen Ro at faa for Byggeren. Hvert Stieblik kunde han vente at faa høre Krigsraabet og en straffelig Dod ventede ham, medens et endnu værre Angenitab var Kvinderne og Børnenes visse Skjæbne. Den bekjendte Historie om Deerfield, Massachusetts, blev fortalt over hele denne store og tæt befolkede Egn. Det var en affidesliagende liden By, der blev angreben, fordi den var faa uheldig at besidde en Kirkeflotte, der blev bestemt for en Indianerlandsby i Kanada. For at sikre sig denne Flotte forbandt de altid villige Indianere sig med Frankmandene, og midt under Februar's Sne blev Byen brandt ned til Grunden, og 112 Indvaanere dræbte eller førte i grusomt Angenitab efter otte Ugers Marich i døb Sne og streng Kulde til Kanada. Døden blev en velkommen Frelse for mange af dem. Paa denne Maade led hele Landet, og saaledes gjorde den røde Mand sit Navn frægtet over alt andet.

Englands og Frankrigs vefilende Hæld bragte stadig og lignende Umvekslinger i den nye Verdens Fred under de femti Aar, der gik forud for Fredslutningerne i Utrecht og Aachen; men den berømte Fred gjorde neppe mere end at forandre Scenen for Kampen paa denne Side af Havet. Baade England og Frankrig gjorde Fordring paa Landet vestenfor Alleghanybjergene, og Frankmandene med sine indianiske Forbundsstæller lod ikke nogen Tid gaa tabt med at gjøre sine Fordringe gjældende og forsvare sine Rettigheder. Det var her paa Baaren 1754, at George Washington, den unge Generaladjutant i Virginiens Armee, vandt sin Berømmelse i det uafgjorende Krigstog mod Fort Duquesne. I over fem Aar holdt denne odelæggende Krig ud. Braddocks Nederlag efterfulgtes af mange andre franske Seire, med en blodig Krig som en straffelig Følge. Under Montcalm forbandt endnu flere Indianere sig med Frankmandene, selv Irofeerne forbandt sig med andre Stammer mod Engelmændene, og det var først i 1760, at Kanada tilslut maatte overgives sig til Engelmændene. Endelig kunde de udtrættede Byggere haabe paa Fred og drømme, at Skælperingskniven var bortkastet.

Men deres Haab blev imidlertid snart stuet. Efter som Plantagerne og Byerne trængte Naatarundene længere og længere tilbage, „kom de Indianere, hvis Skiffe var bleven omdannede under Umgangen med de Hvide, i Berørelse med Stammer, der levede paa gammel Vis, og herved opstod der Stammehad.“ Den haarde Kamp mellem Frankrig og England om Besiddelsen af Mississippidalen gav en ny Anledning, og atter reiste der sig en

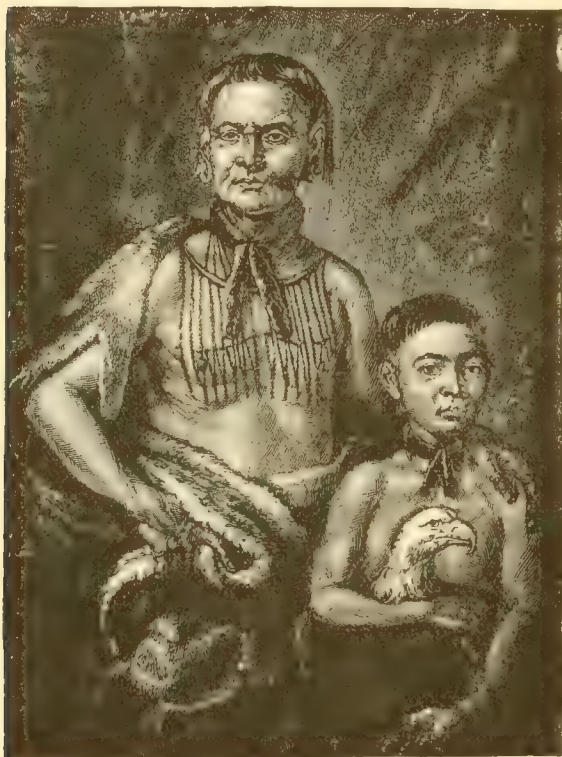
Indianerlandsby omgivet af Palisader.

efter en Dramatisering i det britiske Parlament foret af John White i 1876.

stor Krieger, der var bestemt paa at gjøre en fortvovet Anstrengelse for at befri sit Folk fra den hvide Mand.

Vi har neppe givet disse store Hovdingers Krigsdygtighed og Herseraand fuld Anerkjendelse. De stod paa Franskmændenes Side mod Engelskmændene, paa Spaniernes Side mod Franskmændene, Stamme mod Stamme, de dannede Sammensværgelser, behandlede Mænd og Hæere, kjæmpede eller sluttede Pagt med store Anføreres Dygtighed, Indsigt og Mod.

Det, der er kjendt som „Pontiacs Krig“ var i sin Begyndelse og Udvikling en Revolution, der var værdig til at stilles ved Siden af den gamle Verdens store Bevægelser. Indianeren er altid og overalt i Besiddelse af Herseraand. Pontiac, Anføreren for Otta-

Tomo-Chi-Chi og hans Nevo.

wayerne, Djibwayerne og Pottawatomierne, opsat af Franskmændene til at tage Hævn og ivrig efter at befri sit Folk fra det forhadte engelske Herredømme, drømte en patriotisk Drøm. Med mere end almindelig Dygtighed i mange Retninger forenede han den stærke Vilje og store Uergjerrighed, der udmærker Erobreren. Han havde altid feiret, og han lagde Planer til paa en vis Dag at feie væk alle Fjorter og drive de Indtrængende ud i Havet. Længs med den kanadiske Grænse og Pennsylvanien og Virginien rasede Krigen i over tre Aar, indtil den store Hovding maatte opgive det Haab, han saa inderlig nærede, og i 1766 indgaa paa en modstræbende Overenskomst med Engelskmændene.

De hundrede Aar, der endte med Afslutningen af Kolonialperioden, var ikke hengaaede uden et Forsøg paa at civilisere og kristne den røde Hedning. I Pennsylv-

vanien og Ohio havde Herrenhutterne vundet Delawarernes Hjerter, indtil deres Byer var i en fredelig, blomstrende Tilstand, og Folkenes Levnet vidnede om den Tro, hvortil de bekjendte sig. Forfulgt af fiendtlige Indianere og endnu mere af fiendtlige Hvide blev disse kristne Indianere tre Gange drevne bort fra sine smukke Hjem til et nyt Wildnis; men disse omvendte Bilde, der tilfulde udovede Læren om Kjærlighed og Tilgivelse, gjorde ingen Modstand. Tilslut blev de belønnede med Martyrdodens Krone, da ved Gnaden Luten uden Grund nitti kristne Indianere uden at gjøre Modstand blev dræbte med koldt Blod af de hvide Mænd, og af Mand, Kvinde eller Barn var der ingen tilbage, som kunde fortælle Tildragelsen. Blandt Profeserne gjorde den anglikanske Kirke, Herrenhutterne og Presbiterianerne store Fremskridt med at undervise Børnene og udbrede Religion blandt

Det Indre af en Indianerhytte i Alaska. — Døftom og den flyge.

Stammerne. Fra en af deres Skoler opstod Hamilton College. Saa i Ny-England havde John Eliot efterladt værdige Efterfølgere. Navne som Brainard, Jonathan Edwards, Sergeant og Wheelock er endnu bekendte blandt os for deres Arbejde og Held med at undervise den indianske Ungdom; og fra begge Sider af Havet kom Penge til at fortsætte Arbejdet. Det var den sidstnævnte, Pastor Eleazar Wheelock, hvis Beslutning at begynde en Kostskole for sine Mundlinge bevirkede Dannelsen af Dartmouth College, og blandt hans Elever var den berømte Mohokhodning Josef Brant, der spillede en saa stor Rolle under Revolutionskrigen.

Da Kolonierne tilslut gjorde Oprør mod Moderlandet i 1775, havde Engelsenene lært meget af den franske og indianske Krig om Vigtigheden af et Forbund med Indianerne. Paa en eller anden Maade havde de været saa heldige at vinde de fleste af Indianerstammernes Venstreb. Profetstammerne var deres naturlige Forbundsfæller gennem dets dygtige Hov-

ding Josef Brant, hvis Søster var gift med den berømte Guvernør Sir William Johnson; og saaledes var Grænselinjen altid aaben for Engelsenene. Som Franskmandene før havde drevet Indianerne mod Nybyggerne, saaledes satte Engelsenene nu sine vilde Allierede paa de forvarstlose Buer og ubefæstede Ført. Tomahawken og Skalperkniven var atter Krigens fornemste Vaaben, og over hele Ny-York og selv i Pennsylvanien herskede der den største Rædsel. Det var i denne Kamp, at den berømte Seneca, Red Jacket, kæmpede med saadan Fortvivelse. I Nordvest var heldigvis den franske Indflydelse stærk nok til at hindre Indianernes Odelæggelse i nogen videre Grad, men i Kentucky og Vest Virginien førtes der en Slags Guerrillakrig mellem Hvidhuderne og saadanne Banebrudere som Daniel Boone. I Syden skyndte de friserne sig at angribe de Hvide, men havde kun liden Fremgang. Imidlertid havde den kontinentale Kongres stillet Indianernes Sag for tre Departementer,

Pedro Vino. Sai-in ah-tjai-sa. Tidligere Guvernør af Juni i tredivte Aar.

ledede af nogle af dens mest berømte Mand, og den havde endog brugt Indianere i sine Hæere. Men kun nogle saa af dem var i Virkeligheden paa Kolonisternes Side.

Revolutionskrigens Afslutning gjorde kun tildels en Ende paa de indianske Stridigheder. Den røde var ikke videre villig til at give op sit Land uden en Kamp, og over hele det Andre, der nu er Indiana, Illinois og Wisconsin, og langs med Floden Ohio var der stadige Udbrud og Slag af stor Voldsomhed. Stridighederne i Indiana bragte for Dagen en ung Voitnant, William Henry Harrison, som i mange Aar havde meget at gøre med Indianerne baade som Officer og Guvernør for det nye Indianerterritorium. I 1811 fremtraadte en anden af disse store Indianerhøvdinge, hvis Dygtighed og Indflydelse er vel værd at lægge Mærke til og studere. Tecumseh, en mægtig Krieger af blandet Creek og Shawnee Blod, drømte atter den gamle Drøm om at befri sit Folk. Med Betsalenhed og Mod drev han dem frem, ved Dygtighed samlede han Stammerne til et nyt Forbund og

opmuntret af britisk Indsindelse forevillede han sig stor Fremgang. Medens han forlegte at faa Endens Indianere til at gaa med paa sin Plan, var hans Broder ubevidst nok til at slutte sig til General Harrison og blev fuldstændig ilagen i den Kamp, hvor Harrison fik Titelen „Old Tippecanoe.“ Skuffet og nedslaaet over Odelæggelsen af et Livsværk gik Tecumseh over til den britiske Side i Krigen 1812, hvor han gjorde stor Odelæggelse blandt de Forenede Staters Tropper. Ved Sandusky, Detroit og Chicago samt andre mindre betydelige Afsætninge foltes især Indianernes Magt;

En Maadlaaming blandt Indianerne.

ved Terre Haute mødte den unge Kaptein Zachary Taylor dem med Mod og Besluttsomhed, saa at de tilslut maatte trække sig tilbage,

men sjelden havde Staternes Tropper et saadant Held med sig; og det var over en Maaned efter at Kommandør Perrin havde vundet Seir ved Erieboen, at Tecumseh selv blev drabt og de fem og tove Hundrede Indianere, hvoraf hans Hær bestod, blev adspredte efter det store Slag ved Bloden Thames, hvor Unionens Hær anførtes af General William Henry Harrison og Richard M. Johnson, senere Præsident og Vice Præsident af de Forenede

Stater. I nogen Tid havde man Fred i Nordvest. Men i Syd var Krigen ikke forbi. Deemich havde sat Creeker og Seminoler op mod de Hvide, og over hele Alabama, Georgia og Nord-Florida rasede Krigen med alle sine Rædsler lige til 1815; selv den frugtede Andrew Jackson kunde ikke overvinde de tapre Creeker for de var næsten udryddede, og selv da var der i Sumpeguene ved Florida en liden Rest tilbage, som senere lod høre fra sig.

Saaledes slutter en kort Beretning om de amerikanske Indianere under Nationens tidligste Aar. Derefter blev de en underordnet Race, og der begyndtes en ny Politik, hvori Amerikanerne satte Betingelserne og Indianerne tilslut maatte give efter. Men som det gik i Begyndelsen, saaledes har det været lige til nu, eftersom Grænsen blev drevet videre og videre tilbage, gjorde Indianerne for hvert Skridt en sidste Anstrengelse for at gjenvinde sit Hjem og sin Jagtgrund. Som i Massachusetts og Virginien saaledes har i Dakota og An-Metisko Powhatan, Kong Philip, Sitting Bull og Geronimo kæmpet for sit Land og sit Folk. Lad os ære disse Patrioter og ikke foragte dem. Vi bør ogsaa beundre dem, for fjæffere Krigere, dugtigere Statsmænd, visere Heriskere har Verden sjelden seet. Lidet var deres Helt, grusomme deres Love og vildt deres Folk, men i Korthvulvelse og under Vanstieligheder udrettede de store Arbejder. Det er sorgeligt, at saa mange store Navne er bleven glemte, saa mangen fjæk Daad ubefungen.

Det nittende Aarhundredes Indianere.

For de Forenede Staters Regjering var fuldstændig ordnet, indsaar den Nødvendigheden af at sørge for sin indianiske Befolkning. I 1775, et Aar for Uafhængighedserklæringen, delte den continentale Kongres Indianerne i tre Afdelinger, den nordlige, mellemste og sydlige, hvilke hver især stod under tre eller flere Kommisærer, blandt hvilke vi vil finde ingen mindre end Oliver Wolcott, Philip Schuyler, Patrick Henry og Benjamin Franklin. Allerede i 1832 stod den unge Nation overfor et indianisk Spørgsmaal; den dannede et særskilt Kontor for de røde Mænds Anliggender og indførte en ny Politik i sin Behandling af dem. I det Hele har vi forandret denne Politik tre Gange. Der har i Virkeligheden været tre store Skridt i den indianiske Politik, og disse har i en vis Grad sin Grund i de Forenede Staters forandrede Omstændigheder. Den første Plan gik ud paa at afsætte særskilt Land for Indianerne. Efter det System blev Indianeren, eftersom hans Land behøvedes af de Hvide, sluttet over Mississipp og endnu længere mod Vest Skridt for Skridt; og eftersom Tiden gik og Befolkningen fulgte lige efter, blev han holdt inden visse Græne. Det gjorde intet til Sagen, at disse Græne var ham absolut garanterede, han blev atter og atter dreven bort, eftersom Jordbrugeren eller Minegraveren behøvede Landet. I Tidens Lob forsøgtes en ny Politik, eller rettere sagt den gamle blev gjenoptagen, nemlig at samle den hele indianiske Befolkning i en Stat eller et Territorium; men den indlysende Umulighed ved denne Plan viste sig snart. Ikke fuldt tyve Aar tilbage optoges den nuværende Plan om Oplysning og endelig Optagelse.

I 1830 syntes Landet at være saa meget større end den unge Nation behøvede det, og det ubrødre Vildnis ved Rocky Mountains at kunne give Jagtgrund til alle Tider. Mississippidalen og Nordvesten var endnu uopdyrkede og usikre, og i Syden var de fem Nationer meget i Veien for sine hvide Naboer, og der fattedes nu den Plan at slutte de røde

Indianerne bortenfor Mississipp. De første Rytninger var ligesom de sidste Marsag til Uro og Forstyrrelse, og da som nu var der to Partier blandt Stammerne, et, som ikke saa nogen anden Udvei end at underkaste sig, og et andet, der forsøgte at gjøre Oprør. Saaledes var Sac og Fox stammen i Wisconsin delt, og medens Meohut og et Følge gik roligt til sit nye Hjem i Iowa, ventede Black Hawk og hans Følge længe, inden de rejste og blev derfor drevne bort med Magt. Den indianiske Kommission undlod at give den nye Koloni nok Korn, og da Indianerne gik for at skaffe sig saadant blandt Winnebagoerne, kom de i Kollision med Regjeringen. Herefter fulgte en Række Misforstaaelser, følgende Kamp og stor Fortrækkelse blandt de Hvide samt Udelæggelse af Indianerne. Det var den samme Historie, som vi hvert Aar har seet lige fra den Tid til nu.

Under Præsident Monroe gjordes der flere Underhandlinger med de fem Nationer,

En gammel indianer Bodegaard.

hvorefter de overgav sit indlige Land til Regjeringen og fik igjen det Land, der nu kaldes det indianiske Territorium. De stod allerede høit i Oplysning med Anførere, der forenede Indianerens Elsked med den hvide Volds Eriaring og Oplysning. John Moïs, en natmindelig dygtig Oberoiserhoveding af blandet Race, fik ordnet Rytningen under mere gunstige Betingelser end vanligt. Han mødte stor Modstand blandt næsten Halvparten af Indianerne, og det var først efter Lidelser og Mangler af alle Slags, at det store indlige Forbund blev sluttet til det smukke og frugtbare Land, det havde valgt sig i det fjerne Vesten. Det skuldes den Møgskab, hvormed John Moïs og hans Ledagere gik frem, at dette Land blev sikret dem, saaledes som intet andet Land var bleven sikret Indianerne for. De eier det endnu idag ved et Patent, der staar saa sikkert for Loven, at ikke de høieste Tribunalers hele Verdom endnu har kunnet finde en Maade, hvorpaa disse Forpligtelser

kan undviges eller sættes ud af Betragtning. I 1830 trængte Østen sig allerede henimod Vesten, og Grænsen flyttedes stadig med Kjempestrid længere og længere frem. Overalt var Indianeren en uvelkommen Nabo, og da i 1849 Guldfundet begyndte at danne en ny Nation ved Stillehavets Kyster, blev der ogsaa fra denne Side et Tryk, og den mellem-liggende Ørken blev en Gjennemgang for Lyffens Pilegrimme. Aar for Aar foretog de Forenede Stater nye Underhandlinger med de utallige Stammer; de i Østen værende var allerede borte, de, som boede i det Andre, fulgte hurtigt efter, og der var nu opstaaet en Nødvendighed for at underhandle med de i det fjerne Vesten boende. Den ene Stamme efter den anden nedsatte sig paa reserveret Land, der var Millioner af Acres i Udstrækning og tilsmældende langt bortenfor Civilisationens Hjem, og kun et Aar senere vilde Nybyggeren komme og forlange det. Det reserverede Land blev forandret, gjort mindre eller taget ganske bort, eftersom Regjeringen fandt for godt, uden Hensyn til Indianerens Rettigheder eller Trusler. I Regelen medførte dette Stridigheder og bevirkede en Tilstand af stadig Misforhold, der var til Skade baade for Nybyggeren og den Vilde. Indianeren blev daglig mere og mere svigagtig og stadig mere grusom. Den hvide Nybygger var daglig i stor Fare og blev daglig mere hævnjærrig.

Der opstod en ny Usikkerhed i Spørgsmaalet. Vildtet forsvandt mere og mere og dermed Indianernes Livsbetingelse. Det blev nødvendigt for Regjeringen at skaffe Føde og Klæder, for at de ikke skulde fryse og sulte. Disse Vilde modte daglig intet andet end Bedrageri og Svig. I 1795 fik General Wayne Ogenavnet General „Morgen,“ saa sen var Regjeringen med at opfylde hans Løfter; og paa samme Maade har det i over Hundrede Aar altid været i Morgen for Indianerne. Over al Maade forbitrede, som de var, var de altid færdige til at øve Gjengjæld, og Skrækken af en Indianerkrig var stadig over Kolonisterne. Under hele denne Tid blev Indianerne behandlet som om de var fremmede Nationer og der blev gjort lovførmelige Underhandlinger med dem, hvorved man kom til Enighed om, at der skulde skaffes dem Føde, og at Grænserne for det reserverede Land skulde bestemmes. Der er bleven gjort over Tusind af disse Overenskomster, og General Sherman siger, at de er alle sammen bleven brudte af Amerikanerne. Dag for Dag førte Lediggang, Tabet af Haab og Fremtid, Bevidstheden om Uret og den bitre Kælske af Foragt til at nedværdige den røde Mand saavel som til at forbitre ham. Stridighederne ophørte ikke tiltrods for Regjeringens Løfter eller Trusler. Men altid har den første Grund til et Anfald af Indianerne været en tilføiet Uret. Og saavel i vore Dage som for i Tiden har et saadant været en fornøjet Anstrengelse fra de gamle Krigeres Side for at gjenvinde den Magt, de saa hurtigt saa vinde den. Af begge disse Aarsager udbrød den skrækkelige Sioux Krig i Minnesota i 1862. En Skare af 150 Sioux Indianere, der led under de mange Uretfærdigheder, trængtes af Tabet af sin Magt, og som vidste, at Borgerkrigen gav dem Haab om Fremgang, begyndte det skrækkeligste Blodbad, der har været i de sidste femti Aar. Det var Begyndelsen til en Kamp, der varede i over et Aar, og som var mærkbar paa Grund af de fristne Indianeres Trofasthed, og store Mængder af hvide Mand fyldte disse sine Liv. Fire Aar senere, i 1866, førte Opdagelsen af Guld i Montana til en Andtrængen paa Sioux Indianernes reserverede Land, og Red Cloud begyndte at forsvare det. Han var knapt tredive Aar, men ingen daarlig Krieger, og han kæmpede mod de Hvide længe og

fortviolet og med sin Haces List. Denne Krig var neppe stillet, førend en ny brod ud. Som sædvanlig glemte Regjeringen Forterne i sin Fredstraktat, og en liden Skare Cheenne Indianere gjorde Gjengjæld ved et Angreb paa sine hvide Naboer. General Sheridan benyttede dette som den Anledning han søgte til en Udrøddelseskrig, og i November 1868 overfaldt Lieutenant Custer Blad Stetles Landsby, og efter en haard Kamp odelagde han Landsbyen, dræbte over et Hundrede Krigere og tog omtrent Halvparten saa mange Kvinder og Børn til Fange. Næste Aar befalede General Sheridan Sioux og Cheenne Indianerne bort fra den Jagtgrund, som var bleven sikret dem ved Overenskomst, men disse Stammer

var de stærkeste og fjæfeste, og de modsatte sig Befalingen. En Hætte Helte, Crook, Terry, Custer, Miles og Meade, anførte Tropperne og blandt de Hovdinge, som de mødte i en lang og fortviolet Kamp, var Crazy Horse og Spotted Tail, der begge var dygtige Krigere. I Slaget ved Big Horn blev ved en Misforstaaelse eller fejlagtig Manøvrering General Custer efterladt med kun fem Kompanier for at møde næsten tre Tusind vilde Sioux Indianere. Han kæmpede tappert til det sidste, men han blev dræbt og saa fuldstændig blev hans Hær odelagt, at ikke en eneste Mand blev ilive. Forsøget paa at flytte Modterne fra Kalifornien til Oregon i 1872 var Signalet til en ny Krig; og et Aar eller to senere fulgte lignende Resultater efter et Forsøg paa at drive Nez Percés Indianerne fra de Hjem, de havde søgt i Oregon til et nyt Land i Idaho. Denne Stamme under sin berømte Anfører, Hovdingen Joseph, var vanstelig at overvinde. Deres militære Organisation, deres civiliserede Krigsførelse, deres Mod og Dygtighed blev offentlig komplimenteret af General Sherman, General Howard og General Gibbons, der erklærede Hovding Joseph for en af de største af Nutidens Krigere.

Da det efter store Anstrengelser ikke lykkedes at holde Indianerne i Tømme blev det i 1877 besluttet af Sekretær Schurz, der da var Chef for Indredepartementet, at flytte dem til den vestlige Del af Indianerterritoriet, hvor de fem Nationer vilde afstaa det nødvendige Land, og der danne en Indianerstat. Der opstod stor Uro, da der gjordes et Forsøg paa at gennemføre den velmente men umulige Plan. Et eneste Eksempel, Beretningen om de nordlige Cheenne Indianere, vil illustrere den Uret, Indianeren led, saavel som den, han

Gammel Indianermissionær i det sydlige Kalifornien.

tilføiede. Som man har seet var Cheyenne Indianerne en Stamme af store Krigere, af hvilke nogle af dem horte hjemme blandt Fjeldene i Nord, andre blandt Fjeldene i Syd. Cheyenner og Arapahoer, Kiowaer og Comancher var forenede til et fast Forbund; de var i

Indianerafguder i Masta.

Begyndelsen Regjeringens Benner, men blev senere dens Fiender paa Grund af brudte Løfter, grusom Behandling, Uretfærdighed og ligesvem Forurettelse. Skriftet „Værens Aarhundrede“ indeholder firte Sider af Regjeringens Optegnelser, der beretter om den mundstuldelige og usofsvarlige Behandling af denne Stamme fra Regjeringens Side, og Cheyennestammens frugtesløse Forsøg paa Taalmodighed, tilligemed hyppige vilde Udbrud, naar Menneskenaturen ikke kunde udholde mere. Den indbefatter Beretningen om et Blodbad af hjælpeløse Indianerkvinder og Børn under et Parlamentærslag; en Krig begyndte over Ponier, som var bleven stjælnet fra Indianerne og solgte aabenlyst af de Hvide i et Land, hvor Hestetyven staar paa samme Trin som Morderen; en anden havde sin Grund i Forbitrelse mod en Handelsmand, som betalte 1 Dollarsedler for 10 Dollarsedler; der berettes ogsaa

om hele Landstrækninger, som uden Erstatning blev tagne af de Forenede Stater. Den nordlige Cheyenne Stamme var med Magt tagen til Indianerterritoriet, og under den skrækkelige Hede og med den knappe og daarlige Næring opstod der Pest. To Tusind var fgnge paa en Gang, og mange døde, fordi der ikke var nok Medicin. Tilslut satte tre Hun-

drede Krigere, gamle og unge, med sine Kvinder og Børn, afsted og trængte sig gjennem det vestlige Kansas til sit Hjem i Nebraska. Denne Stamme var ikke mild og fredelig. Den var vildere og stræffeligere end de fleste, og de var rasende efter den længe udholdte Uretfærdighed og vanvittige af en navnlos Skræk. Tre Gange drev de tilbage de Tropper, som blev udsendt mod dem, og idet de levede af Plyndring gjorde de et rødt Spor gjennem hele Kansas, indtil de tilslut blev tagne til Fange i Nebraska i December. De nægtede at gaa tilbage til Indianerterritoriet, og Departementet befalede, at de skulde sulte til de overgav sig. Hode og Brænde blev taget fra disse fangne Indianere. I fire Dage havde de hverken Hode eller Ald, og Kvistholvet fros i den Maaned ved Fort Robinson. Og da tilslidst to Hovdinge kom ud under et Parlamentærslag, blev de grebne og fængslede. Da brod Pandemonium los. Indianerne brod istykker de ubrugelige Tøse og kjæmpede med det rødnede Jern. De havde ogsaa nogle skjulte Raaben og hylende som Djævel, styrtede de ud i Natten og Sneen. End Dage senere blev de skudte ned som Hunde.

Erfaringer som disse endte snart Korsoget paa at samle sammen alle de indianiske Stæder, og den gamle Plan om reserveret Land optoges atter, men der var ikke større Sandsynlighed for Fred end før. Atter og atter fulgte der Stridigheder paa Sult, utallige Volds handlinger mod Indianerne paa grusom Behandling af de Hvide. Saa vel blandt Apacherne under Geronimo i Ny-Mexiko som Sioux Indianerne i Dakota var det den gamle Historie om igjen. Da en stadig Fare truede den hvide Nybygger fra den rasende og vilde Indianers Side, og

Kon-ut, en Indianerhovding.

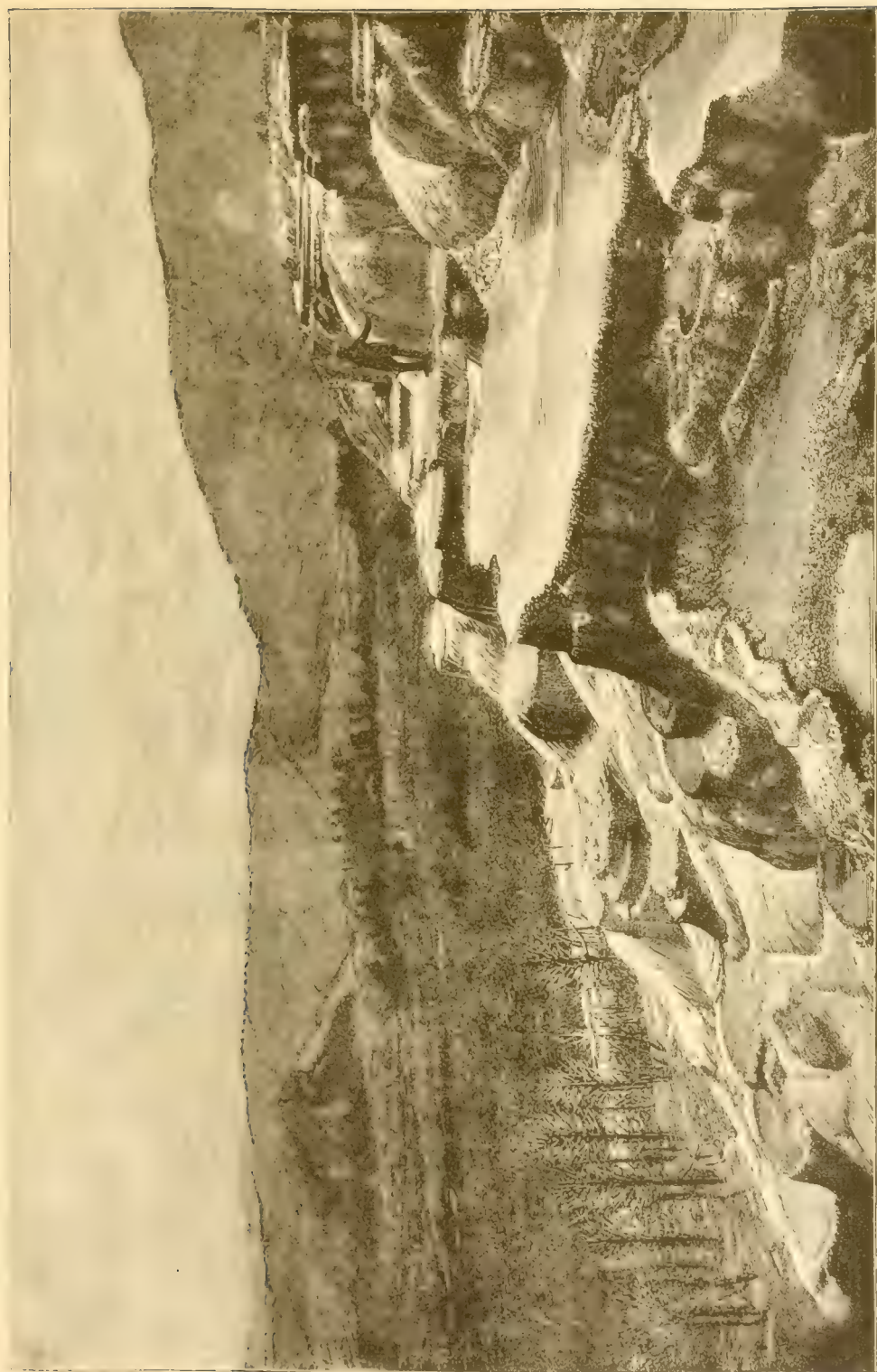
den røde Mand var udiat for stadige Volds gjerninger fra den rovløstne og grusomme Hvides Side, saa Regjeringen sig nodsaaget til at indføre en ny Politik. Denne blev indført ved en eiendommelig og ualmindelig Række af Begivenheder. I 1869 opstod der en stor Uenighed mellem Kongressens to Huse angaaende Bevilgningerne til at betale for elleve Traktater, som netop da underhandlede om, og Samlingstiden sluttede uden at der var bleven bevilget noget for Indianerne. Noget maatte gøres; paa et Ekstra møde blev der opfundet en Plan, hvorved der blev stillet to Millioner Dollars til General Grants Raadighed, hvilke skulde anvendes efter hans Skjon til Indianerens Civilisation og Beskyttelse. Han kaldte straks til Hjælp en Kommission, der bestod af ni filantropiske Herrer, som skulde undersøge Indianernes Tilstand og underrette ham derom.

Denne Kommission gjorde Tjeneste uden Lon og fortsætter endnu i Dag sit godgjørende Arbejde. Et andet vigtigt Skridt fulgte heraf. Paa næste Kongres blev der vedtaget en Lov, der forbød nogen flere Overenskomster med Indianerne, og disse blev fra den Tid Myndlinge og ikke Rivaler.

Krigen i 1876 havde indirekte en anden god Følge. Blandt de frække Mænd, som havde kæmpet mod Cheyenner, Kiowaer og Komancher var Kaptein Richard S. Pratt, der skulde have Opsyn med Fanger, som sendtes til Fort Marion, Florida, som en Straf, der var værre end Døden. De var de vildeste Krigere, som havde kæmpet længe og fortvivlet. Paa den lange Vej til Østen havde de dræbt sin Vagt og gjentagne Gange forsøgt, den ene efter den anden, at dræbe sig selv. Men Kaptein Pratt var en Mand med en magelos Føretagelsesånd, med stort Mod og en fast Tiltro til Gud og Menneſter. Ved Bestemt-
hed, Taalmodighed og ualmindelig Takt lærte han dem lidt efter lidt at læse og arbejde, og da efter tre Mars Forlob Regjeringen tilbød sig at sende dem tilbage til deres Hjem, nægtede tre og tyve at rejse. Kaptein Pratt appellerede til Regjeringen om at fortsætte deres Opdragelse, og General Armstrong med sin stærke Tro paa menneskelige Væseners som en Faders Barm og med sin store Begeistring for Menneſkeheden, tog de fleste af dem til Hampton Institut, medens de Dvrige blev sendte nordover under Biskop Huntington af N^y-York. Disse Mænd vendte tilslut tilbage til sine Stammer som kristne Mænd, og hver af dem blev tilligemed de firti, som vendte direkte tilbage fra Florida, en Støtte for Fred og Arbejdsomhed i sin Stamme. Fra denne lille Begyndelse udviklede sig den store Politik om Indianernes Opdragelse, og den lange Historie om Død og Ødelæggelse begyndte at forandre sig til den lysere Skildring af Fred og Oplysning.

Hvorledes er nu Indianernes Tilstand i vor Tid? I Antal er der ikke over to Hundrede og firti Tusinde i hele Landet. Af disse er over en Femtedel afhængig af Regjeringen for sit Ophold. Alt i alt er de ikke saa mange som Indbyggerne i Buffalo eller Cleveland eller Pittsburgh; men de uddør ikke, deres Antal synes derimod stadig at forøges. De er delte og atter delte i utallige Stammer af forskjellig Karakter og med forskjellig Grad af Oplysning. Nogle er Siouxer; disse er tapre, dugtige og intelligente, de bor i Wiganne, er farlige og ofte fiendtliggjendte. Nogle er Zunier, som bor i Huſe, laver smukt Lertoi, er milde og fredelige og har ikke Mistro til den store Fader i Washington. Nogle er omstrefende Følger af Shoshoner, stidne, uvidende og ubehjælpelige — Racens Udſtud — der er alle Mands Ven ſamtidig. Nogle er Chilcater eller Klinkaer, hvis Hjem i Alaska fremſætter nye Spørgsmaal af ny Art for hver Dag, som gaar.

Og nogle er Cherokeeere, der bor i smukke Huſe, er klædte efter ſidſte Mode og tilbringer ſine Vintre i Washington eller St. Louis. Dog er disse og mange andre af forskjelliges Slags allesammen Indianere. De har ſine egne Regjeringer, ſine egne uſkrevne Love, ſine egne Skiffe. Som en Race betragtet er de hverken ſlette eller degraderede. Indianeren er ikke alene ſjæk, ſtærk og ved Arv eller Dvelfe iſtand til at udholde utrolig meget, men han er taalmodig under en tilføiet Uret, altid ivrig efter at lære og villig til for den Sags Skuld at udſtaa mange Lidelſer; han er ualmindelig elſkdværdig i ſin Familie, i hoi Grad taknemmelig og meget omhyggelig om ſin Huſtru og Datters Værelſe, og han er ogsaa rent overdreven patriotiſk. Han har ſtort Anlæg for at ſtøre og har ſtor Interesſe deraf.

Yellowstone Nationalpark.

Han er fuld af mandig Vre og overordentlig religios. Hans Historie og Sagn er forst nylig bleven opdagede til Fryd og Overraskelse for Videnstabsmænd. Hans daglige Liv er meget ceremonioft, og hans nationale Liv er ligesaa omhyggeligt reguleret som vort og bestemt ved en indviklet Lov. Det er et Faktum, at vor Mangel paa Forstaaelse af hans Karakter og Egeghed med at studere hans Vaner har frembragt mange Feil hos ham og fostret meget Ondt. Den Behandling, han har faaet, har desuden frembragt og forøget en Fiendtlighed, der har utret sig i vilde Udbrud, med hvilke vi har haft liden Medlidenhed. Vi har ikke altid vist samme Beundring for frigeriske Bedrifter, naar Fienden har været en Indianer, som vi saa rigelig har vist for de gamle Gallere eller Nutidens Tyskere. Den almindelige Mening om Indianeren misfjender ikke alene hans Karakter

Veilen blandt Indianerne.

men ogsaa i en vis Grad hans Vaner. Selv de vildeste Stammer bor for Størsteparten i Hytter eller Stuer af Bjælker med to Vinduer og en Dor. I Midten er et Ildsted, der undertiden har et Donsror, undertiden ikke. Her koges Maden i en Gryde, der hænger paa Rigeemvis, eller paa Stene over Ilden. Rundt om denne Ild ligger eller sidder, hver i sin Plads, hele Familien. Undertiden koges der udenfor, og om Sommeren ombyttes den varme Stue med et Telt. Her bor de baade Nat og Dag. Om Natten hænges der op et Aldtæppe, der afdelar Teltet for de yngre Kvinder, og hvis Familien er meget stor, er der ofte to Telte, af hvilke de unge Piger sover i det mindste under en gammel Kones Varetægt. Disse Telte eller Stuer ligger tæt sammen, og Indvaanerne tilbringer her sin Tid med at roge, snaffe, spise eller trætte efterisom Tilfældet kan være. Kommissionærens Hus og

Regjeringens Bygninger ligger undertiden i Nærheden, undertiden langt borte. Disse er i Regelen en Bygning, hvor Indianernes Hødemidler opbevares, et Smedeværksted, den Handlendes Butik, Skolebygninger og muligens ogsaa et Sagbrug. Til dette Sted kommer Indianerne Uge efter Uge efter sine Hødemidler. Mængden og Bestaffenheden af den Nation, der udgives efter de forskjellige Traktater, er meget forskjellig for de forskjellige Stammer. Men overalt er Indianeren kommen i en Slags Berørelse med den hvide Mand og gjør ofte lidt Forandring for at antage dennes Skikke. Noget er rige, enkelte eier Huse, og næsten overalt lærer nu Regjeringens Skoler Børnene noget af Værdommens Elementer saavel som det uundværlige engelske Sprog.

Det reserverede Lands Indianer staar under umiddelbar Opfigt af Agenten, hvis Magt er næsten absolut og, ligesom al Despoti, er god eller utaalelig, efter som Mandens Karakter er. Stederne besøges fra Tid til anden af en Inspektør, som giver Andberetning lige til Kommissiøneren (for indianske Anliggender), som atter er en Embedsmand i Andre-Departementet og ansvarlig for dettes Chei, der igjen er Præsidenten ansvarlig. I hvert af Husene i Kongressen er der en Komite, der tager sig af alle Love angaaende indianske Anliggender. Foruden disse Embedsmand er der den allerede omtalte indianske Kommission. „National Indian Rights Association“ og „Womens National Indian Association“ er de uofficielle og frivillige Deltagere i Arbeidet for Indianerne. De paatager sig at udbrede en noiaagtig Underretning, at sætte i Bevægelse offentlige og private Kræfter, der vil faa istand Lovgivning, og søger ved offentlige Møder og privat Arbejde at hindre Uret mod Indianerne og at fremme mange Slags godt Arbejde for dem. Medens „the Indian Rights Association“ gjør det mest offentlige og officielle Arbejde for Racen og har Indflydelse over Lovgivningen, befatter „Womens Indian Association“ sig mest med forskjellige filantropiske Bestræbelser for den Enkelte, og paa denne Maade supplerer disse Foreninger hinanden.

Svor haabloft og umuligt det end for tyve Aar siden saa ud at optage til sig Indianeren, saa ser vi dog i Dag Arbeidet mere end begyndt og i enkelte Tilfælde halv fuldført; og i dette Værk har Regjeringen, Mennekesfjærligheden, Oplysning og Religion alle haft sin Del, og saa inderligt har disse gaaet Haand i Haand, at ingen kan sættes foran eller over en anden. Bistnot begyndte vi allerede i 1819 at forstaa, at vor Pligt og Sikkerhed saa i at undervise disse Indianere, idet Kongressen til den Ende bevilgede \$10,000, og Præsident Washington erklærede endnu tidligere til en Deputation Indianere, at industriel Opdragelse var deres største Mangel; men det er først i de sidste femten Aar, at der er bleven gjort nogen egentlige Bestræbelser eller bevilget tilstrækkelige Midler. De begyndte i 1819 med \$10,000, der i 1877 kun var steget til \$20,000; men Bevilgningen for Indianernes Oplysning var i 1891 \$2,291,000. Med disse Penge understøttes tretten store industrielle Værestatter, der er oprettede ved forskjellige bekvemme Punkter, og der skal oprettes endnu fem andre. I disse lærer næsten fem Tusind Børn ikke alene af Boger, men ogsaa al Slags Industri. Der er ikke mindre end iitti Kostskoler ved de forskjellige Stationer, og her undervises og opdrages saa mange af disse Hvidernes og Sletternes Børn, og der faales daglig mange i de Hundrede imaa Dagiskoler, som er spredte over Prærierne, og af hvilke nogle for Uundviede ser ud, som om de skulde ligge Mile borte fra noget Beboelsessted.

Dette indbefatter ikke de over tredive Missionskoler ved de forskjellige Kirker. I det hele taget faar man haabe, at der med Regjeringens udmærkede Skoler, de udmærkede Missionskoler og saadanne store Anstalter som Hampton, Carlisle og Haskell Institut i 1892 skal kunne gøres noget for Opdragelsen af næsten to Trediedele af alle de 30,000 Indianerbørn, der kan naaes med Skoler.

Weathersford og General Jackson.

De to store Lærestalter i Osten, Hampton og Carlisle, har vist sig belærende for den Hvide saavel som Indianeren, og den Modstand, de stadig har været udsatte for fra dem, som ikke tror, at den røde Mand nogensinde kan civiliseres, er paa en Maade et Bevis paa deres Værdi. I det store Hele taget har de og lignende Anstalter et Maal, nemlig den indianiske

Gut og Piges fuldstændige og omhyggelige Undervisning i Boger og Arbejde, og deres Metoder er meget lige. En Gang om Aaret gaar Bestyrerne eller Lærerne ved disse Skoler ud blandt Indianerne og bringer med sig tilbage saa mange Gutter og Piger, som de kan overtale Forældrene til at sende. I Begyndelsen kom disse Børn i en meget daarlig Forfatning og med liden eller ingen Ide om et regelmæssigt eller nyttigt Liv, men i de sidste Tider har mange af dem lært nogle af Civilisationens Begyndelsesgrunde i Dagitolerne. Først læres de engelsk, derefter lidt efter lidt at bage Brød, at sn, fuge og vaske samt holde Huset i Orden, hvis det er Piger; hvis det er Gutter, lærer de at blive Bogtrykkere, Smede, Smedkere, etc. De studerer Boger, Gutterne øfverceres, og af venlige, stærke Mand og milde, taalmodige Kvinder lærer de at agte Arbejdet og endog at elske det, at indrette sig efter nye Forhold, hvilket er Civilisationens Betydning.

Det er bleven paastaat, at en Indianer, der opdrages i disse Skoler, ikke længe forbliver civiliseret, men snart vender tilbage til sine gamle Sæder og Skikke. Men en Indianerant eller Pige blive saa vidt civiliseret i fem Aar, sporges der, at han vil modstaa de Magter, personlige og sociale, der forsøger paa at holde ham tilbage til Barbarismens frie Levetsat, naar han vender tilbage til sine gamle Kammerater? En noiaagtig Underfogelse af tre Hundrede og atten indianiske Studenter's Liv, hvilke er komne ud fra Hampton Institut, har viist, at kun fem og tredive har paa nogen Maade stuffet sine Venner og Læreres Forventninger, og kun tolv har ganske slaaet feil; og den strenge Prove under den sidste Sioux Krig, i hvilken kun en af disse Studenter, og det en Svigersøn af Sitting Bull, sluttede sig til Fienden, kan vel afgjøre Spørgsmaalet.

Med Antagelsen af en særskilt Lov i 1887 aabnedes en ny Tid for Indianeren. Ifølge den er han, om han ønsker det, tilligemed hvert Medlem af hans Familie, sikret et Hjemsted paa otti Acres, hvilket er uafhængeligt og frit for Skatter i fem og tyve Aar. Med dette Hjemsted følger Borgerret og alle dens Forrettigheeder og Friheder, Betingelser og Leiligheder. Alt dette er ogsaa hans, uden Deling af noget Land, naar han vil forlade sin Stamme og antage den hvide Mands Skikke. Næsten tyve Tusind har siden Vedtagelsen af denne Lov indtaget sin Plads blandt Nationens Borgere. Overgangen fra en Tilstand af afgangne Mundlinge, hvis Bolig og Levetsat, hvis Tode og Klæder, ja selve Tilværelse var kontrollerede af en anden, til Uafhængighed og det Anivar, der følger med de Forenede Staters Borgerret, har været saa pludselig og uden tilstræffelig Forberedelse for en saa stor Forandring, at den har stillet Indianerens Mandighed paa en haard Prove. Der har været nogle mislykkede Tilfælde, men de har været mærkværdig saa, og denne Vej fra Barbarisme til Civilisation bliver tydeligere og sikrere for hver Dag, som gaar.

Koriffikelsen af et uafhængeligt Hjem for Indianeren, og Borgerret, med alt, som følger med denne herlige Titel, for enhver, som benytter sig deraf, har medført Nodvendigheden af nye Love, næsten en ny Lovbog for denne Races Skuffelse og Besyttelse. Borgerretten bragte enhver, som den tilfaldt, paa en Gang i samme Forum og under samme Skjold, som enhver anden Borger i de Forenede Stater. Den bestemte og vogtede ogsaa Egetestabsforholdet og Arv af Eiendom, faavel som andre hjemlige Forhold, der hidtil havde været temmelig dunkle og ikke meget tagne Hensyn til.

Det er bleven saet, at Religion, Mennekestjærlighed og Regjering har gaaet Naand

i Haand med Opdragelsen af Indianeren til en ny Forstaaelse af Manddom. Uden det Arbejde, der er gjort for ham af Missionarerne, vilde ingen Fremstridt været mulig.

Kaptein Pratt var paa ingen Maade den første, som underviste en Indianer. Den fromme Biskop Whipple havde opholdt sig blandt Minnesotas Indianere i Marevis, og en anden from Mand, Dr. Riggs, har viet sit Liv til Dakotaerne længe iforveien, og en Generation var gaaet hen, siden Samuel Wooster led i Fængslet for at have undervist Cherokeeerne. Independenterne i Santee, i Hampton, den epistopale Biskop Hares mærkelige Skoler i Dakota, Presbyterianerne i Nebraska og Alaska, Unitarierne blandt Crowerne, Kvækerne blandt Sacerne og Foxerne i Snden, hver af disse og andre paa mange andre Steder, der ligger spredte over hele Landet, lærer Indianerne om den store Fader, om Ham,

Kastet af Heiten. — Tildragelse under Custers sidste kamp.

som er Verdens Liv og Lys, om Menneskenes Frelse og Broderskab; og de er ivrige efter at faa høre derom. Vor Pligt og Interesse gaar Haand i Haand, og Veien bliver hver Dag tydeligere.

Den indianiske Race fortjener vor største Interesse. Om Fortidens og Nutidens Bedrovelser ikke gjør nogen Virkning paa os, saa lad os i det mindste sympatisere med Nutidens og Fremtidens Haab. Vi har faaet det ualmindelige Privilegium at se en Nation fødes i vor Midte. Ud af Fortidens Mørke, dens Uvidenhed, dens tilvante Barbarisme, dens vilde og herlige Tapperhed i Krig kommer en Nation i Dagen, begynder at faa Mundskab, at føle Friheden af Livet under Loven, at vise den nye Manddoms mindre storartede men fuldt fornødne Tapperhed, den nye Kvindeligheds Sjælsstyrke.

9. Kapitel.

Pivot ved Grænsen.

En Indianerkriger.

Blandt de mange eiendommelige og interessante Figurer, der har trængt sig ind i Vestens Historie, er „*Squatteren*“ eller den uheimlede Besidder. Hans Slægt er nu næsten uddøet. De saa, som endnu findes, vil snart blive drevne ud, undertrykte og af Civilisationens udjævnende Haand forvandlede til almindelig amerikanske Borgere, medens al Maleristhed er gaaet tabt. Man kan endnu se dem i de mere tæt bebyggede Dele af Vesten. De kom i Regelen fra en af de mellemste Stater, en Familie ad Gangen, i en gammel Tsketjærre, hvis Dække var trukket sammen i Enderne ligesom paa en gammeldags „*Kraake*,“ og fra dettes lasede Kanter tittede en Række rødmsiede, hvidhaarede Born ud paa

deres nye forgyttede Land. Ande i Vognen svingende sin lange Pisk sad den alvorlige Pioner. Udenfor Vognen gik den veirbidte Moder og den ældste barbenede Gut efter et Følge bestaaende af en Ko, en Kalv, en Hest med et bedrovet Udtryk i sit Ansigt og flere gule Hunde. Over Vognhjulene dinglede nogle Stoler med Koriæder, en gammel Seng og andet tarveligt Husgeraad. Faderen tnggede sin Tobak og smældte med Svøben, Bornene pratede, den store Gut kastede Jordklumpe efter Vagtelen og Lærken og Moderen traistede videre i Tausshed.

Naar de kom til et Sted, de smtes om, og hvor der var Tommer, Lys, sandig Jordbund og Vand, byggede de en simpel Hytte og nedlatte sig der for en Tid. Det faldt ikke dem ind at spørge, hvem Landet tilhørte. De vilde ikke underskrive nogen Kontrakter, ikke betale Statter og bygge Gjerder. De vilde kun have et Hjem, hvortil Faderen kunde vende tilbage efter sit Kiiske og sin Naat og Moderen kunde ny sine Lappetæpper og lugte paa sin Smis i Åred. De fældte nogle Trær og opførte en simpel Bjælkestue, tækkede den med Buise og Græs torv og alattede Jordgulvet. De gamle Stole og den trebenede Seng, der var bleven spigret til Væggen, gav Hytten snart et hjemligt Udseende. En Brønd blev derpaa gravet, et Kvas gjerde opst at for Kalven og en Kudning gjort for den lille Høve. Naar de saa havde fundet Plads til den nærmeste Welle, havde de alt, hvad de behøvede. De havde ingen Brug for

Skole, Kirke, Doktor eller Præst. Moderen kjendte til Urter og Salver, og hvad Ophylsningen angik, behøvede Bornene kun lære at svømme og klatre, at ride og styde for senere i Livet at klare sig selv.

Men ofte har Squatteren ikke saa meget som en simpel Hytte. Hvis han er af en

En Redstjertning fra en Biergsti.

omslakkende Natur, der ikke kan bosætte sig længe nok paa et Sted til at gjøre det Umaagen værd at bygge en Hytte, vil han opslaa sit Telt, og her lever han og hans Familie paa den tarveligste Maade i kanske en eller to Aar før de drager videre. Han kan være Pelsfanger og i saa Fald kan han, hvis han har Lykken med sig, ganske godt tjene sit Brød. Naar Gieren gjør Fordring paa sit Land, slutter Squatteren og hans Familie videre. Kanske Moderen vil ærgre sig lidt over sine siddende Høns og sin Ræpestak; men Bornene synes om at rejse, og den ældste Gut er ganske gal efter at faa ride den første vilde Præriehest, han har tæmmet. De har kommet sig under sit Ophold i Vesten, og denne Gang er Vognen, efterfulgt af de mundgaaelige gule Hunde, ganske belæsjet. Der findes nok af andre indbyggende Pladse. De har hele Vesten for sig, hvorefter de kan udvalge sig et heldigt Hjem.

I skarp Modsatning til Squatteren er Nybyggeren, som kjender til Hjemstedslo-

vene, tager sine 160 Acres Land og nedlægger sig der i de forlangte seks Maaneder af Aaret. Naar hans Ekjode er i Orden, er han færdig til at begynde sit Liv som Borger og Jordeier. Han hugger og klover det haarde Gaetvæ og bygger stærke Gjaerdere om sin Eiendom, og naar den rette Aarstid er inde, er han færdig til at begynde sit Arbejde. Han saar sit Korn,

graver sin Brønd, anlægger den lille Frugthave, drænerer og vander, ploier og graver. Hvis han er en Fremstridsmand, patriotisk og gennemtrængt af Vestens Liv, vil han straks vise nogen Tegn paa sin Foretagelse. Han vil træffe sine Medborgere, arbejde for en ny Jernbane, give Bidrag til Kirker og Skoler og arbejde for bedre Love. Han er bestemt paa, at alt skal lykkes ham. Hans Børn vil blive sendt bort for at opdrages, og de vil faa en bedre Arv end den, deres Forældre sit. Muligens vil denne uafhængige, selvstændige og almentføleende Nybygger trægte efter politisk Berømmelse. Politik er smitsom i Vesten, og næsten enhver ung Mand aspirerer til en Plads i Legislaturen, om ikke i Kongressen. Men enten den gennemgaaende og typiske Vestens Mand repræsenterer et „County“ eller et Distrikt, vil han altid føre med sig de Ansættelser, der er vokset ind i ham ved hans Berørelse med en haard Verden.

Der findes en anden Klasse Nybyggere i Vesten, som aldrig bliver andet end fattige tiltrods for deres Udruelighed, haarde Arbejde og gode Hensigter. De er Folk, som Løffen synes at have vendt sig fra. Kvadsommelst disse foretager sig, synes de at være uheldige med. De ser Mand omkring sig blive pludselige rige, og i Tidens Lob bliver de vant til at se andre høste Rigdom af deres Arbejde. Deres Hustruer maa altid blive udarbejdede Skabninge, for der behøves begges Arbejde for at kunne opbolde Livet. Det er et Under, at disse Pionerkvinder i Vesten ikke oftere taber Modet. Men de giver aldrig tabt hverken under Hjemtagelsen af Græshopper, lang Torke eller Udelæggelsen af Høsten gennem Vind og Hagl. De er af en udholdende Natur. Den Kvinde, som aldrig har kjendt andet end Elendighed og Elendighed, som maatte træde efter Vognene med Ansigtet opbrændt og barfodet ved Udsættelsen for Vind og Sol under de forfærdelige Vinterstider, er ikke den, som let bliver modløs. Med sine haarde Træk og sin brune Hud men med et omt Hjerter hævder hun sin Plads ved Siden af sin staute Mand og sine stræbsomme Sønner. Hun tager paa sig en Medhjælperes Part af Pionerens Liv. Hun er oppe ved Daggen, melker sine Kjøer, bærer Vand for Koening og Bæst fra den nærmeste Brønd en Fjerdedels Mil borte, hugger sin egen Ved og gjør selv op Ald. Uden at klage eller være vred udfører hun sit Arbejde, smager og er altid rede til at opmuntre og trøste. Sammen med Mændene ploier og hopper hun den nye Aker eller deltager paa sin egen Hest i Indsamlingen af Kvæget eller vogter dette, medens Gutterne tager sig en Eftermiddagslur. Hun lærer sine Børn at ride, svømme og pasie paa sig selv i en ung Alder.

Barndommen med sin snakkende Uvidenhed og sin Afhængighed, saaledes som man ser den i Børn og ældre Stater, er næsten ganske hændt i det fjerne Vesten. Gutterne paa tager sig Arbejder, der langt overgaar deres Aar, og Pigerne lærer snart at hjælpe Moderen i Huset. Af Solen lærer de Tiden paa Dagen, og de forudsiger Veirforandringer ved Hjælp af Vind og Skyer om Maanen. De lærer Kreaturerne Alder og udmerkende Egenskaber. Møderne er deres Skoler, Smaastene og vilde Blomster deres Boger og Hestene deres Legefammerater.

Kvægforsætningen, som Kvægforsætteren benævner sit Kald, har undergaaet en tydelig Forandring i de sidste tyve Aar. Den sidste Optælling af levende Kreaturer giver en Totalsum af 517,128 Heste, 5,433 Mulsæster, 14,109 Gøster, 6,828,182 Stoffer Kvæg, 6,676,902 Saar og 17,276 Svin. Salget af Heste indbragte \$1,418,205; af

Kvæg \$17,913,712; af Aaar \$2,669,663 og af Svin \$27,132. Totalsummen af Mand, som har været i Besjæftigelse ved Havnegangene, var 15,390. Med Omraade for Kvægopdrætning har Naturen været odsel. Det ubyre Panhandle i Texas, som med sin frugtbare Grund og sin Overflod paa Regn ikke maa forveksles med de tørre Pecosgne eller Llano Estacado, omfatter Hundreder af Kvadratinde med rige Græsgange. Selv "the Staked Plains," der iaarevis anfaaes som ubrugelige, bliver gradvis omdannede til gode Havnegange ved Hjælp af Vanding og Korstvidenskab. Prærierne i Kansas og de følgende Stetter i Indianerterritoriet bruges ikke til andet end som Havnegange for Tusinder af Kreaturer.

Før Vedtagelsen af Oklahomaloven var Indianerlandet et Eldorado for Kvægavlerne i Kansas og Texas. Inddragelsen af Landet var et stort Stød for Kvægforretningen i Sydvesten. Græsset i Texas giver et udmærket Vinterfoder, idet det beholder sine nærende Egenskaber længe efter at det synes udtørret og iaftløst, men det gjør ikke Kreaturerne saa fede som Græsset i Territoriet. Hver Vinter var Oklahomadistriktet overfuldt med Hjorder, drevne did fra det omringende Land. Kvægeieren vidste, at han ingen Ret havde til Indianerens Land og Indianeren vidste det ogsaa, men saa længe han ikke uleilighedes i Diebliffet, satte han sig ikke imod den uretmæssige Bemægtigelse af hans Land. Kvægavlerne erstattede Indianerne for Brugen af deres Havnegange ved at give dem nogle af deres vigtigste Fornødenheder saasom serikt Kjød, Kjør og et stort Quantum Tobak, Whisky og værdiløse Smykkesager for Kvinderne.

Dette lille Gjenfidsighedsspil blev afbrudt ved Præsidentens Ordre, der forbød fremmede Kvægavlere at drive sine Hjorder ind i Territoriet. Der omtaltes ingen Straf, og Kvægeierne gjorde naturligvis alt muligt for at omgaa Loven og dens besværlige Forlangender. De Forenede Staters Tropper ved Forterne Sill og Reno fik Ordre til at se Loven overholdt og at befale alle fremmede Kvægeiere, som dengang opholdt sig i Territoriet, straks at begive sig bort derfra. Men en haardnakket Texasmand, som ganske rolig oplærte sin Flok til at spise forbudt Græs, skaffede Regjeringen ikke lidet Besvær. Efter talrige Forlopg paa Modstand samlede han tilslut sammen sin Hjord og drev den til Grænsen; men da der ikke var noget i Loven, som forbød hans Tilbagevenden, marscherede han rolig tilbage igjen. Der blev sendt ham flere officielle Ordre; hver Gang adlød han, men vendte ogsaa hver Gang tilbage. Tilslut udsendtes to Kompanier af Kavaleri for at insistere paa Lovens Overholdelse. Kavaleristerne i sine skjæffe Uniformer og ridende paa fine staldfødrede, stivnædede Heste fandt ikke Sagen saa let som de kanske havde indbildt sig. De satte afsted og marscherede boitidligt fire Mand hoi, foran, bag eller i Midten, hvor de kunde finde en Plads blandt Hornkvægets uordnede Flok. Udjaquingen forefaldt i April, da de fleste af Kjørne havde Kalve, og disse, der ikke kunde holde sig i Marschlinjen, blev staaende tilbage. De rasende Modre brød stadig ud af Stakkerne for at løbe tilbage efter sit klagende Afkom. Kapteinens brølende Kommando: „Gjør Anfald paa Dyret!“ efterfulgtes af Ordren: „Retrat! Retrat!“ naar et rasende Dyr joer ind paa Hestene. Denne trættende Krig mellem de adstadige Soldater og Kvæghjorderne vedvarede i to Dage og to Nætter. En mere uensartet Styrke kan neppe tænkes. Den store aabne Prærie var Skuepladsen for Slaget mellem Menneste og Dyr. De værdige Soldater i sin uvante Tjeneste dannede en

stærk Modsatning til den rasende Kvægslof. Man saa Baabuenes Blinken og de forfærdede Armeehestes Steilen; Befalingerne var forvirrede, Hjørnene rautede, Skierne brolede, de forladte Kalve streg; den lille Skare „Combons“ og deres Anfører red ndimigt længere borte og betragtede med Interesse Optrinnet, medens de undrede sig over, hvad Resultatet vilde blive. Flere Gange om Karet blev Dropperne udfaldte for at opretholde Lovens Majestæt, for Landet tilslut blev forladt af Kvægeierne. Nordvestens Territorier og nye Stater har endnu uuaadelige Havnegange. De Sletter, der strækker sig fra Black Hills og Hjeldefjæderne i Wyoming, fra Fort Collins til Montanas Grænse og mellem Pikes Peak og Denver saavel som den største Del af det milde Rio Mexiko Territorium er rige paa Græs og vel vandede Strækninger, der endnu staar aabne for Kvægaavlren.

Kolorados Sletter eger sig iærlig til Haaareavl, der er en af Statens vigtigste Hæringstilder. Sletterne deles af Hjelde og Hjeraklofter i mindre Havnegange, hvor Haaar lettere kan opdrættes end Hjør. Hørretningen er mere et Høvestykke end Kvægaavl, men har vist sig at være ligesaa indbringende. Der

har længe været en Kæppestrid herifende mellem de to Klasier af Kvægaopdrættere.

Indtil 1876 havde Kvægeierne i Texas Monopol paa Hørretningen. De befattede sig bare med almindeligt Kvæg eller Hørnkæg, som ikke behøvede andet end et mildt Klima, nok af Græs og Vand. Hørretningen drevs med den største Enkelhed. Hørderne, som var leiede for tolv eller femten Dollars om Maaneden, maatte udruste sig selv, og nogle

En uimvrig Hæringstild.

Mulæfler var tilstræffelige til at føre det nødvendige Forraad. Selv Priser bestemte Kvægeierne som de selv vilde, thi der var ikke stor nok Konkurrance til at kunne regulere disse. Da Texas's Havnegange blev utilstræffelige, og Kvægaflerne drev sine Hjorder mod Nordvest til Nebraska, Whoming og Colorado, blev der en Kæppestrid, og Industrien fik et nyt Fremstød. I Maret 1891 eiede Swan Kvæg- og Landkompani ikke mindre end 80,000 Stykker Kreaturer i det østlige Whoming, og mindre Kompanier eiede fra 14,000 til 50,000 Kvæg og Heste. Der skedde en Tilbagegang i Kvægdriften ved Blandingen af Landets egen og fremmede Racer og ved Spredningen af forskjellige smitsomme Sygder. Døder, som var bleven solgte for \$25 pr. Stykke, gik ned til \$10 og \$12.

Kvæget holdt sig ellers i samme Pris, men aftog hurtig i Antal, saavel grundet paa Epidemiens Mæleri som den almindelige Uegensindighed med Forretningen. Da Stillingen var som værst baade for Kvæg og Kvægeiere, gav Kompanier fra Nordstaterne og fremmede Lande Forretningen et nyt Opving. I en Tid manglede der ikke paa Kapital; Fælager og Havnegange blev kjøbt eller leiede i stor Mængde, og Priserne blev af Foreninger og Samlag skræddet op til sin oprindelige Høide. Denne Sagens Stilling varede ikke længe, og Priserne faldt gradvis til den virkelige Værdi. Folk lærte snart at forstaa, at 1,000 Stykker Kvæg, beskaffede, mædede, vandede og fornuftigt afhændede, i Langden betalte sig bedre end 100,000, der løb vilde om paa utilstræffelige Havnegange, sultede, tørstede og døde af Kvægsygdomme. Fælagerne blev inddelte i Gaarde og Frugthaver; Hjorderne blev formindskede i Antal men bragt til at give ligesaa stort Udbytte som i sin tidligere uhaandterlige Tilstand.

Indførelsen af fine, korthornede Racer i Nordvesten og Sydvestens Havnegange har ikke vist sig lønnende. Sommerne er for lange, Vinterne for strenge og Landet selv ustrøket for en heldig Opfødsel af Kvæg, der fordrer det bedste Foder og Husly saavelsom den mest omhyggelige Behandling. De Kjør og Faar, som trives i Vesten, maa kunne skaffe sig sin egen Føde hele Aaret rundt og leve uden andet Husly end det, Naturen giver i Bjergfloster og Gjenstande, der beskytter mod Vinden. Om Sommeren og Vinteren streifer de om som de selv vil over Fletterne, og de vandrer ofte langt bort fra sin egen Havnegang. Ved Høst og Naaroptællingen, naaar Efteraarsen opspores, Kalvene mærkes og Døerne udvælges for Mærket, bringes Kvæget sammen fra Steder, der ligger Hundrede Mile og mere fra hinanden. De forskjellige Kvægeiere tager ud sit eget Kvæg, som de kjender paa Mærket, der er tinglæst ligesom et Skjode paa en Eiendom. Det er interessant at studere Virkningen af Landets klimatiske og fysiske Forhold paa det Kvæg, der løber vildt om. Hvert Medlem af en Flok synes at kjende sin Plads og foretrækker altid sin egen Stamme for nogen anden. Disse stumme Skabninger har mere Forstand end man i Almindelighed tiltroer dem.

Det saakaldte vilde Kvæg i Texas har i mange Henseender en stor Lighed med Hjorten. De vigtigste Kjendetegn er de stærkt udviklede Horn, den spidse Næse, de skimmende Fine og fremfor alt det tynde Slag og de lange Ben tilligemed en umaadelig Hurtighed. Naaroptællingen, der holdes i Maj og tidlig i Juni er den travleste Tid paa Aaret. En Kaptein vælges fra hvert Distrikt, og Kvægeierne og Gjætergutterne fra femten eller tyve Havnegange i hvert Distrikt arbejder under ham. Arbeidet er fordelt, og Arbejderne er organiserede paa militær Vis. Hver „Cowboy“ har otte eller ti Heste og hele Distriktet, der undertiden

optager Hundreder af Kvadratmile, bliver daglig redet over. Det siges, at Combonen følger Kvæget paa samme Maade som Indianeren sit Vildt. Vasdragene maa følges og en omhyggelig Sagen maa gøres i Landet efter omstreifende Kvæg, af hvilket meget først kommer tilbage efter flere Mars Araber. Mandene er oppe Kloffen fire eller fem om Morgen og er ofte i Sadelen seksten eller iitten Timer om Dagen. Omend Arbeidet er haardt, glæder dog Mandene sig dertil lang Tid isorveien. Det er at foretrække for det monotone Liv paa Gaarden med ingen anden Adspredelse end „Cuchre“ og „Poker“ eller nu og da en Roman. En Combon maa have en Jernhelbred for at kunne taale Prærielivets Besværigheder. Naar han søger efter Kvæget, maa han arbejde i alle Slags Veir. Han maa

En Tour om et Mark.

udholde brændende Hede og beldende Regn uden Udriat til at blive afloft fra Arbeidet, forend Optællingen er udført. Han maa være ganske inde i en Kvægopdrætters Gjerning og forstaa den minste Enkelthed ved Arbeidet, enten som Dagvokter, Kvægrogter eller Natvokter, eller som Kaptein for et Distrikt. Han maa være en god Kutter, vide hvorledes han skal indride en vild Bonn, maa være skarpsind og aldrig tabe sin Handsnærvarselse, da han ellers kan miste Livet i en Panik blandt Dyrene. Desuden maa han besidde Hærdighed som Lasso-kaster. Han kan ikke haabe at blive istand til at behandle sin Lasso med nogen Dagtighed, om han ikke har mindst to Mars Dvælle, og det vil tage meget længere end det, forend han kan kaste den med fuldkommen Sikkerhed.

Lassoen gøres i Almindelighed af Græs, der er slættet og toundet. Den er 45 Fod

lang og fra tre Ottendels til en og en halv Tomme i Tykkelse. Enden er tvundet med voffet Skomagertraad og det Hele koget i Olje for at give den Styrke og Boielighed. Løffen gjøres ofte af Læder, som er bleven opblødt, struffet, garvet og tilberedt. Seldet med Behandlingen af Lassoen beror udelukkende paa Haandleddets Styrke og Bevægelser.

Combonyen er bleven kaldt Kvæglænderets Konge. Det er kanske kun i en vis Grad, han kan kaldes Herre over alt, han overstuer, men paa sin lykkelige, omsorgslose Maade regjerer han endog over Gieren af Kælageret. I fordums Tider var han kun Son og Sønnesøn af en Combony og var henvist til en særskilt Klasse paa Samfundets Stige. Han arvede endog sine ponyridende Forfædres Hjulbenethed og alle de fysiske Kjendetegn, hvormed Bestjæftigelsen stemplede dem. Det kunde næsten bogstavelig siges om ham, „at han var født i Sadelen.“ I vor Tid er en Combony undertiden Sønnen af en velhavende Familie i en af de østlige eller mellemste Stater, dreven af Lysten til Eventyr til at prøve noget af Livet i Vesten. Vindens Susen og Prærierens Frihed fryder ham. Skolen synes liden og indskrænket, Boger og Aviser matte og ensformige. Prærierne virker snart oplivende, snart nedtryngende paa hans Sind. Han bliver taktfuld og indadvendt, tilbageholden og umeddelsom paa Grund af sine Omgivelser. Man kan se ham staa ved Stationen ved Jernbanetogenes Ankomst i en eller anden af Vestens Smaabyer eller oftere siddende paa den ene Side af sin mexikanske Sadel ifærd med at iagttage Folkene, som kommer af og paa Togene, og hans Ansigt udtrykker omtrent det samme som Ponnens Dine, en Mangel paa Livlighed.

I Klædedragt har han undgaaet alle Modens Indskrænkninger. Han afstjyr en Frakke og bruger en grov Skjorte af blaa, graa eller rød Flanel, saa los som en Bluse og fæstet om Livet med et Læderbælte. Hans Hat kan undertiden være prydet med en Guld- eller Solvinor og nogle Dufte paa Siden. Hans Benklæder slutter tættere end Moden foreskriver og hans Haar er mange Gange for langt. Hans Banden er kun en Provinsfynd og hans Dranddrinking kun en selstabelig Skik. Han er lige rask til at slutte sig til et „Lynch“-Kompani, som til en Samling unge Mænd, der skal give en Serenade for en ung Pige i Besøg fra Østen, eller en bevæbnet Mængde paa Jagt efter en Hestetøv, og han tager Del i alt med samme Entusiasme.

Han sidder tilhest som en Araber og behandler sin Lasso som en Taktenspiller sine Kort. Den Bundet Reb, der er bundet til hans Sadel og ser saa ubaandterlig ud, er et saa farligt Vaaben, som man kan ønske sig. Det har taget ham en lang Tids Ovelse til at svinge det med Behændighed, og Combonyen viser en berettiget Stoltthed over sin Hærdighed. Hvis en Okse eller Bøffel, der er gaaet bort fra Sjorden, kommer i hans Veie, farer straks Lassoen ud i regelmæssige Svingninge over Kutterens Hoved, derpaa til den ene Side, hvor den falder i en sikker Løbeknude over Dyrets Hoved eller omkring Forbenene, og ved en Twistning af Rebet eller en pludselig Bevægelse af hans Haandledd, kastes Offeret ned paa den bløde Grund. I al Slags Ridekunst overtræffer Combonyen Indianeren; han er tilsyneladende ligesaa ligegyldig som denne, men mere beregnende og sikker i sine Bevægelser. Selv Ponnens, Combonyens trofaste Ven, har en næsten menneskelig Forstand. Den fryder sig ved Jagten som en Jagthund, og Combonyens „Halloo-oo-oo!“ er for den det samme som Jægerens Horn for Jagthunden. Den forstaar enhver af Kutterens Bevægelser. Naar dens Herre svinger Lassoen om sit Hoved, sagtnes Ponnens sin Hæst; naar Touget lægger

En Episode ved Nabningen af et Kvædskrift.

fig i Kinge foran den, gaar den fremad; naar Løbefuuden glider over Dyrets Hoved eller dets Ben, stanse den, rykker Hovedet bagover, gjør Halsen stiv, sætter Forbenene mod Marken og hjælper saaledes Løsefasteren at faa Tjæret nedlagt. Det er mærkeligt, at Ponnen aldrig bliver tam. Den undertaster sig modvillig Mundbiddet og Sadelgjorden, og hver Gang den bliver sluppen løs paa Havnegangen, indbilder den sig, at dens Læretid er til Ende. Naar den saa atter fanges, steiler og braastanse den, dens Dine styder Lym, den tigger paa Bidstet og bliver raseende over Brugten af Svoben. Det er kun et Billede paa Naturens Gjendrivelse af Menneftets Overlegenhed.

Ponnen kommer ogsaa fra Hælgeret; dens Forfædre var Vestens vilde Heste; dens Opdrætning er praktisk og erfaringsmæssig. Dens Taalmodighed er ganske mærkelig. Den kan løbe hurtigere end to almindelige Heste og udholde Hunger og Tørst med den største Vigeagtsomhed. Den har en ganske mærkelig Forstand, og der hersker et broderligt Forhold mellem den og dens Herre. Naar en Kytter vil afsted i Gallop, hæver han sine Albuer, gjør en let Bevægelse med dem og afsted gaar det. En Berørelse af Haanden paa dens Hals vil bringe Hesten til pludselig at stanse, uden at man behøver at bruge Toilerne. Det er intet Under, at disse to er bleven uadskillelige, og Hesten kaldes altid „Ven“ eller „lille Broder.“ Paa sit ensomme Ridt synger Cowboonen sine underlige Ballader med hele en østerlandsk Elfers Varme og Jnderlighed.

Der er enkelte Industrigrene, som aftager, omend ikke odelægges, ved Civilisationen. En af disse er Kvægopdrætningen saaledes som den fortes for fem og tyve Aar siden. Paa den Tid tænkte ingen Mand paa at tage mere Land end han behøvede eller havde Lust til at indgærde for sit eget Hjemsted. Det Land, der laa foran ham, var saa frit som den Luft, han indaandede eller som den blaa Himmel over ham. De første Kvægopdrættere benyttede sig af sine Kettigheder paa en primitiv og broderlig Maade. I et Land, hvor baade Havnegang og Butte var fri, fangede den første Mand, der var ude om Vaaren, den første Kalv, og dette lille Stykke kommuniktiske Eiendom tilhørte den Mand, som mærkede den. Der var en Præmie paa dem, som var først ude, og Kvægavleren, som holdt paa, at alle Kneb gjælder i Kjærlighed, Krig og Kvægavl, kunde undertiden høre om sig Udtalelser som: „Den Mand! Han stjæler Njoringer!“ Men han ræsonerede som saa, at den Forbrudelse, der tilstaaes, er ingen Forbrudelse, og at en slet Handling udført ved Dagslys ikke er slet. Selv Optællingen var en Slags barbarisk Derby-Væddeløbsdag, hvor enhver havde fri Adgang, og hvor der herskede en venlig Stemning mod enhver. Den godmodige og rundhaandede Pioner kunde nok tilgive det Stortruveri, men den Lov gjorde det ikke, der kom med Landtageren, Forsamlingerne og de skarpe Staaltraadgærder. Der opsattes Skildt paa Havnegangenes Gærde, hvilkke advarede mod Tilvendelsen af privat Land, Vognveiene maatte tage en anden Retning, Jernbaner kom ind i Territorierne, og den frie Borger holdtes i Tvang af Monopoler. Med de forbedrede Metoder med Opbevaringen af grønt Hø, med Vinterfjærene og de kunstige Jndføer forhindredes Tørke og Hungersnød, og Kvægavlen blev til en sjædere omend mindre Forretning.

I gamle Dage var en Kvægavler tilfreds med et Dusin Hølk, der hver skaffede sine egne to Ponier og arbejdede for femten Dollars om Aaret. Kvægavleren var ogsaa fornøiet med at bo i sin Bjælkehytte, medens han kunde tælle sin Hjord op i Tusinder. Hans

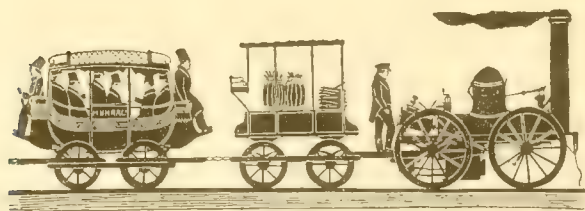
Korrettningsforelse var primitiv og økonomisk. Hans Huldrye førte alt det nødvendige Husgeraad. Nu maa han have femti istedetfor et Tusind Arbejdere. Han maa skaffe et Par gode Heste til hver af dem og desuden sende med dem en stor Vogn forsynet med en Ton, Gasolin og Petroleum, samt Forraad af inljet Frugt, Kjød og alle Slags Delikatesser. Han bygger fine Huse, Vindmøller, Patentporte, rummelige Lader og bor ikke alene i Komfort, men i Lushus. Den gammeldagse Optælling paa den indlige Havnegang var en livlig Tid for alle, lige fra Bornene ved Kælageret til Hestene, der syntes meget fornøjede over Kapridtet. Ponier blev drevne fra Havnegangen og indredne til at undersøge sig Bidstet og Sadelgjorden; graa Uldtapper blev tørkede i Solen, rullede sammen med et Sæt Klanelundertoi og spandt paa den taalmodige Trækhests Ryg. Sadelposier og Vadsække blev tagne frem og fyldte, paa den ene Side med Kjøds, Kager, Sukker og Kaffe, og paa den anden Side med Kæst, Salt, Peber og raa Væg. Over de graa Bylder paa Trækhestenes Ryg dingledede Stegepander, Tinkopper og Jerngrønder og en hjemmegjort Cederbotte. Combøjerne drager nu afsted til Optællingen iførte Støvler med Sporer, bredskagget Hat, Hjorteskinds Ridebanditer og et Laderbælte med Pistoler, Jagtkniv, Krudt og Krudthorn samt en Heltflaite med Whisky. Det gamle Kælager er ganske forladt i nogle Uger, indtil Hjørderne bringes tilbage. Kreaturerne Brolen og Hanten kan høres paa Miles Afstand. Trampningen af Tusinder af utaalmodige Klover og Bræget af Tusinder af forstige Tungler melder Kreaturerne Ankomst, og alt Arbejde staaes, indtil Kreaturerne er komne ind. Combøjerne istemmer et ubhøggeligt halloo-oo oo' som de galopperer paa sine Ponier mellem de rautende, itraalende Dyr. Den mindste Ting kan foraarsage en Panik blandt dem; et pludseligt Spring af en ustyrlig Pony, et nedfaldende rødt Lommelortklæde, den lave Kluft af en Høg eller Grib vil bringe Svæget til at fare afsted, og der hersker den største Forvirring. Forgyldes omringer Mandene Hjørden, istemmer et overtalende „halloo-oo-oo!“ der imidlertid bliver uvaaagtet af de opskrante Kreaturer. De brænder sig ud af Klækkerne og spreder sig, itraaber op den varme Sand eller det løse Græs og kaster det bagover sig. Hantende, brægende og brotende farer de tilbage til sine vilde Tilholdssteder paa Havnegangen. Saaledes kan hele Arbejdet med Indsamlingen gaa tabt i nogle faa Timer. Men hvis Hjørden engang er kommen inden Grinden, er alt sikkert. Svæget adilles, Hjøringer tælles, Kalve mærkes og det gamle Svæg slippes løs paa Havnegangen.

En høist mærkelig, omend almindelig, Scene ved et Kælager, er en Kreaturbegravelse. Naar en Ekse bliver dræbt, det er lige meget hvor langt borte det kan være fra den almindelige Havnegang, eller hvor godt det spildte Blod er dækket over, synes dens Slegtninge instinktmæssig at vide om Slegtningen, og de modsætter sig det med hele sin stumme Naturs Styrke. De vil komme løbende i flere Mile med Tungen ude, blodige Tine og strittende Ryg for at finde og holde Vagt over den murede Kammerat. De istemmer den sorgeligste Hanten, og efterfølgende der bliver flere og flere af dem, bliver Sletternes ubhøggelige Ekko frøgteligt for dem, som ikke er vant til saadanne Scener. De, som kommer først, synes at være komne overens om at vise den Ankomne en Slags høitidelig Artighed. De trækker sig tilbage, og den nye Forstærkning styrter ind i en ordentlig Cirkel. De sænker Hornene og itraaber op Norden, idet de itraaler paa en klagende Maade, indtil en ny Komite ankommer, og de drager sig i sin Tur atter tilbage for at lade de sidste Ankomne fortsætte de tragi-

ste Ceremonier. Og ve det menneftelige Væfen fom kommer i Nærheden af dem! Med instinktmæssig Harme gjentjender Dyrene fin grusomme Herre og farer efter ham for i fit Klaseri at rive ham istykker. Undertiden holder denne skrækkelige Dødsvagt paa i fire og tyve Timer. Det gjør en nervøs og bange. Det er fom om Naturen reiste sig i hele sin Vælde og udraabte: „Du skal ikke slaa ihjel!“ Kvægvæbnerne bliver naturligvis vant til dette ubyggelige Optrin, men naar de ikke kan udholde den rasende Høb af bebreidende, stumme Skabninge omkring sin Dor, drives Fjoringer, der skal slagtes, flere Mile bort, og derfra føres de til selve Fælageret.

Inten Skildring af Væsten vilde være fuldstændig uden en Hentydning til Fælagerets vidtberømte Kvinde.

Kvægdromningen, som har indtaget en saa fremragende Plads i Beretningerne om Væsten i over Hjerdeparten af et Aarhundrede, hører til gamle Dages Fælagerliv, de livlige Optællinger, Festmaaltider og Klipningen af Harene. I bedste Fald var hun en meget forfjønnet og idealiseret Skabning. I Digtningen var hun modig og frygtløs, brugte Hjortestinds Gamaicher en bredstygget Hat med sort Hjer, hoihælede Stovler og Sporer med Guldnagler i. Hun bandte en Smule med et lidet Kæft paa Hjolen, bar sine par Pistoler, tælte sine Tusinder af Kreaturer paa de Tusinder af Høie, red ind til Byen og udstibede dem samt indsatte sine Penge i Kvægeiernes Bank. I Virkeligheden var hun en grovtudseende, udarbejdet kvindelig Kvægdrommer, som stolte paa andre og blev snydt for sit Tilgodehavende, og som førte ind til Byen fire Gange om Aaret i sin Vogn og betalte Sagføreren Halvparten, af hvad hun tjente. Hun styrede imidlertid ikke ofte sine egne Forretninger. Hvis hun var Enken efter en Kvægfonge, boede hun i sit store Hus i Byen, besøgte af og til Fælageret og hoftede den Fortjeneste, som hendes bedrageriske Bestyrere efterlod hende.

Det første Jernbanetog i Amerika.

10. Kapitel.

Det store Nordvest.

Nordvesten" er en foranderlig, uvis Betegnelse. Ordet er bleven anvendt for hele

den Strækning, der ligger mellem Pittsburg og Puget Sound, nordenfor Ohiofloden og en fjerde og tredivte Breddegrad. I Almindelighed betegnede det indtil omkring Borgerkrigens Tid det gamle nordvestlige Territorium, der indbefattede Ohio, Indiana, Illinois, Michigan og Wisconsin. I de Aar, der fulgte paa Krigen, tænkte de, der talte om Nordvesten, mest paa Illinois og Iowa. Fra 1870 til 1880 dannede Iowa, Kansas, det nordlige Missouri og Nebraska den livligste og mest begyntigede Region.

Men i de sidste ti Aar har en markværdig Udvikling fundet Sted i Dakota; og Minnesota, Nord- og Syd-Dakota og Montana tilligemed Iowa og Nebraska er kanske de Stater, som i Regelen sammenfattes under Benævnelsen Nordvesten. Disse Stater er i

Virkeligheden i Hjertet af Kontinentet midt mellem Oceanerne; og ti Aar senere vil kanske ved en Slags fælles Overenskomst Navnet Nordvest have gaaet videre og taget fast Hold paa Oregon, Washington, Idaho og Wyoming, indtil endelig Alaska kanske vil arve Betegnelsen.

Men for nærværende er Nordvesten den store opdyrkede Kile, der ligger mellem Floderne Mississippi og Missouri og mellem Floden Missouri og Rocky Mountains. Det er en Region, som er temmelig tydelig afmærket paa et Kart, der viser den fysiske Bestaafenhed. For Storsteparten er det en Egn af stor naturlig Frugtbarhed, af almindelig nordlig tempereret Klima, med en moderat men tilstrækkelig Regnmængde, med lidet Skov og store Prærievidder samt af Middelsbeide uden Fjelde. Den er i det Hele taget en Region, der af Naturen bestemtes for Dyrkningen af den tempererede Zones Kornsorter og vanlige Produkter uden betydelige og tidspillende Processer for at faa Brug af Blandingset og opdyrke Jorden.

Lad os tænke os en Mand fra Osten, som har besøgt de nordvestlige Byer og Terri-

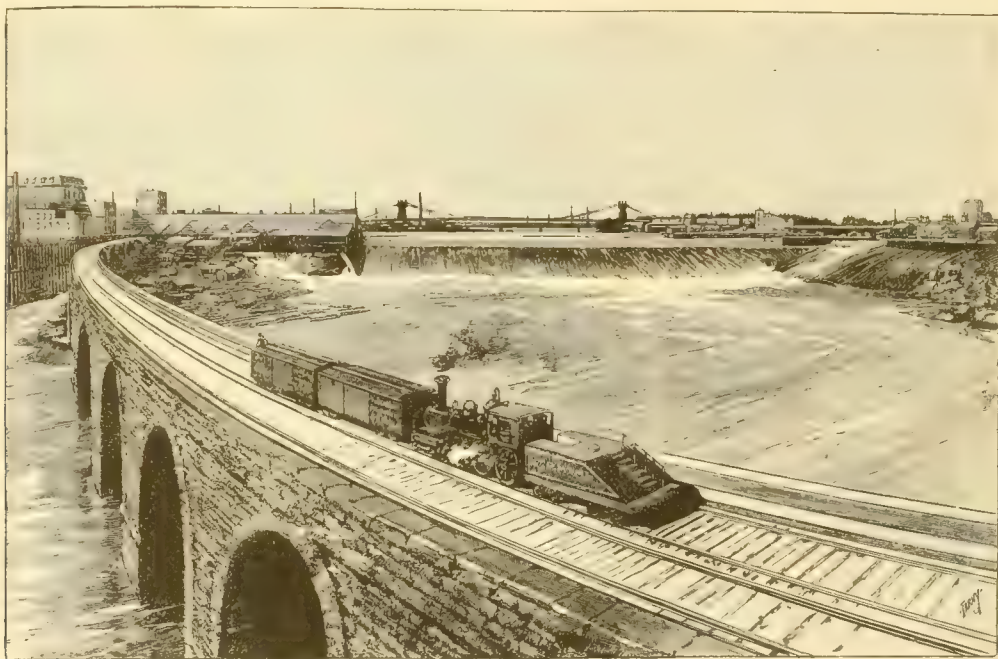
torier paa en Tid mellem Aarene 1870 og 1875, og som har behøvd et stærkt Indtryk af, hvad han saa, men som ikke har været veftenfor Chicago siden den Tid, indtil han i Verdensudstillingens Aar beslutter at gennemreise Iowa, Nebraska, Dakotaerne, Minnesota og Wisconsin. Hvor vel underrettet han har forsøgt at holde sig gennem skrevne Beskrivelser og statistiske Optegnelser om Vestens Fremstridt, vilde han dog saa se, hvad intet andet end hans egne Sine kunde faaet ham til at tro var muligt. Iowa frembragte allerede i 1870 en stor Kornhøst og var beboet af en velstaaende omend meget ny Landbrugerbefolkning. Men Landet havde et bart og ikke særlig indbydende Udseende, undtagen i Nærheden af de ældre Samfund ved Mississippifloden. Som man gik gennem Staten, saa man Bondegårdene, der var meget smaa og saa ud som store Kasser; der fandtes saa velbyggede Lader eller Gaarde; og de fjæmpende unge Bomuldsbuske og Lønnetrær, der var plantede i tætte Runde omkring de smaa Huse, var en saa ubetydelig Hindring for Diets Syn over de aabne Prærier, at de kun syntes at udhæve de ensformige Strækninge af frugtbare men kjedelige Sletter. Nu er Landslabet ganske omdannet. En Jernbanetur i Juni gennem de bedste Dele af Iowa minder om en Tur gennem nogle af Englands behagligste Landbrugsdistrikter. De primitive Nyttter, man saa for tredive Aar siden, har givet Plads for rummelige Bondegårde, ved Siden af hvilke der befinder sig store Lader og Høstakker. Paa de rige, dybe Enge græsser Flokke af fine Kreaturer. Det, som engang var et øde, trist Landskab er nu som en Have. De tidligere Tiders staffels smaa Ungtrær, der syntes at udfyldte sig for de tuffe Maisstilk paa de omliggende Agere, er voksede op paa denne dybe Grund til store, vide Trær. Man kan let tænke sig, som man ser fremover i alle Retninger og betragter den skovbevoksede Horisont, at man er—som i Ohio, Indiana eller Kentucky—i et Landdistrikt, som er ryddet i Afskovene. Der er mange Byer, som fem og tyve Aar tilbage med sine nye Træhytter spredte udover Præriens nøgne Klade, syntes at være det varmeste Sted paa Jorden, naar Sommerfolen skinnede over de ubebyggede Gader og Tage, og det koldeste, naar Vinterens voldsomme Snestorme ubindrede rasede over Præriens Vidder. I disse Byer ansees nu den tætte Skugge som skadelig for Sundheden og i de sidste Aar har man foretaget en systematisk Udhugning af de store, tætte Almetrær. Trær af fra seks til ti Fod i Omfang findes overalt i Hundredetusindvis. Hver Bondegård beskyttes fra Vinterens Vinde af sin egen tætte Rude. Mange af Landmændene kan af den store Rigdom paa Trær paa deres Eiendom forsyne sig med et stort og regelmæssigt Forraad af Brænde. Om vi har dvælt noget længe ved dette Billede af Omdannelsen af de øde, kornfrembringende Iowasletter tredive Aar tilbage til vor Tids Meieri og Kreaturbesætning, de duftende Enge og rige Runde, saa er det fordi dette Billede aabenbarer saa meget angaaende Meningen af Nordvestens Fremstridt.

Der er ikke bleven skrevet saa lidet om den hurtige Udelæggelse af de umaadelige Hurufskove, hvormed Naturen har beklædt store Distrikter af Michigan, Wisconsin og Minnesota. Det er sikkert at denne Blottelse er skedd frem med en Hurtighed, med hvilken intet af samme Karakter kan sammenlignes i Verdenshistorien. Det er ogsaa uden Tvivl sandt, at Bortryddelsen af de tætte Skovstrækninge har haft nogle ubehagelige klimatiske Forhold til Følge, men især en uheldig Indvirkning paa Regnmængdens jævne Fordeling og Regelmæssigheden af Flodernes Strøm. Men de fleste, som er bleven forfærdede ved Hurtigheden af

Domfjellspirene i „Gudernes Havn,” Colorado.

Skovodelæggelsen i Furubeltet, har ganske overført de store opveiede Fordele. Det forholder sig nu saaledes, at Fururegionen ikke er særlig frugtbar, og at den i lang Tid efter Nedbuddingen af Trærne ikke kan videre opdyrkes. Men ved Siden og bortenfor den var der en ubere Landstrækning, som, endstjont den var ganske trælos, havde en ualmindelig rig Nordbund og et Klimat, der egnede sig for alle den tempererede Zones fornemste Frembringelser. Denne Strækning indbefattede Dele af Illinois, næsten hele Iowa, det sydlige Minnesota, Kansas, Nebraska, Syd-Dakota, Nord-Dakota og Dele af Montana, — en Region af storartet Udstrækning. Nu forholder det sig saa, at der for hver Acre Furuland, som er bleven ryddet i Michigan, det nordlige Wisconsin og det nordlige Minnesota, et eller andet Sted i den store træløse Region længere mod Vest og Syd er to eller tre nye Bondegaaarde. Jernbanerne, der farer forud for Kolonisationen ud paa de aabne Prærier, har med-

St. Anthony Fald, Minnesota.

fort Furutommeret fra de ubere Sagbrug ved Øvre-Mississippi og dens Bifloder. Og saaledes er Millioner Aeres af Land bleven opdyrkede af Landmænd, som ikke havde kunnet faa et ordentligt Hjem, hvis det ikke havde været for Furuskovenes Nærhed. Den hurtige Bortryddelse af Skovstrækninge i Wisconsin har kun ment den hurtige Kolonisation af Nord- og Syd-Dakota, det vestlige Iowa og Nebraska. Og Bebyggelsen af disse træløse Regioner betyder den hurtige Opvækst paa hver Gaard af mindst flere Hundrede Trær. Uden Forsøg paa statistiske Oplysninger eller Noiaagtighed kan vi sige, at en Acre af det nordlige Minnesotas Furuskove gjør det muligt for en Landmand i Dakota eller Nebraska at have Hus, Udbygninger og Gjaerder tilligemed mindst 160 Aeres, hvorpaa han med Held kan dyrke flere Aeres af Trær af foritjellig Slags. Selv om de ryddede Fururegioner i Syd og Vest for Øresøen ikke saa let istulde frembringe en tæt Skov for anden Gang, som de i Forbi-

gaaende sagt sikkert vilde, saa vilde deres Tab mere end godtgjøres ved den almindelige Skovdyrkning i Præriestaterne. Man har i det mindste den Trost, naar Forstvoidenskabens Venner advarer mod den ubarmhertige Odelæggelse af Trærne, at i Vestens Historie hidtil i alle Fald vi kun har bugget ned Trær for at skaffe Tag over Hovedet paa den Mænd, der trængte ind i de træløse Regioner i den Hensigt at plante og opdyrke hundrede Gange saa mange Trær, som var bleven ødelagte til hans Bedste. Det er noget næsten inspirerende ved at betragte de Millioner af Familier lige fra Minnesota til Kolorado og Texas, hvilke bor i En af disse nye Furuhuse og omdanner Sletterne til skæggefulde og frugtbare Stater.

Jernbanevesenets umaadelige Udbredelse vil snart have gjort det ganske umuligt for de yngre Generationer at fatte, hvilke Besværigheder fulgte med en saadan Kolonisation af træløse Prærieregioner, som gif forud for Jernbanerne. I 1876 tilbragte Forfatteren Sommeren i en Del af Dakota, hvortil et betydeligt Antal kjække, men fattige Landmænd havde fundet Wei og taget Land i Besiddelse. De havde ikke let for at skaffe sig Tommer til Huse, der fandtes intet andet almindeligt Byggemateriale, og de boede i halvt underjordiske Hytter. Mine Forfædres Oplevelser for hundrede Aar siden var langt mere fornoielige og romantiske, idet de boede i komfortable Bjælkehuse med store Aldsteder og kunde sknde en Overflodighed af Hjorte og vilde Kalkuner i det sydlige Ohios dybe Skove. Det Mod og den Alid, der udvistes af disse Dakotapionere, af hvilke de fleste var Nordmænd og Islændere, vandt min dybeste Sympati og Agtelse. Fattige som de var, understøttede de dog en offentlig Institution i Fællesskab, nemlig en Skole med dens offentlige Forsamlingssted. Bygningen havde intet andet Gulv end den nedtraadte Jord, og dens tykke Vægge bestod af sammenpakked Prærietorn, der ogsaa dannede Taget, som holdtes oppe af Stænger, tagne af den tarvelige Trævækt langs med Kanten af en Prærieflod. Nu har disse stakfels Pionere faaet sin Belønning. Deres Trakt gjenmemisfjæres af flere Jernbaner; blomstrende Landsbyer er komne op; deres Land har en betydelig Værdi; de bor alle i velbyggede Bondegaaarde; deres skæggede Trær er voksede op til en Hoide af femti eller seksti Fod; en livlig By med smukke Kirker, Operahuse, elektrisk Belysning og det mest fremfæredne offentlige Skolevesen er kun nogle Mile borte fra dem. Saadanne Omdannelser har fundet Sted ikke alene i nogle enkelte Dele af Iowa og Syd-Dakota, men de er ogsaa almindelige over en hel Region, der strækker sig fra de britiske Besiddelser til Indianerterritoriet og fra Mississippifloden til Rocky Mountains, — et Distrikt, der optager over en halv Million Kvadratmile.

Naturligvis er det industrielle Liv i disse Nordvestens Samfund fast grundet paa Agerbruget. Der findes kanske neppe noget andet Agerbrugsdistrikt af saadan Udstrækning paa hele Jordens Flade, af saadan Frugtbarhed og saa vel stikket for Frembringelsen af de mest nødvendige Artikler for den menneskelige Føde. I de sidste ti Aar er Verdensmarkederne bleve meget forstyrrede, og der er foregaaet gjennemgaaende sociale Forandringer og politiske Bevægelser i de forfæjellige langt bortliggende Dele af Verden. Det er ikke for meget sagt, at den vigtigste og mest vidtrækkende Faktor i den industrielle Verdens forandrede Omstændigheder i disse sidste Aar har været den pludselige Indtrængelse i og Tilgodegjørelse af denne store nye Agerbrugsregion. De fleste Dele af Jorden af nogenlunde Frugtbarhed frembringer intet synderligt Overflud paa de vigtigste Fødemidler. Flere Egne, som ikke

er særlig frugtbar, udfører Produkter snarere paa Grund af sin Rættighed end af sin Overflod. Saaledes har f. Eft. Folkene i Indien og Rusland ofte for at skaffe Penge til Betalingen af Skatte og andre nødvendige Udgifter været nødsagede til at sælge og sende bort til det velstaaende England den Hvede, der behøvedes til sultne Munde i Hjemmet. De har selv været nødte til at leve af grovere og billigere Hvede. Men i Nordvestens Stater har Anvendelsen af findrigt Maskineri til Opdyrkelsen af den frugtbare Jord i de sidste fem og tyve Aar frembragt en saa uimaadelig Forøgning af Kornvarer og Skov, langt mere end Nordvestens Folk selv kan forbruge. Disse Hødemidler har haft en magtig Indflydelse paa Agerbruget i Irland, England, Frankrig og Tyskland og i Birteligheden i alle tilgængelige og opdyrkede Dele af Nordfloden.

Der er i den sidste Tid bleven skrevet saa meget om Bondens Forhold i

Moisbrae.

disse Egne, at det kan ske kunde synes passende at spørge, hvem denne Vestens Bonde er. I de gamle Stater er den repræsentative Nordbruger Mand med

lang Erfaring i det velstaaende Agerbrugs vanstelige og hæderlige Kunt. Han kender godt til Nordbund, Høst og Vædselbrug, Husdyrene og deres Opdrættelse og hundrede forskellige Træk af Husboldningens Økonomi. Hvis han er en fornuftig Mand, som eier sit Land og undgaar Edselhed, kan han holde Stand mod alle Markedets Umisfælseligheder og alle de paa hinanden følgende Aar, der kan forefalde. Der er ogsaa mange saadanne Bønder ude i Vesten. Men der er Tusinder af Korndyrkere, som har fulgt i Jernbanernes Hødspor og taget op Kæjeringsland, og som endnu ikke er Bønder i Ordets sande Betydning. De er udnattede Arbeidere, som er blevene Spekulanter. De faar sit Land for intet eller for en Pris, der varierer mellem en Dollar og femti Cents til fem Dollars pr. Acre. De laaner paa Pantobligation Penge

til at opbygge et lidet Hus og at staffe sig Heste, Redskaber og Saaform. De optager nu saa stort et Areal som muligt til en eneste Kornsort—Hvede i Dakotaerne, Hvede eller Mais i Nebraska og Kansas. De spejulerer paa Muligheden af et godt Aar og en god, velbjerget Høst, og saa paa Udsigterne til en lønnende Afætning. De haaber, at de to første Avlinger maa sætte dem i Besiddelse af en ubeheftet Eiendom, forsynet med tarvelige Bgninger samt en rimelig Mængde Maskineri og Kreaturbesætning.

Undertiden gaar deres dristigste Forhaabninger i Opfyldelse. I mange Tilfælde har de Lykken mod sig. De bor paa et Stykke Land, hvis Eiendomsret er bleven dem sikret, men de bruger laant Kapital, bruger den ufornuftigt, har et Aar eller to, Laangiveren tilegner sig det pantsatte Land, og de taber det, som ikke har kostet dem andet end et eller to Aars Energi, anvendt

paa noget, som mere ligner Hasardspil end Jordbrug, og de hjælper tilsidst til at forstærke det store Kor, som falder hele Berden til Bidne paa Glendigheden af Bestens Agerbrug. Det kan ikke nok fremholdes, at virkeligt Agerbrug i Besten er sikkert og lønnende, og at de uheldige i Almindelighed er uerfarne Personer

Rjæmpetræ i Yosemite-dalen, Kalifornien.

uden Kapital, hvilke forsøger at dyrke en eneste Kornsort paa nyt Land. For mange af dem vilde det være omtrent ligesaa klogt at tage laante Penge og spekulere i Hvede paa Chicagos Spillebuse.

Det store Mæltal af disse uerfarne og kapitalløse Hvede- og Maisavlere bliver imidlertid lidt efter lidt Jordbrugere. Det kan ikke undgaaes, at et Land, der er aabnet af Jernbanerne i den udtrykkelige Hensigt at faa den størst mulige Fragt af Korn, i nogle Aar ifulde anvendes for Frembringelsen af kun en Kornsort. Iste giver Jernbanerne selv Saaformet paa Laan. Næsten alt Korn føres gjennem en lang Række Elevatorer, der følger Banen i nogle faa Miles Afstand fra hverandre, og eies af et eller andet Centralkompani, som staar i nær Forbindelse med Jernbanen. Aar for Aar strækker Opdyrkningen sig videre mod Vest, og Dyrkningen af en enkelt Kornsort begynder at tage af. Hvedeavlerne dyrker mere Bg, Havre og Lin, forsøger med Høld Mais, begynder at holde Kreaturbesætning og Meieribedrift og ender tilslut som virkelige Jordbrugere.

I Illinois, Iowa, Nebraska og Kansas dyrkes Mais i større Mængde og til en

store Vardi end Hvede, medens i Wisconsin, Minnesota, Nord- og Syd-Dakota Hvede er den afgjort overveiende Koft. Endtjont man foruden Havre og Bg, som trives i alle de vestlige Stater, ogsaa har fundet det muligt at forege Avlingen af Mais i den nordlige Del, saa tror man nu, at det mest indbringende Vekselbrug paa St. Paul og Minneapolis's Breddegrad vil blive ved Vin. En Region, der indbefatter Dele af Wisconsin, Minnesota, Iowa, Nebraska samt Nord og Syd Dakota, er allerede bleven de mest udstrakte Klader for Vindyrkning i Verden. Vinet avles bare for Troets Skyld, hvilket for- siner store Vinoljemøller i Minneapolis, Chicago og forstjellige af Vestens Bner. Men nu har man opdaget, at Vintraa, som hidtil har staaet og raadnet paa Algeren som et værdiløst Produkt, kan tilnægtgjøres som en Fiber, af hvilken der kan fabrikeres et godt, grovt Vintoi. Vinmøller er bleven opstaaet i Minneapolis, og man kan trygt forudsige, at i Tidens Løb denne ærgjerrige Bns Vinindustri vil antage endog større Dimensioner end den mærkelige Melin- dustri, som for en Del Aar har været uden Lige noget andet Sted i Verden.

Jernbaneinstituttet i Nordvesten er bleven udviklet paa en saadan Maade, at ikke et enkelt Centrum med Hette kan ansees som Regionens fornemste Handelsstad. Chicago med sit mærkværdige Fremstid har anlagt Keiselinjer, der fører til Bnen en stor Del af den Trafik, som kunde synes at høre til Minneapolis, St. Paul og Duluth paa Nordstiden eller til St. Louis og Manias City paa Endstiden. Men i den Region, der nu omtales, danner de berømte Tvillingbner Minneapolis og St. Paul uden Tvivl det største og mest udpræ- gede Centrum baade med Henblik til Forretning og Civilisation. De er smukt beliggende, og foruden en stor Mængde naturlige Fordele besidder de mange ligesaa onskelige Tiltræk- ninge, der skuldes Borgernes foretagssomme og ærgjerrige Aand. Disse Bner har smukke Hjem, behagelige Parke, et udmærket Skolevæsen og forstjellige industrielle Interesser. Hver af dem er et særstilt Bnsamfund, endtjont de ligger saa nær hinanden, at de danner et stort Centrum for Handel og Transportation, naar man ser dem fra Afstand. Den livlige Konturranse har haft den Virkning at holde begge Bner aarvaagne og at forebøgne en daarlæg, ligegyldig Bnadministration. Omkring St. Anthouns Fald, ved Minneapolis, samler der sig store Fabrikker, og med hvert Aar tiltager Visheden om, at disse to smukke Bner har foran sig en meget brilliant Fremtid.

Tilboieligheden til at stole paa en forenet offentlig Virksomhed vises i Fremgangen af Nordvestens Skolevæsen. Disse Samfunds Universiteter tilhører Staterne. Professionel Opdragelse er under Statens Opssyn og Kontrol. Lærerskolerne og Landbrugsstolerne til- hører Staten. De offentlige Høiskoler giver den mellemliggende Opdragelse. Den almin- delige Distriktskole, der understøttes af Bnbeskatning og Statstilskud tilsammen, giver Børn af alle Alasler elementær Opdragelse. Nordvesten er, mere end nogen anden Del af Landet, stemt for at gjøre alle Slags Opdragelse til et offentligt Anliggende.

Kapitalismen har blomstret i Nordvestens ensartede, jordbrugende Samfund. I Anti- monopoltoinen smtes det, som om nogle af de voldsomme Kolesier, der karakteriserede Antiislaveribevoagelsen, var levnet op igjen. Men det er i Afholdslagen at dette Krav paa dnbtgaagende Reformen har været størst. Det var naturligt, at Bevoagelsen skulde blive politisk og tage Formen af en Aitation for „Prohibition.“ Historien om „Prohibi- tion“ i Iowa, Manias, Nord og Syd Dakota og om Maadeholdslovgivningen i Minnesota og

Nebraska aabenbarer kaniske bedre end Historien om Antimonopolbevægelsen Nordvestens Folks Radikalisme, Ensartethed og kraftige socialistiske Tendenser. Mellem disse forskjellige Agitationer har der i Virkeligheden ikke været saa liden Forbindelse; i det mindste kan deres Oprindelse føres tilbage til de samme Samfundsforhold.

Nordvesten fremstiller en Række højt interessante Raceproblemer. Det første i det mindste med Hensyn til Tiden er den amerikanske Indianer. Det er ikke saa længe siden Indianeren var i Besiddelse af en betydelig Del af den Region, vi nu omtaler. En hel Del Stammer blev gradvis flyttede længere mod Vest eller blev henvisne til Distrikter i Indianerterritoriet. Men de fleste af dem var samlede paa store Stykker reserveret Land i Minnesota, Nebraska, Nord- og Syd-Dakota, Montana og Wyoming. I de sidste Aar har man seet, hvor hurtigt

Sælfangst i Alaska.

dette reserverede Land er bleven formindsket, og været Vidne til Antagelsen af en Politik, som, hvis den udføres paa den rette Maade, vil inden ret længe bevirke den almindelige Optrædelse af Bornene, Afvikelsen af Reservationsystemet og de indianiske Familiers Betsættelse paa sine egne Gaarde som fuldt naturaliserede amerikanske Borgere. Flertallet af Indianerne i Nordvesten hører til Siouxstammerne og er en ædel Mennekerace, der er vel skikket til at omdannes til hæderlige amerikanske Borgere og værdige til en gradvis Optagelse ved Indgiftning med de hvide Folk, der omringer dem og er dem saa langt overlegne i Antal.

Det stærkeste enkelte Folkeelement i Nordvesten stammer fra Ny-England, endstjønt over Halvparten af det har fundet Veien ind i Iowa, Minnesota, Nord- og Syd-Dakota, Nebraska og Kansas ved Filtrering gennem Mellemstaterne Ny-York, Pennsylvania, Ohio, Michigan, Wisconsin og Illinois. Men der har ogsaa fundet en umaadelig direkte Ind-

vandring Sted fra Udlandet, og dette Element er kommet langt mere fra de nordlige end fra de mellemste og sydlige Kæder i Europa. Den Skandinaviske Halv og Landene omkring Østersøen og de nordlige Have har forsynet Nordvesten med en Befolkning, som allerede tæller Millioner. Fra Chicago til Montana er der nu en Befolkning af skandinaviske Sprindelse, som lige så stor som den, der er tilbage i Norge og Sverige. I Wisconsin, Minnesota, Nord og Syd Dakota især som i det nordlige Iowa og nogle Dele af Nebraska findes der hele „Counties,” hvor Folkemængden næsten helt igennem er skandinavisk. I alle disse Dele af Landet vil i Aarhundreder skandinaviske Familienavne være lige så fastgroede som de har været paa de itotite og engelske Kyster, hvor Nordmændene fik saadan fast Fod for omkring 900 eller 1000 Aar siden. Skandinaverne i Nordvesten bliver amerikaniserede

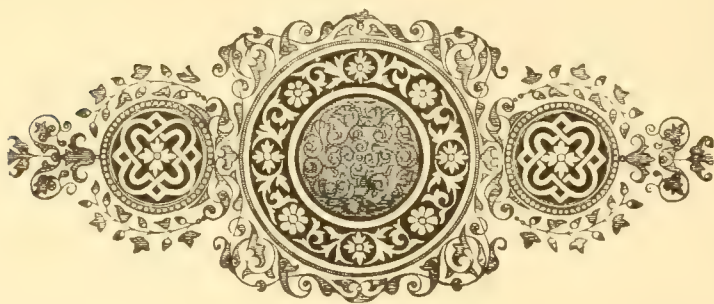
Vulkaniske Klipper i Arizona.

langt hurtigere end noget andet ikke engelsktalende Element. Deres politiske Vægerrighed er lige så umættelig som Irlandsernes, og de skaffer sig allerede Embeder i et Antal, der langt overgaar det, hvortil deres Kvalifikationer berettiger dem; thi Moltallet af dem kommer snarere fra de laveste Kasser i Norge og Sverige end fra Haamands, den solide Bondes eller den dygtige Haandværkers Klasse. Men deres Hengivelse for det amerikanske Skolevæsen, deres politiske Dygtighed og Vægerrighed samt deres entusiastiske Stoltthed over den amerikanske Borgerret er meget lovende Træk, og det er en almindelig Tro, at de vil nde megen Kraft og Stantbed til den udmærkede Kæde af Nordvestens Amerikanere, som skal udvikles i Store Mississippi og Missouri Dale. Nordvestens Dystere viser en Tilboielighed til at samle sig sammen i Byerne, saaledes som i Milwaukee, og at foretrække Bibeholdelsen af sit Sprog og sine Skikke. Men der er ingen Grund til at tro, at de ikke i Løbet

af en Generation eller to vil blive indoptagene i det mere foretagsomme amerikanske Liv, der omgiver dem.

Nordvestens store Byer er mærkværdige for det store Antal af Ostens mest begavede og energiske Forretnings- og professionelle Folk, som har taget Ophold der. Medens de mangler den ubestjæftigede Klasse og de Kulturtraditioner, som tilhører de ældre Samfund, kan de dog med Hætte gjøre Fordring paa at besidde et større Antal Mænd med Skoledannelse og dannede Familier end de østlige Byer med samme Folkemængde. Forrettningens stærke Tryk og Nordnybelsen i private Syssler synes for Nærværende at være Hindringer for Vestens Samfunds Fremskridt i højere Ting; men Joven for offentlige Forbedringer og sociale Fremskridt i alt, hvad som angaar sand Dannelselse, er allerede meget stor. Tyve Aar fra nu af vil ingen spørge om Bestaaenheden af Nordvestens Civilisation. Om Osten taber noget af sin udprægede Amerikanisme ved Tilstrømningen af fremmede Elementer, vil Nordvestens Fremvækst give fuld Erstatning.

Hver Nation i Verden har at kæmpe med sine egne Race- Klimat- eller industrielle Problemer, og intetsteds vil man finde en ideal Tilstand af Lykke, Dyd eller Velstand; men naar man vel overveier alt, er det tvivlsomt, om der findes en anden saa betydelig Del enten i Amerika eller andre Steder i Verden, hvor der er saa liden Fattigdom, Forbrudelse, Mangsforstjæl, Uvidenhed og Misnoie som i det jordbrugende Nordvest, der ligger mellem Chicago og Rocky Mountains. Skoler og Kirker befinder sig næsten overalt i denne Region i en blomstrende Forfatning, og Livets Fornødenheder er tilgængelige for alle Elementer og Klasser. Der er en Gemytlighed, Gjæstfrihed og Venlighed ved det selskabelige Liv i Vestens Samfund, som ikke overtræffes noget andet Sted.

11. Kapitel.

Nogle store amerikanske Industrier.

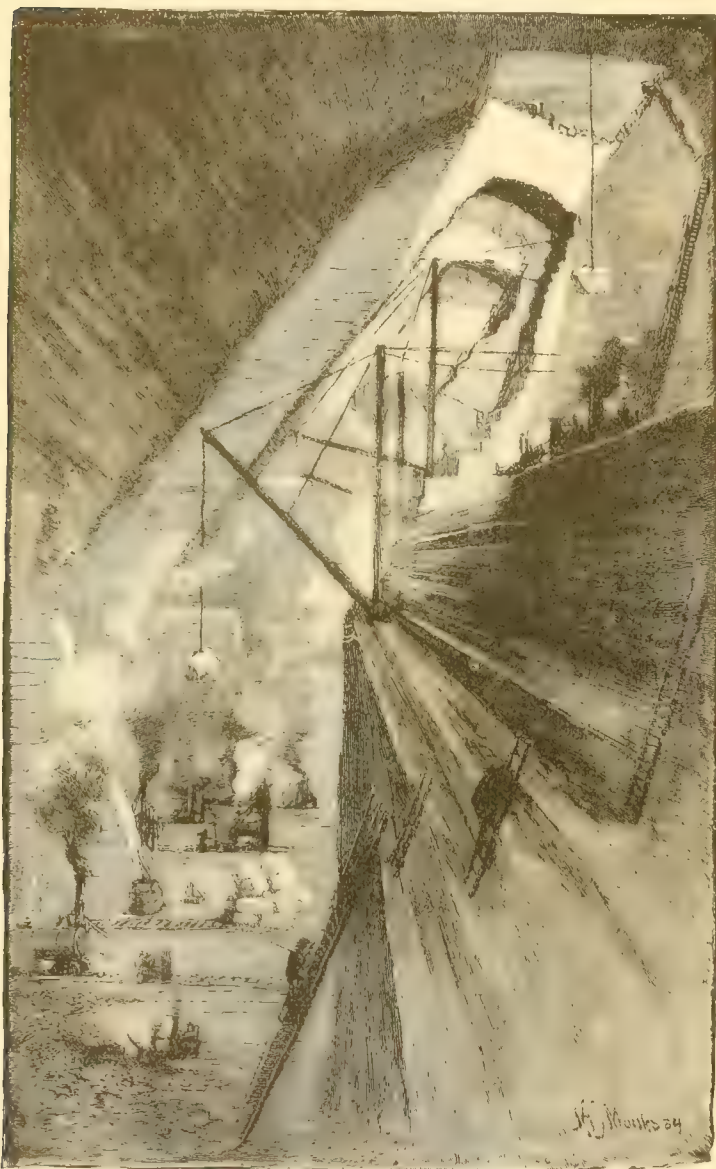
Af alle Slags Sten, der anvendes til Bygning eller Skulptur, er Marmor den bedst kjendte og den, som længst har været i Brug. De tidligste Beretninger om menneskelig Bygningskunst omtaler dets Anvendelse. Egyptianerne brugte Marmor for de byggede Pyramiderne. Grækernees Templer og Paladser var byggede heraf, og en Keiser prælede af, at han havde fundet Rom af Mursten og forladt det af Marmor. For ydre Struktur og indre Dekorationer anvendtes Marmor lige meget, medens det for Statuer og andre Billedbuggerarbejder var den eneste Sten, som ansaaes værdig en Kunstners Meisler. Fra Bjerget Pentelicus og fra Den Paros kom den hvide Sten, hvoraf Partenon og lignende Arkitekturens Smukke var opførte, og hvori Phidias og Praxiteles arbejdede sine Mesterværker, medens Roms Kunstnere fik sit Materiale fra Carrara, ved Bugten ved Spezia.

Det er et godt Stykke Vej fra Mount Pentelicus til Otter Creek. Dog gaar det forste Steds Berømmelse for denne smukke Sten hastig over til det sidstnævnte. De Maier, der omfatter den lille Elv i det mellemste Vermont, er paa Nordsiden grønne. Men indvendig har man fundet, at de har Marer af hvid Marmor, der ikke staar tilbage for Italiens og Grækenlands i Hensetelse og Tekstur. En betydelig Mængde af det er ganske godt anvendelig til det fine Billedbuggerarbejde, medens der af det, som behøves til Bygningsmateriale, er en udmærket Mængde.

Dette Rutland County Marmor, for hvilket Vermont er berømt, er fra samme Tid som Trenton Kalksten i N. York og danner et ubrydt Lag, 2,000 Fod tykt, hvilket ligger under Hundreder af Kvadratomile Land. Ikke alle Dele af Laget er imidlertid værdifulde. Hvor det kommer op til Overfladen eller næsten naar denne, er den øverste Del til en Dybde af fra ti til femti Fod værdiløs paa Grund af Luftens Paavirkning. Ved Vest Rutland er Maren med fuldkommen ren Billedbuggermarmor, der staar ligesaa høit, som den, der er funden ved Paros og Carrara, kun fire Fod tyk. Men der er femti Fod til af aaret og farvet Marmor til Bygningsbrug. Ved Sutherland Fald er Maren af Bygningsmarmor fem og firti Fod tyk, og ved Pittsford er den over seks Hundrede Fod tyk og næsten uden Mærker eller Ræver. Andre mindre værdifulde Marer af Marmor, hvid, aaret eller farvet, findes ved Lee, Mass., Tuckahoe og Sing Sing, N. Y., Louisa County, Va. og andre Steder blandt de Appalachiiske Bjerge. Ved Shoreham, Vermont, og Glen's Falls, N. Y. findes sort Marmor. Ved Burlington, Vermont, findes den smukke, manganfarvede „Winooski“

Marmor. Men for denne sidstnævnte Sort er Tennessees Bjerge den fornemste Kilde, og under tilhneladende uendelige Kvantiteter af sin Sten med alle mulige Farver samt aaret og spættet paa den smukkeste Maade, man kan tænke sig.

Da saaledes de Gronne Bjerges Landmand fandt, at hans Aare blev ufrugtbar og

N. Minen.

lidet lønnende, søgte han Grunden under Overfladen og fandt der en rigere og sikrere Kyst, end hvad der nogenfinde havde været paa Overfladen. Og medens Bjerghandene ved Bugten ved Spezzia holdt fast ved den gamle Arbeidsmaade, der var sjen, trættende og odelæggende, anvendte Ny-Englands Befolkning i sin Grubedrift Pantefinlets sidste Opfindelser.

Det første, der maa gøres, er at skaffe bort det øverste Klippelag, som Hede, Kulde og andre Betingelser delvis har opløst og gjort ubrugbart. Dette foregaar for en stor Del ved Sprængning; men der maa anvendes Forsigtighed og lette Sprængstoffer, der virker opad, forat ikke det gode Marmor nedenunder skal odelægges. Efterat den øverste Klippe saaledes er bortskaffet og et godt Lag Sten fundet, anvendes ikke mere Sprængning. Stenen er for værdifuld til saaledes at blive iplittet i ubrugelige Smastykker.

Istedenfor Krudt bruges der Dampkraft. Der anvendes to Slags Maskiner. Den ene driver et Sæt Meisler, den

anden en Række Drillbor. Begge har samme Virkning, nemlig at bore rette, smalle parallelle Rønder i Marmorlaget, fem eller seks Fod dybe og med omtrent samme Afstand. Derpaa støres der andre Rønder, der danner rette Vinkler med de første og deler Laget i Kvadrater. En af disse uhyre Blokke brydes derpaa los ved

Hjælp af Riler og løstes ud. I den Nabning, som herved dannes, gaar en Mand ned og sætter et Drilbor eller et Sæt Meisler horisontalt mod Toden af de andre Blokke, der saaledes en for en itjæres los og tages ud. Naar alle er borttagne, har man et nyt Lag, Maskinerne sættes atter i Gang og itjærer sine dubbe, smale Mender, der deler Laget i en ny Række Blokke. Beføstningen ved saaledes at hugge Marmor og have det op fra Bruddet er fra 75 Cents til en Dollar for Kubitsfoden.

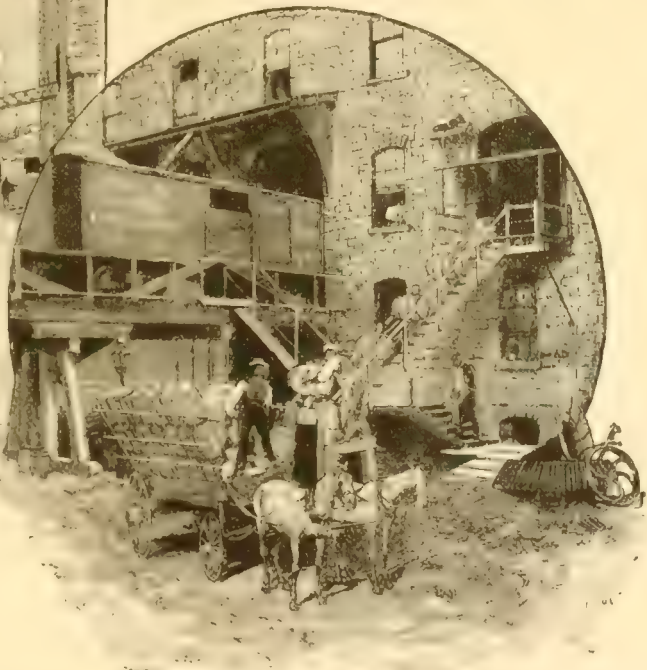
Disse uhyre Blokke af Marmor tages fra Bruddet til Møllen for at hugges i mindre Blokke eller Plader til Bygningsbrug. Hugningen sker ved Hjælp af horisontale Sage, som er af blødt Jern og uden Tænder, og som fødes af Sand og Vand. De drives af Damp- eller Vandkraft. Afpuksningen af Blokkene og Pladerne sker ogsaa med Maskine. Marmorstøtterne stilles i Orden og bliver slebne og polerede med Sand og Smærgel ved Hjælp af

Mellem Møllerne.

et Snideredskab, der arbejder paa dem enten med en omdreieende eller frem og tilbage gaaende Bevægelse.

Marmorstøtterne af ualmindelig Størrelse for

Hænsendretning for Tønder, og Tunnel gennem Washburn Mølle.

Støiler, Tøbelister, etc. hugges og dannes paa samme Maade. Mange af Skifterne og Udbugningerne paa det ornamentale Stenarbejde gøres med Maskineri i Stenbuggerierne. Undertiden gøres ogsaa Haandbugning der, men undertiden opfattes denne Del af Arbejdet, indtil Stenene er komne paa sin Plads i den Bygning, hvorefter de skal danne en Del.

Den amerikanske Marmorindustri er forholdsvis ny. Den tog sin Begyndelse i 1836

med Brændingen af noget af Overfladens Marmor til Kalk ved West Rutland. Derpaa blev nogle Gravstene hugne. Efter en tolv Aars Forlob begyndte saa ordentlige Stenbrud; men det var vanskeligt at overbevise Folk om at Vermonts Marmor var saa godt som det, der indførtes fra Europa. At det er ligesaa godt, om ikke bedre, er imidlertid nu ganske bevist, og Brydningen af Marmor har udviklet sig til en umaadelig Industri. Hvor der engang var daarlige Græsgange til en Værdi af nogle faa Dollars pr. Acre, er nu umaadelige Huler med hvide Bæge, fra hvilke flittige Arbeidere med Staal og Damp har

taget for Millioner Dollars af Sten, nok og god nok til at have opbygget hele Athen paa Perikles's Tid.

Det gamle forandrer sig og giver Plads for nyt. Men kun Midlerne er nye, ikke Maalet. For Historiens Begyndelse var Brød en Livsbetingelse, og i Stenalderen blev Agerens Korn malet til Mel for Føde. Blandt den menneskelige Opfindelses tidligste Redskaber var de to Stene, mellem hvilke Hvede eller Bygkornene knustes, og de samme Redskaber er i Brug idag blandt de Bilbe. Civilisationen hænger fremdeles ved Brødet som Livets største Fornødenhed og maler endnu Kornet mellem to Stene. Disse er imidlertid nu store og drives ved Damp- eller Vandkraft. Men Resultatet er det samme som det var utallige Tidsalbre tilbage.

Stuseport.

Den næsten universelle Maade at male Korn paa er den almindelige Landsbymølle. To uhyre skiveformede Stene stilles den ene over den anden, idet de Klader, der vender mod hinanden er fugeet paa en eiendommelig Maade. Gjennem den øverste Sten er der et Hul, gjennem hvilket Kornet rinder ned fra en Mølletragt og kommer ind i det smale Rum mellem Stenene. Som nu den øvre Sten hvirvler hurtigt rundt paa sin Akse, males Kornet fint, hvorpaa det sigtes for at skille det fine Mel fra det grovere Alid. Med nogle faa Undtagelser er lige til denne Dag dette den Proces, der anvendes i Kornmøller, store eller smaa.

Men omkring Mar 1870 begyndte nogle Møllere i Ungarn at eksperimentere i den Sen-

figt at forbedre Malning af Korn og Resultatet var Valsemøllen, der her i Amerika kaldes „den nye Proces.“ Ifølge dette System bruges ingen Mollestene, men i disses Sted mange Par imaa horisontale Staalvalser, hvis Overflade er bedækket med imaa, skarpe Kanter, der undertiden gaar i Spiraller undertiden parallelle med Aakserne. Disse Valser er ordnede i tre Rækker, den ene ovenfor den anden med et vist Mellemrum. Kornet gaar gjennem det øverste Par og bliver knust. Idet det derpaa falder gjennem det mellemliggende Rum, afkjoles det, hvorpaa det gaar gjennem det andet Par og knuses endda finere. Atter afkjoles det ved at falde til den tredje Række, hvor det fremdeles knuses finere. Det fineste Mel passerer saaledes gjennem atten eller tyve Rækker Valser.

Dette er „den nye Proces,“ der anvendes i de store Møller i Minnesota, der kanste er det vigtigste Sæde for Malning af Korn i Verden. Her giver de berømte og male- riske St. Anthonyfald ved Mississippinæsten ubegrænset Vandkraft. Anthony Trollope — ikke den Anthony, efter hvem Sø- dene blev opkaldte — sagde engang, at han ikke kunde tro, før han virkelig saa det, at der var et Sted beboet af fornuftige Men- nesker, kaldet Minneapolis. Navnet er en underlig Blanding af Indianisk og Græsk. Men det gjør intet til Sagen. Filologien maa blive forfærdet, men ikke

Gas mider.

desto mindre maa en stor Del af Verden faa sit Brod fra dette samme Minneapolis. Her dammer ubære Møller en Bn for sig selv. Almindelig Vogntransport vilde være umulig til deres Behov; Jernbanetogene løber lige ind til dem. Daglig fører Togene ind Hvedea- gernes Skov og fører ud det færdige Mel, der er det fineste i Verden. Der er ingen Larm eller Klapring; Tusinder af Cylindre hvirvler rundt med kun en lav, vedholdende Summen. Der er intet Stov i Luften med dets dødelige Magt. Engang var Møllerne opfyldte af et fint, usolbart Stov. Dette eksploderede en Dag med Krudtets Stærke og ødelagde en af de største Møller og mange Mennekeliv. Siden den Tid er opfundet indviklede Systemer af Luftstrømme, der altid holder Atmosfæren i Møllerne fri for Stov samt kjoelig.

Fra hver af disse ubære Møller bliver Tusinder af Tonder med Mel daglig sendt ud,

og til Opbevaringen af det snehvide Produkt modtages der daglig Tusinder af tomme Tønder. Under saadanne store Forhold bliver det gammeldagse Bødferværksted til liden Rytte. Store Fabrikker har taget dets Plads, hvor Sage og Knive drevne med Damp forvandler hele Støve til Meltonder. Disse kommer i taarnhoie Læs til Møllerne og føres af en endelos Kæde did, hvor det færdige Mel falder ned fra de rullende Valser og gennem den bævende Silkefigt.

Fra Binger i øverste Etage falder Hveden gennem den umaadelige Bygning fra Etage til Etage, fra Side til Side, uberørt af Menneskehænder; først bliver den befriet for al Urenhed, derpaa knust finere og finere og saa fult Gang paa Gang, indtil den tilslut, nedpakket i Tønder paa et Hundrede ni og seksti Pund hver, bringes ud i store Læs til Høde for Verdens Millioner. En halv Billion Skjæpper eller tredive Billioner Pund er de ubegri-

Transportation af Olje fra Kørledningen til Jernbanevognene.

belige Tal-
størrelser, der
angiver den
aarlige Hve-
dehøst i Ame-
rika; og Møl-
lerne i Min-
neapolis, Ro-
chester og an-
dre Byer er
med Hensyn
til Størrelse

og fuldkommen Udrustning værdige til at behandle Hveden. Vistnok gjør de i Virkeligheden ikke andet end hvad den snuvsige vilde Kvinde gjorde med Stene. Men alligevel, hvilken Forstjæl! Og endskjønt Resultatet er det samme, hvor har dog ikke det gamle forandret sig og givet Plads for Nøt!

Brugen af Petroleum paa forskjellig Maade er af ukjendt Oprindelse. Den var vel kjendt i Babylon og Ninive. Oljefilderne i Js ved Euphrat, hvilke skaffede Babylons Bygninger Slim eller Kalk, flyder fremdeles. Andre gamle Kilder findes paa de Joniske Øer, ved Amiano i Italien, paa den persiske Kyst af det Kaspiiske Hav og i Burmah. Plinius beretter om Brugen af denne Olje til Lamper paa hans Tid, og Byen Genua var for en stor Del opløst hermed Aarhundreder tilbage. Men den spille ingen stor Rolle i Verdensøkonomien, for en Amerikaner stodte paa Olje i sidste Halvdel af dette Aarhundrede.

Allerede i 1819 blev der fra Kilder i Ohio samlet Petroleum, der anvendtes paa forskjellige Maader. I 1850 paabegyndtes Fabrikationen af Olje fra Kul, og denne tiltog indtil den blev en vigtig Industri. Men endnu havde man ikke fundet den rette Aare. Men derfor skødes Oberst G. L. Drake, som i 1858 begyndte at bore en artesis Brønd i

Til Creek, Venango County, Pa. „I hvad Hensigt?“ spurgte hans Naboer. „For at finde Olje,“ svarede han; og de udlo ham for det. Men den 28de August stødte han paa Olje paa en Dybde af 71 Fod. Den flød med en Hurtighed af 400 Gallons om Dagen, og han solgte den for 55 Cents pr. Gallon; hans Naboer lo nu ikke mere.

Sjelden har Verden seet en saadan Tilstrømning af Folk, der vilde blive rige, som Olielandet dengang var Gjenstand for. Overalt gravedes der Brønde. Bondegaarde, som havde været værd fem Dollars pr. Acre blev solgte for et Tusind Dollars pr. Acre. En Landmand solgte ud hele sin Eiendom for en rund Million. En anden vilde ikke sælge, men fik 3,000 Dollars om Dagen i Afgift for Brønde, gravne paa hans Grund. Der samlede sig uamaadelige Formuer. En Brønd, kaldet Noble, gav i lidt over et Aar 500,000 Acre uden Pumpning. De vigtigste Olie-distrikter var i Pennsylvania, men mange Brønde gravedes ogsaa i tilgrænsende Distrikter af New-York samt i Ohio og Vest-Virginien.

Efter en Tids Forløb begyndte de fritslydende Brønde at slaa feil og man maatte tage sin Tilflugt til Pumpning, under hvilken Proces Udbuttet blev lige stort omend Fortjenesten en Smule mindre. En anden Maade at fornye Strømmen i udtømte Brønde blev opfun-

Stødningen af en Rille.

den for nogle Aar siden og er bleven anvendt meget og med Held. Denne Metode kaldes „Stødning“ eller „Torpedoing.“ En Gallon eller saa af Nitro-glycerin heises i en lang, tændt Tindfælde ned til Bunden af Brønden og sprænges. Røstelsen iplintrer den oljebærende Skifer og Sandsten i en betydelig Afstand omkring det borede Hul, og Resultatet er, at en Strøm af Olje straks spruder ud og ofte farer høit op i Luften som en sprudlende Rille. Denne Proces er bleven patenteret, og Arbejdet udføres af et eneste Kompani, hvis

Agenter paa en hoist usorgsagtig Maade kjører omkring i Olie-distriktet med Kander af Nitro-glycerin under Vognsædet. Undertiden foraarjager en Stakning af Vognen en Eksplosion. Der bliver en umaadelig Larm og et Hul i Marken; det er det hele. Mand, Hest og Vogn bliver bogstavelig talt sprængte til Atomer.

De saakaldte „Wildcat“ Brønde, er Schafter, der graves hemmelig eller bevogtes saaledes, at kun Eierne kan komme did og bestemme Værdien af dem. Saadanne Kilder omringes af bevæbnede Vagter, som øieblikkelig driver bort Kysgjerrige ved Geværmundingen.

Bvogtning af en „Wildcat“ Kilde.

Hvis Kilden viser sig at være lønnende, er Eierne saaledes istand til at købe mere Land omkring, førend Prisen forhøies ved Rundtællingen om, at der er fundet Olie.

Den raa Olie opbevares i store Cisterner, hvorpaa den føres til Ny-York og andre Steder. Engang førtes den bare i Fæde. Derpaa blev der forarbejdet umaadelige Jerncisterner, der lignede Lokomotivkjædler i Størrelse og Form, og som hver var fæstet til en flad Jernbanevogn og kunde holde 25,000 Gallons. Denne Transportmaade er fremdeles meget anvendt. I 1865 fandt man imidlertid paa en anden Plan, der nu er den karakteristiske Metode. Det er Pumpning af Olien gennem Rør, der er lagte paa eller under Marken. Disse Rør er fire til seks Tommer i Diameter og har paa de lange Ledninge Pumpestationer med omkring fem og tyve Miles Mellemrum. Der kan daglig sendes tyve Tusind Fæde Olie gennem en seks Tommers Rør. Hele Olie-distriktet ser næsten ud som en Kist med disse Rørledning; og der er to Ledninge, der naar fra Olean til Ny-York Bugt, hvilke er 300 Mile og mange

andre fra femti til 175 Mile lange.

I de senere Aar er naturlig Gas bleven et vigtigt Produkt fra Olie-distrikterne. Udtagne Oliefilder frembringer den ofte og det samme gjør Brønde, der er borede i den Hensigt. Gasen farer ud af Brønden i en vældig Strøm, og naar den antændes, dammer den en stedsævarig Fakkell, der kan være et Hundrede Fod høj og en ren „Ildsoile.“ Denne Gas føres gennem Rør til Byer, hvor den bruges til Belysning istedetfor den kunstige Gas. Den bruges ogsaa meget til Brændsel baade i private Huse og i Fabrikker. Man har fundet, at den er billigere end Kul, at dens Ald kan lettere reguleres, og man undgaar aldeles det ubehagelige ved Røg, Cinders og Aske.

Endskjønt der nu sjelden forekommer Oliekilder med saadanne overordentlige Udbrud, drives dog Industrien i en storartet Maalestok. Saaledes blev der i Mai Maaned 1892 i Pennsylvaniens Oliekilder alene boret 183 nye Brønde, af hvilke flere dog var udtørrede. Produktet af de nye Kilder var 7,795 Tønde. I 1889 gav Oliekilderne i Pennsylvanien og New York 21,486,403 Tønde (hvert af dem rummede 42 Gallons), Ohio 12,471,965 og Kilderne i Vest Virginien, Colorado, Kalifornien, Indiana, Kentucky, Illinois, Kansas og Texas nok til at bringe Totalsummen for de Forenede Stater op til 34,820,306 Tønde. Den Olie, der frembragtes i Ohio, Indiana og Kalifornien blev hovedsagelig anvendt til Brand-
sel og det øvrige til Belysning, med Undtagelse af 109,891 Tønde, der blev brugte til Smurning. Totalsummen af Aarets Udbytte var 826,554,652. De Forenede Staters Totalprodukt fra 1859 til 1889 inklusive var 407,985,503 Tønde eller 17,135,391,126 Gallons raa Olie.

En Plantageeiers Hus i Georgia.

Amerikas Jordbrug.

Port til en Plantage.

Ikke fuldt to Femtedele af de Forenede Stater er opdyrket Land, idet dette optager 365,300,000 Acres og det uopdyrkede offentlige Land 579,664,683 Acres. Bortset fra andre Erhvervskilder er der mere end 1,500,000 Kvadratomile med dyrkbart Land i de Forenede Stater, og hvis Jordbruget blev fuldstændig udviklet, vilde det kunne underholde en Billion Mennesker. I et Land, som dette, der er rigt paa Hjælpeskilder og har Fordelen af alt Nutidens Maskineri, er Mulighederne for Agerbrug næsten ubegrænsede. Der er 2,115,135 Kvadratomile vestenfor Mississippifloden og 854,865 østenfor. Størsteparten af det førstnævnte hørte til Amerikas Ørken, der hurtig forsvinder ved Civilisationens Fremgang og snart vil blive kun et Sagn. Selv det udstrakte Territorium i Nebraska og Dakota, bekendt som det daarlige Land i Modsatning til de tilstødende frugtbare Regioner, og „the Stated Plain“ i Texas danner et Beiteland, der er fuldt af Dale og frugtbare Egne. Opdyrkelsen af Jorden forøger Regnmængden og de mange artesiske Brønde bidrager til at gjøre Landet dyrkbart. Men selv uden Vanding og kunstig Fugtighed er der umaa- delige Strækninger, som vilde gøde fra 40 til 50

Skjæpper Hvede og 70 til 80 Skjæpper Mais pr. Acre.

Amerikas vigtigste Kornsorter er Mais og Hvede. Størsteparten af Maiseu forbruges i Landet, og Udførselen er forstjællig efterstom Forbruget hjemme er. Udførselen i de sidste tyve Aar har ikke oversteget 3,9 Procent af hele Avlingen. Mais avles mest i Dalene ved Floderne Ohio og Missouri, men den dyrkes ogsaa med Held i alle Dele af Landet med Undtagelse af de mere høitliggende Egne. Den høieste Værdi pr. Acre er i New-Hampshire og den mindste i Syd-Karolina, hvor Kosten er liden, endstjællont Priserne er høie. Ingen Kornsort forandrer sig mere efter Lokaliteten end Mais, thi endstjællont den er en af de letteste Kornsorter at dyrke, beror dog meget paa Klimatet.

Prisen paa Hvede bestemmes for en stor Del af det udenlandske Marked, medens Behovet i Landet selv kun har en ringe Indflydelse. I ti Aar har det gennemsnitlige Udbytte pr. Acre ikke varieret en Trediedels Skjæppe. De vigtigste hvededyrkende Stater er Minnesota og Dakotaerne, hvorefter følger Kansas og Kalifornien.

Medens der har været en gradvis Afstagen i Frembringelsen af Havre siden 1889,

har dog Behovet stadig tiltaget, hvilket for en Del har sin Grund i det tiltagende Forbrug af Kornet til menneskelig Føde. Den gennemsnitlige Høst har i en Række af Aar været 27 Skjæpper for hver Acre. Værdien af hver Acre er fra \$18 eller \$19 i Colorado til \$4.50 eller \$5.00 i Nord Carolina, beroende paa Udbytte og Aragtomsforinger. En Kornsort, der ikke dyrkes meget her i Landet, er Rug. Den egnen sig særlig for mindre frugtbar Jord, og dens Værdi pr. Acre er fra \$11 til \$13. I Siden dyrkes den mere til Vinterfoder end for Sædens Skyld. I ti Aar har den gennemsnitlige Frembringelse pr. Acre været 26,⁶ Skjæpper.

Potetesavlingen, der aldrig slaar feil her i Landet, vil altid vedblive at være en vigtig Hæringskilde. I Idaho, hvor Jord bunden er særlig gunstig for Dyrkningen af denne Plante, har 500 Skjæpper været den gennemsnitlige Frembringelse pr. Acre.

Plow fra oldemaltiden

Næsten alle Slags Jord gaar an til dens Avling. Tobak har altid været et vigtigt Produkt lige fra den Tid den blev antet borte af de første Emigranter for Hustruer, og fra Beaupdelien af har den været en almindelig Udførselsartikkel.

De fornemste Tobaksdistrikter er i Kentucky, Virginia, Tennessee, Nord Carolina og Maryland, medens den ogsaa dyrkes i Connecticut og i visse Dele af New York, Pennsylvania, Wisconsin og andre Stater.

Gammel Hestesko støbt op af Jorden.

Det er ofte fordelagtigt for Jordbrugeren at dyrke Foder i de Trakter, der ikke er gunstige for de almindelige Kornsorter. Den vigtigste Høsort er Timotei, mere eller mindre blandet med andet Slags Græs. I Texas, de umaadelige Hoageres Land, er det berømte Mesquite og det der hjemmeborende Prairiegræs, der bliver ti eller tolv Tommer høit og er meget fastigt, det bedste Hø i Verden. Naar Kvæget bliver omhyggeligt holdt borte fra det og man lader det faa Lov til at gro, er det stærkt nok til at odelægge Ugræsset. I Arizona og enkelte Dele af Californien dyrkes Hvede, Rug og Vinterrug som Foder. De mere haardføre Arter af Durra og de tidlige Vaar eller Vintertornsorter kan altid anvendes til Foder.

Seldet med Dyrkningen af Bomuld beror paa visse meteorologiske Betingelser, som det nordlige Klima mangler. Under den første Periode af Plantens Vækst vil tropiske Forhold—Fugtighed i Jorden paa Grund af hyppige Regnure, en uforanderlig høj Temperatur, varmt Solstik og liden Vind—formindste Jordampningen og bidrage til Plantens hurtige Fremvækst. I den anden Periode, som er Frugtberingens Periode, er de modsatte Betingelser nødvendige baade med Hensyn til Jordbund

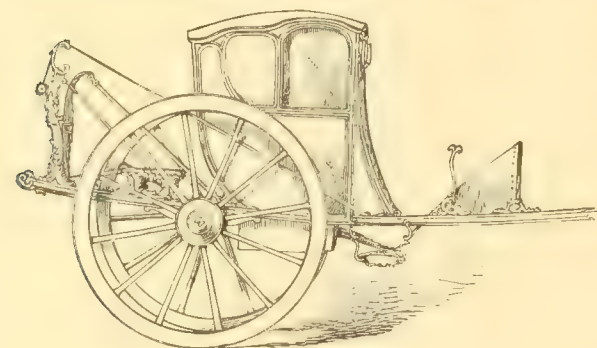

Gammel haandgjort Svæde.

og Klima for at stanse Stilkens Vækst og udvikle Frostapslen. Der beror saa meget paa disse ydre Betingelser i Frembringelsen af en god Sort Bomuld. Den bedste Kvalitet avles paa Kysten og i Lavlandene. Den Fiber, der avles i Furubeltene, er grovere og har en ringere Værdi.

Ingen Næringsgren er mere tiltrækkende og lønnende for en Mand, der elsker Naturen, end Frugtavlen. Endstjønt mere udstrakt Frugtavling har havt sin Oprindelse i de senere Tider i Amerika, viser dog Statistiken, at der blev brugt \$85,000,000 under det sidste Mandtalsaar paa Hvevprodufter i Landets eget Marked. Desuden brugtes over \$20,000,000 til importerede Frugter og Rodder. Der er al Grund til at antage, at de Forenede Stater om nogle Aar med den sikre Udvikling af Landets Hjælpefrugter og med den hurtig tiltagende Frugtindustri vil være istand til at forsyne ikke alene Landets egne Markeder, men ogsaa en stor Del af Udlandets.

Frugtavl for merkantile Siemænd var neppe dreven i Syden før efter Borgerkrigen. „Sydens gamle, fine Herre“ vilde have anseet det under sin Værdighed at stille sig med sin Frugthaves Delikatesier for Penge. Det bedste, hans Jord kunde frembringe, til-

Gammel Kaleschevogn.

hørte altid hans Familie, hans Venner og den tilfældige Fremmede, der kom inden hans Porte. Men da Borgerkrigen var over og hans fordums Indtægtsfrugter udtømte, tog han sin Tilflugt til Grøden af sin frugtbare Jord. Nu idag finder vi, at meget af vor bedste og i rigeligt Mængde forekommende Frugt vokser i Syden.

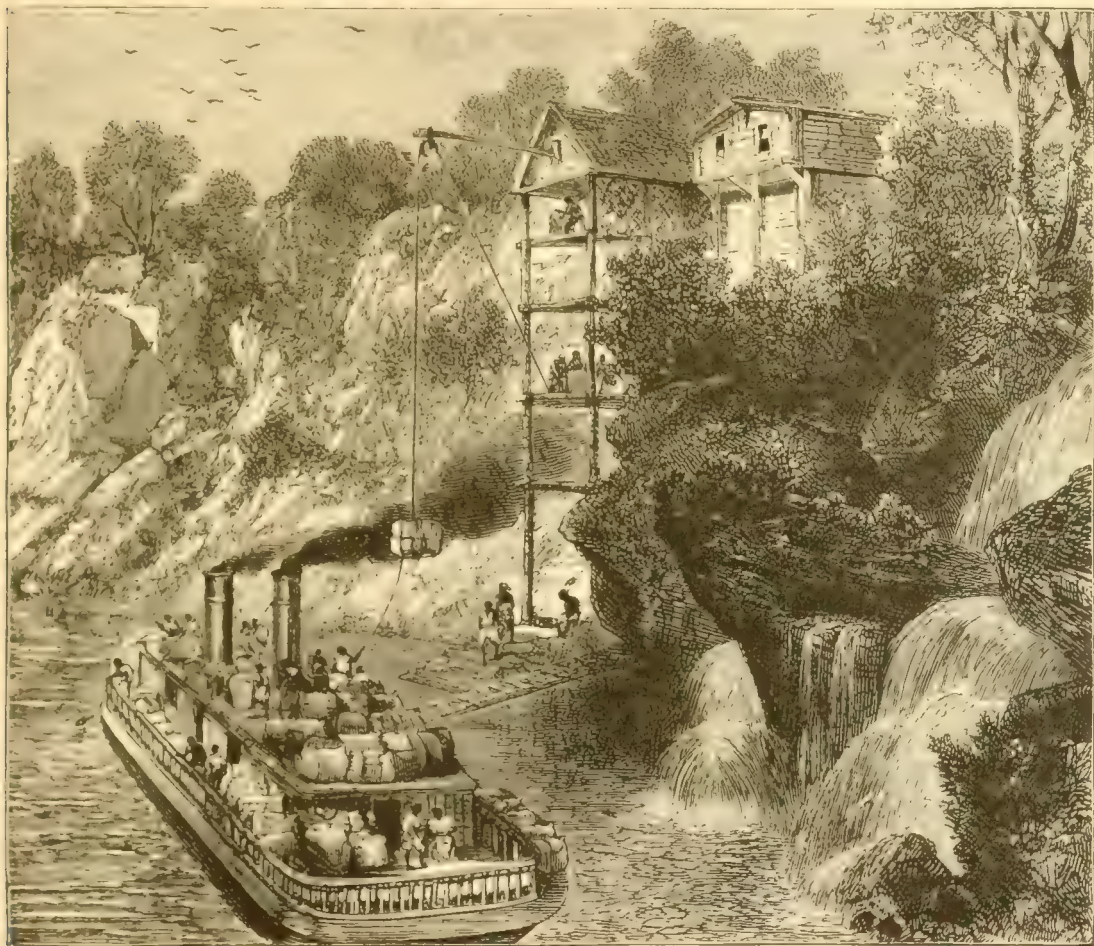
Den vigtigste Frugtindustri er Drueravl. Det er eiendommeligt, at ingen udenlandiske Druer endnu er bleven dyrkede

østenfor Rocky Mountains. Der er gjentagne Gange gjort Forsøg paa at udbrede europæiske Varieteter, men alle Anstrengelser har været forgjæves undtagen i Kalifornien. Statistiske Optegnelser viser, at Ny-York Stat frembringer 60,687 Pund Druer for Bordbrug om Aaret og laver 2,528,250 Gallons Vin samt beskæftiger 25,500 Mænd til Arbeidet. Totalsummen af Acres, der optages af Vingaarde i de forfjellige Stater og Territorier, er 307,575 med Beskæftigelse for 200,780 Arbeidere. Gjennemsnitsantallet af dem, der bruges til Udarbejdet i Dykningen af Frugten, er en Person til tre Acres. Efterhjem Avlerne faar mere Ovelse i Brugen af Sproite og andre Apparater, vil Kysten blive mere sikkere.

I mange Distrikter i Ny-England er de smaa Bondegaaarde, der engang skaffede Manteken og hans Familie deres Brød, over Porten forfornede med veirbidte Bord, hvorpaa der staar „Til Salgs“ eller „Til Leie.“ Fæde og Gøllehaven, Kloverengene og de smaa Agere, der var gode nok for de sindige Fædre, er for smaa for den yngre Generation. Den Jord, der i ti Generationer har givet rig Grøde, er ikke længere saa frugtbar som det nye Vestens Jordbund. De unge Mænd, som ikke lægger sig efter Byernes mere lønnende Haandværk og Professioner, slaar ind paa Jordbrug efter stor Maalestok i Vesten, hvor den

doorne Jordbruger høster næsten ligesaa meget som den slittige. Udbuttet af Hvedeagreene i det nye Vesten er næsten utroligt.

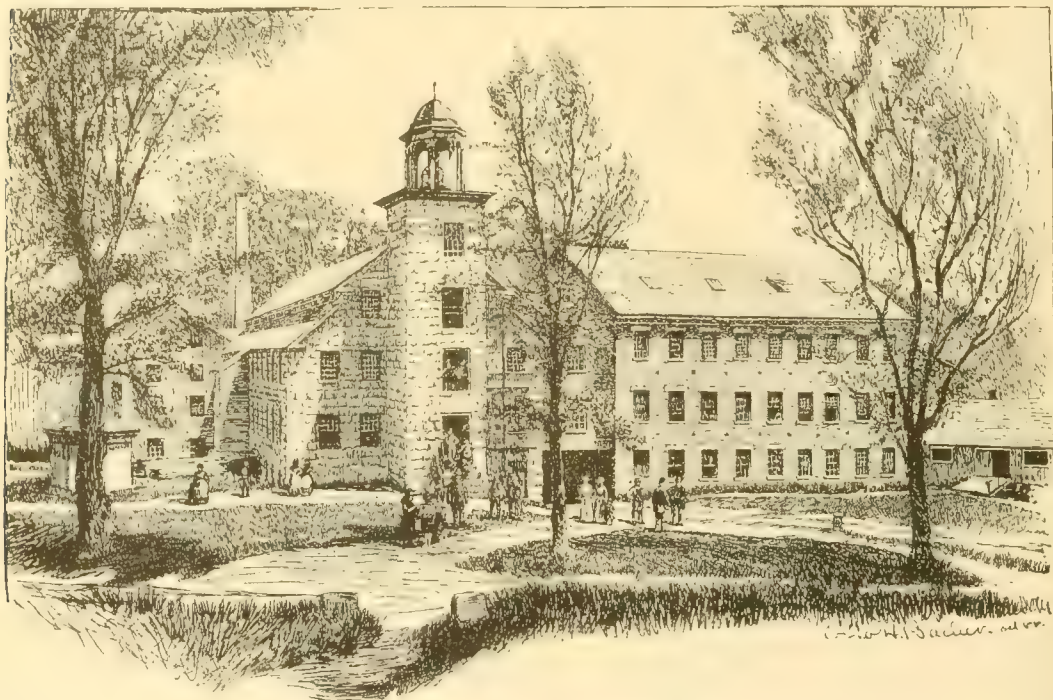
En af de Opfindelser, der er af størst Interesse for den Besøgende i mange Dele af Vesten, er den, som gjør Land, der før paa Grund af Regnmangel var en tør Ørken, brugbart. I en udmærket Diskussion over kunstig Vanding, paastaar General Irwin „at Vandingen giver Hjælp til Millioner bedre end Regnet gjør det.“ Før i Tiden vilde Vandingsmetoden uden Tvivl være bleven anseet som et Anslag af Satan, eftersom den forløger paa

Tætning af en Bomuldsbaad.

at hjælpe Forsømet med at gjøre Jorden frugtbar. Den Forandring, der er foregaaet i de tolv Aar siden Andførelsen af Vand i Cane, hvor intet fandtes, er høist mærkelig, men den spaaer kun om de endnu større Forandringer, der vil komme. Det er ikke mange Aar siden Karterne over Vesten var opfuldte med ubhyggelige Punkter mærkede Ørkener, hvilke i Almindelighed anslaaes som uddøde Steder for bestandigt. I den nærmeste Arentids Kart vil der ikke blive nogen amerikansk Ørken. Vandingen vil have gjort næsten enhver Aere Land brugbar, og de Cane, som idag synes ganske umulige for kunstig Frugtbaragjorelse, vil utvivls-

somt give efter for Menneskets stigende Opfindsomhed og Dugtighed. Det udtørrede Areal i dette Land er, ifølge Major Powell, femten Hundrede Mile paa det Bredeste fra Ost mod Vest og et Tusind Mile fra Nord mod Syd, indeholdende over en Million Kvadratomile, over seks Hundrede Millioner Acres og omfattende omkring en Trediedel af hele Landets Fladeindhold. Disse Oplysninger viser ved første Blik Vigtigheden af den kunstige Vanding. Mormonerne gjorde først praktisk og med Held Brug af Vanding i stor Maalestok. Der er nu næsten fire Millioner Acres Land vandet paa denne Maade, gjennembrudt af over femten Tusind Mile af kunstige Vandveje i Form af Kanaler og Grøfter. Dykkeren af kunstig vandet Land er i en Henseende bedre stillet end Dykkeren af Land inden Regnbeltet, thi omend der falder Regn her, forekommer ogsaa ofte Tørre, som er til stor Ulykke for Jordbrugerne, medens derimod kunstig Vanding aldrig slaar feil.

En meget gammel Uldfabrik i New-Hampshire.

I Kalifornien reguleres Prisen paa Vand af Loven, og det er antageligt, at andre Stater og Territorier, hvor kunstig Vanding er nødvendig, for eller senere vil komme til at regulere Spørgsmaalet paa samme Maade som andre Stater ordner og kontrollerer Fragtpriiserne paa Jernbanerne. Ingen kan beregne den fremtidige Folkerigdom i og Værdien af de tørre Regioner, og ingen kan derfor heller beregne Værdien af Særrettigheder, som nu bortstjæntes. Det vil ikke blive længe, inden Spørgsmaalet om Vandtilførselen vil blive af høj national Betydning saavel hvad angaar Værdien af Guvernementets Kontrol deraf som ogsaa dens Vigtighed for Bybyggere, beroende deraf. De Maskiner, som er nødvendige for kunstig Vanding, vilde ikke saa lidet forøge Landets Værdi, om der toges tilbørlig Hensyn til Proportioner og Farve ved Opførelsen af dem.

Om Guld og Sølv i Amerika.

Med Hundet af Guld blev Kalifornien pludselig Skuepladsen, mod hvilken hele Verdens Fine vendte sig. Opdagelsen gjordes af James Wilson Marshall i Januar 1848. Marshall var bleven overdraget at bygge en Mølle paa en 100 Kvadratomile stor Eiendom, som General John W. Sutter havde erholdt af den spanske Regjering. General Sutter selv var Schweizer af Rødsel og en adelmødig Drommer, som havde vist sig saa ventligfindet mod alle amerikanske Indvandrere, at han havde faaet en vis Rørrang i Territoriets Anliggender og ansees af mange som en stor Heltefigur. Lige til Tiden for Opdagelsen af Guld paa hans Land havde hans Rørmue stadig været i Stigende; fra den Tid gik den stadig nedad. Marshall var en Amerikaner af Rødsel, idet han var født i en Landsby i N. J. Ligeaa han var en modig og ventlig Drommer, skjønt han undertiden vakte sig fra sin drommende Tilstand til Sandhed. Hans Rørmue gik ogsaa nedad efter hans store Opdagelse, og i sit senere Liv var han noget bitter over, hvad han ansaa for sine Landsmænds Uretfærdighed og Ligealddighed. Opdagelsen fandt Sted om Eftermiddagen den 24de Januar netop som Sutters Mølle var bleven færdig, og efterat Marshall og hans Mænd i to Uger havde kæmpet

Ræfserenden.

for at forebygge Udelæggelsen af Dæmningen efter et voldsomt Regnfald. I denne Kamp med Vandet havde Marshall udvist et Mod, som halveis gjorde ham fortjent til den tilfældige Berømmelse, som Guldhundet medførte. Medens hans Mænd holdt paa at vise nogle forbausede Indianere, hvorledes det nye Sagbrug arbejdede, stod han selv og iagttog den nedre Ende af Ræfserenden. Han gik tilbage og bemærkede rolig: „Gutter, jeg tror, jeg har fundet en Guldmine.“ Han gik bort til sin Hytte, derpaa tilbage til Ræfserenden og tilslut til sine Mænd, som han befalede tidlig om Morgenens at lukke ned Hovedporten for at se, hvorledes det vilde gaa. Næste Morgen gjorde Mændene som de var bleven befalede, og straks efter kom Marshall tilbage med et meget fornøiet Udseende og bærende i sine Hænder sin gamle hvide Hat, i hvilken der ganske rigtig laa Sinder og Korn af det ædle Metal. Ved at sammenligne disse Stuffer med en Guld-

mynt, som en af Mændene tilfældigvis havde i Lommen, saa de, at Mynten var lidt lysere i Farve, og dette tilfrev de rigtigt nok Metallegeringen. Alle Mændene skyndte sig derpaa nedover Kværnrenden og var snart optagne med at plukke ud Guld fra de Sprække og Abninsge, som blev synlige ved at Hovedporten lukkedes ned. Midt i deres Ophidselse opstod der undertiden Tvivl, og noget af Metallet kastedes i Eddik, medens andet blev kogt i Sæbegrunden for at se, om det vilde bestaa disse Prover. Derpaa gik Marshal bort til Major Sutter og fortalte ham i en ren Feber af Ophidselse om, hvad der var bragt for Dagen. Da han kom tilbage til Mændene sagde han: „Na, Gutter, det er det rene Stof! Jeg og den gamle Kaptein lukkede os inde paa et Værelse og holdt paa med at prøve det en halv Dag, og de regulære Soldater der undredes paa, hvad der var paa Hænde. De troede maaſte, jeg havde fundet Kvicksolv, som den Kone fandt nede ved Monteren. Vi prøvede det efter Beskrivelsen i Encyklopædien, og det stemte overens med den. Vi forsøgte Skedevand, men det vilde intet have at gjøre dermed. Derpaa veiede vi det i Vand; vi tog en Bægt med Solvmynter paa den ene Side, opveiede disse med Stovet i den anden og førte derpaa Bægten forsigtig ned i et Kar med Vand, og Guldet gik ned, medens Solvet gik op. Dette viste os, hvad det var.“

Endstjont Sutter forsøgte paa at holde Hundet hemmeligt, indtil alt Arbejde i Forbindelse med Mollen var udført, blev dog Begivenheden bekjendt. En schweizisk Kuis fik vide det af en Kone, som gjorde Rjoffenarbeidet ved Mollen, fik lidt af Guldet, som han odelagde til Brændevin i den nærmeste Butik, og derpaa spredtes Historien om Opdagelsen hurtig til alle Berdens Kanter. General Sutter havde gjort Ret i sin Bestræbelse for at holde Opdagelsen hemmelig saa længe som muligt, thi ikke før begyndte Guldgravernes Indtrængen, for det blev ham umuligt at faa Folk til at arbejde i den Mølle, han havde bygget. Guldgraverne opførte sig med den største Myndighed og endte med at sætte hans Skjode paa Landet ude af Betragtning og at gjøre Fordring paa det for sig selv. Aldrig var Penge bleven tjent med saadan Hæst. Næsten enhver Sprække indeholdt Guld i forskjellig Mængde. Ingen ventede paa Maskineri til at begynde Arbejdet. Knive, Hækker, Spader, Stokke, Tingrønder, Træboller og Kurve var de eneste Redskaber, der behøvedes for at skrabe Klippeleierne, file Sanden eller vasse ud Guldet.

Kalifornien var i de Dage en anden Del af Verden. Reisen did over Land tog flere Uger, ja endog Maanedes, og var forbunden med Faren af Dødt i Tilfælde af Storm eller Torke, Faren af at blive dræbt, hvis man traf paa Feire af fiendtlige Indianere. Naar alt gik godt, var Livet behageligt nok og er endnu mere malerisk at se tilbage paa. Boffeljagten, Møder med Indianerne, Optændningen af Baal i Midten af en stor Ring af Vogne, der skulde danne et Bollværk mod Angreb og en Hage for Kreaturerne, Eventyrfortællingen ved Lyset fra Baalene — alt danner et Billede, som man gjerne vil dvæle ved saalænge Mindet om Argonauterne lever. Men ofte forefaldt der Scener af hjertestjerende Karakter. Indianernes Angreb var ikke saa skrækkelige som Hungeren og Sygdommen, der opstod, naar Emigranttoget kom til et Sted, hvor Græsset var fortæret, eller naar de mistede sine Kreaturer i Sierra Nevadas skrækkelige Snestorme.

Soreisen var neppe sikrere og ikke paa langt nær saa fornuftelig. Hvert eneste Skib, der gik til Kalifornien, var fuldpakket med Emigranter, stuede ligesaa tæt som om de havde

været Bagage. Skibe, der skulde føre fem Hundrede, tog med sig femten Hundrede Mennesker. Fragten var fra \$300 til \$600. Ofte var Skibene ikke iodnagtige og ofte lastede med Kul paa en saadan Maade, at der opstod Ildbrand. Mod disse Farer kunde Passagererne hverken tage nogen Forholdsregler eller kjæmpe. De Kompanier, der var saa heldige at faa sine Skibe tilbage muntede rentud Penge; men i de Dage var det ingen let Sag at faa sit Skib ud fra San Franciscos Havn. Mandtabet vilde siebliffelig romme til Minerne, og ved Bryggerne laa fuldt af raadnende Skibe. De Skibe, der kunde gjøre Tilbagereisen, var nødte til at betale sit Mandtabet efter Kaliforniens Lommingsforhold. Et Skib, hvis Kaptein, der var båret i N.York, havde en Lon af \$250 om Maaneden, maatte paa sin Tilbagereise betale 500 Dollars om Maaneden til Regertoffen.

Det store Hund af Solv foresaldt omkring ti Aar efter Guldfundet. I 1857 fandt Allen og Hosea Groich, to opluste og alvorlige unge Mænd fra Reading, Pennsilvanien, den rige Solvmine, der senere blev berømt som „den store Bonanza.“ Disse Opdagere var endda ubeldigere end de, som fandt Guld i Kalifornien. For de kunde faa samlet den nødvendige Kapital til Udviklingen af Minen, buqaede en af dem Graven i sin Aod og døde af Blodforgiftning, medens den anden blev overfaldt af en stræffelig Snestorm og døde af Frost i Benene, som han ikke vilde lade amputere. Disse unge Mænd efterlod i sin Høtte Papirer med en Beskrivelse af Hundet, og disse blev overdraagne

Indgang til en Bomuldsgaard i New Orleans.

til Henry C. T. Comstock. Beskrivelserne var ikke tydelige nok til at betegne den noiaagtige Belaaenbed, men Comstock blev i Høtten og holdt Vaagt over de Sogende. Endelig den 1ode Juni 1859 kom to Sogende ved Havn Mexaughlin og O'Kilen over et Sag af en Slaags beundreriig Jord, hvis Bestaaenbed de ikke forstod. Comstock, der straks kom tilstede, udraabte: „J har fundet det, Gutter!“ Der blev straks gjort Foranstaltninger til at kjøbe det Land, hvorpaa Mænen var fundet. Tre af de fire Ciere af Landet blev afkjøbte for femti Dollars hver; den fjerde solgte sin Del for en noget høiere Pris til en anden Grubearbejder ved Havn Winters, der fik en Anælie om Værdien af Landet.

Der dannedes et Firma bestaaende af Comstock, Macanablin, T'Wilen, Winters og en Mand ved Naam Benrod, som havde været en af Comstocks to Kompagnoner i Besiddelsen af en Kilde, der var nødvendig til Driften af en Mine. Snart solgte de imidlertid sin Part til Mand med større Kapital, hvilke atter solgte det Hele til Macan og Fair, der blandt Amerikas Millionærer er berømte over hele Verden. Da Comstocks Miner tilslut kom i Hænderne paa Fair, Macan og T'Brien indførtes der videnskabelige Metoder, og Aktierne i „det konsoliderede Virginia“ steg hurtigt fra \$85 i Januar 1874 til \$700 pr. Aktie i Januar 1875. Aktierne i en anden Mine i samme Nære steg i lignende Grad, og de to sammen havde en Værdi af \$160,000,000. I fem Aar gav disse Miner et Udbytte af

Solv værdt over \$100,000,000. Efter 1878 frembragte de stadig mindre, og Prisen paa Aktierne blev lavere.

Med Indførelsen af videnskabelig Grubedrift, der krævede Møller og Maskineri, som kostede umaadelige Pengesumme, traadte Lønssystemet istedenfor de tidligere Tidens frie og uafhængige Grubedrift. Bismot vedblev Minearbejderne at være fine egne Herrer ved at organisere sig saaledes som Arbejdere aldrig før havde været og ved at tvinge Mineejerne til i aarevis at betale fire Dollars om Dagen som den laveste Dagløn. Men det Grubeliv, som indførtes med Lønssystemet, er Nutidens ordentlige Liv, ikke væsentlig forskjelligt fra det østlige Samfundsliv. Livet i Mineleiren, om hvilket der har været itrevet saa mange Historier, var det, der fortælles, da hver Arbejder var sin egen Kapitalist og hver Kapitalist sin egen Arbejder. Aldrig er saa mange Mænd fra saa mange forskjellige Steder pludselig komne sammen

Guldvasfina.

som i Kalifornien i 1848 og 49. Hvad der senere fulgte i Nevada og endnu senere i Colorado var af samme Art, men af forskjellig Grad. Tidligere Tidens Kaliforniere var uden Love og Tusinder af Mile borte fra faste Domstole. Hver Mand var sin egen Lov indtagen naar Samfundet i sin Helhed blev vaft og dannede en Domstol. Territoriet var i Virkeligheden organiseret, men at vente til Loven blev fuldbrædt, vilde være at opmuntre Forbrændelser.

I de fleste af Mineleirene saa Retfærdighedens Udøvelse i Hænderne paa Narvaagheidskomiteer. Der er mange vilde Historier berettede om de Forhor disse Komiteer holdt. Der var Zeiligheder, hvor en pludselig og kraftig Hensliten til Komiteens Rølelser havde en god Virkning, men som Regel var Komiteens Hjertes ikke mere aabne end deres Forstand.

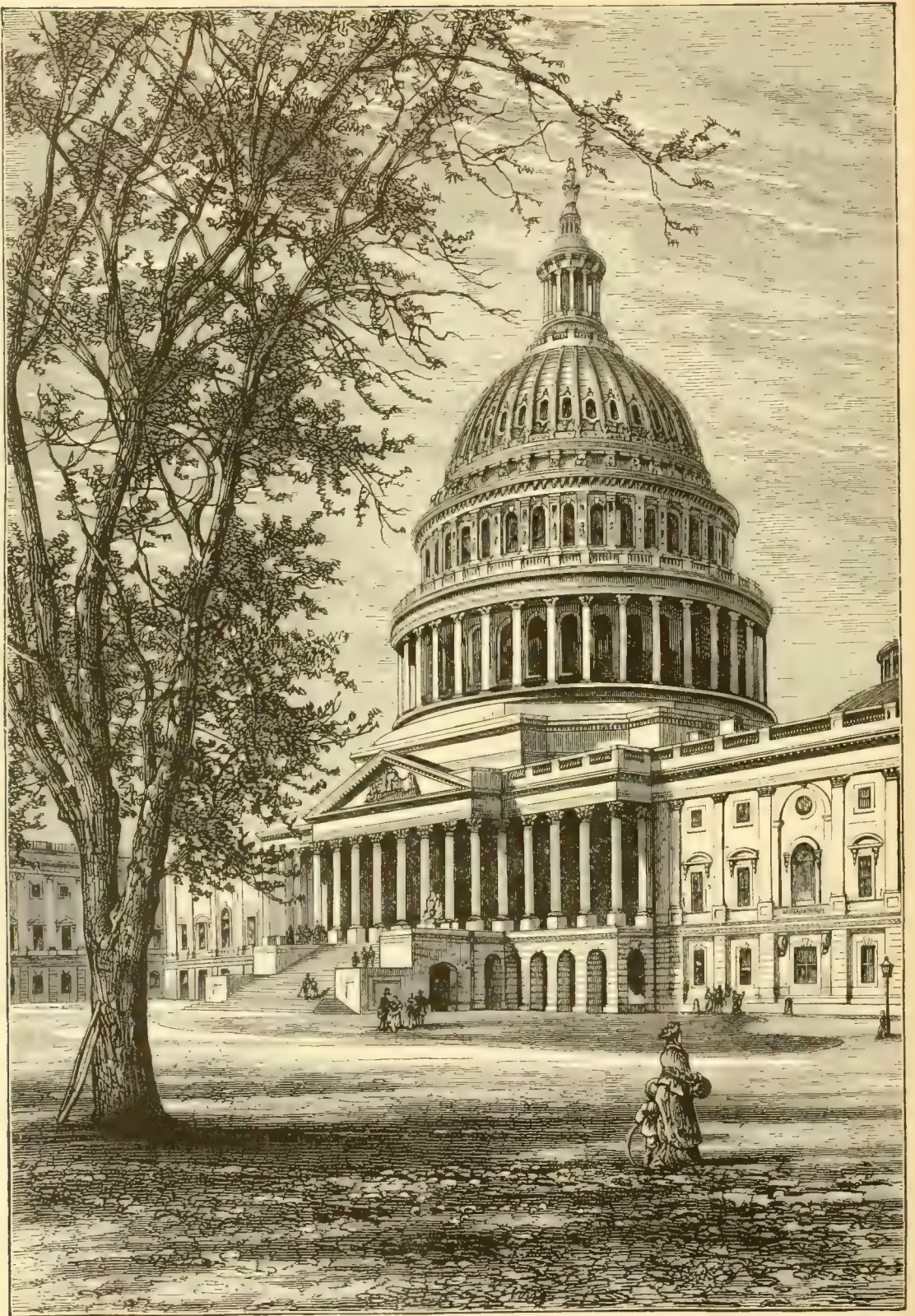
At de i det Hele taget var forsamlede mente i Regelen, at der var bleven gjort en hel Del Uret, som var forbleven ustraffet, og Samfundets samlede Indignation gik ud over det enkelte Individ, som tilfældigvis var bragt til Forbør. Minearbejderes Retfærdighed var imidlertid langt bedre end Løndloven. Som Schinn siger i sin Bog om „Mineleire“: Løndloven udøves om Natten af en Robelsværm, som ikke gjør nogen Optegnelser, holder Navnene paa sine Medlemmer skjulte og er i sit Væsen ustyrlig. Minearbejdernes Retfærdighed udøvedes derimod midt paa den lyse Dag af velkjendte Mand, som forhørte Sagen og holdt en ordentlig Protokol over sit Værk.“

Til trods herfor var dog Forsamlingen af Komiteen saa ubestemt, dens Medlemmer saa tvivlsomme, dens Domme enten saa strenge eller saa lidet passende, at Ansættelsen af faste Domstole i enhver Henseende maa ansees som en stor Vinding for Minesamfundene. Denne Forandring fandt Sted omtrent samtidig med, at videntabelig Grubedrift indførtes med bestemt Betaling for et bestemt Arbeide. For den Tid imtes Kalifornien baade med Henblik til Belønning af Arbeide og Straining af Forbrudelse at være en Verden, der styredes af Tilfældet.

Om end der staar meget tilbage at omte i denne Henseende, saa er dog i Tidernes Lob en stor Forandring til det Bedre indtruffen, og vi faar haabe, at denne Fremgang paa den betraadte Bedringsvei vil blive forsat, saa at den Dag ikke vil ligge langt borte, da Retfærdigheden inden Minearbejdernes Leir bliver tilgængelig for enhver.

Guldførende Strommes Rensning.

12. Kapitel.

Amerikas vigtigste Byer.

1. Washington.

Hvorledes end Washington kan have været for, og hvor len Byen har været til at udvikle sig, saa er den dog nu uden Tvivl en af de smukkeste Byer i de Forenede Stater. Den blev anlagt efter en storartet Plan, en Plan, der i femti Aar kun syntes at skulle blive et eftertragtet Maal; men i de sidste fem og tyve Aar er der gjort meget for at realisere den. Midtpunktet af Byen er Kapitolium, en stor, imponerende Bygning, der staar paa en Høide og danner den mest iøjensfaldende Gjenstand i Byen. Herfra udgaar tre store Gader, der løber i en nordlig, østlig og indlig Retning og kaldes North, East og South Capitol Streets. De fleste af Gaderne løber mod Nord og Syd eller mod Øst og Vest, de første er nummererede, de sidste er kaldte efter Alfabetets Bogstaver. Foruden disse løber der en Række Gader, der er opkaldte efter Unionens Stater, diagonalt gjennem Byen. Gaderne i Washington er de bredeste i nogen stor By i Verden. Avenuerne er fra 120 til 160 Fod, de øvrige fra 80 til 120 Fod brede. Paa Grund af denne Bredder er de fleste af Kortougene beplantede med dobbelte Rader af Trær og Dele er bedækkede med Græstovr. De fleste af Gaderne, som er vel holdte, er asfalterede. Skjæringspunkterne for disse brede Gader og de mange aabne Rum, der dannes ved Gadernes diagonale Ordning, har givet Washington en Mængde Plads og smaa Parke. Der findes omkring 250 Mile med Gader, og de offentlige Veie optager over Halvparten af Hovedstadens hele Arealindhold. I den beboede Del er Husene smukke og velbyggede, og de udviser ofte stor arkitektonisk Skjønhed; mange af dem staar paa rummelig Grund, omgivne af Trær. Den bedste Tid at se Washington er i Mai eller Juni, naar Trærne staar i sin tidlige Sommerpragt.

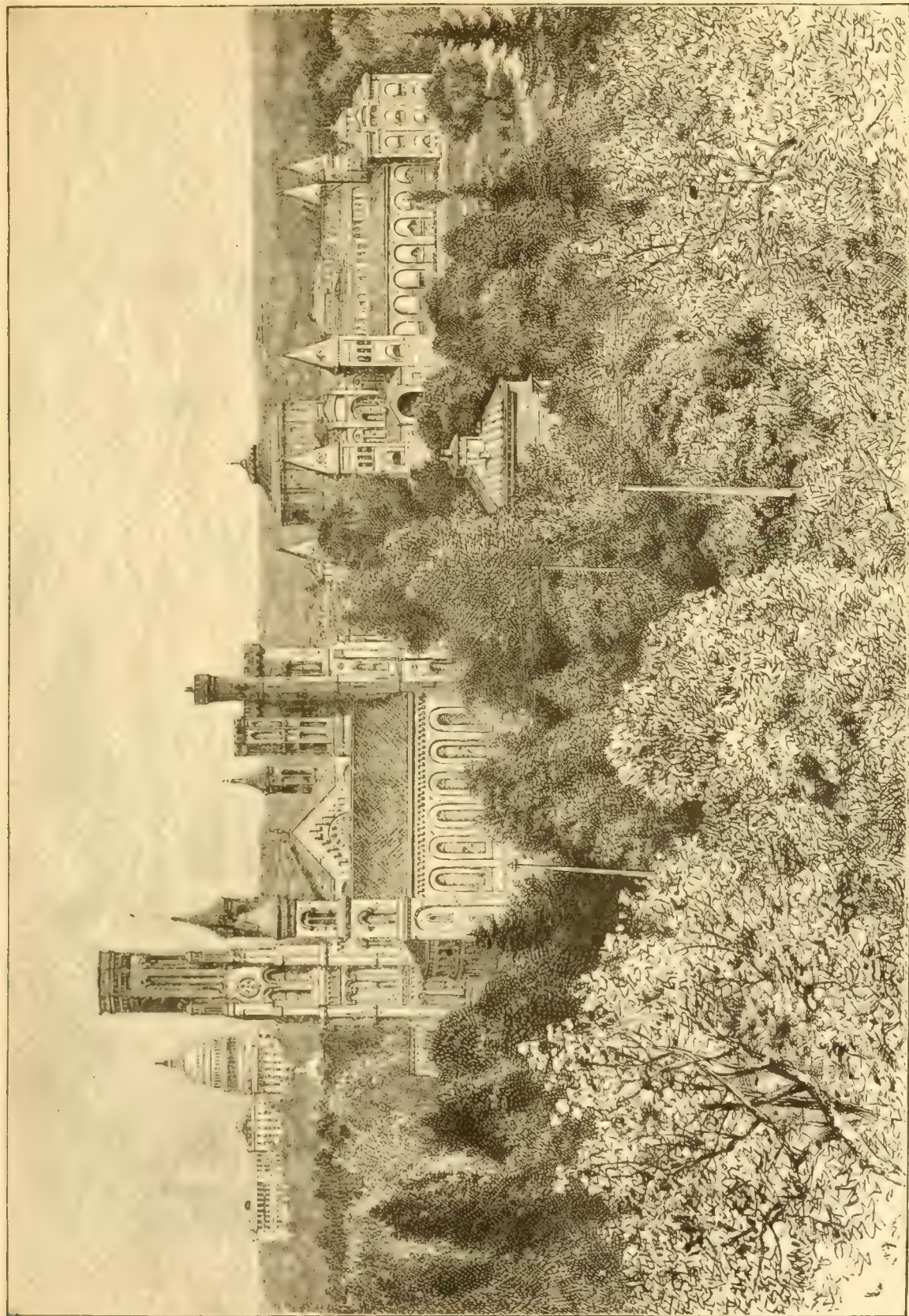
Den vigtigste Gade er den Del af Pennsylvania Avenue, som ligger mellem Kapitoliet og Statskammeret, og her findes mange af de største Hoteller og Forretningshuse. Byen har haft en noget broget Løbebane med Hensyn til sin indre Styrelse. Oprindeligt havde både Georgetown, der nu er en Del af Byen, og Washington Kettighedsbreve; men under denne Ordning blev Bygningerne forføjte, Gaderne upaaagtede og endog lige til 1871 var Byen i en ikræftelig Forfatning. I det Aar ophævede Kongressen de gamle Kettighedsbreve og udvalgte en Guvernør og en lovgivende Forsamling. Guvernøren var Alexander Shepherd, der var fra Washington og en Mand af stor Energi og Dugthighed. Men hans Adeer gik langt udenfor den Tids Behov, og efter tre Aars Forløb havde han bragt Byen i

en umaadelig Gjæld, omend han dog samtidig havde gjort meget for Beboernes Velfærd. Under ham dannedes et Bureau for almene Arbejder, og meget af den nuværende Komfort og Pragtfuldhed i Washington skyldes dets Anstrengelser. I 1874 forandrede imidlertid atter Kongressen Styrelsesmaade, og den udvalgte tre Kommissionærer, der fandt, at Shepherds Arbejde var begyndt saa vel at der ikke var andet at gjøre end at udføre hans

Den romersk-katolske Domkirke, N.Y.-York.

Planer. Dette skede med det Resultat, at Byen kom i en Gjæld paa \$20,250,000, medens dens hele Eiendom kun havde en Værdi af \$90,000,000. I 1878 vedtog Kongressen en Lov for den permanente Regjering, og bestemte, at tre Kommissionærer skulde udvælges af de Forenede Staters Præsident, hvilke skulde have al udøvende Magt og kun være ansvarlige til Kongressen. Derfor optræder Washington som et Fænomen af en By, hvor Indvaanerne ikke har nogen Stemme med Hensyn til Forvaltningen af Byens Anliggender;

Smithsonian Institution, Washington.

men samtidig maa man tage i Betragtning, at Byen kun er til, fordi Regjeringens Sæde er der. Havde Washington været overladt til normale Indflydelser, der bestemmer Byers Opkomst, vilde den kanske i Dag ikke have været andet end en Landsby.

En Spadseretur gennem Washingtons Gader overbeviser En snart om, at Byen ligger paa Grænsen mod Enden. Washington, der i 1860 kun havde 60,000 Indvaanere, har nu lidt over 200,000, og af disse er omkring 65,000 Negere. Disse træffer man overalt, og de er talrige nok til at danne et højt fremtrædende Træk i Washingtons Gadeliv. De strømmede ind i Byen i store Mængder under Borgerkrigen og skal efter Sigende være en af de roligste, ædrueligste og flittigste Negerbefolkninger i de Forenede Stater. Længere mod Syd giver Negernes Arbejde ikke saa meget af sig; men i Washington har de lært forskellige Haandværk og er beskæftigede paa mange Maader som Bud, Kontorister, Tjenere, Handlende o. s. v. De er sparsommelige og lægger til Side en Del af sin Fortjeneste; deres Børn opdrages i egne Skoler, som Staten har oprettet, de har sine egne Kirker, og saa længe de er villige til at arbejde, som de næsten alle er, kan de altid saa nok af Beskæftigelse. Naar man ser paa dem nu, er det vanskeligt at tænke sig, at kun en Generation er hengaaet, siden de blev kjøbt og solgte som Kvæg lige under Kapitoliet.

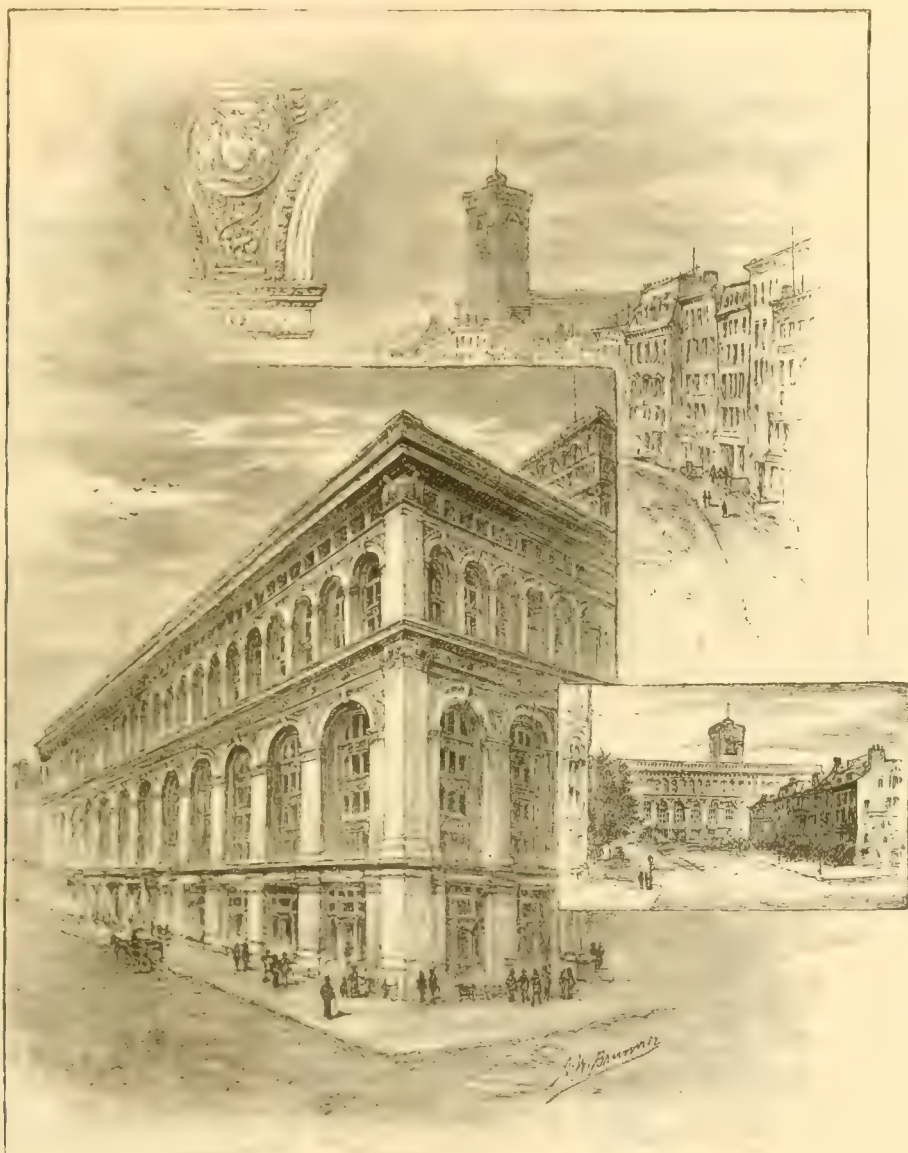
Washington er opfyldt med store og iøjnefaldende offentlige Bygninger, og blandt disse staar det Hvide Hus, Præsidentens officielle Hjem, først i Rækken. Det har en vakker Beliggenhed. Foran Hovedindgangen er Lafayette Square, den behageligste af de mange smaa Parke, paa hvilken Byen har en saadan Overflod. Paa Bagsiden strækker Anlæggene, der er fem og syvti Aeres i Udstrækning, sig henimod Potomacfloden, og fra alle Husets Vinduer har man den herligste Udsigt. I Modsætning til andre lignende Bygninger, er denne ganske fordringsløs. Den var oprindelig bestemt som et passende Hjem for Republikkens første Borger under hans fire Aar i Embedet og blev bygget mere for en komfortabel Beboelse end for høitidlige Anledninger. Planen er udført af en irsk Arkitekt og skal være en Model efter Hertugen af Leinsters Hus i Dublin.

Det Hvide Hus har ved Siden af sig to enorme Bygninger. Den smukke, af Granit opførte Bygning mod Vest indeholder de vigtigste Departementer, nemlig Krigs, Marine og Andre Departementerne. I hvert Departement er meget smukke Bærelser med alle de nødvendige Indretninger for Udforelsen af de offentlige Arbejder. De er alle daglig aabne for Publikum. Paa Østsiden af det Hvide Hus ligger den pragtfulde jomiste Bygning, der anvendes til de Forenede Staters Skatkammer, 468 Fod lang og 264 Fod bred. Den indeholder omkring 200 Bærelser, af hvilket det pragtfuldeste er det Bærelse, hvori Pengene opbevares, hvilket er to Etager høit og indlagt med smukt Marmor. Guldværelset, Solv-hvælvingerne og de forskellige Afdelinger af Trykkeriet er vel værd et Besøg.

Bare Oprekningen af de mange offentlige Kontorer og Institutioner i Washington vilde tage for meget Plads. Vi forbigaar alle med Undtagelse af to, Kapitolium og Smithsonian Institut. Kapitolium er Midtpunktet for Forbundsregjeringen. Her indsættes Præsidenten i sit Embede. Her holder Senatet og Repræsentanternes Hus sine Møder og her finder Folkets Vilje sin Udøvelse. Her modtager i Virkeligheden Administrationens Arbejde sit Fremstød og sin Ledelse.

Da Bygningen er ogsaa værdig sin Bestemmelse. Mange paastaar, at det er den smuk-

første offentlige Bygning i Verden. Stjornestenen blev lagt under det nuværende Lovbibliotek den 18de September 1793 af George Washington. De oprindelige Bygninger blev afbrændte af de engelske Tropper i 1814; men de blev hurtigt genopførte, isjont de ikke blev færdige før i 1827. Dette første Kapitolium bestod af hvad, som nu kun er den mellemste

Produce Exchange Bygning, N.York.

Del af de store Mængder af Værelser, Korridorer, Komiteeværelser, lovgivende Kamre, etc. Rotunden var forholdvis liden; Senatet kom sammen, hvor Høiestret nu har sit Sæde, Repræsentanternes Hus i det nuværende Billedgalleri og Biblioteket gav kun et Loft om den udmærkede Samling, det nu indeholder. Det var her i disse ældre Værelser, at Senatorerne og Repræsentanterne før de tidligere Tider udfjæmpede sine Kampe og skaffede sig Berømmelse.

Men omkring 1850 var Bygningen bleven utilstrækkelig for de voksende Rødder, der sættes til den, og Forslaget om, at der skulde bygges nye og store Aloie, kom fra et Medlem af Komiteen for offentlige Bygninger, dengang en Størrelse i Senatet, og som senere skulde faa en saa uheldig Berømmelse i en videre Kreds, nemlig Jefferson Davis. Disse store Tilbygninger er opførte af hvidt Marmor, og den gamle mellemste Del af Bygningerne er malt hvid for at harmonisere med de nye. Den nordre Aloie anvendes af Senatet; Forsamlingsstuen har Plads for 120 Medlemmer og Sæder paa Galleriet for 1,000 Tilskuere. Den sydlige Aloie bruges af Repræsentanternes Hus med Plads nede i Salen for 400 Medlemmer og bekvemt Rum i de umiddelbare Gallerier for 2,000 Tilskuere. Republikken lader ikke sine Lovgivere arbejde i en Krog, og det er sjelden, at der er flere tilstede end til at optage mere end en liden Del af den Plads, der staar til deres Disposition.

Da begge disse Aloie var byggede til, indsaa man, at der maatte bygges en mere imponerende Midtkuppel. Denne blev ikke færdig før efter Borgerkrigen. Selve den enorme Bygning er rigt dekoreret, og baade de nye og gamle lovgivende Kamre hører til de smukkeste, om de ikke er de smukkeste, i Verden.

Kapitoliet staar paa Toppen af en Høi nitti Fod høj. Det dækker en Aflade af 3½ Acres; den mellemste Bygning er 352 Fod lang og 121 Fod dyb, medens hver af Aloiene maaler 230 Fod i Længde og 140 Fod i Dybde. Hovedfacaden er mod Ost og vender bort fra Byen. Dette skal have sin Grund deri, at, endskjønt det blev bestemt, at Byen skulde bygges paa den høje Grund i den Retning, rige Mænd opkjøbte alt Landet, saa snart det var afgjort, at Hovedstaden skulde anlægges der, og de forlangte saadanne enorme Priser derfor, at de, som behøvede Huse, foretrak at bygge paa det sumpige og mindre ønskelige, men billigere Land mod Vest. Den østlige Facade er prydet med tre store Soilegange af korintiske Soiler. Rotunden er 96 Fod i Diameter og 186 Fod høj. Herover rager Kuppelen, hvis Tag er 220 Fod fra Gulvet. Dens Højde er kronet med en uhyre Frihedsstøtte, der hæver sig mere end 300 Fod over Bygningens Grund. Fra et Galleri ved Toppen af Kuppelen har man en glimrende Udsigt over Byen, Potomacfloden og det omkringende Land.

Besøgende, der interesserer sig for Videnskaber, undlader aldrig at besøge Smithsonian Institut, en særdeles smuk rød Stenbygning, der staar paa en vakker Grund, der er 52½ Acres i Udstrækning. Dette Institut grundedes af James Smithson, en Engelskmand, „til Fysiske Videnskaber blandt Menneffene.“ Det indeholder et naturhistorisk Museum tilligemed metallurgiske, etnografiske og geologiske Samlinger. I Forbindelse dermed er Nationalmuseumet, hvor der blandt andet findes opbevaret mange Gjenstande fra Philadelphias Udstilling i 1876.

Før vi forlader Hovedstaden, maa vi afslægge et Besøg ved nogle smukke Steder af særlig historisk Interesse. Krigernes Hjem er en Gruppe Bygninger, som ligger omtrent tre Mile i Nord for Kapitolium og kroner et høit Plateau. De omringes af en Park paa 500 Acres, og Skulpturen ud og gennem Parken er vel istykket til at give et godt Indtryk af Washingtons Omgæveris store Skønhed. Dette var et af Præsident Lincolns Indholdssteder, og han tilbragte ofte Natten her. Det bruges nu som et Hjem for Invaliden af den regulære Armee.

Ved Potomacs sydlige Bred ligger et andet meget smukt Sted, der er rigt paa Mindre fra Fortiden, Arlington House, der er en udmærket Type paa en gammel virginianisk

Herregaard. Ved Borgerkrigens Udbrud beboedes den af Robert E. Lee, der senere blev saa berømt som de Konfödererte Staters General. Fra Ekraaningerne foran Huset har man en storartet Udsigt, der omfatter den sig bugtende Potomac, de brede Gader og talrige offentlige Bygninger i Washington og de bolgeformige Hoie, der omringer Byen. Under Krigen blev denne Eiendom konfiskeret, de vide og smukke Marker blev tagne til en National-

Frihedstatuen i N.Y.-Hort.

Kirkegaard og Huset opbevaret som et Sted af offentlig Interesse. Næsten 15,000 Mænd, som faldt i Krigen, er begravne her. Omkring fem og tyve Aar efter Inddragelsen erstatte de Forenede Staters Regjering General Lees Efterkommere med en Sum Penge i Forhold til Værdien af den Eiendom, der paa denne Maade for bestandigt var taget til Nationens Brug.

2. Ny-York.

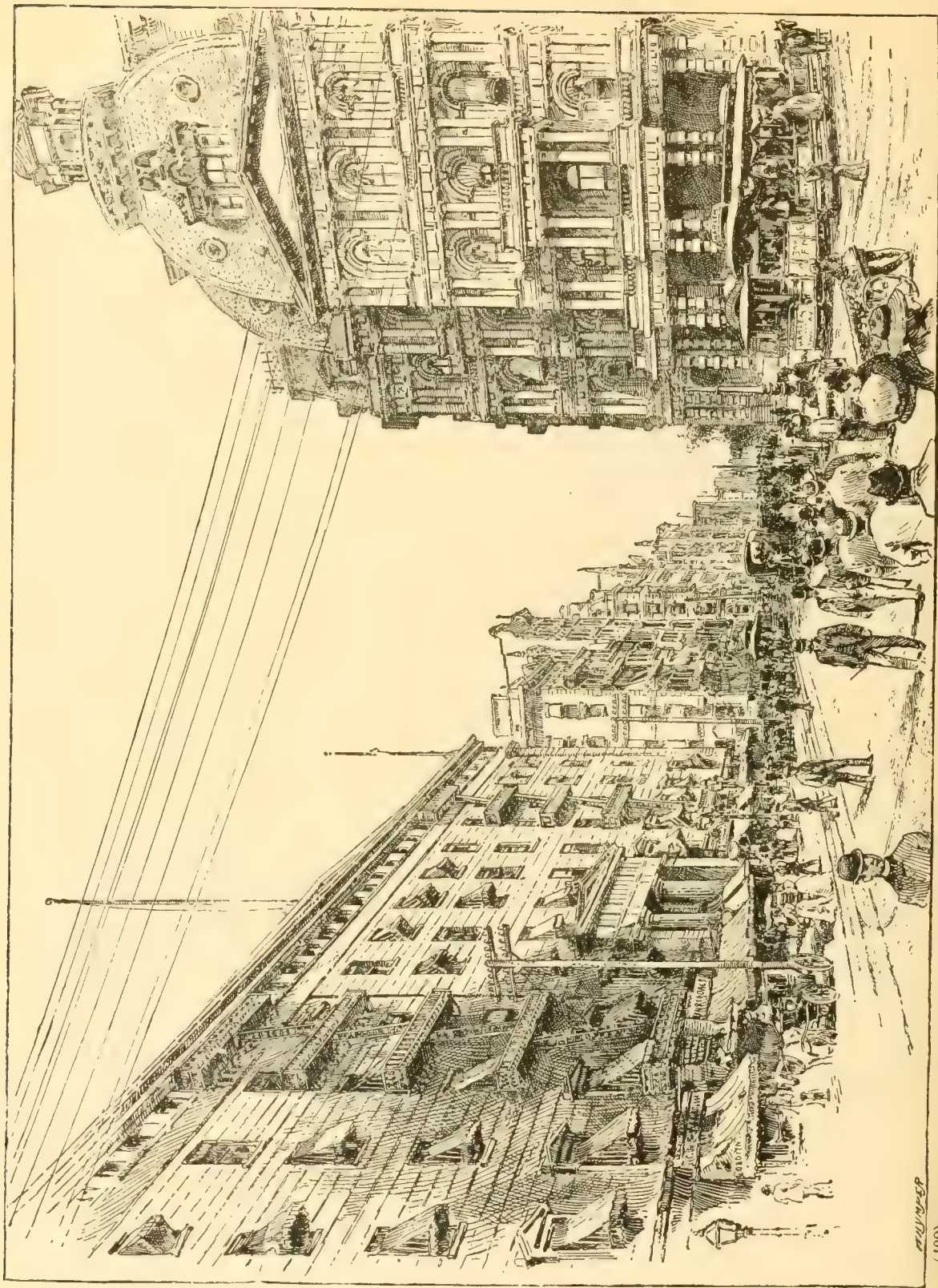

Hollandsk Hus, Ny-York.

Ny-York, der optager hele Den Manhattan og trænger ind i alle de omliggende Egne, har Formen af en uregelmæssig B og begrænses i Vest af Hudsonfloden og i Øst af East River. Overalt er der Tegn paa Liv og Virksomhed. Smaa Bugserbaade iler indløst frem og tilbage paa den smukke Bugt. Mængder af Skibe fra den store Secandamper til den lille Slup opfylder Havnen. Utallige store Dampfærger krydser Vandet i alle Retninger, og naar den Ankomme med den største Interesse betragter Byen, faar han særlig Indtryk af tre Ting: de store Mængder af Skibe der ligger i Dokkene, de umaadelige Bygninger, der hæver sig op imod Himmelen, som om de var bestemte paa at udføre det oprindelige Babels Taarns Byggeses aldrig fuldendte Men-
 sigt, og den store Bro, der med saa stor Dygtighed er lagt over den brede East River i en saadan Høide, at Maasterne paa de største Skibe uhindret

kan passere under den. Den indlige Del af Den Manhattan er Sædet for, hvad man kan kalde det gamle Ny York. Det var her det oprindelige lille hollandske Nybygge laa; her er Gaderne uregelmæssige med Navne der besidder baade lokal og historisk Interesse. Her er ogsaa Midtpunktet for den store finansielle og merkantile Forretning, der gjør, at Ny York kan stilles næst efter London som Verdens største Handelsmidtpunkt.

Ny Yorks Fremtræden i Historien begynder med den berømte Reise i Skibet „Halvmaanen“ af Herrer Hudson, som, efter af det hollandske Ostindiske Kompani at have faaet det umulige Overv at finde en nordlig Vej til Kina, seilede langs med en stor Del af Kontinentets Østkyst, og kom den 3die September 1609 ind i den Havn, der nu er saa vel kjendt som Ny York Bugt, seilede opad den herlige Flod, der siden har faaet hans Navn, til Staten Ny Yorks nuværende Hovedstad Albany og tog Landet i Besiddelse for Holland. Henimod Slutningen af 1614 ankom en Del hollandske Kolonister og byggede et Fort og fire Huse paa det Sted, som nu kaldes Bowling Green. Den lille Koloni blev først benævnt Ny Amsterdam og vokiede langsomt men sikkert. Å 1648 talte den 1,000 Indvaanere; i 1684 forandrede den, efter sin Overgivelse til Engelsen under Hertugen af York, baade Navn og Nationalitet og er altid siden bleven kaldt Ny York. Å Mar 1700 havde den 6,000 Indbyggere. Ved Slutningen af Uafhængighedskampen begyndte den at vokse hurtigt baade med Hensyn til Indbyggertal og Betændelse. Å Mar 1800 var dens Indbyggertal vokset til 60,489, i 1850 til 515,847, i 1880 til 1,206,590 og i 1890 til 1,513,501.

Broadway, N.Y. Port.

Den indligste Del af Den Manhattan danner en offentlig Park, og Navnet Batteriet minder endnu om det gamle hollandske Fort. Det er nu et ganske fredeligt Sted, hvorfra man har en smuk Udsigt over Havnen med dens travle Skibsfart. Paa dens Vestside ligger den verdensberømte Bagning Castle Garden, gennem hvilken den umaadelige Strøm af Emigranter i de sidste femti Aar er kommen ind i de Forenede Stater. Ved nogle Talstørrelser vil man være istand til at domme om Emigrationens Umaadelighed. Mellem Aarene 1855 og 1882 kom ikke mindre end 7,892,783 Emigranter til de Forenede Stater, og heraf gik 5,169,765 gennem N.Y. Aar, 1882, steg ikke mindre end 476,086, det vil sige over 9,000 om Ugen, iland her.

Fra Batteriet halverende hele Den Manhattan gennem dens hele Længde paa tolv og

Herstat sbolia i N.Y. i gamle Dage.

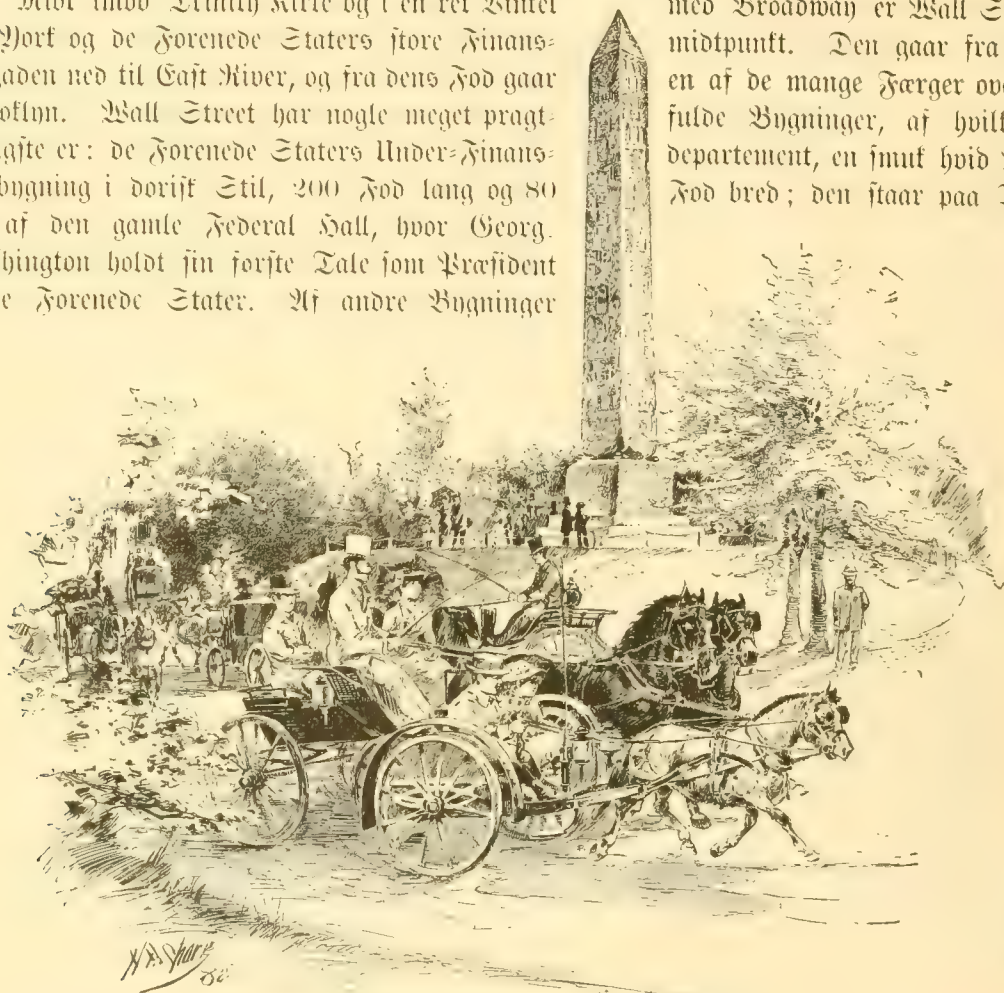
en halv Mil løber N.Y.s store Gade Broadway. Den er en smuk, bred Gade, der paa de første fem Mile er prydet med pragtfulde Bgninger, der hovedsagelig bestaar af Forretningshuse, Hoteller, offentlige og foritjellige Slags andre Bgninger, der samler sig i en stor Handelsbns Hovedgade. Mange af dem er af stor arkitektonisk Skonhed med smukke Facader af hvidt Marmor og foritjellige Slags anden Sten. Vil man have et Overblik over N.Y., kan dette bedst ske ved at tage en Tur paa Broadway samt af og til gjøre et Besog i de interessante Stroeg, der ligger i Ost og Vest for denne store Forretningsgade.

Trefoldighedskirken (Trinity Church) er en af N.Y.s Markerpunkter. Fra det høje Spir, der hæver sig til en Høide af 284 Fod, har man en udmærket Udsigt, og man kan der studere N.Y.s Topografi. Kirken er en smuk Stenbygning i gotisk Stil og rigt

dekoreret med farvet Glas. Den indeholder de høist pragtfulde Astor-Mindetavler, opreiste i 1878. Eognet er det ældste i Byen, og den første Kirke skrives sig fra 1696. Den nuværende Bygning paabegyndtes i 1839 og fuldførtes i 1846.

Midt imod Trinity Kirke og i en ret Vinkel Ny-York og de Forenede Staters store Finans-vedgaden ned til East River, og fra dens Fod gaar Brooklyn. Wall Street har nogle meget pragt-vigtigste er: de Forenede Staters Under-Finans-morbygning i dorisk Stil, 200 Fod lang og 80 ten af den gamle Federal Hall, hvor Georg. Washington holdt sin første Tale som Præsident af de Forenede Stater. Af andre Bygninger

med Broadway er Wall Street, midtpunkt. Den gaar fra No-gen af de mange Færger over til fulde Bygninger, af hvilke de departement, en smuk hvid Mar-Fod bred; den staar paa Tom-

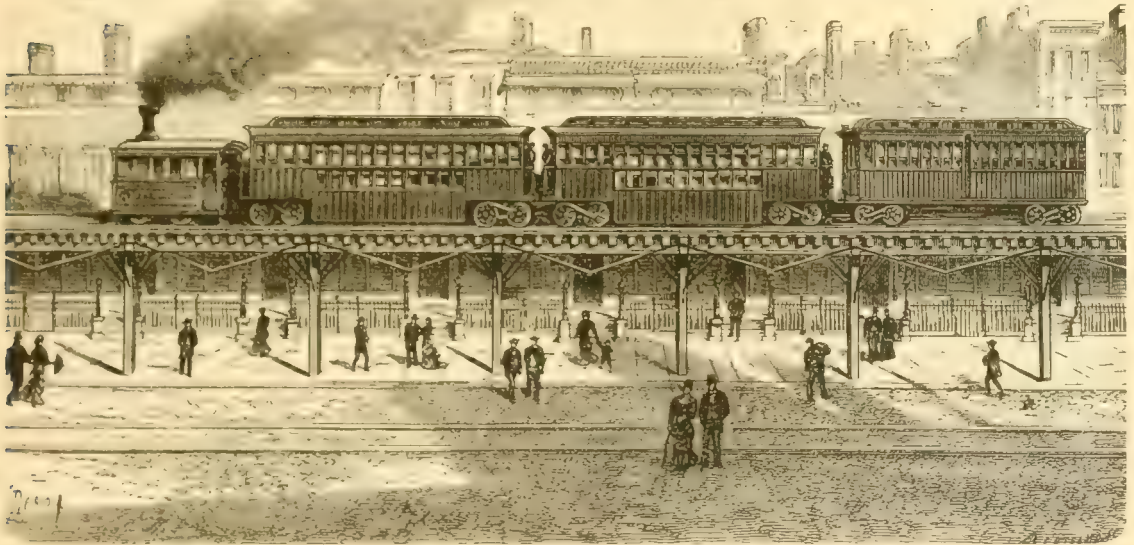
Obelisten i Central Park, Ny-York.

er de Forenede Staters Tolddepartement, der er bygget af Quincy Granit og for var Borsen, en imponerende og massiv Bygning i gammel Stil; Drexel Bygning og mange andre pragtfulde moderne Bank- og Kontorbygninger. Fondsborsen er i Broad Street kun nogle Skridt fra Wall Street. Her forefalder under finansielle Banfæligheder den vildeste Nørd, og selv om paa rolige Dage en blind Mand blev bragt ind og bedt om af den Stoi, der fulgte Bygningen, at domme om Jndvaanernes Karakter, kunde man let tilgive ham for at tro, at han var i et Menageri fuldt af vilde Dyr.

Ved at vende tilbage til Broadway og tage Veien nordover, kommer vi snart til en af de travleste Steder i Ny-York, Hjørnet af Fulton Street, saa kaldet efter den berømte

Dampskibsopfinder. Vige ovenfor Fulton Street er en vid, aaben Plads, som dannes ved Sammenlobet af Broadway og Park Row, som her gaar i en spids Vinkel mod den store Gade. I denne Vinkel laa før en triangelformet, smuk Park kaldet City Hall Park. I dens nedre Del blev Posthuset opført. Bagenfor Posthuset og næsten i Midten af Parken ligger City Hall, en tre Etages Bygning i italiensk Stil med Facaden og Siderne af hvidt Marmor.

Ved Astor Place kommer vi til det Distrikt, der kaldes „up town,“ som er en af Byens store literære og filantropiske Distrikter, samt ogsaa det Sted, hvor de gamle, uregelmæssige Gadeanlæg viger Pladsen for den strengt moderne og retvinklede Metode. De Gader, der løber fra Nord mod Syd, kaldes „Avenues;“ de begynder ved East

Hoibanen.

River og kaldes: Første, Anden, o. s. v. indtil tolvte; Lexington Avenue kommer mellem Tredie og Fjerde og Madison Avenue mellem Fjerde og Femte. Disse „Avenues“ krydses i rette Vinkler af „Streets,“ som alle løber i østlig og vestlig Retning og naar op til 200 og nogen Gade. Fifth Avenue er Delingslinjen mellem Øst og Vest. Befordringen sker let og hurtigt paa Grund af Hoibanen, der løber i 2den, 3die, 6te og 9de Avenue. Kanste ingen By i Verden er saa let at gennemreise eller saa hurtigt at blive kjendt med som N.York. Fifth Avenue, som begynder ved Washington Square og løber langs med Siden af Central Park, har længe været anseet som N.Yorks fineste Beboelsesdel. Mange af Byens pragtfuldeste Privathuse ligger her, og ingensteds kan man se større Bevær paa Rikdom og Lüksus. Noget af de offentlige Bygninger her, især Fifth Avenue

Hotel og St. Patrick's Katedral (romersk-katolik) er meget pragtfulde, og den sidste er i arkitektonisk Henseende en af de skønneste Kirker i Verden.

Den mest berømte offentlige Plads i Ny-York og til og med i hele Amerika er Central Park. Den indtager en parallelogramformig Plads i Midten af Uptowndistriktet og er omkring $2\frac{1}{2}$ Mil lang og en og en halv Mil bred. Den er meget fint anlagt, besidder en hel Del Vand og mange fine Veie for Spadserende og Kjørende. En af de to urgamle Obelisker, som er bleven førte fra Egypten, er opreist omtrent i Midten af Parken; den anden, som er bleven kaldt Kleopatras Naal, staar i London. Midt imod Parken ved 5te Avenue og 70de Gade ligger Lenox Bibliotek og lige bag dette Lenox Hospital; begge er rundhaandede Donationer af afdøde James Lenox, en af de talrige amerikanske Millionærer. Biblioteket indeholder et overordentlig stort Antal af særdeles kostbare Bøger.

Ny-Yorks City Hall.

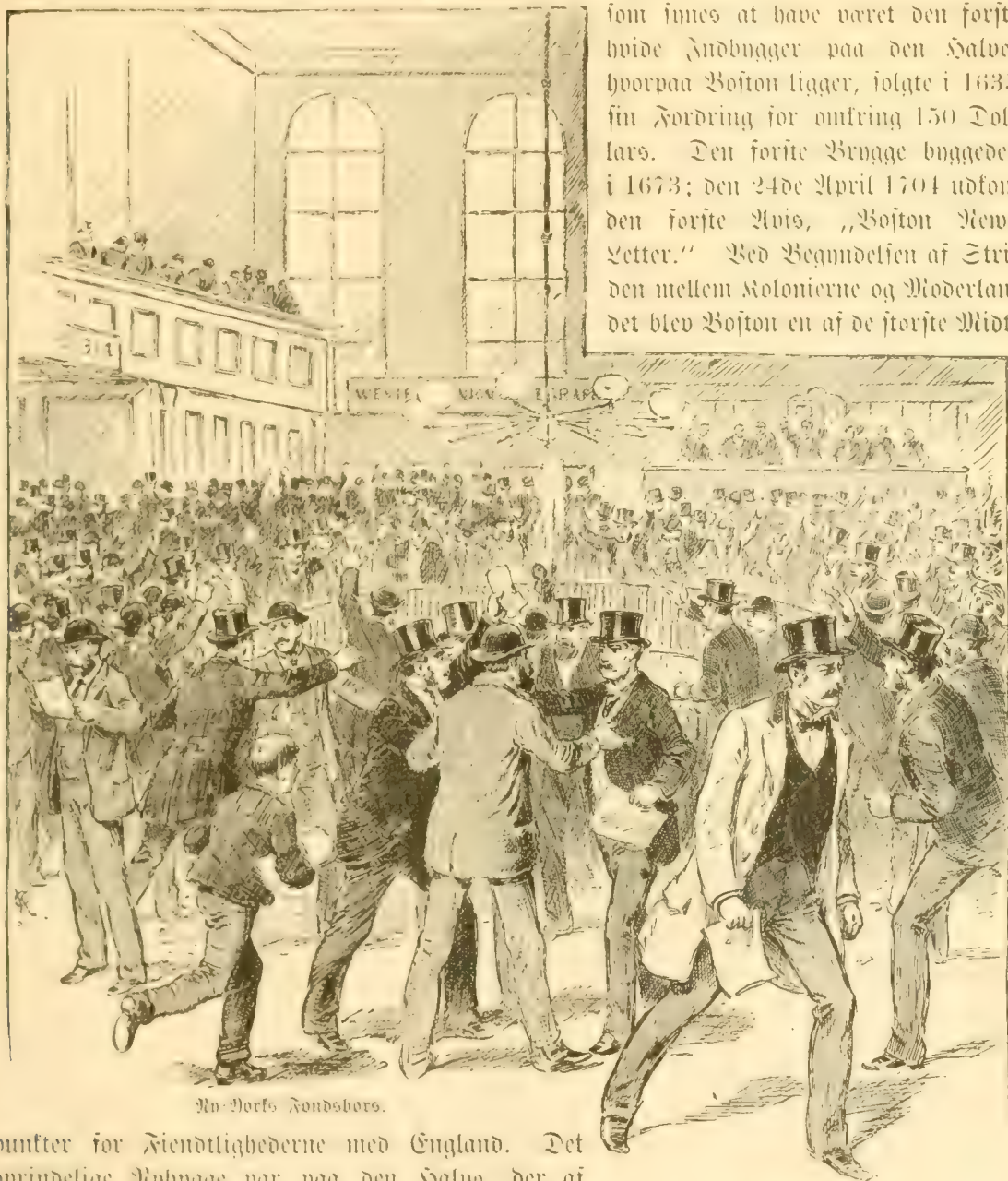
Columbia College er den ældste Lærestalt i Staten Ny-York; det fik sit Privilegium i 1754. Det er nu et af de rigeste i de Forenede Stater, idet det besidder fast Eiendom til en Værdi af \$4,500,000. Det ligger ved Madison og 4de Avenue samt 49de og 50de Gade.

Hudsonfloden danner et overordentlig storartet Naturtræk i Ny-Yorks Nærhed. Dens Bredder er, som vi har seet, anvendt i Handelsens og især Skibsfartens Diemed to eller tre Mile inden den falder ud i Ny-York Bugt. Men hele dens østre Bred fra 72de til 130te Gade, det vil sige, i en Længde af over tre Mile, optages af RIVERSIDE PARK. Medens Parken først holdt paa at blive anlagt, døde General Grant, og den blev senere hans sidste Hvilested. Hans Gravmonument staar i den nordlige Ende af Parken, der er kjendt under Navn af Clermont. Udsigten fra dette Punkt over den brede Flod mod Hæderne paa den fjerne Fjersefnst er overordentlig pragtfuld.

3. Boston, Hovedstaden i Ny-England.

Boston blev grundlagt i 1630 af et Kompani, som kom fra Charlestown under Anførelse af John Winthrop, et berømt Navn i Koloniernes tidligere Historie. En Mr. Blackstone,

som synes at have været den første hvide Indbygger paa den Halvø, hvorpaa Boston ligger, solgte i 1635 sin Fordring for omkring 150 Dollars. Den første Brugge byggedes i 1673; den 24de April 1704 udkom den første Avis, „Boston News Letter.“ Ved Begyndelsen af Striden mellem Kolonierne og Moderlandet blev Boston en af de største Midt-

Ny-Yorks Rondsboers.

punkter for Fiendtlighederne med England. Det oprindelige Indbygger var paa den Halvø, der af Indianerne kaldtes Shawmut og betynder „Korset Vand,“ men af Kolonisterne Trimountain eller Tremont. Aladeindholdet, omkring 700 Acres, optoges af tre Hoie, Beacon, Copp's og Fortet. I senere Tider har Byen strukket sig udover det omringende Land og indbefatter nu det egentlige Boston, St Boston, Syd Boston, Roxbury, Charlestown,

Brighton og Vest Roxbury ialt omkring 22,000 Acres. Havnen, der optager omtrent 75 Kvadratmile, er opfyldt med smaa Der og meget malerist.

I den gamle Del af Byen er Gaderne som sædvanligt i gamle Byer noget uregelmæssige og ofte smale. Den store Jdebrand i 1872 var ikke et ublandet Lnde, da den rasede voldsomt over dette Kvarter og seiede bort mange Bygninger, der senere erstattedes af bedre. Midten og en af de mest tiltrækkende Dele af Boston er „the Common“, en Park, der er 48 Acres i Udstrækning og vel anlagt. Denne aabne Plads er i de senere Aar bleven meget udvidet ved Tillægget af den offentlige Have, der indeholder to og tyve Acres. I Øst ligger de gamle historiske Dele af Byen; mod Vest ligger de nyere og mere moderne

Faneuil Hall, „Frihedens Bugge“, Boston.

Kvarterer, indbefattende Commonwealth Avenue og de omliggende Gader, hvor man kan finde de rige Indvaaneres Huse og de nyeste og største Hoteller.

Statshuset ligger paa Beacon Hill mod Nordsiden af „the Common“. Indgangen er smykket med Statuer af saadanne Massachusettspatrioter som Samuel Adams, Andrews, den store „Krigsguvernør“ og Charles Sumner. Der kan man ogsaa finde en stor Samling af Mæg, der er baaret til Seier i mangt et Slag under Borgerkrigen af de ihærdige og kjække Massachusettsfoldater. Her mødes den lovgivende Forsamling, og her behandles Statens Anliggender. Foran Statshuset gaar Beacon Street, der adskiller Statshuset fra the Common. En mere malerist og tiltrækkende Bygning er det gamle Statshus, der ligger

i State Street og opførtes i 1748 i den gode gamle Kolonialtid, der fører en tilbage til George III's Dage, da man lidet tænkte paa den store Republik. I og omkring denne forholdsvis gamle Bygning forefaldt der mange stormfulde Scener under Revolutionen. Den er nu delt mellem det gamle og det nye Liv; den nedre Del af Bygningen anvendes til Forretningsbrug, den øvre til et historisk Museum. Andre Bygninger, der særlig knytter sig til Bostons tidlige Liv er Faneuil Hall, „Fribedens Bugge,“ den eneste alvorlige Rival til Independence Hall i Philadelphia. Den blev bygget i 1742 og givet til Byen af en Hugenottjobmand, hvis Navn den har. Den brændte ned i 1761, men genopbyggedes i 1768 og udvidedes i 1805.

I Washington Street findes en anden Levnings fra Kolonialtiden, „Old South Church.“ Den blev bygget i 1729 og paa Grund af sin Størrelse ofte brugt til offentlige Møder i de bevægede Tider, der gik forud for 1776. I den ældre Del af Boston vil man finde mange smukke Bygninger saasom City Hall, Posthuset, Quinen Marked, Horticultural Hall, der alle tyder paa Byens Rigdom, Korporationsliv og Forretningsvirksomhed.

Det smukkeste Kvarter af Boston fra et moderne Synspunkt er det Distrikt, hvoraf Commonwealth Avenue danner Midtpunktet. Denne Gade, der tager sin Begyndelse fra Midten af de offentlige Haver, er meget vid med et bredt Belte af Grønsvær overfyldt af Trær, der

deler Gaden i to. Langs med dens Nordside er det moderne Bostons smukke nye Huse. Her er den store Promenade Søndag Formiddag efter Kirketid, naar Byens Ungdom og Skønhed kommer sammen og bader sig i Solens Straaler.

En af de mest interessante Steder ved „Back Bay“ eller „New Land“, som denne Del af Byen kaldes, er Trinity Plads. Den er paa alle Sider omgivet af vigtige offentlige Bygninger og frembyder den smukkeste Masse af Marmor, Mursten og Sten, man kan tænke sig. Den nye „Old South Church“ er en ualmindelig smuk Bygning med et høit, pragt-

Butikker i Bedford Street, Boston.

fuldt Taarn. Den nye Biblioteksbygning, der er smagfuld i sin Enkelhed, og Musæet for de skjønne Kunster med sine pragtfulde Basreliefer optager to andre Sider af Pladsen. Nagende høit over alle disse Bygninger i Interesse, Størrelse og Pragt er Trinity Kirke. Dens massive Midttaarn er en af Byens mest fremragende arkitektoniske Træk. De indre Dekorationer og de farvede Vinduer er høist storartede. I denne Kirke samles den største Menighed i Boston for at høre den veltalende Phillips Brooks.

Langs med Sidsiden af the Common er Tremont Street, der er optaget med Butikker og Forretningslokaler. Den kunde med Rette kaldes „Sporvognsgaden,“ thi alle de forskjellige Linjer i Byen og Omegnen løber sammen i denne Gade.

Boston har længe været anseet som Værdommens store Centrum; og Folk kommer did

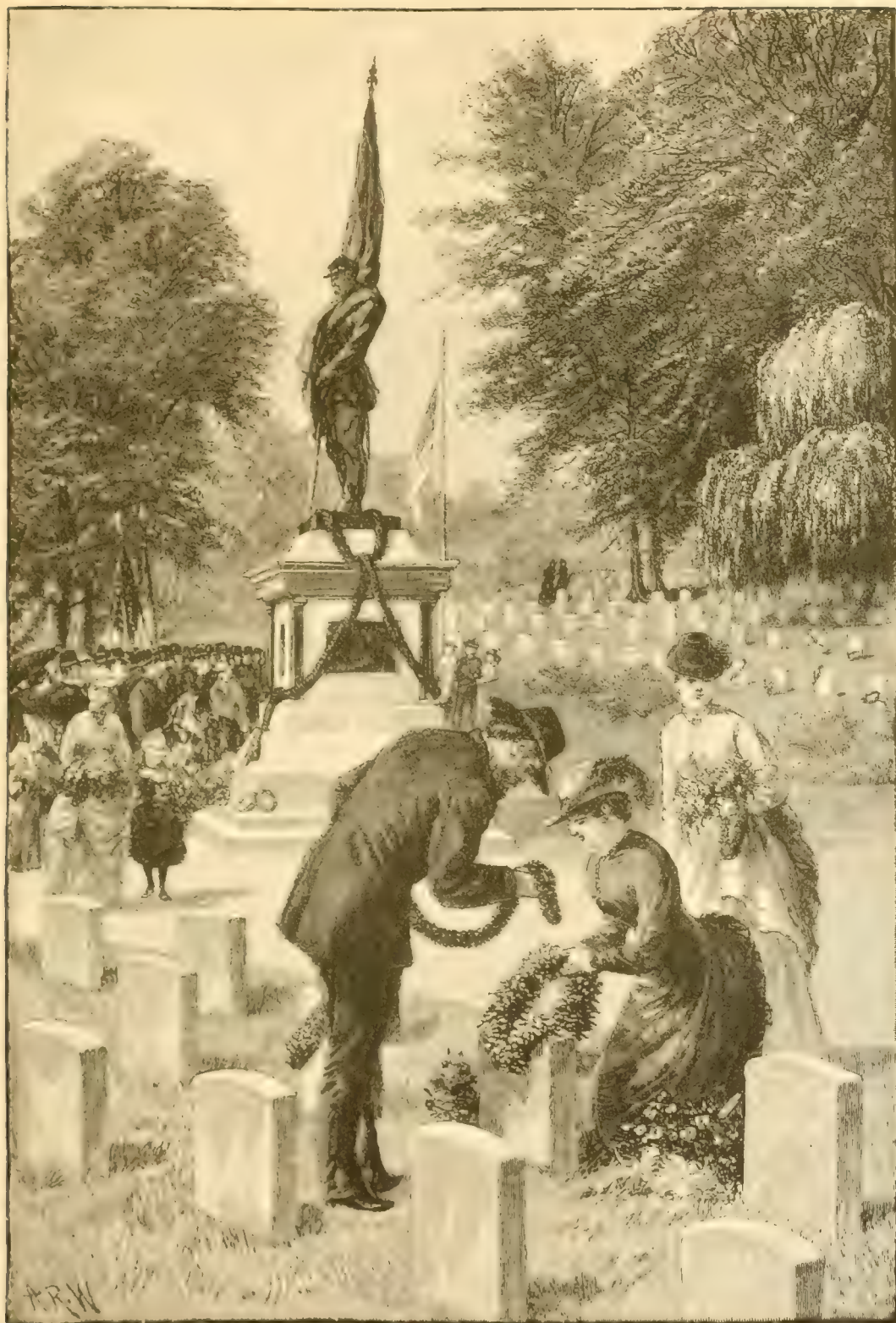
fra alle Dele af Landet for at uddanne sig i et eller andet Fag, som de ikke kan lære noget andet Sted. En af de største Læreanstalter er Harvard College, der kun ligger tre Mile borte, i Cambridge. Af Gutteskoler er den mest berømte Boston Latinskole. I to og et halvt Aarhundrede har den været Byens store Skole, og den har i sine Protokoller Navnene paa Bostons mest berømte Mænd fra Benjamin Franklin og Samuel Adams lige ned til Charles Sumner, Ralph Waldo Emerson og Edward Everett Hale. I Latinskolens store og pragtfulde Bygning er den engelske Højskole, der giver Gutter en grundig engelsk Opdragelse, der gjør dem istandede til alle Slags Forretningsliv, medens Latinskolen forbereder til Universitetet.

Ogsaa for Piger er der sørget for en god Opdragelse. En Højskole, der skal fortsætte, hvad der er begyndt i de lavere Skoler, en Lærerskole, der skal uddanne Piger til Lærerinder,

Old South Church, Boston.

en Latinskole, der skal forberede dem for Universitetet, alle disse viser et Ønske om at sætte Pigerne paa samme Fod som deres Brodre. Der er talrige Kindergarten-skoler i Byen. En rig Dame i Boston understøtter ikke mindre end tredive af disse Skoler under femti Læreres Opfølgning. Massachusetts teknologiske Institut er en videnskabelig Læreanstalt af meget høi Rang, hvis Diplomer ikke staar under noget andet lignende Instituts i Landet. Institutet uddanner Mænd til Ingeniører, Landmaalere og Arkitekter og har et Medlemsantal af omkring fem Hundrede. Boston Universitet har aarlig et Tusind Studenter. Andre Institutioner af en belærende Art, saadanne som Lowell Institut, hvor der holdes Forelæsninger, det amerikanske Kunst- og Videnskabselskab, Bostons naturhistoriske Selskab, Ny-England Musikonservatorium med dets 1,500 Studerende, Bostons offentlige Bibliotek og Boston Athenæum, alle disse kan ikke her beskrives, men der er bleven omtalt nok til at vise, hvor rig Byens Mandskab er.

Deflorationsdagen.

4. Philadelphia.

William Penn.

(Fra et Portræt i Nationalmuseet, Philadelphia.)

Bortseet fra Philadelphias Vigtighed som Handelsstad og dens Omgivelsers rolige Skjønhed, giver den Kjendsgjerning, at Byen saa noie var knyttet til de overveiende Forsamlinger og Handlinger, der ophævede de Forenede Staters Afhængighed af Storbritannien, den en egen Betydning blandt de store Byer ved Atlanterhavets Kyst. William Penn, Anlæggeren af Philadelphia, var en Søn af Admiral Sir W. Penn og blev født i Bristol i 1621. Til Faderens store Uergrelse kom han i sin tidlige Ungdom under Kvækeres Indflydelse og blev overtalt til at antage deres Lære, og for denne var han baade istand og villig til at taale Forfølgelse. Men for sin Død i 1670 blev den gamle Admiral forsonet med sin Søn, og indbefattet i den store Arv, Penn fik, var ogsaa en Fordring paa Kronen beløbende sig i 1681 til ikke mindre end \$72,000. Istedensfor denne Sum udtalte Penn sin Villighed til at modtage af

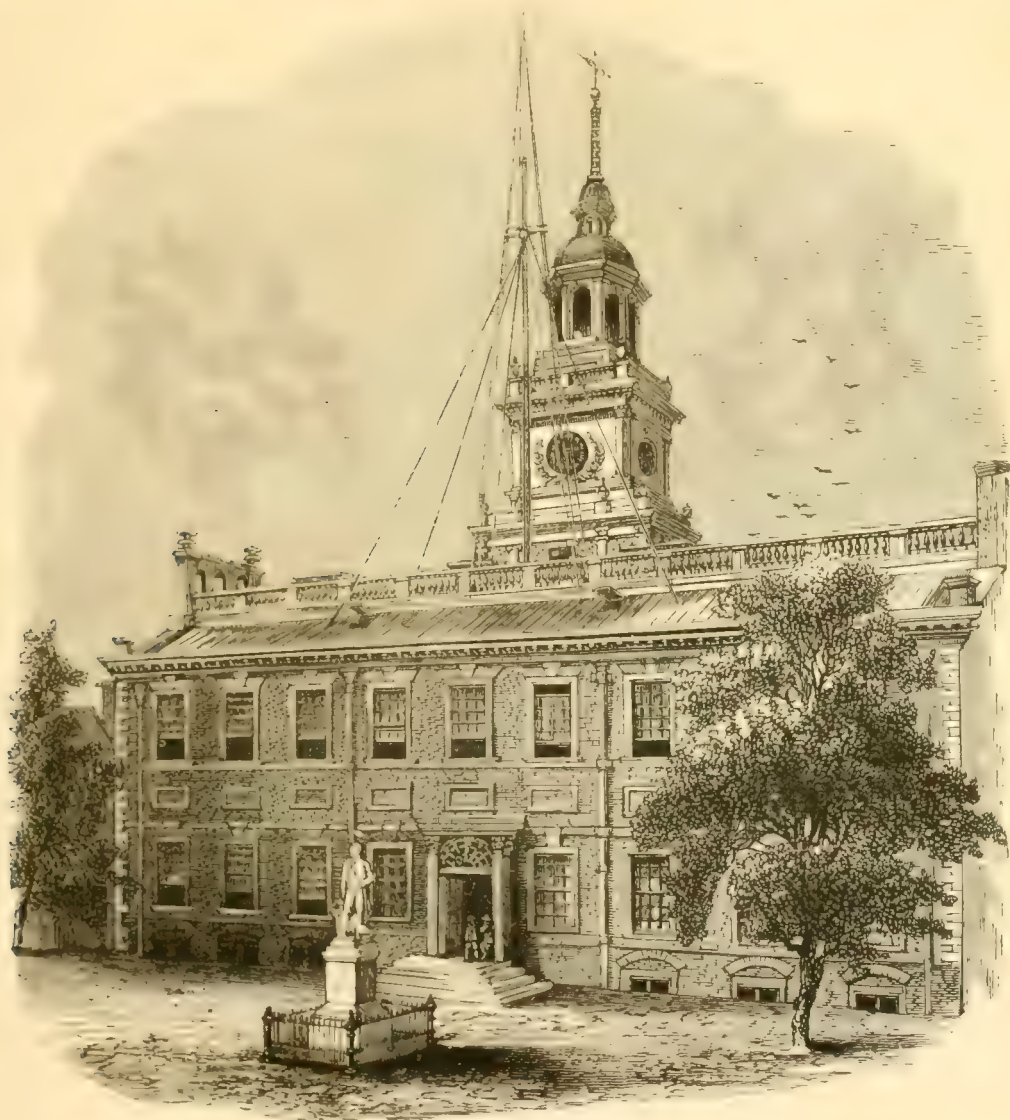
Karl II en Forlening af 40,000 Acres Land, og den 4de Marts 1681 blev der i den Anledning affattet og underskrevet et Dokument. Karl kaldte dette nye Territorium Pennsylvanien mod Penns Vilje, da han vilde have kaldt det Ny-Wales.

Penns Popularitet blandt Kvækerne og de store Planer han havde angaaende sit Lands fremtidige Styrelse tiltrak snart en stor Mængde Emigranter. Den første September 1682 satte Penn Seil paa Skibet „Welcome,“ der førte et Hundrede Passagerer, især Kvækere, fra Sussex. Den 27de Oktober steg Penn iland i Newcastle ved Delaware. Der havde i denne Egn i mange Aar været nogle spredte svenske Kolonier tilfjæmmede nogle faa hollandske, men intet saadant som en hel Landsby eller By. Efter nogle foreløbige Undersøgelser sejlede Penn opover Delaware og valgte straks den Halvø, der ligger mellem Delaware og Schuylkill, til Sæde for Hovedstaden. Denne skulde anlægges i stor Skala, Husene skulde omringes af Haver og Gaderne beplantes med Trær. Resultatet blev, at Philadelphia i vor Tid er en af de behageligste Byer i de Forenede Stater og den, der indtager det største Glademaal. Opkomsten var rent enestaaende hurtig, idet ikke mindre end tre og tyve Skibe med Kolonister kom ud i 1682.

I 1684 vendte Penn tilbage til England paa Grund af en Disput med Lord Baltimore om Grænsen mellem Maryland og Pennsylvanien, og han kunde ikke komme tilbage før i 1699, da han kom med Haab om at kunne tilbringe de Aar, han endnu havde at leve, i Kolonien. Han havde været borte i femten Aar, men han fandt ved sin Tilbagekomst en blomstrende Koloni med 20,000 Indvaanere. Men inden to Aars Forløb kaldte Sager forbundne med Kolonien ham tilbage til London, og omend han ikke døde før 1718, saa han

dog ikke Pennsylvanien igjen. Men Philadelphia vedblev at blomstre, og under hele Kolonialperioden og indtil Begyndelsen af det nittende Aarhundrede var det den vigtigste By i Landet.

Da derfor i 1774 den første kontinentale Kongres blev sammenkaldt, var det kun naturligt, at den skulde samles i Philadelphia. Medlemmerne af Kongressen — en For-

Independence Hall, Philadelphia.

samling, der, omend ubetydelig i Begyndelsen, gradvis og hurtig voksede i Magt og Indflydelse, efterhvert som det blev mere og mere klart, at det kun ved forenede Anstrengelser kunde lufkes at lægge tilstrækkelig Baand paa Georg III og hans Ministeres Handlinge — kom sammen i Philadelphia den 5te September 1774 i Carpenters Hall, en Bygning, der endnu staar. Den anden Kongres mødte i Philadelphia den 10de Mai 1775 og den tredje, der

skulde blive verdensberømt, kom sammen i Stadshuset den 12te Mai 1776, hvor Uafhængighedserklæringen blev affattet 4de Juli samme Aar.

De seks og femti Mænd, som undertegnede Uafhængighedserklæringen, var hovedsagelig Mænd med stor Indflydelse i sine respektive Kolonier og i mange Tilfælde Mænd, som var vel kendte paa begge Sider af Atlanterhavet. Den ældste af dem, en Mænd, som dengang var i sit 71 Aar, var en af det attende Aarhundredes mest fremragende Videnskabsmand og vel kendt baade i Edinburg, London og Paris; en Mænd, som havde tilbragt sin meste Tid i Philadelphia, og som havde Vren af meget af Byens og de forenede Koloniers Fremfærd — Benjamin Franklin. Han blev født i Boston, Massachusetts, i 1706; hans Fader var udvandret fra England i 1685. Da Benjamin var omtrent femten Aar gammel, begyndte han sammen med sin ældre Broder James at trykke og udgive en Avis, „The New England Courant.“ Men de blev uenige og i 1723 rejste han alene til Philadelphia. Guvernøren fik ham overtalt til at rejse til London for at skaffe Inventarium til et Trykkeri, men gav ham ingen Anbefalingsbreve, som det var bleven lovet ham. Derfor maatte han ved sin Ankomst til London tage Arbejde i et Trykkeri i Bartholomew Close. Han vendte tilbage til Philadelphia i 1726, og blev Redaktør og Udgiver af „Pennsylvania Gazette.“

I de Aar, der gik forud for Revolutionen, var han Koloniernes Repræsentant i London, hvor han i Underhuset talte meget for Ophævelsen af Stempeloven i 1766. Da det i 1775 blev klart, at intet andet end Magt vilde bringe Regjeringen til at give den Indrømmelse, Kolonisterne fordrede, vendte Franklin tilbage til Philadelphia. Efter femti Aars virksomme offentlige Liv, tilbragte han sine sidste Dage i en rolig og lykkelig, som hans tiltagende Svaghed vilde tillade, og døde den 17de April 1790.

Som Midtpunkt for saadanne historiske Forbindelser som disse maa Philadelphia altid staa først i Rækken blandt de Forenede Staters store Byer. Den har ogsaa opnaaet en af de vigtigste Pladse blandt Republikkens Handelsverden. Den har en Udstrækning af to og tyve Mile fra Nord mod Syd og fem til otte Mile fra Øst mod Vest med et Indbyggertal i 1890 af 1,044,894. De store Forretningsgader gaar fra Øst mod Vest, og den vigtigste af dem er Market Street. Gaderne skjærer hinanden i rette Vinkler, og hele Byen er anlagt med næsten matematisk Noiagtighed. Den vigtigste Gade, der gaar i Nord og Syd og danner Midtlinjen, er Broad Street. Men den Gade, der er af størst Interesse for den Besøgende, er Chestnut Street, en smuk Gade med pragtfulde Bygninger paa hver Side og med mange historiske Minder. Fra Øst til Vest er Gaderne nummererede Første, Anden, Tredie o. s. v.

Idet man følger Chestnut Street i en østlig Retning, kommer man til en smal Gade, der næsten er indelukket af høje Bygninger, og her ligger en lav to-Etages Murstensbygning. Dette er den berømte Carpenters Hall. Naar vi gaar videre og passerer Toldboden, kommer vi til en lav, to-Etages, rød Murstensbygning, der ligger nogle Fod tilbage fra Gaden, med en Statue af George Washington i Forgrunden. Denne beistedne Bygning er Independence Hall, og den er den egentlige „Uafhængighedens Bugge.“ Den paabegyndtes i 1729, fuldførtes i 1735 og kostede den beistedne Sum af \$25,200. Det var i et stort Værelse i første Etage, hvilket endnu er bevaret i omtrent samme Forfatning som dengang, at Kongressen af 1776 vedtog den berømte Erklæring, og dette Værelse har siden været det

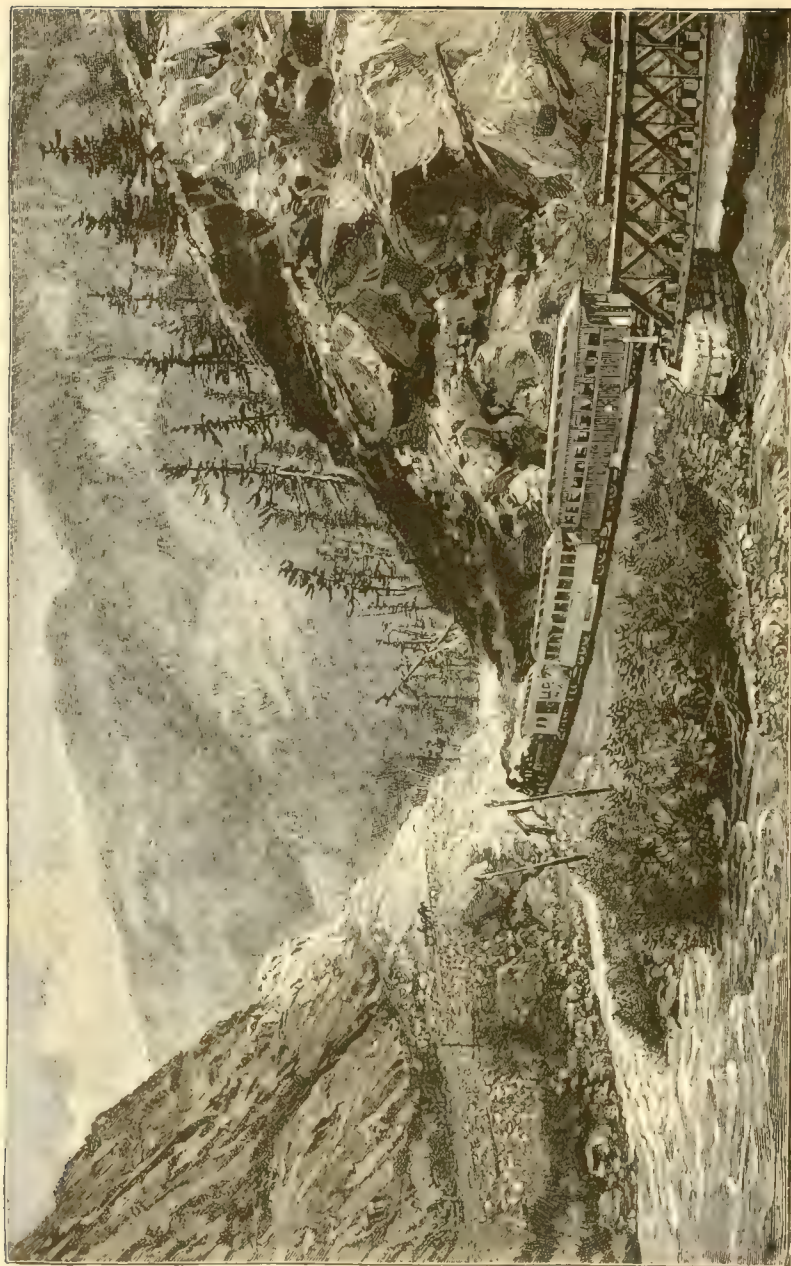
Sted, hvortil Mængder af Menneſter har valsfartet. I den ene Ende af Værelſet er der paa en Platform opſtillet de Stole og det Bord, der ſtal være bleven anvendte ved Underſtegningen af Uafhængighedserklæringen. Blandt andre ſeværdige Gjenſtande i denne mærkværdige Bygning er den gamle Friheds Klokke (Liberty Bell), der for hang i det Taarn, der hæver ſig over Bygningen, og ſtal være bleven ringet, da Underſtegningen ſkede. Bagved Bygningen er Independence Square, og fra dennes yderſte Ende har man et godt Overblik over Bygningen.

Som vi gaar videre opover Cheſnut Street, kommer vi forbi de ſtore Hoteller, Continental og Girard Houſe, Poſtbyet, de Forenede Staters Mint, den ſtore Bygning, der kaldes Public Buildings, i hvis Nærhed Pennsylvania Jernbanens ſtore og travle Station er. Men det er umuligt blot at nævne de mange offentlige Inſtitutioner, der prinder Philadelphia. Fra de tidligſte Tider har Private gjort meget til Befolkningens Bedſte, og der kan nævnes flere af private Perſoner oprettede Inſtitutioner, ſaaſom Pennsylvania Hoſpital, grundet i 1755 af Franklin og to Læger, Brødre, ved navn Bond; og Girard College for „gratis Underviſning og Opbold for trængende Forældreløſe,” givet af Stephen Girard, der døde i 1831 og efterlod ſig en Formue, der nu er værd omkring \$13,500,000. Tomten af Girard College optager to og ſirti Acres. — Philadelphia er vel forſynet med Værelſe-anſtalter. Det frie Skoleſtem anvendes, og blandt Bibliotekerne kan nævnes Ridgeway og Mercantile, der begge har baade ſtore og værdifulde Samlinger.

Philadelphia er et Midtpunkt for Jernbanetraffikken, idet næſten alle Tog fra Ny-York til Enden og en ſtor Del af de Tog, der gaar veſtover, paſerer gennem Byen.

Memorial Hall fra Udſtillingen i Philadelphia 1876.

Wiergas i Kolorado (Boulder Cañon), på Pacificfirbanen.

Havedbortningens Udstillingsbygning

13. Kapitel.

Chicago, Verdensudstillingens By.

Et ubære Morads strækker sig mod Vest langt bortenfor den menneskelige Synsevnes Rækkevidde, fladt, ensformigt og vildt, med en usund Dunst under de brændende Hundedages Sol. Gjennem dette Morads løber en mudret, trægtfludende Elv, Sumpens Aloaf, der tager en Alvei til den skarpe Linje, hvor Sumpens Vildnis gaar over i de uafleddede Volgers Vildnis.

Nedover mod Flodens Munding vorer moisommeligt to trætte Rejsende, udmattede af Rejsen gjennem Skove og over Prærier, Tusinder af Mile i Længde; den ene er en Kristen Præst, kommen for at søge efter bedemiste Sjæle, den anden en slu Eventyrer, der søger efter Hedningernes Guld.

Dette var Chicago i August 1673.

Den vestlige Halvkugles anden By med en og en Fjerdedels Million Indvaanere; Verdens største Jernbanecentrum og en af de vigtigste Udstillingssteder; en By med pragtfulde Paladser og smukke Gader; en Hovedstad, der overgaaes af faa i noget Land i Størrelse, i Rigdom, i Kultur, i alle Elementer af Civilisation og menneskelige Storbed.

Dette er Chicago idag.

Disse to Billeder og de hurtigt skiftende Scener, der fører fra det ene til det andet, danner en af de mest virkningsfulde Akter i den menneskelige Fremtids Drama.

De første hvide Mand, der betraadte Chicagos Jord, var Fader Jacques Marquette og Louis Joliet, i August 1673, paa Tilbageveien til Kanada fra sin Tur til øvre Mississipp. De opholdt sig ikke der, heller ikke gjorde Stedet et indbydende Indtryk. Paa alle sine Vandringe havde de knapt seet en mere frastodende Region. Og et helt Aarhundrede efter vovede ikke den fjæfeste Rudsger at gøre den til sit Opholdssted. Andre Byer var

grundede og begyndte at trives: Detroit, St. Louis, Cleveland, Cincinnati. Men Forventningerne om Chicago slumrede i Myrene. Kun Floden bar sit nuværende Navn, et indianisk Ord, der betyder „Stunk,“ hvilket Navn gaves den af de røde Mænd paa Grund af den store Mængde af disse ildelugtende Dyr, der fandtes i Skovene og i Krattene. Under den franke og indianiske Krig opførtes her et midlertidigt Ført, men det blev snart opgivet. Fra 1779 til 1796 havde en Reger fra San Domingo ved Navn Baptiste Desaiable Herredomme her som Handlende blandt Pottawattomie Indianerne, og hans Hytte stod ved Flodens nordlige Bred. I det sidstnævnte Aar solgte han ud sin Forretning til en Le Mai, en fransk Handlende, og denne blev her nogle Aar.

Et Chicagohus i 1812.

Men Chicagos egentlige Historie ikriver sig fra den 4de Juli 1803. Efterat Landet havde tilhørt Spanien og Frankrig, kom det tilslut i amerikansk Eie, og de Forenede Staters Regjering tog Besiddelse af det ved at opbygge en Mængde Grænseforter. Et af disse var ved Chicago. Kaptein John Whistler, der førte Kommandoen ved Detroit, blev sendt for at grunde det. Med sin Familie kom han did i et Seilskib og kastede Anker ved Mundingen af Floden netop i rette Tid til at fejre Uafhængighedsdagen. Paa det Sted, som nu er Hjørnet af River Street og Michigan Avenue, byggede han Ført Dearborn, der bestod af to Blokhuse, en Palisade, der omgav en Skjoldhave, og et Varehus udenfor for Forretningsvirksomhed. Vælfær var det Materiale, som benyttedes, og Bygningsstilen rettede sig her-efter. Garnisonen bestod af to og firs Officerer og tre Stykker Artilleri.

Næste Aar kom John Kinzie en kanadisk Solvmed did, tog Baptiste Deshaibles gamle Hytte i Brug og begyndte at drive Handel med Indianerne. Han udvidede Hytten, eftersom det behøvedes, fra Tid til anden, indtil den blev en stor og bekvem Familiebolig, — den forblev i Chicago. Og hans Datter Ellen Marion, der blev født i 1805, var det første hvide Barn af en fast Bosiddende i Chicago.

Saaledes grundedes Byen. I Begyndelsen var dens Fremvækst langsom. I 1812 var der udenfor Körtet kun Kinzie og hans Familie, en anden Familie ved Havn Burns og en fransk Arbejder ved Havn Willamette; fire Mile opad den indlige Arm af Floden boede to Nordbrugere, White og Lee, og tre franske Arbejdsfolk. Da Krigen med England i det Aar brød ud, begyndte Indianerne Hiendtligheder. White og en af hans Mand blev dræbte og de andre Rudsbyggere søgte Tilflugt i Körtet. Kaptein Heald havde dengang Kommandoen her, og efter nogle frugtesløse Underhandlinger besluttede han at rømme fra Stedet. De var imidlertid ikke komne langt bort, førend de blev angrebne af Indianerne og over Halvparten af dem dræbtes. Kort Dearborn blev afbrændt og den spirende By syntes at være bleven odelagt.

Men i det samme Aar blev Territoriet Illinois organiseret; seks Aar senere blev det en Stat, og i 1829 blev der taget Skridt til at konstruere Illinois og Michigan Kanalen, af hvilken Chicagofloden vilde danne en Del. I 1830 blev Cook County anlagt med Chicago som sit Sæde og den 10de August 1833 blev Byen høitideligt inkorporeret. Der afgaves tretten Stemmer ved denne første Votering for Privilegier, tolv for og en imod. Næste Dage senere blev der afgivet en og tove Stemmer for Byenbedsmand. Derpaa blev der opført et Bjælkefangsel, der var den første offentlige Bygning.

Byens første Forhandlere var T. J. W. Owen, George W. Dole, M. B. Beaubien, John Miller og C. E. Kimberlen, og de lagde Grunden til Planen for vor Tids store By. I 1832 begyndte Mr. Dole den Slafter og Medsaltningsforretning, for hvilken Chicago er berømt; i et Aar solgte han 200 Stykker Kvæg og 350 Griiser. Mr. Beaubien aabnede det første Værtshus, en Forløber for Chicagos store Hoteller; det var en høist primitiv Indretning. „Jeg havde ingen Seng,“ sagde engang Mr. Beaubien; „men naar en Rejsende kom og bad om Husly, gav jeg ham et Uldtæppe at sove i paa Gulvet og bad ham at passe paa, saa ikke en Indianer kom og stjal det. Naar han saa faldt i Sovn, tog jeg Tæppet fra ham og gav til den næste Mand, til hvem jeg sagde det samme. Saaledes havde jeg altid et Uldtæppe paa rede Haand.“

Men Chicagos Opkomst kan i et eneste Kapitel skildres kun i korte Træk. Den første Avis „Chicago Demokraten,“ blev udgivet af John Calhoun den 26de November 1833; og den 16de April 1834 begyndte den en Selskabsoptegning, der averterede Ankomsten til Havnen af en Skoner og to andres Afreise derfra. Samme Sommer kom der hver Uge et Dampskib. Grædøens Havne, og Skonnere begyndte at seile opad Floden. Den 18de Mai 1836 løb det første Skib af Stabelen fra et Chicago Skibsværft, og den 4de Juli paabegyndtes Arbejdet paa Illinois- og Michigankanalen. Samme Aar organiseredes et Byraad. William B. Ogden, Demokrat, blev valgt til Borgermester med 469 Stemmer mod 237 Stemmer for John H. Kinzie, Whig. En fuldstændig lovlig Indlemmelse opnaaedes den 4de Marts 1837, og paafølgende Mai Maaned opgav Armeen endelig Kort Dearborn.

Den nye By grundlagdes med store Forhaabninger. Nogle af de mest sangviniske Beboere troede, at den en Dag kunde opnaa at faa lige op til et Hundrede Tusind Indvaanere. Samme Aar var der imidlertid en alvorlig finansiel Krise over hele Landet. Chicago led mest, og mange af Indbyggerne flttede bort, overbeviste om, at Byen havde faaet Dødsstødet. Saa var imidlertid ikke Tilfælde. Om et Aar eller to kom Chicago sig atter og slog snart ind paa en Bane af stor og solid Velstand.

I 1838 lagdes Grunden til en af Byens største Industrier ved Udsfibelsen af 39 Tøskjæppers Sække med Hvede. Næste Aar udsfibedes næsten 4,000 Skjæpper; det næste 10,000; det næste 40,000, og det næste, 1842, næsten 600,000. Siden den Tid har

Chicagos Brand i 1873.

Chicago været Verdens store Kornmarked. Den i Opkomst værende By's næste Uheld var i 1849, da en Vinterflom og Is i Floden odelagde mange Skibe, Soboder, etc. og paaførte, hvad der da kunde synes et næsten knusende Tab af over et Hundrede Tusind Dollars. Men det glemtes snart. To og firti Mile af Galenajernbanen var i Brug i 1850, og to Aar senere kom Michigans sydlige Linje ind i Byen, hvorved der blev direkte Jernbaneforbindelse med de østlige Stater. Hvilke Fremstridt Byen havde gjort til denne Tid kan forstaaes af det Faktum, at to Byggetomter der i 1832 havde en Værdi af 102 Dollars, i 1853 blev solgte for 108,000 Dollars; og nogle andre, der i 1832 var værd \$346, blev i 1853 solgte for \$540,000.

Chicagos Grund var, som allerede omtalt, oprindelig en Sump. Byen byggedes i Sumpen paa dennes Flade. Korklægnng og Kloak anlæg var mangelfulde, og i lang Tid var Gaderne rene Kanaler af Søl. Omkring Aar 1857 indsaa man, at denne Tingenes Tilstand var uudholdelig, og der blev gjort alvorlige Forslag om at have hele Byen otte Fod. Planen modte stor Modstand og Latterliggjørelse, men den blev tilslut realiseret med fuldstændigt Held. Gaderne blev fyldte til den forlangte Hoide. Som Følge heraf blev første Etage af mange Bygninger — ja, af næsten hele Byen — ganske istjult under Fortouget. I mange Tilfælde blev første Etage taget til Kjalderetage og Stagen ovenfor til første Etage. Paa mange Steder blev Bygningerne nedrevne og nye opførte i deres Sted. Men i andre

Auditoriet, Chicago.

Tilfælde blev Hulene, der var nye og værdifulde, fuldstændig løstede op med Donkraft til den nye Flade og nye Grundmure byggede under dem. Ikke sjelden hændte det, at hele Kvartaler af Byens massive Murstens- og Stenbygninger paa denne Maade blev løstede med en Gang otte eller ti Fod og endog sluttet til Siden et Stkke uden at blive beskadigede. Det var en af de mest mærkværdige Ingeniørbedrifter, man har hørt omtale. Som Følge heraf blev Chicago en tør, vel dræneret By i en udmærket sanitær Forfatning.

Efter den første Folketælling havde Chicago i 1837 altsaat 4,170 Indvaanere; i 1840, 4,479; i 1850, 28,269; i 1860, 112,172, hvorved altsaa Grundlæggernes høieste Forventninger var gaaede i Opfyldelse. I 1870 havde Byen ikke mindre end 298,977 Indbyggere og var klar for den rædionite og alligevel ganske den gavnlige Begivenhed i hele dens Historie.

Kloffen 11 om Aftenen Søndag den 8de Oktober 1871 tog en gammel irsk Kone, der boede paa Hjornet af De Koven og Jefferson Streets, en Ojelampe i Haanden og gik til en Stald bag den Hytte, hvori hun boede, for at se, at hendes Ko var i Orden for Natten. Hun satte Lampen ned for at tage noget Salt til Koen, da denne spændte til Lampen og væltede den. Nogle Straa kom i Brand og i et Dieblis stod Stalden i lys Lue. Den næste Eftermiddag fandt man den gamle Kone siddende paa Trappen foran Hytten, der var uskadt, klagende over Odelæggelsen af Stalden og Koens Død. Men hvad andet var imidlertid skeet?

Allden, der begyndte saa smaat, gjorde hurtige Fremstrid fra Bygning til Bygning. Byen var for som en Fyrtonde efter seks Ugers varmt Veir uden en Draabe Regn. En stor Del af Bygningerne var af Træ; næsten alle havde Gulvene og de indre Vægge af dette Materiale. Det blæste en stærk Vind fra sydvest og hvilke andre Betingelser var nødvendige for en uhyre Aldebrand? Brandvæsenet var magtesløst. Vandet bidrog til at forøge Flammernes Mægt; disse banede sig Vej tværs over Byen og rev med sig et Kvartal eller to om Gangen. Ved Daggry havde Allden banet sig frem fire Mile over Byen til Lincoln Park, og den holdt ved indtil om Eftermiddagen vestover mod Floden og østover til Michigan Ave. Her standsede den, da her fandtes ubebyggede Tomter, og Hæker af Bygninger var bleven sprenget i Luften; dette var den eneste Maade at forhindre Aldens Fremgang.

Det er umuligt passende at beskrive Flammernes skrækelige Magt. Bygninger af Granit og Jern faldt ned som Papir. „Alfaste“ Pengestabe, massive Jernsoiler og tunge Jernhjul fortæredes uden at efterlade det mindste Spor. Det var en Blæserørslue en halv Mile i Bredde. Nogle faa Dal vil imidlertid give en svag Ide om den Odelæggelse, der anrettedes i disse faa Timer. Byens Forretningsstrøg blev tilintetgjorte. En Strækning paa 2,100 Acres blev afbrændt; 100,000 Menneker blev husvilde, og der odelagdes Eiendom til en Værdi af over \$200,000,000.

Og Mrs. O'Leary sad paa sin Trappe og skreg: „O, virra! virra! Min Ko! Min Ko! Min arme Ko!“

For de sidste Flammer sluknede den 9de Oktober var ihærdige Mand især med at rydde bort Asken og begyndte at bygge Byen paanov, og fra alle Dele af Jordkloden udrattes der hjælpende Hænder mod dem. Jernbanetog stormede over Kontinentet med en hidtil ukendt Fart og medbragte Føde og Klæder. Fremmede Rationer, selv hedenste Lande, var med i det ædle Arbejde. En Sum af \$4,996,782.74 blev given til Chicagos Understøttelsesforenings Skatkammer og anvendt paa en god Maade. Næsten \$600,000 af denne eneestaende Gave blev imidlertid ikke brugt, men anbragt sikkert, og Renterne anvendes hvert Aar til Understøttelse for Byens Fattige.

Vi kaldte denne Begivenhed rædsom, men paa samme Tid høist velgjørende. Den viste sig ogsaa at være en ren Betsignelse. Thi det nye Chicago, der saa hurtigt reiste sig fra den gamle Bys Aske, er langt smukkere end det gamle nogensinde vilde være bleven. Langt solidere Bygninger opfyldte snart de af Allden odelagte Strækninger og efter to Aars Forløb var de fleste Spor efter Aldebranden forsvundne. Chicago var en ny By, mere pragtfuld i Udseende, med mere solide Bygninger og mere blomstrende Forretningsvirksomhed end man nogensinde havde drømt om før Aldebranden.

Indbyggerantallet var, som vi har seet, i 1870 298,977. I 1880 var det 503,185. I 1890 blev, dels ved naturlig Tiltagen og dels ved Indlemmelsen af forfjællige Korstæder, der allerede i geografisk Henseende dannede en Del af Byen, Folkemængden forøget til 1,208,669. Chicago blev derigjennem den anden By paa den vestlige Halvkugle. Hvorledes kan en saadan Hovedstad paa en passende Maade beskrives i et Kapitel eller i et Bind? Hvis vor Beskrivelse af Byens Oprindelse og Fremstrid har været kort, da maa nødvendigvis vor Beretning om det nuværende Chicago, i det Rum, der endnu staar til vor Disposition, blive endnu kortere.

Chicagos geografiske Beliggenhed er mellem $41^{\circ} 52' 20''$ nordlig Bredde og $87^{\circ} 35'$

Moses E. Grants Hovedstod.

vestlig Kanade fra Greenwich. Byen ligger ved Michigansøens vestre Bred lige ved dens indlige Ende paa Grænsen mellem de store Stetter ved Mississippis og St. Lawrencefloden og omkring 600 Fod over Havet. En Del af det Regn, der falder over Byen, strømmer ned i Søen, over Niagara-faldet og ud i det nordlige Atlanterhav; en anden Del strømmer ud i Mississippis Bifloder og derpaa nedover denne, „Vandenes Fader,” til den Mexikanske Golf. Saaledes er Byen Handelsmidtpunktet for den øvre Del af begge disse store Dale.

Chicago ligger inde i Landet, 850 Mile fra salt Vand. Og dog er det den vigtigste Havn paa tre Tusind Miles Stokst inde i Landet, om et saadant Udtryk kan anvendes, idet den raader over Handelen paa de fem store Søer og besøges af et Tusind Skibe om

Maanedens. Drægtigheden af de Skibe, som seiler ind og ud fra Chicago er over fire Millioner Tons om Aaret. Desuden drives der en udstrakt Handel paa Illinois- og Michigan-Kanalen, der forbinder Floderne Chicago og La Salle og danner en Passage fra Indsoen til Mississipp. Men det er som et Jernbanecentrum, at Chicagos Størhed i Handelsens Verden sees tydeligst. Byen er Midtpunktet for 35,000 Mile af Jernbane. Fem og tredive Linjer fører ind i Byen, og af disse er to og tyve Hovedlinjer. Næsten et Tusind Jernbanetog kommer daglig ind i Byen. Disse gjør den til Markedet, Hovedstaden for en stor Region med tredive Millioner Indbyggere.

Byens Fladeindhold er $180\frac{1}{2}$ Kvadratmile eller 115,520 Acres. Fra Nord til Syd er den $21\frac{1}{2}$ Mil lang. Af Chicagofloden og dens Arme deles Byen i tre Hoveddele, der kaldes Nord- Syd- og Vesttiden. Disse er forbundne over og under Floden ved tre og seksti Broer og to Tunneller. Byen faar Vand fra Michigansoen gennem en paa Bunden

Marshall Fields Lagerbygning, Chicago, Ill.

af Indsoen værende Tunnel, der strækker sig flere Mile ud fra Stranden for at sikre Renhed, og hvor Vandet føres ind til Byen gennem 346 Mile af Vandrør.

Chicagos offentlige Parkanlæg danner et af dets mest fremragende Træk. Ingen anden By i Verden kan have en saadan Mængde Parke og Kjøreveie. De er ikke mærkværdige i sin Udstrækning, idet de kun i alt indbefatter omkring 2,000 Acres. Men de er mærkværdige paa Grund af den Energi og Effervillighed, hvormed de er bleven opholdte, og i sin Plan og Anlæg er de enestaaende. De omringer Byen paa alle tre Landsider, Nord, Vest og Syd i en eneste Linje. Ligesom Byens Tomt var disse ogsaa engang en flad Sump. Men Ingeniørdrægtigheden har paa nogle Steder gravet ud Jorden for at danne Damme, og paa andre Steder hobet den op til Maser og Bassebælt, saa at hele Parkens Overflade danner smukke Afvækslinger, og den Besøgende glemmer, at han er i de ensformige Sletters Land.

Paa Nordsiden og i en og en halv Mil grænsende mod Andioen ligger den ældste af Partene, der er opfaldt efter den mest berømte Borger i Illinois, Lincoln. Den indbefatter 250 Acres med otte Mile af Kjøreveie og tyve Acres af Damme. Her staar det smukke Lincoln Monument og Grants Monument, og her er ogsaa store botaniske og zoologiske haver. I nordvest for disse ligger Humboldt Park paa 200 Acres med sine mineraliske Bunde. Garfield Park ved den vestlige Del af Byen indeholder 185 Acres, hvori er indbefattet en Dam paa fitten Acres. Der findes ogsaa smukke Drivhuse og en artesis Brønd, der indeholder mineralisk Vand. Den 180 Acres store Douglas Park, opfaldt efter den berømte „Little Giant,” Senator, ligger mod Syd. Den har smukke Drivhuse og aabne Marker for Boldspil, etc. I Syd for denne ligger den lille Gage Park paa 20 Acres. Søndenfør Byen er Washington og Jackson Park, forbundne ved Midway Plaisance. Washington Park ligger inde i Landet, en Mil fra Andioen og indeholder 371 Acres. Midway Plaisance indeholder 80 Acres. Jackson Park ligger ved Andioen og indeholder 593 Acres. Det er i disse to sidstnævnte Parke og det mellemliggende Stykke Grund, hvor Verdensudstillingen af 1892—93 har sit Sæde. Alle disse Parke fra Lincoln til Jackson er forbundne ved udmærkede Kjøreveie eller Boulevarder, og danner saaledes en sammenhængende Kæde rundt omkring hele Byen.

Der er mange andre enkelte Parke, der er spredte rundt hele Byen. I den vestlige Del er Union, Jefferson, Wicker, Vernon, Congress og Campbell Park. I den nordlige Del er Washington og Union Square. I Syd er Lake Front Park, der optager 41 Acres. Dearborn, Groveland, Woodlawn og Ellis Park samt Aldine Square bør ogsaa omtales for at gøre Tallet paa Chicagos Lystanlæg fuldstændigt.

Blandt Chicagos offentlige Bygninger maa den, der benytttes som „City Hall” og Raadhus, først nævnes. Den er 340 Fod lang og 280 Fod bred, optager et helt Kvartal og begrænses af Clark, La Salle, Washington og Randolph Streets midt i Byen. Den er bygget af Granit og Kalksten og koster omtrent \$6,000,000. En Gruppe af tre sammenføjede Bygninger i Dearborn Avenue og Michigan, Illinois og Clark Streets indbefatter Kriminalretterne og Distriktsfængslet. Den Plads, der begrænses af Dearborn, Clark, Adams og Jackson Streets optages af et pragtfuldt Bygningsværk, 342 Fod langt og 210 Fod bredt, der af Regjeringen benyttes som Posthus og Toldbod. Det er en af de mest fremragende Forbundsbygninger i Landet udenfor Washington.

De halv offentlige og private Bygninger kan i Arkitektur stilles ved Siden af hvilken som helst i nogen anden amerikansk By. Chicagos Hoteller har længe med Rette været bekendte for sin Størrelse og sit elegante Udseende; de mere Hotellers Mødre er ogsaa høist imponerende. Noget af Jernbanestationerne er af en uimaadelig Størrelse og smuk Stil. Der findes Klubhuse, som er rene Modeller paa Skjønhed, og Antallet af smukke Kirker, Biblioteker og Kunstbygninger er rent forvildende. Ingensteds i Verden skal man kunne finde en Bygning, der kan sammenlignes med det saakaldte Auditorium, et Bygningsværk, der indbefatter et stort Hotel og et Operahus, af hvilke det sidste skal være det største, som findes. Heller ikke er Chicagos Hjem uverdige en saa stor Hovedstad. Længs med Michigan Avenue og andre beboede Gader er Mile af Paladser, paa hvis Forføjelse Arkitekten har anvendt al sin Evne. De ligger i Almindelighed i en liden Afstand fra

hinanden omringede af smukt Grønsvær og skuggesfulde Trær, idet de saaledes forener landlig Skønhed med Hovedstadens Pragt.

Men det er kanske af sit Forretningsstrøg Chicago er stoltest. Intet andet Sted kan

„Johnn Bull“ eller No. 1. (Det første Lokomotiv, der anvendtes i Amerika.)

man finde en Samling af Kontorbogninger af saadan Storrelse og med en saa smuk Udstyring. De haver sig op i Høiden med fra ti til tyve Etager over Kortouget, hvorved de Gader, ved hvis Sider de ligger, kommer til at ligne Kolorados Bjergkloster, gjennemstrømte af en Strom af Kjød og Blod, neppe mindre hurtig og larmende end en bruisende Flods Bølge.

Ikke i nogen By, selv ikke i New-York eller London, er Gaderne saa overfulde som i dette Chicagos Kvarter paa den Tid, da Forretningernes Hjul stanser for Dagen og disse store Alidens Møder sender ud sine Sværme af Beboere. En eneste Bygning indeholder fra tre til fire Tusind Menneiser, og af saadanne Bygninger findes der i dusinvis.

Pil Opbyggelsen af disse mærkelige Bygningsværker maatte opfindes en egen Bygningsstil. Det var ikke længere muligt at stole paa Murværkets ydre Vægge som Støtter. I en Bygning paa atten eller tyve Etager maatte Væggene ved Grunden være saa tykke, at der næsten intet Rum blev tilbage i det Indre. Bygningerne blev derfor opførte paa et Staalstelet, et indre Kammeværk af Stillevægge, Støiler og Gulve, hvilket selv kunde holde sig oppe. Udenpaa dette som en ydre Befklædning byggedes Murvæggene; men om disse blev bortrevne, vilde dog Bygningen staa ligeaa sikkert som før. Der er naturligvis Trappeopgange i disse høje Bygninger, men de bruges kun lidt. Man kommer op og ned ved Hjælp af Elevatorer, der for Hurtighed og Bequemheds Skuld er ordnede ligesom Jernbanetog. Der er nogle „Accommodation Cars,” som stanser ved hver Etage; saa er der „local Expresses,” som kun stanser ved Etager efter den invende, og tilslut „Ligthning Expresses,” som farer op til tolvte eller femtende Etage uden at stanse. I en eneste middelsstor Bygning viser et Tælleapparat, at Elevatorerne daglig bruges af 20,000 Personer.

Det aandelige Liv forømmes imidlertid ikke i denne jagende, utilistiske By. Der udgives 24 Aviser daglig, 260 ugentlige, 36 to ugentlige, 192 maanedlige, 5 to maanedlige og 14 tre maanedlige, hvilke alle sammen staar paa et ligesaa høit Trin baade med Henblik til Udseende og Indholdets Beskaffenhed som andre store Byers Tidskrifter. I Udgivelsen af Bøger staar heller ikke Byen tilbage. Hvert Aar udgiver den omkring 8,000,000 indbundne Volumes og samte 3,000,000 Papirbind; i Udgivelsen af Karte, Atlas, etc. staar den heller ikke tilbage for nogen By. Det offentlige Bibliotek i „City Hall” indeholder 156,000 Bind. Der er allerede taget Skridt til at give denne store Institution en bedre Plads i en egen Bygning, der i Storrelse og Udform ikke skal staa tilbage for nogen Biblioteksbygning i Verden.

Chicago har et udmærket offentlig Opdragelsesystem, der indbefatter Elementar, Latin- og Høiskoler samt en Mængde udmærkede Kirke- og private Skoler og Akademier af alle Slags. Der er Lærerskoler, medicinske Skoler, teologiske Seminarier, etc. i stor Mængde. To store Institutioner, der ligger i Omegnen, har længe hørt til Byen, Lake Forest Universitet, en af den presbyterianiske Kirkes vigtigste Undervisningsanstalter, og „Northwestern” Universitet i Evanston, den metodistiske episkopale Kirkes store Skole. Et tredje, Chicago Universitet, en baptistisk Institution, blev grundlagt af Stephen A. Douglas og har havt en velsitende Tilværelse. Universitetet er nylig bleven omdannet, vel udstyret og tegner til om nogle Aar at kunne stilles i Række med de første i Amerika.

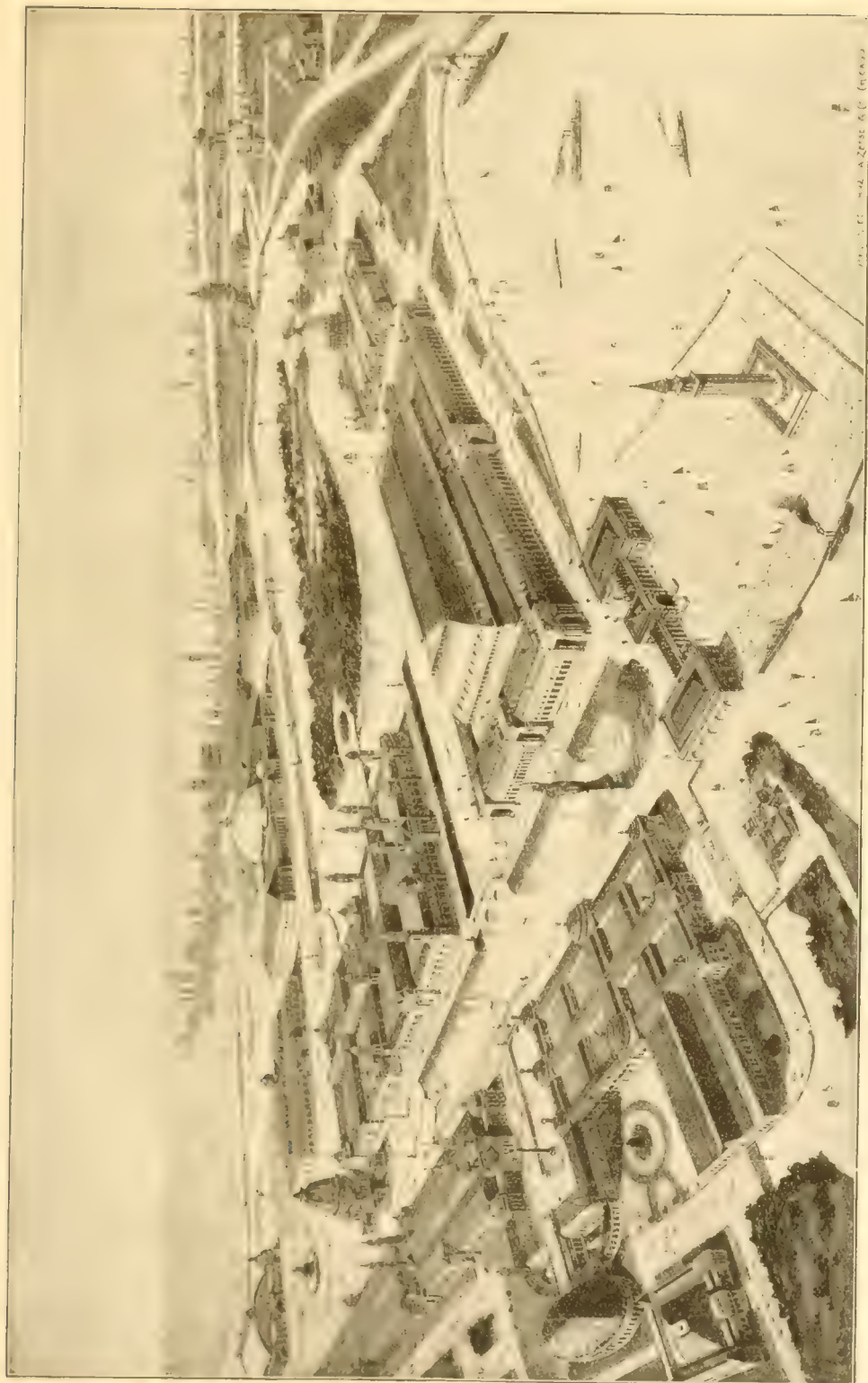
I følge Tællingen i 1890 udgjorde Chicagos Befolkning 1,208,699 Menneiser. Det er en kosmopolitisk Mængde, der er kommen sammen fra næsten hver Nation og Stamme paa Jordkloden. Udlandingerne er langt talrigere end de saakaldte Amerikanere. Af disse er der kun 292,463, medens der er 384,958 Tyskere. Efter disse kom i Orden 215,534 Irlandere, 54,209 Bøhmere, 52,756 Polakker, 45,877 Svensker, 44,615 Nordmænd, 33,785 Engelskmænd, 12,963 Franskmand, 11,927 Skotter, 9,977 Rusiere, 9,921

Italienerne, 9,891 Daniser, 6,989 Kanadiere, 4,912 Hollændere, 4,827 Ungarere, 4,350 Rumænere, 2,966 Walliserne, 2,735 Schweizere, 1,217 Kinesere, 689 Grækere, 682 Belgiere, 297 Spaniere, 37 Vestindiere, 34 Portugisere, 31 Personer fra Sandwich=Øerne og 28 Ostindiere. I Sandhed en broget Masse! Noget af disse, især Ungarer, Polakker, Bøhmere, Skandinaver og Musliser bor for sig selv i egne Dele af Byen, hvor der næsten ikke bor nogen af nogen anden Nationalitet, og hvor det engelske Sprog næsten aldrig høres. Hver Koloni danner en egen By med sit eget Sprog, Klædedragt, Sæder og Skikke, særskilte Fornoieiser, hvilket alt findes inden denne store amerikanske By.

Chicagos Indbyggere synes særlig at være begunstigede med et langt Liv. Ingeniørarbeidet har gjort Byen meget sund, og en omhyggelig Stadsstyrelse vedligeholder den gode Sundhedstilstand. Den aarlige Dødelighed er kun 17½ paa Tusindet, hvilket er langt mindre end næsten nogen anden stor By i Verden. I Forretningsdygtighed staar Chicagos Befolkning uden Lige. Chicagobøerne roser sig af, at deres By er den største Fabrikby i Amerika, at den har det største enkelte Forretningshus, at den er det største Jernbanemidtpunkt og det største Marked for Tommer og Kjød i Verden. De legemliggjør og belyser i en fremtrædende Grad den urolige, foretagsomme, hoisindede Aand, der udmærker den amerikanske Nation, og som i dette Land har opnaaet en materiel, social og intellektuel Udvikling, der hører til Verdens Undere. De og deres By — som inden ret længe kan blive den største i Landet — kan derfor med Rette anses som de bedste Repræsentanter for Amerika og Amerikanerne, og som de bedste Værter for den umaadelige fra alle Dele af Verden kommende Skare af Folk med deres Kunst og Industri, hvilke skal fejre den Aabning, der Marhundreder tilbage gjordes for disse Folk og deres Forfædre i den vestlige Verden og alle dens fortrinlige Hjælpekilder for Menneskefælgens legemlige, intellektuelle og aandelige Vel.

Grubedriftens Bygning ved Udstillingen i 1892-93.

Plan af Verdensudstillingen i Chicago 1893.

Model af et Krigsskib, bygget for Verdensudstillingen i Chicago.

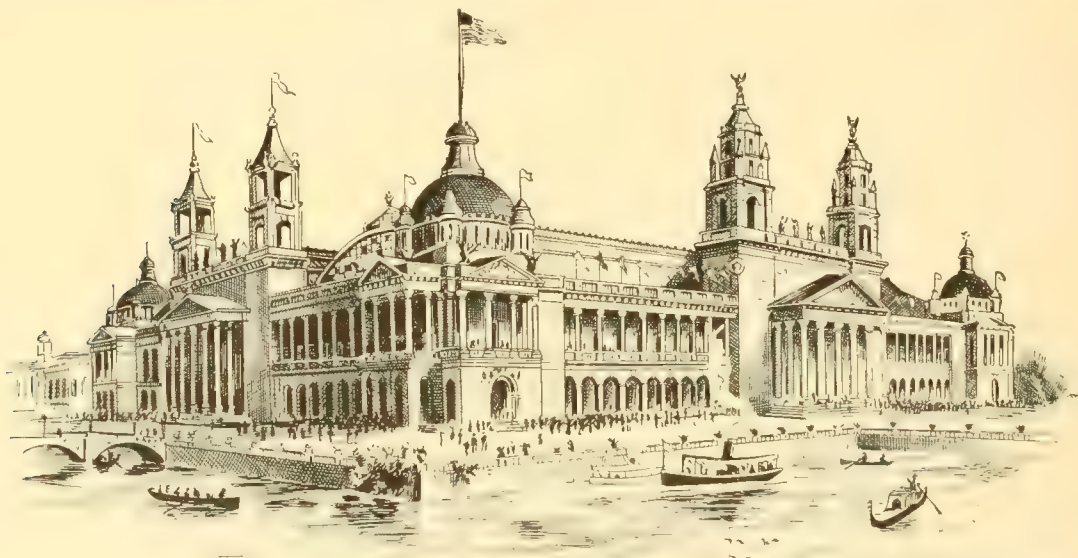
14. Kapitel.

Verdensudstillingen.

Ligesom i Tabelen Krigets Ruel vinder Nationen i Styrke, eftersom den gaar frem. Om Landets Fremtidsridt mellem Aarene 1853 og 1876 var mærkværdig, var de endnu mærkværdigere mellem Aarene 1876--1892 eller 1893, om vi stulde se lidt ind i Fremtiden. De firte Millioner Indvaanere er nu tre og seksti, kanke fem og seksti Millioner, nye Stater er tomme ind i Unionens Cirkel, og Industri og Handel og deraf flydende Rigdom har tiltaget, indtil Statistiken synes en blændende Roman. Siden N.York blev gjort til Sædet for Krystalpaladset i 1853, har det fordoblet sin Størrelse tre Gange, medens det, som i 1853 var en ubetydelig vestlig By, nu har vokset til mere end to Gange det Omfang, hvorefter selv N.York da var stolt, og er med Hette gjort til Stuepladsen for Amerikas tredje Verdensudstilling. Og saasom de Forenede Stater idag overgaar de Forenede Stater af 1853 og 1876, saa meget mere vil den columbianiske Udstilling, der af Navn holdes for at erindre Trehundredaarsdagen for Amerikas Opdagelse, overgaa Udstillingerne i de nævnte Aar. Thi den har ikke alene Nationens Storhed at bygge paa, men den har ogsaa Eksemplet og Erfaringer fra den pragtfulde Række af lignende Foretagender i alle Jordens fire Hjørner siden Midten af dette Aarhundrede, især Udstillingen i London 1851, i Dublin og i N.York i 1853, i Paris 1855, i London 1862, i Paris 1867, i Wien 1873, i Philadelphia 1876, i Paris 1878, i Enden 1879, i Melbourne 1880 og i Paris 1889. Enhver Aade af praktisk Nytte udviklet under disse, vil udove sin velgjørende Indflydelse i Chicago og forenes med al den Opfindelses- og Foretagelsesaaend, som findes i Landets mest energiske By for at gjøre den til, hvad den bør være, den største Udstilling, Verden nogensinde har seet.

Det er overflødig her at dvæle ved Chicagos Historie, hvis mærkværdige Opvækst næsten har noget tilfælles med Aladdins Tryllestol, eller ved Vestens Hovedstads nuværende Størrelse og Pragt. Da det blev almindelig afgjort at holde en international Udstilling paa Trehundredeaarsdagen for Kolumbus's store Opdagelse, var den almindelige Mening, at Chicago var Pladsen for en saadan. Ristnok gjorde andre Byer ogsaa Fordring paa den, især New-York, Washington og St. Louis. Og hver af disse anførte gode Grunde for sin Fordring. Men det endelige Valg af Chicago var forudseet fra Begyndelsen af, og blev tilslut bifaldt af de andre Byer og hele Landet med stor Entusiasme.

Den kolumbianiske Udstilling blev organiseret under Staten Illinois's Love den 15de August 1889. Korporationens Navn var „Verdensudstillingen af 1892,“ dens Kapital var \$5,000,000 og dens Varighed skulde være ni og nitti Aar. Kapitalen var indkommen ved

Masineribygningen.

Subskription omkring den 23de Marts 1890, og den 25de April 1890 undertegnede Præsidenten den Lov af Kongressen, der dannede Udstillingskommissionen og gav Foretagendet Nationalregeringens officielle Samtulle. Saa begyndte Chicago med karakteristisk Energi paa det Arbejde at skaffe Plads og opføre Bygninger.

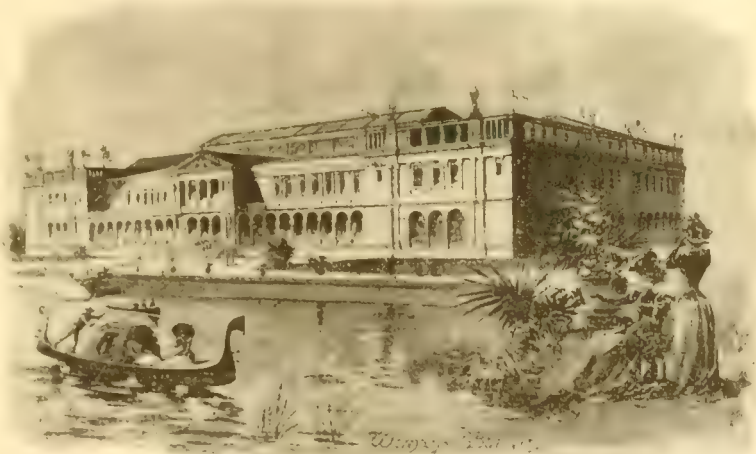
Sædet for Udstillingen er Jackson og Washington Park samt Midway Plaisance, der forbinder dem. Jackson Park, der længe har været en af Byens vigtigste Udflugtssteder, ligger i den indlige Del af Chicago ved Bredden af Michigansøen. Et lidet Stykke mod Nordvest og ganske indenlands ligger Washington Park, og Forbindelsesleddet mellem de to er Midway Plaisance, en storartet Parkvei 600 Fod bred. Den Tomt, der er taget til Udstillingen, omfatter 586 Acres i Jackson Park, 371 Acres i Washington Park og 80 Acres i Midway Plaisance, i alt 1,037 Acres.

Paa disse var der, før de blev valgte til Sæde for Udstillingen, anvendt over \$400,000 til Forbedringer og Forstjønneise, og Udstillingens Bestyrere har anvendt eller vil anvende

mindst \$1,000,000 til. Ingen Verdensudstillingsplads, selv ikke Philadelphias i 1876, har kunnet maale sig med denne i Størrelse og Skjønhed.

Vi vil kortelig omtale Hovedbygningerne, som i Størrelse saa ganske overgaar de største Anstrengelser, der nogensinde før er bleven gjort i hele Verden, og som nu, da dette nedskrives, er saa langt fremadskredne, at vi godt kan tillade os at omtale dem i Nutidsformen. Den vigtigste er Fabrikdriftens og de frie Kunstes Bygning. Den er 1,687 Fod lang, 787 Fod bred og optager næsten en og tredive Acres, og de umaadelige Gallerier indeni udvider Gulvarealet til næsten firti Acres. Ranten af det store Glas- og Jerntag er 150 Fod over Marken. Maskineribygningen er 850 Fod lang og 500 Fod bred, og har et Galleri, der er femti Fod bredt, rundt omkring dens indre Væg. Den elektriske Videnskabs umaadelige Udvikling har nødvendiggjort en Bygning for dens særskilte Udstilling, og den Bygning, der er opført i dette Siemed, er 700 Fod bred og 345 Fod lang. Agerbrugets Bygning er, som det passer sig den største jordbrugende Nation i Verden, rummelig og imponerende, idet den er 800 Fod lang og 500 Fod bred, og over dens Midte hæver der sig en uhyre Glaskuppel 130

Fod høj. Jernstøbet er givet en Bygning 1,100 Fod lang og 200 Fod bred, indeholdende en Række Akvarier med 140,000 Gallons Vand. Grubedriften har faaet Rum i et Palads 700 Fod langt og 350 Fod bredt: Forstøvningsselskabets ejendomme er i en eiendommelig Bygning 500 Fod lang og 200 Fod bred, og den fortjener en lidt nærmere Beskrivelse paa

Kvindernes Bygning.

Grund af sin Eiendommelighed. Paa alle fire Sider af Bygningen er en Veranda, hvis Tag holdes oppe af en Soilegang, der bestaar af en Række Soiler dannede af tre Træstammer, der hver er fem og tyve Fod i Længde, en af dem fra seksten til tyve Tommer i Diameter og de andre mindre. Alle disse Stammer er i sin naturlige Tilstand med Barken uforstørret. De er uddede af de forstjellige Stater og Territorier i Unionen og af fremmede Lande, der alle giver Prover paa sine mest karakteristiske Trær. Bygningens Sider er opførte af Aliser, hvor Barken er taget af. Vindueskarmene er behandlere paa samme Maade ligesom ogsaa den øvrige Del af Bygningen. Hovedindgangene er rigt udstyrede i forstjellige Slags Træ, hvortil flere fremragende Tommerforeninger har givet Materialet og Arbeidet. Taget er dækket med Garverbark og anden Slags Bark. Den Besøgende kan ikke tage feil af de Træstammer, som danner Soilegangen, for paa hver af dem vil han se en Tavle, hvorpaa er skrevet det almindelige og videnskabelige Navn, det Land eller den Stat, hvorfra stammen er sendt og andre Oplysninger, saasom den omtrentlige Mængde af saa-

dant Tommer i den Region, hvorfra det kommer. Sævedyrkningskunsten har en pragtfuld Bygning 1,000 Fod lang og 250 Fod bred, og dens Midte er kronet med en Glaskuppel, 187 Fod i Diameter og 113 Fod høj, under hvilken man kan se høje Palmer og forskellige Slags andre Trær. Meieribygningen er 200 Fod lang og 95 Fod bred samt to Etager høj. Kunstpaladiet, en Bygning i klassisk Stil, er 500 Fod lang og 320 Fod bred. I denne Udstilling tager Verdens Kvinder Del som aldrig forud, hvilket er naturligt i en Tidsalder, hvor Kvindens Dugtighed i alle nyttige Foretagender erkjendes mere end nogensinde. Sælgelig er ogsaa en af Udstillingens smukkeste Bygninger, hvis Tegning er udført af en kvindelig Arkitekt, helliget deres Interesser. Den er 400 Fod lang og 200 Fod bred samt 2 Etager høj. Noget enestaaende er det, som udstilles af de Forenede Staters Marine. Det er en Model i fuld Størrelse af et af de nye Krigsskibe, der er opført paa Stabelen i Andsoen i den nordøstlige Del af Jackson Park. Det er omringet af Vand og har Udseende af at være fortoiet til en Bræge. Det er udrustet paa samme Maade som et virkeligt Skib med Kanoner, Taarne, Torpedorør, Torpedonet og Bommer, Baade, Ankere, Kjæder, Kabel-

touge, Stormdæk etc. tilligemed alle Indretninger til Anvendelsen af alt dette. Officerer, Søfolk, Mekanikere og Marineoldater vil blive udtagne af Marinen til særskilt Tjeneste under Udstillingen, og Disciplinen samt Maaden at leve paa ombord i Marinens Skibe vil fuldstændig blive vist. Størrelsen er den samme som paa et virkeligt Krigsskib nemlig i Længde 348

Agerbrugsbygningen.

Fod, Bredde midtstibs 69 Fod og 3 Tommer, og fra Vandlinjen til Toppen af Kanondækket 12 Fod. Batteriet indbefatter fire 13 Tommers Bagladefanoner, otte 8 Tommers Bagladefanoner, fire 6 Tommers Bagladefanoner, tyve 6 Punds hurtigfyndende Kanoner, seks 1 Punds hurtigfyndende Kanoner, to Gatlingkanoner og seks Torpedorør eller Torpedokanoner. Alle disse er opstillede og monterede som paa et ægte Krigsskib. Foruden dette har Nationalregjeringen en smuk Bygning, 420 Fod lang og 350 Fod bred, i hvilken man kan se de forskellige Departementers Udstilling. De forskellige Industrier, der angaar Befordringen, er placerede i en Bygning 960 Fod lang og 250 Fod bred med en uhyre en-Etages Tilbygning, der optager ni Acres til. Udstillingens administrative Kontorer har sine Pladse i en imponerende Bygning 260 Fod i Kirkant og kronet med en Kuppel 220 Fod i Høide. Staten Illinois's Bygning er 450 Fod lang og 160 Fod bred og af et pragtfuldt Udseende. Foruden disse er der mangfoldige andre Bygninger, opførte af de forskellige Stater, af fremmede Lande og af enkelte Udstillere.

Denne mærkelige Udstilling skal høitidelig aabnes mellem den 11te og 14de Oktober 1892, paa den virkelige firehundredeaarssdag for Columbus's Landstigning paa Den San Salvador. Den egentlige Udstilling vil imidlertid ikke blive aabnet for Sommeren 1893.

Hvor stor Tilstrømningen af fremmede Besøgende og Hærværelsen af Amerikas Borgere vil blive, er Sager, som kun maa være Spekulationer. Men selv de største Overlag, der gjøres paa Forhaand, bliver sandimeligvis mere end realiserede. Og Natten af denne Udstilling for denne Nation og for Verden vil sandimeligvis overgaa Planteggernes mest sangvinkle Forhaabninger.

Udstillingsbygningen for Befordringsmidler.

Som Præsidenten for den columbianiske Udstilling saa træffende sagde ved Begyndelsen af dette Foretagende: „Saadanne store Moder er de Skoler, hvori vort Folk skal komme sammen, og Mænd og Kvinder fra Maine og Texas, fra Washington og Syd-Karolina lære at forstaa, at alle er af et Blod, taler samme Sprog, tilbeder en Gud og hilser det samme Flag. Hvis vi skal vedblive at være et frit Folk, hvis Staterne skal beholde sit Selvføre, hvis vi skal føle en fælles Stolthed af Navnet Amerikaner, hvis vi skal undgaa

tidligere Mars Mhyffe, maa Amerikanerne blande sig med hverandre, blive bragte sammen og erhverve den fælles Sympati, der er saa væsentlig i en harmonisk Familie. Frie, uafhængige Reiser kan gøre dette, men ikke i saadan Udstrækning som Forsamlingen af denne Slags, hvor Millioner vil komme sammen for at se og sammenligne hverandres Foretagender. Mange vil kan-

Municipaltheatret.

ikke komme af egenmættige Motiver, men den ielskabelige Atmosfære, der her vil indaandes, den uforflarlige Indflydelse, der gennemtrænger og virker paa Folk, der kommer sammen i Maser og i en fælles Hensigt, vil udvide deres Synsørne og lære dem, at Dis-

kusfion og ikke Voldsomhed er den rette Maade at afgjøre Tvistigheder eller fremme sine Formaal paa — og saaledes forberede Menneſkeheden paa den gode Tid, der har ventet ſaa længe med at komme. I andre Tider har der været Moder, hvor en Kappelſtens og Sammentligningens Aand var raadende, men i dem blev kun ſaa indbudne til at deltage, og kun et begrænſet Antal Tilſtuere kunde have Maad til at være tilſtede. I diſſe Turneringer var Styrken af ſtorre Vigtighed end Aanden. Diſſe Udſtillinger lærte at odelægge, ikke at ſtabe. Kappelſten ytrer ſig nu i Maaderne at ſtabe og ikke at odelægge, og de Middere, der deltager, er den virkſomme Sjerne og den dygtige Haands, hvis Tilſtuere og Dommere er Nutidens mere dannede og oplyſte Borgere. Denne Udſtilling paa en ny Plads i en ny Verden antager ſtorre Dimensioner end et Marked for Varer. Vi ſkulde gjøre den til en Kongres af Nationerne, hvor Agerbrug, Fabrikdrift og Handel ſkulde være Ideernes Tjenſtekvinder — hvor Kunſten ſkulde male Fredens Sindbillede og meſtle Broderſkabets Statue — hvor Muſikken ſkulde ſpilde en Hymne over begravet Had og en Bryllupſang ved Nationernes Forening. ſkulde denne Udſtilling fremme ſaadant et Formaal, ſom vi har Ret til at haabe, vilde dette Møde af alle Folkeſlag blive heldigt i mere end finansiell Henſeende, mere end en tom Handelſtriumf. Den vilde udhæve den nye Tidsalder, ſom jeg haaber nu oprinder, og tage de første Skridt til, hvad der kan bevirke denne Halvfugles Forening til et Forbund.“

Regjeringens Udſtillingsbygning.

Kirker i Ny-York i 1742.

1. Lutherisk. 2. Arant. 3. Presbyterisk. 4. De Hollandsk. 5. Gammel Hollandsk. 6. Presbyterisk. 7. Baptist. 8. Møder. 9. Synagoge.

15. Kapitel.

Andre betydelige Byer i de Forenede Stater.

Brooklyn.

Brooklyn er bleven kaldt Kirkerne By paa Grund af dens talrige Kirker, hvis Spir man ser, eftersom Dampskibet seiler opad Bugten. Den er en særskilt By med Henryn til Stovelse, men i Virkeligheden er den en Del af Ny-York. Bistumf flyder East River, en Flod, der i Bredde varierer mellem $\frac{1}{2}$ og $1\frac{1}{2}$ Mil, mellem Ny York og Brooklyn, men den pragtfulde Hængebro, der blev færdig i 1883, og som endnu er det største Værk i sit Slags i Verden, er spændt over Floden. Vi vil tage os en Tur over denne Bro til Brooklyn. Broen har sit Udgangspunkt i Ny-York ved Park Row, lige ved City Hall. Fra dette Punkt til den modsatte Ende i Brooklyn er en Afstand af 5,989 Fod. Overfarten kan ske paa flere Maader. Hvert andet eller tredie Minut gaar Jernbanevogne trukne af en Kabel over paa fem eller seks Minutter. Man kan desuden kjøre over, men hvis Veiret er smukt, er det allerbehageligst at spadserere. Paa denne Maade ser vi Broen til Fuldkommenhed, faar en udmærket Udsigt over begge Byer og ogsaa opad East River i Retningen af Long Island Sund, nedover Floden og henover Bugten i Retningen af „the Narrows,” Conen Island og Atlanterhavet. Endstjont Forslaget om Bygningen af Broen i Begyndelsen var meget omtvistet, gjorde dog den Uanselighed, Færgesbaadene havde for at komme gjennem Nien under Vinteren 1866—67, meget til, at Forslaget gik gjennem i Legislaturen. Et Privilegium tilstodes et Kompani, Kapitalen bestemtes til \$4,500,000, hvilken kunde forøges, og Ny-York og Brooklyn skulde hde saa stort Tilskud som deres Kommuner ansaa for passende. Man fandt tilslut, at det var en altfor vigtig Sag at overlade til et Kompani, de oprindelige Aftietegnere blev derfor udfjebte, og Ny-York eier nu to Trediedele og Brooklyn en Trediedel af Foretagendet. Opførelsen medtog tretten Aar; det brugte Beløb var \$13,500,000, og Broen aabnedes for Trafik den 24de Maj 1883.

Broen støttes af to Brofar, der harer sig 276 $\frac{1}{2}$ Fod over Hoivandsmærke. Fra disse svinger Broen sig saaledes, at dens Midtpunkt er 135 Fod over Hoivande, hvorved de største Skibe med Lethed kan passere under den. Floden er krydset af dette ene Spænd, der er 1,595 $\frac{1}{2}$ Fod langt. Broens elegante Udseende forøges ved at den er frummet, idet den er femten Fod høiere ved Midten af Spændet end ved Brofarene og 46 Fod høiere end ved

Anterpladsene. Disse er Masser af solid Murværk 132 Fod i Længde og 119 Fod i Bredde ved Foden, hvilke hæver sig 90 Fod over Høivandsmærke, og Materialet til hver af dem — der er en ved hver Bred — veier 60,000 Tons. Vi mangler her Rum til at omtale Broens Styrke, Kraft til at modstaa Vinden og Frihed for al Svingning. Den udmærker

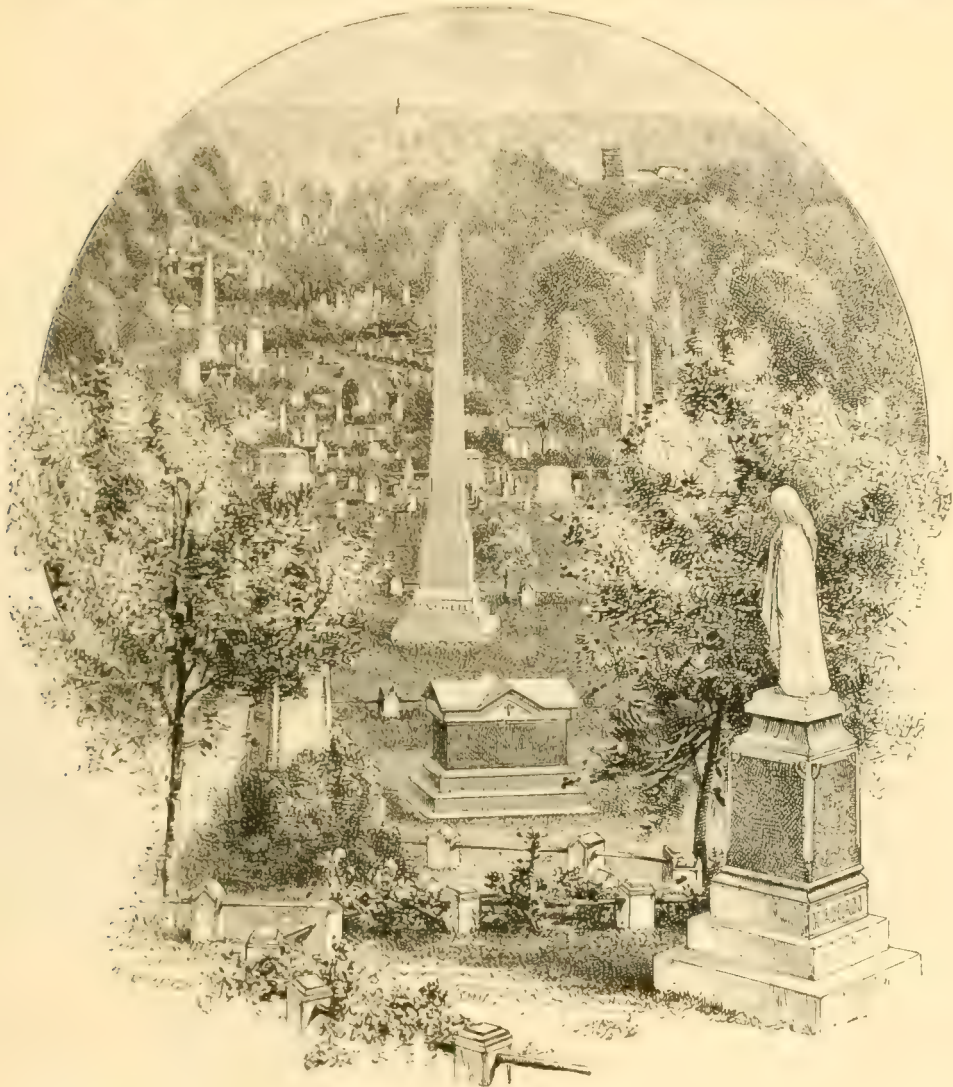

Brooklynbroen.

sig ligesaa meget ved sin elegante Form som ved sin store Nytte, og danner nu det mest fremragende offentlige Arbejde i Ny-York, fanst i de Forenede Stater.

Men det er paa Tide, at vi selv kendser Broen, og som vi gjør det, lægger vi Mærke til, at Brooklyn, omend i nogle Henseender en Forstad til sin ældre Nabo, dog optager et

større Areal og har tilstrækkeligt Rum for den store og hurtige Udvidelse, der finder Sted. Den dækker allerede et Aflademaal paa over tyve Kvadratomile, og Folkemængden, som i Aar 1800 kun talte 2,378, var i 1890 bleven forøget til 804,377. Den vigtigste Forretningsgade er Fulton Street, der strækker sig fra Fulton Ferry gennem East Ny York, en Strækning af over syv Mile. De fineste Huse er i Stroget omkring Clinton og Montague Streets,

Greenwood Kirkegaard, Brooklyn.

hvorfra man har en smuk Udsigt over Ny-York og Havnen. I Brooklyn er imidlertid ikke de forstjellige Streg saa skarpt afmærkede som i Ny-York. Der er endnu mange Spor tilbage af det gamle Liv i Form af Træhuse og store Strækninger af næsten ubeboet Land.

City Hall, County Court House og andre Bygninger ligger ved Sammenløbet af Fulton og Court Streets. Blandt de mange Kirker, for hvilke Brooklyn er berømt, maa særlig omtales Plymouth Kirke, hvis Pastor Henry Ward Beecher var, „Church of the Pilgrims,”

Niagara: Det amerikanske Fald.

30,000 Bind
og Grosvenor
frie Bibliotek, der in-
deholder omkring 15,
000 Bind af værdifulde
Bøger. Buffalos Belig-
genhed ved de store Vand-
og Jernbaneveje mellem
Vesten og Østen giver Byen

en Handelsvigtighed, der kun kan over-
træffes af faa andre amerikanske Byer.
Dens Havn er rummelig og besøgt af
af udstrakte Bolgebrødere. Byen er
ogsaa Midtpunktet for et betydeligt
Jernbanesystem.

For den almindelige Rejsende
danner Buffalo en vigtig Tiltrækning af den Grund, at Byen er Udgangspunktet for en
Tur til Niagarafaldet, det Naturfenomen, der staar paa samme Trin som Yosemite-dalen

og Yellowstone Park, og i mange Henseender er mere imponerende end sine to Rivaler samtidig som den lette Udkomst til Niagara gjør meget til at forøge dets Popularitet.

De vældige Fald, der danner Niagara, ligger i Floden af samme Navn, 36 Mile lang, gjennem hvilken Eriesøens Vand floder ind i Ontariosøen. Faldene ligger omkring 22 Mile nedenfor Eriesøen, og man har den bedste Udsigt over dem enten fra Hængebroen eller fra Jernbanebroen, et lidet Stykke længere nedover Floden. Det er ofte bleven sagt, at man føler sig stuppet ved det første Blik paa dem. Hvis saa er Tilfældet, maa det have sin Grund i, at man har dannet sig en feilagtig Mening om Faldenes Høide; men Udstrækningen af Vandenes vældige, uimodstaaelige Frembrusen er umaadelig. Kanten, over hvilken Vandene saa vildt styrter sig, er 4,750 Fod, og Gjedøen (Goat Island), der stiller det amerikanske Fald fra det canadiske, optager omtrent en Fjerdepart af Rummet. Det amerikanske Fald er 1,100 Fod bredt, det canadiske eller Hestefosfaldet 2,200 Fod. Det faldende Vands uhyre Bredde forøger meget Niagaras Skønhed og Virkningsfuldhed. Nogle Videnskabsmænd har gjort løse Beregninger af den Vandmængde, der hvert Minut farer over, men Tallene er for store til at give En nogen bestemt Forestilling herom. Kanste den bedste Maade at forstaa dette Naturfænomens umaadelige Storrelse er at huske paa, at det er det eneste Udlob for de fire store Indlandsøer, der ligger Hundreder af Fod over Oceanets Klade: Doresøen, 355 Mile lang og 160 Mile bred; Michigansøen 320 Mile lang og 70 Mile bred; Huronsøen, 260 Mile lang og 100 Mile bred; og Eriesøen, 290 Mile lang og 65 Mile bred. Det er fra disse uudtømmelige Kilder, at denne mægtige Strøm er kommen gjennem Tidsaldere, og sandsynligvis vil fortsætte at komme i Tusinder og atter Tusinder af Aar.

Baltimore.

Baltimore i Maryland, en af de Forenede Staters største og mest blomstrende Byer, ligger paa Nordsiden af Patapsco Floden. I nogen Tid var dens Fremvækst høist langsom, idet den havde at kæmpe mod alle de Hindringer, som iverstige Rivaler lagde i dens Vej. Fra en paalidelig Beskrivelse af Baltimore i Aar 1752 viser det sig, at Byen indeholdt omkring fem og tyve Huse, af hvilke kun fire var byggede af Mursten, medens de øvrige var af en høist primitiv Art. I 1775 havde den ifølge Mandtalsfortegnelsen 564 Huse med 5,934 Indvaanere. Fra nu af steg den hurtig i Betydning.

Byen har en behagelig Beliggenhed paa en noget bølgeformig Grund. Den har en Udstrækning fra Ost mod Vest af omkring $4\frac{1}{2}$ Mil og fra Nord mod Syd af $3\frac{1}{2}$ Mil med et Kladeindhold af 10,000 Acres. Den deles i to næsten lige Dele af en liden Elv, kaldet Jones's Fald, der overspandes af flere Broer. Baltimore besidder omtrent 200 Kirker og har tre Universiteter, flere Collegier, 122 Mueskoler, en Lærerskole tilhørende Staten, en Haandarbejdsskole foruden utallige private Skoler og Akademier, et Kunst- og Videnskabsakademi, et Enghus, Hospitaller, Møller, frie Apoteker, etc., tre Teatre, et Operahus, et Museum og mange andre smukke offentlige Bygninger. Den mest iøjensaldende Bygning i Byen er det nye City Hall, en af de pragtfuldeste Bygninger i sit Slags i Landet. Den optager et helt Kvartal med et Kladeindhold af omkring 26,000 Kvadratfod omtrent i Midten af Byen og er opført i Renaissancestil. Murenes Yderside, Soilegangen og Ornamenterne er

udførte i hvidt Maryland Marmor; de indre Vægge og Gulvet er af ildfast Sten. Bygningen er fire Etager høj med et brudt Tag af Jern og Skifer; over dette hæver sig et Taarn eller en Kuppel af Jern paa en Marmorfod til en Høide af 240 Fod. Det Indre er meget pragtfuldt innættet. Bygningen paabegyndtes i 1867 og koster \$2,600,000. En anden vigtig offentlig Bygning er Peabody Institut, der grundlagdes af den afdøde George Peabody fra London og af ham doneredes med et Beløb af \$1,400,000. Det har et offentligt Bibliotek, et Kunstgalleri, et Musikkonserveratorium og indeholder Lokaler for Forelæsninger og musikalske Underholdninger. Toldboden er en rummelig Bygning, 225 Fod lang og 141 Fod bred. Det største Varehus her er 53 Fod i Kirkant og faar Lys gjennem en Kuppel, der er 115 Fod over Gaden. Paa dens fire Sider er Soilegange, hvis Soiler hver er en eneste Blok af fint italiensk Marmor.

Baltimore har flere pragtfulde Monumenter, af hvilken Grund det har faaet Navnet „the Monumental City.“ Det største af disse Monumenter, der oprejstes til Minde om Washington, staar paa en Høide af 150 Fod og er, Fodstøkket iberegnet, 200 Fod høit. Det er af hvidt Marmor; Fodstøkket er femti Fod i Kirkant og 24 Fod høit; over det rager en dorisk Soile, der ved Foden er 25 Fod i Diameter, med en Vindeltrappe i sit Indre og paa Toppen en Statue af Washington, 13 Fod høj.

Baltimore har en stor Mængde Parke og offentlige Pladse, af hvilke den fornemste er Druid Hill Park, der besidder større Naturiskjønshed end nogen anden Park i de Forenede Stater. Baltimores Handel og Fabrikdrift er meget stor og blomstrende. Blandt de vigtigste Industrier er Skibsbygning, Jern og Kobberarbeide, Uld- og Bomuldsfabrikation, Pottemagerarbeide, Sukkerraffinering, Destillation, Sadelmageri, Forarbejdelsen af Agerbrugsvarer, Sneedferarbeide, Garvning etc. I Omegnen af Baltimore findes det fineste Lær i Verden, af hvilket der aarlig arbeides over 100,000,000 Mursten.

Havnen, som bestaar af tre Dele, er udmærket. Indsejlingen mellem Fort M'Henry og Casarettet er omkring 600 Yards bred med 23 Fod Vand. De største Skibe kan ligge ved Bruggerne i Nærheden af Fells Point, Locust Point og Canton, og Skibe paa 500 Tons kan komme ind i den indre Havn. Havnen forsvares af Fort M'Henry. I Sundhedstilstand staar Baltimore som den fjerde By i Unionen.

Cincinnati.

Cincinnati, Ohio, optager et Areal af 24 Kvadratomile og strækker sig omkring ti Mile langs med Ohiofloden; dens gennemsnitlige Bredde er tre Mile. Den vigtigste Del af Byen er imidlertid inden en Strækning af 2½ Mile langs med Floden. Byens Grænser er i de senere Aar bleven meget udvidede ved Indlemmelsen af talrige Landsbyer, af hvilke de vigtigste er Columbia, Walnut Hills, Mount Auburn og Cumminsville. I disse, der endnu har beholdt sine tidligere Navne, ser man de kostbareste Residenser og Villaer med smukke haver, der optager fra fem til otti Acres hver. Byen er ogsaa bekendt for sin smukke Omegn. Gaderne, der i Regelen itjærer hverandre i rette Vinkler, er fra 1½ til 2½ Mil lange og fra 50 til 100 Fod brede. Mange af dem er beplantede med Trær. Bygningerne er i Regelen af Mursten med Facader af en Slags graabrun Kvadersten. Forretningsbygningerne er i Regelen fem eller seks Etager høje. Cincinnati er vel forment

med offentlige Parke, af hvilke den største, Eden, ligger paa en Høi i den østlige Part af Byen og optager 216 Acres. Midt i Byen ligger Washington, Lincoln, Hopkins og City Park, der tilsammen indbefatter omkring 25 Acres. En af de mest tiltrækkende Dele af Byen er Tyler Davidsons Bronsefontæne, der afsløredes i 1871. Den blev skænket Byen af Mr. Henry Probasco, en af Byens Rigmand, der opkaldte den efter afdøde Mr. Tyler Davidson, fra hvem Planen udgik. Den kostede næsten \$200,000 og bestaar af femten Bronsefigurer, der alle er støbte i München; den vigtigste af dem er en Kvindesfigur med udstrakte Arme, fra hvis Hingre Vandet falder i sine Straaler. Denne er den øverste Figur, der hæver sig til en Høide af 45 Fod over Marken. Blandt de vigtigste Bygninger er Guvernementsbygningen i romersk-korintisk Stil opført af jaget Kvadersten med en Portal af seks Soiler. Bygningen er tre Etager høj med en Længde af 150 Fod og en Bredde af 80 Fod. County Retslokalet, der er bygget i samme Stil, er 175 Fod i Høi og tre Etager høit samt er forsynet med en Portal med seks korintiske Stensøiler. Cincinnati Hospital, der bestaar af otte Bygninger omkring et Gaardsrum og forbundne med Korridorer, optager en Høi paa fire Acres. Det koster over \$1,000,000 og kan rumme 700 Patienter. Frimurerlogen, bygget i byzantinisk Stil, er fire Etager høj og har to Taarne 140 Fod høje og et Spir 180 Fod høit. Andre betydelige Bygninger er Pikes Operahus, det offentlige Bibliotek, St. Xaviers College, Wesleyan kvindelige College og Hughes Høiskole. De mest imponerende Kirkebygninger er St. Peters Romersk-Katolske Katedral, bygget i ren græsk Stil, 200 Fod lang og 80 Fod bred med et Stenspir, der hæver sig til en Høide af 224 Fod; St. Pauls Kirke (metodistisk) med et Spir 200 Fod høit; den første Presbyterianske Kirke med et uhyre Taarn, over hvilket der hæver sig et Spir 270 Fod høit; St. Johns Episkopale Kirke samt to store og pragtfulde jødiske Synagoger.

Cincinnati er en af de betydeligste Handels- og Fabrikmidtpunkter i Vesten. De seks Jernbaner, der løber ind i Byen, anvendes af tolv Kompanier, og foruden disse har to andre Linjer sin Afslutning i Covington paa den modsatte Side af Elven. Omkring 300 Passager- og Godstog ankommer og afgaar daglig paa disse Baner.

Byens Beliggenhed ved Ohiofloden sætter den tilvands i Forbindelse med Mississippibalens Flodsystem; den staar i Forbindelse med Giesoen gennem Miami Kanal, hvis nordlige Ende er ved Toledo, Ohio. Baadbygning var før en vigtig Industri, men den er i det senere aftaget.

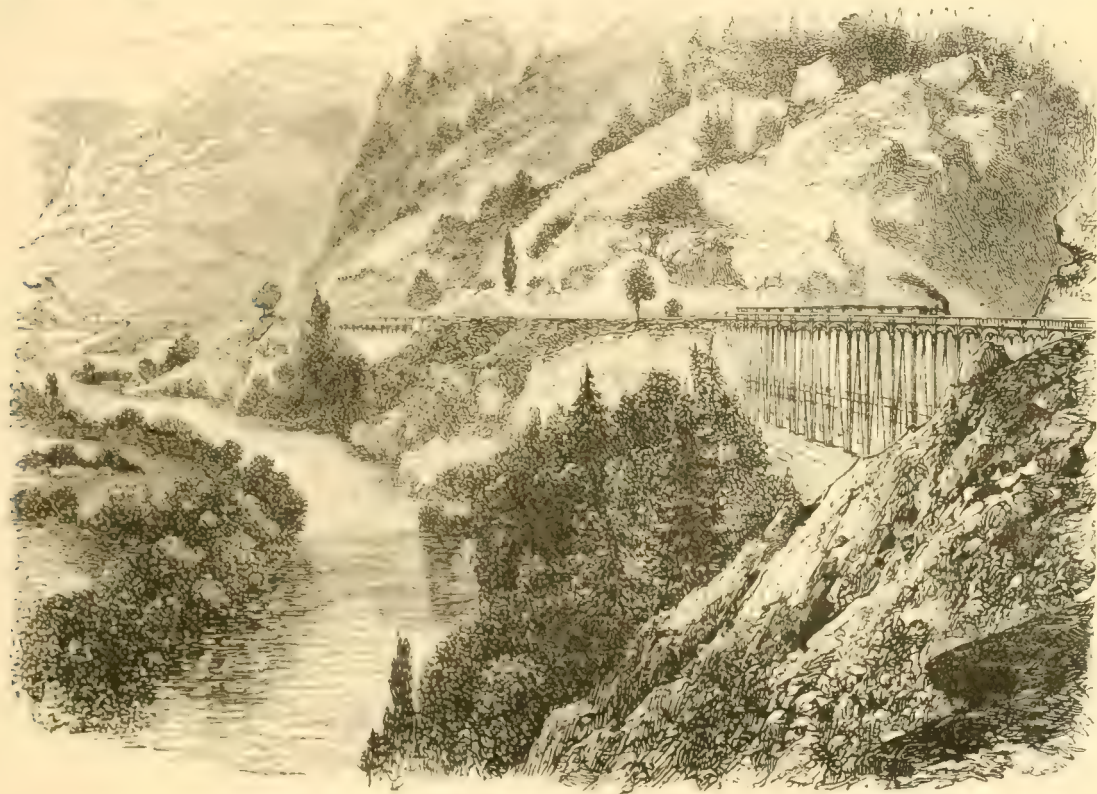
Før 1863 var Cincinnati det vigtigste Sted i de Forenede Stater for Slagtningen af Svin og Udslibning af Kælf. Siden det har imidlertid Chicago staaet først i denne Henseende, medens Cincinnati nu indtager anden Plads. Næst efter denne vigtige Industri staar Bygningen af Lagerbeer, af hvilket Bryggerierne aarlig udsender omkring 15,000,000 Gallons. Distillation drives ogsaa til en betydelig Udstrækning. Byen har fem Nationalbanker med en Kapital af \$4,000,000 og sytten private Banker med en Kapital af \$2,740,000. En Industriudstilling er bleven holdt hver Høst siden 1871 og har ført store Mængder af Besøgende til Byen. Bygningerne har en central Beliggenhed og optager 3½ Acres Grund.

Cincinnati har en stor Mængde udmærket organiserede Belgjørenhedsanstalter. Skolevæsenet staar paa et meget høit Trin, og i Tysk tilligemed Musik og Tegning gives Under-

visning. Der er elleve offentlige Biblioteker i Byen, og de største af disse er det frie offentlige Bibliotek med 81,000 indbundne Bøger og 5,500 Brochurer, samt unge Wands merkantile Bibliotek med 40,000 Bind. De vigtigste literære Selskaber er det naturhistoriske, de historiske og filosofiske Selskaber.

Milwaukee.

Milwaukee, den største By i Staten Wisconsin, ligger ved den vestlige Bred af Michigansoen 80 Mile nordenfor Chicago. Floderne Milwaukee og Menomonee forener sig midt i Byens Forretningsstrøg omtrent en halv Mil fra deres Udløb i Michigansoen, hvor de forener sig med en tredje og mindre Flod Kinnikinnic. En Bugt tre Mile bred strækker

Paa Baltimore og Ohio Banen.

sig foran Byen, hvorfra man har en smuk Udsigt over Vandet. Aa Byer frembyder saa stor Naturrikthed, som ogsaa dens indianiske Navn, der betyder „den smukke Bugt,” angiver; og Kunsten har understøttet Naturen. A Byens Beboelsesdel er der Mile af Gader fra 70 til 100 Fod brede, paa begge Sider beplantede med Alm- og Lommetrær, bag hvilke der ligger smukke Huse med Græsplaner, Springvand og grønne Hække foran, hvorved hele Byen ser ud som en Park. Bygningsmaterialet er hovedsageligt den gulagtige Mursten, der arbejdes i Omegnen. Klimaet, der mildnes af den store Indso, er ualmindelig behageligt og sundt.

Foruden en fuld Forvinning af de sædvanlige religiøse og Velgjørenhedsstiftelser er der

lige udenfor Byen det nationale Hjem for Invalider af de Forenede Staters frivillige Soldater, hvilket bestaar af flere Bygninger, der ligger paa en Grund, som er 400 Acres i Udstrækning og gjør Tjeneste som Byens Park. Der findes talrige Voger af Frimurere og andre Laug; og Turnforeningen, der har en stor Mængde Medlemmer og eier nogle værdifulde Bygninger, har gjort meget for at fremme atletisk Sport blandt Indvaanerne. Byen har ogsaa to udmærkede Musikforeninger.

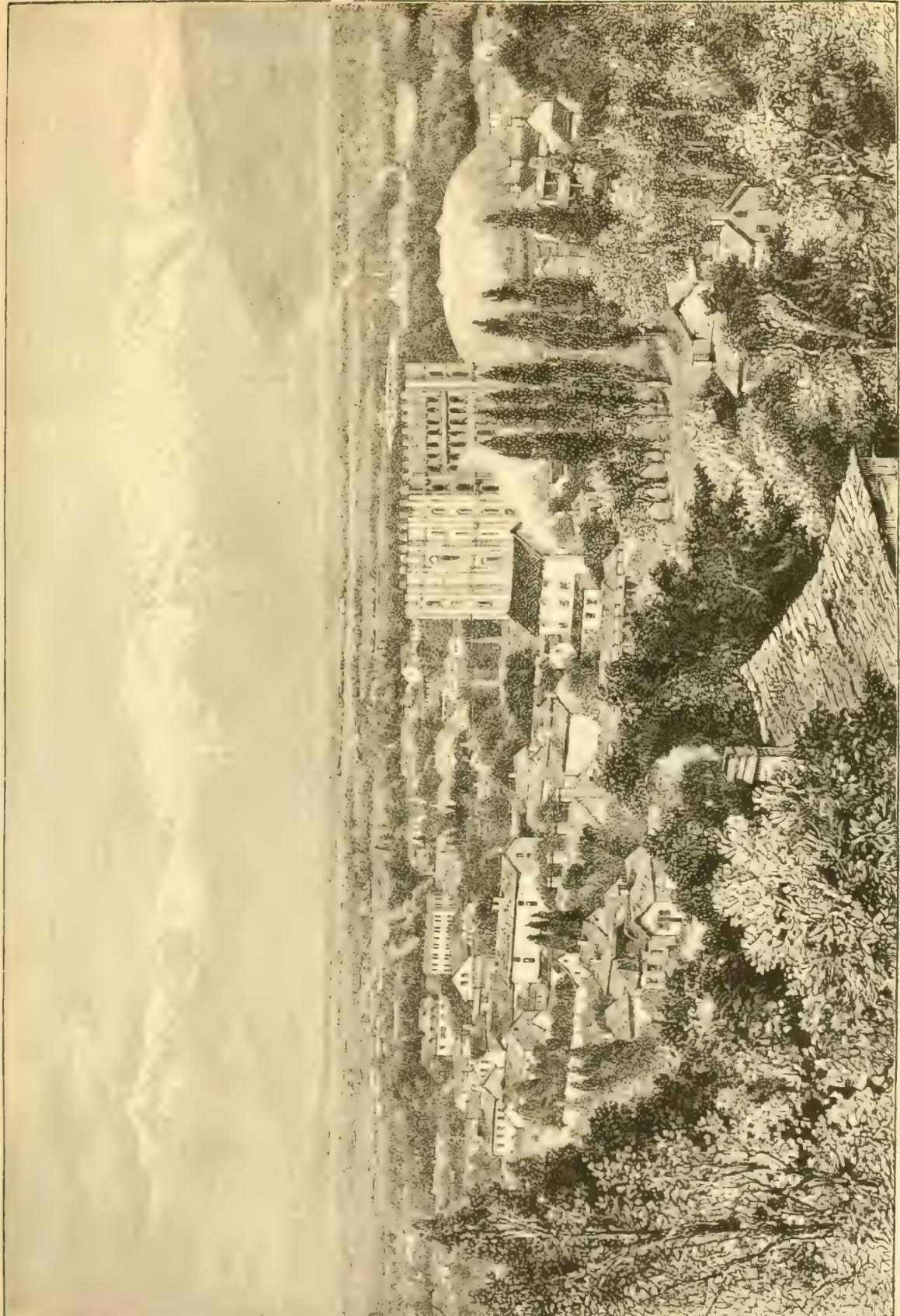
Trods den store Mængde Nationer, som er repræsenterede i Befolkningen, er der dog faa Byer, som er mere ordentlige og lovlige; Antallet af Politimænd, der beskæftiges, er mindre end en for hvert 1,500 af Indbyggernes. En anden Ting, der ogsaa er værd at omtale, er det store Antal Familier, som eier sine egne Huse, og dette er Tilfældet ikke alene med Handelsfolk og den professionelle Klasse, men især med Arbeidsklassen. Endstjønt Kornhandelen, som for var meget stor, er aftagen, er dog ikke Byen gaaet tilbage paa Grund af Opkomsten af Fabrikvirksomhed, for hvilken den lave Husleie, det sunde Klima og den fordelagtige Beliggenhed gjør den særlig stiftet. Omtrent en Sjettedel af Befolkningen er beskæftiget med Fabrikationen af Klæder, Cigarer, Bødderarbejde, Læder, Mursten, Vindues- og Dørfarmer samt Mel, af hvilket der aarlig udsendes en Million Tønder. Milwaukee er bleven berømt for sit Lagerbeer, af hvilket der aarlig bruges en Million Tønder til en Værdi af \$8,000,000. Handelen paa Indsøen er ogsaa meget vigtig.

Milwaukee har et udmærket Skolevæsen, der staar under en Inspektør og en Skolekommission. Skolebygningerne med deres Tomter anslaaes til en Værdi af \$700,000. For den høiere Uddannelse er der en Høiskole, en Lærerskole og tre Handelsgymnasier, medens Katolikerne og Lutheranerne har flere udmærkede Seminarier og Collegier. Et offentligt Bibliotek, der tilhører Byen, indeholdt i 1882 20,000 Bind.

Minneapolis.

Minneapolis, Minnesotas største By med Hensyn til Folkemængde, ligger paa begge Sider af Mississippifloden ved St. Anthony Fald, 14 Mile oven for St. Paul. Østfiden blev først bebygget under Navn af St. Anthony og inkorporeret som By i 1860. Vestfiden, der kaldtes Minneapolis, blev inkorporeret som By i 1867 og overgik snart St. Anthony i Folkemængde. I 1872 blev de to Byer forenede under Navn af Minneapolis. Byens vigtigste Industrier er Fabrikationen af Mel og Sagning af Træ, hvortil Faldet giver tilstrækkelig Vandkraft.

Mississippifloden flyder her over et Kalkstensleie, der hviler paa en let smuldrende, hvid Sandsten; Kortøringen sker derfor hurtigt, og Flodbredderne viser, at Faldene er gaaet tilbage fra Mundingen af Minnesota Floden. I 1851 gav 90 Fod af Kalkstenen efter med engang; og da Klippeleiet kun strækker sig 1,200 Fod ovenfor Faldets nuværende Plads, var der Fare for Odelæggelsen af Vandkraften. Dette er bleven forhindret ved at bygge et Skraaplan af Træ og en fast Mur i Sandstensleiet bag Faldene og under Elvefaret. Til dette Arbejde bevilgede de Forenede Staters Regjering \$550,000 og Minneapolis's Borgere \$334,500. Byen har nu og tve Møller, som kan male 29,272 Tønder om Dagen.

Salzfabrik.

St. Paul.

St. Paul, Minnesotas Hovedstad, ligger paa en Grund, der hæver sig op fra Floden Mississipp i en Række Terrasser. Byen ligger hovedsagelig paa anden og tredje Terrasse, men udbreder sig lidt efter lidt over hele det øvrige Plateau. Vanskelighederne ved dens Beliggenhed har forøget Omkostningerne ved at opbygge store Forretningshuse, indskrænket Forretningsstrøget og hindret Jernbanekompanierne i at indføre forskjellige Bequemheder. Under Byen ligger et tykt Lag af blaaagtig Kalksten, der kommer lige op i Overfladen, og som, endstjont dens Udgravelse er kostbar, dog giver en betydelig Mængde Bygningsmateriale af god Kvalitet. Gaderne i den gamle Del af Byen er meget smale, men de nyere Gader er bedre anlagte. De vigtigste offentlige Bygninger er Statskapitoliet, de Forenede Staters Toldbod og Posthus, City Hall og Byens Marked. Et smukt Operahus og Handelsstandens Bygning er især fremragende. Foruden de velgjørende Anstalter, der staar i Forbindelse med Kirkerne, er der et Asyl for Forældreløse, et Hjem for Vemmeløse, et svensk Hospital, et Kvinders kristne Hjem og en Magdalenestiftelse. St. Paul er et Centrum for Jernbanetrafikken, idet den sammen med Minneapolis har ikke mindre end femten Linjer med en samlet Længde af 15,818 Mile, der eies af seks forskjellige Korporationer. Byen har inden sine Grænser, men nogle Mile bortenfor den egentlige By, to Colleger — Macalester, der er presbyterianisk, og Hamline, der er metodistisk. Den har to og tyve Almueskolebygninger til en samlet Bekostning af \$663,000. Der findes ogsaa flere Akademier og Seminarier under privat Opføgt. Rice Park og Smith Park er offentlige Pladse i den mellemste Del af Byen, forsynede med Gange og grønne Buske.

St. Paul er en Handels- snarere end en Fabrikby. Der findes store Møller, der kan male 700 Tønder daglig. Mangelen paa Vandkraft og den høie Pris paa Brændsel er Hindringer for Fabrikdriftens Fremgang. Hovedgaderne er nylig bleven stenfattede, og Stenfortøge tager hurtig Trafikøgenes Plads. Vand erholdes fra en Gruppe smaa Indsøer, der ligger nordenfor Byen, og Vandværket eies og bestyres af Byen.

St. Louis.

St. Louis, den vigtigste By i Staten Missouri ligger ved Mississippis vestre Bred og nær Midten af det store Bassin, gennem hvilket de sammenløbne Floder Mississipp og Missouri samt deres talrige Bifloder løber ud i den Mexikanske Golf. Byens Plan er retlinjet; den er inddelt i Kvartaler omkring 300 Fod i Firkant med Gadernes sædvanlige Retning fra Nord mod Syd og fra Øst mod Vest. Strøget nærmest Bryggerne kaldes Front Street, den næste Gade mod Vest er Main Street, den derefter Second, og alle Gader i Retningen Nord mod Syd gaar derefter i numerisk Orden med nogle faa Undtagelser. Fifth Street er netop bleven kaldt Broadway. Gaderne fra Vest mod Øst kaldes Chestnut, Pine, Washington, Franklin o. s. v. Marked Street ansees som Byens Midtpunkt, og Nummerne paa de skærende Gader begynder her og gaar Nord og Syd.

Blandt de mere betydelige offentlige Bygninger er den nye Toldbod og Posthuset, hvilke koster \$5,000,000, den nye Udstillings- og Musikhal i Olive Street, opført for offentlige Bidrag, samt Crow Museum for de skønne Kunster. Det nuværende Raadhus er

en stor, omend ikke meget ornamental Bygning. Det merkantile Bibliotek indeholder næsten 65,000 Bind og ogsaa en værdifuld Kunstsamling. Almuebiblioteket i den politekniske Bygning har omkring 55,000 Bind. I St. Louis er seks smukke Theatre og forstjellige andre mindre Forlystelsessteder. Almuebibliothekets i St. Louis omfatter Kindergarten, den almindelige Skole med otte aarlig Klasser og en Højskole, foruden Lærertølen og en Skole for Døvstumme, Washington og St. Louis Universiteter er gamle velindrettede Institutioner. Desuden er der Kunstskoler, Sang- og Gymnastikforeninger samt andre lignende Andretninger. St. Louis har mange store og imponerende Kirkebygninger, opførte af Sten, massive i sit Udseende og med høje Spir. Den romersk-katolske Domkirke, bygget i 1830, er

St. Louis i 1878

den ældste Kirke, som nu er i Brug. Byen har ialt 19 Parke og offentlige Pladse med et samlet Areal af 2,100 Acres. Foruden Parkene maa ogsaa omtales Udstillingspladsen i Byens nordvestlige Del, hvor den aarlige Udstilling holdes, og hvor der er en permanent zoologisk Afdeling.

Saltjøstaden (Salt Lake City).

Saltjøstaden, Hovedstaden i Utah og Sædet for Mormonismen, ligger ved Jordan, en Flod, som løber fra Indøen Utah ud i den store Saltis. Byen er inddelt som et Schackbræt. Skæggefulde Akrattrær er bleven plantede i store Mængder, og paa hver Side af alle Gader, der gaar fra Nord mod Syd, flyder en klar Elv i en aaben Kanal. Med Undtagelse

af nogle moderne Bygninger er Husene næsten alle af solbrændte Mursten. Den største og staaeste offentlige Bygning er Tabernaklet med sin unaadelige ovale Trækuppel. Denne Bygning skal kunne rumme 8 a 10,000 Mennesker og har det næst største Orgel i Amerika. Inden Tabernaklets Indbegning er ogsaa „the Endowment House“ hvor Mormonsismens Indvielsesceremonier udføres, tilligemed det nye Mormontempel, der kostede \$ 10,000,000. Andre fremragende Bygninger er City Hall, Teatret, Walkers Operahus, Salt Lake Pavillion, Musæet, Deseret Universitet, flere Hospitaler samt Stadsfængslet.

Denver.

Denver, Kolorado, har en storartet Beliggenhed ved den sydlige Bred af South Platte Floden, hvor den forener sig med Cherry Creek, 500 Mile vestenfor Missouri. Byens Høide over Havet er 5,267 Fod. Byen, der er af ganske unlig Oprindelse og for Største- parten bygget af Mursten, besidder nogle store offentlige Bygninger, der benyttes af Administrationen, tilligemed en stor Almuestole, et Statsbibliotek og Kirker, tilhørende de forskjellige Religionsksamfund. Byen er Midtpunktet for et vigtigt Jernbanesystem og har flere Fabrikker beskæftigede med Smeltning, Støbning af Jern, Træarbejde og lignende, en Mønt for Provinsen af Guld og Sølv, Bryggerier, Uldfabrikker o. s. v. Befolkningen, som i 1870 var 4,759 og i 1890 115,000, er i stadigt Stigende.

San Francisco.

San Francisco, Kaliforniens vigtigste Stad, ligger paa en Halvø, der paa Vestsiden omstulles af det Stille Hav og paa Østsiden af San Francisco Bugt. Byens oprindelige Sæde saa ikke meget lovende ud; det optoges af en Række lave, ufrugtbare Aaser, adskilte ved Dale opfyldte med Klippe- og Sandbanke. Stedet blev valgt paa Grund af den prægtige Havn, som Bugten udgjorde, den eneste virkelig gode Havn paa Stillehavets Kyst paa Hundreder af Mile. Endstjønt Sagnene beretter om tidligere Besøg, skal dog den egentlige Opdagelse af Havnen være gjort af spanske Munk i 1769. I 1776 blev den et permanent Beboelsessted og kaldt San Francisco de los Dolores. I 1830 havde Byen en Folkemængde af omkring 200 Mennesker. Kalifornien blev indlemmet i de Forenede Stater i 1846. Strafs begyndte Indvandringen, og i mindre end to Aar var Befolkningen steget til over 1,000. Fra Tiden for Fundet af Guld til nu har Byen stadig gaaet fremad, og i 1890 havde den 306,000 Indvaanere.

San Franciscos vigtigste Forretningsstrog ligger paa den nordøstlige Side af Halvøen og er godt og regelmæssigt anlagt. Den største Forretningsgade er Market Street, en meget bred Gade, der paa begge Sider har smukke Forretningshuse og befares af flere parallelle Sporvoagslinjer, der løber fra Færgeren og Havnen tre Mile ind i Landet. Mange af de smukkeste Beboelshuse i Byen ligger paa California Street Hill. Sporvogne drevne med Kabel krydser Byen i mange forskjellige Retninger og gaar op over Bakker saa bratte, at de gjør en Fremmed en Smule nervøs. Byen har mange smukke Bygninger, blandt hvilke maa nævnes City Hall, der endnu ikke er færdig, endstjønt den blev paabegyndt for 25 Aar siden, de Forenede Staters Mønt, Børsen og „Bank of California.“ San Fran-

Den Gyldne Port, San Francisco, Californien.

cisko gjør Fordring paa at have de største Hoteller i de Forenede Stater, og efter Udseendet at domme synes denne Paastand at være berettiget. Palace Hotel i Market Street er en kolossal Bygning, ni Etager høj, 350 Fod lang og 275 Fod bred, og skal have kostet næsten \$3,150,000.

Hvad der særlig vil tiltrække sig den Fremmedes Opmærksomhed i San Francisco er Havnen, China Town og den Gyldne Port. Havnen er, som allerede omtalt, den prægtigste paa Stillehavskysten. Den er en stor Bugt, der strækker sig fra Nord mod Syd og naaes fra det Stille Hav gjennem et Stræde fem Mile langt og omtrent en Mil bredt. Bugtens Længde er firti Mile og dens Bredde lige mod Byen er syv Mile. Bugten befares i alle Retninger af store, velindrettede Dampfærger.

Chinatown er en underlig Bydel. Strøgene Sacramento, Jackson, Dupont og

En Palmelund i det sydlige Kalifornien.

Pacific Streets er af omkring 40,000 Kinesere bleven omdannet til en Kineserby. Vistnok ser Bygningerne ud som Bestens Huse i Almindelighed, men Størsteparten af Mænd, Kvinder og Børn er af den mongolske Type. Skildtene over Butikkerne er alle paa Kinesisk, og Bygningerne er saavidt muligt indrettede efter kinesisk Brug. Et af de mærkeligste Syn i dette bedenske Nybygge er det kinesiske Teater. Kineserne har en ren Videnskab for Høfardspil og dramatiske Forestillinger. En af de to Teatere i dette Distrikt kan rumme omkring 1,000 Tilskuere, og det er fuldpakket hver eneste Aften fra Gulv til Tag. Det Drama, der opføres, fortættles fra Aften til Aften, og det tager ofte flere Uger inden det bliver afsluttet.

Den Gyldne Port er den smale Indgang, hvorigjennem de indkommende Skibe seiler fra det Stille Hav ind i Havnen. Den dannes ved to steile Odder, der stikker ud i Oceanet, og paa den indligste, der kaldes Port Lobos, er der to meget besøgte Steder—Cliff House, et

Slags Hotel, og Extra Heights, en fin privat Residens med prægtige haver, til hvilke Publikum har Adgang. Den Guldne Port naaes efter en seks Miles Kjøretur.

New Orleans.

New Orleans ligger paa den vestre Side af Mississippis 107 Mile fra dens Munding i den Del af Staten Louisiana, der danner Flodens større Delta. New Orleans er væsentlig en Handelsby. Det var dens kommercielle Hærd som den indlige Udgang for den umaadelige Dal, som laa bagenfor, der gav en liden, fattig fransk-spanisk-amerikansk Havn dens politiske Vigtighed, og som i 1803 førte til, at de Forenede Stater købte den samt hele Provinsen Louisiana, i hvilken New Orleans fra sin første Begyndelse var Hovedstad. Det er næsten hovedsagelig som Udførsningsplads for Produkterne fra den største jordbrugende

De Forenede Staters Mynt, New Orleans.

Dal i Verden, at New Orleans har vokst fra den vilde og træge lille Grænseby paa 10,000 Indvaanere til en stor og mægtig By. Længs med Havnen ser man i den Klarhed, der følger efter Kysten i Snden og Vesten, den store Virksomhed, der er raadende, og som ikke overgaaes af nogen By paa Amerikas Kontinent med Undtagelse af New York. Dæmningen, Bræggerne og de tilstødende Gader er fulde af Liv og overfyldte med Raastoffe fra nær- og fjerntliggende Lande omkring Mississippifloden og dens større eller mindre Bifloder — Sukker, Sirup, Ris, Tobak, Mais, Aleit, Tondestave, Whiten, Hvede, Havre, Hvedemel i umaadelige Kvantiteter og fremfor alt andet næsten en Fjerdedel af hele Verdens Forædling af Bomuld findes her. Al anden Slags Virksomhed er ubetndelig; Importforretningen er liden. Fabrikdriften er mindre vigtig, Minevirksomheden næsten uafgjort. Der er ingen Kisterier, ingen Skibsbygning, ingen stor Tilstrømning af Indvandrere, ingen betndelige Afdelinger af Regjeringen andre end en Toldbod og en Mynt. Der findes ingen store

Videnskabsseksler eller vigtige Kunstakademier, kun et Lofte om saadanne. Paa alle Sider vil kun et par Skridt fore En fra Handelsbevægelsens Strøm ind i en stor Omegn snarere end i en By, en Omegn med Villaer, Smaahuse og skuggefulde Søder, gennemstrømmet af 470 Mile med ustenfattede Gader befyldte af Trær. Ingen anden stor By i Amerika er saa aaben for Solen og Luft.

I de sidste Aar er en Kædet for arkitektoniske Forbedringer bleven lagt for Dagen, og der er bleven opbygget flere imponerende Bygninger. De smaa offentlige Pladse her og der i Byen er bleven smukt anlagte og forstærkede med Fontæner.

New Orleans har en stor Rigdom paa baade katolske og protestantiske Kirker, men ingen af dem er særlig smukke eller imponerende. St. Patricks Kirke har et ganske majestætisk Taarn. Antallet af private Velgørenhedsanstalter er ogsaa stort, og de er udmærket bestyrede. Skolevæsenet er meget godt.

Libby Fængsel, Richmond, Va., i 1865.
Det navntundigste Kædefængsel i de Forenede Stater.

Richmond.

Richmond, Virginiens Hovedstad, ligger paa Nordsiden af Jamesfloden. Den egentlige By optager en Gruppe af Høie og har Udsigt over Floden, fra hvilken den er adskilt gennem et fladt Stykke Land. Main Street er en ægte Type paa en gammel Gade i Syden. Den mest fremragende Bygning i Byen er Kapitolium paa Toppen af Shohoe Høi, bygget efter Tegning af Thomas Jefferson. Under Kuppelen i Midthallen staar Londons Marmorstatue af Washington i Legemsstørrelse, og paa Esplanaden i Nærheden af den vestre Port til Kapitolpladsen er Crawfords berømte Bronserytterstatue af samme Helt, omringet af Bronsefigurer af Patrick Henry, Thomas Jefferson, John Marshall, George Mason, Thomas Nelson og Andrew Lewis. I Nord for Kapitoliet staar Kædens Bronsestatue af General „Stonewall“ Jackson, en Gave fra engelske Beundrere af denne de Konföderertes store General. De vigtigste af de offentlige Bygninger er Guvernørens Hus, Statsfængslet, Toldboden, Posthuset, Raadhuset, et Rættigheds og to Markedsbygninger. Til Byens berømte Institutioner horer Statsbiblioteket, Virginiens historiske

Selskab, Richmond College og det medicinske College. Holmwood Kirkegaard, der optager et Strog rigt i Naturrikdom i Byens Vestkant, indeholder Tusinder af de konfedererte Soldaters Grave og Monumenter over Præsident Monroe og General J. E. B. Stuart samt de konfedererte Soldaters Monument. For Borgerkrigen var Richmond den vigtigste Handelsstad i Snden og Hovedoplagssted for Produkterne fra Endstaterne, Kuba, End-Amerika og Storbritannien. Byens Klipperibe gjorde hurtige Rejser til Stillehavskysten for at hente The, Silke og andre af Ostens Produkter. Dens Auktioner tiltrak Kjobere fra alle Unionens Dele, selv fra de nordlige Byer, som nu forligger Snden med de Varer, som de for reiste did for at kjobe. Da Krigen var tilende, var Richmond uden Ribe, Kjobmand eller Kapital. I de senere Aar synes imidlertid Handelen atter at blomstre, og omend nogle af de gamle Milder til Rigdom er forsvundne, vedbliver dog Byen fremdeles at være det naturlige Centrum for nogle af Sndens vigtigste Industrier. For Krigen blev der solgt mere Tobak i Richmond end kanke i nogen anden By i Unionen, og den danner endnu en vigtig Handelsartikel. Melhandelen er ogsaa betydelig. Byen har en stor Mangde Jernværk, deriblandt de, som tilhører Tredegar Kompani; i Omegnen af Byen drives flere Granitbrud.

Kansas City.

Kansas City, Missouri, Statens anden By med Hensyn til Storrelse og Vigtighed, ligger paa høire Bred af Floden Missouri, lige nedenfor Mundingen af Kansasfloden. Byen er et stort Jernbanecentrum, idet flere vigtige Linjer mødes her og gjør det let for Byen at kontrollere Handelen i det vestlige Missouri, Kansas, det nordlige Texas samt en Del af Kolorado og New Mexiko. Missourifloden overpændes her af en Bro, der er 1,387 Fod lang og hviler paa syv Brokar. Forretningen med Agerbrugsprodukter er meget stor og i stadigt Stigende; der drives desuden en meget stor Forretning med Medfærd af Kjød og Kæst. Byen blev anlagt i 1830, men dens Fremvækst maa siges at strive sig fra 1860, fra hvilken Tid Befolkningen stadig tiltog i Storrelse.

Galveston.

Galveston, den største og vigtigste Handelsby i Texas, ligger paa Den Galveston ved Munningen af Galveston Bugt ud i den mexikanske Golf. Den er en Havn med et Toldkammer og den vigtigste Støt i Staten. Landet er lavt, sandigt og ligger ganske fladt. Galveston er lang, smal og strækker sig parallelt med Kystlandets Strand paa en Strækning af 28 Mile med en gennemsnitlig Bredde af omkring to Mile.

Stranden er udmærket for Badning og for smukke Kjøreture, naar der er lavt Vand. Galvestons Havn er den bedste paa Texas's samt ogsaa paa hele Golfens Kystlinje fra Mundingen af Mississippi til Rio Grande, og her kommer aarlig en stor Mangde Ribe ind.

Galveston har mange Kirker og Skoler af forskjellige Slags, et Operahus og syv offentlige Foramlingslokaler. Der findes to Biblioteker, flere Teatre og Markedsplads samt en hel Mangde Hoteller. Blandt offentlige Bygninger har Galveston et Posthus, en Toldbod, de Forenede Staters Raadhus o. s. v. Byen er ogsaa Sædet for Biskopperne af den romersk-katolske Kirke i det Stift. Galveston har flere Støberier og Møller samt Mastin-

værksteder. Bruggerne er gode, og der findes flere Skibsværfter; der udgives ogsaa mange Aviser af alle Slags.

Galveston har Jernbaneforbindelse med alle Dele af Landet og staar ved Dampskibe i Forbindelse med Liverpool, Ny-York, New Orleans samt Havnene i Texas til Grænsen mod Mexiko.

Byen ansees i det Hele taget for at være sund med et deiligt Klima og i enhver Henseende meget hyggelig at bo i, da man der vil finde Anledning til baade Forretninger og Fornøielser.

Charleston.

Charleston, Syd-Karolina, er en Søstad, der ligger paa en flad Landtunge. Havnen omringes af Land paa alle Kanter undtagen ved Indseilingen, der er omkring en Mil bred. Den er ved Indløbet vel forsvaret af Forterne Sumter og Moultrie samt længere inde af Borgen Pinckney og Fort Mifflin.

Paa Grund af Byens lave Beliggenhed ser den fra Havnen meget malerisk ud. Dens Spir og offentlige Bygninger synes at hæve sig op af Havet. Dens Nærhed til Oceanet bidrager meget til Klimats Jævnhed. Gaderne er regelmæssigt anlagte, men der findes ikke mange offentlige Pladse. Mange af Husene staar imidlertid paa en smuk Grund, som med de mange stuyggefulde Træer af alle Slags giver Byen et smukt Udseende. Der er flere offentlige Bygninger samt Forlystelsessteder.

Charleston er en af Sydens vigtigste Handelsbyer, idet den er Udsfibningsstedet for Produkter fra et meget rigt Ris- og Bomuldsland. Fabrikdriften er ubetydelig sammenlignet med Handelen.

Havedyrkningsbygningen (Horticultural Hall), New Orleans.

16. Kapitel.

Det gamle og det nye Syden

af

Hon. Wm. C. P. Breckinridge.

Det er næsten umuligt i kun et Kapitel at give en noiaagtig Forestilling om Vebnggelsen, Udviklingen og Civilisationens Fremstridt samt om de Søder og Skiffe, som er raadende i de forskjellige Stater, der udgjør det Omraade, som i Almindelighed er kjendt under Navn af „Syden.“ Slaveriinstitutionen forenede disse Stater saa fast, at de, og det ganske naturligt, for en almindelig Jagttager synes at være af ensartet Bestaafenhed samt eie samme Civilisation og Skiffe. Den sidste Krig bestyrkede denne Mening, saaat idag det almindelige Udtryk

„Syden“ er en Betegnelse, der mere viser hen paa ovennævnte Institution end paa noget bestemt geografisk eller industrielt Omraade.

Saa store Mænd har talt det engelske Sprog end Sir Walter Raleigh, og hans Forestilling om Maaden, hvorpaa Amerikas Kolonisation skulde foregaa, og Følgerne deraf lignede mere, hvad som i Virkeligheden er skeet end nogen anden Engeltmands Opfatning heraf. Det var gjennem ham og hans Bestræbelser, at Nybbygget i Jamestown opstod efter nogle mislykkede Forsøg paa Kolonisation længere mod Syd.

Opdagelsen af Tobak og dens Brug samt Klimatet i Virginien og Territoriet søndenfor gjorde Indførelsen af nitten Slaver paa det hollandske Slavestib i 1619 velkommen; og da paa den Tid Slaveriet forekom i andre Dele af Verden, var der ingen moraliske Skrupler tilstede angaaende det afrikanske Slaveris Benyttelse og Fremgang i Amerika. Den lønnende Ris- og Indigoavling i de lave Rystlande i Georgia ogede Spørgsmaalet efter afrikanske Slaver, som uden Besvær kunde arbejde i saadant Klima. Den derpaa følgende Opfindelse af Bomuldsmaskinen (Cotton Gin) forøgede mangedobbelt Slavearbejdets Værdi og udbredte hurtigt Institutionen over hele den Del af Syden, hvor Klimaet gjorde, at Avlingen af Bomuld var lønnende; saaledes at Fremvæksten og Udviklingen af de Kolonier, som dannedes i Virginien, Maryland, Syd-Karolina og Georgia, var forbundne med Forøgelsen baade i Antal og Værdi af Slaver.

En ganske modsat Udvikling foregik i den Del af Landet, der optoges af Haerbrug og Opdrættelsen af Kreaturer. I saadant Arbejde var Slaven ikke til stor Nytte. Som

Arbejder kunde han aldrig maale sig med sin hvide Kammerat, heller ikke kunde han taale Klimaet i de Stater saa godt; men hvor det var nødvendigt at have disciplinerede Arbeidslag under en brændende Sol og med Faren af Malariafeber fra Sumpene, blev Slavens Arbejde af større Værdi. Denne Forskjel i Klima og Produkter og den udprægede Forskjellighed i Arbeidet frembragte naturligvis ganske forskellige Industrier og medførte mange Uliigheder i Udviklingen af Folkets sociale Civilisation og Skikke. Det er temmelig vanfælig for En, som ikke er opdraget eller i længere Tid har boet i Syden, at forstaa, hvorledes Slaveriet var sammenvævet med dens Civilisation, Skikke, Arbejde og dens Vanfæligheder.

Alene en overfladisk Jagttager vilde undgaa at mærke den store Forskjel mellem

En Negerby i Syden.

Slaveinstitutionen i Sydens Agerbrugsstater og Plantagestater. I Maryland, Virginien, Kentucky, de bjergfulde og græsrigge Dele af Tennessee, de bjergfulde og græsrigge Dele af Nord-Carolina, Georgia og i Staten Missouri var Slaveriet kun en Indretning for Udførelse af Arbeidet inde i Huset. De rigeste Mænd eiede forholdsvis kun faa Slaver. Disse levede daglig sammen med sine Hveres Familier. Herrens hvide og Slavens sorte Born legedes sammen, indtil Skoletiden kom, og det Vensteb, som herved opstod, fortsattes gennem begge Parter hele Liv.

I Plantagestaterne boede store Skarer af Negere i saakaldte „Kvarterer“ under en Opsynsmands Kontrol og Tilsyn og næsten uden nogen Forbindelse med Herrens Familie i det store Hus med Undtagelse af Husets Slaver, som udførte det almindelige Husarbejde,

og mellem disse og de Slaver, der arbejdede paa Marken, var der et Svælg næsten ligesaa dybt som mellem Herrens Familie og Hushets Slaver. Den Hovstjæl havde vidtrækkende og ikke altid klart forstaaede Følger.

Der er ogsaa etnologiske Forskelligheder mellem Slaverne i Slavestaterne paa Grænsen og Stortjæparten af Slaverne i Bomulds- og Sukkerstaterne. Der var i disse Grænselstater meget faa, om i det hele taget nogen Slaver, som indførtes til Amerika efter Oprørskrigen, medens Stortjæparten af Slaverne i Bomuldsstaterne blev indførte efter den Fredsslutning, hvor de forenede Koloniers Naahængighed blev anerkjendt; disse var i etnologisk Hovstjæl af en anden Type end de, som var bleven forte over og solgte gennem Virginien og Maryland

En Bomuldsmark i Georgia.

og var bleven sendt fra Virginien og Maryland til de indre Stater; og denne etnologiske Hovstjæl er let mærkbar i vor Tid.

Endstjont de første Husbjæger paa Endkysten anlagdes tidlig i det fyttende Aarbundrede, vokste de dog temmelig langsomt, og da Oprørskrigen kom, var kun en smal Kyststrækning langs med Atlanterhavet og Vandet ovenfor de blaa Bjerge beboet, med Undtagelse af nogle af de Dale, som løb mellem de blaa Bjerge og Alleghenibjergene. Bortenfor disse sidste var der ingen Husbjæger.

Erhvervelsen af Louisiana under Mr. Jeffersons Administration, hvorved de, som vilde nedlatte sig i Mississippidalen, tilstodes fri Skibsfaar paa Mississippifloden tilligemed gode Skjoder og fuld Sikkerhed, medførte Opdækningen af denne store Dals udtømmelige Jordbund; og indtil den sidste Krig fristedes ikke en Sydens Kapitalist eller en virksom ung

Sydlanding, der vilde samle sig en Formue til sin Alderdom, til at slaa ind paa nogen anden Forretning end Dyrkning af Bomuld eller Sukker. Men Indkomsten i Sydstaternes Agerbrugsegne var tilstrækkelig rigelig og uoptaget Land stort nok til at give Anvendelse for al den Kapital og Energi, som disse Staters Borgere havde at raade over, medens de, som vilde udvandre derfra, fandt gode Løfter om Rigdom i det billige og frugtbare Land i Præriestaterne Indiana, Illinois, Missouri og længer mod Nordvest.

Planteren i Virginien eller Jordbrugeren i Kentucky eller Tennessee førte en Arbeiders Liv, endstjont dette i mange Henseender var behageligt og mageligt. Det var frit for Kjøbmandens og Fabrikantens Risiko. Faltit var en sjelden Hændelse, stor Rigdom ligesaa sjelden, medens et jævnt, komfortabelt og rigeligt Levebrød var almindeligt. Beboernes Liv rettede sig herefter; de var tarvelige og beskedne i sine Skikke, ligefremme og ærlige i sit Forhold til Naboer og andre Mennesker samt meget gavmilde. Deres Liv var langt mere

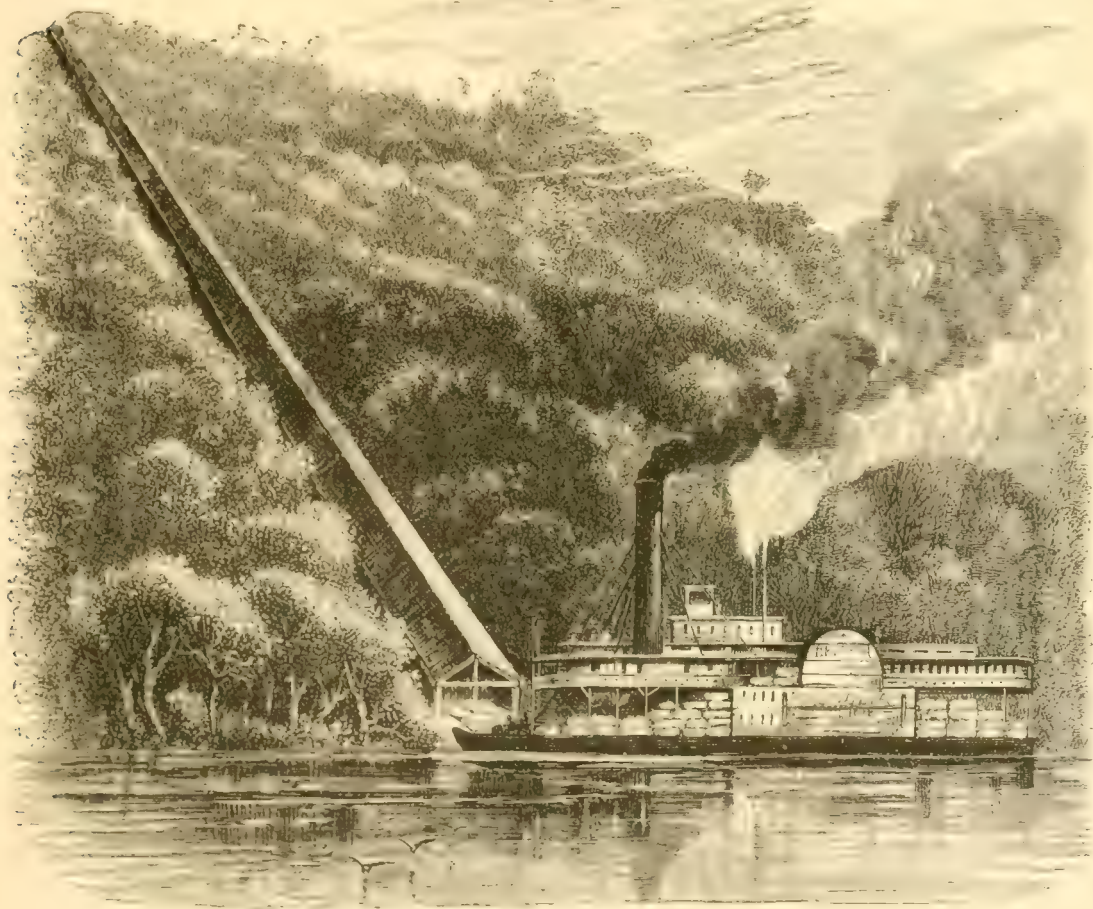
En Plantageeiers gammeldags Bolig.

et Familieliv end et Samfundsliv. Familier boede paa fine egne Gaarde i en vis Grad adskilte fra fine Naboer, og heraf udviklede der sig en stor Familiehengivenhed og Familiestoltthed.—Store Foretagender, der krævede Samarbejde, var næsten umulige. Hvad en Mand eller Familie kunde gjøre, blev altid vel gjort.

En gammeldags Bondegaard og Jordbruger i Syden er en Type paa en Huslighed, som vil ganske forsvinde med denne Generation. Herren og Gieren var Familiens Overhoved i en Forstand, som er ukendt for Nutidens Samfund, og som havde nogen Lighed med Overhovedet for en Stamme i det Nomadeliv, paa hvilket Abrahams Liv er en Type. Den Magt, han havde over Slaverne og den Afsondring, som hans Familie maatte finde sig i, gav ham en Indflydelse over sin Kone og sine Børn, som i Virkeligheden saavel som i Navnet gjorde ham til Familiens Hoved; og dog har der aldrig været et Hjem, hvor Hustruens var saa vigtig og havde saa stor Magt, thi der kan ikke være et Hjem, hvor Husligheden spillede en saa stor Rolle som her. Paa hende hvilede den Pligt at have Opsyn med Husholdet, dets Medlemmer og Anliggender samt at se efter og tage sig af Negerkvinderne og deres Børn.

I disse Hushold var Bibelen den almindelige Lærebog. Familiegudstjenesten foregik

regelmæssig, og uden Hensyn til Familiens Overhoveds personlige Gudsfrugtighed. Det var en af de nedarvede Skikke, der skulde vedligeholdes og gjøres til en Del af Huset daglige Liv. Børnene havde intet simplere Arbejde at udføre, men blev opdragne med en vis Afky og Foragt for saadant Arbejde, fordi det udfortes for dem af Slaverne. Fritagelsen fra Pligter af denne Sort mente imidlertid ikke, at de var uden Arbejde eller Bestjæftigelse. De holdtes altid til Arbejde og blev fra sin tidligste Barndom oplærte i saadan Bestjæftigelse, som var almindelig i Landet, og som ansaaes nødvendig for dem, der skulde blive

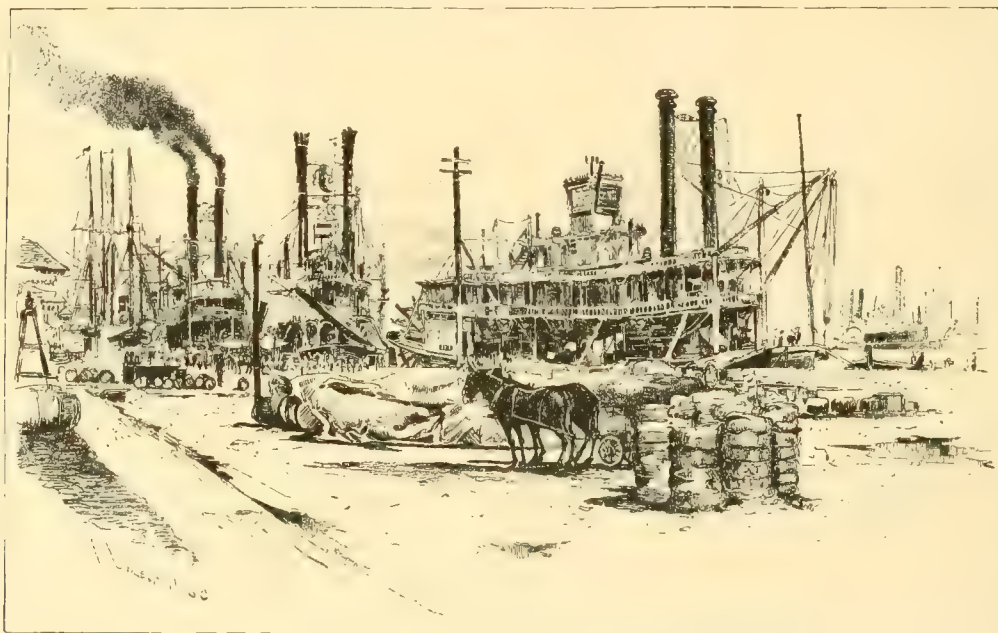

En Homuldsrende

Herrer og Fruer i saadanne Husholdninger. Gutterne blev ypperlige Rytterer, udmærkede Skytter, dygtige Sportsmend og flinke Jordbrugere fra Barndommen af. De blev oplærte ude i den frie Luft, for at de skulde kunne taale Anstrenge og blive stiftede til at blive Herrer og Giere af store Eiendomme. Enten de nu arbejdede med sine Hænder eller ikke paa Gaardens Arbejde, saa lærte de imidlertid, hvorledes Arbejdet skulde gjøres, for i en tidlig Alder at kunne overtage et Brug. Samme Opdragelse fik Pigerne i samme Hensigt. De blev tidlig flinke i Husholdningen, fik Tælle med Naalen og blev dygtige Rytteriker.

I et Samfund, hvor Slaveriet er indskrænket til en Race, der er forskjellig fra Gierens,

bliver Race, ikke Stilling, Samfundsbetingelsen. Alle Hvide er Ligemænd i et saadan Samfund i en videre Forstand end paa andre Steder; thi enhver hvid Mand er fri og kan blive Eier af Slaver, og om der bestaar nogen Rangsforfjæl, er den rent midlertidig og for en stor Del grundet paa fortrinlige Egenheder. I det Samfund er ingen hvid Person nægtet Adgang til nogen Rang, selv den høieste, naar han beviser, at hans Ret er grundet paa hans Fortjeneste. Ingen Del af Landet har havt saa mange fremragende Borgere, der er udgaaede fra de lavere Klasser og ingen Beviser paa Tillid og Hengivenhed har været større eller mere vorende end de, som disse Folk har vist Mænd af den laveste Herkomst. Dette bliver i Almindelighed ikke troet eller forstaaet, men det er virkelig Tilfældet og hjælper os til at forstaa, hvorledes den slaveholdende hvide Befolkning altid havde som Venner og Allierede disse Staters ikke-slaveholdende Befolkning; og det samme er Tilfældet nu som

Lastning af Bomuld paa New Orleans's Havn.

før Krigen og vil vedblive at være i de Dele af Syden, hvor den farvede Befolkning er af omtrent samme Antal som den hvide.

Fortjenesten ved saadant Jordbrug, som var almindeligt i Grænsestaterne, var ikke stor i rede Penge, efterat det overflødige og noget ødsle Underhold af Familien og Gaarden var taget ud af Aarets Produkter. Pengeoverskuddet var ikke stort og derfor ikke den opsamlende Kapital stor. Dette forbindrede Opførelsen af nogen Slags offentlige Bygninger, Universiteter, Jernbaner eller andre Foretagender. Det hindrede ogsaa en udpræget Aligbed i Menneskenes pekuniære Forhold. Der var ingen meget rige og saa meget fattige, da den store Mængde sad i gode Omstændigheder. Den unge Mand aabnedes herved saa Veie til Velstand og Udmærkelse, og de lærde Fag eller saadan Forretning, som var nødvendig i et saa enkelt Samfund, var de eneste Kald at vælge imellem for dem, som vilde forlade

Jordbruget. De bedste Gøner slog sig derfor paa de lærde Aag eller holdt fast ved Jordbruget. Dugtige Aagførere og Doktorer, veltalende Præster og ovede Statsmand fremstod naturligvis i Samfund, hvor saadanne Stillingen var de mest lønnende og indflydelsesrige.

Da Bøer er Livskraften af Handel og Fabrikdrift, kunde der ikke findes nogen store Bøer i denne Del; men da der var betydelig Rigdom og Fritid, og da Bomuld, Sukker, Ris og Tobak maatte udtibes og sælges til Gøne, som ikke avlede disse, vofte der alligevel op Handelsbøer af betydelig Størrelse. Disse Bøer vilde imidlertid ikke have anden Aorretning end den, der var forbunden med disse Produkter. Kolige, komfortable, intelligente, hæderlige, behagelige, itjonne er Ord, som vil beskrive Bøer i et saadant Klima og opstaaede af saadanne Marsager, og om Charleston, Savannah, Wilmington, Richmond, Nashville og Louisville kan man bruge saadanne Benævnelser. Noget af Fabrikker, en livlig Handels Traethed og Aorvirring, ophidsede Mands Hæstværk og den ikræftelige Panik under pludselige Omstiftelser i Markedet er ikke udmærkende for saadanne Bøers Liv.

Syden blev koloniseret af forstjellige Nationaliteter med forstjellig Troesbetjendelse. Inderne, som kom til Georgia under Oglethorpe, Huguenotterne, som kom til Syd-Karolina, de Stotiske Arite, som koloniserede Virginialdalen og

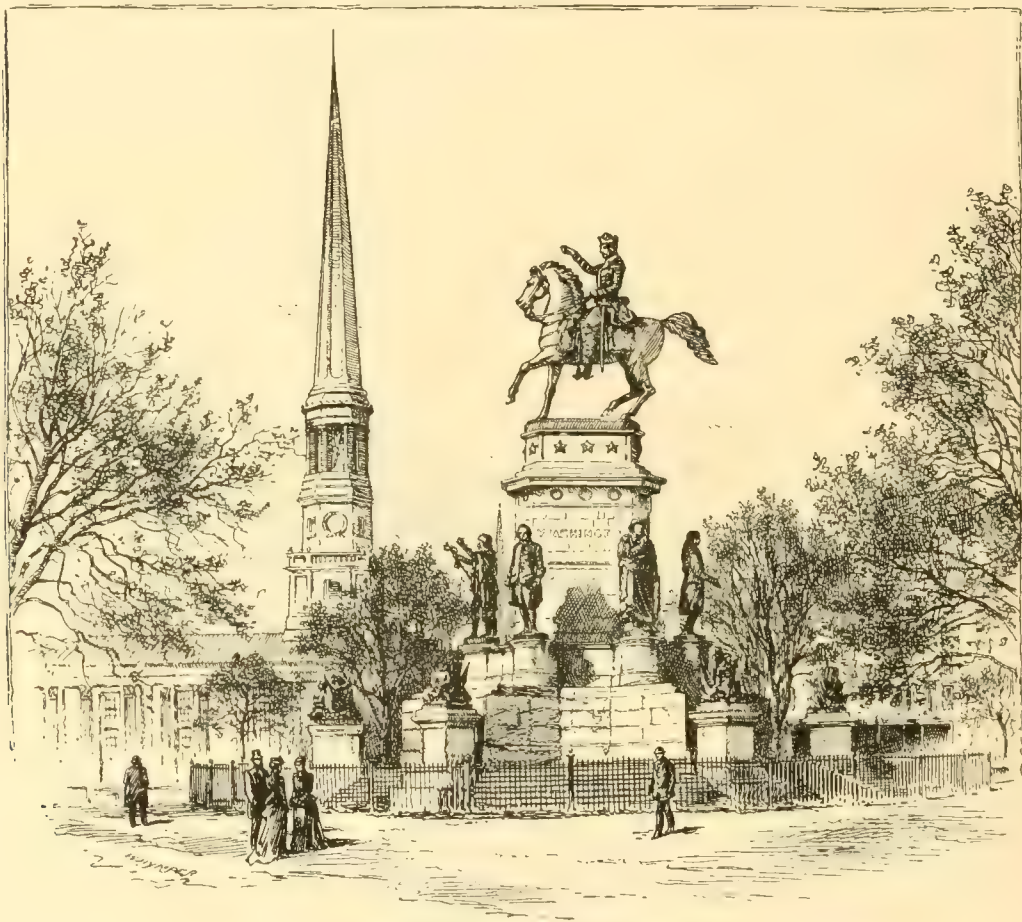
Gammelt spansk Hus i Bourbon Street, New Orleans.

store Dele af Nord-Karolina, „the Pennsylvania Dutch,” som fulgte Kalkstønen med dens rige Nordbund fra Pennsylvanien ned gennem Virginien, Tennessee og Nord-Karolina var hvert af dem saa udpræget et Folk med sit eget Særligende som de, der undertiden kaldes „Kavalererne,” som koloniserede Virginien's Kyst, eller Puritanerne, som civiliserede New-England; og disse Særligender har holdt sig til den Dag idag. Enhver, der har Afsnitstab til disse Rydngæres tidligste Historie, kan let forstaa Eiendommeligbederne i visse Dele, der ofte er saa smaa som Rockbridge County i Virginien. Dog var dette høist ubetydelige Eiendommeligbeder, som udmærkede kjædelige Aøstendbørn af det samme Folk; thi Sydens Folk blev i Tidens Løb mere og mere lige, og det er ikke for meget sagt, at de var de mest ensartede i nogen Del af Landet.

I den lange Strid med Nordstaterne kom Sydstatene i en nærmere Aøreling, fik en Aætte dugtige Ledere, bragtes til at sunderne noiaatig konstitutionelle, politiske og økonomiske Spørgsmaal og heraf opstod den Aøreling der kaldtes „Syden.” Denne Aøreling vofte langsomt. I Republikkens forste Dage svurges der ikke, om Washington, Adams, Jefferson

son, Madison eller den yngre Adams boede paa denne eller hin Side af Delingslinjen; og da Clay og Jackson konkurrerede, ansaa ingen det af speciel Vigtighed, at de boede i to Stater, der grænsede mod hinanden og begge var slaveholdende. Dengang da Clay og Polk var Præsidentkandidater havde den Kjendsgjerning, at de begge var fra Syden, liden eller ingen Indflydelse paa Voteringen og forringede kun lidet deres Magt.

Men der var tre tydelig adskilte Dele af Syden inden disse Staters Grænser, og disse udvikler sig nu hurtig efterat Slaveriet er afskaffet. Det jordbrugende Syden, det plantage-

Rytterstatue af Washington, Richmond, Va.

drivende Syden og det bjergfulde Syden danner tre særskilte Dele, ikke tydeligt afmærkede ved Grænselinjer, ikke saa adskilte, at En med Sikkerhed kan angive, hvor Grænsen skulde gaa, men dog saa tydeligt, at man kan adskille dem. Slaveriets Afskaffelse gjorde en Ende paa Anbringelsen af Sydens Kapital i Slaver. Der maatte findes en anden Betsgjæftigelse end Jordbrug for det virkelystne Folk. Der behøvedes nye Nar eller mere for at sætte Sydstaterne i omtrent samme Stilling som den, hvori de var, da Krigen brød ud. Den Hærjag, Skade og Odelæggelse, som Krigen forarsagede, var saa umaadelig, at den endnu ikke er raadet Bod paa. Mississippi var i 1860 den tredje rigeste Stat i Unionen; der vil hen-

gaa mange Aar, inden den vil blive istand til atter at indtage denne Plads. Disse forandrede Forhold har haft sine naturlige Følger. Den store appalachiske Bjergkjæde, hvis Bjerges Flade er dækket med Tommer og deres Andre opfyldt med en uindtømmelig Righed paa Mineraler, og hvor der er et betydeligt Antal store Floder samt et jævnt og behageligt Klima, er bleven næltet for en ny Udvikling. Den Intelligens, Energi og Kapital, som for aabnede nye Plantager i Mississippidalen eller i Texas, er i det sidste hovedsagelig bleven anvendt til at aabne nye Miner, opstætte nye Smelteovne og bygge Fabrikker inden dette Omraade. En stor Del Kapital, som er bleven anbragt i disse Foretagender, horte ikke hjemme i Snden; den er bleven sendt eller ført did af Mænd fra Nordstaterne eller fra Udlandet. I 1878 var hele den skatbare Værdi af Sndens Eiendom faldt til næsten to Billioner Dollars. Siden den Tid er den forøget med over to Tusind Billioner Dollars.

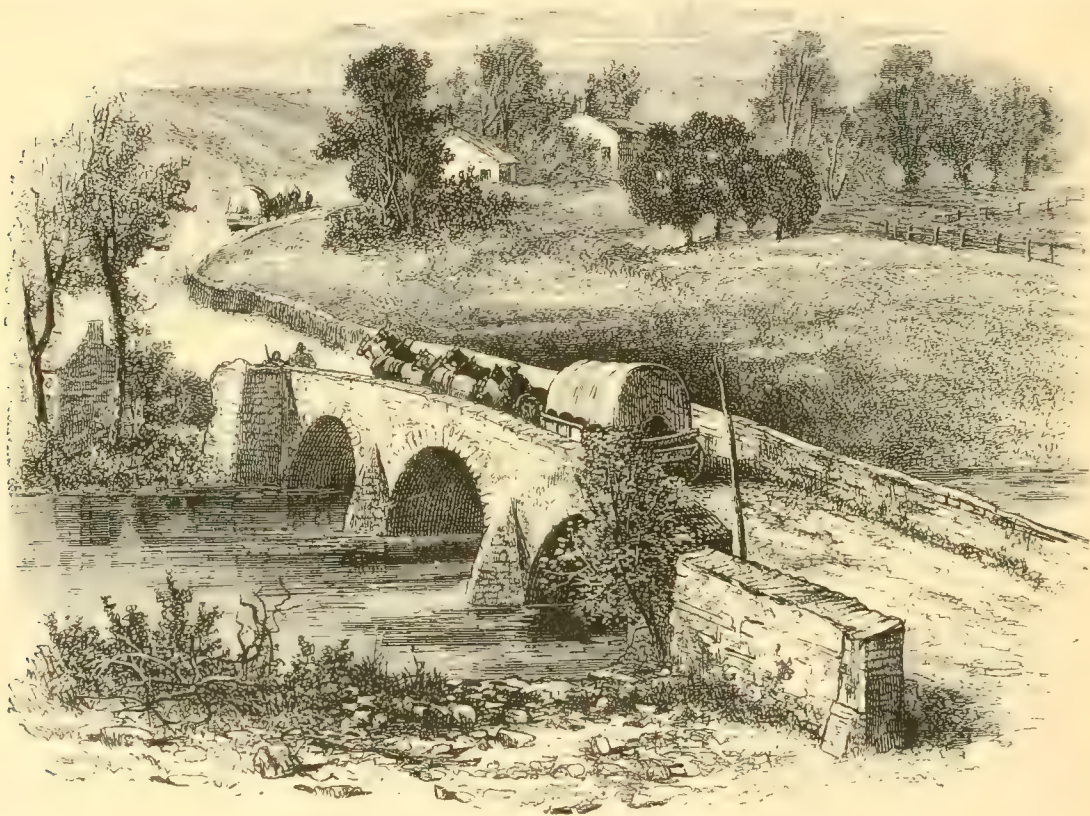
Gammeltdags Postvoan fra Kolonialtiden.

Det vilde være et interessant Studium at se, hvorledes denne Udvikling har aabenbaret dette Lands klimatiske og industrielle Hjælpemidler, og hvorledes den gradvis omdanner Bjerne.

Negerens Arigjorelse bidrog intet til at forandre ham. Spørgsmaalet om hans Stilling er ligesaa uafgjort idag som det var tredive Aar tilbage. En Millioner af dem er spredte over Sndstaterne i forfæjlligt Forhold til den hvide Befolkning, i nogle Dele som 1: 7, i andre som 2: 3, i atter andre som 4: 3, og Forholdet af Sorte til Hvide er større, hvor de Sorte er mindst intelligente. I Virginien, Kentucky, Missouri og Tennessee, hvor de Hvide er de Sorte langt overlegne i Antal, er de Sorte de mest intelligente af sin Race. I Syd-Karolina, Alabama, Mississippi og Arkansas, hvor de Hvide og Sorte forekommer i omtrent samme Antal, er de Sorte for Storstedelen de mest underlegne og uintelligente af

sin Race. Det kan i det store Hele taget siges, at den største Udvikling har foregaaet, hvor de Sorte er mindst talrige og deres Arbejde af mindst Vigtighed.

Efter at Mr. Hayes var bleven Præsident og havde tilbagekaldt Tropperne fra Syden, blev det almindeligt erkjendt, at intet Samfund kunde vedblive at være uvidende uden at blive forarmet, og at Opdragelsen af begge Racer fremfor alt var en Nødvendighed og i Forhold til Sydens Rigdom og dets store Gjæld var det Beløb, der reistes ved frivillig Betsatning til Oplysningens Fremme, overordentlig stort. Vanstelighederne ved en fælles Skoleundervisning i de Stater er meget store og haarde at overvinde. Et saadant System's Udvikling maa være meget langsom, men det har i det Hele taget vist sig at være tilfreds-

Bro ved Antietam.

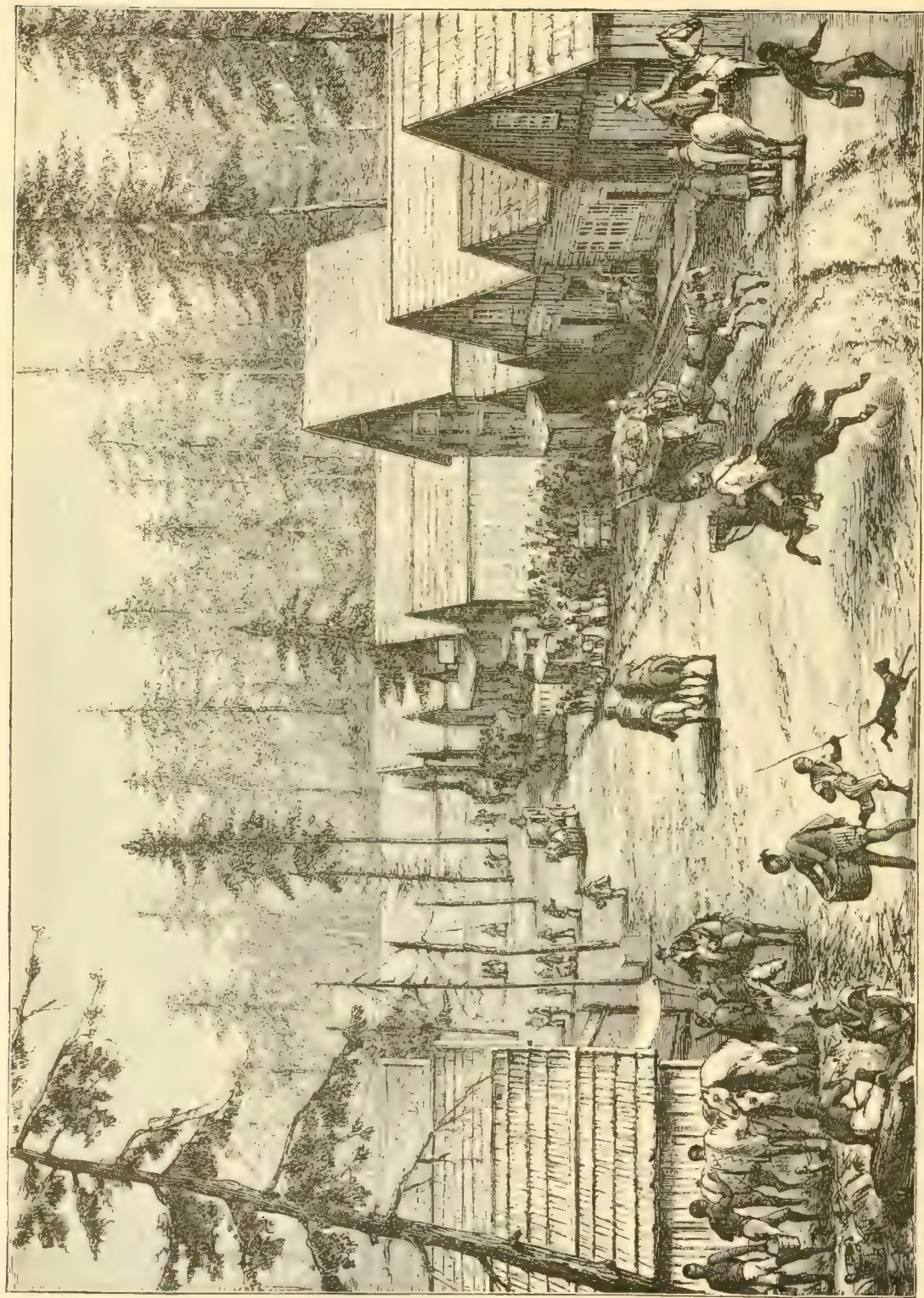
stillende og befinder sig nu i en meget god Forfatning; og eftersom Folket bliver rigere, vil Skolevæsenet faa en mere rundhaandet Understøttelse, høiere Undervisning vil faa sin rette Symmetri, og hvad der herigjennem kan gøres, vil blive gjort.

Det vil let forstaaes, at eftersom Tiden strider frem og Udviklingen fortsættes, vil en af Resultaterne blive Oplosningen af Syden som en Forening. Naar Faren af Raceproblemet, af Forbundslovgivningen og andre andre Marsfager er borte, naar der er opstaaet en ny Generation, for hvem de sidste tredive Aars Begivenheder og Handlinger er Historie, i hvis Begivenheder de ikke havde nogen Del, og som for dem kun har samme Interesse som vore Fædres Bedrifter under Revolutionen har for os, naar de Floder, der fører til Golfen

og Havnene ved Sydens Kyst, er saa forbedrede og gjort dybere, at de vil blive gode Midler til at transportere Produkterne fra de Lande, som de gjennemstrømmer, og efterfølgende nye og større Foretagender udvikler sig paa Østkysten saavel som paa Grænserne af de indvæstlige Stater, vil man finde, at Sydens Sammenhængighed forsvinder. Der er ikke mere Grund til, at Louisville skulde staa i et forstjælligt Forhold til Charleston, Savannah og New Orleans, end at Cincinnati, St. Louis eller Chicago skulde; ingen Grund, hvorfor Maryland, Delaware og Vest Virginien skulde stemme sammen med Louisiana og Mississippis mere end, at de skulde stemme sammen med andre Stater.

Sydens Floder vilde, hvis de bragtes i den rette Forfatning foraaarlige en større Forandring end man kanse kan tænke sig. Mississippifloden og dens Bifloder giver den billigste Befordring paa det største Antal Mile gennem det rigeste Land, man kjender; men Udgangigheden til at beherske den staaer i Veien for en blomstrende Handel. Hvis imidlertid Problemet om dens Kontrol engang bliver fuldstændig løst, hvis den bliver holdt inden sine Grænser og Hærdselen paa den og dens Bifloder gjort sikker og lønnende, vilde det blive Begyndelsen til en Omvæltning i Transportationen af Mississippidalens Produkter, og Virkningen heraf paa Byerne ved Indøerne og den vestlige Østkyst kan ingen forudsige. I de sidste tyve Aar er Jernbanerne bleven byggede, kontrollerede og bestyrede af Folk, hvis Interesse det er at transportere disse Produkter til Østen. Fragter, Assurance og Kommissioner for at behandle dem har været Hæmsken til Opkomsten af Østens Byer. Det naturlige Udlob for disse Produkter er den mexikaniske Golf. Vignende Jagttagelser, omend af mindre Betydning og ikke fuldt saa vidtrækkende, kan gøres over Resultatet af en tilstrækkelig Dybde i Havnene ved Mobile, Savannah, Charleston og Galveston. Disse Resultater vilde forandre Sydens typiske By; det rolige og behagelige Liv i en smuk sydlig By som Savannah med dens Eggetræer, dens brede Gader og store Gæstfrihed vilde forsvinde, og en ny Larm og Trængsel træde istedenfor dens nuværende Ro. Hvilken Virkning alt dette vilde have i den gradvise Omdannelse af et heltigjennem jordbrugende Folk til et Samfund, hvor Jordbruget staaer paa samme Trin som Handel og Fabrikdrift, kan ingen forudsige. Som Tiden skrider frem, vil det amerikanske Folk blive mere og mere ensartet, det vil sige, mindre og mindre lig sine europæiske Stamfædre og Brødre. Det vil blive mere og mere amerikansk; men hver enkelt Del vil fremdeles beholde sine Særegenheder, og det er interessant at se, hvorledes disse Særegenheder bevares, og hvorledes disse bistaar i Udviklingen af det fælles Land. Vi vil komme til at elske hverandre og stole paa hverandre mere, efterfølgende vi lærer at sætte Pris paa og bedre forståa den amerikanske Karakteres Samstemmighed og de ubetvælske, men udprægede Eiendommeligheder, frembragte af klimatiske og andre Aarsager.

17. Kapitel.

Jagt og Fiske i Amerika.

Jagt.

Efter en Tegning fra Raleigh's Koloni i 1585 af John White. Med det britiske Museums Tilladelse.

Imidlertid hvedt heldt ned i hver Pose, og tilslut blev Poserne snede sammen saa tæt som muligt. Indianerne spiste det i Regelen usøgt; men de Hvide blandede det, naar de funde, med Mel og Vand samt kogte det. Pemmikan var en sund Spise og ikke ubehageligt for en, som ikke var altfor noie paa nogle Boffelhaar.

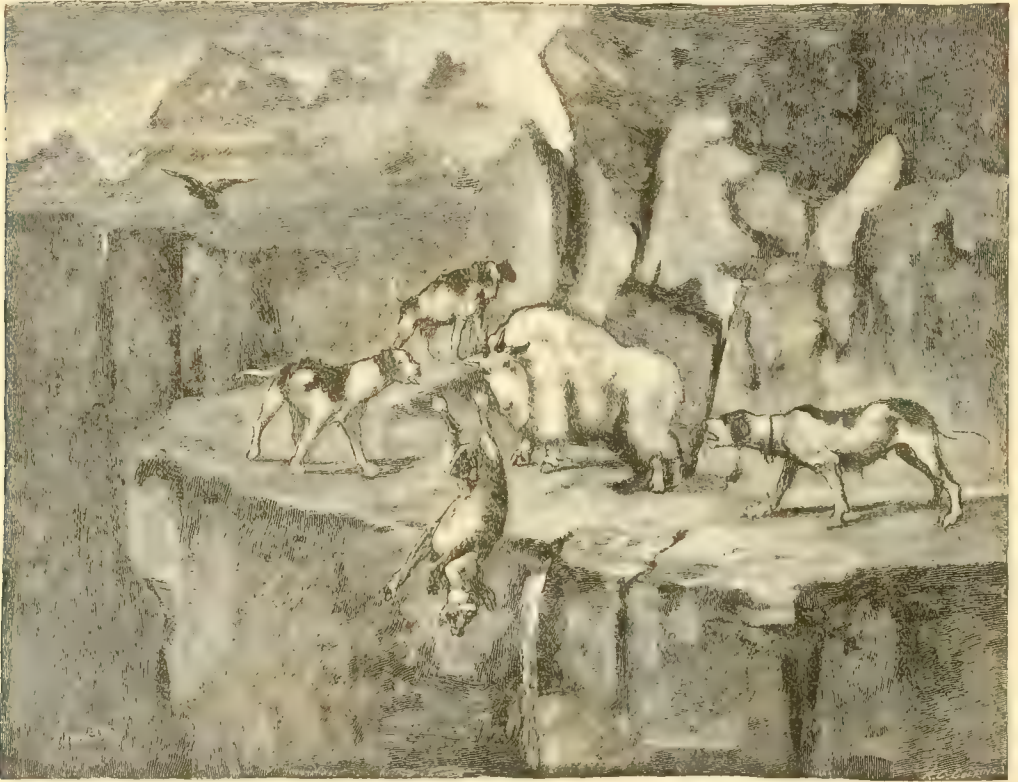
I denne Dal, især paa den østlige Skraaning af Rock Mountains, findes ogsaa Graabjornen (Grizzlybear), der for den nye Verden er, hvad den bengaliske Tiger er for Asien. Indianerne havde den største Skrak for den; de havde heller ingen Vaaben, der var virksomfulde mod et Dyr, som fremfor alle andre Dyr paa Jorden er saa seiglivet. Dog er Graabjornen ikke den kraftigste af Amerikas Bjørne; thi ulig de mere farlige af de fjodædende Dyr, saasom Løver, Tigere etc., opnaar Bjornene sin betydeligste Størrelse jo længe de er fjernede fra Ækvator. Saaledes staar Isbjornen i Størrelse og Styrke, omend ikke i Vildhed, først i Næsten blandt Bjornene. Den er undertiden ni Fod i Længde og veier 1,500 Pund. Endtjont Isbjornen ikke angriber saa hurtigt som Graabjornen, har den dog ingen Frygt for Menneskene, og Jægere og Felsjængere holder sig helst saa langt borte fra den som muligt.

Mele Amerika var engang overfuldt med Vildt lige fra Gifimolanders Moitusokier til de slanke Hjorte ved den mexikaniske Golf. Men intet Sted fandtes det i rigere Mængde end i Mississippidalens Skove og paa dens Eletter. Her græssede store Flokke af Bøffeler, den Vildes vigtigste Fodemiddel. Om Sommeren gjorde han sig tilgode med udvalgte Dele af Kjødet; om Vinteren lagde han bort til Vinterforraad store Mængder Pemmikan. Dette Pemmikan var Jægerens og Felsjængernes almindelige Vinterføde; for Tilberedelsen heraf blev Bøffeltkjødet itaaret i Strimler, tørret i Solen, derpaa nedpakked i Poser af Bøffelstind med Haarsiden ud. Derefter blev en Del

Over hele Osten og Syden findes den sorte Bjørn, der bliver mindre af Vækst og mere frugtbar jo nærmere den kommer Tropene. Den har intet af Graabjørnens Vildhed og er saa iten som en Hjort. Sorte Bjørne kan klatre i Trærne, en Færdighed, som heldigvis Naturen har nægtet de vildere Arter.

Vestenfor Rocky Mountains forekommer Rødsbjørnen (Cinnamon-bear), saa kaldet paa Grund af sin Farve; i sine Vaner ligner den meget den sorte Bjørn, men er noget større.

Den sorte Bjørn er vanskelig at jage, og der dræbes flere af dem i tilfældige Sammenstød end paa nogen anden Maade. I Syden pleiede Plantage-eierne at jage den med

En Bjørn bragt i Klemme.

Kloffe af Hunde, af hvilke en Krydsning af Køvehund og Dogge var den mest indede Race; i Osten opvokser den ved Hjælp af smaa Hjorte, som forstaar at holde sig undas det flodsede Dyr's Tænder og Klor, medens de bjæffer og ægger Bamfen, indtil denne tilslut tager sin Tilflugt til et Træ, hvor den bliver funden af Jægeren, som fores til Stedet gennem Hundens Bjæffen.

Jæbjørne, som dræbes, er i Regelen bleven skudte af Mand i Baade. Sælfangerne brøder sig ikke om at komme Ansigt til Ansigt med den store Bjørn paa dens Jæslag. Hvad angaar Graabjørnen, saa er den intet Vildt for Jægerne; den gaar selv paa Jagt.

Bøffelen var det Dyr, der gav Indianerne, som jagede paa de vide Eletter i de mellemste og vestlige Stater, den mest Forrykning af Fode; men naar man tager hele Nord-

Amerika i Betragtning, var uden Tvivl de forfjællige Arter af Hjorte af større Vigtighed for de Indfødte; Kjød, Sener og Skind blev altsammen brugt og syntes altsammen uundværligt. I Snden gav den virginianiske eller almindelige røde Hjort Fode og Klæder; i Norden fattes dens Sener ogsaa Pris paa; de brugtes til Forarbejdelsen af de Sneise, der satte Indianerne istand til at foretage lange Reiser. Om Sommeren kunde de kun reise lange Strætninger i Maa; om Vinteren omdannede den haarde Sne hele Landet til en bred, glat vei, over hvilken Indianeren ved Hjælp af sine Sneise og sin Kjælke med Letthed kunde reise.

I Nord, fra Maine til det Stille Hav, streifede og streifer fremdeles, omend i mindre Antal, den store amerikaniske Elg, den største af Hjorteflægten, idet den er fem Fod eller mere over Skulderen og saa tung som en Hest. Endstjont Elgen er meget rait, løber den dog ikke smukt og er heller ikke et velformet Dyr. Dens Hoved er vel stort selv i Forhold til dens vældige Krop, den har en lang smag Underlæbe, imaa onde Fine med et Blik, der svarer til dens Karakter, hvilket Jægere, som har stodt paa en saaret Hanelg, nok kan bevidne. I Parringstiden, det vil sige i Oktober og November, er Hannerne onde og angriber ofte en Mand uden Anledning. For blev mange af disse Dyr om Vinteren dræbte af Jægere paa Sneise; men saadanne Slagterier er bleven forbudte af de kanadiske Myndigheder, der frygtede en fuldstændig Udrøddelse af dette Dyr, der er mest karakteristisk for Nordens mørke Skove og store, øde Stetter.

I Nærheden af Rocky Mountains, især i det Land, der gjennestrømmes af Drev-Missouri- og Yellowstonefloderne, findes den amerikaniske Hjort eller Bapiti. Dette smukke Dyr har en Høide af fire eller fem Fod og er en velformet, elegant udseende Skabning; dens Taster er i Modstætning til Elgefamiliens, der er tunge og brede, slanke og forgrener sig to eller tre Gange, hvorved de danner en smuk Krone. Denne Hjort har lidet af Elgens vilde Natur, er isth og vanitelig at fælde; der findes endnu nogle af dem i Egnen omkring Yellowstone Park.

Mulbjorten (Mule-deer), der ogsaa horer hjemme paa Skraaningerne af Rocky Mountains, staar i Størrelse mellem Bapitien og den virginianiske Hjort, hvis Høide kun er 24 eller 3 Fod. Mulbjortens mest udprægede Kjendetegn er Drengs Længde. Vesten for Rocky Mountains forekommer den forbalede Hjort, som i den Egn synes at træde istedet for den virginianiske Hjort, med hvilken den har en stor Lighed.

Efterhvert som det store Vildt mere og mere forsvinder, henledes Opmærksomheden paa Fuglene. Blandt Amerikas Fugle maa først nævnes den vilde Kalkun, af hvilken den tamme Kalkun mod den almindelige Hegel kun er en udartet Efterkommer. Den vilde Fugl udmærker sig ved sin Størrelse og sit Kjøds fine Smag. En Tid var der store Støtte af dem i de indlige Mellemstater; men deres Antal er bleven formindsket af Jægere og firsøddede Kiender, af hvilke især Haven dræber de unge Fugle.

Den vilde Svane forekom engang, istjont den ikke var almindelig. Gæs og Brandgæs findes endnu, og Vildand er talrige. Men af alle Amerikas Fugle giver Skovhønsene den bedste Sport. Det største Medlem af Skovhønsenes Familie er Salviehønen (Sage-hen), en tung, noget enfoldig Fugl. Den opholder sig paa Salviebuskene i Nordvesten, og dens Kjød har en ubehagelig stærk Salviesmag. Prærie-hønen (Tetrao Cupido)

var for ikke saa lange siden spredt over hele Osten og kaldtes i N.York „Lynghone;“ men nu findes den kun i Prærielandet, hvor den forekommer i stor Mængde og jages meget.

Engen af Skovhønsene er rare og livligere end den med en Hjerkrave forsynede Rype (*Ruffed grouse, Tetrao togatus*), der findes i alle de tempererede Egne østfor Rocky Mountains. Den er en smukt tegnet Fugl, der er flink til at flyve; naar den med en Kugles Hurtighed surrer over N.Y.-Englands Sumper, kan Jægeren ikke have et vanskeligere Maal at træffe. Den kaldes ofte Raphone; men det er en Feiltagelse, da der ingen Raphons findes i Nord-Amerika. Mindre almindelige Arter er den skarphalede og Manadarnpen, der begge findes i de nordlige Distrikter; endnu længere mod Nord

Amerikanske Ragtler.

er Hjelddrypen eller den hvide Rype almindelig. Ragtelen, der forekommer i stor Mængde i de mellemste og sydlige Stater, er meget yndet af Jægeren. Heller ikke er der Mangel paa Kugler, Bekkasinier og Brøkfugle. Nord-Amerika er endnu de gode Jagtgrundes Land. Jægeren kan prøve sin Hærdighed med at nedlægge en surrende Rype, og om han er sin Rifle hengiven, kan han endnu prøve sin Skydefærdighed i at stanse en løbende Hjort, nedlægge en statelig Elg i N.Y.-Englands Skove, muligens ogsaa træffe paa en mindre Flok af Bøsseler paa de vidtstrakte Prærier, prøve en Dyst med den vilde Bjorn i en af Rocky Mountains's stejle Bjergkløfter eller sende en Kugle ind i Diet paa en af de store Alligatorer, der opholder sig i Louisianas Kanaler samt i de med Siv bevoxede Floder og mørke Sumpe i det varme Florida.

Fiske.

(Fra John Whites Diamaltheana 1585.
Med det britiske Museums Tilladelse.)

I Middelalderen da den romerske Kirkes Indflydelse stod paa sit Høidepunkt, var der stor Eteriporsjæl efter Fisk, som skulde bruges under de forfæjellige Fæster, der paalagdes Føllet. Abbederne og Bytoperne kunde faa sig et deiligt Maaltid af Figgvar og Havnegenoier; men den fromme Bonde fandt det vanstelig at stasse endog den Sild og Dorit, der var nødvendig for Tilfredsstillelsen af Samvittigheden og Mavens.

Da saaledes Sebastian Cabot kom sejlende hjem til England fra sin Søreise til den nye Verden, var hans Beretninger om de store Stim af Fiske udenfor N. Fundland glædelige Anbøder for de friske Nationer. Herefter vilde Fæstens

Beværligheder formindtes, og det uden nogen haardt forbyrveret Dispensation fra Kirken.

De første paalidelige Beretninger angiver Aaret 1504 som det Aar, hvori Europæerne først reiste over Atlanterhavet paa Fiske; og det var da ikke Engelmændene som var de første, men de skjælle, eventyrlige Sofolk paa Kysten af Bretagne i Frankrig. Fiskerne, som hidtil havde holdt sig ved Europas mindre stormfulde Kyster eller foretaget en Langtur til Kysten af Norge og Island, trodsede nu Atlanterhavets Storme og vendte tilbage med en Fangst, som paa den Tid var det rigeste Produkt af Amerikas nordlige Regioner.

Spaniske og britiske Sømand fulgte efter de franske, og en Tid var et Hundrede spanske Skibe insjeliatte med Fiskeri; men Endens Guld havde større Tiltrækning for Spanierne, og omkring Midten af det firtende Aarhundrede ophørte al deres Forbindelse med Fiskeriet ved N. Fundland. De fulgte et mere stinrende Løffemiddel end Dorstens Skjel, og fra nu af var hans katolske Majestats Underaatter for en stor Del afhangige af Englands og Hollands Mjætttere for sine Fæstemaaltider.

Engelmændene var farligere Rivaler for Frankmændene; de udsendte et stadig stigende Antal Skibe, og man har beregnet, at der ved Slutningen af Aar 1600 var 200 med engelske Sofolk bemandede Skibe, som fiskede Dorit i St. Lawrencebugten og udenfor N. Fundland. I 1602 fiskede Dorit i Massachusetts Bugten, og Kap Cod fik sit Navn; i 1611 havde Kaptein John Smith held med sig i Fisket udenfor Kysten af Maine. Fra nu af beaundte Engelmændene at føre Fiskerierne med Liv ved N. Englands Kyster. Strafs efter Antomsten i 1620 af de Indvandrerne, der er bleven kaldt „Pilegrimmene,“ blev Fisk Koloniernes vigtigste Kilde, og Fiskning udviklede sig til N. Englands vigtigste Industri.

Fiskerierne i den nye Verden førte snart til Tvistigheder mellem Frankrig og England. Ved Freden til Utrecht i 1713 gik Frankrig ind paa ikke at fiske inden 90 engelske Mile fra Nova Scotia. I 1820 bnaagede Frankrig Fæstningen Louisburg paa Den Kap Breton ved Indsejlingen til St. Lawrencebugten. Men England var endnu ikke tilfreds. Louisburg tabtes, og ved Freden til Paris i 1763 gav Frankrig op Metten til at fiske inden

45 Mile fra Kap Breton. Til trods for denne stadige Uenighed blomstrede dog begge Landes Fiskeri. Hvad britisk Indblanding ikke kunde gjøre Frankrig, det gjorde Landets egne indre Uroligheder, og medens den store Revolution varede, lagde Frankrig sit Fiskehav bort, for ikke atter at tage det frem for efter Freden i 1815.

Medens Europas Nationer stredes om Dorsten og Maatrelsen og førte disse bort til den katolske Verdens Kaste, jagede Amerikas Nationer, de indfødte Indianere, der streifede om ved Bredderne af Floder og Indsøer, Fisk for sine egne Maaltider. Ærkvandsfisk fandtes overalt; hver Elv, Indsø, Dam og Bæk var opfyldt deraf. I det bjergfulde Land i Øst og i Rocky Mountains Bjergkloster krøb Indianeren langs Orretelvne og fangede sit Bytte med hurtige Pile, som det laa med Snuden mod Strømmen ved Bredden af en kjelig Dam. Eller ogsaa kastede Indianeren sent om Høften, naar Orreten kom opover smaa Elve for

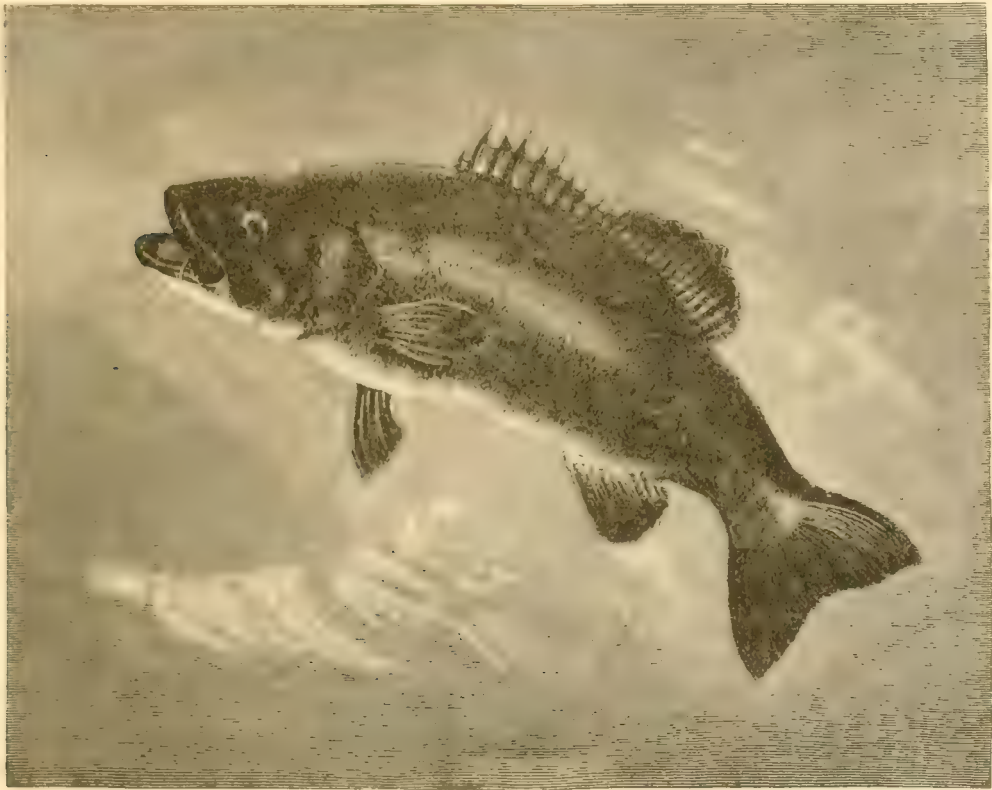
Standtrækning af en Kjempealligator i Louisiana.

at lege og var træg og matoiet, en Løkke om den og trak den med et hurtigt Kuf ind til Land. Fra den østlige til den vestlige Kyst fandtes Laksen ved nordlige Breddegrader; og naar denne Fisk gik op eller nedad Elven under sin aarlige Vandring til og fra Havet, forekom den i saadan Mængde, at den blev et let Bytte. Indianerne enten lystrede Fiskene eller fangede dem i Hove, idet de fulgte Fiskene til et Vandfald, hvor de opfyldte Dammene under Faldet for de foretog Hoppet.

I de store kanadiske Søer fandtes Hvidfisk (en Sildeart, *Clupea neuhaden*), Gjedde, Orret og Ærkvandsfild (Lake herring). Om Vinteren blev der lystret gennem Huller hvide i Isen; her laa Indianeren og ligede ned i en af disse Huller med et Skind kastet over Hovedet for at ikke Luften skulde stikke ned i Vandet; naar Byttet, der blev tiltrukket af et Løkkemiddel, ofte en Efterligning af en liden Fisk, svømmede frem, kastede Fiskeren

sin Krog, med hvilken han sjelden sigtede feil. Denne Krog var en Andretning af Ben med et Træbaandtag. Den anvendtes meget af alle de fiske Stammer og blev foretrukket for Røttet, som for Indianerne syntes et Meditab, mere passende for Kvinder. En dygtig Fiskers Naand var Krogen meget virksom.

I Dundet under Mississippidalens træge Bænde fandt Indianerne Stenbiten (Cattfish). Moie (Shad) fandtes i store Mængder i Floderne Connecticut, Hudson, Delaware og Potomac. „Black Bass“ (*Percalabrax*), fisker gennem det klare dybe Vand i de fleste af de nordlige Andsoer, men den var en altfor ity og dubtgaende Fisk til at lade sig

Undsluppen.

et Exemplar af den Stenbiten.

fange af de Andfodtes uhenigtsmæssige Fiskereditaber. For de Hvides Ankomst brugtes Fiskefroe af Ben af samme Form som Staalfrogene, men mere klummede; disse brugtes hovedsagelig paa dybe Bænde for at fange større Fiske.

Udenfor Amerikas Kyster er Dorsten den Fisk, der er af størst økonomisk Vigtighed. Det er en tung, tung Fisk, som ofte veier et Hundrede Pund. Den findes i Overflod ved Nu Sundlands Banker, i St. Lawrencebuaten, udenfor Nova Scotia og Labrador samt i store Mængder ved den nordlige Del af Stillehavskysten. Dorsten formerer sig med overordentlig Hurtighed, og man har beregnet, at en Dorst, der veier otti Pund, kan lægge omkring ti Millioner Egg i en Marstid. Størsteparten af disse ødelægges, men saa mange bliver igjen, at, trods det store Antal Dorst, der fises hvert Aar, Forringelsen ved Ny-

Rundlands Banke ikke synes at aftage. I Bugterne langs med Ny-Englands Kyster aftager imidlertid Torsten, og den er paa enkelte Steder ganske forsvunden.

Af alle Stater staar Massachusetts først i Vigtigheden af Torstefiskeriet. Tidlig om Vaaren drager Fiskeflaaden ud fra Gloucester og andre Havne; Skibene er i Regelen Skonnere paa gjennemsnitlig 70 Tons Dægtighed og med et Mandskab paa omkring ti Mand. Ved Ankomsten til Bankerne kaster Skibene Anker, og de stærke, fladbundede Kobaade tages i Brug. Fiskerne rejser ud i disse og sætter op lange Liner, til hvilke der er fæstet Kroege ved kortere Liner. Krogene paa disse Liner, eller Drawl, som de kaldes, har til Mading Makrel eller en anden Slags Fisk. Som Regel undersøges Linerne to Gange om Dagen af Mand i Baade.

En Grund for Torstefiskeriernes større Vigtighed er, at man kan regne paa, at de vil give omtrent samme Mængde Fisk hvert Aar, medens andre Fiskerier, især Makrelfisket, er meget usikre. Torsten er ikke en Trækfisk som Makrelen og Silden; de Bænde, hvori den findes, giver omtrent det samme Aar for Aar.

Teorien om Fiskenes Vandring drøftes nu meget blandt Videnskabsmand; for nærværende tror man mere og mere, at Vandringsinstinktet hos Fiskene er bleven meget overdrevet. En Tid troede man, at Silden om Vinteren trak sig tilbage til Ishavet, hvorfra de saa om Vaaren drog bort. Fiskere påastaar at have fundet ud i Løbet af sidste Vinter (1891—92), at mange Fiske, som man troede drog mod Nord og Syd, kun trækker sig tilbage til Dybet, hvor de tilbringer Vinteren. Man eksperimenterer nu med Brugen af Net paa Dybet; hvis disse Forsøg viser sig heldige, vil Fiskeetiden, der nu kun varer nogle Maanedre, være hele Aaret, og Forbruget af Fisk blive meget større og Varen billigere. Laksen gaar fra Havet op i Floderne om Vaaren og tidlig om Sommeren for at lege, og den Maade, hvorpaa den hopper, er en af de mærkeligste Foreteelser i Dyrelivet. Det er berettet fra paalidelige Kilder, at en Laks kan gjøre et lodret Hop paa seksten Fod gennem en faldende Vandmasse; undertiden, naar den ikke har hoppet langt nok, hviler den et Dieblit i Faldet og tilbagelægger derpaa med et kraftigt Slag af Halen Resten af Afstanden.

Makrelen, der er en Trækfisk, findes i næsten alle Have og Indsøer, og har altid været af stor Betændelighed for Europa. Den europæiske Makrel, en Fisk, der veier omkring to Pund, forekommer udenfor den engelske Kyst i Vaar- og Sommermaanederne og er en Kilde til stor Velstand. Som Hødemiddel staar den spanske Makrel, der er almindelig i Middelhavet, langt under de andre Arter. Til trods for Usikkerheden med det amerikanske Makrelfiske, tiltager det dog i Vigtighed. Massachusetts og Maine staar ogsaa her, ligesom Tilsættet er med Torstefangsten, først i Rækken. Den Fisk, der kaldes spansk Makrel ved den amerikanske Kyst, er ganske forskjellig fra den virkelige spanske og anses for at være meget god.

Naar man tager hele Verden i Betragtning, er Silden den vigtigste af al Slags Fisk. I Aarhundreder drev Hollænderne det største Sildefiskeri. Ligesom Makrelen er ogsaa Silden en Trækfisk, der kommer og gaar i store Stim. Der er megen Overtro i Forbindelse med denne Fisk og dens pludselige Forsvinden blev tilskrevet de forskjelligste Marsager. Fiskerne satte sig længe imod Hjulene paa Dampskibe, da de sagde, at disse drev Fiske bort. Denne Fisk dør hurtigt, naar den tages op af Vandet; deraf er Udtrykket „saa død som en Sild“ opstaaet.

Den amerikanske Sild, en Fisk paa tolv til femten Tommer, er almindelig i det nordlige Atlanterhav og findes ogsaa ved Stillehavskysten udenfor Kalifornien. Omkring New Brunswick findes Silden hver Maaned i Mæret. Der itjænktes nu det amerikanske Sildefiskeri større Omkærsomhed, og det vil uden Tvivl ogsaa blive af stor Betydning.

„Bluefish,” der varierer i Vægt fra tre til tyve Pund og ikke uberettiget er bleven kaldt Søulven, er vidt udbredt og almindelig omkring Halvoen Malakka, Australien og i Middelhavet. Den amerikanske Pande streifer den om fra Brasilien til Nova Scotia efter Bytte. Denne Fisk gjør stor Skade ved at odelægge Makrel og Sildefiskerierne; det er bleven beregnet, at den hver Dag odelægger sin egen Vægt i Fisk, idet den, naar den ikke kan fortære mere, ødelægger og temlæster som et vildt Dyr. Den angriber Fiske, der er næsten saa store som den selv, og Sporet efter et Stim „Bluefish” mærkes af Blod og Stumper af Fiske. Site naar dens Bytte er for stort til at swælge helt, bider den af og swælger den baare Del, medens den lader den anden Del være. Den er bleven sammmentlig net med en Haffemastine, hvis Forretning det er at skjære i Stykker Fisk saa mange og saa hurtigt som muligt.

Fig. 10.

Red Kysterne af de indlige Stater og i Mellem og Syd Amerika findes ikke „Bluefish,” medens den danner en vigtig Handelsartikkel i de nordlige Stater.

Den vigtigste Heritoandsfisk er uden Tvivl Laksen. For ikke saa lange siden berisede denne Fisk over de fleste af det østlige Nord-Amerikas Floder; men den er lidt efter lidt bleven drevet bort fra sine indede Legeelver, og den findes nu i større Mængde kun ved Stillehavskysten. Fra Kolumbiastoden, den store Lakselv, blev der i 1872 fiskeet Laks, som

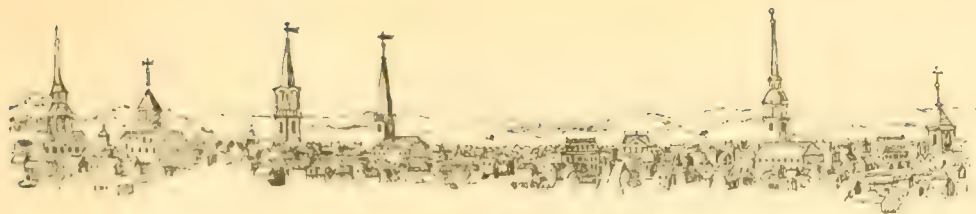
da den var hermetisk nedlagt beløb sig til 5,300,000 Pund. Denne hermetiske Laks eksporteres til alle Dele af Verden.

Af Laksorreten, der er nær beslægtet med Laksen, er der i Nord-Amerika tre Varieteter, der alle tilhører Vesten. Jerikvandsorreten træder i Østen istedenfor Laksorreten i Stillehavs- og Rocky Mountainsregionen. Jerikvandsorreten findes i stor Overflod i de store kanadiske Søer og i Jndsoerne paa New-Brunswick, i Maine og det nordlige New-York. En Art Orret i de store kanadiske Søer kan undertiden veie firti Pund; den er en graadig Fisk og vild i sit Angreb paa andre Fiske, idet den ofte svælger nogle, der er saa store som den selv. I Maines og Adirondacks Jndsoer fiskes en stor Del Jerikvandsorret, som imidlertid her er mindre en den, som findes i de store kanadiske Jndsoer.

Næsten hver Mand i Østen, som har været saa heldig som Gut at bo i Nærheden af en Orretelv, kender noget til denne skyn og livlige Skabnings Vaner. Han ved, at den ikke synes om pludselige Temperaturforandringer; thi om en Gut vil finde den i varmt Veir, maa han smugge sig op til dybe, kjoelige Damme og kaste ud sin Krog under en overhængende Bred eller en mosklædt, halvt nedsunken Træstamme. Men i kjoeligt Veir, især om Vaaren, finder han Fisken paa Jagt efter Føde paa grunde Steder, hvor Vandet er varmere end i dybe Damme. Manse har Guttene ogsaa om han har et skarpt Die, seet Fisken isærd med at lægge Kogn, naar Hosten er indtruffen; og han har uden Tvivl fundet Interesse i den Omsorg, som vises af Moderfisken. Den spættede Orret lægger ikke sine Egg paa maasaa faaledes som den mere plumpe, enfoldige Fisk. Ingen Hunrype viser større Omhu i Dannelsen af sit Rede end Orretmoderen gjør.

Disse Reder lægges paa Bunden af en Bak i Sanden, og den udhuler dem med stor Omhu, glatter dem med Halsen og bærer efter Eigende bort i Veien liggende Smaastene med Munden. Efter at Eggene er lagte, bedækkes de med Sand, og Orreten begynder at bygge et nyt Rede. Fisken skal besøge sine Reder hvert Aar. Kogutiden begynder sent om Hosten og varer i Almindelighed fire Maaneder.

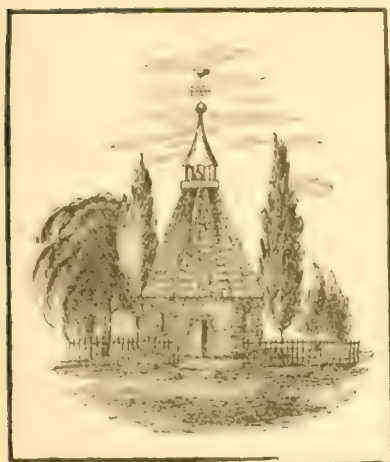

Ragle Kirkeby i Boston i 1758.

18. Kapitel.

Smukke Scenerier fra forskjellige Dele af de Forenede Stater.

Gammel Kirke paa Long Island.

En Udlandning finder i de Forenede Stater meget at beundre og meget, der forbauser ham; han bliver forbauset bare ved de Aftande, der skal tilbagelægges; han finder her Naturomgivelser, der i Skjønhed og Storslagenhed kan sammenlignes med Alpernes, Pyrenæernes eller Himalanas; Floder, der ikke staar tilbage for Nilen, omend der mangler den Smag af Fortid, som giver Egypten eller Grækenland en egen Tiltrækning, eller den Legendernes og Historiens Glorie, som gjør en Tur til Italien eller Tyskland saa hemlivende, saa vil han dog finde ligesaa stor, omend vidt forskjellig Interesse i Amerikas Buer og Fjeld. Mellem New Havens Almetræer og den herlige Guldne Port ligger tre Tusind Mile af Bjerge og Dal, Landsby og By, Skov og

Prærie, som vi kan kalde det materiste Amerika.

Hvilkensomhelst Route den Reisende følger til Stillehavskysten, det være den nordlige, centrale eller sydlige Stillehavsbane, vil han altid være sikker paa for eller senere at komme til San Francisco, Californiens Hovedstad, endstjont den forholdsvis ubetydelige By Sacramento er Sædet for Regjeringen. San Francisco optager den nordlige Ende af en Halvø, der mod Vest omskultes af det Stille Hav og mod Ost af San Francisco Bugt.

De mærkeligste Naturomgivelser inden Californiens Grænser samler sig i tre tydelige Distrikter; de talrige Klipper og Granittoppe, der hænger over Owens Andes paa Sydsiden, de herlige, ensomme, smældte Tinder af Mount Shasta paa Nordsiden og midt imellem disse Yosemite-dalen.

Den øverste Del af den ubære Fjeldkjæde bestaar af en Række umaadelige Granitblokke, fra hvilke skjævetoppene af Mount Whitney, Mount Snow og mange andre hæver sig. Yosemite-dalen ser ud som en ubære Kæmpe i Bjædens store Rengrad. Hvis Læseren kan tænke sig Klipper, der hæver sig fra 3,000 til 5,000 Fods Høide, hvilke langsomt har fjernet sig fra hverandre, indtil de staaar paa $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ Mils Afstand med en

næsten jævn Dalbund mellem sig, gjennem hvilken der langsomt bugter sig en Elv paa en Strækning af omkring seks Mile, vil han faa et tilnærmelsesvis rigtigt Begreb om Dalen. Den ligger omtrent 140 Mile i Sydøst for San Francisco, men den Route, der i Almindelighed følges — med Jernbane til Raymond og derfra med Vogn — er over 250 Mile.

Efter at have passeret „Inspiration Point,” som det Sted kaldes, hvorfra man har den bedste Oversigt, styrter Veien sig i lange Svingninge hurtigt nedover 3,000 Fod af

Washingtons Grav, Mt. Vernon, Va.

Bjerger, og man har her den forskjelligste Udseende over det store Svælg i Granitklipperne. Først naar man naar Kladden af Mercedfloden kan man fuldtud mærke de kjæmpemæssige Proportioner af den pragtfulde Port, hvormed Naturen har forsynet en af sine største Undere. Tilvenstre hæver sig mørk og statelig de ubyre Masser af Granit, der kaldes El Capitan, der stifter sin store firkantede Skulder skarpt fremover mod Dalen og viser en næsten lodret Klippe af kold, graa Granit 3,300 Fod i Høide — en passende Bogter for en saadan Skat. Tilhoire ligger en lavere Klippe, og over en dyb Nedsænkning i Midten af

Parti fra Phoenitiedalen, Maltformen.

denne styrter det smukke Brudeflorsfald (Bridal Veil Fall), som i sin første Afstuds falder 630 Fod og derpaa styrter nedover de øvrige 300 Fod i en Række smukke Vandfald.

Efter at være kommen forbi denne herlige Naturport faar man lidt efter lidt Die paa de eiendommelige Træk af Dalen, og eftersom Veien bugter sig ind og ud, er den Rejsende istand til at se dem fra forskjellige Synspunkter, der hver aabenbarer en egen Tiltrækning eller Storslagenhed og synes at overgaa hinanden. Selv den trættende, ubehagelige og støvede Omnibusrejse fra Wawona har kun liden Indflydelse til at formindste Fornoielsen og Spændingen ved denne første Fornemmelse. Vige bag Brudeflorsfaldet hæver sig den umaadelige Katedralklippe (Cathedral Rock), der er to Tusind seks Hundrede Fod høj og saa brat, at den næsten er blottet for al Planterøst. Forbunden med denne klippe og seet først i Profil er to søileformige Masser af Granit, der hver er over fem Hundrede Fod høj og kaldes Domkirkespirene (Cathedral Spires; se Billedet paa Side 361). Fra et Punkt lidt længere oppe i Dalen ser man disse med den uhyre Katedralklippe i Baggrunden, og de ligner da noiagtigt de to vestlige Taarne paa en uhyre gotisk Domkirke. Vigesom for at bevare Vigevægten hæver der sig symmetrisk paa den anden Side af Dalen kun en Vil borte tre store Tinder, den ene over den anden, disse kaldes de tre Brødre. Førend man fuldstændigt kan fatte deres smukke Proportioner, henrives man af en anden Masse, der paa høire Side, rager op som et titanisk Vagttaarn og som piensynlig paa Grund af denne Vighed er bleven kaldt Skildvagtflippen (Sentinel Rock). Intet kan være smukkere end denne uhyre Tind som den hæver sig op mod den klare Himmel et Tusind Fod over de omliggende Klipper. Vige overfor Skildvagtflippen er Yosemitefaldet, der i enkelte Henseender er det mærkeligste i Dalen, især hvis man ser det paa en Tid, naar Vandet er høit. Faldets lodrette Høide er to Tusind seks Hundrede Fod, taget i tre Afdelinger; først et lodret Fald paa et Tusind fem Hundrede Fod, derpaa en Række Vandfald paa omtrent seks Hundrede Fod og saa tilslut et Fald paa fire Hundrede Fod. Paa en rolig Sommeraften beherjser dette Fald Dalen, idet det fortryller Diet med sin vidunderlige Skjonhed og opfylder Dret med den fjerne Torden fra sine mange Bande.

Den bedste Route fra Denver til Vesten er Rio Grande-Jernbanen, som af dens Gierre ikke ganske uberettiget skildres som den paa herlige Naturscenerier rigeste i Verden. Den løber først i sydlig Retning parallelt med den store Bjergkjæde og besidder i Colorado Kilderne og Manitou Kilderne Sundhedsbrønde af første Rang. Colorado Kilderne ligger ude paa Eletten med fuld Udsigt over nogle af de høieste Toppe blandt Rocky Mountains. Manitou Kilderne ligger mellem Naserne ved Foden af Pike's Peak. Her findes en hel Del Hoteller og en meget smuk og fjelden Fjeldnatur. Man kan herfra med Lethed bestige Pike's Peak, der er omkring 14,000 Fod høj, og nu kan Toppen naaes med en Jernbane. Den vigtigste Udflugt i dette Distrikt er til et Sted, der bærer den noget ophøiede Titel „Gudernes Have.“ Denne er en Draft, der er indesluttet af Fjelde og mærkvaerdig ved de eiendommelige Former den røde Sandsten har antaget gjennem Tidens og Veirets Paavirkning. Disse ubhagelige og mærkelige Klipper har faaet alle Slags fantastiske Navne. Den Rejsende vides Champignon Haven (Mushroom Garden), Myrslugeren (Ant-eater), Kamelerne, Løven og en Mængde andre, der alle mere eller mindre ligner de Gjenstande, hvorefter de er bleven opkaldte. Den mest interessante

The belline River's Mouth, Colorado.

Gruppe er den, der kaldes Domkirkespirene (Cathedral Spires). Portene til Haven er sammensat af uhyre Masser af Sandsten, og naar man er kommen nogle Hundrede Yards ind, danner disse Masser, naar man ser sig tilbage, en herlig naturlig Kamme for den enorme Pike's Peak med dens Krone af evig Sne høit og skarpt ragende op mod Himmellinjen mange Mile borte.

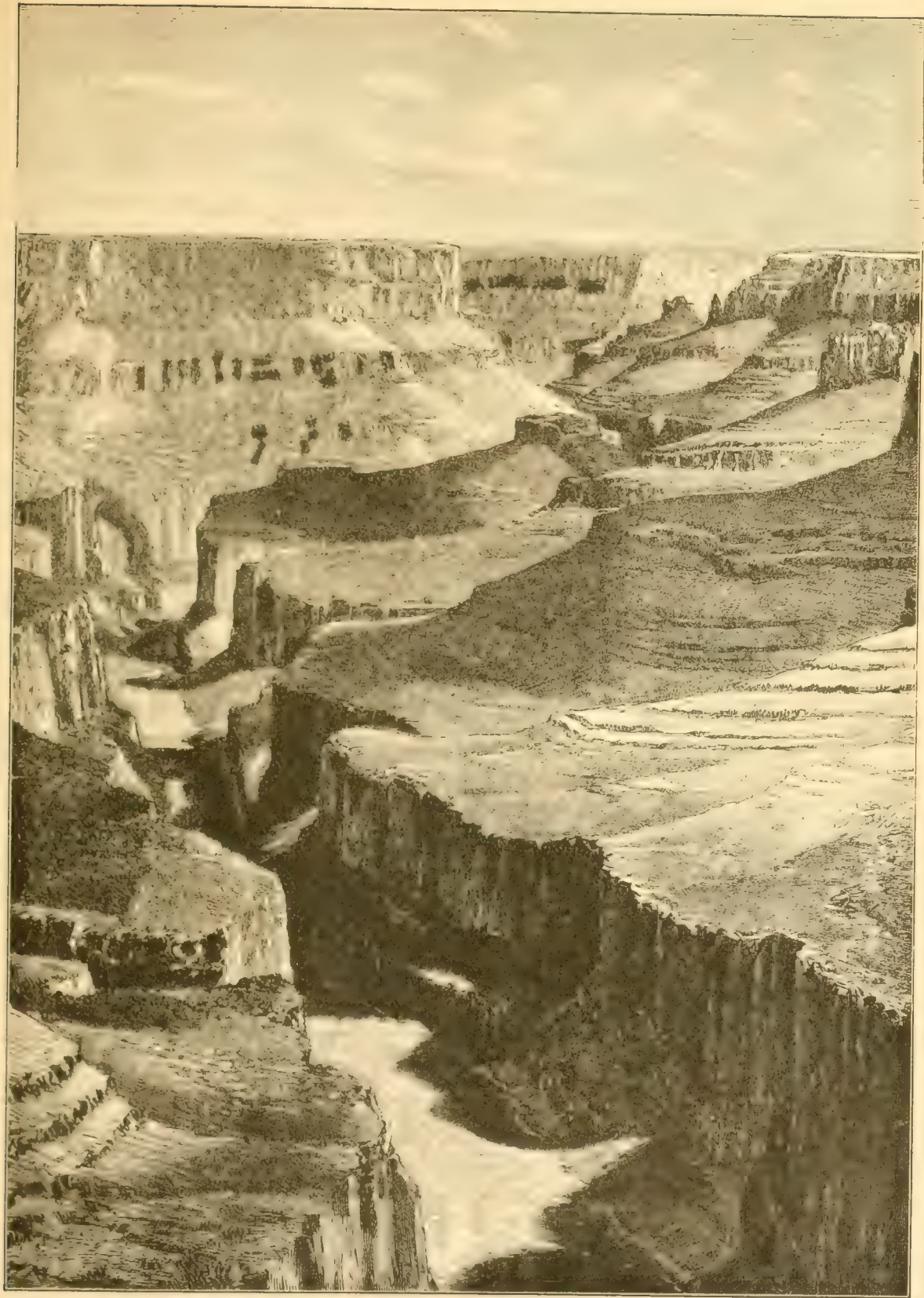
Fra denne Egn gaar Toget gennem Pueblo, Sammenlobet for Santa Fé, vender derpaa ret mod Vest og begynder det store Arbejde at trænge gennem den umaadelige Fjeldkjæde. Før at kunne udføre dette har man benyttet sig af de naturlige Fordele, som gives af to store Floder — Arkansasfloden, der flyder paa Vestsiden af Vandstillet og falder ud i Mississippifloden efter at have flydt 1,000 Mile i østlig Retning; og Gunnisonfloden, der begynder kun nogle Mile fra Arkansasfloden og tilslut falder ud i det Stille Hav to Tusind Mile borte. Paa denne Linje og dens Forgreninger finder man meget af den smukkeste Natur i Landet.

Fra en eller to af Linjens høieste Punkter kan man se det hellige Kors's Bjerg. Dets Fod skjules af grønne Aaser, men dets Top rager høit over Snelinjen. To Kloster, der skjærer hverandre i rette Vinkler og er opfyldte med evig Sne, danner den fuldkomne Form af det Symbol, hvorefter Bjergene har sit Navn, og forøger Andrene i denne mærkelige Egn.

Fra Pueblo løber Jernbanen opad den venstre Bred af Arkansasfloden til Cañon City og to Mile bortenfor gaar den i otte Mile gennem Arkansasflodens store Bjergkloft (the Grand Cañon of the Arkansas). Her skjærer Floden sig gennem næsten lodrette Vægge af Granit, der rager op fra Vandkanten til en Høide af mellem 2,000 til 3,000 Fod. Til Befvemmelighed for Rejsende, som vil nærmere studere dette Naturskønheden, er Toget forsynet med en Observationsvogn, hvorfra man har en fri Udsigt over begge Sider af Bjergkloften. Denne bugter sig ud og ind som en kæmpemæssig Slange, og efter de første Diebliske synes Toget at være haabløst indekluttet mellem de truende Fjeldvægge. Paa nogle Steder hæver Styrningen sig saa steilt op fra Vandet, at en Vei for Jernbanen er bleven gjort ved Minering, og i en Del af „the Royal Gorge,” (se Billedet paa Side 363) der er den smaleste, høieste og mest imponerende Part af det store Svælg, gaar Jernbanen i omkring 200 Fod over en Jernbro, der hænger fra de Staalbindebjælker, som spænder over Svælget.

Derefter krydser Jernbanen „the Green River,” en Arm af Koloradosfloden, og langs med denne Flods Lob, der desværre kun er tilgængelig for den Rejsende, der har nok af Tid samt er rig og forvoven, ligger Kolorados store Bjergkloft (the Grand Cañon of Colorado), der uden Sammenligning er den største og mest imponerende paa Kontinentet. Den er en meget god Illustration af de geologiske Forhold, under hvilke disse Bjergklofter er opstaaede, og det vil vistnok interessere Læseren at høre den Forklaring, der gives i de officielle Optegnelser, som er udgivne af de Forenede Staters Regjering.

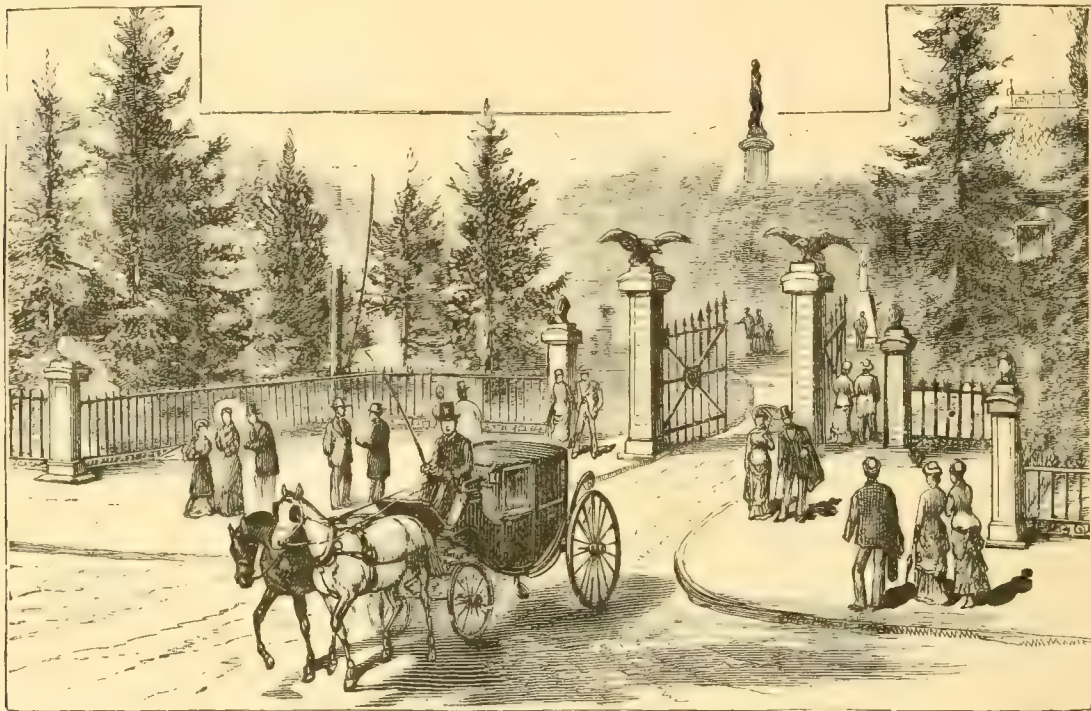
„Koloradosfloden dannes ved Sammenlobet af „the Grand and the Green Rivers.” „The Green River” er større end „the Grand River” og er den øverste Fortættelse af Koloradosfloden. Beregnet denne Flod er hele Elvens Længde omkring 2,000 Mile. Den Vandstrækning, der gennemstrømmes af Koloradosfloden og dens Bifloder, er omkring 800 Mile i Længde og fra 300 til 500 Mile i Bredde med et Fladeindhold af omtrent 300,000

Marmor Cañons, Arizona.

Kvadratmile. Der er to særskilte Dele af Koloradoslodens Bassin. Den lavere Trediedel ligger kun lidt over Havsladen, endstjont der her og der hæver sig Fjeldfjæder til en Høide af fra to til seks Tusind Fod. Denne Del af Dalen er paa Nordsiden begrænset af en Række Klipper, der danner steile, ofte lodrette Afstær paa Hundreder eller Tusinder af Fod.

De øvre to Trediedele af Bassinet hæver sig fra fire til otte Tusind Fod over Havsladen. Den høie Region paa Øst-, Nord- og Vestsiden er opfyldt med sneklædte Bjergfjæder, der hæver sig i en Høide af fra otte til fjorten Tusind Fod over Havet. Høle Vinteren igjennem falder Sneen, opfulder Klosterne, begraver halvveis Skovene og beklæder Fjeldtoppene med en Kappe af Sne. Naar Sommersolen kommer, smelter denne Sne og

Indgangen til Gettysburg, Soldaternes berømte Kirkegaard.

vælder nedover Fjeldets Sider i Millioner af Vandfald. Af disse opstaar Koloradosfloden, der som en vild, larmende Elv løber ud i den kaliforniske Bugt.

Betragt en af disse Elves Virksomhed, dens Kilde i Fjeldene, hvor Sneen falder, dens Løb gjennem de tørre Eletter. Hvis der nu ved Flodens Overløbsmæsse skulde falde voldsomme Regnfuld paa Eletterne, vilde ikke dens Elvefar dannes meget hurtigere end det omkringende Land vilde bortskylles, og den almindelige Flade vilde saaledes blive vedligeholdt; men under de her omtalte Forhold gjør Elven sit Leie dybere og dybere, indtil dens Bredder er hoitraagende Klipper af fast Sten. Disse dybe, trange Kloster kaldes „Cañons.“ I over 1,000 Mile langsmed sit Løb har Koloradosfloden dannet sig en saadan „Cañon;“ men paa nogle faa Steder, hvor Sidestrømme forener sig med Hovedstrømmen, er „the Cañon“ brudt, og trange, paa tværs gaaende Dale deler den i en Række andre „Cañons.“

The Store Virgin River (Cañons), Arizona.

(1867)

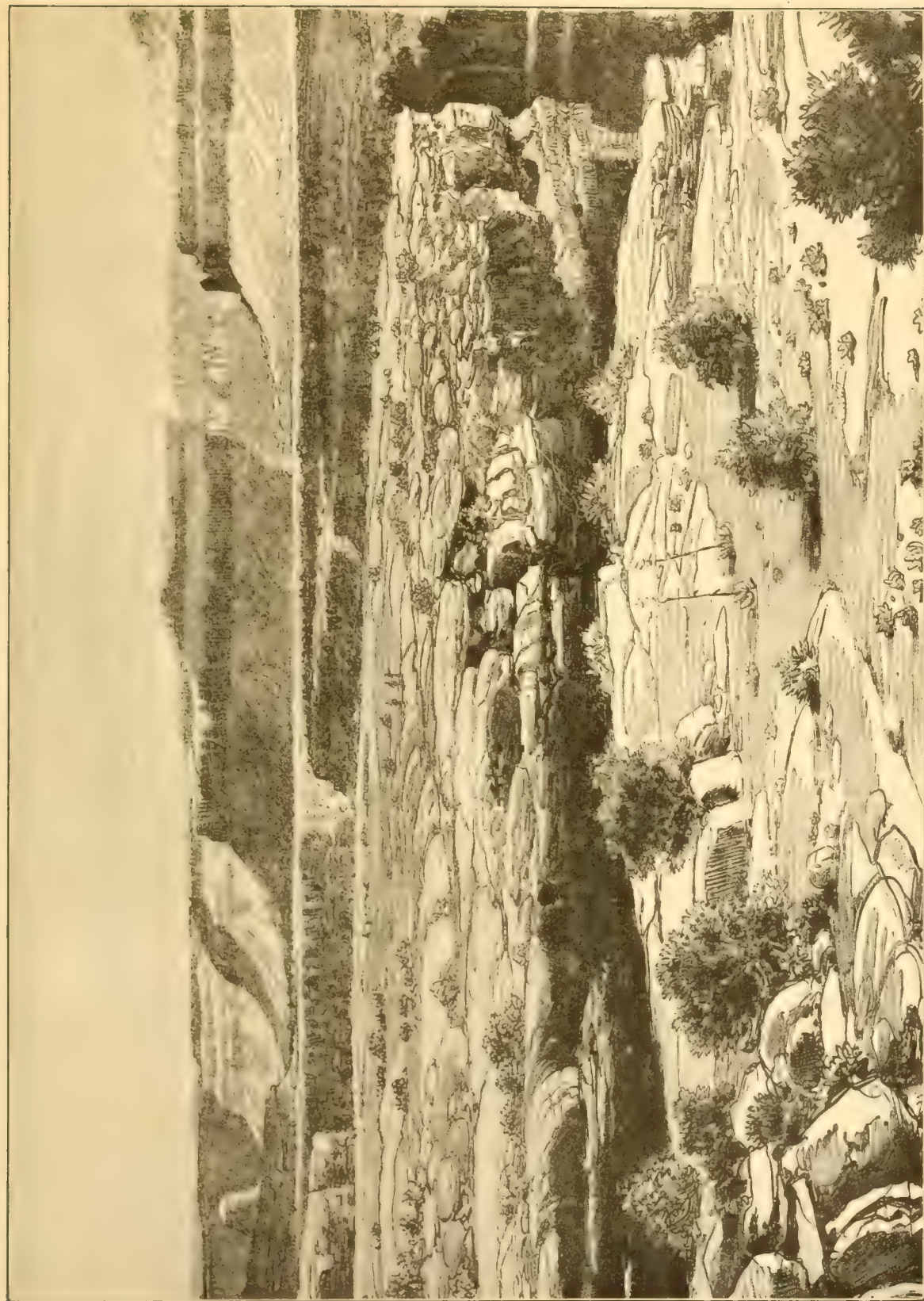
Her meddeles ogsaa Mr. Howells Beskrivelse af den store Cañon, som han var den første til npiagtig at undersøge:

„Denne Bjergklosts veksellende Dybde, der skyldes den forskjellige Høide af Høisletterne, gennem hvilke den løber, kan kun sees ovenfra. Som man driver omkring i det triste Dyb nedenunder, opdager man ikke Forskjellen mellem fire og seks Tusind Fod, men Klostens Eiendommeligheder, dens Natur, forandrer sig hurtig efter som Hjeldevæggernes Høide forandres. Ved at gaa langs med den Kende, som deler Twillingplateauerne, kommer vi omkring den første store indlige Bøining. I selve Klostens Dyb findes der i den sorte Granit en trang Klost, gennem hvilken der styrter sig en stor Flod. Denne Del af Bæggen er indstaaen med dybe Raviner og besat med Tinder og Taarne. Ovenover er afbrudte, ujævne Klipper, der paa mange Steder straaer bagover. Ved at klatre over disse kommer man til Klipper, der hviler paa horisontale Leier; nogle er bløde, andre meget haarde; de blodere Lag er udvaskede, de haardere bliver tilbage som Hulder. Man kunde tro, at dette var bestemt til et Bibliotek for Guderne, hvilket det ogsaa er. Hulderne er ikke til Boger, men danner Stenblade i en stor Bog.“ Den, som vil studere Verdensaltets Sprog, kan her og der grave op Bogstaver og med dem stave sammen Ord og læse paa en vistnok langsom og ufuldkommen Maade, men dog saaledes, at han forstaar en liden Del af Skabelsens Historie.

Floden løber gennem det nordvestlige Hjørne af Arizona under den Del af dens Lob, som danner Marmor- og den store Cañon. Den flyder derpaa mod Syd og danner under den sidste Del af sit Lob den vestlige Grænse for den Stat, indtil den tilslut falder ud i Kaliforniabugten.

Staten Kolorado deles af Naturen i tre Dele: Hjelddregionen, indbefattende „Parksystemet“, de lave Aaser og Sletterne. Parksystemet er mærkeligt. Det bestaar af Forydninger omringede af høie Bjerge, der hæver sig til en Høide af mellem 7 a 8,000 Fod over Havet og er vel vandet og beboet med Skov. Klimaet er hele Aaret igjennem aldeles deiligt og et af de sundeste i Verden. Der synes at være en tiltagende Mængde Fugtighed i Atmosfæren, hvilket skyldes Bybyggernes Plantning af Trær og anden Forandring af Landets Overflade. San Luis Park er den sydligste af Parkene og gennemstrømmes af Rio Grande. Den er den laveste og største af Parkene og var den første Del, der bebyggedes af Kolorado. Den staar paa Nordsiden i Forbindelse med South Park, som er en umaadelig Slette, der er firti Mile bred og sitti Mile lang. Middle Park gennemstrømmes af Grand River, der gennem sin storartede „Cañon“ strømmer ud i Koloradofloden. Nord- og Animas-Parkene er endnu længere mod Nord. De omringes alle af smale, men høie Bjergkæder samt danner veksellende og romantiske Landsskaber.

Minerne, Jernbanerne og den kunstige Vandingsmetode har gjort en mærkelig Forandring i Kolorado og Utah. Rigdommen paa ædle Metaller førte foretagssomme Mand ind i de mest utilgængelige Dele af Bjergene. Derpaa fulgte Jernbanerne og forbandt ikke alene Mississippidalens og Ostens Byer med Stillehavets, men de gjorde ogsaa Minerne tilgængelige; og det opdagedes snart, at den store amerikanske Orken var den frugtbareste Del af Landet, og at der kun behøvedes en moderat og regelmæssig Fornying af Vand til at gjøre den frugtbare end man kunde tænke sig. Der begyndtes Gravningen af Grofter

De flore Vierglofner (Cañons), Colorado.

til Vanding, Love, der rettede sig efter Omstændighederne, blev givne, og Resultatet er, at blomstrende Samfund af Jordbrugere optager de for ufrugtbare Alkalisletter.

Disse Staters Mineralrigdom er umaadelig. Udvindelsen af Sølvs har været saa stor, at den har gjort en alvorlig Omdannelse i Verdens Pengesystem, og i et Aar har et eneste Minekompani betalt i Dividender en større Sum, end der udvindes af Minerne i England og Wales tilsammen.

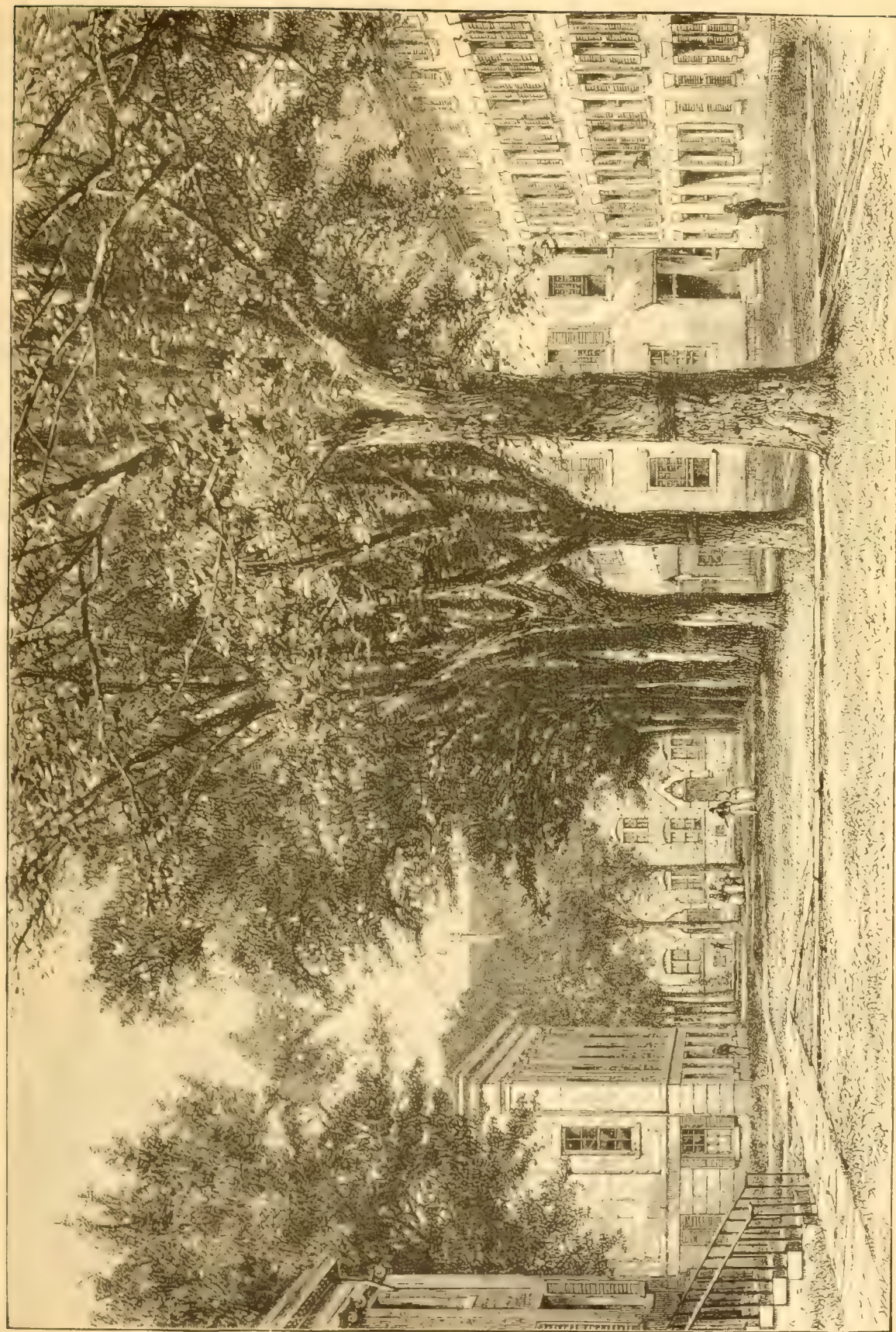
Der er forskjellige Meninger heristende om Mormonernes Troeslære, kirkelige Forfatning og Samfundsmoral. Men der kan neppe være delte Meninger om deres Dugtighed i Økonomi, deres Forretningsaand og Handelsretskaffenhed. De har omdannet den øde og ufrugtbare Dal til et frugtbart og blomstrende Land. Ved kunstig Vanding, stadig Omhu og Opmærksomhed har de faaet Wildnisset til at blomstre som Rosen. Salt Lake City (se Side 445) er i sit Liv, sin Størrelse og Velstand et godt Vidnesbyrd om Mormonernes Trivsel og Energi.

Men Rummet er for knapt til at omtale flere af det vestlige Hoilands Undere. Ikke engang Yellowstone Parks Skønhed kan beskrives, saa liden Plads er der tilbage. Vi kunde opfylde vor Bog med Fotografier og Ordmalier af Vestens Byer og Floder. Scener fra Livet paa Prærien kunde vel lægge Beslag paa vor Opmærksomhed, og der vilde tage mange Bind til at give en rigtig Fremstilling af de foretagssomme Borgeres mangfoldige Virksomhed. Vi maa imidlertid her forbigaa alle disse interessante Billeder, der er at finde i det nye Enden, de travle Byer, der ligger omkring de store Indsøer, Catskills og Adirondacks, de hvide Bjerge og Hudsonsflodens Skønhed, og kun omtale to, af hvilke det første er en af Amerikas vakreste Byer.

New Haven „Mmetræernes By“ er Sædet for Yale Universitet. Den Besøgende, som vandrer omkring i de storartede Bygninger, hvori denne Institution nu befinder sig, og betragter det forskjellige Tilbehør, men især undersøger Bibliotekerne, der indeholder mange Tusinder af Bind, vil have vanskeligt for at tro, at denne store Samling havde sin Begyndelse ved Forsamlingen af omtrent ti af Evangeliets Forkyndere, der hver af dem bemærkede, idet han lagde nogle faa Bøger paa Bordet: „Jeg giver disse Bøger til Grundlæggelsen af en Læreanstalt i Connecticut.“

New Haven er fremfor alt en Collegeby og er bedst kjendt i Forbindelse med Universitetet; men der er ogsaa stor Fabrikvirksomhed, og den er en blomstrende og livlig saavel som en smuk By. Mange af Husene er næsten skjulte mellem de Trær, som omgiver dem, og mange af de prægtige Almetrær, der staar langsmed Hovedgaderne, blev plantede for et Hundrede Aar siden enten af James Willhouse eller under Sporen af hans Eksempel og Indflydelse. Ved hans Beskræftigelser gjordes Byens Gader enestaaende blandt den nye Verdens Gader, for intet andet Sted paa denne Side af Atlanterhavet kan man finde et lignende Antal af herlige Trær, der overflækker saa smukke og rolige Gader.

De gode Præster fra Aar 1700 vilde ikke blive mere overraskede, om de kunde vende tilbage idag, over hvad der læres i det Universitet, de grundede, end over det Omfang, hvortil det er vokset. Yale har været en af de mest liberale af vore Læreanstalter, og omend det omhyggeligt har bevaret det, som var værdifuldt i de gamle Systemer og Instruktionskurser, har det ogsaa dannet nye Afdelinger og gjort mange Forbedringer i enhver Henseende.

Yale Universitet, New Haven.

Maſſa.

Da de Forenede Stater kjøbte Maſſa fra Rusland, anſaa mange de 7,200,000 Dollars, der var Kjobesummen, for bortkaſtede Penge, og det var almindeligt at hore det ſjerntliggende Land kaldt „Secretary Seward's Farm.“ Kjobet forogede de Forenede Staters Territorium med en halv Million Kvadratmile og gjorde deres veſtlige Koft længere end den Kſt, der ſtrækker ſig fra det øſtligſte Punkt af Maine til det ſydligſte Texas. Territoriet er endnu for en ſtor Del uunderſøgt, endſkjont man ved nok til at forſtaa, at dets afſtrækfende Bjerge afſkærer Veien til Dale, ſom i Frugtbarhed, ja ſelv i Klima, kunde ſtilles ved Siden af forſkjellige Dele af de Forenede Stater, at den mineraliſke Rigdom er uudtømmelig ſamt Tommeret af overordentlig Værdi. Sælſangſten ved Pribylloerne har hidtil været Regjeringens vigtigſte Indtægter, idet Ketten til at dræbe Sæle her er bleven ſolgt til et Kompani. I de ſidſte Aar har de Veſtræbſer, de Forenede Stater har gjort for at beſkytte Sælſlokkene paa Veien til diſe Der, grebet forſtyrrende ind i de kanadiſke Hiſtorier og medfort diplomatiſke Vanſkeligheder med Storbritannien, Vanſkeligheder, hvis Afjorelſe begge Lande var kloge nok til at henviſe til Voldgift. Sceneriet paa Kſten af Maſſa har meget tilfælles med Norges Natur, idet Hjeldene ofte hæver ſig ſteilt op fra Havet og dybe Fjorde ſkærer ind mellem dem.

Lincoln's Grav, Springfield, Ill.

19. Kapitel.

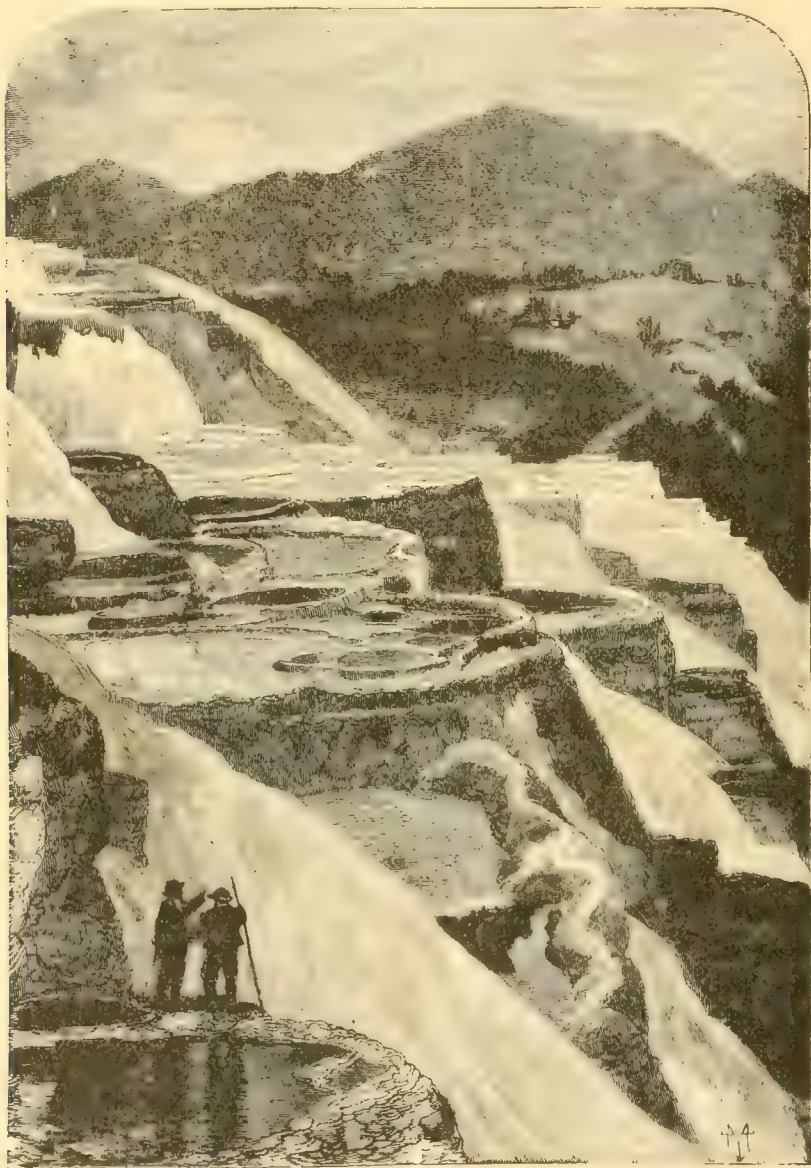
Tilbageblik.

Funden vi afslutter vor Bog, anser vi det paa sin Plads til Læserens Gavn at gjøre en kort Sammenfatning af det hovedsagelige, af hvad der i de foregaaende Sider er bleven berettet om de Forenede Stater.

De Forenede Stater udgjøres for nærværende af 44 Forbundsstater og 6 Territorier samt Forbundsdistriktet Columbia omkring Hovedstaden Washington. Flere af de oprindelige tretten Stater havde ingen Grænse ind mod Landet, og adskillige nye Stater har derfor kunnet opstaa ved Udbrydning fra disse gamle. Omraadet paa begge Sider af Mississippilike op til de kanadiske Indføer udgjorde lige til Begyndelsen af dette Aarhundrede en fransk Besiddelse, som kaldtes Louisiana. Florida tilhørte Spanien lige til 1845 og kort efter erobrede de Forenede Stater et betydeligt Landstykke i Endvest tilligemed Kalifornien ved Kysten af det Stille Hav fra Mexiko. Alle de indre og nordvestlige Stater er derimod dannede af Nybyggere i dette Aarhundrede, og det samme kan siges om næsten alle de Stater, som er opstaaede af tidligere franske eller mexicanske Besiddelser. De fleste Stater har en betydelig Størrelse; kun de ældste Stater længst i Nordøst eller Ny-Englandsstaterne er for Storstedelen smaa.

Grundtrækkene ved Civilisationens Udbredelse inde i Landet samt nye Staters Opkomst er for øvrigt følgende. Allerede i Slutningen af forrige Aarhundrede indlemmedes de mellemste Stater indenfor Alleghannbjergene (Tennesse og Kentucky), endvidere Staterne nordenfor Ohiofloden og dernæst Endstaterne østenfor Mississippilike, saa at allerede i 1820 bele Landet østenfor Mississippilike samt et Omraade vestenfor demmes Munding optoges af Forbundsstater. Under de følgende Aartier opvokste der nye Stater nærmest vestenfor Mississippilike samt paa begge Sider af Michiganøen. Omkring Aar 1850 begyndte en ivrig Kolonisation ved Kysten af det Stille Hav paa Grund af Rindet af Guld i Kalifornien, og siden har Civilisationen trængt sig indad baade fra Øst og Vest, saa at nu i Midten kun Mormonterritoriet Utah ifaller Stillehavsstaterne fra de øvrige Forbundsstater. Det er langsmed Nordgrænserne af de nævnte Stater, at Stillehavsbanen gaar. Imidlertid er der en høist ubetydelig Forskjel i Civilisationen mellem Nybyggerstaterne inde i Vesten og Staterne i Østen, især de nordøstlige. Det er de sidstnævnte, som baade i politisk og andre Henseender giver de Forenede Stater sit eiendommelige Præg; de indbefatter ogsaa Hovedmassen af Befolkningen og viser alle den amerikanske Civilisations Sider i deres høieste hidtil naaede Udvikling.

Folkemængden, som nu udgjør næsten 70 Millioner var i 1790 næppe 4 Millioner. Siden den Tid er der hvert tiende Aar bleven optaget Mandtal, og Folkemængden har vist sig forøget med omkring en Trediedel. Forskjellen mellem Fodte og Døde har været større end i noget europæisk Land, men dertil kommer en betydelig Indvandring fra Europa. Mellem

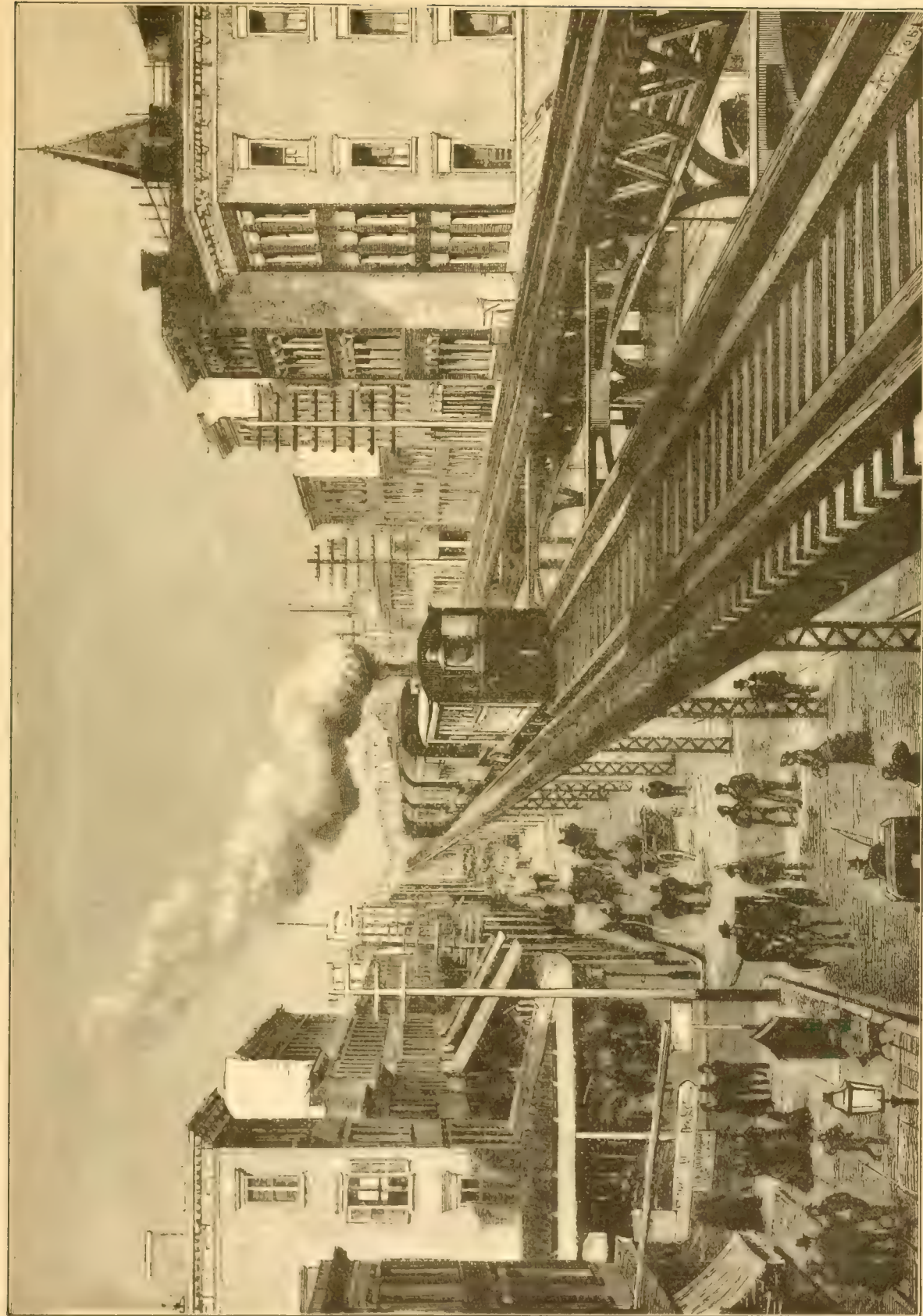

Parti fra Yellowstone Park, Wyoming.

1820—40 kom der gennemsnitlig 50,000 Indvandrere aarlig; derefter steg Antallet hurtigt, saa at det i Begyndelsen af 1850 var næsten en halv Million aarlig; senere er det atter gaaet nedad. Som følge af Indvandringen er Nationaliteten meget blandet, men det engelske Element har Overvægten især i de nordøstlige Stater, hvor Befolkningen næsten udelukkende bestaar af „Yankees.“

Blandt Indvandrerne har i de senere Tider særlig Islændere og Tyssere været talrige. Hovedmassen af indvandrede Skandinaver har bosat sig i de indre nordlige Stater omkring Dore-Mississippi. I de senere Tider er ogsaa en Del Kinesere indvandret til San-Francisco og Egnen deromkring. Da de lever yderst tarveligt, kan de paatage sig Arbejder til Underpris, og som Folge heraf

er de hadede og forfulgte af den hvide Arbejderbefolkning. De bliver sjelden naturaliserede i Amerika, thi de efterlader i Regelen Hustruer og Born i Kina og vender senere tilbage did med en opsparet Kapital. De pleier ogsaa at forbeholde sig, at deres Liv skal blive forte tilbage til Kina, om de dør i Amerika. Indvandring af Kinesere er dog nu forbudt gennem en Lov.

Gotthausen paa Jorden Avenue, N.Y. Port.

Næringsgrenene i de Forenede Stater staar meget høit og drives mest i stor Skala som i England. Den vigtigste Næringsvei er Jorbruget. Hele det umaadelige Stetteland mellem Alleghanybjergene og Klippebjergene er dyrkbart Land, men det er kun de østlige Stater, som fuldstændigt er opdyrkede. Fra dette Strog udfikses Masjer af Agerbrugsprodukter og Kvæg til Europa. I den nordlige Del af de Forenede Stater avles Hvede og Mais, i den sydlige mest Ris og Bomuld; i flere af de østlige Stater, især Virginien, dyrkes en stor Del Tobak. I Endstaterne anvendtes ligetil Begyndelsen af Sekstiaarene Neger-slaver, især ved Bomuldsplantagerne, hvorfra Verden fik sin meste Bomuld. Fra de indre Nordstater udfores aarlig Millionvis af slagtede Svin og temmelig meget Uld. Derfra udfores ogsaa Masjer af Tommer. Heste og Bergværksdrift drives med Omhu. Industrien er saa betydelig, at flere Slags Arbejder, især Maskiner, udfores til Europa, endstjont Arbeids-lønnen i Amerika er høiere end der. Forarbejdelsen af Bærtøi er en af Amerikanernes stærkeste Sider; uafhængige af gamle Vaner lægger de i alt, fra det største til det mindste, an paa Lethed og Styrke i Forening og fæster sig mindre ved Billigheden end ved Hensigts-mæssigheden. Derfor viser ikke blot Jernbanevogne og andre Befordringsmidler, men ogsaa hverdagslige Agerbrugsredskaber og Husgeraad en selvstændig amerikansk Konstruktion, som nu begynder at efterlignes selv i Europa.

Handelen er meget betydelig, og Handelsflaaden er næst Englands den største i Verden. De indre Samfærdselsmidler, Jernbaner, Kanaler og Dampskibe, er ualmindeligt udviklede, hvilket man allerede kan forstaa af Stillehavsbanens Tilværelse. Mississipp med dens Bifloder samt de store kanadiske Indseer danner vældige Aflobsveje for det indre Lands Produkter, og paa begge er Dampskibstrafikken storartet. Jernbanenettet er næsten saa stort som hele Europas. New-York er Verdens anden Handelsstad, og flere andre Byer saasom Chicago, Boston, Philadelphia og New Orleans driver en livlig Handel.

Religionen ansees i de Forenede Stater som et særstilt Anliggende, og det er de enkel-tes Sag at danne Forsamlinger, bygge Kirker og antage Præster. Paa Grund af denne fuldkomne Religionsfrihed findes ogsaa en stor Mængde Religionssamfund og Sekter, især protestantiske saasom Metodister og Baptister. Andre bekjendte Sekter er Kvækerne, som mest findes i Pennsylvanien, og Mormonerne i Utah. Den katolske Lære har omtrent lige-saa mange Befjendere som de mest udbredte Sekter.

Folkedannelsingen staar høiere end i de fleste af Europas Lande, og ved Anlæggelsen af et Nybygge udtages altid forst Plads til Kirken og Skolen; Størstedelen af den jordbru-gende Befolkning i de nordlige Stater kan ogsaa baade læse og skrive. I Endstaterne, hvor de aristokratiske Slaveeiere for vaagede over, at den farvede Befolkning ikke skulde faa den mindste Undervisning af nogen Slags, er naturligvis Tilstanden endnu utilfredsstillende, naagtet en Mængde Skoler er bleven oprettede. Ogsaa for Videnskab og Kunst gjøres meget, men disse kan dog ikke siges at staa høit. Den amerikanske Folkarakter er særlig rettet mod praktisk Stræv og materielle Erhvervelser; Fjendskab og Bestræbelser for altid at naa Maalet ad den korteste og hurtigste Vei er ogsaa de mest udmærkende Træk af denne Karakter.

Statsforfatningen i de Forenede Stater har tjent til Forbillede for de fleste øvrige Fristater; den udmærker sig ved almindelig Stemmeret og et langt udviklet Selvstyre.

Henrettelse af Slaver i New York.

Dette sidste er en Arv fra det frie England, som allerede fra Begyndelsen af lod Kolonierne selv sørge for sine indre Anliggender. De Forenede Staters Uafhængighedskamp havde derfor heller ikke sin Grund i nogen Undertrykkelse i den almindelige Betydning. Men England vilde ligesom alle andre europæiske Magter have Binding af sine Kolonier, og disse fik derfor kun Lov til at handle med Moderlandet; da nu desuden det engelske Parlament paalagde dem Told og Skatter, bestred de disses Retmæssighed, da de ikke havde faaet være med om Beslutningen, gjorde derpaa Oprør og erklærede sig i 1776 for uafhængige. Efter Befrielseskrigens Slutning i 1783 var de forskellige Kolonier endnu nogen Tid forbundne uden fælles Overstyrelse; denne Sammenlutning kaldes Konfederationen. Unionen er derimod sammenbunden gennem sin nuværende Statsforfatning af 1789. Ifølge denne har hver Stat egen Forfatning samt for alle Anliggender, som angaar den selv og dens Medlemmer indbyrdes, egen Lovgivning gennem to Kamre og en egen Forvaltning under en Guvernør, som den selv vælger. Territoriernes Guvernør udnævnes derimod af „Unionen;“ et Territoriums Ophoielse til Stat beror hovedsagelig paa Folkemængden. Lovgivningen i fælles Anliggender tilhører Kongressen; denne bestaar af Senatet, som udgøres af to for seks Aar valgte Medlemmer for hver Stat, samt Repræsentanternes Hus, hvis Medlemmer vælges blot for to Aar. I Spidsen for Forbundet staar en Præsident, som vælges for fire Aar. Endvidere findes en fælles dømmende Myndighed, der bestaar af Høiesteret og en Del Kredsdomstole. Forbundets Hovedstad Washington danner tilligemed sin Omegn det saakaldte Forbundsdistrikt Columbia, som ikke regnes blandt Forbundsstaterne.

I Almindelighed har Forbundsstaterne været enige, men i Tjertiaarene opstod en stærk Partisplittelse paa Grund af Slavespørgsmaalet, og tilslut udbrod i Begyndelsen af Fekstiaarene en blodig fireaarig Krig mellem Nord- og Sydstaterne, hvilken sluttede med Undertrykkelsen af Sydstaterne samt Slaveriets Afstæffelse. Den umaadelige Statsgjæld, som Unionen herved paadrog sig, er allerede for Storstedelen betalt.

For de Forenede Staters politiske Stilling er den saakaldte „Monroes Læresætning“ betegnende: gennem denne frakjendes de europæiske Magter Ret til at udvide sine Kolonier i Amerika eller anlægge nye, ligesom overhovedet at blande sig i de amerikanske Anliggender („Amerika for Amerikanerne.“)

Byerne er med nogle faa Undtagelser anlagte i dette Aarhundrede og udmærker sig ved en næsten trættende Regelmæssighed. Mange af de større Byer var i Tjertiaarene kun Byer af Blokhuse.

675

LIBRARY OF CONGRESS

0 011 292 413 9